FIRTINALI DENİZİN YOLCULARI

Sedat Göçmen Kitabı

Söyleşi: İlbay Kahraman

AYRINTI
Yakın Tarih

Sedat Göçmen: 1952 yılında Kırklareli'nde doğdu. İki yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gitti. Öğrenci olduğu dönemde SBF DER başkanlığı yaptı, kısa süreli tutukluluklar yaşadı. Devrimci Yol Hareketi'nin kuruluşundan sonra örgütlenme faaliyetleri için Karadeniz bölgesine gitti. 1981'de Çorum'da yakalandı. Hakkında açılan çeşitli davalar Fatsa Devrimci Yol Davası ile birleştirildi. 8 yıllık cezaevi yaşamının ardından tahliye edildi. Evli ve bir çocuk babası olan Sedat Göçmen İstanbul'da yaşıyor.

İlbay Kahraman: 1950 yılında Muş'ta doğdu. İlk ve ortaokulu Muş'ta, liseyi Samsun'da okudu. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü mezunudur. 1983 yılında Devrimci Yol Örgütü üyesi olduğu gerekçesi ve 1402 sayılı yasayla İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ndeki görevine İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından son verildi. Evli ve iki çocuk babası olan İlbay Kahraman İstanbul'da yaşıyor.

Ayrıntı: 738
Yakın Tarih Dizisi: 2

Fırtınalı Denizin Yolcuları
Sedat Göçmen Kitabı

Söyleşi
İlbay Kahraman

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

© İlbay Kahraman

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
17 Temmuz 1980 Bolaman Mitingi

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244
Topkapı/İst. Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: İstanbul, 2013
Baskı Adedi 2000

ISBN: 978-975-539-770-2
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. Tic. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Fırtınalı Denizin Yolcuları

Sedat Göçmen Kitabı

Söyleşi: İlbay Kahraman

Anlattığımız öyküleri kanlarıyla yazan,
bu uğurda ölen devrimcilere saygılarımızla...

KISALTMALAR:

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADYÖD	Ankara Devrimci Yüksek Öğrenim Derneği
AİTİA	Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi
AKD	Artvin Kadınlar Derneği
AP	Adalet Partisi
AÜ SBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AYÖD	Ankara Yüksek Öğrenim Derneği
Çay Kur	Çay İşletmeleri Kurumu
ÇHD	Çağdaş Hukukçular Derneği
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇKP	Çin Komünist Partisi
DEV GENÇ	Devrimci Gençlik Derneği
DEV YOL	Devrimci Yol
DP	Demokratik Parti
DSİ	Devlet Su İşleri
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
ETÜS	Ege Tütün Üreticileri Sendikası
Fisko Birlik	Fındık İstihsal Kooperatifleri Birliği
GEE	Gazi Eğitim Enstitüsü
Genç Der	İşçi Köylü Gençlik Derneği
HF	Hukuk Fakültesi
HK	Halkın Kurtuluşu
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İYÖD	İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği
İYÖKD	İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
Köy Koop	Türkiye Köy Kalkınma ve Diğer Amaçlı Kooperatifler Birliği
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
LİSE DER	Liseli Gençlik Derneği
MC	Milliyetçi Cephe
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
MTA	Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OK DER	Ordu Kültür Yardımlaşma Derneği
OR KÖY	Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
PDA	Proleter Devrimci Aydınlık
PKK	Partiya Karkerên Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
POL DER	Polis Derneği

SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBF DER	Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği
TDGDF	Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
TİB	Tüm İktisatçılar Birliği
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TMO	Toprak Mahsülleri Ofisi
TÖB DER	Tüm Öğretmenler Birleşme Dayanışma Derneği
TÖS	Türkiye Öğretmenler Sendikası
TSİP	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TÜM DER	Tüm Memurlar Birleşme Dayanışma Derneği
TÜTED	Tüm Teknik Elemanlar Birleşme Dayanışma Derneği
TÜS DER	Tüm Sağlık Elemanları Birleşme Dayanışma Dernağı
ÜGD	Ülkücü Gençlik Derneği
ÜOD	Ülkü Ocakları Derneği
YİS	Devrimci Yapı İşçileri Sendikası
YSE	Yol Su Elektrik

Önsöz

Sözlüklerde, demokrasi; "Tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir." diye tanımlanıyor. Bir başka deyişle halkın yönetime katılması olarak da tarif edilebilir.

Türkiye'de iktidar olan bütün siyasi gruplar yönetim şeklini "Demokrasi" olarak tarif etmiştir. Yani dolaylı veya doğrudan halkın yönetime katıldığı bir yönetim şekli. Dört yılda bir seçim sandığına gidip, adayları bile kendisinin belirleyemediği bir sisteme oy vermek, oy verdiği insanlardan kendisini temsil etmelerini beklemek demokrasi olarak nitelendiriliyor.

Adına demokrasi denen bu sistemde, iktidarın karşısında yer alan insan ya da grupların düşüncelerini ifade etmesi, bu anlamda parti veya derneklerde örgütlenmesi 12 Eylül 1980'de suç sayıldı; bugüne kadar da 12 Eylül yönetiminin ardıllarınca bu düzen sürdürülüyor.

Eğer hayatımızın bir anlamı varsa bu anlam bizim onlara kazandırdığımız bir şeydir, onların kendiliğinden donattığı bir şey değil.

2007 yılıydı sanırım; Yayınevi'nin yönetimini devralma durumundaydık ve "Nasıl bir yayın politikası izleyebiliriz?" diye düşünüyorduk.

Sevgili dostlarım Güldal Kızıldemir, Mürşit Balaban ve Eşim'le (Esra Kahraman) tartışırken; bir "Oğuzhan Müftüoğlu" kitabı hazırlamanın yayınevi ve Yakın Tarih'in bilinmesi açısından olumlu olacağını konuştuk. Öncesinde bu projeyi Sevgili Mürşit'in MB Yayınları üzerinden üstlenmesini kararlaştırdık. Zamanla bazı nedenlerle bu öneri o dönem hayata geçemedi ve Oğuzhan Müftüoğlu'nun 'Bitmeyen Yolculuk' - kitabını yayımlama şansına Ayrıntı Yayınları sahip oldu.

Bitmeyen Yolculuk kitabının gördüğü ilgi Devrimci Yol'un Karadeniz'deki yolculuğunun anlatılması için beni yüreklendirdi. Sevgili dostum Sedat Göçmen'le bunu konuştuğumda onu ikna etmek zor olmadı. Söyleşiyi sevgili Adnan Bostancıoğlu yapacaktı; fakat işlerinin yoğunluğu nedeniyle yapamadı.

Sedat Göçmen'e bu projeyi birlikte yürütelim dediğimde üstesinden gelememenin korkusunu da yaşıyordum. 3 Mayıs 2012'de Samsun'dan başlayıp Ünye, Fatsa, Aybastı, Amasya ve Vezirköprü'de sonlanan ge-

zimiz ve orada tanıyıp konuştuğum insanlar benim tedirginliğimi üzerimden atmamda etkili oldu.

O bölgeye, 12 Eylül'den 32 yıl sonra ve yenilgi sonrası, ilişkilerin deyim yerindeyse erozyona uğradığı bir dönemde gidiyordum.

Fikri Sönmez'in ölüm yıldönümünde yapılan anma toplantısında yanıma yaklaşan bir köylü ilk kez Fatsa'ya geldiğimi öğrenmiş ve "Sen bakma bugün 20-30 kişi ile toplandığımıza; Devrimci Yol'un kahve toplantıları bile 200-300 kişi ile yapılırdı." demişti. Daha sonra Fatsa Devrimci Yol davasından 7.5 yıl hapis yattığını öğrendiğim bu devrimciyi tanımak beni sevindirmişti. Aynı törende tanıdığım bir başka köylü devrimci ise kendine özgü yaklaşımlarıyla bana Marksizm dersi verdi ve kısa zamanda bana "İlbay'ım" diyecek kadar dost olduk.

Artvin yolculuğuna başlarken tanıştığımız asık suratlı adamın (İbrahim Çelik) gezi boyunca kasıklarımız çatlayıncaya kadar bizi güldüreceğini nereden bilebilirdim! Yolculuğumuzda, Kadir Alpaslan, Temel Topal, Pito, Kadir Köksal, Sinan Sarı, Vedat Coşkun, Ethem Kara, Kâzım Köroğlu, Müzekkir Saymaz gibi güzel insanlar tanıdım. Bu güzel insanlar beyaz atlarına binip gitmediler. 2013'te Artvin'e gittiğimde bütün dostluklarıyla oradaydılar.

Sedat'ın da dediği gibi ben Karadeniz'e "İlişkilerin öldüğü!" bir dönemde gittim. Devrimci Yol'un ölüsü buysa dirisi nasıldı? Kitabı yazmaya başlayıp, konuşulanları çözümlediğimde anlatılanlar, benim de bir parçası olduğum bu hareketin büyüklüğü konusunda öngörülerimi onayladı. Gittiğim her yerde açılan kapıların parolası "Devrimci Yol"du ve bazı resmî kapılar dışında bu parola her kapıyı açıyordu.

Yaşadıklarım ve gördüklerim duygularımın yoğunlaşmasına neden oldu. Dinlediğim bazı öyküler roman olabilecek tattaydı, onların romanını yazmak istedim. Bazı öyküler karşısında duygularımı şiirle ifade etmeye çalıştım. Bunların bir değeri var mıdır, bilmiyorum; ama Şehittin Tırıç için yazdığım dizeler benim samimi duygularımı ifade ediyor.

Bu kitap bir Sedat Göçmen anlatısı; ben anlatılanları yazıya döktüm. Bu aynı zamanda Karadeniz'deki Devrimci Yolcu'ların yaşadıklarını anlatıyor. Unuttuklarımız, atladıklarımız, eksik ya da yanlış aktardıklarımız olabilir. Yanlışların ve eksiklerin düzeltilmesinde sevgili okurlarımızın katkılarını bekliyoruz.

Devrimci Yolcu'ların bölgedeki mücadelesini anlatırken Karaborsa ve Tefecilikle mücadeleden, fındık ve çay üreticilerinin sorunlarının irdelenmesine, can güvenliğinin sağlanmasından, faşizme karşı mücadele

yöntemlerinin geliştirilmesine kadar halkın sorunlarının kavranıp çözümlenmesine öncelik verildiğini de anlatmaya çalıştık.

Bugünlerde Taksim Gezi'de yüzbinlerin nasıl bir araya geldiğini merak edenler o günlerde Fatsa'da, Ünye'de, Gölköy'de, Aybastı'da, Kumru'da, Ilıca'da Çamaş'ta ve birçok kasabada on binlerin nasıl bir araya geldiğini irdelemeliler. Nasıl Fatsa "Kızıldere'nin devamı ve eleştirisi" ise "Gezi de Fatsa'nın devamı ve eleştirisi" olmalıdır.

Bu kitapla birlikte, yakın tarihe tutulan ışık o dönemi biraz daha aydınlatacaktır. Yakın dönemde benzer kitaplar yayımlamayı düşündüğümüzü de söylemeliyim. Karanlık dönemlerin aydınlanmasını isteyenler kiracısı oldukları anıları gerçek sahiplerine açmalı ve karanlığa ışık tutmalılar, diye düşünüyorum.

Bu kitap Karadeniz'de Devrimci Yol'un; Zonguldak'tan Artvin'e kadar örgütlemeye çalıştığı demokrasi mücadelesini anlatmaktadır. Karadeniz'de demokrasi mücadelesi veren, devrim için savaşan tek örgüt Devrimci Yol değildi şüphesiz; ama bu kitap onların çabalarını anlatıyor.

Bu kitap hazırlanırken Sedat Göçmen, Ek 1'de isimleri belirtilen 120 kişi ile görüştü. Bu görüşmelerin bir kısmında ben de bulundum. Sedat Göçmen'in hafızasının ihanet ettiği yerlerde bu görüşmeler onun belleğini tazeledi. Öyküsünü anlattığımız binlerce insan arasında adını atladıklarımız olabilir. Ancak, unutmamak gerekir ki, bu kitap Sedat Göçmen'in anılarından derlendi. Dolayısıyla Sedat Göçmen'in tanışmadığı veya karşılaşmadığı insanlardan bahsedilmediğini belirtmekte yarar var. Buna rağmen, Karadeniz'deki devrimci mücadeleye katılan ismini anmadığımız devrimciler varsa şimdiden özür diliyor, katkılarını bekliyoruz.

Ek 3'te Karadeniz'de Devrimci Yol davalarında yargılananların alfabetik bir listesi var. Bu kitap onların öyküsünü anlatıyor. O listede bir kişinin adı eksikse kitap eksik demektir. Bu liste bizim ulaşabileceğimiz belgelerden ve mahkeme dosyalarından derlendi. Eksiklerimiz için katkılarınızı bekliyoruz.

Aradan 30 yıl geçmesine karşın o günleri anlatan insanların gözlerindeki parıltı, sözlerindeki umut beni şaşırtmadı diyemem. Otuz yıl sonra gittiğim o bölgede anlatılanları dinlediğimde kıskanmadan edemedim. Olanağım olmasına karşın 1980 öncesi oralara gitmememin pişmanlığına dönüştü. Otuz yıl sonra da olsa tanımak şerefine eriştiğim o güzel insanlara bu vesileyle sevgilerimi gönderiyorum.

Anlattığımız öyküleri kanlarıyla yazan, bu uğurda ölen insanları unutmak olanaksız. Bu kitabın gerçek yazarları onlar ve biz onlara şükran borçluyuz...

Marksizm hiçbir zaman bize iyi bir "muhlama" yapılmasını öğretmez; ama bize insanca yaşamanın yollarını, birbirimizin sırtına binmeden yaşamanın yollarını öğretebilir. Bu kitabı okuyanlar da bu yollardan birini veya birkaçını geçmişin deneyimlerinden süzebilir umarım.

Bölüm başlarındaki şiirler devrimci arkadaşımız Kenan Özcan'ın Belge Yayınlarından çıkan "Sizinle Kaldı Sevdam" kitabındanve Ünal Yıldırım'ın şiirlerinden alındı. Şiirleri kullanmamıza izin verdiği için Belge Yayınları yöneticisi sevgili dostum Ahmet Batmaz'a ve Sevgili dostum Ünal Yıldırım'a teşekkür ediyorum.

Bu kitabın oluşmasında katkıları nedeniyle Başta Sedat Göçmen olmak üzere Recep Hisar, Dursun Göçmen, İbrahim Çelik, Kadir Alpaslan, Osman Baran Can, Yunus Isın, Aydın Akyazı, Suat Baysal, İbrahim Aydın, Hasan Arslan ve diğer devrimcilere teşekkür borçluyum.

Bu kitap projesi nedeniyle tanıdığım Hüseyin Gümüş'ü 2012 yaz aylarında kaybettik. Onu tanımak yaşamımdaki en güzel sayfalardan biri...

Bu kitabı yazarken eşim, kızlarım ve torunumun zamanından çaldım. Bu proje nedeniyle Ela'cığımın doğumunda bulunamadım. Onlara özverileri için teşekkür borçluyum.

Karadeniz'deki mücadeleye Devrimci Yol'cuların katılmasından daha önemlisi, bu mücadelenin hepimizin yaşamına kattığı deneyimler ve dostluklardır... Sürçü lisan ettiysek affola!

İlbay Kahraman
Eylül 2013

Sedat Göçmen Ailesiyle Birlikte
(Soldan sağa: Ağabeyi Osman, Büyük ağabeyi Fevzi,
Babası Recep, Annesi Emine ve Sedat Göçmen)

Çocukluk Yılları

Deli oğul;
"neden yaptın" diyeceğim çoktan
bilsem darılmayacağını
Ağlayacağım güz yağmurları gibi
bilsem duymayacağını
Eşikten ayrılırken öpmüştüm
tez dönesin diye
su dökmüştüm;
kan gölüne dönüştü oğul
Kenan Özcan

Karadeniz'in sabahları çarşaf gibi olmasına aldanmamak gerek. Aldanıp denize girdiğinizde, mitolojideki sirenlerin şarkılarına benzeyen dalga sesleri sizi açığa sürükler ve o şarkıların eşliğinde on beşler (Karadeniz'de bindikleri kayık batırılarak öldürülen, aralarında Mustafa Suphi'nin de olduğu 15 komünist) gibi sonsuzluğa yol alırsınız.

1965 yılından sonra, Karadeniz bölgesinde, denizden değil, sert yamaçlardan yükselen, bestekârları Ziya Yılmaz'lar, Ertan Sarıhan'lar, İsmet Öztürk'ler ve Fikri Sönmez'ler olan şarkılar yöre gençlerinin korolar oluşturmasını sağladı. O günlerden sonra Karadeniz gençlerinin sesi si-

renleri(!) bastırdı ve Karadeniz, "Devrim Şarkıları"nın yankılandığı, bu şarkılardan oluşan festivallerle şenlenen bir bölge oldu.

1975 sonrası korolara eşlik edecek ve onları yönlendirecek bir orkestra oluştu. Bu orkestranın yöneticilerinden Sedat Göçmen ile kendi devrimcilik serüvenini ve Karadeniz'i konuştuk.

Birçok kişi seni Karadenizli olarak bilir; nerede doğmuş ve hangi ortamda büyümüştür Sedat Göçmen?

Fatsa davasından yargılandığım ve Ali Başpınar'dan sonra teşkilattaki en büyük buruna sahip olduğum için herkes beni Karadenizli zannediyor. Oysa ben Trakyalıyım. 1952 yılında Kırklareli'nin Kocahıdır Köyü'nde doğmuşum. Nüfus cüzdanımda 1 Eylül yazmasına karşın, teyzemin "Sen yılbaşında doğmuştun" söyleminden hareketle 1 Ocak daha doğru olabilir.

Epey yoksulluk çektiğimiz zamanlar olmuştur. Karabiberi tuzla karıştırıp ekmeğe bandığımız, ekmeği ıslatıp yediğimiz günleri hatırlarım. O zamanlar şeker kolay bulunmazdı. Şekerli suya ekmeği banmak, bende, tatlı yiyormuşum hissi uyandırırdı. Daha sonraları koyunlarımız, ineklerimiz oldu; yoğurt, süt ve tereyağı gibi yiyecekler soframızı süslemeye başladı.

Soyadın Göçmen olduğuna göre, bir yerlerden göçmüşsünüz değil mi?

Benim baba tarafım Bulgaristan'dan gelmiş. Bize muhacir derler; Göçmen soyadı buradan gelmiş olmalı. Dedemin adı Osman, lakabı Muhacir Osman. Biz, ilki Balkan Savaşı'nda, ikincisi Kurtuluş Savaşı'nda olmak üzere iki kez göçmüşüz. İkinci göç sırasında amcam Ramazan Göçmen kundaktaymış ve bizimkiler kaçmak zorundaymış. Dedem "Bebek ağlar ve yerimizi belli eder" diyerek çocuğun bırakılmasını istemiş. Babaannem önce bir çalı dibine bıraktığı oğlunu dayanamayıp tekrar kucağına almış ve "Ne olacaksa olsun" diyerek yola koyulmuş. Bulgaristan'dan göç macerasının bir kısmı da böyle. Zorlu bir macera.

Daha sonra Ramazan amcam malaklarla, mandalarla uğraşırken okuyacağım, *diye tutturmuş ve dediğini* yapmıştır. Köyümüzde okuyan ilk kişidir ve Mülkiye'yi bitirmiştir.

Anne tarafım Bulgaristan'ın Provadia yöresinden, 1936 yılında Edirne'nin Oğulpaşa köyüne göçmüşler.

Baba tarafım da Bulgaristan'dan, Kırcaali'nin Ortaköy yöresinden gelirken bir takım gelenekleri de birlikte getirmiş. O yörede kurban ke-

silir, kurbanın yarısı köydeki ortak kazanlarda pişirilir, geriye kalan kısmı da hane halkı, akrabalar ve kurban kesmeyenlere paylaştırılır.

Komünal bir yaşam gibi...

Evet. O gelenek hâlâ devam eder. Köyde bayramın birinci günü kazanlar kaynatılır, etler pişirilir ve kurban kesen, kesmeyen herkese ikram edilir. Kurban kesmeyenlere daha fazla verilir; misafirlere ikram edilir. Bir gün de olsa, zengin fakir herkes o akşam aynı yemeği yer.

Bayramların senin için bir anlamı var mıydı?

Çocuklar, bütün bayramları severler. Ben, özellikle kurban bayramlarını çok severdim. Kurban bayramları et yiyebildiğimiz günlerdi ve çocuklar ellerinde küçük sepetlerle ev ev dolaşıp şeker, çörek toplardı. Kurban eti çok lezzetli ve bereketli oluyor derdik. Köydeki yaşlılar "Kurban eti dualı olduğu için öyledir" diye onaylardı.

Ben ve benim gibi genç arkadaşlarım "Dualı olduğundan değil, herkesin evine et giriyor, bu vicdani bir rahatlık sağlıyor, Türk'ü, Kürt'ü, Roman'ı aynı yemeği yiyor; bu nedenle vicdanlar rahat, ondan lezzetli" derdik.

Daha sonraki dönemlerde açlık grevlerinde "Kurban eti düşünün, güzel olur" türünden takılmalarımızın kökeninde bu vardı sanırım.

Okula köyde mi başladın? Okul tek derslikli miydi, çok derslikli miydi? Aradaki farkı çok kişi bilmez, anlatır mısın?

Okula, Kocahıdır Köyü İlkokulu'nda başladım. Tek derslikli dönemde de okudum, çift derslikli dönemde de. Tek derslikli dönemde bütün sınıfların öğrencileri aynı sınıfı paylaşıyordu. İki öğretmenli dönemde 1., 2., 3. sınıflar bir derslik ve öğretmeni, diğer sınıflar ise başka bir derslik ve öğretmeni paylaşıyordu.

Tek derslikli sınıflar, okuma yazma bilenlerle, bilmeyenlerin, zekâ düzeyi yüksek olanlarla, ortalama olanların harmanlandığı, herkesin ayrım gözetilmeden bir arada olduğu bir yermiş gibi görünüyor. Bu durumun insanın politik gelişmesinde bir etkisi var mı ya da o günlerde düşünmesen bile sonradan bunu düşündün mü?

Daha önce hiç düşünmedim ama sen sorunca düşünülecek bir şey olduğunu farkettim. O birleştirilmiş sınıflarda, ileri düzeydeki alt sınıf öğrencileri, üst sınıftakilerin; bilgi düzeyi açısından geride olan üst

sınıftakiler ise alt sınıfların derslerine katılarak eksiklerini giderebiliyordu.

Sanırım 3. sınıftaydım. Öğretmen, 4. sınıflara, "Akdeniz mi büyük Karadeniz mi?" diye bir soru sormuştu. Ben alt sınıftan biri olarak hemen parmak kaldırdım ve "Karadeniz büyük!" dedim. Verdiğim yanıt yanlıştı (O zaman bile Karadeniz takıntım varmış); ama ısrar ettim. Üst sınıftakiler "Neden Karadeniz büyük?" dediler. Ben haritayı gösterdim; haritada, Akdeniz'in büyük bir kısmı görülmüyordu ve Karadeniz daha büyük gibiydi. "Ben haritaya inanırım" dedim ve inatla düşüncemi savundum. Öğretmenim dünya haritasını göstererek ikna etti.

Bu durum büyüklerin derslerini dinlediğimi ve derse katıldığımı gösteriyor. Ben bunun gelişimime katkısı olduğunu düşünüyorum. İlkokulda iyi bir öğrenciydim herhalde.

Politikayla ilgili ilk hatıram da ilkokul yıllarına ait. Adnan Menderes Edirne'ye gelmiş; oradan Kırklareli'ne gidecekmiş. Bugün olduğu gibi, o günlerde öğrencilerin başbakanı şakşaklaması için resmî çağrı yapılıyordu sanırım. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenimiz İbrahim Tanhan, bu duruma çok içerlemesine karşın bizi Edirne yoluna çıkardı. Kocahıdır Köyü, Edirne-Kırklareli yolunun tam ortasındadır. Komşu köyün öğrencileriyle birlikte birçok araçtan oluşan bir konvoyla Menderes'i karşıladığımızı ve onun da bir konuşma yaparak bu karşılamayı ödüllendirdiğini(!) hayal meyal anımsıyorum.

Daha sonra 27 Mayıs darbesi olmuştu ve köy odası ile köy kahvesi arasındaki duvarlarda 38 kişilik Milli Birlik Komitesi üyelerinin afişleri asılı kalmıştı.

27 Mayıs'tan sonra seçimlere girilecekti. Bizim evde bir hareketlilik, bir farklılık hissetmeye başladım. Eniştem bir akşam eve geldi. Dışarıda yağmur yağıyordu ve eniştem sürekli "Sen dışarıya bak!" diyor ve annemle konuşmaya çalışıyordu. Sonunda annemin eline kırış, buruş bir oy pusulası tıkıştırdığını gördüm. Eniştem CHP'liydi; babam ise Menderes'çiydi. Eniştem oy pusulasını gizlice anneme vererek benim babama söylememe karşı önlem aldığını düşünüyordu. Annem ise oy pusulasını ablama vererek "Enişten bu oy pusulasını işaretleyerek bana verdi; ama ben baban neyeye verirse ona veririm. Sen bunu al kullan. Sayarlarsa eksik oy çıkıp mahçup olmayalım" diyerek aklınca bir denge kurmaya çalışmıştı. Babam ise o dönemde Ekrem Alican'ın YTP'sine (Yeni Türkiye Partısi) oy vermişti.

İlkokulda kitaplarla ilgileniyor muydun?

İlkokul 3. sınıftan sonra okumam güzelleşti. O dönem köylerde televizyon yok, radyo bile sonradan geldi. Evlerde vakit geçirmek için Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Sürmelibey, Tahir ile Zühre gibi halk destanları okunurdu. Bu dönemde, kitaplar, benim de ilgimi çekmeye başladı. Muazzez Tahsin Berkant, Esat Mahmut Karakurt, Kerime Nadir okuyor, *Erikler Çiçek Açtı* gibi kitapları bir solukta bitiriyordum.

Teyzemin kocası veremdi. Verem o zamanlar umarsız bir hastalık olarak nitelendiriliyor ve insanları hüzünlendiriyordu. O dönemde en çok okuduğumuz kitap *Hıçkırık*'tı. Nalan'ın ve Kenan'ın durumlarını mahalledeki kadınlarla birlikte, gözyaşları içinde okuyordum.

Bir de Mayk Hammer'in gazetelerle birlikte dağıtıldığı ve 50.000 sattığı dönemlerde, köye bu kitaplar gelmiş. Büyük ağabeyim okumayı severdi; dolayısıyla bizim eve de bu kitaplar girmeye ve ağabeyimin odasındaki raflarda yer almaya başlamıştı. Bu durum benim ilkokuldayken bütün Mayk Hammer'leri ve birçok kitabı okumamı sağladı. Okuma sevgim gelişti.

Polisiye sevgin oradan kaynaklanıyor gibi!

Evet, ben Mayk Hammer'ciyim. Siyasal ve edebi olarak eleştirilebilir, hatta onların hangilerinin gerçek, hangilerinin sahte (Mayk Hammer romanlarının gördüğü ilgi nedeniyle, Kemal Tahir başta olmak üzere birçok Türk yazarı Mayk Hammer romanı yazmıştır) olduğunu tartışabiliriz; ama bu romanlar beni kitap dostu yapmıştır; bu kesin.

Bizim evde, roman, hikâye, çizgi roman okumayı haytalık sayarlardı. Sizde de böyle olur muydu, suç sayılır mıydı?

Kitap okuma ile ilgili bir tepki yoktu. Köylük yerde tepkiden çok destek vardı. Kitap var, dinleyici var, daha ne isteyebilirdim! Bir de okulun en iyi öğrencilerinden biriydim; yani derslerime olumsuz bir etki yapmadığı aşikâr. Böylece ilkokulu bitirdim.

Ailen ilkokuldan sonra eğitimine devam etmen konusunda ne düşünüyordu?

Ben, 4. veya 5. sınıftayken; büyük ağabeyim Fevzi, askerlik sonrası İzmir'de bir lokantada çalışmaya başlamıştı. Kendisi okuyamamıştı; oradan bana defterler, kalemler, boya kalemleri, silgiler gönderirdi. O

Ortaokul Yılları

zamanlar bu saydıklarım, özellikle defter çok kıymetli; silgileri kaybolmasın diye boynumuza astığımızı hatırlıyorum. Bazı öğretmenlerimiz ödev ya da ceza diye ikişer ikişer on bine, kırk bine kadar yazdırırdı. Buna defter mi dayanır? Defteri doldurmamak için yazımızı küçültürdük.

İlkokulu bitirdiğimde okula devam edip etmeyeceğim belli değildi. İzmirdeki ağabeyim "Onu ben okutacağım" diye haber gönderdi.

Kırklareli'ni görmeden İzmir'e, küçük şehiri tanımadan büyük şehire gidiyorsun?!

Tabii. Babam İzmir'e giderken, "Sana bir takım elbise yaptıralım!" dedi ve bir terziye götürdü beni. İlk kez doğru dürüst pantolonum, hatta ceketim bile olmuştu.

Sonra İstanbul'a, Sirkeci'ye gittiğimizi (otobüs terminalleri Sirkeci'deydi o zamanlar), oradan da İzmir otobüsüne bindiğimizi hatırlıyorum.

O zamanlar, İzmir'de Basmane tarafları nezih yerlerdi. Ağabeyimin evi Basmane'de, Hatuniye Camii'ne yakın bir yerdeydi ve akrabalarımızdan birinin lokantasında çalışıyordu.

İzmir'e, fuar öncesi gitmiştik. Fuar zamanı, İzmir'in en hareketli, en şaşaalı günleri sayılıyordu ve ben başka bir dünyaya gelmiş gibi hissediyordum. Bu duygular içinde Şehit Fethi Bey Ortaokulu'na yazıldım.

Uzaya gitmişsin gibi!

Evet, aynen öyle. Birkaç yıl önce gittiğimde, oraların mezbelelik haline geldiğini gördüm.

Daha önce, ilkokuldayken, okulumuz, Edirne Öğretmen Okulu'nda bir resim sergisi açmıştı. Gazeteler de "Kocahıdır Köyü Resim Sergisi açıldı" diye yazmıştı. Sinemaya ilk kez Edirne'de gitmiştik. O zamanlar sinema görüntülerini gerçek zannederdim. Edirne'de iki-üç gece kaldık ve öğretmenimiz bizi her gece sinemaya götürdü. Sinema çok hoşumuza gitmişti. Sinema, sergi derken köyün dışında daha büyük bir dünyanın varlığını keşfetmiştim. Edirne'ye kıyasla İzmir bende uzaya gitmişim hissi uyandırdı.

İzmir'e gidince okuma alışkanlığım çeşitlendi; okuduklarım değişmeye başladı. O dönemde *Tommiks, Teksas, Kinova, Tex, Pecos Bill* ve *Karaoğlan* gibi çizgi romanları okumaya başladım. 1963 yılı olmalı; çünkü Kennedy öldürülmüştü ve onun için de ağladığımı hatırlıyorum. Bu arada Abdullah Ziya Kozanoğlu, Oğuz Özdeş ve Feridun Fazıl Tülbentçi gibi yazarların yazdığı "Büyük Türk Romanları"nı okumaya başladım. Kahramanlık hikâyeleri...

Okul yaşamın nasıldı?

Kötü bir öğrenci değildim; ama köyde tek derslikte aldığımız eğitim bana daha iyiymiş gibi gelir. Kırk kişilik sınıftaki iyi öğrencilerden biriydim.

Okul dışında neler yapıyordun?

Ağabeyim, emeğiyle geçiniyordu; evlendiği için de geçim sıkıntısı çekmeye başladığını sanıyorum. Ben de katkı olsun diye ağabeyimin çalıştığı lokantada komilik yapıyordum.

O zamanlar, Türkiye Birinci Futbol Ligi'nde Altınordu diye bir takım vardı ve futbolcular yemeklerini bizim lokantada yerlerdi. Bir ağabeyimiz onlara servis yaparken özenli olmamı, özellikle çekmeceden alacağım temiz çatal kaşıkları kullanmaya dikkat etmemi tembihledi. Altınordu'nun o zamanlar kaleci Mümin (daha sonra Eskişehirspor ve milli takım kalesini de koruyan Panter Mümin) gibi ünlü oyuncuları vardı. Ben servis yaparken heyecan ve dalgınlıkla çekmeceden değil, masanın üstündeki çatal kaşıklardan servis yapmıştım. Kıyamet koptu. Bağırış çağırış, çatal kaşıkları yerlere atmalar, hakaretler falan; ölsem daha iyi. Bu olaydan sonra Altınordu futbolcularına hep temiz servis yapıldı; ama yemekleri sürekli tükürüklü yediler!

Ağabeyim başka bir işe girdi. Ben de yardımcı olmaya çalışıyordum. Bulaşıkçıya ihtiyaçları vardı ve bulaşıkçılık yapmaya başladım. Bulaşık suyu sıcaktı ve ellerimi yakıyordu. Zaman zaman soğuk su katarak ılıklaştırıyordum. Bunu gören lokantacı çaktırmadan sıcak su katıyordu; çünkü bulaşıklar sıcak su ile yıkanmalıydı ve ben bunu bilmiyordum. Para aldığım ilk iş bu olmuştur.

Ortaokulda öğretmenlerle ilişkin nasıldı? Seni etkileyen bir öğretmen var mıydı?

Aynı zamanda matematik öğretmenimiz olan bir sınıf öğretmenimiz vardı; onu hatırlıyorum.

Resim dersine önem veriyordum. Daha önce anlattığım Edirne sergisine resimleri giden iki öğrenciden biriydim. Suluboya tekniğini kavramıştım. Ben, resimler yapıp suluboya ile boyuyordum; ama resim öğretmenim, bunları benim yaptığıma inanmıyordu. Ortaokul birinci sınıfta tek zayıfım bu yüzden resimdi!

Ortaokul birinci sınıftan sonra köye döndüm. Ağabeyim daha fazla yardımcı olamayacağını söyledi. Tasdiknamemi alıp Kırklareli Lisesi Orta Kısımına nakil yaptırdım. O dönemde, ayaklarımın üstünde durmayı öğrenmeye başladığımı sanıyorum.

Yıldız Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi'nde okuyan amcamın arkadaşı Veli Karakoç da velim oldu; aynı zamanda evlerinde de kalmaya başladım. Veli ağabeyin oğlu Aydın da ortaokulda okuyordu; birlikte okula gidip gelmeye başladık. Veli ağabeyin eşi Ayşe yenge, evladı gibi bakmıştır bana. Bizimkiler de üç-beş kuruş para, kışın biraz odun gönderirlerdi. Bu iyiliği unutmam mümkün değil, bir nimetti bu.

Kitaplarla dostluğun devam ediyor muydu?

Kitap kurdu gibiydim ve okumalarım devam ediyordu. Haylazlık falan derken ikinci sınıfta başarısız oldum ve sınıfta kaldım. İzmir'de başarılı olup Kırklareli'nde başarısız olmak... Okuldan kaçıp langırt oynamak Veli ağabeyin dikkatini çekiyordu; ama adam geçim derdinde. Benimle uğraşacak, peşimden koşacak halde değildi.

Okuldan asıl kaçma nedenim, kütüphanelerdi. Kütüphanelere gidiyordum; çünkü dersler ilgimi çekmiyordu. Hoşuma giden kitaplar bulup onları okuyordum.

Kütüphanede bir kitap dikkatimi çekmişti. Kitabı aldım ve elimden bırakamadım. Ertesi gün okula gitmektense doğru Halk Kütüphanesi'ne gidip o kitabı okumaya devam ettim. Kitabın yazarı Sabahattin Ali diye adını daha önce duymadığım biri, kitabın adı ise *Kuyucaklı Yusuf*'tu. Okuduğum diğer kitaplara hiç benzemiyordu. Daha önce aşk romanları okudum; ama Muazzez ile Yusuf'un aşkı o romanlarda anlatılanlara benzemiyordu. Bir tuhaf olmuştum; kaymakamın çevresindeki mütegallibenin tutumu beni çok şaşırtmıştı. İlginç bir kitaptı ve sonu istediğim gibi bitmemişti. Bu kitap yüzünden bir hafta, on beş gün sersem gibi dolaştığımı hatırlıyorum.

Yaz tatilinde köye gidip tarlalarda çalışmaya başlamıştım. Demek ki biraz daha büyümeye başladığım dönemler. Çapa, orak... Pek sevdiğim söylenemez!

O yaştaki hiç kimsenin çalışmayı sevdiği söylenemez. Aile zoruyla... Çalışmaya gitsen olmaz, gitmesen olmaz, kaçacak yer ararsın.

O dönemde bizim köyden Kırklareli'ne okumaya giden yaşıtım yoktu. Benden büyükler vardı ve onlar da Sanat Okulu'na (Sanat Lisesi değil), demircilik, marangozluk, torna, tesviye gibi bölümlere gidiyorlardı.

Kırklareli'nde benden büyüklerle dolaşmaya başladım. Boyum uzamaya başlamıştı; artık köy kahvesine de gidiyordum. O günkü koşullarda köy kahvesine her gün iki gazete gelirdi. 120 haneli köyde iki-üç kahve vardı. İki gazeteden biri *Tercüman*'dı. *Tercüman* gazetesinde her gün pehlivan tefrikaları yayınlanırdı ve köyde bu tefrikalar ilgiyle takip edilirdi. Adalı Halil bizim oralara yakın bir yerdendi. Adalı Halil'den Kel Aliço'ya, Koca Yusuf'tan Kurtdereli'ye, Hergeleci İbrahim'e bu bitmeyen hikâyeler çok ilgi çekerdi.

Bu olayların sende bir yansıması var mı?

Kitap okumaya devam ediyor, almaya para bulamıyordum. Bir gün amcamlarda kalan babaannemle konuşuyordum. Nasıl olduysa sandığını açtı. Bir baktım sandığın dibinde kitaplar dizili. Kitapların kapları da benim daha önce okuduğum kitaplara benzemiyor. Beyaz kapaklı, dikdörtgen çerçeve içinde yazılar: Hasan Ali Yücel Klasikleri... Bunlar amcamın kitaplarıydı. Bir iki tanesini aldım ve çabucak bitirdim. Daha sonra babanneme gidip "Yahu babaanne amcam bunları ne yapacak. Okumuş bir kenara atmış" diyerek kitapları aldım.

Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ından, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'ine, Victor Hugo'nun *Sefiller*'inden Stendhal'in *Kırmızı ve Siyah*'ına kadar bütün klasikleri okudum. Anladığımı da okudum anlamadığımı da... İsimlerini hatırlamıyorum; ama elde ettiğim hazinenin hepsini okudum. Okuma tarzım değişti.

Kişiliğin oluşmaya başladı!

Evet. Kütüphaneden çıkmayan, okumayı çok seven; ama ders çalışmaktan hoşlanmayan bir öğrenci oldum.

Klasik Türk entelektüeli?

Onu bilmiyorum; ben kendimi entelektüel olarak tanımlamıyorum.

Ama o dönem ukalalık yapmaya da başladım. Ortaokulu bitirdim. Liseye gidip gitmeyeceğim belli değil. Babama ne yapacağımızı sordum; "Benden bu kadar; zaten okumaya çok hevesli değilsin; ben seninle çok uğraşamayacağım" dedi.

Sarı Nermin dediğimiz bir fizik öğretmenimiz vardı. Öğrenciler üzerinde olumlu etkisi olan iyi bir öğretmendi, ona gittim. "Sedat, Vakıf sınavlarına gir" dedi. O zamanlar bir çeşit "parasız yatılı" işlevi gören "Vakıf Yurtları" vardı. Kırklareli'nde de başarılı, yoksul öğrencilere kapılarını açan bir "Vakıf Yurdu" vardı. Sınava girdim, kazanmışım. Gel dediler, okuyabilirsin. Böylece Kırklareli Atatürk Lisesi ve Vakıf Yurdu'na kaydımı yaptırdım. Bu arada Edirne Öğretmen Okulu'nda okuyan bir arkadaşım mektup yazmış "Tebrik ederim sınavı dördüncülükle kazanmışsın (Öğretmen Okulu sınavlarına da girmiştim, unutmuşum) gel ikinci sınava da gir diyordu. Sınava girdim. Çok başarılı geçmedi; ama Öğretmen Okulu'nu kazanmıştım...

Kaydımı Öğretmen Okulu'na alarak öğrenciliğe başladım. Çok çalışkan olmasam bile iyi öğrencilerden biriydim. Herkes tarih öğretmeni Meliha Gültiken'den ve dersinden korkarken, ben soruları sebep sonuç ilişkileri içinde değerlendirerek tarihte başarılı oluyor, iyi notlar alıyordum.

Okulu sevmeye başlamıştım. Derslerim iyiydi, başarılı öğrenciler arasındaydım ve okumaya devam ediyordum.

İstanbul'a gittiğim bir dönemde Ramazan amcamın evinde Doğan Avcıoğlu'nun *Türkiye'nin Düzeni*, Sadun Aren'in *İstihdam ve İktisadi Politikalar* adlı kitaplarını gördüm. İsteğimi kırmayarak amcam kitapları bana verdi.

Türkiye'nin Düzeni'ni okudum ve benim düzenim de değişti! Bu kitap normal tarih kitaplarından, resmî tarih kitaplarından farklı bir bakış açısı sunuyordu. Tarih derslerindeki ukalalığım da bu kitapları okumamla birlikte başladı.

Köydeki muhalif hava devam ediyordu. İki seçimdir TİP köyde birinci parti oluyordu.

Kocahıdır sosyalist bir köy sayılıyor?!

Sosyalist mi bilemem; ama TİP'e oy veriyorlar ve sonuna kadar TİP'in programını destekliyorlardı. Bu destekçiler arasında hacca gidenler de vardı. Düşünebiliyor musun, sınıfsal ve eleştirel bir duruşa yakın... Dindar kesimin bir kısmı AP'ye, bir kısmı da Selamet Partisi kurulduğun-

da ona oy vermiştir; ama bu dindarların bir kısmı da hacca gitmelerine karşın TİP'e oy vermiştir. Yani bizim köyün muhalif bir kimliği vardı ve bu yüzden de diğer köylere yapılan yatırımlar bizim köye yapılmamıştır. Muhalif insan malzemesi geçmişten bugüne kadar devam ediyor.

Okuduğunuz gazetelerin köyün siyasi yapısına etkisi var mıydı?

Tercüman gazetesinin yanı sıra Akşam gazetesi gelirdi köye. Akşam gazetesi ilgiyle okunurdu; ama asıl ilgiyle okunan Çetin Altan'ın köşe yazılarıydı. Onun "Taş" köşesi ilgiyle okunur, ardından eleştiri ve yorumlar başlardı.

1965'de TİP kurulduğu zaman, bazı isimler öne çıkmaya başladı. Köylü ressam Rasim Tunca (çocukları daha sonra Devrimci Yol'cu oldu), Şerif Akçakaya ve eniştem Ahmet Sersan bunlar arasındadır.

Rasim Tunca çiftçilikten hiç hoşlanmazdı; ama adam ressam. Bir resmî alır büyütürdü. Gezerken "Sedat bak bak, şu ağacın dalına bak" diye dikkatimi çekmeye çalışır, oradaki en ince detayı görürdü. Ben ise göremezdim. Şerif Akçakaya'nın daha sonraları cezaevinden çıktığımdaki kucaklaşmasını ve gözyaşlarındaki içtenliği hâlâ hatırlarım.

Sedat Göçmen (altta ortada) Edirne Öğretmen Okulu'nda

Köydeki bu durum seçimlere yansıdı mı?

Bizim köyde bir takım insanlar DP-AP çizgisinde olsa bile CHP çoğunluktaydı. Seçimlerde bir baktık TİP çoğunluk olmuş. Hadi gençler

oy veriyor, anladık; ama TİP'in çoğunluk partisi olması için köyün hacı hocalarının da oy vermesi gerekli.

Köyün hacı hocaları, "Mehmet Ali Aybar 'Allah' lafı etmiş mi, etmiş, daha ne olsun?" diyerek tavırlarını belli ediyordu. Diğer taraftan, Çetin Altan'ın yazılarındaki muhalif ve emekten yana eleştiriler yaşlı kesimi de etkilemişti. Eşler de oy verince Kocahıdır TİP'li bir köy olmuş anlaşılan. Daha sonra Aybar da geldi diyorlar; ama ben anımsamıyorum. Fatma Hikmet İşmen'in geldiğini biliyorum, Behice Boran da geldi derler; ama ben hatırlamıyorum.

Öğretmen Okulu'na dönersek...

Öğretmen Okulu ikinci sınıfına başladığımız zaman ilginç bir durumla karşılaştım. Değişim programıyla batıyı da görsünler diye Malatya, Diyarbakır yöresinden Kürt öğrenciler geldi. Batıdan doğuya gönderilmiyordu; ama doğudakiler geliyordu. Bunu Türkleştirme programının bir uzantısı gibi değerlendirebilirsin belki. Böylece Kürt varlığından haberdar oldum. Kimileri "Zaza'yız" diyor; Kürt kimdir, Zaza nedir, o güne kadar duymuşluğum yok. Serde solculuk da olduğundan bu arkadaşlarla ilişkilerim olumluydu.

Öğretmen okullarında öğrenci temsilciliği seçimleri olurdu. Gruplar ayrılır, siyasi partiler gibi adaylar belirlenir ve ardından seçimler yapılırdı. Başkan üçüncü, asbaşkan ikinci sınıflardan olurdu. Propaganda konuşmaları yapılır, afişler asılırdı. İkinci sınıftayken ben de bir grubun asbaşkan adayı oldum; ama seçilemedim. Malatya'dan gelen Ali Ekber adlı bir arkadaşımız asbaşkan oldu.

Bütün ihtiyaçlarımız, hatta elbiselerimiz bile okul tarafından karşılanırdı. Çok beğenmesek de verilenlere itiraz etmezdik. Akşamları belli bir saatten sonra, sabah da kahvaltıdan sonra etüt yapılırdı. Bu etütlerde ödevler yapılır, kitaplar okunurdu. Öğretmen okullarında Atatürkçülük egemendi; laik bir öğretim sürdürülürdü. Öğretmenler idealist ve aydınlanmacıydı; geç farketmemize karşın, Öğretmen Okulları, Köy Enstitülerinin devamıymış gibi bir görüntü vardı.

Olumsuz hiçbir olay yokmuş gibi anlatıyorsun, okullar dikensiz gül bahçesi miydi?

Olur mu?! Bir gün akşam etüdündeyiz. Öğretmenin biri içkili bir şekilde etüde girdi ve beni dövmeye kalktı. Ben de elektrik şalterini indirerek öğretmeni dövdüm. Bu benim hatırlamak istemediğim bir olaydır. Bugün olsa çok daha farklı davranacağım, en azından kaçacağım bir

olayı gerçekleştirmiş oldum. Olay büyüdü. Sabah erkenden okul müdürü çağırdı. Beni derslere almadılar.

Sedat Göçmen ve Babası Recep Göçmen

O sabah müdürün kapısında beklerken babam da beni ziyarete gelmiş. Edirne'ye çok sık gelmezdi; ama o gün tesadüfen gelmiş. "Ooo nasılsın oğlum!" demesiyle birlikte "Baba müdürle görüşeceğim, olay var" dedim. "Yine mi yaptın yapacağını!" dediğini hatırlıyorum.

Müdürün odasına girdim. Yaşlanmış, babacan tavırlı bir adamdı. "Oğlum ne yaptın?" dedi. Ondan sonra Öğretmen Okulu'nda eğitim şefi Cevat Dursunoğlu ile konuştum. Beni derslere almadılar. Ben de "Hocam beni sürgün edecekseniz, bir an önce edin. Gideceğim yerde derslere gireyim, yoksa sınıfta kalacağım" dedim. "Peki sen şimdi derslere gir; ama seni dövmeye kalkan olursa kaç, git, ters davranma" diye de sıkı sıkı tembihledi.

Bir süre sonra beni okula almamaya başladılar. Müdüre gittim. Tekrar "Hocam benim sürgünümü bir an önce verin" dedim. Okuldan atılmayacağım, sürgün edileceğim belli olmuştu. Bu arada edebiyat, psikoloji, sosyoloji derslerinin hocaları bana zayıf not vermeye başladılar. Sınava girdiğimde soruları yanıtlasam da yanıtlamasam da sonuç kötü ve bu benim konsantrasyonumu bozuyordu. Nisan ayı ortalarında Gökçeada Öğretmen Okulu'na sürgünüm çıktı.

1-1.5 ay süresince derslere girememiştim. Gökçeada'ya gidince neredeyse göbek atacaktım. Artvin'li, Namık Kemal Aydın adında bir sınıf öğretmenimiz vardı "Hangi sebeple geldiğini kimseye anlatma" dedi. Öğretmen döverek Öğretmen Okulu'nda okumaya gelmek, hiç hoş bir şey değil. Dolayısıyla kimseye anlatmadım.

Gökçeada'da, Manisa, İzmir, Ödemiş, Aydın gibi Ege Bölgesi'nden gelen öğrenciler çoğunluktaydı. Tunceli, Malatya yöresinden gelen Kürt arkadaşlarımız da vardı.

Bütün çabam sınıfta kalmamak üzerineydi. Psikoloji hocamız test soruları soruyordu; mantığımın tersine çalışması etkisini gösterdi; sınavlar da test usulü olunca zayıfların önemli bir kısmını temizledim. Üç dersten ikmale kaldım.

Köye döndüm. Köydeki sade yaşam devam ediyordu. Ayçiçeği, buğday tarlalarında çalışıyor, tarla dönüşü kahvede toplanıyorduk. İkmale kaldığım için Gökçeada'ya erken döndüm.

Bir seferinde Gökçeada'ya giderken, Gelibolu'da bir kızla tanışmıştım. Kızın astsubay bir sevgilisi vardı ve onunla da tanıştırdı beni. Beraber denize giriyorduk. Mayom yok, mayo veriyorlar, ordudevinden denize girmeme yardımcı oluyorlardı. 1970'li yıllarda bir kız ve kızın nişanlısıyla bu türden arkadaşlık ilişkisi kurmak bana ilginç gelmişti. Trakya insanının çağdaşlık düzeyine dikkatini çekerim. Kızla herhangi bir akrabalığımız olmamasına karşın, kızın sevgilisi bile ters bir davranışta bulunmamıştı.

Trakya genelde öyledir. Ben de askerliğimi Keşan'da yapmış ve Trakya insanını çok sevmiştim.

Bir de günümüzdeki ortamı düşün, böyle bir arkadaşlığa şimdilerde Trakya'da bile rastlayamazsın.

Eylülde, Gökçeada'da incirler dalında buruşmaya başlar ve ballıdır. Gündüzleri çalışıp sonra denize girerdik. Ballı incirleri, ayvaları yiyerek okula dönerdik. O zamanlar ada nüfusunun çoğunluğu Rumlardan oluşuyordu. Öğrenciler, askerler (bir tabur asker vardı adada) ve yarı açık cezaevi sakinlerinden oluşan büyük bir topluluk, Rum köylülerin incir ve ayvalarını, hatta bin bir güçlükle yetiştirdiği koyunları kesip yiyordu. Ada halkının bin yıllardır oturdukları toprakları terk etmesinde bu pervasızlığın da etkisi olduğunu yıllar sonra farkedebildim.

Bu arada güz dönemindeki sınavlarda başarı kazanarak son sınıfa geçtim. Üçüncü sınıfta önemli dersler yoktu. Doğudan gelen arkadaşlarımızla staja gidecektik. Ben üç-beş hane dışındaki nüfusun Rum olduğu Zeytinli Köyü'nde staja gittim. Öğrencilerin çoğu Rum'du.

Zeytinli Köyü'nde bizim köylerden farklı olarak sinema vardı ve her akşam bir-iki film oynardı. O dönemde Ajda Pekkan'ın "*Olmaz olmaz, bu iş olamaz*" şarkısını Rumlar "*Ohi ohi, vima parata*" diye söyler, oynardı. Benim kulağım iyi olmadığı halde bunları anımsıyorum.

Oradaki köy kahvelerinde kadınlar çalışırdı. Bu 1970'li yıllarda bizim alışık olmadığımız, oldukça değişik bir görüntüydü.

Sedat Göçmen (ayakta sağdan ikinci)
ve Edirne Öğretmen Okulu'ndan Arkadaşları

O dönemden aklımda kalan şeylerden biri de sol muhabbetlerin başlamasıydı. Dursun Türkbay adında bir arkadaşım vardı. Birilerine mektup yazıyor ve mektubuna "Gün ağabey" diye başlıyordu. Daha sonra öğrendiğime göre adı geçen Gün Zileli imiş. Dursun, "Devrimci olmak için sosyoloji, psikoloji bilmek lazım" diye yazıyor, Gün Zileli de "Bunlar burjuva bilimi, bize çok da gerekli değil" diye yanıt veriyordu. Cengiz adında Tuncelili bir arkadaşımız vardı. Hüseyin Cevahir'in köyü Şöbek'tendi. Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'in Maltepe'de kıstırıldığı günlerde onlara ilişkin hikâyeler anlatmaya başladı. "Bu Hüseyin, İstanbul Tıp Fakültesi'nde okuyordu, Filistin'e gitti. Oradan geldikten sonra atletik özellikler kazanmış, taklalar atıyordu" gibi öyküler anlatıyordu. O günlerde en popüler isim: Deniz Gezmiş. Bütün efsaneler onun adının etrafında dönüyordu; ama biz Cengiz sayesinde "Mahir ve Hüseyin efsanesiyle" de tanışıyorduk.

Biyoloji öğretmenimiz, "Sanatını çok severim" diyerek, Nâzım'dan şiirler okurdu. Bir de badem bıyıklı sağcı hocamız vardı. Yani okulda da ayrımlar başlamıştı. Doğudan gelenler doğal olarak solcu oluyordu; ben de sol eğilimliydim; ama "Gün ağabey" ile mektuplaşacak kadar solculuğu tescilli biri değildim! Egeden gelen bazı öğrenciler de Ülkü Ocakları'na yatkındı. Arada ufak tefek kavgalar oluyordu; ama büyük

olaylar yoktu. Gazi Eğitim Enstitüsü'ne geçip faşist olanların yanında devrimci olan arkadaşlara da rastlıyordum.

Edirne Öğretmen Okulu'ndaki arkadaşlarımla da bağlarımı koparmamıştım. Oradaki arkadaşlarımın çoğu devrimci, hatta "devrimci öğretmen" grubundan öğretmenler oldular. Az sayıda TKP'li olan varsa da çoğu Devrimci Yolcu oldular.

Öğretmen Okullarında bizi çok idealist yetiştirmişler. Kendimizi solda tarif ediyor ve "Onuncu köyü iyi yapacağız, kooperatifler, kitaplıklar kuracağız, köye aydınlık taşıyacağız" diye düşünüyorduk.

Bir köye öğretmen olarak atanacak, bir okulum, kalacak bir lojmanım olacaktı. Kocahıdır Köyü'nde kooperatifimiz vardı, gittiğim köyde de kooperatif kurabilirdim. Böyle bir köy bekliyordum.

Öğretmen Sedat Göçmen Köylülerle
(Ayaktakileri Mehmet Cebecik, Osman Erol, Pala Cemal, Mustafa Karakaş (Bango).
Oturanlar: Sedat Göçmen, Süleyman Danışman, Emir Efendi)

Öğretmenlik Yılları

umutla bakmak için yarına
tozunu alırım anıların
bulut olup açılmasının
gök kaybolunacak kadar geniş
sönüp yanarken yüreğimde ışıklar
karanlığın gömütünde
bilsen kaç kez gittimokul önlerine
anlamını çözebilmek için gözlerin.
Kenan Özcan

Öğretmen Okulu'nu bitirip hayatının yeni bir dönemine başladın.

O zamanlar, Öğretmen Okulu'nu bitirir bitirmez, ilkokul öğretmeni olarak tayinimiz çıkıyordu. Şimdiki gibi memur sınavları vs. yoktu. 1971 Ağustos'unda atamalar öncesi okulu bitirdiğim için hemen başvurdum ve Yozgat'ın Çekerek ilçesine tayinimin çıktığını öğrendim.

Çekerek'e, İlköğretim Müdürlüğü'ne gittiğimde, Yukarı Kuyucak Köyü'ne atandığımı söylediler. Görevlilerden birisine köyü sordum. O

kişi benim gözümü korkutmaya çalışmıştı. Oysa ben Alevileri seviyordum. "Sen yanmışsın, burası Çekerek'in en uzak, üstelik Alevi köyü" dedi. Bizim Trakya'da da Alevi köyleri vardır. Bu köylüler sosyal ilişkilerinde daha faal, okumaya önem veren, çok sayıda memur yetiştiren, ilerici, aydın insanlardır. Bizim köyümüzde de öğretmenlik yapan, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü ve Hacettepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Alevi bir öğretmen, köyümüzde ilk kez kitaplık kurmuştu.

Bir yandan Çekerek'ten Yukarı Kuyucak Köyü'ne nasıl gideceğimin sorgusunu yaparken, diğer taraftan öğretmenlikle ilgili hayaller kurmaya devam ediyordum. Gideceğim okulda çok iyi bir öğretmen olacak, kitaplık, en azından okuma odası oluşturacak, köyün ekonomik yapısına katkı sağlayacak, kooperatif kuracaktım. Bu düşüncelerle o yöredeki en yüksek tepede yer alan köye, bazen yaya, bazen eşek sırtında, çamaşırlarımı tıktığım bavulumla birlikte vardım.

Alevi köyü diye korkutmaya çalışmaları ise bende ters tepti "demokrat insanların yaşadığı bir köy" diye düşünmeye başladım. Köy görünmeye başladığında köyde kiremit damlı ev göremeyip şaşırdım. Beyaz badanalı ev bile yoktu!

Kerpiçten yapılmış, çamur sıvalı evler?!

Tabii. O zaman annem geldi aklıma. Annem de Bulgaristan göçmeni. "Biz geldiğimizde evlerde badana dahi yoktu, damlar saptı" diye söylendiğini anımsadım. Annemin anlattığı köy böyle bir yer olmalıydı. Biraz daha yaklaşınca köyün iki mahalleye bölündüğünü ve bir evin kiremit damlı olduğunu görmüştüm. Pek devlet elinden çıkan bir yapıya benzemese de "Hah okul burası olmalı!" demiştim. "Okul burası mı?" diye sorduğumda, "Yoo burası Hasan'ın evi" dediler.

"Peki okul nerede?"

"Yukarı mahallede!"

Harman zamanı olduğundan çok ilgili gibi görünmeseler de "Aaa öğretmen gelmiş!" diyerek beni güler yüzlü bir şekilde karşıladılar.

Harman zamanı olduğuna göre Ağustos ortaları olmalı...

Evet, Ağustos ortalarıydı; okulların açılmasına yakındı ve Trakya'ya dönecek zamanım yoktu. Eylül'de okullar açılacaktı ve çocuklarla tanışmak için sabırsızlanıyordum. Çocuklar harmanda çalıştıkları için, köylüler, "Hoca dur hele, acelen ne?" diyerek okulun açılış zamanında oyalama taktikleri uyguluyorlardı. Ben "Hadi çocuklar gelsin!" diye sa-

bırsızlığımı belirtirken, onlar "Yaa hoca Kürt göçü böyle düzülür!" diyerek beni oyalıyordu.

Kooperatifler kuracağız, köyün ekonomisine katkı sağlayacağız hayalleriyle gittiğim köyde çocukları bir araya getirememenin sıkıntısını yaşıyordum.

Öğrencilerin seni coşkuyla, törenle karşılayacakları hayalin böylece suya düşmüş!

Gerçi güler yüz ve iyi niyet eksik değildi. Köye giderken aldığım ekmek ve yiyecekler bittiğinde, yufka ve bulgurdan oluşan yemeklerini benimle paylaşmaktan çekinmediler.

Bu arada velilerle konuşarak okulun yerini belirlemeye çalışıyorduk. Bir önceki yıl Çakır Halil'in evini kiralayarak okul yapmışlar. O da tek odacıktan oluşan, okula benzemeyen, sıralar konulmuş köy odasından ibaret bir yer idi. Tekrar kiralamak istedik ama "Olmaz!" dedi.

Uzun tartışmalardan sonra köy muhtarı Memiş Doğan olaya el koydu ve tekrar Halil'in odasını okul olarak tuttuk. Neyse, okulu açılması gereken zamanda olmasa bile, biraz gecikmeyle açarak, eğitime başladık.

Bir gün uzaktan, eşek sırtında bir adamın geldiğini gördüm. Adam, "Ben Mehmet Cebecik, bu köye öğretmen olarak atandım" diyerek yanımıza geldi. Bu arada okulun müdürü ve birleştirilmiş beş sınıfın öğretmeni bendim. "Yanlışlık olmasın!" dedim. "Yok yok, Yukarı Kuyucak'a tayinim çıktı" dedi. Sarıldık, biraz sohbetten sonra kara kara düşünmeye başladık. Okul yok, lojman yok; ama iki öğretmen var! Öğrencileri 1., 2., 3. sınıflar ve 4., 5. sınıflar diye ikiye böldük. Sabahçılar ve öğlenciler diye eğitime başladık.

Tek derslikte beş sınıfı okutmak zor olmalı! 1., 2., 3. sınıflar sabahçı, 4., 5. sınıflar öğlenci şeklinde miydi ve sen hangi grubu almıştın?

Evet, öyleydi ve ben 4., 5. sınıfları almıştım. Gerçi daha sonra 1., 2., 3. sınıflar kalabalık oldukları için ben 3., 4., 5. sınıfları alıp dengelemeye çalıştım.

Müdürsün ya, kıdemini konuşturmuşsun!

Mehmet de her gittiği yerde bana "Müdürüm!" diyerek dalga geçerek seslenir, ben de "Kim bu müdür?" diye etrafıma bakardım; ama giderek bu espriye alıştım.

Biz Fakir Baykurt'lardan esinlenen, farklı bir öğretmen modeli geliştirmek istediğimizden, köylülerle ilişkimizi giderek geliştirmeye, evlerine

misafir olmaya başlamıştık. Yusuf Karakaş adlı bir köylünün evinde bize bir odacık verdiler. Tuvalet ihtiyacımız için de yan komşudan izin aldık.

Ay başlarında Çekerek'e maaş almaya indiğimizde, çeşitli köylerden öğretmen arkadaşlarımız da gelmiş oluyordu. Edirne'den, Kepirtepe'den, Gökçeada'dan mezun olmuş arkadaşlarımla ve sola eğilimli diğer öğretmenlerle konuşma şansı buluyordum.

Öğretmen Okulu'ndaki arkadaşların solcuydu, değil mi?

Solcu denebilir miydi bilmiyorum... O dönem sola eğilimliydiler demek daha doğru olur. Daha sonraları solcu, devrimci, hatta Devrimci Yol'cu oldular; ama o dönemde sola eğilimliydiler demek daha doğru. Köy Enstitülerinin etkisinden kurtulamamış iyi öğretmenlerden eğitim almış genç öğretmenlerdik. Onların da etkisiyle sola meyleder olmuşuz. Çevrede sola eğilimli ne kadar öğretmen varsa, onlarla ilişki kurmaya çalışıyorduk. Solcuları nasıl tanıyorduk dersen, onlar saçlarını uzatıyorlar ve Cumhuriyet Gazetesi okuyorlardı!

O dönemin alameti farikası: Uzun saçlı, uzun favorili, sarkık bıyıklı olanlar solcu; kısa saçlı, kısa favorili, badem bıyıklılar sağcı...

Evet, ben de bıyık uzatmayı seviyordum. Benim bıyıklarım gür ve saçlarım da kulaklarımı örtüyor. Yukarı Kuyucak, Alevi köyü; Aleviler de bıyık uzatmayı sever ya, bana "Hoca sen de bizdensin" demeye başladılar.

Yozgat Çekerek'te öğretmenlik yapıyorduk ve buralar son derece muhafazakâr yerlerdi.

Yukarı Kuyucak Alevi köyü; ama çevre köyler muhafazakâr!

Evet. Köyde rahatız; ama öbür tarafa gittiğimizde uzun saçlılara tuhaf bakıyorlar. Gittiğimizin üçüncü ayında eşrafın kışkırtmalarıyla bir öğretmen arkadaşımızın saçlarını kesmişler; saçı kesilen biz de olabilirdik. O arkadaşımızı belediye tuvaletine sokup zorla saçlarını kesmişler. Biz de "Bu nasıl olur?" diyerek İlköğretim Müdürlüğü'ne şikayete gittik. Müdür, arkadaşımızı görünce, kükürdayarak kendini ele verdi. "Kesmişler, gereğini yapacağım" dedi; ama tavrı "İyi olmuş!" der gibiydi. Biz her ne kadar makamına saygıda kusur etmediysek de ısrar ettik. O da "Tamam gereğini yapacağım, soruşturacağım!" dediyse de sonuçta bir şey olmadı. 12 Mart faşizminin etkisiyle sola karşı önyargıların yaygın olduğu bir dönemde, başka bir şey de beklenemezdi.

Saçlarımız uzun olsa da grup halinde geziyorduk ve bu bizim avantajımızdı. Hemşehrilerim ve solcu öğretmenlerle oluşturduğumuz grup, halkla iyi ilişkiler kurmaya çalışıyordu. Geziyor, konuşuyor, kitaplar aldıktan sonra köyümüze dönüyorduk.

O dönemdeki arkadaşlarımı isim isim hatırlarım. Bazıları yakın köylerdeydiler. Süleyman Danışman, Elazığlı idi ve Kurtbakırı Köyü'ndeydi; Ali Gözek, Mollaismailoğlu Köyü'nde; Ahmet Dündar, Kuyu Köyü'nde; Mehmet Cebecik, Yukarı Kuyucak'ta; Ahmet Keser, Sakızlık'ta; Osman Erol, Güroğlu'nda; Muharrem Özek de Dirgenli Köyü'nde öğretmenlik yapıyordu. Diğer köylerle de yakın bağlantılarımız vardı. Her hafta ya bizim köyde ya da başka bir köyde toplantı yapıyorduk. Yiyor, içiyor (boğma rakı içiyorduk), bolca sohbet ediyorduk; ama her hafta sonu mutlaka toplanıyor, bir yerlere gidiyorduk. Başka köylerdeki arkadaşlarımız da bize katılmaya başladı. Bir süre sonra Çorum'u keşfettik. Maaşlarımızı aldıktan sonra Çorum'a gidiyor, bir otelde kalıp banyo yapıp rahatlıyorduk.

Saç kesme ve benzeri muhafazakâr baskılardan kurtulmak için mi Çorum'a gidiyordunuz?

Hayır. Yozgat daha uzaktı. Çorum'da, Mevlüt ve Faik adlı arkadaşların işlettiği ve en son çıkan kitapların bulunduğu Bahar Kitabevi vardı. Oradan kitaplar alır, okurduk. Öğretmen arkadaşlarımızla yaptığımız toplantılarda okuduğumuz kitaplardan bahseder, bu kitapların içeriğini tartışır, birbirimize kitaplar tavsiye ederdik. Dimitır Dimov'un *Tütün*'ü, Gorki'nin *Ana*'sı, Aleksandr Aleksandroviç Bek'in *Moskova Önlerinde*'si, Jack London'ın *Demir Ökçe*'si favori kitaplarımızdı. Muharrem'de iki tane Lenin kitabı (birisi *İki Taktik*) vardı. Lenin okuyorduk; ama açıkçası anlamıyorduk. *Sosyalizmin Alfabesi*'ni, *Felsefenin Temel ve Başlangıç İlkeleri*'ni okuyor, toplantılarımızda tartışıyorduk. Sonuçta biraz anlıyor, biraz da anlamıyorduk!

Okuyanlar okumayanlara, anlayanlar anlamayanlara anlatıyormuş en azından.

Tabii. Herkes birbirinden besleniyordu. Ancak bir süre sonra benim umduğumdan farklı şeyler gelişmeye başladı. Çevre, muhafazakâr ve faşistlerin etkin olduğu bir yöre. Bizi de 12 Mart'tan önceki devrimcilerin temsilcisi gibi görüyorlardı.

Kabına sığmayan bir enerjiniz var anlaşılan!

Evet. Gerçi bunun da farkında değildik. O sıralar, Aydıncık'ta, Deli Usta (Hüseyin Cahit Ilgar) dediğimiz, Deli Yüzbaşı da denilen, geçmişte idam cezası almış, lokantacılık yapan, kuru fasulye pilav satan birisiyle tanıştık. Bilgili, çok okuyan, bizim gözümüzde çok değerli, elli-altmış yaşlarında bir insan. 1936 yılında Atatürk'ün mektupçuluğunu yapmış. Biz, "Atatürk'ün mektupçuluğu mu olurmuş?" diye takılırdık!

O günlerde bana göre Kurtuluş Savaşı'nı çok iyi anlatan, Hasan İzzettin Dinamo'nun *Kutsal İsyan* kitaplarını bize önermiş, getirtmiş ve okumuştuk. Deli Usta, Çerkez Ethem olaylarına çok vakıftı, kitapta geçen olayların doğru anlatıldığını onaylıyordu. Hasan İzzettin Dinamo'yu çok beğenerek okuduğumu söyleyebilirim.

Aydıncık'ta kaldığımız bir gece Deli Usta telaşla gelerek "Hemen çıkın gidin buradan!" dedi. "Ne oldu?" diye sorduk. "Sizi linç edecekler!" dedi. Aydıncıklılar kendi aralarında konuşuyorlarmış ve bir istihbarat gelmiş Deli Usta'ya. Kendimizi koruyacak bir silahımız bile yoktu ve paldır küldür yola çıktık. Böylece Aydıncık'tan çıkıp gittik.

Benzer bir olay, Çorum'a bağlı Alaca ilçesinin Büyük Hırka Köyü'nde de başımıza geldi. Faşistlerin kışkırtmasıyla olan bu saldırıların gerekçesi solcu olmamızdı.

Bu örgütlü bir gidiş değil, daha çok arkadaş ziyareti. Örgütlü mücadele değil; ama tartışmalar bir şekilde örgütlü mücadeleye nüve oluşturuyor. Linç girişimleri de birbirinize kenetlenmenizi sağlıyor anlaşılan.

O zamanlar devrimci olduğumuzu söylüyorduk; ama devrimci anlamda bir örgütlülüğümüz yoktu. Adamlar bizi linç etmeyi düşünecek kadar abartılı bir şekilde ciddiye alıyorlarmış! Bu denli ciddiye alma nedenlerini kavrayamıyorduk, yine de tehlike anında kaçmışız.

Zaman zaman Çorum'a ve diğer yerlere gidişlerimizde solcu arkadaşlarımızı mutlaka buluyorduk. O solcularla ilişkilerimiz daha sonra da devam etti. Bu anlamda örgütlenmemize katkısı olmuştur. Bunun sonuçlarını üç-dört yıl sonra Devrimci Öğretmen grubunu oluştururken görmeye başladık.

Birinci yıl öğretmenliğimiz geçti, ikinci yıla başlıyordum. O arada Dirgenli Köyü'nde Muharrem'in yerine İsa Özçelik adında MHP sempatizanı bir öğretmen geldi. Çok uzak durmaya çalışsak da Dirgenli'ye Şaban Ağa gibi sevdiğimiz köylüler nedeniyle gidip geliyorduk. Köye gittiğimizde zorunlu olarak İsa ile de konuşuyorduk. Bizim solcu ha-

vamızı görünce "Benim Fikret diye Tokat'lı solcu bir arkadaşım var; tam sizin gibi. İstanbul'da okuyor" dedi. İkinci yılımızda bir baktık Fikret gelmiş. İsa'nın arkadaşı olmasına karşın üç gün İsa'nın köyünde on gün bizim köyde kaldı. Sohbetlere başladık. İlk kez merkezi bir yerden, İstanbul'dan gelen bir devrimciyle karşılaşıyorduk. Devrimciler nasıl çalışıyor gibi sorularımızın yanıtını bizim dışımızdaki bir devrimciden alma şansını yakalamıştık.

Büyük şehirlerde yaşayan ya da okuyanların tartışma, sosyalizmi kavrama şansları daha fazla. Dolayısıyla böyle birinden yardım alma taşradaki bir öğretmen için ne ifade ediyordu?

Yusuf Küpeli adını o zaman duymuştum. Mahir Çayan'ı Öğretmen Okulu'ndayken duymuştum; ama Deniz Gezmiş'i hepimiz biliyorduk.

Deniz popülerdi; köylülerin bile bildiği bir isimdi.

Herkesin bildiği bir isimdi. Fikret'le yaptığımız sohbetlerde Yusuf Küpeli'nin devrimcileri toparlamaya çalıştığını söylüyordu. Demek ki Mahir yakalanmış, Kızıldere olayları henüz yaşanmamıştı. 71 Aralık veya 72 Ocak-Şubat olabilir. Fikret 15 gün kadar kaldı. Devrimci marşlar söyledik; neler olduğuyla ilgili uzun sohbetlerimiz oldu. Fikret dönerken bana "Sen okumaya devam etmelisin, üniversiteye gitmelisin" dedi.

Öğretmen toplantılarımız devam ediyordu. Giderek orada da bir çevre oluşturmaya başladık. Oradaki arkadaşlarımızdan biri de Senemoğlu Köyü'nün öğretmeni Sami Aydoğan'dı. Birinci yılın sonunda Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü'ne gitti. Ben, daha sonra SBF'ye gidince, orada da ilişkilerimiz devam etti. Devrimci öğretmen grubunun çıkardığı dergilerde görev aldı. Yıllarca devrimci öğretmen grubu içinde emek verdi. Karısı Ayfer de arkadaşımdır; halen görüşürüz.

Yozgat'a bağlı, kazana benzeyen bir kayanın dibinde, Çekerek Irmağı'nın kenarında kurulmuş Kazankaya Köyü vardı. O bölgede Kıyıkışla köyünde "Doktorcu" olduğunu öğrendiğimiz Ömer Yiğit adlı bir öğretmen arkadaşımız görev yapıyordu. Ömer, bölgeden ayrılmadan önce onunla konuştuk. Hangi köyde kimler varsa isimlerini verdi. Çok fazla sayıda ve yetkin değil; ama güvenilebilecek bazı ilişkiler aktardı. Bunlar kadro değil, kadromsu ilişkilerdi. Ömer'in daha sonra Ankara'ya döndüğünü ve Doktorcuların kendi aralarında yaşadığı ölümle sonuçlanan bir olaya karıştığını da duymuştum.

Yine Kazankaya'da Rüştü adında bir arkadaşımız vardı. Uzun boylu, ortaokul mezunu, işçi bir gençti. Sol fikirlere sempati duyan, Ömer'in yetiştirdiği gençlerden biriydi. Onunla ilişkilerimizi hiç kesmedik. Ben SBF'ye gittiğimde gelip beni buldu. Bir tabancası vardı, faşistler saldırdığında "Hocam yardıma ihtiyaç var mı?" diyerek koşar gelirdi. Onu Cephe veya Devrimci Yol'a katamadık; ama hep yanımızda oldu.

O günlerde kurulan ilişkiler çok sağlıklı ilişkilerdi. O günden bugüne siyaseten ayrı düştüğümüz insanlarla dahi ilişkilerimiz devam ediyor.

Doğrudur, hâlâ devam eder. Rüştü, korkusuz, Dev-Genç'lilerle birlikte mücadele eden, işçi bir gençti. Bir ara öldüğünü söylediler, umarım yaşıyordur.

Politik bilincim artmaya başlamıştı. "Doğru dürüst politika yapılmadan halkın durumu düzelecek gibi değil" diye düşünmeye başladım.

Birinci yılın sonunda öğretmenliği sevmeye başlamıştım, bırakmaya niyetim yoktu. Eğitim Enstitüsü sınavlarına girmiştim. Birinci sınavı kazanmışım, ikincisi için de sınav günü belirlemişler; ama o günün posta sisteminde sınav kâğıdı elime bir hafta sonra geçtiğinden, sınavı kaçırmıştım. Çok da üzüldüğüm söylenemez.

Fikret gittikten sonra 1971-72 yıllarında Üniversite Giriş Sınavında sorulan soruları gönderdi bana. Soruları çözdükten sonra değerlendirme formülünü uyguladım. Oldukça yüksek bir puan alabiliyordum. Normal lise mezunu değildim, matematiğim yoktu; ama hesapladığım puan kötü değildi. "Acaba üniversite sınavlarına hazırlansam mı?" diye düşünmeye başlamıştım.

Köylerdeki yoksulluk beni çok etkiliyordu. Adamların günlük gıdaları yufka ve bulgurdan oluşuyordu ve birçok evde bu da yoktu. Çocuklara ne yediklerini soruyordum, "Et yedik" dediklerinde o gün bir kuzunun kurt tarafından parçalandığını tahmin edebiliyordum. Ben de yoksulluğu bilirim; ama bu benim bildiğim yoksulluktan daha da beter bir durumdu.

25-30 yaşın üzerinde okuma yazma bilen erkek sayısı bile çok azdı. Okula giden Yusuf Gençaslan ve Mahmut Albayrak vardı. Onlar da ortaokula kadar okumuştu. Bizden önceki dönemlerden 1-2 çocuk okumayı sürdürüyordu. İnsanların durumu çözülecek gibi değil.

Daha sonra TÖB-DER kuruldu. Bizim arkadaşlarımız ya kağıt oynuyor ya da içiyorlardı. Durum beni tedirgin etmeye başladı. Öğretmenliği sevmeme karşın sıkılmaya başladım. Böyle devrimcilik olmamalı diye

düşününüyordum. Yavaş yavaş "Ben de bunlara mı benzeyeceğim?" korkusu oluşmaya başladı. Bu nedenle yüksek öğrenimimi sürdürmeye karar verdim ve Eğitim Enstitüsü'ne başvurdum. Diğer yandan devrimciliği daha sıkı bir tarzda yapmak gerekir diye düşünmeye başlamıştım. Öğretmenliğe başlarken şöyle düşünüyorduk: Kütüphane, kooperatif kuracak, halkın yaşam seviyesini düzelteceğiz.

Bu öngörülerimizin kişisel çabalarımızla oluşamayacağını, ideallerimizin boyumuzu aştığını, gerçeğin bambaşka olduğunu gördüğümü söyleyebilirim. İdealist olmak iyi hoş; ama ideallerle gerçek arasındaki fark çok çarpıcı ve birbirinden uzaktı.

Öğretmenliği sevmeme karşın sıkıntı verici bir durum vardı. İkinci kez Eğitim Enstitüsü sınavlarına girme kararı aldım. Dilekçe verdim. "Sen öğretmen olamazsın" dediler. "Olur mu, zaten öğretmenlik yapıyorum" desem de fayda etmedi. Öğretmen Okulu'nda "öğretmen dövme" sicilim beni adım adım takip etmişti!

Bu durumda kafam iyice şekillenmeye başladı. Fikret'in gönderdiği soruları çözmemle birlikte hesapladığım olası puanımla hemen hemen her yere, özellikle "Siyasal Bilgiler Fakültesi"ne girebiliyordum. Benim için "en devrimci okul" kategorisinde iki okul vardı: ODTÜ ve SBF. Yabancı dil ve matematik ağırlığı nedeniyle ODTÜ'yü sıralamadan düşürünce geriye tek hedef olarak SBF kalıyordu.

Bu arada, Yukarı Kuyucak'ta yapılan referandum sonrası köyün, Yozgat Çekerek'ten Çorum Ortaköy'e bağlanması kararlaştırılmıştı. Daha önce Yozgat'a yapılan atamam, yer değiştirmeden Çorum olmuştu. Ortaköy'de İlköğretim Müdürlüğü sola daha yatkındı. Okuyanı, yazanı çok olan, Cevizli diye bir Kürt köyü vardı. Oradan gelen öğretmenlerle ilişkilerimiz iyiydi.

Lise bitirme sınavlarına hazırlanmayı düşünüyordum. Öğretmenlikle eski ideallerimi gerçekleştiremeyeceğimi anlamıştım. Gerçekçi olmak gerekirse, bu ülkede ezilenlerin durumunun düzelmesi için devrim olması gerek, "Devrim yapmak gerek" diye düşünmeye başladım. Devrimcilik ya işçi olmak ya da okumakla olurdu! Üniversite seçme sınavına girmek, bunun için de lise fark derslerini verip düz liseyi bitirmek gerekiyordu.

Bu arada Göroğlu Köyü'ne Kepirtepe mezunu İsmail Özkan adında yeni bir öğretmen gelmişti. İsmail'i de ikna ettim, birlikte lise bitirme sınavlarına başvurduk.

O zamanlar Öğretmen Okulu mezunları Eğitim Enstitülerine girebiliyor; ama üniversite sınavlarına girmek için düz lise mezunu olmak gerekiyordu.

Evet. Lise bitirme için kayıtlarımızı yaptırdıktan sonra Çorum' a daha sık gidip gelmeye başladık. Bahar Kitabevi'ne uğrayan Çorum Lisesi öğretmenleriyle tanışıyorduk.

Eğitim dönemi bitince, Çorum'da, Veli Paşa Hanı'nda bir oda tuttuk. Burası, adı Kemal Tahir'in kitaplarında da geçen eski bir handı. Otelde kalacak paramız olmadığından İsmail'le orada kalıyor ve sınavlara hazırlanıyorduk.

Bahar Kitabevi'nden tanıdığımız felsefe öğretmeni bir arkadaş bize Mantık'la ilgili bir şeyler gösterdi. Lise fark sınavlarına girdik. Ben fiziğin dışındaki derslerden başarılı olmuştum; fiziğe çalışmamıştım. Sonra üniversite giriş sınavlarına girdik. İyi bir puan almıştım. Bu durumda tek ders sınavına ağırlık verdim; işi ciddiye aldım. Lise edebiyat kolu fizik kitabını aldım. Orada ne kadar problem varsa çözdüm; formülleri ezberledim. İşi ciddiye alınca da sınavda başarılı oldum. Böylece lise diplomasını alıp SBF'ye gitme aşamasına geldim ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gitmek üzere öğretmenlikten ayrıldım.

Öğretmenlikten ayrılmama karşın oradaki ilişkilerimi sürdürdüm.

Devrimci olmamda, öğretmen olmamın ve yaşadığım bölgedeki halkın durumunu gözlemlememin birinci derece etkisi olmuştur. Arkadaşlarımla ilişkilerim de önemlidir; ama asıl etken budur. "Halkın yoksulluğunun, kötü durumda olmasının çözümü politikadır ve asıl olan devrimci politikadır" diyerek devrimci olmaya karar vermiştim.

SBF Öğrencilik Yılları
Ayaktakiler Soldan sağa: ..., İsmet Gürbüz Civelek, Bünyamin İnan, Hamdi Pekel, Sedat Göçmen, Ülkü Ekren, Turan Tantoğlu, Tayyar Gül, Tunç
Orta Sırada: Mert Ergil, Hakan Şenyuva, Önder Türkkan
Oturanlar: Mehmet Ünal, Mehmet Uysal, Adem Sipahi, ..., Kemal Kumkumoğlu

SBF Öğrencilik Yılları

Arkası kesik duyguların
mendil sallanır dalda
vuran vurmuş bu cana
ellerim zincir yüreğime vurma

Uygun hecelerle aksın nehir
duru umutlarını boğmasın
geceler soğuk, geceler ıssız
utkunun güneşi dağlarda.
Kenan Özcan

İki sene öğretmenlikten sonra tekrar baba ocağına döndüm. Öncelikle, babamla konuşmayı düşündüm. Almanya'daki ağabeyimden (Fevzi) ayda 50-100 mark alabileceğimi düşünüyordum. Nitekim ağabeyimle konuştuğumda, 100 mark civarında bir parayı gönderebileceğini söyledi. Hatta zaman zaman giysi, örneğin parka ve kışlık ayakkabı gön-

derdiğini hatırlıyorum. Babam, "Oğlum sen öğretmen oluncaya kadar seni okuttum ve görevimi yaptım" dedi. Ben de "Okumak istiyorum; SBF'ye gitmek istiyorum, gitsem iyi olacak, burası amcamın okulu" dedim. "Amcam bu okulu bitirip hesap uzmanı olmuş" dediğimde babamın ikna olmadığını gördüm "Başka ne oluyor?" diye soru sormak gafletinde bulundu! Ben de "Ben amcamın bölümüne gitmeyeceğim; başka bir bölüme gideceğim. O bölümü bitirdiğimde önce kaymakam, sonra vali oluyoruz" dedim. Vali lafını duyunca babamın yüzü değişti.

Tüm yelkenler suya indi!

Yelkenler suya indi. "Haa, vali mi?" dedi. "Kırklareli'ne Edirne'ye vali gelecek, kim gelecek benim oğlum gelecek" diye düşünmeye başladığını, bütün itirazlarının sonlandığını hissettim. "Bu durumda dört yıl daha gayret edelim" dedi. Benim kafamdan geçenler farklı olmakla birlikte babamı ikna etmiştim. Daha sonraki dönemlerde devrimci olmamla ve illegal ilişkilerle ilgili söylemlerimi katmazsak bir daha aileme yalan söylemedim ve hemen her konuyu paylaştım.

Baban evet dediği için daha sonra pişman oldu mu? Ya da bunu ifade etti mi?

Pişman olmadı da sitemleri oldu. Cezaevinden çıktığımda, babam, akciğer kanseriydi. Beş vakit olmasa bile namazını köyün camisine yürüyerek gidip kılıyordu. Yedi yıl daha yaşadı. Köye her gittiğimde bana "Vali bey" diyerek takılıyordu.

Ben "Vali bey" lafını işkencecilerden de duymuştum. "Bu, Dev-Yol'un Karadeniz Valisi" diye dalga geçiyorlardı. Siyasal mezunları emniyet amiri, kaymakam, vali olarak polislerin amirleri olduğundan gözlerinde büyütüyorlardı herhalde.

Aile dışında sana destek olan oldu mu?

Köyde oturan Osman ağabeyim de her zaman yanımda ve destekleyicim olmuştur. Onlar, özellikle yengemle birlikte, cezaevi koşullarında yanımda olmuşlardır. Almanya'daki Fevzi ağabeyimden ve babamdan para yardımı aldım.

Öğrenci kredisi de ilk yıl çıkmasa bile ikinci yıl çıkıyordu; 350 lira civarında bir paraydı hatırladığım kadarıyla.

Evet, kredi aldım. Öğretmenlikten kalan bir miktar parayla birlikte bana yetecek gibi görünüyordu. Böylece SBF'ye kaydoldum. Mühendis

olan amcam Ankara'daydı. Geçici olarak onun evinde kaldım. Bu arada daha önce bahsettiğim Sami Aydoğan ile görüştüm. Sami, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde 2. sınıfa geçmişti. Kızılırmak Caddesi'nde evleri vardı. Onlara gidip geliyor, Gazi'deki diğer arkadaşlarla görüşüyordum. Bu arada, Çorum'dan tanıdığım İlker Demir ile karşılaştım. Gazetecilikte okuyordu. Nerede kaldığını sordum. "Altındağ'da işçi arkadaşlarla kalıyorum, sen de gel" dedi.

Altındağ, Altıntepsi gibi isimler zenginlik çağrıştırır ya, ben de Altındağ'ı lüks bir semt zannetmiştim. Meğer Ankara'nın gecekondu semtlerinden biriymiş. Eve gittiğimde çok parlak bir görüntüyle karşılaşmadım. Hamza diye garson bir arkadaşımız, Metin diye demirci bir arkadaş, terzi bir arkadaş, İlker ve ben birlikte kalmaya başladık. Okula gidip geliyor, akşamları İlker'in zorlamasıyla *Felsefenin Temel İlkeleri*'nden başlayarak eğitim çalışmaları yapıyorduk. Elektrikli sobalarla ısınıyorduk. Ankara'nın kışında, bir yandan terliyor diğer yandan donuyorduk. Kısacası, oldukça kötü ve ilkel koşullarda yaşıyorduk. Diğer yandan dostluk ve dayanışmayı öğreniyorduk.

Ankara'nın havası ilk anda tuhaf geliyordu; sisli, dumanlı bir hava... Sabah başımda şiddetli bir ağrıyla uyanıyordum. Köyümde ve öğretmenlik yaptığım köylerde temiz hava soluyorken, Ankara'nın kirli havası çekilecek gibi değildi. Bir de öğretmenlikten kalma beyaz gömlek giyme alışkanlığım var; sabah giydiğim beyaz gömlek akşama gri oluyordu. Kısacası, kaldığım yerden memnun değildim. Kredi Yurtlar Kurumu Cumhuriyet Yurdu'nda kalmak için başvurdum. Birçok arkadaşın başvurusu kabul edildiği halde bir türlü bana sıra gelmiyordu. "Size nasıl sıra geldi?" diye sorduğumda "Biz gelirimizi 50 lira diye yazdık ondan" diye cevap veriyorlardı. "50 lira gelir mi olurmuş, bunu nasıl gerçek diye kabul ederler?" diye düşünsem de onların belirttiği durum buydu ve kabul görmüştü. Sistem aldatmaya yönelik ya, benim "mantıklı aldatma numaram, kabul edilebilir gelir belirtmem" belli ki onaylanmamıştı!

12 Mart sonrası okulda da sessizlik hakimdi. Her ne kadar sol görüşlerin egemen olduğu bir okul olsa da bir hareketlilik göze çarpmıyordu. Kayıt sırasında bazı arkadaşlarla tanışmıştım. Büyük anfide derslere giriyordum. Benim saçlarım uzun, bıyıklarım var, yani sol tarife uygunum. Hocalar sorular soruyor, ben de derse katılıyor, soruları cevaplıyordum.

SBF Öğrencilik Yılları
(Ayaktakiler: Bünyamin İnan, Hamdi Pekel, Sedat Göçmen, Ülkü Ekren. Oturanlar: Hakan Şenyuva, Turan Tantoğlu.)

Büyük anfi Sadun Aren, Behice Boran, Mehmet Ali Aybar, Mahir Çayan'ların gelip konuşma yaptığı meşhur anfi. Derse katılımlardan kimin hangi görüşte olduğu belli oluyordu. Bu arada kayıt sırasında tanıştığımız arkadaşlarla grup oluşturmaya başladık. Bunlar arasında en gencimiz Mehmet Yakup Yılmaz'dı. Şimdi Hürriyet gazetesi yazarı. Gencecik, Antalya'dan gelmiş, okuyan yazan bir ailenin çocuğu. Ablası Feryal de (Feryal Pere) Basın Yayın'da okuyordu, daha sonra Ünsal Oskay'la evlenmişti. Faik Öztrak vardı. Faik, Fransız Lisesi mezunu ve çeşitli bakanlıklar yapan Orhan Öztrak'ın oğluydu. Mete Türkben vardı. O da Faik'in liseden arkadaşı. Mete, Işıl Özgentürk'ün kardeşiydi. Daha sonra İngilizce eğitim yapan kolejlerden birinden mezun olan Ahmet Aslan da bize katıldı. Bir köy öğretmeni olarak böyle bir çevreye nasıl girdiğimi soracak olursan; ortak paydamız çok okumaydı derim. Ne istediğini bilen, entelektüel bir alt yapıdan bahsedebiliriz. Ben, ifade edilmemiş olsa bile, devrimci olmak kararıyla gelmiş biriydim. Mehmet ise *Yankı Dergisi*'nin sokak satıcılığını yaparak başladı gazeteciliğine. *Yankı Dergisi*'ni, Mehmet Ali Kışlalı yönetiyordu. Ahmet Taner Kışlalı da bizim hocamızdı. Faik ile Mete ise Hugo'dan Balzac'a kadar benim tesadüfen okuduğum kitapları ders kitabı olarak okumuştu. Faik'in o zaman bile ekonomiye ilgisi vardı. Daha sonra hazinede çalıştı. Şimdi de CHP milletvekili.

Gazetelerde ekonomi yazıları yazdığını hatırlıyorum.

Tabii, tabii. Faik o noktada kendini geliştirmeye devam etti. Ahmet ise tarihçi olmak istiyordu; ama şimdi Güney Afrika ülkelerinden birinde büyükelçi herhalde. Böyle bir arkadaş grubuyduk. Bu arada Mete'nin, Mehmet'in ve benim kalacak yer sorunumuz vardı. Faik'in babası Orhan amcadan yardım istedik. Bir süre sonra, Orhan Öztrak kontenjanından Cumhuriyet Yurdu'na kaydımızı yaptırdık. Cumhuriyet Yurdu'na girmekle kalmadık, ilk kattaki üç kişilik odayı aldık. Diğer odalar ise daha kalabalıktı. Diğer taraftan derslere gidiyorduk. Faik'ler tartışmalara katılmıyorlardı. Onlar, aldıkları eğitimin de katkısıyla bizden daha önde görünüyorlardı.

Daha ekâbir mi davranıyorlardı?

Hepsinin yabancı dili var ve okumayı düşündüğümüz kitapları onlar kaynağından okuma şansına sahipler. Mehmet, biraz küçüktü; ama yaratıcı, uçuk ve değişik düşünceleri vardı. Her hafta mutlaka sinemaya ve AST'ın her oyununa topluca gidiyorduk. Bu arada Sinematek kurulmuştu. Kurucuları arasında Şadi (Samer) vardı. Sinematek'e de üye olduk. *Potemkin Zırhlısı* ve Eisenstein'ın diğer filmlerini, Bulgarların Dimitır Dimov'un romanından uyarladıkları *Tütün*'ü; Şarlo'nun filmlerini seyretme şansını yakalayabiliyorduk. Bu arada Faik'in arkadaşlarıolarak yemeğe davet edilmiş ve onun ailesiyle tanışmıştık. Daha sonra da Faiklerin Karanfil Sokak'taki evlerine sıkça gittik. Evlerine gitmediğimizde Karanfil Sokak'taki kahvelerde oturur, oyunlar oynardık. Özetle keyifli bir öğrencilik sürdürüyorduk.

Siyasete çokça bulaşmamış, klasik bir öğrenci yaşamı. Eylemci bir tarzınız yok.

Hepimiz şu veya bu şekilde sosyalistiz; ama 12 Mart'ın hemen sonrası olduğu için eylem falan yok. Devrimcilerin çoğu hapishanelerde zaten. Bu arada Erol Toy'un *İmparator* adlı kitabı çıkmıştı; Vehbi Koç'un hayatını anlattığı söyleniyordu; bu kitabı tartışıyorduk.

1981'de işkencede "Örgüt ilişkilerini söylemiyorsun, bari normal arkadaşlarının adını söyle" diye baskı yaptıklarında aklıma bu arkadaşlarım gelmişti. İsimlerini versem, onların elinde ne hale gelirlerdi kim bilir. Elbette vermedim; ama 1973-74 yıllarından kalan o arkadaşlıkların 1981'de hâlâ hafızamda canlı kalması ilginçti. Cezaevinden çıktıktan sonra bile bu arkadaşlarıma zarar gelmesin diye yanlarına uğramadım.

Dolaylı olarak duyduğum kadarıyla onlar açısından da arkadaşlığımız bâki imiş. Mehmet, Radikal Gazetesi'nin genel yayın yönetmeni iken Susurluk kazası ile ilgili çok güzel bir yayın politikası izlemişti. O zaman onu kutlamak için aramıştım; ama toplantıdaydı, görüşemedik. Faik, İstanbul'a toplantı için geldiğinde, bizim arkadaşlara beni sorarmış. Ben bu dostluğa önem verdiğim ve onların zarar görmesini istemediğim için hep dikkatli davrandım.

Sedat Göçmen SBF Önünde Arkadaşlarıyla
(Namık, Kahraman Yıldız, Selçuk Kurt, Sedat Göçmen)

Üniversite birinci sınıfın ikinci döneminin sonuna doğru Kırklareli'ne gittiğimde, "Ankara'da devrimci tanıdık var mı?" diye soruşturuyordum. "Kırklareli'nden SBF'de devrimci olarak kim var?" diye soruşturduğumda Nasuh Mitap adı öne çıktı (Nasuh Mitap, Mahir Çayan'ın mücadele arkadaşıydı). *Yeniden Milli Mücadele* adında faşist kırması bir dergiyi Kırklareli'nde satmaya çalıştıklarında Nasuh gelip bunların dergilerini ellerinden alıp sattırmamış, militanca bir tavır koymuştu.

O dönemde Nasuh Mitap hapisten çıkmamıştı, değil mi?

Çıkmamıştı tabii. İkinci dönem başladığında, öğrenci temsilciliği seçimleri gündeme geldi. Ben de işin içine girmiş değilim. Bu noktada Abdullah Öcalan "30 Mart Kızıldere Katliamı Boykotu"ndan yakalanmış ve üç ay yattığı cezaevinden çıkmıştı. Ali Alfatlı ve daha sonra ta-

nıyacağım başka arkadaşlar çıkmış, gruplar oluşmuş. Dinciler bir grup oluşturmuş ve başlarında şimdi Saadet Partisi Başkanı olan Mustafa Kamalak vardı. Bizim adayımız, arkadaşlarımızdan Mehmet Uysal idi.

O dönemde öğrencilerin belli bir oranda katılımı olmazsa seçim iptal ediliyor ve oylar sayılmıyordu, değil mi?

Evet. Bu nedenle seçim geçerli olmadı ve oylar sayılmadı. Arkadaşlarım daha ılımlı görünen adaylara oy verirken, ben daha radikal sosyalist adaya oy vermiş ve tavrımı belirlemiştim.

Seçimlerle ilgili bu hareketli günler de sona erdi. Bir gün büyük anfide benim adım tahtaya yazıldı: "Sedat Göçmen kapıya gelsin." Yazanları gördüm, gittim. Kamuran Altınay adlı iri yarı bir arkadaş, gür sesiyle "Yahu seni arayıp arayıp bulamıyoruz, neredesin?" dedi. Meğer bir-iki kez daha adım yazılmış, haberdar olamamışım. "Buradayım işte" dedim. Kamuran "Gel bakalım, senin burda bir hemşehrin var, onunla tanış!" dedi.

Nasuh Mitap cezaevinden çıkıp Kırklareli'ne gitmiş. Orada, Yeniden Milli Mücadele'cilerle kavgasında onun yanında yer alan Hasan Kaymaz adlı Kepirtepe mezunu bir öğretmen ağabeyimiz "Sedat Göçmen diye bir arkadaşımız SBF'ye girdi, onu bul" diye Nasuh'a telkinde bulunmuş. Bu vesile ile Nasuh'la tanıştık. Nasuh, cezaevinden çıktıktan sonra SBF'ye yakın bir evde kalıyordu. Faruk Yüksel, İbrahim Arı, Doğan Fırtına, Kamuran Altınay, Ali Alfatlı gibi arkadaşlardan oluşan bir grup vardı. Ben de onlara katıldım. Bir süre sonra, yurtta kalanlardan Yunus Isın'la tanıştım. Selçuk Kurt adında, daha sonra Halkın Kurtuluşu'na geçen bir arkadaş da vardı. Bu arada tartışmalar başladı. Gençliğin örgütlenmesi ADYÖD'le yapılmaya başladı. O sıralarda 12 Mart'tan sonra ilk kez bir parti, TSİP kuruldu.

ADYÖD, TSİP'lilerin kurduğu ve etkin olduğu, Emin Tanrıyar adlı bir arkadaşımızın başkanı olduğu bir dernek. ADYÖD tam olarak kitlesel değildi. TSİP'lilerin belli bir etkinliği vardı. O dönemde doğru dürüst yayın olmadığından, öğretmen arkadaşlarıma, TSİP'in çıkardığı *İlke ve Kitle* dergilerini arkadaşlarım solcu bir dergi okusun diye gönderiyordum. Kendi yayın organımız yoktu. TSİP kurulunca, İlker onun etki alanına girdi ve bir dönem Altındağ ilçe sorumlusu oldu. Zaman zaman onunla tartışsak da ortak bir noktaya varamadık. "Parti gerekliyse, işte size parti!" yaklaşımı gösteriyordu. Bir taraftan Faikler'le birlikteyken diğer yandan Cepheciler içinde yer almaya başladım. Bu arada, Nasuh'un başını çektiği (benim gördüğüm buydu) ve bir grup TSİP'lilerin kurup yönettiği ADYÖD'ü bütün fakültelerde temsilciler

seçerek aşağıdan yukarıya demokratikleştirelim diye bir tartışma başlattı. ADYÖD yönetiminde bulunan arkadaşlarımız da yönetimde bulunmaya devam etsin diyorduk. Kısacası ADYÖD'de tabandan gelen bir demokratikleşme muhalefeti oluşturmaya çalışıyorduk. TSİP'lileri bir kenara atalım şeklinde değil de "Onlar kurmuş ama yönetim demokratik olmalı, güçleri varsa yeniden yönetsinler" şeklinde bir hareket. Bu muhalefet Hacettepe'nin, ODTÜ'nün bütün fakültelerine yayıldı. 74'e doğru geldiğimizde, SBF siyasallaşma açısından daha iyi bir noktaya gelmeye başlamıştı. O dönemde cepheciler ve THKO'cular zaten birlikte hareket ediyordu. Bunun dışında TSİP, PDA, Aktancılar, TİKKO'cular bu temsilci seçme olayında yer aldılar. 12 Mart'ı destekledin, desteklemedin, Kemalizm gibi konularda tartışmalar oluyordu.

SBF'de de üst foruma temsilciler seçecektik. Nasuh Mitap, Abdullah Öcalan ve Yaşar Gören'i seçtik. SBF'de ADYÖD'e üye öğrenci sayısı çok fazlaydı; ama temsiliyet adaletli değildi. Hemşirelik Okulu'nda 10 kişi var ve üç temsilci seçiliyorsa, SBF'de de kaç üye olursa olsun, üç temsilci seçiliyordu. Diğer fakültelerden de seçilenlerle birlikte ADYÖD'ün TSİP'li 7 kişilik yönetiminin yanında, yanlış hatırlamıyorsam, 11 kişilik bir üst yönetim oluşturuldu. Bu 11 kişilik üst yönetimde Müfit Sakallı ve Abdullah Öcalan'ın yanı sıra Hacettepe ve ODTÜ'den adını hatırlayamadığım kişiler vardı. İstanbul'da böyle bir yapılanma olmadı diye hatırlıyorum.

Bir süre, sonra sosyal demokratların yönetimde olduğu Ankara Üniversitesi SBF Öğrenci Derneği yönetimine talip olduk. Yönetimdeki arkadaşlar da pek hevesli değilmişler anlaşılan ki pek karşımıza çıkamadılar.

Derneği onlar kurmuş ama!

Evet, onlar kurmuş ve yönetiyorlardı. AÜ SBF Öğrenci Derneği seçimleri olacaktı ve listeler hazırlanmaya başladı. Hazırlayanlar arasında elinde listelerle, Nasuh başı çekiyordu. Liste oluşturuldu. Yunus Isın başkanlığında, Mehmet Uysal, Lütfü Burkay, Ali Haydar Kaytan (daha sonra PKK liderlerinden oldu), Hacı Ilgar, Sedat Göçmen'le birlikte bir yönetim oluşturuldu. Bu yönetim 1974'ün yaz aylarında seçildi.

1974 yazında ben Trakya'ya gittim. Öğretmen Okulu'ndan arkadaşlarımla birlikte tatil yapmaya karar verdik ve Saroz Körfezi'ne gitmek üzere Keşan'a geçtik. Tek direkli bir çadır kiralayarak Enez Sultaniçe Köyü'ne vardık. Denize yakın meyilli bir arazide çadırımızı kurduk. Gece geç saatlere kadar denize girip, yemek yiyip şarap içiyorduk. Trakyalı olup da şarap olmazsa olmaz! Bu arada, balıkçılardan sardalya alıp

temizlemeden yaptığımız "boklu kebapları" yiyorduk. Kumsalda futbol oynayıp eğleniyorduk. Bir sabah uyandığımızda, olağandışı bir şeyler olduğunu fark ettik. Dürbünü olanlar denize doğru bakıyordu, bir hareketlilik vardı. El radyolarından birini açtık; Hasan Mutlucan davudi sesiyle kahramanlık türküleri söylüyor; ardından "Bir Başkadır Benim Memleketim" seslendiriliyordu. Bir şeyler dönüyor derken biraz sonra Ecevit'in "Kıbrıs Barış Harekâtı başlamıştır" sözleriyle irkildik. Harekâtı duyan aileler hemen toparlanmaya başladı; bizim ise, yiyeceklerimiz bitmese, gitmeye hiç niyetimiz yoktu.

Siz yoksunluktan gideceksiniz, onlar korkudan.

Aileler üzerinde kötü etki bırakmamış olmalıyız ki toparlanırken, ellerinde kalan yiyecekleri, pişirdikleri canım balıkları ve yemekleri bize verdiler. Tatil keyifli bir hal alacak görüntüsü oluşmaya başladı. Ne var ki bu yemekler de iki günde bitti ve biz de döndük. Bizden sonra Saroz Körfez'indeki herkesi geri çevirmişler.

Gazetelerde, sınıra yönelen Yunan tankları bozulmuş haberlerini okuyup gülüyorduk; çünkü Trakya bozuk tanklarla doluydu! Basın, Yunanistan'ı mı Türkiye'yi mi anlatıyordu karıştırıyorduk. Muhtemelen her ikisini de!

1974 yazında yaptığım bu tatilin, yaptığım son tatil olduğundan habersizdim. Daha sonraki dönemde, yoğun devrimcilik faaliyetleri, cezaevleri falan derken, bir daha uzun süre tatil yapamayacağımı bilmiyordum!

Sonraki tatillerini dağlarda geçirdin?

Tabii. Farklı bir biçimde. 1974 yaz dönemini, keyifli geçirdiğim bu tatili anımsarım. 1974 öğrenim yılı başladığında, ADYÖD'ün yoğun çalışmaları göze çarpıyordu. ADYÖD'ün bildirilerini dağıtmaya başladık. 1974 öğrenim yılı başında, yaklaşık 4 bin kişiyle, Cebeci'den başlayıp Beşevler'e kadar yürüyerek onbinlerce ADYÖD bildirisi dağıttık. Beşevler'de, Akademi'de, faşistler, bildiri dağıtanlara silahla ateş açtılar. 12 Mart sonrası Ankara'da ilk silah burada faşistlerce kullanıldı. ADYÖD'de, TMGT'de yoğun tartışmalar yaşanıyordu. Kendi aramızda tartıştığımız gibi siyasetler arasında da yoğun bir şekilde tartışıyorduk.

SBF, ADYÖD'le organik bir bağ içinde miydi, federatif bir ilişki var mıydı?

Resmî bir ilişki yoktu. ADYÖD'le birlikte SBF DER faaliyetlerini de sürdürüyorduk. 1974 dönemi öğrenci kayıtları başlarken idareden de izin alarak, kayıt masasının yanına bir SBF DER üye kayıt masası koyduk. SBF'nin eski dönemden kalma "İnek Bayramı" diye bir geleneği vardır. Bu bayramı ve etkinliği biz sürdürmedik; ama o dönemden kalma inek figürlü kartpostal, rozet vb. malzemeler vardı. Bu masada bunları da satarak gelir elde ettik. Hasan Hüseyin Özkan, Ülkü Ekren, Füsun Akgün ve Füsun Çiçekoğlu o dönem kaydettiğimiz öğrencilerdendir. Yeni öğrenciler için bir bildiri hazırlamıştık. Parası az olandan aylık 5'er liradan 60 lira, parası çok olandan 10 lira aylık aidat karşılığı yıllık 120 lira alıyorduk. O dönemde ben pek tanımazdım, Yunus "Ooo Halil Ergün gelmiş" diyerek karşılamış ve ondan da 120 lira almıştık.

Bu arada Sibel Erkan diye biri kayıt olmaya gelmişti. Biz Mahir'in Maltepe'de tutsak aldığı Sibel Erkan'ı kast ederek, "Sen o Sibel misin?" diye sorduk. Ondan "Hayır ben o değilim!" yanıtını almıştık.

En azından iyi para toplamış olmalısınız?

Evet, oldukça iyi para toplamıştık. Diğer taraftan, SBF DER çalışmaları kapsamında bildiri dağıtıyorduk. Bu arada, Kıbrıs Harekâtı sonrası ortaya çıkan koalisyon çatlağı sonucunda Ecevit hükümeti 17 Kasım 1974'de düşmüştü.

Kıbrıs olayları olmuş, bu vesile ile Kissenger Türkiye'ye gelmişti. Kissenger, o zamanlar ABD Başkanı kadar popüler bir Dışişleri Bakanı'ydı. O gelmeden yoğun tartışmaların başladığını hatırlıyorum. TSİP kanadı boykot yapıp protesto edelim, biz ise okullara yönelik faşist saldırı ve faşist işgal olasılığına karşı okullarımıza sahip çıkalım görüşünü savunuyorduk. Görünüşte boykot aktif bir eylem gibi görünürken, okullara sahip çıkmak da somut bir durumu dile getiriyordu. Bu aşamada tartışmalar oluyordu. TSİP'liler bazı okullarda dağıttıkları bildiri ve pullamalarla boykot fikrinde kısmen başarılı olmuşlardı. Biz de okulda derslere girip okula hakim olmaya çalışıyorduk. Kısacası, Kissenger'in geldiği dönemde ikili tartışma yaşıyorduk. Birinci gün bazı yerlerde boykot yapıldı, ODTÜ ve SBF gibi yerlerde yapılmadı ve gün bitti. 8 Kasım sabahı, yani Kissenger'in gelişinin ikinci günü, yurtta uyurken, alt kattan "Sedaat, Sedaat kalk kalk!" bağırtısına uyandım. "Ne oldu?"

dedim. "Faşistler Hacettepe'yi basmış!" dediler. Bu durumda daha önceden aldığımız istihbarat Hacettepe özelinde doğrulanmış oluyordu. Ben ikinci sınıf öğrencisiydim ve kendimi karar verecek pozisyonda görmüyordum. Nasuh Mitap ve Ali Alfatlı gibi arkadaşlara nasıl ulaşacağımı düşünmeye başladım. Yunus Isın ile bir durum değerlendirmesi yaptık. Bu durumda sorumluluk hissederek inisiyatif koymak gerektiğine karar verdik.

SBF ile Hukuk Fakültesi arasındaki bölgede sopalarımızı ve taşları alarak toplandık. Hacettepe'ye faşistler saldırmış, toplanıp oraya gidecektik. Bu arada Ali Alfatlı da okula geldi. Cebeci'den SBF'den Hacettepe'ye doğru işgali kırmak üzere yola çıkacaktık. Bu arada ben Siyasaldan bir arkadaşı ODTÜ'ye gönderdim, oradaki arkadaşlara haber versin, Hacettepe'ye yardıma gelsinler diye. ODTÜ'de kalabalık bir grup arkadaşımız vardı, onların arasından İstanbullu arkadaşımız Uğurhan Berkök'ü bulmasını söyledim.

Ali'ler gelince ben rahatladım ve hep birlikte Hacettepe'ye yöneldik. Tepeye doğru çıkarken arkama baktım; epeyce kalabalık bir grup geliyordu. Ali başka yönde, ben farklı yönlerde ilerliyorduk. Biz faşistleri sürmeye başladık. Bu arada yerlerde sürünen çamura bulanmış bir faşisti "Durun öldüreceksiniz adamı!" diyerek kurtardık. Diğer taraftan, yukarı doğru giderken, Ali faşistin birini yakalamış, tam dövecekken Ali'yi tanımayan bizim gruptan birileri onu faşist zannederek taşı kafasına indirmişti. "Ben faşist değilim, ben sizdenim" dese de epeyce bir dayak yemiş, günlerce kafasının arkasındaki şişlikle dolaşmıştı. Ali'lerin tarafında faşistler silah çekmişler ve Ali Rıza Tuğluk'u yaralamışlardı. Polisler ise devrimcileri yakalamaya çalışıyordu.

Faşist Saldırılar Artıyor

Geleneksel polis tavrı.

Polisler silah çekmiş, devrimcilere saldırıyor; faşistler okulu işgal etmiş, silah kullanıyordu. Gençler burada polisin tavrına bakarak devrimcilerin davranışını onaylıyor ve onlara hak verdiğini belirtiyordu. Adalet duygusu da bunu gerektirirdi herhalde. Neyle karşı karşıya olduğumuzu teorik olarak bu kadar güzel anlatamazdık. Pratik tüm açıklığı ile ortadaydı. Faşistler işgal ediyor; silah çekip silahsız insanları yaralıyor; polis ise suçsuz insanları toplamaya çalışıyordu!

Klasik faşist-polis işbirliği.

Klasik ve somut bir durum. Bu arada ODTÜ'den bir türlü haber gelmiyordu. Faşistleri defettik ve sonra öğrendik ki asıl saldırı ODTÜ'ye olmuş. Muharrem Şemsek gibi ne kadar ileri gelen faşist varsa toplanıp ODTÜ'ye saldırmış; dinamit lokumları atmışlar ve Uğurhan Berkök'ü de silahla yaralamışlar. SBF'de güçleri yoktu, oraya saldırmaya cesaret edememişler; tüm güçlerini toplayıp ODTÜ'ye saldırmışlar.

7 Kasım'da boykot gibi keskin önerilerde bulunan TSİP'liler ne olaylar sırasında, ne işgalin kırılmasında ne de örgütlenmesinde görev aldılar. Bu durum, zaten az olan TSİP'lilerin etkisinin daha da azalmasına yol açtı. TSİP dışındaki bizim grup ise gençlik nezdinde büyük prestij kazandı ve etkisini arttırdı. Bu olaydan sonra faşist saldırılar giderek silahlı saldırılar şekline dönüşmeye başlamıştır. Ecevit hükümetinin düştüğü, yeni hükümeti sağ cephenin kurması için faşist saldırıların yoğunlaştığı bir dönemdir.

1974 Aralık ayında, İstanbul'da, Şahin Aydın öldürüldü. Bu 12 Mart sonrası silahlı saldırı sonucu öldürülen ilk kişiydi. Olayı protesto için Ankara'da birçok eylem yapıldı. Kissenger'in gelişinde yaygın olarak korsan eylemler yapıyorduk. Bazı militan arkadaşlarla Kızılay ve Ulus gibi önemli semtlerde caddeleri kesip kitlelerin katılımıyla slogan atıp protesto gösterileri yaptığımız, bazen 10-15 dakika, bazen de yarım saat süren eylemlerdi bunlar. Devletin izin vermediği zamanlarda başvurduğumuz bir yöntemdi bu.

Şahin'den sonra 1975 yılı Ocak ayında Ankara Turizm Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi Veli Yıldırım; arkasından, 23 Ocak'ta İstanbul'da, Vatan Mühendislik öğrencisi Kerim Yaman faşistler tarafından öldürüldü. Veli Yıldırım'ın ölümünde, okulda bağırarak bir konuşma yaptığımı hatırlıyorum. Oradan arkadaşları toplayarak Turizm Ticaret Yüksek Öğretmen Okuluna gittik; Kerim Yaman'ın Akhisarlı olduğunu Lütfü Burkay ve Ali Alfatlı'nın da Akhisarlı olması nedeniyle hatırlıyorum. Temiz yüzlü bir çocuktu.

Kerim Yaman'a çok büyük bir cenaze töreni düzenlenmişti.

30.000 kişinin katıldığı bir törendi hatırladığım kadarıyla... Siyasi duruma bağlı olarak saldırılar giderek artmaya başlamıştı. Faşistler saldırıyor, polis solcuları toplayıp götürüyor ve bütün yaptıkları yanlarına kâr kalıyordu. O zaman, hükümet değişiklikleri gündeme gelmişti. Bizim de SBF'deki boykot dönemlerimiz başladı.

İstanbul 1 Mayıs Mitinginde Dolmabahçe'den Taksim'e Yürüyen AYÖD Grubu (1976) (önden ikinci sırada Ali Fuat Okan)

1974, Kissenger'e yapılan protestolar sonucu TSİP'in gençlik üzerindeki etkilerinin kaybolduğu, saldırıların, öldürmelerin arttığı bir yıldı. Ecevit hükümeti istifa etmiş, Sadi Irmak hükümeti kurulmuştu. Ancak bu hükümet güven oyu alamadı. Buna karşın, dört ay Türkiye'yi yönetti. Saldırıların yoğunlaştığı, polisin azgınlaştığı bir döneme denk düşer. Aralık ayındaydı, DTCF'deki protesto olaylarının sonrasında ADYÖD'e giden öğrencilerin 163'ünü polis gözaltına almıştı. Faşistler saldırmış, devrimciler gözaltına alınmıştı. Bu olayların sonrasında Sadi Irmak SBF'de öğrencilere hitaben bir konuşma yapacaktı. SBF'yi seçme nedeni, hükümetindeki dört bakanın SBF'de öğretim üyesi olmalarıydı. (Baran Tuncer, Bedri Gürsoy, Safa Reisoğlu, İlhan Evliyaoğlu).

Teknisyen bir hükümet kurduğunu iddia ediyordu.

Evet, Sadi Irmak, SBF'de konuşma yapacaktı. 163 öğrencinin polis dayağıyla tutuklandığı bir ortamda büyük anfide toplandık. Sadi Irmak, konuşmasına, "Osmanlı'dan beri Türk toplumunu etkileyen üç kurum vardır: Harbiye, Tıbbiye ve Mülkiye" diye başladı. Biz ise arkadaşlarımızın haksız yere tutuklandığını, bunun adaletsiz bir durum olduğunu belirten slogan ve protestolarla konuşmasını böldük. Bir ara çok bağırmaktan boğazım tahriş olmuş ki öksürmeye başladım. Bir anda bütün öğrenciler benimle birlikte öksürmeye başladı. Bunu da protestonun devamı sanmışlar galiba! Bu arada Kıbrıs Harekâtı sonrası ilan edilen sıkıyönetim devam ediyordu. Bu olaylar sonucu ADYÖD kapatılınca, yine demokratik yöntemlerle aşağıdan yukarı seçimlerle AYÖD'ü oluşturduk.

1975 yılı faşist cinayetlerle başladı. Cenazelerimizi almaya gittiğimizde, cenazelerimizi vermediler; protesto mitingi yapalım istedik, izin

vermediler. Bu durumda, eylemlerimizin çoğu korsan gösteriler şeklinde oluyordu. Okulların hepsinde yoğun faşist saldırılarla birlikte faşistleştirme faaliyetleri vardı.

M.C. hükümetinin önünü açacak faaliyetler yapılıyor, devrimcilere saldırılıyor, devrimciler öldürülüyor, kendilerini savunmaları durumunda da bunun meşru müdafa olmadığı, komünist, anarşist terör olduğu iddia ediliyordu.

Sol bir tehlike olduğu imajı verilerek kendi içlerinde birleşip M.C. hükümeti kurma provaları diyebiliriz. Sosyalist öğrencilere yapılan bu saldırılar bir süre sonra CHP'lilere de yönelmeye başladı.

O dönemde Demirel, öldürenlerin değil, ölenlerin solcu olduğunu unutarak tüm bu olayların nedeninin 74 affı olduğunu söyleyerek, "Anarşistleri affedersen, sonuç böyle olur" diyordu.

Tabii, aynen öyle. İstanbul'da başlayıp Ankara'da devam eden cinayetler yayılmaya başlıyordu. 1975 Haziran'ında Şavşat'ta, Hasan Şimşek adında bir öğretmen arkadaşımız öldürüldü. Daha sonraları Şavşat, devrimcilerin en örgütlü olduğu yerlerden biri oldu, ama 75'te faşistler bir arkadaşımızı bıçaklayıp öldürebilmişlerdi. Hacettepe'de Şükrü Bulut öldürüldü. Şükrü Bulut'un cenazesini SBF'ye getirdik. Okulu işgal ettik. Sabaha kadar cenazenin başında nöbet tuttuk. Ertesi gün cenaze töreni yapıldı. Nuray Erenler adlı arkadaşımız Hacettepe'de polis kurşunuyla öldürüldü. Kenan Dayıoğlu da öldürüldü. M.C. hükümetinin kurulmasıyla birlikte Gazi Eğitim Enstitüsü başta olmak üzere faşist işgaller başladı. Biz SBF öğrencileri olarak saldırı olan yerlerin hepsine gidiyor ve müdahale ediyorduk.

Ulus'ta, heykele yakın, Eski Meclis'in önünde bir yerde bir korsan gösteri düzenlemiştik. Nasuh Mitap, Ali Alfatlı en önde sloganlar atıyordu. Önde bir üsteğmen, elinde silahıyla bizi engellemeye çalıştığı için biz yolu kapatamıyorduk. Ben subaya müdahale ettim; adam bir tarafa silah bir tarafa gitti. Bu durumda askerlerden biri peşime düştü. Ben kitlenin içinde kaybolayım derken, kalabalık, Musa'nın asasıyla ikiye ayrılmış gibi ayrılarak benim, dolayısıyla arkamdaki askerin geçmesini kolaylaştırıyordu! Sonuçta koşarak yurda gittim; ama ne yazık ki kitleyle birlikte polisin de dikkatini üzerime çekmiştim!

Öğretmenler ile ilgili çalışmalarımız da vardı, Devrimci Öğretmen grubunu oluşturmaya çalışıyorduk. Jeoloji mühendisi Ahmet Hikmet

Köse adında bir arkadaşımız vardı. KTÜ'den Haydar İlker'le aynı dönemde mezun olmuşlardı. İyi bir çalışmayla, Haydar ve Tuncer adında jeolog bir arkadaşımızın da katkılarıyla Jeoloji Mühendisleri Oda seçimlerini kazandık. Ahmet Hikmet Köse başkan seçildi. Ahmet Hikmet, Kızılay'da, Kızılırmak caddesinde bir ev tutu ve "Sedat, gel beraber kalalım" dedi. MTA'da çalışıyordu. Adım da öne çıkmaya başlamıştı. Polis takibindeydim. Böylece yurttan ayrılıp evde kalmaya başladım. Aynı bölgede Sıtkı adında Kurtuluşçu bir arkadaşımız vardı. Bir gün, sohbet ederken, bizim kaldığımız evi göstererek "Şu karşıdaki Doğan Karan'ın (Hacettepe Ün. Rektörü ve bizim evsahibimiz) evinde kalan birisi sürekli polis takibinde" dedi. Ben o evde kalıyorum demedim. Ama takip edilenin ben olduğumu anladım. Bu olay 1976'larda olmalı. İstanbul'da da polis bir evi izleyip evde kalan üç kişiyi öldürmüştü. Dolayısıyla bu söylem ciddiye alınmalıydı.

Hukuk Fakültesi'nde, İbrahim Arzuk, Sedat Küçükyılmaz, Nuri Savaş, Salim Dündar gibi arkadaşlarımız vardı. Bir ara, "Salim seni arıyor" dediler. Salim, Mamak'ta oturuyordu ve heyecanla "Mamak'ta komiser muavini bir arkadaşımız var. Sedat Göçmen'i tanıyor musun, Sedat'a operasyon düzenlenecek, yakalama değil, vurma kararı var" istihbaratını bildirdi.

Ev belli, yurttan da çıkmışız. Yakında SBF DER seçimleri olacaktı. Dikkatli davranarak ve operasyonu göze alarak seçimlere kadar dayandık.

O zamanlar Kurtuluş ayrılığı olmuş, Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu gibi gruplar oluşmaya başlamıştı. Dernek seçimlerini kazandık (1976-1977). SBF DER başkanı Adem Sipahi oldu. Ali Fuat Okan da yönetim kuruluna seçildi.

1975 yılında *Devrimci Gençlik Dergisi* çıktı. SBF'den Faruk Yüksel derginin sorumlu müdürüydü. Derginin çıkmasından sonra birçok konuda daha net davranmaya başlamıştık.

SBF DER olarak, 1976 1 Mayıs'ına katılmaya karar verdik. Ben 1 Mayıs'a katıldıktan sonra Trakya'ya geçecektim. Fındıkzade'deki Niğde Öğrenci Yurdu'nda kalıyorduk. Ben yurtta kalmaktansa Fındıkzade'deki Ramazan amcamın evinde kalmayı tercih ettim. Amcamın çocukları Tolga ve Uğur'la konuşuyorduk. Uğur İTÜ'ye, Tolga da bir ara İstanbul Siyasal'a gidiyordu...

1976 1 Mayıs'ı çok kalabalık ve görkemli olmuştu. 1 Mayıs sonrası Topkapı'dan, bütün gazeteleri alarak Kırklareli otobüsüne bindim. Gazeteyi açtığımda "SBF öğrencisi Ali Fuat Okan Fındıkzade'de öldürüldü" haberiyle irkildim. Yanlışlık olmasın diye diğer gazetelere de baktım.

Ali Fuat Okan (sol başta) Arkadaşlarıyla

Aynı haber onlarda da vardı. Köye gitmekten vazgeçip hemen Niğde Yurdu'na gittim. Orada olayın gerçek olduğunu öğrendim; cenazesi Şişli'den kaldırılacakmış. Aynı gün İstanbul'da başka bir arkadaşımız da öldürülmüştü. İstanbul'daki arkadaşlar ağırlıklı olarak diğer cenazeye katılıyorlardı. Ben doğruca Şişli'ye gittim. Öldürüldüğünde yanında olan Yunus Isın oradaydı. Mehmet Ali Yılmaz, Niğde Yurdu'ndan pankartlar alarak gelmişti. Bütün gece boyu Ali Fuat'ın cenazesiyle ilgilenmiş ve yorgun düşmüşlerdi. O zamanlar telefon olmadığı için haberleşme olanakları kısıtlı. Gazete haberleri olmasa çoğu insanın haberi bile olmayacak. Şişli civarındaki yurtlardan, diğer siyasi gruplardan katılımlarla birlikte kalabalık oluşmaya başladı. Feriköy Mezarlığı'na gidecektik. Yunus yorgun olduğundan, iyi bir konuşmacı olmamama karşın ben bir konuşma yaptım. Doğrusu ne konuştuğumu hatırlamıyorum. Ali Fuat bizim yakın çevremizden ölen ilk arkadaşımızdı. Benim devrettiğim SBF DER yönetimindeydi. Darüşşafaka'lıydı. Zeki, çok esprili bir arkadaşımızdı.

Ali Fuat'ı Feriköy'e götürüp defnettik. Birçok arkadaşımız, örneğin Behçet Dinlerer, Mehmet Uysal, Yunus Isın; oğullarına Ali Fuat adını vererek anısını canlı tutmaya çalıştılar. Biz hâlâ 1 Mayıslarda alana gitmeden önce Feriköy Mezarlığı'na gider, Ali Fuat'ı ziyaret eder, konuşmalarımızı yapar, onu anarız. Behçet'in mezarı da oradadır. Onu da anmadan geçmeyiz. Bu bir gelenek olmuştur.

Kurtuluş ve Halkın Kurtuluşu ayrılmış; ama fraksiyon kavgaları henüz başlamamıştı. Ali Fuat'la ilgili bir anım daha var... Ulus bölgesinde bildiri dağıtacaktık. Ulus, kozmopolit bir yerdi; saldırı olabileceğini düşünerek iyi bir ekip kurmuştum. Silahımız yoktu; orada bildirileri dağıtmaya başladık. Ekipte, Ali Fuat ve Gürbüz Çapan'ın da olduğu yedi-sekiz kişi vardı. Kurtuluşçu Süleyman Toklu silah yakalattı; polisler onu arabaya aldılar diye bir haber geldi. Silah yakalattıysa kötü dedik. Bizdeyse sopalar vardı. Polis arabasını görür görmez "Süleyman'ı alacağız" dedim. Elimizde sopalarla polis otosuna doğru yürüdük ve ilk hamlede ön camı indirdik. Kapıları açıp kargaşada Süleyman'ı kaçırdık.

Gürbüz, Süleyman'ın kaçmasından sonra da polisleri dövmeye devam etmiş ve yakalanmıştı. Gürbüz, bu durumda epeyce dayak yedi ve uzun süre tutuklu kaldı.

Yıllar sonra, Esenyurt Belediyesi'nde, Mehmet Gümüş ve Ahmet Özdemir'in katkılarıyla oluşan kültür merkezinin açılışında karşılaştık Gürbüz Çapan'la.

Bu sıralarda siyasi tartışmalar ne durumdaydı?

Tartışmalara, sosyal emperyalizm konusu damga vurmaya başladı. Faşistlere karşı birlikte yaptığımız mücadele yara almaya, tartışmalar sertleşmeye başladı. Bu arada 1975 yılı başlarında, Şubat ayında olabilir; ODTÜ Der kurulmuştu ve orada da yoğun tartışmalar yapılıyordu. Örneğin, Kemalizm tartışılıyordu, Dev Genç 12 Mart'ı destekledi, desteklemedi tartışmaları yapılıyordu. Sosyal emperyalizm tartışılıyordu. ODTÜ Der'de oldukça büyük kalabalıklar vardı ve sadece ODTÜ'lüler yoktu. Bütün Ankara gençliği bu tartışmalara katılıyordu.

1974'ten sonra solda hızla gruplaşmalar olmaya başladı. Gerçi eylemleri birlikte yapıyor, eylem kararlarını ortak alıyorduk; bunda cezaevlerindeki arkadaşlarımızın da etkili olduğunu söylemek olası. THKO'dan THKP-C'den birçok arkadaşımız cezaevlerinde idi. Bir dönem sonra *Halkın Kurtuluşu, Halkın Sesi, Halkın Yolu* gibi dergiler çıkmaya başladı. *Halkın Sesi; Çin'in Sesi* gibi hareket eden Doğu Perinçek grubunun çıkardığı bir dergiydi. *Halkın Yolu* ise Kamil Dede, İlkay Demir, Necmi Demir, Necati Sağır gibi THKP-C geleneğinden ayrılan insanlarca yayınlanıyordu. THKO geleneğinden gelen arkadaşlar önce ÇKP çizgisinde bir politika izlerken daha sonra Arnavutluk çizgisinde karar kılan *Halkın Kurtuluşu* adlı dergiyi çıkarmaya başladılar. Kısacası biz devrimciliği birlikte yaparken her şey daha güzeldi; sadece TSİP ayrılığı vardı ve ortak eylemler yapabiliyor, birlikte tartışabiliyorduk.

O dönemdeki Halkın Yolu ayrımı tartışmalarından haberdar oldun mu? Gerçi bu tartışmalar cezaevlerinde başlamış ve bitmişti. Dışarıya yansıması nasıl oldu?

Bu arkadaşlar dışarıya mektuplar gönderiyordu; ama mektupları herkes okumuyordu. Bu nedenle çok etkilendiğimizi söyleyemem, Ankara'da çok etkili olamadılar. THKO kökenli arkadaşlar ise Halkın Kurtuluşu çevresinde örgütlenmeye başladılar. ODTÜ, Hacettepe ve Ankara Üniversitesi'nde etkiliydiler. Tartışmalar daha çok Sovyetler Bir-

liği ve Çin politikaları çerçevesinde yoğunlaşmaya başladı. Beni daha çok etkileyen Kurtuluş ayrılığı idi.

Ankara merkezli örgütlenen bir hareketti Kurtuluş. THKP-C'den ayrılan siyasi gruplar genellikle İstanbul merkezli iken Kurtuluş Ankara merkezliydi değil mi?

Mustafa Kemal Kaçaroğlu ve İlhami Aras SBF'li, Mahir Sayan ODTÜ'lüydü.

Şaban İba da DTCF'de miydi?

Hayır Şaban İba AİTİA'lıydı; ama benim onunla bir ilişkim olmadı. Ben daha çok Kaçaroğlu ve İlhami'yi bilirim. SBF'de, eskilerden Nasuh, Ali, Faruk, İbrahim, yenilerden ise ben ve Yunus gibi arkadaşlarımız vardı, biz ortak davranıyorduk.

Kurtuluşçular, "Bizim kadrolarımız, THKP-C içinde yer almış daha üst düzey kadrolardır; geriye kalanlar daha düşük düzeyde kadrolardır" gibi yaklaşımlar sergiliyorlardı. Bunun gençlik içinde yansıması oluyor muydu?

Kaçaroğlu, "Nasuh, bizim gençlikteki temsilcimizdir" gibi bir yaklaşım sergiliyordu. "Biz daha merkezi bir yerdeyiz" havasındaydı ve bu fikri gençlik içinde yayıyorlardı. Faruk Yüksel, Antalyalı ve Kaçaroğlu'nun hemşehrisiydi; ona en şiddetli karşı çıkışı o yapıyordu. Teorik düşüncelerine de karşıydı. Bizim düşüncemiz Mahir Çayan'ın "Kesintisiz I, II ve III" deki görüşleri doğrultusundaydı ve Nasuh'u destekliyorduk. Zaman içinde Oğuz da cezaevinden çıktı ve Kurtuluş ayrılığı çerçevesinde bir dernekte toplantılar yapıldı. İnsanlar, birlikte olduğu arkadaşları hakkında dedikodular üretiyorlardı ve bu psikolojik olarak hepimizi etkiliyordu. Bu atmosferden kişisel olarak ben de etkileniyordum. Hatta o dönemler siyasi çevrelerden uzaklaşmayı bile düşündüğümü hatırlıyorum.

Bir de "Biz hapishanedeki arkadaşlarımızı ziyaret ettik; onlarla konuştuk; bizimle birlikte davranıyorlar" gibi söylentiler yayıyorlardı hatırladığım kadarıyla.

İstanbul'da bu tür söylentiler yapılmış olabilir; ama Ankara'da iç içe yaşadığımız için bu tür söylentiler etkili değildi; birlikte tavır alıyorduk. Nasuh, cezaevinden çıktığı ilk günden itibaren gençlik mücadelesinin

içinde yer alıyordu. Dolayısıyla bu tür söylentiler onu rahatsız etse bile dile getirmiyordu.

Nasuh Mitap'la dirsek teması içinde olmuşlar, onu ikna etmek için çok çaba sarfetmişler diye bir söylenti vardı!

İlk anda bunlar kendilerini daha üst bir yerde tarif edip Nasuh'u da gençlik temsilcisi gibi lanse ettiler. Yaşamadığım olayları dile getirmem doğru olmaz; ama Nasuh'la Ali'nin, "Biz onlar gibi düşünmüyoruz" dedikleri bir noktaya geldiklerini biliyorum. Bu arada Kaçaroğlu benimle konuşmak istediğini söyledi; ama ayrılık açığa çıkınca bir araya gelmedik.

Diğer taraftan faşist saldırıları bir tarafa bırakmış Çin ve Sovyetler Birliği merkezli tartışmalara yoğunlaşılmıştı. Bütün enerji, bu konudaki teorik tartışmalara mı verilmişti?

1975 yılında, *Devrimci Gençlik Dergisi*'nin çıkması, bize büyük avantajlar sağladı. Dergide çıkan teorik yazılar bizim önümüzü açtı. Teori neye yarar? Pratiğin önünü açar, değil mi? Dergide pratik sorunların çözülmesine yardım eden yazılar gençlik içinde bize büyük prestij kazandırdı. Diğer grupların, Çin ve Sovyetler odaklı tartışmaları gençliğin problemlerini çözmekte rehberlik etmiyor, "sosyal faşist" ve "Maocu bozkurt" suçlamaları havada uçuşuyordu. Bizim yaklaşımımız, gençliğin güncel ve uzun vadeli sorunlarına çözümler bulmak, bu çözümleri kendi ürettiğimiz politikalara dayandırmaktan oluşuyordu. Bizim kulağımız ne Moskova ne de Pekin radyosundaydı!

Faşistlerle kavga ederken, bir yanında birileri diğer yanında diğerleri varken, bu iki grup yanyana geldiğinde birbirlerini "Maocu bozkurt-sosyal faşist" suçlamalarıyla düşman ilan etmişlerdi.

Faşistler saldırırken, Çin ya da Sovyet yanlısı diye ayırt etmeden aynı şiddetle saldırıyor; bizi de, diğer gruplardan arkadaşlarımızı da hatta CHP'lileri de öldürüyorlardı. Ortada Türkiye gerçekleriyle örtüşmeyen bir durum vardı. Bugünden bakınca bu saçmalık bütün açıklığıyla görülür. Nedense o gün görülemiyordu.

O günlerde faşistler saldırır, arkasından polis gelir, yaralılar dahil olmak üzere solcuları toplar götürürdü.

Hatta önce polis fakültelere gelir arama yapar, arkasından faşistler saldırırdı. Polis aramalarının arkasından faşist saldırıların geleceği bilinirdi!

Böylesi bir ortamda kendilerine sosyalist diyen Sovyet yanlısı bir takım insanlar, "Faşistler saldırdığında aradan çekilin, faşistlerle polisi karşı karşıya getirin" önermesiyle ortalıkta dolaşmaya başladılar. Bu arkadaşların polisle faşistlerin işbirliği yaptığından ya haberleri yoktu ya da durumu değerlendirme yeteneğinden yoksunlardı! Biz, *Devrimci Gençlik Dergisi*'nde, "Faşizm, sadece sivil bir güç değil, bizatihi devletin içindedir" diyerek siyasi tavrımızı belirlemiş, sivil faşist-polis işbirliğini kendimizce açıklamıştık.

Bizim özgün yanımız teorik olarak yazdıklarımızı pratikle doğrulamaktı.

Pratikten beslenen teorik bir söylemden bahsedebiliriz...

Evet. *Devrimci Gençlik*'teki yazılara bakıldığında bu çok açık bir şekilde görülür. Gençlik içinde örgütlenmemiz geliştikçe, bu, AYÖD'de de Dev Genç'te de böyle olmuştur. Örgütlenmemize ilişkin temel sloganımız "öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği" olmuştur. Bu temel slogan, o günkü koşullarda can alıcı noktayı yakaladığımızı göstermekteydi. Bu arada, çeşitli sorunlar gündeme gelmekteydi. Faşistler, bütün Eğitim Enstitüleri'ni işgal etmeye başladılar.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nden başladılar.

Tabii. GEE'den başladılar. GEE'de tartışmalar gündeme geldi. AYÖD ve Gazi'deki arkadaşlarımız, boykotun yerine, okula devam edip işgali engellemeyi düşünüyordu. Yapılan oylamada boykot kararı alındı ve arkadaşlarımız da bu karara uydular. Bu dönemde, Beşevler bölgesinde, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu tek başına işgale direndi. Daha sonra, Gazi Eğitim,Yükseliş ve işgal altındaki diğer okullarda, faşist işgali kırmak için, okullara toplu gidişleri örgütlemeye başladık. Bu gidişlerde topluluğun can güvenliğini sağlayıcı önlemler de almaya başladık. Cebeci bölgesi (SBF, HF ve Eğitim Fakültesi) faşistlerin giremediği bir bölge olduğu için, biz deyim yerindeyse, faşist saldırılara karşı direniş odağıydık. Bir dönem sonra, bu tür faşist saldırılar liselerde de görülmeye başladı ve biz liselilere de yardımcı oluyorduk.

Kısacası *Devrimci Gençlik* yazılarıyla biz, hayatın kendisini yakalamış ve pratikte de bunun gereklerini yerine getiren bir çizgi uyguluyorduk.

Devrimci Gençlik'in Can Güvenliği Öğrenim Özgürlüğü Afişi

Kurtuluş hareketine dönecek olursak, onlar "sosyal faşist veya maocu bozkurt" söylemlerini kullanmıyorlardı. Bir taraftan Sovyetlere sosyal emperyalist demiyor, diğer yandan politik olarak onlara çok da uzak olmayan politikalar izliyorlardı. Bunun yansıması ne şekildeydi?

Bu noktada, Kurtuluş'un durduğu yer, birçok siyasete göre daha olumluydu. Pratikte, biraz daha Sovyet politikasına yakın bir çizgi izliyorlardı.

Devrimci Gençlik Dergisi ile TKP arasında bir yerde duruyorlardı diyebilir miyiz?

İşçi sınıfı içinde çalışma ağırlıklı bir çizgileri vardı. Antifaşist mücadelede, Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlarımızla birlikte Kurtuluşçular da hep yanımızda olmuştur. Kurtuluşçularla ayrılıktan sonraki temel sıkıntı tartışmaların sertleşmesiydi. Sol içi tartışmalarda yumruklaşma

şeklindeki çatışmalara sık ıkla rastlanırdı. Bu arzu edilen, onaylanabilinecek bir davranış şek i değildi; ama bir süre sonra devreye silahlar girdi.

Her şeyi masa başında tartışarak, ideolojik olarak çözebiliriz derdik; ama sonuç hiç de böyle olmaz, genelde yumruklar konuşurdu.

Bu kavgaların artması ve bunun giderek bir eğilim haline dönüşmesi o günlerin en olumsuz görüntüsüydü. Maocu bozkurt ve sosyal faşist söylemleri de fitili ateşleyen durumlardan biriydi. Bu olumsuzluk sadece TKP'lilerle Halkın Kurtuluşu taraftarları arasında değil, Kurtuluş ve Devrimci Gençlik taraftarları arasındaki kavgalarla da şekillenmeye başladı ve sonu ölümle biten olaylar oldu.

Azımsanmayacak sayıda "solcunun solcuyu öldürmesi" olayı yaşanmış ve o günlerin en olumsuz olayları arasında yerini almıştır...

Ne yazık ki acı gerçeğimiz buydu ve bir daha hiçbir şekilde sol içinde bu tür olayların tekrarlanmaması dileğiyle bunları anlatıyorum.

Bazen fındık kabuğunu doldurmayan nedenlerle bu tür olumsuzluklar yaşanmıştır.

İnsanlar birbirine sert bakmaya başlayınca kavga kaçınılmaz oluyordu.

O günkü koşullarda "öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği" temel sloganımızdı demiştik. Bu, o günkü mücadele içinde önemli bir yer tutuyordu. Bu mücadelede birçok arkadaşımız canını vermiş kanını akıtmıştır. Devrimci Gençlik ise bu arkadaşlarımız ve verdikleri mücadele sayesinde ülkenin en güçlü hareketi haline gelmiştir.

Devrimci Gençlik bir çekim merkezi haline geliyor...

Aynen öyle! Doğruyu söyleyip doğruyu yaptığınızda daha inandırıcı, daha sahici olarak anlaşılıyorsunuz. Herhangi bir eylem olduğunda ya da okula giderken, kendisini koruduğunu görüyor ve bir süre sonra kendini koruyan bu insanlara karşı borçluluk hissiyle o da eylemlere katılıyordu. Kendini savunmaya, en azından taş atmaya başlıyor. Herkes devrimci olmak üzere yola çıkmamış; doktor, mühendis, hemşire olmak için gelmişler ve eğitim özgürlüklerinin ellerinden alınmak üzere olduğunu görmüşlerdi. Bu durumda onları destekleyen, en çok yanlarında olan insanlarla politik ilişkilerini geliştirdiler.

Söylediklerini çok önemsiyorum; ama o dönemdeki bazı siyasi grupların, "Okuyup ne olacak, bize militan gerekli, bu yönde katkı sağlayın" dediklerini de biliyorum.

Biz hiçbir zaman bu tür kaba bir yapılanmayı savunmadık ve öngörmedik. Tam aksine, öğrencilerin okuma hakkını savunarak, okula güvenli bir şekilde gitmelerini sağlamaya çalıştık. Onların güvenliğini sağlayan, bu mücadeleyi örgütleyen arkadaşlarımız ileride siyasi hareketin kadroları olacaklardı. Türkiye çapında halkı ve işçileri örgütlemeye çalıştılar. Bu anlamda, öğrencilikten ayrılıp kadro kurmaya en erken başlayan grup, Aktancılar olmuştur. Biz gençlik içinden kadrolarımızı 77'den sonra oluşturmaya başladık. Bu kaotik ortamda biz, olaylar karşısında net tavırlar almaya çalıştık.

Öğrenci gençliğin net bir sloganı vardı: öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği! Okulu boş bırakmayacak, okuyarak meslek edinmek isteyen gençliğe yardımcı olacaktık. Bu da karşılık buldu diye düşünüyorum.

Can alıcı noktayı yakalamıştık ve örgütlülüğümüzü sağlam bir zemine oturtmuştuk. Boykot gibi keskin eylemleri değil, zor olanı öneriyorduk. Örneğin, okumak isteyen öğrenci, Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki faşist işgali kırmak ve okuluna, okuma özgürlüğüne sahip çıkmak zorundaydı. Biz ise tüm varlığımızla onlara destek oluyorduk.

Ankara'da çok ciddi mücadeleler verdik. Örneğin, Yükseliş defalarca işgal edildi. Devrimciler, Albayrak Kıraathanesi'nde toplanır işgale karşı mücadele ederdi. Üçer beşer arkadaşlarımız öldürüldü; yaralananları saymıyorum bile. Deyim yerindeyse sonuna kadar mücadele edildi.

Devrimci Gençlik'in Etkisi Yayılıyor

Hep Ankara'da mıydın? En azından tatillerde Trakya'ya gidiyor muydun?

1974'lerde grupların yoğun olmadığı bir dönemde köye gitmiş, yeğenim Fikret'e civar köylerde devrimci gençler varsa sohbet etmek üzere çağırmasını söylemiştim.

Köy kahvesinde bir masa işgal edecek kadar genç toplansa kazanç diye düşünüyordun herhalde?

Akşam üzeri önce bir traktöre doluşmuş sekiz-on kişilik bir grup, diğer taraftan bir minübüs dolusu insan derken köy kahvesinde otura-

cak yer bulamadık. Okulun bahçesinde miting havasında bir toplantı yapmıştık. Hiç ummadığım, babaları AP'li olan gençler gelmişti. 70 öncesi Dev Genç'in yaptığı mücadele gençleri etkilemişti; ama daha çok Ecevit'in sol söylemlerinin kitle üzerinde etkisi vardı. Bizim köy TİP'li olarak tanınan, sol oyların fazla olduğu bir köydü; ama civarda tutucu olduğu bilinen insanların çocukları devrimci olarak karşımıza çıkmıştı. Umduğumdan daha büyük bir ilgi ile karşılaşmıştım. Bu gözlemim daha sonra Karadeniz'deki çalışmalarımda etkili oldu.

O zamanlar, Ecevit haşhaş Ekiminin yasaklanmasını isteyen ABD'ye karşı durmuş ve haşhaş Ekimini serbest bırakmıştı. Bu ona büyük prestij kazandırmıştı.

Bunlar etkili tabii ki; ama Denizler'in asılmasının ve Dev Genç'in etkisi de vardı. Ecevit'in de "toprak işleyenin, su kullananın" gibi sosyalist söylemleri kullanması çok etkili olmuştu.

Bir takım sloganların altına devrimci CHP ibareleri de yazılıyordu.

Köye gittiğim günlerin birinde, yeğenime, "Köyde yazı yazılacak duvar ve malzeme var mı?" diye sormuştum. "Olmaz mı her şeyimiz var, sen yeter ki nerelere yazacağımızı söyle" dedi. Ben de "Ne kadar çeşme, köprübaşı varsa yazabilirsiniz" diyerek cesaretlendirdim. Tamam diyerek çıktılar, ertesi sabah köyü gezerken her tarafın yazılarla donatıldığını görmüş, köprübaşında bir slogan gözüme çarpmıştı: "UMUDUMUZ ECEVİT, imza: THKO"

Yazılacak sloganları belirtmemişsin, gençlerin suçu yok!

Sloganları belirtebilirdim; ama imzasını kullanacağımız bir örgütümüz yoktu henüz!

Tatilde, bayramda Trakya'ya gelişlerimizde bazen Nasuh da bize katılır; Edirne, Kırklareli, Tekirdağ'ı dolaşır, toplantılar yapardık. Kırklareli'nde Mehmet Usta, Fahri Usta gibi işçi arkadaşlarımız vardı. Fahri Ağabey, Köy YSE İş Sendikası'nda çalışırdı. Nebi, Alpaslan öğretmen, Edirne Eğitim'de Sait ve Servet adlı arkadaşlarımız, Necdet Güzey, Erol Güzey, Muhtar, Gandi (Mehmet Emin Yanık), Kırklareli'nde Ferit, Tekirdağ'da Ercan, Muzaffer Yamaner, Keşan'da mali müşavirlik yapan Nasuh'un eski tanıdığı Necip gibi arkadaşlarımız vardı.

Edirne'de bir miting yapmıştık. İstanbul'dan arkadaşlarımız gelmişti. Bizim Muzaffer Yamaner davudi sesiyle "katil oligarşi" diye slogan

atıyordu; ama daha sonra itiraf ettiğine göre o zamanlar oligarşinin ne demek olduğunu bilmiyordu. Yani o dönemde bölgede nabız yoklamaya yönelik geziler yapıyorduk diyebilirim.

Yine köye gittiğim günlerden birinde çay içiyorduk. Jandarmalar geldi, "Üniversitedeki olaylar nedeniyle tutuklanma emrin var" dediler ve beni paldır küldür Kırklareli Jandarma Karakolu'na götürmeye çalıştılar. Bu arada Almanya'daki ağabeyimin on yaşındaki oğlu Levent benim tutuklandığımı görünce koşup evdeki av tüfeğini almış ve küfürlerle amcamı nereye götürüyorlar diyerek, Türk filmlerini aratmayacak şekilde jandarmaları vurmaya kalkışmıştı. Allah'tan Osman ağabeyim görüp amacını öğrenince vazgeçirmiş. Böylece jandarmalar eşliğinde Kırklareli'ne götürülüp birkaç gün de hapiste kaldım. Sonra mahkemeye çıkarılıp salıverilmiştim. Bu olay nedeniyle de hapishaneyle tanışmış oldum. Hapishanede hırsızlar ve katillerle bir arada kalıyorduk. Hapishane kurallarını bilmediğimden katillerden birinin voltasını kesmişim. Adam ne yapıyorsun deyip çıkıştığında "Kusura bakma iki üç gün kalıp çıkacağım" deyip alttan almıştım. Böylece benim gibilerin uzun volta atmamaları gerektiğini öğrenmiştim!

Hapishane raconunu bilmiyorsun...

Evet, hapishane raconunu, kurallarını bilmiyordum; gerçi cezaevlerinde hep siyasilerle kaldığımı söyleyebilirim. Bu nedenle sivil cezaevlerinin mahkûmlar tarafından oluşturulmuş kurallarını daha sonra da tam olarak öğrenemedim.

O dönemde, 1975-76'larda devrimci hareketler daha çok gençlik hareketi olarak görülürdü. İstanbul'da, işçi örgütlenmeleri sendikal yapılanmalar şeklinde başlamıştı. TKP'lilerin Maden İş ve belli sendikalarda örgütlenmeleri vardı hatırladığım kadarıyla. 1976 1 Mayıs'ına kitlesel olarak katıldılar; ama daha çok sendikal eylemler şeklinde yürürdü bu faaliyetler. Sol, o günlerde daha çok öğrenci hareketleri olarak kendini gösteriyordu, yanılıyor muyum? Trakya'ya gittiğinde senin gözlemlerin de bu yönde miydi?

Ankara'da İstanbul'da öğrencilerle başlayan hareketler Kırklareli ve Edirne'de de gelişmeye başlamıştı. Faşistler, solcu gördükleri her yerde saldırıyor, bir sindirme politikası uyguluyorlardı. Trakya halkı genelde demokrat ve sola eğilimlidir; ama faşistler de vardı. Saldırıyorlar, şid-

det uyguluyorlardı. Saldırıları da öncelikle CHP'lilere yöneltiyorlardı. Kırklareli'nde faşistler, CHP Gençlik Kolları Başkanı'nı dövmüşlerdi. Bunun üzerine bir toplantı yapılmıştı. Hatırladığım kadarıyla bayramdı ve ben oradaydım. O zaman Kırklareli Milletvekili olan Avukat Tankut Akalın gençleri CHP'ye toplamış, durum değerlendirmesi yapacak diye bekleniyordu. Faşistler saldırıyor, bu saldırılara karşı çıkmak, bir şeyler söylemek ve bu saldırılara karşı örgütlenmek gerek düşünceleriyle toplantıya gittik. Tankut Akalın, "Onlar da milliyetçi çocuklar, ben konuştum, onlar ikna oldular. Bir daha böyle şeyler yapmayacaklar diye söz verdiler" gibi bir şeyler söyledi. Bunun üzerine sözü ben aldım "Faşist saldırılara karşı örgütlenmek gerek" dedikten sonra salonu terkettim. CHP gençlik kollarında benimle beraber çıkacak birkaç arkadaşımız vardı ama bütün herkes salonu boşalttı, Tankut Akalın'ın yanında bir iki kişi kaldı. Faşist saldırılar gelişiyordu; ama CHP'de faşizme karşı ideolojik donanım, olaylara bakış, teorik donanım yoktu. CHP gençlik kollarında da olsa, o kendine sol diyen, devrimciyim diyen insanlar, yapılanın karşısında söylediklerine bakıyor, dinliyor, milletvekiline karşı, Siyasaldan bir öğrenci gelip konuştuğu zaman etkili olabiliyor.

Bir de kendi çocuğu dövüldüğünde kendi örgütü ona sahip çıkmıyordu; ama devrimci gençler sahip çıkıyordu. Bu durum devrimcilere büyük prestij kazandırıyordu. Yaygınlaşma nedenlerinden birisi de buydu. Başı sıkışan gidip devrimcilerden yardım istiyordu, CHP'li bile gidip CHP'den yardım istemezdi ya da gidip isterdi, karşılık bulamayınca can güvenliğini gelip devrimcilerde ararda.

CHP'li gençler devrimcilere yakındı. Yani öğrencilik yanında 1975 te yanlış hatırlamıyorsam, 75'e doğru gelirken TÖB DER genel seçimleri yapılacaktı. Devrimci Öğretmen grubunun oluşturulmasında CHP tabanındaki öğretmenlerden destek istediğimizi hatırlıyorum. Bir taraftan da Devrimci Gençlik'i örgütlemeye çalışıyorduk.

Devrimci Öğretmen Çalışmaları

Senin öğrenci, öğretmen ve bir de genel siyaset olmak üzere üç tane rolün var.

Genel siyaset daha sonralarda...

Şimdi bu ikisi önde...

Öğrenciyken de TÖB DER'e gelip teşkilatçılık yapıyorduk. Öğretmenleri örgütleyeceğimiz zaman da öğretmenlik aklıma geliyordu. Devrimci Öğretmen grubunu oluşturucağımız zaman öğretmenlik yaptığımız aklımıza geliyor. O zaman bir gidelim, dolaşalım diyorduk. Nerelere gidiceğimizi düşündüğümüzde ise öğretmenlik yaptığımız yerler, Yozgat, Çorum aklımıza geliyordu. Yozgat taraflarına gittik. Nitekim devrimci öğretmen grubuna Yozgat'taki arkadaşlarımız destek vermişlerdi. Yozgat merkezde, çalgıcı Romanlar dernek kurmuşlardı, derneklerine gittik. Orada "Dev Genç'liler gelmiş" diye sıcak karşılandığımızı hatırlıyorum. Oradan TÖB DER örgütlenmesi için Çorum taraflarına geçtik. Çorum'da o zaman Halkın Kurtuluşu biraz daha etkili olmaya başlamıştı. Nitekim oradan gelen öğretmenlerin de Halkın Kurtuluşu çerçevesinde oy kullandıklarını hatırlıyorum.

Trakya taraflarında geziyorduk zaten. Trakya'daki öğretmenler Devrimci Öğretmen grubunu destekliyordu. Edirne'de, Behram Şamiloğlu adında Karslı bir arkadaşımız vardı. O da bizim ilk devrimci öğretmen örgütlenmesine katkıda bulunmuştu. 1975'teki TÖB DER genel kurulunda Fatsa, Ünye taraflarından gelen iyi bir ekip, iyi bir öğretmen grubu vardı. Hasan Arslan'ı, Hüseyin Gümüş'ü, ilk kez o zamanlar tanımıştım. Selahattin Özakın, Gülsüm Özakın, Abdullah Gülbudak da gelmişti. Kâzım Köroğlu'nu da o zaman da tanımıştım; ama kendini devrimci öğretmen olarak ifade etmemişti o zamanlar diye hatırlıyorum.

Zonguldak-Karabük hattında, ilk devrimci öğretmen örgütlenmesi için gittiğimizde, oralarda TKP'nin örgütlü olduğunu düşünmüştük. Yenice'de Mehmet Cebecik ve ondan aldığımız isimler vardı. Bartın'da Rıfat Şen arkadaşımız vardı. Devrek'de daha sonra bizim arkadaşımız Niyazi Büyüksütçü başkan oldu. Zonguldak'a gittik, oradaki toplantılarda konuştuğumuz arkadaşlardan destek aldık. Yani Devrimci Öğretmen grubuna oy geldiğini hatırlıyorum.

1974'ten sonraki örgütlenmede iki tane militan güç var; birisi gençlik, diğeri öğretmenler. Solu bu iki güç örgütlüyor gibi bir görünüm var. Sen nasıl değerlendiriyorsun? Bu tespit doğru mu?

Şöyle diyeyim, faşistlerle mücadelede gençlik bir adım öne çıkıyordu. Taşraya gittiğimiz zaman yakaladığın ilk insanlar genelde öğretmenler oluyordu. Birçok yerde bu kadar yaygın üniversite de yoktu o zamanlar.

Yüksek okul da yok, liseler vardı. Öğretmenler, daha önce örgütlendikleri TÖS'ün devamı olarak TÖB DER'de örgütleniyorlardı. Sola eğilimli insanları aradığın zaman CHP'lilerde solcu geçiniyor; ama bunlardan daha ileri bir düzeyde olan, biraz daha sosyalizme meyilli bir öğretmen kesimi var. Bu öğretmen kesimi ile konuştuğumda öğretmenlikten geldiğim, birazda sorunlarını bildiğim için Devrimci Öğretmen grubu için istediğim desteği fazlasıyla aldığımı düşünüyorum.

SBF Boykotları

Öğretmen örgütlenmesi devam ederken öğrenci mücadelesine de devam ediyordum. 1975 yılı diye hatırlıyorum; SBF'de yönetmeliğin değiştirilmesi için bir boykot kararı almıştık.

10 üzerinden 7 ortalama tutturma ile ilgili olan yönetmelik miydi o?

Evet. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde diğer fakültelerden biraz daha farklı sınav sistemi vardı. Bizim on üzerinden yedi ortalama tutturmamız lazımdı. Sınıfı geçebilmek için yedi ortalama da yetmiyordu; aynı zamanda beşten aşağı notun da olmayacaktı. Okul idaresi yönetmelik değişikliği yaparak, Şubatın ilk haftasında, aynı gün kura ile belirlediği iki dersten sınav yapıp bunları da ortalama hesabına katacaktı. Bu şekilde "tombala" çeker gibi sınavla eğitim kalitesini artıracaklarını düşünüyorlardı. Başka akademik gerekçeler de vardı. SBF DER'de tartışmalar yapıldı ve boykot kararı aldık. Bu boykotu uygulamaya başladık. Uygulama şöyleydi: Öğrencilerin büyük bir kısmı boykot kararı almış, okullara gelmiyorlar; ama biz yurtta ve Ankara'da belli öğrenci kesimleri faşistler okula gelir de okulu işgal ederler diye gündüzleri nöbet tutuyorduk. O nöbetlere katılan arkadaşlarımız dışında yüzde doksan beş belki daha fazla öğrenci kitlesi boykota katılıyordu. Yirmi-yirmi beş kadar faşist dışında herkes bu karara uyuyordu diye söyleyebilirim. Sınav zamanı geldi, bu sefer faşistler toplanıp polislerle birlikte sınava geldiler. Faşistlere de "Sizin yaptığınız şey boykot kırıcılık. Bizim yaptığımız bu eylemden siz de faydalanacaksınız" dedik.

Onlar sınava girmiş olunca sizin boykotun bir anlamı kalmıyor; çünkü sınav yapılmış ve siz sınava girmemiş oluyorsunuz!

Elbette. SBF DER'e de tam okulun karşısında bir yer tutmuştuk; orada toplanıyorduk. Bir gün faşistler boykotu kırmaya gelince, Halkın Kurtuluşu'ndan Murat Ergenekon adlı heyecanlı bir arkadaşımız küfür-

le karışık bağırınca bir gürültü, bir patırdı koptu. Bütün polislerin gözü de benim üzerimde. En önde gözüken adam benim.

Dernek başkanı mısın o zaman?

Hayır, başkan değilim; ama yönetim kurulundaydım. O gürültü patırtı arasında polisler her taraftan saldırdılar. Beni joplarla döve döve bir otobüse aldılar. Panzerler hareketlendi, bu kez taşlar havada uçuşmaya başladı. İlk panzerli kavgamız böyle oldu diyeyim artık. Ben ilk anda yakalananlardan birisi olduğum için otobüsün içinden seyrediyordum olup biteni. Arkadaşlarım yakalandığını görünce taş ve sopalarla daha şiddetle saldırıyorlardı. O dönemde Kıbrıs Harekâtı'ndan dolayı sıkıyönetim vardı ve bu gürültü patırtı arasında Mamak Askeri Cezaevi'ne götürüldük.

1975'in ilk yarısında, değil mi?

Tabii, tabii 75'in başları diyebiliriz. on-on beş gün kadar bizi Mamak'ta tuttular. Aradan zaman geçti bizi salıverdiler. Ortam sertleşmeye başlayınca biz faşistler gelip saldıracaklar, saldırdıklarında bizi alıp götürecekler diye Ankara'daki diğer okullardan da yardım istedik.

O zamanlar İstanbul'da insanlar mimlenmesin diye Hukuk Fakültesi'nde eylem olacaksa Fen Fakültesi'ndeki öğrenciler yardıma giderlerdi, Fen Fakültesi'ndeki eyleme ise hukukçular gelirdi.

Biz SBF öğrencileri olarak okulu korumak durumundaydık. Dışarıda da faşistler saldırır diye diğer okullardan gelen öğrenciler gezmeye başlar, okulun ön tarafında yoldan geçiyor gibi yaparak faşistlerin gelişlerini kontrol ederlerdi. Bu arada faşistler gelmiş, bir gürültü patırtı beni ikinci kez alıp götürdüler. Yoldan geçen tiplerini beğenmediklerini de aldılar. Onların arasında Ali İhsan Özer adında, daha sonra İskenderun'da sendikacılık ve işçi örgütlenmesi faaliyetlerini yürütürken öldürülen Malatyalı bir arkadaşımız da vardı. Tekrar Mamak'a götürüldük. Bir süre tutuklu kaldıktan sonra Mamak'tan çıkardılar bizi, sonra da "sizi on beş gün Ankara sınırları içinde görmek istemiyoruz" dediler.

Sürgün...

Sürgün. Bizi emniyete götürdüler. Kalabalık bir gruptuk. Eczacılık'tan Ali İhsan, Onur İşçen, Siyasal'dan epey arkadaşımız vardı. SBF öğrenci-

lerinden biri de Hakan Yurdakuler'di. Hakan, 6 Nisan 1976'da öldürüldü. Babası Tabii Senatör Muzaffer amca da emniyete geldi. Bolu, Eskişehir ve Çankırı olmak üzere üç tane yer belirlediler. Herkes önce Eskişehir'e, arkasından Bolu'ya saldırınca bize de Çankırı kaldı. Ali İhsan'la beraber bizim okuldan on beş kadar kişi ve TİKKO'cu bir arkadaşımızla birlikte Çankırı taraflarına geçtik. Çankırı'da emniyete gittik. Emniyet Oteli diye emekli polislerden birisinin çalıştırdığı bir otelde kalacaksınız dediler, orada kalmaya başladık. CHP'lilerle ilişki kurduk; daha doğrusu CHP'liler bizimle ilişki kurdu. Çankırı gibi yerlerde öyle Dev Genç falan arama, CHP'liler makbul orada! Yanlış hatırlamıyorsam kimya mühendisi ya da yüksek mimar olabilir, bir il başkanı vardı, o ilgilendi. Hacettepe'den Remzi diye bir arkadaşımız vardı, o da ilgilenmişti bizimle.

Sabah, akşam imza veriyor, arada geziyordunuz...

Tabii. Solcu gençlerden bazılarıyla ilişki kurduk; ama çok fazla da solculuk yok, polisin takibi altında gezip dolaşıyorduk.

Herhangi bir kısıtlama yok, sadece belli zamanlarda gidip imza atıyorsunuz...

Kalacağımız otel belli, biz burada imza veriyorduk. Faşistler de o zaman çok örgütlü olup da saldırma noktası değiller; ancak Çankırı sağcı ve muhafazakâr bir kentti. Bu arada, Ali Alfatlı geldi. O zaman AYÖD başkanıydı. Yani bizim Ankara'daki gençliğin başında Ali vardı. Bir tomar para çıkardı ve "Siz yakalanınca kampanya başlattık; ne kadar gereksiniminiz varsa alın" dedi. Bizim paraya ihtiyacımız yoktu. "Burada CHP'liler yardım ediyor, üç beş kuruş kendi paramız var zaten" dedik ve parayı almadık. "O paralarla cezaevindeki arkadaşlarımızın avukat, yiyecek gibi ihtiyaçlarını giderirsiniz" dedik. Bu arada boykotlar sırasında ben dernek yönetim kurulundaydım. 1975 Nisan'ında ben Mamak'ta iken dernek seçimleri olmuş. Mamak Askeri Cezaevi'ne ikinci girişimde SBF DER yönetim kurulu üyesiydim. Ben cezaevindeyken yapılan seçimde, beni başkan seçmişler. Katılmadığım bir oylamada okulun dernek başkanı oluvermiştim!

1975'teki bu olaylar sırasında bir ara yine köye gitmiştim. Teşkilatla ilgili değil, annemi babamı görmek için.

Köyde otururken akşamüstü Edirne'den gazeteler geldi. Bir baktım, Semih Erbek isimli bir öğrenci öldürülmüş, protesto gösterilerinde Melih Pekdemir yakalanmıştı. Hemen yola çıktım. Ertesi sabah Ankara'ya geldiğimde, arkadaşlarımın Semih Erbek'in cenazesini almaya gittiğini,

polislerin cenazeyi vermemek için saldırdığını öğrendim. Bu arada silahlar çekilmiş; derken, Melih ateş almayan, iğnesi kırık bir silahla yakalanmış. Polisler bize silah çekti diyerek Melih'i iyice dövüp çok kötü bir halde hastahaneye götürmüşler.

Hastahanelik edecek kadar...

Sorma, inanılmaz bir şekilde dövmüşler. Zaten görüntü itibariyle en cılız arkadaşlarımızdan birisi, kilo yok, bir şey yok Melih'te. Onu iyice dövmüşler; fakat Tıp Fakültesi Hastanesi'nde kalırken arkadaşlar gelip Melih'i oradan alıp kaçırmışlar. Melih'i gördüğüm zaman irkildim. Her tarafı mosmor, vücudu, gözleri, kaşları, her tarafı morarmış. Adamın kemikleri kırılmamış; ama etlerinde de hal kalmamış! Melih, yanlış hatırlamıyorsam AYÖD başkanıydı o zaman.

Öğretmenlikten tanıdığım Doktorcu, Rüştü isimli bir arkadaştan yardım istedim. O da "Genç arkadaşların evi var; Melih'i oraya götürelim" dedi.

Melih Devrimci Gençlik'in liderlerinden birisi, bütün gençler onu tanıyordu. Onlar saygıyla karşıladılar. Melih'in o genç arkadaşlarla (adlarını unuttum bağışlasınlar beni) çok iyi ilişkiler kurduğunu hatırlıyorum. Yani onlar da kapılarını, evlerini sonuna kadar açan, aynı teşkilatta olmadığımız halde kendilerini az çok riske eden arkadaşlarımızdı.

O zaman en büyük ortak payda devrimcilikti; başka bir teşkilata ihtiyaç yoktu.

Sonradan Rüştü'ye uğradığım günlerde Melih ağabeylerini sorarlar, neden uğramıyor diye serzenişte bulunurlardı. Onların evine gittiğim zamanlarda banyo yapardım. Elektriği kaçak kullanır, prizin ucuna teller falan bağlardık. Küvete suyu doldurup telleri içine sokuyorduk. O su ısınıyordu; yanlışlıkla ayağımızı batırsak ölebilirdik.

Cezaevinde yemek kaşıklarından yaptığımız rezistans gibi.

Kaşık rezistansı gibi yapıyoruz. Orada zaman zaman banyo yaptığımı hatırlıyorum; o arkadaşlara buradan selamlarımı iletmek isterim. Yaşıyorlardır herhalde.

Bu arada öldürme olayları devam ediyor demek ki. **Faşist saldırılar artık silahlı saldırılara dönüşmüş.**

Ölümler fazlacaydı. 1975'te faşistler Şükrü Bulut'u öldürmüş, cenazesini almaya gidiyorduk; polisler ateş açtı ve Hacettepe'de Nuray Erenler'i öldürdüler.

Polis kurşunuyla öldü, sonra kabul etmediler diye hatırlıyorum.

Kabul etseler de etmeseler de farketmiyor; Nuray polis kurşunuyla öldürüldü sonuç olarak. O ateş altında kalan bizim Hacettepe'den arkadaşlarımız. İnsanlarda bir adalet duygusu varsa, isyan etmemeleri mümkün değil. İsyan etmemek için ya faşist olacaksın ya da çok korkak, kafanı kuma gömmüş biri olacaksın. Bunları gördüğün zaman o isyan duyguları, o haksızlığa karşı başkaldırı duyguları gelişiyor insanlarda. O öldürmeler karşısında bir kısım insanlarda biraz yılgınlık da oluyordu. Bazılarında da haksızlığa karşı devrimci olmak lazım fikriyatı biraz daha gelişiyordu. Bu olaylar gelişirken yaşanılan her şey bizi biraz daha sağlamlaştırıyordu.

O dönemde gençlik örgütleri içerisindeki konumunuz ne? AYÖD' de yönetimdeydiniz, ADYÖD kapanmıştı.

ADYÖD ili ilgili bir iki şey söyleyeyim. ADYÖD'ü DTC Fakültesi baskınından sonra kapattılar. Ondan önce ADYÖD içinde ayrılıklar gündeme gelmişti. Abdullah Öcalan ADYÖD yönetimindeydi; yönetimde bizim arkadaşlarımız da vardı.

Nasuh Mitap yönetimde değildi; Yunus Isın girdi mi?

Daha sonra Yunus AYÖD yönetimine girdi. TDGDF, Dev Genç kurulduktan sonraki dönemde, AYÖD başkanlığı yaptı. ilk zamanlarda ADYÖD'te sevdiğim arkadaşlardan biri olan Müfit vardı.

Müfit Sakallı o zamanlar sizinle birlikte mi davranıyordu?

ADYÖD içindeydi. Sakin, yapıcı bir yaklaşım sergileyen arkadaşlarımızdandı.

Abdullah Öcalan da sizinle birlikte mi davranıyordu?

Evet, birlikte davranıyordu. Kürt Hareketi içinde farklı bir yere doğru ADYÖD içinden geçerek gitti. Arkadaşı Ali Haydar Kaytan SBF DER yönetiminden istifa etti. Bildiğim kadarıyla, ADYÖD'den sonra AYÖD'de de görev almadı Abdullah Öcalan.

AYÖD örgütlenmesini anlatmıştım değil mi? Aşağıdan yukarıya doğru demokratik bir tarzda yapılmıştı.

Gençlik örgütlenmesinde kimler vardı?

ODTÜ'de Akın Dirik, Haşim Aydıncak, Ahmet Asena, Uğur Ayken, Ertuğrul Karakaya, Tayfun Mater, Mehmet Ali Yılmaz, Melih Pekdemir, Taner Akçam, Bülent Forta, Behçet Dinlerer, Tevfik Doğan Toker, Murat Cankoçak, Sümer Yılmaz, Semra Girşen, Gülay Özdemir, Jale Artun ve Ayşegül Devecioğlu'nu sayabilirim. Teknik Öğretmen'den Ali Başpınar, Sedat Kesim, Mehmet Korkusuz, Soner İlhan, Necdet Erdoğan Bozkurt, Erdinç Obuz, Veli Eskili ve Ziya Uncu, Aydemir Çimen, Yükseliş'ten Selahattin Karataş, Züber Akgöl, Ahmet Sedat, Mehmet Ali Acartürk, Zekeriya Aydemir, Hasan Ali (Hatip), Selami Şakiroğlu ve Musa Aydın vardı.

Oğuzhan Müftüoğlu'nun Çizgileriyle Akın Dirik ve Ali Başpınar

Hacettepe'de kimler vardı?

Mahmut Memduh Uyan, Yasin Ketenoğlu, Necip, Şerif Şener, Çiçek Cengiz (Şakiroğlu), Ayhan Yalım, Muzaffer Çevik, Haldun diye bir arkadaşımız vardı. Veterinerlik Fakültesi'nde Erdal vardı. Ankara Hukuk'tan Salim Dündar, Sedat Küçükyılmaz, Hasan Kepenek, İbrahim Arzuk ve Nuri Savaş, Mehmet Ay aklıma gelen isimler. Sonuç olarak her tarafta arkadaşlarımız vardı. Siyasalda Nasuh Mitap, Ali Alfatlı, Yunus Isın, İbrahim Arı, Faruk Yüksel, Bünyamin İnan, Yılmaz Öndeş, Ali Fuat Okan, Beşir Özmen, Cem Kızılçeç, Hikmet, Öktem Kalaycı, Ülkü Ekren, Turan Tantoğlu, Hasan Hüseyin Özkan, Füsun Akgün, Füsun Çiçekoğlu,

Asuman Solakoğlu, Necla Çalı, Alime Yalçın (Mitap), Erhan Buldanlıoğlu, Mehmet Uysal ismi zikredilmesi gereken arkadaşlarımızdı.

SBF diğer siyasetler açısından da zengin bir okuldu.

Evvelemirde SBF siyasetin en yoğun yapıldığı yer olarak bilinirdi.

Abdullah Öcalan, Ali Haydar Kaytan, Mustafa Karasu gibi PKK'liler; Mustafa Kaçaroğlu, İlhami Aras, Doğan Fırtına, Müzeyyen Çevik, Kamuran Altınay gibi Kurtuluşçular; Halkın Kurtuluş'undan Ergun Özalp, Selçuk Kurt, Serap Kurt, Mustafa Yıldırımtürk, Ülkü Darıcıoğlu, Necla Akgökçe, Sinan Şen ve Mevlüt Danacı SBF sıralarından geçmiş arkadaşlarımızdı.

Sevk ve İdare Yüksek Okulu'ndan Mehmet Emin Fıstıkçı, İbrahim Alfatlı, Tülin Uğurlu, Ekrem Ünal, Kerman Şengüloğlu, Nusret Sefa Akyürek, Ömer Cihan, Muhammet Tosun, Süleyman Kahraman ve Nizamettin Orhangazi gibi arkadaşlarımızın okuduğu, Amme Enstitüsü, TSE, Devlet Planlama gibi faşistlerin odaklandığı bir bölgedeydi. Buradaki faşistlerle sert bir şekilde mücadele eden bir ekibimiz vardı. 1977'den sonra oradaki bütün faşist işgaller kırıldı. Yükseliş'te ölen çok arkadaşımız oldu. Fen Fakültesi ve Gazi Eğitim'de hükümetin konumuna bağlı olsa da ağırlığımız giderek arttı. Gençlik kesiminde artan bu ağırlığımız giderek mahallelere de yayıldı.

Gazi Eğitim'de kimler vardı?

İbrahim Çınar, Mehmet Kök, Huriye Kök, Levent Aksan, İbrahim Levent, Ali Uygur, Nihat Fırat gibi arkadaşlarımızı hatırlıyorum.

DTCF'de faşistler mi egemendi?

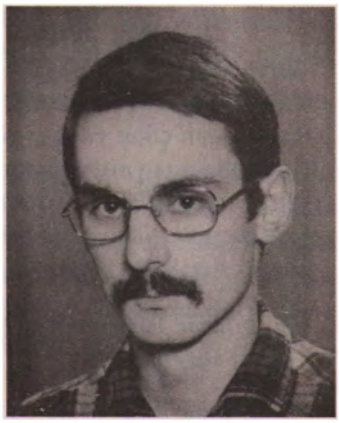
Faşistler de vardı; ama orada Kurtuluş'tan arkadaşlar ve bizimkiler de vardı. Cahit Akçam bir ara orada okuyordu, sonra SBF'ye geçmişti.

Diğer okullarda kimler vardı?

Atanur Yıldırım AYÖD yönetim kurulundaydı. Bu arada LİSE DER'den bahsetmek gerekir. Çok dinamik bir yapıları vardı. Necmettin Özdemir *LİSE DER* başkanıydı. Sefa Aydoğan, İbrahim Tümer, Hulusi Karaca, Güngör gibi arkadaşlar bu dernekten aklımda kalan isimler.

Basın Yayın'da Ömür Karamollaoğlu, Vedat Erol, Ferit Çengelli, Zafer Karaca, Gönül İlhan, Konservatuarda ise Aydın Erol, Cem Usal vardı.

Fen Fakültesi ve DTCF'de faşistlerin egemen olduğu söylenirdi.

Hakan Yurdakuler

DTCF'de vardılar; ama Fen Fakültesinde epeyce etkiliydiler. Eskiden beri Yüksek Öğretmen Okulu'nda okuyan öğrenciler sağ görüşlüydü. Bu öğrenciler, öğrenimlerini Fen Fakültesi'nde yapar, akşam yatılı olarak kendi bölümlerinde kalırdı. Bu onların örgütlenmeleri için bir kolaylık sağlıyordu. Faşist olmayan öğrenciler yurtlarda barınamıyordu. Bizim gençlikte adı zikredilmesi gereken arkadaşlarımızdan Ertan Önal da Fen Fakültesi'nde okuyordu.

Ertan Önal 12 Mart döneminde bir kolunu kaybetmiş, ADYÖD örgütlenmesinde aktif olarak yer almış, o dönem örgütlenmelerde Nasuh'a yardım etmiş bir arkadaşımızdı. Daha sonraları Sivas yöresine gitmişti. Kardeşi İhsan Önal daha sonra bizim Ünye bölgesi sorumlularımızdan oldu ve talihsiz bir şekilde kaybettik.

Ali Kemal Bilginer ile Sosyal Hizmetler Akademisi'nde öğrenci Nadire Mater aynı okulu bitirmişti.

Hakan Yurdakuler'in Öldürülmesi

Dergiyle ilgili olarak, politikalarımızı netleştiren bir çizgimiz vardır. Örneğin SSCB ve Çin yanlılarıyla aramızdaki ideolojik hatların belirlenmesiyle ilgili önemli yazılar yayınlanıyordu. O dönemde en çok tartışılan konu buydu. Bu yazılar daha sonraki dönemlerde yolumuzu açacak, örgütlenmemizi kolaylaştıracak bir çerçeve sunuyordu bize.

6 Nisan 1976'da faşistler toplu bir şekilde okula geldiler ve geliş şekillerinde kışkırtıcı bir yan hissediliyordu. Daha önceki gelişlerinde slogan atmadıkları halde bu kez kışkırtıcı sloganlar atarak ortalıkta dolaşmaya başladılar. Her zaman faşist işgallere karşı silah bulundurmamıza rağmen o gün polis çok sıkı arama yaptığı için silahımız da yoktu. Belli ki polisle de işbirliği yapmışlar.

O dönemin geleneksel tavrıydı; önce polis sıkı arama yapar sizi savunmasız bırakır, ardından da faşistler okulları işgale yeltenirdi.

Faşistler sloganlar atarak SBF içine girmeye çalışınca bütün öğrenciler ayaklandı. Dekan Gündüz Ökçün'dü, onun odasına gittik.

Sonra CHP'den Dışişleri Bakanı olmuştu...

Evet. Onunla görüştük. O da aşağı indi. Kapıları tutmaya çalıştık, bir anda kendimizi bir kargaşanın ortasında bulduk. Tuzak olduğu aşikârdı. Arka kapıdan çıkıp yurda yöneldim. Orada silah bulabileceğimi düşünüyordum; ama yurda varamadan silahlar patladı. Kapılar açılıp dışarı çıkan arkadaşlarımızın üzerine pusu kuran faşistler tarafından açılan ateş sonucu vurulanlar oldu. Bu saldırıda Hakan Yurdakuler öldürüldü. Fatma Yazıcı ve Beşir Özmen yaralandı.

Mümtazer Türköne'nin bir yazısında senin dayak yediğini söylediği, bu olay mı?

Mümtazer Türköne bu olaya hiç değinmiyor. Onun anlattığı olay şu: 1974'ten sonra her yıl kayıt sırasında, SBF DER olarak dekanlıktan izin alarak yeni öğrencileri derneğe kaydediyor, okul ve barınma sorunu ile ilgili rehberlik yapıyorduk. Bu durumda yasal bir dernek, dekanlıktan izin alarak, öğrencilerin gönüllü katılımıyla (üye olmak istemeyenlere herhangi bir baskı yapılmıyordu) faaliyet yapıyordu. Mümtazer Türköne ise bu yasal ve dekanlıktan izin alınan faaliyetlere "Solcular haraç topluyordu" diyerek iftira atıyor. Türköne o yazısında SBF öğrencisi olmayan, birisi Muhsin Yazıcıoğlu olmak üzere iki kişinin adını vererek, bu iki kişinin SBF'yi bastığını söylüyor.

Muhsin Yazıcıoğlu SBF öğrencisi değil mi?

Hiçbir şekilde değil. Bahsettiği diğer kişi de SBF öğrencisi değil. Mümtazer Türköne'yi de SBF'den hiç tanımam. Silik bir öğrenci olmalı.

Bu komplonun içerisinde Mümtazer Türköne olabilir mi?

Onu ben değil, Türköne söylüyor! Bizim, "Faşistler dışarıdan geliyor ve okul içinde provakatif eylemler yapıyor" söylemimizi doğrulayan bir itirafta bulunuyor Mümtazer Türköne.

Onları SBF'ye davet eden ekibin içinde Mümtazer Türköne var mı?

Telefon edip çağırdığını söylüyor zaten.

Şöyle bir çıkarsama yapılabilir mi; faşistleri SBF'ye çağıran ve Hakan Yurdakuler'in ölmesine neden olan ekibin içinde Mümtazer Türköne de olabilir, diyebilir miyiz?

Bu bir tuzak ve bu tuzağı hazırlayanları biliyor olmalı Mümtazer Türköne. İki metrelik, zebella gibi Sedat Göçmen'in dövülmesinden(?!) ha-

beri varsa, bu olaydan da haberdar olmalı. Bu arada, benim boyum 1.85; ama o zamanki kilom zebella nitelemesi hak edecek ölçüde değil; 69 kilo.

O zamanki resimlerinden de belli.

Bunlar bir kahramanlık hikâyesi oluşturmaya çalışıyorlar. Zaten, iki kişinin SBF'yi basabilme ihtimali yok. Kapıdan bile giremezler. Kaldı ki o beni ya da ben onu dövsem ne olacak? O gün gerçekleşmiş bir olayı bugün bir kahramanlık öyküsüne dönüştürmek, faşist mantığın bir görüntüsü. Asıl sorulması gereken, madem SBF'deki bütün olayları biliyor, o zaman Hakan Yurdakuler'in katilini de biliyor olmalı, o zaman o olayı da aydınlat, demek gerek.

Hakan Yurdakuler'in öldürülmesinden sonra üniversite gençliği Cebeci'de toplandı. Cemal Gürsel Meydanı'na kadar gidilecek, protestolar yapılacaktı. Bazı arkadaşlarımız Kızılay'a kadar yürüyelim önerisinde bulundular.

Birinci MC dönemiydi değil mi? Onlar o eylemleri Türkeş'in bakanlarının desteğiyle yapıyorlardı diye hatırlıyorum.

8 Nisan 1976 tarihindeydi. Orada, gençlerin ve halkın üzerindeki polis gücünü ve etkisini gördük. Bu taramalarda, ateş açılmasında, polisin bilgisini ve rolünü görmemek için kör olmak gerek. Çok sayıda yaralı vardı ve bu yaralılar hastahaneye fişlenmek korkusuyla gidemedi. Aynı gün, Gazi Eğitim'den Eşari Oran ve Yükseliş'ten Burhan Barın polisin ateş açması sonucu öldürüldü. Bu yüzden "Hakan, Burhan, Eşari, Kahrolsun Oligarşi" diye bir slogan üretmiştik. Hakan'ın babası Muzaffer Yurdakuler, Tabii Senatördü; bu nedenle parlamenterler ve CHP'lilerin de katılımıyla, çok kalabalık bir cenaze töreni yapıldı.

Faşist saldırıların yoğunlaştığı o dönemde, militan sayımız, müdahale gücümüz açısından örgütlülüğümüz de artmaya başladı. Kurtuluş ayrılığından sonra bazı yerlerde zayıflamış olsak bile giderek dernek yönetimlerinde daha çok yer almaya başladık.

Faşizme karşı mücadelede Dev Genç'lilerin yaptıklarının da önemli bir yer tuttuğunu söylemek gerek.

Elbette. Saldırı, önce üniversitelere yönelmiş, giderek liselere kaymaya başlamıştı. Ankara'nın her tarafında liseler vardı. Liseleri korumak için üniversitelerden arkadaşlarımız gidiyordu. Ardından Lise Der örgütlenmesi başladı. Gençler örgütlenirken, aileler de işin içine girme-

ye başladı. Bu arada Halkevleri de bu örgütlenmenin bir yanında yer alıyordu. Üniversitelerdeki gençler daha çok Ankara dışından geldiği için halk bu mücadeleye biraz da yabancıydı. Olay liselere kadar inince insanlar kendi evlatlarının güvenlik sorunlarını içselleştirmek zorunda kaldılar.

Kendi çocuğunu korurken, birlikte korumak daha kolay olur diye düşünmeye başladılar...

Bu durumda bizim sloganımız da duruma uygun; "Devrimci Gençlik Halkın Mücadelesinde Ön Saflara" Bu arada halkın diğer ihtiyaçlarına da yardımcı olmalıyız diye antenlerimizi yöneltip onlarla birlikte davranmamızın zamanının geldiği, başka bir noktaya evrilmemizin gerektiği saptamasını da yapıyorduk.

Bu arada faşistler sürekli saldırıyordu ve *Devrimci Gençlik Dergisi*'nde faşizme ilişkin yazılar çıkmaya başladı. Bu yazılar da bizim önümüzü açıyordu. Bizim faşizm tahlilimiz sadece MHP'den ibaret değildi. Devlet ve devletin yapısına ilişkin eleştirilerimiz ve saptamalarımız vardı.

Yukarıda sıraladığım satır başlarıyla, "Bizim siyaseten aldığımız tavır doğru bir tavırdır" diye düşünüyorum. Bakış açımızın günün koşullarına uygun, sloganlarımızın da bu tavrımızı açıklayan ifadelerle dolu olduğunu söyleyebilirim. Mesela, "Öğrenim Özgürlüğü Can Güvenliği" sloganı o günkü somut bir durumu ve mücadele şeklini belirten bir slogandır.

Kadrolaşma ve partileşme süreci ile ilgili önemli yazılar vardı dergide.

1976 da *Devrimci Gençlik Dergisi*'nin 10. sayısının yayınlanmasından sonra "Devrimci Gençlik Halkın Mücadelesinin Ön Saflarına" sloganlarıyla bildiriler dağıtmaya başladık. Mücadelemizi gençlik mücadelesinden halk mücadelesine evrimleştirme çabamızın bir ifadesiydi bu. Devrimci Gençlik'in çabalarının bu mücadele için yeterli olmadığı, mücadelenin başka bir evreye taşınmasının gerekli olduğu dillendirilmeye başlanmıştır. Bu düşünce çerçevesinde bir grup arkadaşla toplantılar yapmaya başladık. Bu ekibin içinde Oğuzhan Müftüoğlu, Nasuh Mitap, Ali Başpınar, Sedat Kesim, Akın Dirik, Mehmet Ali Yılmaz, Melih Pekdemir, Ali Alfatlı, Selahattin Karataş ve ben vardım.

Ankara-Öğrenim Özgürlüğü Can Güvenliği Mitingi (1975)

İstanbul'dan kimler vardı?

İstanbul'dan oraya gelen yoktu.

Bu hareket Ankara merkezli oluşturuldu diyorsun.

İstanbul'daki arkadaşlarımızla da ilişkilerimiz vardı. Örneğin, İbrahim Çenet, Dursun Karataş, Paşa Güven, Bülent Uluer, Hasan Basri Çıplak gibi arkadaşlarla diyaloglarımız vardı. İstanbul'da da bazı toplantıların yapıldığını, bu toplantılara Oğuz ve Nasuh'un katıldığını hatırlıyorum. Bazı toplantılara ben de katılmıştım. İbrahim Çenet'in Devrimci Yol oluşumundan önce ayrıldı. Çenet'le yapılan konuşmaların bir kısmına ben de katılmıştım ve işin doğrusu, bu toplantılara bir katkım olmamıştı.

Yaptığımız toplantılarda Oğuz ve Nasuh'un bariz bir şekilde bizim önümüzde olduğu hissediliyordu.

Hareketin önderleriydi demek doğru olur sanırım.

Evet öyleydi. Tartışmaların sonunda, daha farklı bir örgütlenmenin gerekli olduğu ortaya çıkınca, bu yapılanmayı oluşturmak üzere çalışmalara başladık. Bildirgeyi hazırlama görevini Oğuz'la Nasuh üstlendi. Dev Genç'ten arkadaşlarımız, "Gençlik Halkın Mücadelesinde Ön Saf-

lara" şiarı doğrultusunda çeşitli bölgelere gitmeye başladılar. Ben Dev Genç yönetiminde olmadığım için ayrıntıları bilmiyorum.

1976 yılı yazı sonrası bizim doğum sancılarımızın başladığı dönemdir. Bir taraftan bildirge hazırlıkları yürürken, diğer taraftan bir dergi çıkarma çabası içindeydik.

Sol İçi Çatışmalar

O günlerde sol içi kavgalar da devam ediyor, bu kavgalar silahlı çatışmalara dönüşüyordu.

Sol içi tartışmaların sürdüğünü söylemiştim. 1977 Ocak ayında Halkın Kurtuluşu ile aramızda oluşan kavgalar vardı. Bir gün önce bunlar bize saldırmış. Ertesi gün Necdet Erdoğan Bozkurt'la beraber Zafer Pasajı'na doğru gidiyordum. Zafer Pasajı'ndan çıkan bir grup Halkın Kurtuluşu militanı ile karşılaştık. Bunların açtığı ateş sonucu ben bacağımdan yaralandım. Bende de Necdet'te de silah vardı. Bendeki silahı da Necdet'e vererek, "Sen bunları al ve git" dedim. Beni bırakmak istemedi; ama ısrarlarım sonucu gitti. Oradaki taksi şoförlerinden biri beni Hacettepe Hastahanesi'ne götürdü. Ayağımı alçıya aldılar, olaydan haberdar olan arkadaşlar beni teyzemin evine getirdiler. Bir süre sonra Yasin Ketenoğlu beni Dr. Bektaş'ın evine götürdü. Eşi Gülsüm ve kızları Lale ile birlikte evlerinde uzunca bir süre kaldım. Gülsüm çok becerikli bir kadındı ve inanılmaz güzel yemekler yapıyordu.

Anlaşılan o koşullarda iyileşmeye niyetin yok!

İyileşmek ister miyim? Beş yıldızlı otel konforundaydım! Bektaş genel cerrah bir arkadaşımızdı. Tıbbi bakımımı o üstlendi. Polisle yüzyüze gelmemek için gizlice gittiğimiz Hacettepe'ye kontrola gittiğimde Fevzi ve Osman ağabeylerim de ziyaretime geldi. Kısacası ömrümde görmediğim bir bakımı Bektaş ve Gülsüm'e borçluyum. Buradan onlara teşekkürlerimi ve sevgilerimi gönderiyorum.

Bu sol içi çatışmaları nasıl yorumluyorsun?

Bu çatışmaların ideolojik bir yanı vardır. Sovyet-Çin çatışmasının ülkemize yansıması, olayın bir yönüdür. Bir de 12 Mart öncesinde TİP'in basılması bu olayların öncülüdür. Diğer yönü, faşistlerle yapılan çatışmaların şiddetle seyretmesi insanların sinirlerinin gerilmesine neden olmuş olabilir.

Bu çatışmaların mağdurlarından biri olarak bunu onaylamıyorsun anladığım kadarıyla.

Onaylamak mükün mü? Bu tür olaylar bir daha olmasın diye bunu anlatıyorum. Biz birbirimizle kavga edecek yerde enerjimizi faşistlerle mücadelede yoğunlaştırsaydık, daha başarılı olurduk. Türkiye halklarının da durumu daha farklı olurdu.

Oğuzhan Müftüoğlu'nun da buna benzer bir söylemi var. "Sol ayrılıklar olmasaydı, biz çok daha güçlü bir yere gelirdik" diyor.

Kesinlikle. Sol ayrılıklar olup da bu ölçüde silahlı çatışmaya dönüşmeseydi bile daha iyi konumda olurduk. SBF'de ölen arkadaşlarımızdan ikisi, Şevki Kobal ile Bahri Gülpınar, sol içi kavgalar sonucu ölmüştür. Faşistlere karşı birlikte mücadele ettiğimiz arkadaşlarımız bir süre sonra birbirleriyle kavga etmeye başlıyor ve biz de araya girmeye çalışıyorduk. Ortada olduğumuz için de bize "orta yolcu" diyorlardı. 1974-80 arası Türkiye solunun farklılaştığı dönemdir ve bunlar olmasaydı, çok daha farklı olurdu.

Şevki Kobal'ın Pazar'daki Köyünde Cenaze Töreni

Bu doktorların evinde kaldığım süre içerisinde, SBF'den arkadaşım Füsun ile evlendim.

Bildirge çıkmamıştı ve henüz taslak halindeydi. Evlenince, bir ev de tuttuk. Oğuz evi biliyor ve gelip gidiyordu. Taner Akçam cezaevinden kaçmıştı; o geldi bir ara. Yerinde duramayan bir adam olarak ben bacaktan, Taner kaçaklıktan muzdarip, iki kişi eve tıkılmış vaziyetteydik.

Devrimci Yol Dergisi Çıkıyor

Bu arada bildirge çıktı ve bizimle ilişkide olan Türkiye'deki hemen herkese gönderildi. Bildirge hakkındaki görüşler ve eleştiriler alınıyordu. Bu, bildirgedeki görüşlerin kolektifleştirilmesinin bir yoluydu. Daha sonra da buna benzer yöntemler kullanmışızdır. Mayısa doğru derginin adı belirlenmeye başladı. *Devrimci Yol Dergisi*, 1 Mayıs 1977'de yayınlandı.

Devrimci Yol önerisi Oğuzhan Müftüoğlu'dan mı geldi?

Ondan gelmiş olabilir, ben bacağım yaralandığı için toplantılara katılamıyordum. Devrim Yolu, Devrimci Sol gibi başka öneriler de vardı. Tartışılıyordu. İlk iki sayıda yumruklu yıldız vardır; ama arka zemin farklıdır, gridir. 3. sayıdan itibaren amblem son şeklini aldı. Ben vurulduktan sonraki tartışmalara katılamadığım için nasıl yönlendiğini bilmiyorum. Sonuçta *Devrimci Yol* çıktı.

Taner kaçak, ben sakat olduğum için 1 Mayıs'a katılamadık. 1976 yılı 1 Mayıs'ında Ali Fuat Okan öldürülmüştü, bu nedenle de buruktuk. Üstelik TKP'liler Maocuları alana almayacağız diyerek gergin bir ortam yaratmışlardı. 1977 yılı 1 Mayıs'ına böyle gidiliyordu.

TKP'liler o zaman DİSK yönetimindeydiler, organizasyon da DİSK üzerinden yürüdüğü için buna hakları olduğuna inanıyor ve ortamı geriyorlardı.

O dönemdeki Çin-Sovyet gerginliğinin Türkiye'deki yansımalarından biri. 1 Mayıs öncesi afiş ve pankart savaşları başlamıştı.

Taner'le radyo ve televizyondan Kazancı Yokuşu'nda çok sayıda insanın öldüğünü, 1 Mayıs'a olayların damga vurduğunu öğrendik. Bu katliam kontrgerillanın hâlâ aydınlanmamış icraatlarından biridir. Katliam kontrgerilla işi olmasına karşın, devlet solcular arasındaki gerginliği bahane ederek bu katliamı da onların üzerine yıkmaya çalıştı.

Eylemin *içinde olduğunuzda* olayların sıcaklığı, müdahale etme şansınızın olması bir rahatlık verir. Biz dışarıda ve seyirci konumunda, bu rahatlıktan uzak, çok stresli bir konumda, 1 Mayıs'ı yaşamak zorunda kaldık.

Ertesi gün Oğuz da geldi. O da 1 Mayıs'taymış. Ne yapabiliriz diye düşünmeye başladık. *Birçok insanın* öldüğü bir günde çaresizliğin ne demek olduğunu öğrenmiştik.

Ayağım alçıdayken toplantılara katılamıyor, okula gidemiyordum. Bu arada, iki kez Trakya'ya gittim. Köyde bulunduğum sürede Trakya'daki arkadaşlarım geçmiş olsun ziyaretine geldiler. Bir süre sonra Ankara'ya döndüm. Alçıları aldırdığımda yaralanan bacağımın inceldiğini gördüm. Bu durumda tekrar Kırklareli'ne döndüm ve orada bacağımı güçlendirecek çalışmalar yaptım. Köyde bir avcı ekibi vardı. Onlarla bıldırcın avına çıkıyor, uzun süreli yürüyüşlerin bacağımı güçlendireceğini düşünüyordum. Bana da bir tüfek verdiler; ama benim atışlarımın hepsi karavanaydı! Benim avcılığım iyi olmasa da diğer avcıların vurduğu bıldırcın ve çilleri kızartarak kendimize ziyafet çekiyor, her gidi-

şimizde engebeli arazide 10-15 kilometre yol yürüyorduk. Bu durumda bacağımın yavaş yavaş kuvvetlendiğini de görüyordum.

O sırada Edirne'de Endüstri Sanat Lisesi'nde okuyan ve *Devrimci Yol* dergilerini dağıtan arkadaşlarımızdan Ahmet Erikli öldürülmüştü. Bacağım da iyileşmeye yüz tutunca Edirne'ye gittim. Edirne'de lise gençliği içinde sağlam bir örgütlülüğümüz vardı. Geniş katılımlı bir cenaze düzenledik.

Ankara'ya döndüğümde Yeraltı Maden-İş sendikasında bazı olumsuzluklar yaşandığını öğrendim.Yeraltı Maden İş'te Çetin Uygur başkan, Gültekin Pekdemir hukuktan sorumluydu ilk anlarda. Hüseyin Akbulut saymandı.

Abdullah Yılmaz vardı.

Abdullah Yılmaz genel sekreterdi yanlış hatırlamıyorsam. Yeraltı Maden İş'te çalışıyorlardı. Bir dönem sonra Yeraltı Maden İş'te parçalanma, ayrılma gündeme geldi. Abdullah Yılmaz ve çevresindeki bir kısım insanlar TKP'li oldular.

O zaman DİSK'e TKP egemendi.

Ziya Yılmaz TKP'li olunca insanların TKP'ye eğiliminde bir gelişme söz konusu oldu. Hatta Osman Fahri Şanlı işyeri baştemsilcisi iken işçilere farklı şeyler aktarmak amacıyla onu bir odaya kapatımışlar. Osman Fahri Şanlı camdan atlayıp kurtarmış kendini. İşçiler Abdullah Yılmaz'a tepki göstermişler. O tür oyunlara da girmişler. Müfit de bunlarla beraber, Abdullah Yılmaz'la birlikte tavır aldı. O günkü koşullarda TKP'liler böyle bir kısım militanları götürerek bir kısım sendikalarda kaba güç de kullanarak etkili olmak istiyorlardı. Sendikal oyunları da biliyorlar zaten. "TKP'liler sendikaya el koyabilirler, bir şeyler yapmalıyız" dedik. Sendikanın içinde ve dışında bazı tedbirler alma görevi bana verildi.

O dönemde, kongreyi kaybedeceklerine inandıkları anda evrak onlardaysa (zaten evraklar genelde onlarda olurdu), gidip başka bir yerde korsan bir kongre yapıyorlardı. Böylece kendi adamlarını seçip, sendikalar masasına kendi seçtiklerini tescil ettirip, en azından sendikalarda iki başlılık yaratıyorlardı.

Konuşmak üzere sendikaya gittik. Kavga olur diye bir beklenti vardı; ama olmadı.

Zaten işyerlerinde, işçiler nezdinde, temsilciler nezdinde desteğimiz tamdı. İşyerlerinde, Çetin Uygur'un ve bizim arkadaşlarımızın ciddi bir

ağırlığı ve hakimiyeti vardı. Çetin Uygur'un orada aldığı tavır da birinci dereceden önemliydi.

Çetin Uygur faktörü her yerde en öndeydi değil mi? Yeni Çeltek'te de Aşkale'de de öyleydi.

İşyerlerinin hepsinde. Çetin Uygur'un işçilerin karizmatik bir önderi olduğunu söyleyebilirim. İşçi komiteleri vardır, işçi liderleri, temsilcileri vardır. Bunların hepsi vardır; ama bir de Çetin Uygur vardır orada. Çetin Uygur'un gözüne baktığınız zaman, sesinin titreşiminden, gözünün pırıltısından onun işçilere karşı neler hissettiği anlaşılırdı.

İşçilere karşı babacan tavrı vardır zaten.

Zonguldaklı işçilere "kıvırcık" diyordu. Ne kıvırcığı diyorduk. Sonra hikâyeyi anlattı. Kömür havzasını keşfeden Uzun Hasan döneminden başlayarak Zonguldak madenlerinde çalışan işçiler, yorgun bir halde galerilerden çıkıp, madenin üst taraflarında bir yerlerde kıvrılıp yatıyorlarmış. Zonguldak yerlilerine bu kıvrılıp yatmalarından dolayı kıvırcık diyorlarmış. Çetin Uygur'un kıvırcık hikâyesini anlatışındaki duyguyu, sesindeki titreşimi, gözündeki parıltıyı görmek gerekirdi. Oradaki, karşılıklı bir ilişki. Çetin Uygur'dan işçilere, işçilerden de ona karşı bir duygu akışı vardı.

Örgütlenmeye Doğru...

Öğrenci örgütlenmesi, öğretmen örgütlenmesi şimdi buna bir de işçi örgütlenmesi ekleniyor. Giderek siyasi örgütlenme şekillenmeye başlıyor.

Zamanı biraz geri alalım. 1976 yazında, Eskişehir'de Seyficilik türemişti. Oradaki durumu anlamak için yaz aylarında Eskişehir'e gittim. THKP-C davasından yargılanan havacılardan Üsteğmen Seyfi, Ziya Yavuzeş adlı genç bir arkadaşımızla birlikte TKP'ye yönelmişler.

Devrimci Yol'un oluşmasına epey süre vardı ve Eskişehir'de ilişkilerimiz zayıftı o zaman. Orada Siyasal'dan arkadaşımız Yaşar Gören'in kardeşleri, Devrimci Gençlik'ten arkadaşlarımız Caner ve Can vardı. Eskişehir'de Can Gören'lerin evinde kalıyorduk. Daha sonraları bizim İbrahim Çeşmecioğlu ile evlenen kardeşleri Kader Gören de o zaman küçücük, kıvırcık saçlı, güzel bir kızdı. Arada bir görüyor, birlikte yemek yiyorduk.

Eve geç geliyor, sabah çıkıyor, gençlerle konuşuyorduk. Kavga dövüş yapmadan birkaç gün kaldık orada. İlk kez böyle bir çalışmaya gidiyordum. Sosyal Hizmetler Akademisi'nden Bayram Çam diye bir arkadaşımız vardı. Daha sonra da işçi örgütlenmesi yapan, sendikalarda çalışan Bayram, iyi bir arkadaşımızdı. Bayram'ın evinde de kaldığımızı hatırlıyorum. Örgütlenme için yavaş yavaş çabalar başlamıştı.

Devrimci Yol klasik bir parti anlayışıyla değil de eylem içerisinde öne çıkanların, hiyerarşik yapılanmasından ziyade, daha çok eylem liderleriyle öne çıkan bir yapılanmayla doğmuş diyebilir miyiz?

Biz, her zaman hayatın kendi pratiğine müdahale ederek örgütlendik. Pratiğin içinde denenmiş arkadaşlarla uzun soluklu ilişkiler kurduğumuzdan, içimize polis girememiştir diye düşünüyorum.

Pratikten çıkan sonuçları teoriye uyarlayan, teorik yaklaşımı da pratikle doğrulayan bir çizgi izliyordu Devrimci Yol.

Bizim, *Devrimci Gençlik Dergisi*'nde, "Temel görev işçi sınıfının partisini oluşturmaktır" gibi siyasi bir tespitimiz vardı. "İşçi sınıfı partisinin temel harcı ise ideolojik birlikten oluşmalıdır" diyorduk. Hayata, aynı siyasal, ideolojik tarzda bakan, dünyayı aynı şekilde yorumlayan insanlarla hareket etmek lazım diye düşünüyorduk. Bu noktalarda da belirlemelerimizin doğru olduğunu, çok doğru kararlar aldığımızı düşünüyorum. Daha sonra partileşme aşamasında farklı kararlar alabilirdik. Temel siyasi görev olarak işçi sınıfının temel örgütlenme sorununu giderecek "partileşme sorunu" nu önümüze koymuştuk.

Bu öğrencilik yaşamında yer alan "öğrenim özgürlüğü can güvenliği" sloganı daha sonra mahallelerde de "yaşama hakkı can güvenliği" şekline dönüştü değil mi?

O noktalarda da müdahalemiz, can güvenliğini sağlama şeklinde oldu. Can güvenliğinin ana sorun olduğunu kavradık ve mücadelemizi bu yönde şekillendirdik.

Kolluk kuvvetlerinin can güvenliğini sağlayamadığı bir ortamda herkes kendi can güvenliğini sağlayacaktı. Bu doğru bir yaklaşımdı.

Biz jandarmalığa soyunmadık. Halkın kendini korumasını öğütledik ve bunun için "Direniş Komiteleri" adı altında örgütlenmelerini önerdik.

Devrimci Yol Dergisi'ni 1977 yılında çıkardık ama;1976 yılının birçok açıdan önemli olduğunu düşünüyorum. 1975 yılında çıkarmaya başladığımız *Devrimci Gençlik* bizim birçok konuda netleşmemizi sağladı. İdeolojik netlik ve birlik üzerinde çok duruyorduk.

1976 yılında, Devrimci Yol hareketine doğru giderken, bir kadro hareketi vardı, bu kadro hareketinde başı çekenler kimlerdi? Bu ideolojik çerçeveyi kimler oluşturuyordu?

Gençlik hareketi ve onun faşizme karşı verdiği mücadeleninin içinden belli kadrolar çıkmaya başlamıştı. Devrimci Gençlik'le birlikte ideolojik karmaşaya son verecek, proletaryanın partisinin olmadığı dönemde, temel siyasi görev olarak devrimci bir partinin oluşmasını hedefleyen bir anlayışımız vardı. Bunlar üzerinde, özellikle ideolojik birlik konusunda, Oğuzhan Müftüoğlu'nun çalıştığını biliyorum. Aynı zamanda, Nasuh Mitap'ın söylemleri de aynıydı. Bizler de durumu kavramaya çalışıyorduk.

1976 yılına geldiğimizde yavaş yavaş siyasetler belirmeye başladı. Biz 1975 sonunda *Devrimci Gençlik*'i çıkarırken, *Halkın Sesi, Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu ve Halkın Birliği* gibi Çin ve Arnavutluk merkezli, SSCB'yi "Sosyal Emperyalist" ilan eden siyasetlerin Türkiye'deki temsilcileri de ortaya çıkmaya başladı. Diğer taraftan bu saydığım siyasi grupları "Maocu Bozkurt" ilan eden, sendika çevrelerinde etkin ve *Ürün Dergisi* çevresinde örgütlenen TKP vardı. Yine bu safta *Kitle ve İlke* dergileriyle TSİP, *Yürüyüş Dergisi*'yle düşüncelerini ifade eden TİP vardı. THKP-C kökenli Kurtuluş grubu da kendi örgütsel yapısını oluşturmaya başlamıştı. Biz kadrolaşma yönünde aceleci davranmadık; ama gençlik kesiminde hissedilen bir ağırlığımız vardı.

Ağustos'ta tekrar Ankara'ya döndüm. O dönemde Ankara örgütlenmesinde görev aldım. Batı bölgesinde kısa süre çalışmalar yaptım. Doğuda Mamak taraflarına Melih Pekdemir bakıyordu. Çankaya, Ayrancı, Dikmen taraflarıyla Akın Dirik ilgileniyordu. Her mahalli birim için arkadaşlarımızı görevlendirmeliydik. Mahalle çalışması nasıl yapılır bilmiyorduk. Halkevi çalışmalarından yararlanıyorduk. Ben Dev Genç yönetiminde olmadığım için kime gideceğim konusunda acemilikler çekiyordum. Konuşmak istediğim herkesle daha önceden konuşulmuştu. İlk yokladıklarımdan biri Soner İlhan'dı. Kısa bir konuşmanın ardından Soner'in çoktan örgütlendiğini anladım. En sonunda "kapılmamış" (!) kişi olarak Zekeriya Aydemir'i buldum. Silahımız yok, silah alacak paramız da yoktu. Kara kara düşünürken Zekeriya "Babamın çok güzel

bir on dörtlüsü var; ben gidip onu alayım" dedi. "Verir mi ?" demeye kalmadan onu Denizli'ye gönderdik. Çok güzel bir silahla geri geldi. Sonra SBF'den Gazi Mahallesi'nde oturan Hakan Şenyuva bize katıldı. (Hakan SBF DER başkanlığı yapmış, daha sonra faşistler tarafından öldürülmüştür). Bu mahalle çalışmaları çok uzun sürmedi.

Hakan Şenyuva

1977 yazının sonunda, Türkiye çapında örgütlenme kararı alındı. 9-10 kişilik bir toplantıda bölge çalışmaları yapılmasına karar verildi. Bütün Türkiye'yi örgütlemeye çalışacaktık. Aldığımız kararda, Oğuz, dergi ve yazı işlerini organize edecek, Nasuh bir taraftan Oğuz'la birlikte merkezde çalışırken, diğer yandan Sedat Kesim'le birlikte İstanbul'a gidecekti. Ali Alfatlı Ege tarafına, Mehmet Ali Yılmaz Çukurova ve Güneye, Ali Başpınar Kars, Doğu Anadolu, Yeni Çeltek ve Orta Anadolunun bazı bölgelerine, Selahattin Karataş Niğde, Kırşehir taraflarına; Melih Malatya, Sivas ve Doğu Anadolu'ya gönderilecek derken Karadeniz, Trakya ve İzmit bölgeleri boş görünüyordu. Benim aklımdan geçen de doğrusu Trakya idi. Ali Alfatlı daha önce Karadeniz'de bulunmuş, beni de tanıyor ve benim konuşmama fırsat vermeden "Sedat da Karadeniz'e gitsin" dedi.

Diğer hareketlerin kadrolaştırdığı insanlara bakınca kendime güvendiğimi, yapabileceğimi düşünüyordum. Öte yandan, bölge; insanlarını ve insan ilişkilerini bilmediğim bir yöreydi; bu ürkütücü geliyordu.

Başka bir şey daha var; THKP-C mirasını ve ilişkilerini devralabileceğin en uygun yer aynı zamanda.

Onları biliyorum tabii. Öğretmenlik döneminden tanıdığım arkadaşlarım vardı; ama yine de gözüm korkuyordu.

Beni asıl tedirgin eden şey, hep gençlik çalışması yapmam, bölge çalışması ise yapmamış olmamdı. yirmi dört-yirmi beş yaşındaydım. En yaşlımız Oğuz, otuzunu yeni geçmişti ve bu yüzden ona ihtiyar diyorduk. Böyle bir kadroyla Türkiye'yi örgütlemek üzere yola çıktık.

Yeni insanlar ve yeni yöntemlerle senin de örgütlerken öğreneceğin bir sürece girmiş oldun.

Faşistlerle kavga konusunu rahatlıkla çözeceğimi düşünüyordum.

O dönemdeki temel argüman da antifaşist mücadeleydi.

Biz bölgeyle ilgili bir program yaptık ve siyasi mücadeleyle antifaşist mücadeleyi iç içe yürütüyorduk. Önceliklerimiz elbette vardı ve diyalektik çözümlemelerle başardık diye düşünüyorum.

Teoriyi pratikle sınayıp pratikten çıkan sonuçlarla teoriyi yeniden gözden geçirmek diyebilir miyiz buna?

Bu, Devrimci Yol'un genel mantığıdır. Sorunları saptayacak, çözecek, çözen unsurlarla partileşecektik.

Karadeniz Dev-Yol Davası'ndan Yargılananların
Bir Kısmı Erzincan Cezaevinde
En arka sıra/ayaktakiler: Harun Korkmaz-Hayati Bölükbaş-Hıdır Sevindi-Mehmet Ak-Celal Özder-Ahmet Altaç-Fahrettin Fakı-Sedat Göçmen-Temel Kerimoğlu-Zekeriya İnan-Adnan Elevli-Nevzat Yıldırım
Arka sıra/ayaktakiler:Hikmet Uzer-Haydar Köseibiş-Tarık Uygun-Ali Rıza Demirci-Özcan Bölükbaş-Hüseyin Özbudak-İsmet Güngör-Hüdaver Makar-Ahmet Özcan-Pertev Aksakal-Ali Özcan-Mehmet Kök-Celal Aslan-İsmail Kuzubaş-Hüseyin Karaca-Aydın Akyazı-Osman Baran Can
Üçüncü sıra:İrfan Bölükbaş-Mahmut Ayeser-Levent Anar-Ahmet Özdemir
İkinci sıra/oturanlar:Nusret Durak-Ekrem Savcı-Yusuf Çayır-Veysel Hasgül-Hasan Kaplan-Atıf Özgel-İbrahim Hakkı Sayar-Recep Hisar-Mahmut Keskin-Bahattin Oğuzeş-Yaşar Durmuş-Ayhan Yazar-Ali Işık
En öndekiler:Fahri Kum-Ersin Ergün Keleş-Erdoğan Aslan-Faruk Karakaya, Nâzım Öztürk-Halit Yüksel-Aydın Oral

Karadeniz, Hazırlıklar ve İlk Temaslar

Payına ağlamak düşen anam
Gözyaşı duvar delmez
Kenan Özcan

1977 sonbaharında, önce Zonguldak'a, ardından Samsun'dan Artvin'e kadar olan bölgeye görevli olarak gittim. Ondan önce Karadeniz bölgesine gitmem kesinleşince nereleri tanıyorum, nereleri gezdim, ne yaptım, ne ettim diyerek bölgeye ilişkin bilgilerimi toparlamaya çalıştım. Öğretmenlik yıllarında ve Devrimci Öğretmen çalışmaları, TÖB DER seçimleri sırasında tanıdıklarım vardı. Fatsa'dan Selahattin Özakın,

Gülsüm Özakın, Abdullah Gülbudak'la o dönem tanışmıştım. Ünye'den gelen Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Remzi Aksakal gibi arkadaşlar vardı.

Zonguldak bölgesine daha önceden gitmiştim. Zonguldak bölgesinde ilk gidişim, Çekerek'te birlikte çalıştığımız Mehmet Cebecik'in düğünü nedeniyle olmuştu. 1976-77 sırasında Zonguldak TÖB DER'e Devrimci Öğretmen grubu çalışmaları için de uğramıştım. O günkü koşullarda karayolları dışında Türkiye'de demiryollarının işlevsel bir şekilde kullanıldığını ilk defa orada görmüştüm. Demir Çelik Endüstrisi, maden ocakları oradaydı. Demir ve kömürün taşınması için demiryolları çok daha kolay ve kullanışlıydı. Bu yüzden demiryolları tercih ediliyordu sanırım.

Bunun dışında Karadenizle ilgili tanıdığım çok fazla insan yoktu. Ne coğrafyasını ne de insanlarını biliyordum; ama İstanbul'da, Ankara'da tanıdığım arkadaşlar vardı.

Karadeniz'e gitmeden önce, deyim yerindeyse, Zonguldak senin için bir laboratuvar çalışması gibi olmuş diyebilirmiyiz?

Laboratuvar gibi değildi; ama bir fikir veriyordu. 1977 yılının başlarında, TÖB DER ve Devrimci Öğretmen çalışmalarıyla ilgili gittiğimde Behçet Dinlerer ve Yunus Isın da oradaydı. AYÖD Başkanı'ydı Yunus ve gençlik çalışmaları ile ilgili olarak bölgeye gelmişti. Behçet de o bölgede yapılacak bir mitingi örgütlemeye çalışıyordu. Zonguldak'ta TÖB DER vardı; ama onlar o mitinge katılma düşüncesinde değillerdi. Yunus Isın'la konuştuğumuz zaman hatırlattı ve "Sen geldikten sonra TÖB DER de katıldı o mitinge" dedi. Zonguldak TÖB DER'de bizim etkinliğimiz sınırlıydı, TKP etkiliydi sanırım. Nitekim oradaki arkadaşlarımız daha sonra mitinge de katılmış ve Devrimci Öğretmen grubuna da destek vermişlerdi.

Mehmet Cebecik, Yenice TÖB DER başkanıydı o zaman. Diğer bölgelere baktığımız zaman çok tanıdık, bildik yoktu. Bölgeye gitmeden önce bilgi alacağım insanlar vardı. Oğuzhan Müftüoğlu'dan bazı bilgiler aldığımı hatırlıyorum. Oğuz, Fikri Sönmez'e gitmem gerektiğini söylemişti. Diğer taraftan, Yaşathak Aslan, Artvinli olup o dönemde orada Dev Genç ve orman köyleriyle ilgili çalışmalar yapıyordu. Ali Alfatlı daha önce bölgeye gitmişti. Onlardan bazı bilgiler aldım.

Ankara'da Artvinliler Derneği bayağı işlevli bir dernekti. Ankara'ya bir ara Artvin'den birileri gelmiş. "Gidip, bunları yakalayıp biraz konuşayım" dedim. Bölgeden insanlarla ilk temasım olacaktı. Bu ilk temasta

Borçkalı bir genç arkadaşımızla sohbet etmeye, konuşmaya başladık. O konuşmalar sırasında bilgiler alıyordum. Durumumuz, gençlerimizin durumu nedir? Kimler var orada? İsimleri zikretmesini istiyordum. Sohbetimiz bir yerden sonra da faşizm üzerinde yoğunlaşmaya başladı. O günkü koşullarda bizim faşizme bakışımız, değerlendirmemiz diğer sol gruplardan daha farklıydı; yani faşizmin devletin içinde olduğunu, içsel bir olgu olduğunu vurguluyorduk. Ben anlatıyordum ve Borçkalı arkadaşımız da dinliyordu. "Borçka'da faşistlerin bize saldırdığı; onların etkili olduğu bölgeyle aramızda sınır olan bir köprü var. Bu köprüden faşistleri geçirelim mi, geçirmeyelim mi?" diye bir soruyla karşı karşıya kaldım. Bu soruyla birlikte ilk kez umudumun arttığını ve bu işi becerebileceğimi düşündüm.

Mevcut durum teoriyi aştı!

Teoriyi aşmaya başladı. Yani o an yüzüme bakan birisi gözlerimin parlamaya başladığını görebilirdi. "Bu Karadeniz'de iş yapılabilir!" diye düşündüğümü hatırlıyorum. Ben, "Bu bölgede bir mücadele yürütebiliriz" dedim ve tedirginliğim kaybolmaya başladı. Bunun ilk işaretini o Borçkalı arkadaştan aldığımı söyleyebilirim. Daha sonra bölgeye gidip Borçkalıları tanıdığım zaman, dernekte tanıştığım arkadaşın "en ılımlılardan" biri olduğunu anladım! Sorunu çok açık ve net olarak ortaya koyuyordu: "Faşistleri öbür tarafa geçirecek miyiz, geçirmeyecek miyiz?" Artvin'i anlatırken, o köprüde yaşanan olayları daha detaylı bir şekilde konuşuruz.

Bunun dışında ne olabilir? Yani bölgeyle ilgili neler yapabiliriz, ne olabilir, ne yapmalıyız diye araştırmalara devam ettik. Türkiye'de o dönemde Tüm İktisatçılar Birliği diye iktisatçıların örgütlendiği bir dernek vardı. Ben bölgede yaptığım çalışmalarda onların teorik ve pratik önerilerinden çok yararlandım

TİB, güncel problemlere nasıl çözümler üretiyordu?

Biz politika üretecektik; ama o politikalara hizmet edecek güncel, iktisat politikalarımıza kaynak oluşturacak metinlere ihtiyacımız vardı. Mahir Çayan'ın üçüncü bunalım dönemi tezleri vardır. Bakıyorsun ona uygun teorik emperyalizm sayısı hazırlıyorlar. Emperyalizmi anlatacaksak, bir de emperyalizmin işçilere, sıfırdan başlayanlara yönelik broşürleri oluyor. Sınıf kavramından tutun da greve kadar; orada bir kısım karikatürler yer alıyor. Çok geniş değil, dar kapsamlı; bir taraftan işçilere ve bu işe sıfırdan başlayanlara, öbür taraftan da belli bir militan kadroya yönelik yayınlar yapmaya başlamışlardı.

Tüm İktisatçılar Birliği'nin yayınlarının çok yararlı olduğunu düşünüyordum, en azından bölgedeki çalışmalarımda çok yararlandım. Bölgeye gitmeden önce Hüseyin Hakkı Zapçı'dan yardım alabileceğimi söylediler. Onunla temasa geçtim. O, Orhan Gökçe diye başka bir arkadaşını da getirdi. Ben bölgeye gitmeden önce onlarla birkaç defa konuştuğumu hatırlıyorum; ama bölgeye gidip geldikten sonra da eksikliğini hissettiğim konularda onların bilgilerinden yararlanmak üzere zaman zaman toplandık. Danışabileceğim çok insan yoktu. Orhan, Hakkı Zapçı ve ben. Oturduk, konuştuk. Oligarşinin ya da hâkim sınıflar ittifakının Türkiye'de kırsal kesimi kontrol etmesi için oluşturduğu bir kısım mekanizmalar, örgütlenmeler üzerine uzunca konuştuğumuzu hatırlıyorum. Yani bu konuşmalar sırasında Çukurova'yı ve pamuk üreticilerini denetlemek için Çukobirlik'in, Ege bölgesindeki zeytin, üzüm üreticileriyle ilgili Tariş'in, pancar üreticileriyle ilgili Panko Birlik'in, Karadeniz bölgesi için ise Fiskobirlik ve Çay Kur gibi kurumların işlevlerini konuştuk. Tütün o dönemlerde ekonomik olarak oldukça önemli bir ihraç ürünüydü ve tütünle ilgili olarak Tekel Kurumu'nu tartıştık.

Tütün Türkiye'nin en büyük ihracat ürünlerinden birisiydi.

Evet. Tütünle ilgili Tekel'in oluşturulması önemlidir. Karadeniz, fındık üretim bölgesidir ve fındık önemli ihracat ürünlerinden birisidir. O zamanki önemi bugünlerden çok daha fazlaydı. Fiskobirlik, kooperatif örgütü, doğrudan doğruya halkın örgütlediği bir yapılanma değil. Halk arasında da daha önce "Fiskobirlik patrona yemlik" gibi sloganlar üretilmiş. Halkın da Fiskobirlik'ten bir beklentisi yok.

Bunlar, devletin üreticiler üzerinde denetimini sağlayan yapılanmalar. Kooperatif demeyelim de karşı kooperatifler demek daha doğru.

Aynen öyle. Tirebolu'dan öte bir çay bölgesi vardır. Fındık ekimi Tirebolu'dan sonra Rizeye kadar vardır; ama çok önemli değildir. Asıl önemli olduğu yer Tirebolu arasıdır.

Orta Karadeniz.

Orta Karadeniz. Yani Giresun ve Ordu'dur fındık bölgesinin aslı. Terme'den başlar, Samsun'a da sarkar. Biraz Trabzon'a kadar uzandığı yerler olsa bile asıl üretim bölgesi Giresun ve Ordu'dur. Tirebolu'dan öte çay bölgesi, çay üretimi başlar. Hatta Espiye'ye kadar kayar belki ama asıl hat Terme-Tirebolu'dur. Tirebolu'dan Borçka'ya kadar uzanan dağlık

kesimin haricindeki bütün sahil kesimi çay üretim alanıdır. Ciddi bir öneme sahiptir. Burda da çay üreticilerini Çay Kur'la kontrol ederler. O dönemde özel fabrikalar da yoktu. Çay Kur ve çay alım politikaları ile ilgili tartışmalar bölgenin siyasi yapılanmasında önemlidir. Bilgiler alıyor, bunlardan genel bir bakış açısı oluşturmaya çalışıyorduk.

Yani ağırlıklı olarak bölgenin ekonomisini oluşturan temel etmenleri masaya koyuyordunuz. Buradaki üreticiler üzerinden problemleri saptayıp onlara uygun çözümler üretecek bir yerde duruyor ya da öyle bir şey yapmaya çalışıyordunuz...

Öyle de denebilir. Bölgeye giderken, ilk anda, malzeme lazımdı bana. Hüseyin Hakkı Zapçı ve TİB'deki arkadaşlarla yaptığım konuşmalar bu malzemeyi bana sağlamıştır. Bu çalışmalardan yararlanarak bölgeye gittim. Peki nasıl örgütleneceğiz, neler var? "Türkiye'de bunun örnekleri var mı ya da dünyada başkaca örnekler var mı?" diye konuşmalarımız oluyordu.

O günkü koşullarda Türkiye'nin birçok yerinde Köy Koop yaygın bir örgütleme biçimi olarak vardı ve bir birlik haline gelmişti.

Köy Koop'un ve köydeki kalkınma kooperatiflerinin asıl geliştiği nokta, tarımda makineleşmeye uygun bir örgütlenme tarzını hedeflemiş olmasıydı. Makineleşme olacaktı. Bunun için de traktör, biçerdöver, pulluk gibi araçlara ihtiyaç vardı. Traktör burada birinci belirleyici araçtı. O günlerde Köy Koop Romanya'yla ucuz traktör ve yedek parça temini ile ilgili bir anlaşma yapmıştı. Türkiye'de tarımın biraz daha modernize olması, biraz daha makineleşmesinde Köy Koop'un yaptığı bu anlaşmanın çok ciddi etkileri vardır. Romanya'dan traktörler gelmeye başlamıştı. Onlar diğer yerlerden gelen traktörlerden çok daha ucuza, köylülerin kooperatifler kanalıyla elde edeceği bir araç haline geldi. Köy Koop'un bu noktada ileri doğru fırladığını kendi köyümden de biliyorum. Bunlar üzerine tartıştığımızı hatırlıyorum. Kooperatif tarzı örgütlenmelerin diğer örneklerini de incelemiştim.

Deyim yerindeyse dersini çalışarak gidiyormuşsun.

Elbette. Yani neler var, ne olabilir? Çalışmadan gidilecek gibi değil. Siyasi bir hareketin, partileşmemiş bir siyasi hareketin asıl ana noktası, kadro meselesidir. İnsanlarla ilgili bilgileri alıyorduk arkadaşlardan; ama kendimiz de gidecek, görecek, gezecek, insanlarla temas kuracak ve elde ettiğimiz bilgilerle o günkü antifaşist mücadele programını örgütleyecektik. Onlarla birlikte çalışmalar yapacaktık; bu da direkt

gitmeyi gerektiren bir durumdu. Ön hazırlıklarla ilgili kısaca bunlar söylenebilir.

Bütün bunlar bölgeye gitmeden önce genel teorik çerçeveyi oluşturmak adına yapılan çalışmalardı değil mi? Mesela çayda, fındıkta üreticilerin sorunu neydi? Üreticiler ürünlerini uygun fiyata satabiliyor muydu, Tarım zararlılarına karşı kullandığı ilaçları pahalıya mı alıyordu, gibi benim aklıma gelen şeyleri mutlak sen de değerlendirmişsindir. Onlara bir bakıma üretici desteği sağlayabilecek bilgilerle de donanarak mı gittin oraya? Çay ve fındık konusunda özellikle.

Tereciye tere satılmaz diye bir laf vardır ya, ben bu bilgileri alıyordum; ama fındıkla ya da çayla ilgili bilgileri, bölgeye gittiğimiz zaman bölgedeki arkadaşlarımızla, kadrolarımızla tartışıyorduk. Bunlarla birlikte bir program oluşturmaya başladık. Fındık sorunlarıyla ilgili, fındık bölgesindeki bütün arkadaşları topladık. Sadece elimizdeki bilgileri değil, onlardan aldığımız bilgileri de değerlendirdik.

SAHİPLERİ
ZİYA YILMAZ - ZEKİ ŞAHİN
Sorumlu Yönetmen
ZİYA YILMAZ
Yönetim Yeri : Mağazalar-başı Cad. No. 19-Fatsa
Basıldığı yer : Yeşil Fatsa Matbaası-Fatsa

Yeşil Fatsa

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

Sayı: 415 Fatsa'da, Pazartesi ve Cumartesi Günleri Çıkar

21 NİSAN 1969 Pazartesi

Kuruluş 8-4-1963
Abone Yıllık 10 lr.

17 Nisan Hoş Geldin

Ertan SARIHAN

Bir ay sonra Köy ilkokulları kapanıyor. Karneleriyle da kendi defterlerini beraberinde getiriyor. Binlerce köy çocuğu ilkokuldan sonra, bir üst okula gitmek istiyecek. Bundan böyle köy de kalamazlar artık. Toprak doyurmuyor, toprak ei kadar kalmış, tohumun gücü yetmiyor on nüfusu doyurmaya.

Baba düşünür, Ana düşünür, çocuk düşünür. Yatılı okul olarak bir öğretmen okulları var.

Bu okulların aldığı öğrenci sayısı belli 3-4-5 kişi. Fatsa her yıl 1000 nin üzerinde ilkokul mezunu veriyor. Ne olacak bu durumda? Alavere dalavere, Kürt Memo nöbete olduğu gibi, köy çocuğu karasahnam peşine.

İlkokul diplomasında yazarın kıymetini, eli sede verirsin öğrendiğini tamam. Ondan sonra çok küsüyor, okalkmıyoruz, kalkmıyoruz, küçük Amerika oluyoruz diye uyutmaya. Toprak ağaları, tefeciler, tüccarlar bir olduğunda, canım okullarıyıkıtmış ve girişte. Bu gücü okuyorlu köy çocukları, Köy Enstitülerinde. Okullarını kendileri yapıyorlardı, elbiselerini dikiyorlardı, tabelalerini yetiştiriyorlardı. Ondan sonra döndüklerinde köylerine.

Öğrendikleri ni öğretiyorlar, köylülerin ufkunu genişletiyorlardı. İnsanca yaşamanın yollarını gösteriyorlardı. Çok gördükleri bunları köylüye. Köylü kim, insanca yaşama kim dedinir, yıktınız Köy Enstitülerini.

17 Nisan 1940 yılında kurulmuştu bu köy okulları. Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un cabasıyla Anadolu bozkırlarını yeşertmişti. Bu okullar, 21 tane ak badanalı, el kiremitliydiler. Köy çocukları okurdu bu okullarda, yalnız köy çocukları.

1945 de İsmet İnönü iktidarı zamanında kökünden gaz yağı dökülüdü bu okulların. 1954 yılında da Celal Bayar kipritini çakıverdi.

Köy Enstitülerinin yanısı toprak ağalarını, tefecileri, tüccarları. Amerikayı kibirliği yapanları aydınlatıcı onları ıştı. Köylü yine karanlıklara kaldı, horlandı, ezildi.

Ama burada bitmez iş. Kar boğazlara geliyorsa. Bu cahillik ne kadar devam eder? Bu halkın dayanma gücü nereye kadardır? Ve bir gün patlamasını bir gün O çıkan gün ola harman ola.

Yeşil Fatsa Gazetesi'nde Ertan Sarıhan'ın yazdığı yazı

Genel sorunları, genel bilgileri TİB'den aldınız. Yöresel bilgileri de oradaki arkadaşlarla birlikte üretici toplantılarından edindiniz. Onlara yanıt oluşturmak için Ziraat Mühendisleri Odası'ndan ya da başka yerden destek aldınız mı?

Evet. Bölgeye gittiğimiz zaman ilk temasları arkadaşlarımızla yaptık. Orada kimler varsa buluştuk. Bu buluşmalar sırasında elimizde *Devrimci Yol* dergileri, *Devrimci Gençlik* dergileri vardı. Bunlarla ilgili daha önceden temasa geçmiş arkadaşlarımız. Satmışlar, paraları toplamışlar ya da toplayamamışlar. Biz bölgeye gittiğimiz zaman elimizde ham bilgiler vardı diyelim. Belli bir program oluşturmuş değildik. Aldığımız bilgilerle, bir arka plan oluşturmuş olduk. Yani programın kendisini oluşturmuş değildik. Bölgeye gittiğimizde insanlarla konuşup tanışacak, ne yapacağımızı, onları nasıl harekete sevkedeceğimizi, nasıl bir program oluşturacağımızı düşünüyorduk.

Bizim orada fındıkla ilgili, bilgili olan arkadaşlarımız vardı. Fındık üreticilerini daha önce de teşkilatlandırmıştık. Örneğin Fatsa'da "Yeşil Fatsa" diye gazete çıkartmışlar. Geçmişteki bu faaliyetlerin içinde Ertan Sarıhan, Ziya Yılmaz, Fikri Sönmez var. Yine, Ünye taraflarında önemli etkinlikler vardı. Ordu, biraz daha ağırlıklı olmakla birlikte, Giresun açısından Bulancak'ın özel bir önemi bulunmaktaydı. Oralarda fındık mücadelesinde daha önceden yapılmış önemli çalışmalar bize rehberlik ediyordu.

THKP-C döneminden.

Tabi. O dönemde Dev Genç'ten Hüseyin Cevahir, Nasuh Mitap, Sebahattin Kurt gibi devrimciler o bölgelerde ciddi çalışmalar yapmışlar. Dev Genç'in ismi kamuoyunda bilinmeden önce bu insanlar bölgeye gidiyormuş. Bazıları tütün bölgesine, Bafra taraflarına geçse de önemli bir kısmı da fındık bölgesinde çalışmalar yapmışlar. Bu fındık bölgesinde yapılan çalışmalardan bizim dönemimize akıp gelen deneyimler vardı. Bu mücadelenin içinde Hasan Arslan'dan, Hüseyin Gümüş'e kadar arkadaşlarımız var; ama Fikri Sönmez başlı başına mitinglerin hem örgütleyicisi hem konuşmacısı olarak ayrı bir yere sahipti. Ordu Fındık Mitingi ile ilgili olaylar anlatıldığında bu miting bize efsane gibi, ulaşılması çok zor bir hedef gibi gözüküyordu.

Ertan Sarıhan

Köylere gittiğinizde örgütlenme açısından ne gibi gözlemleriniz oldu?

Bölgenin sorunlarına yaklaşımımız bir program oluşturmak ve ana eksene de yardımcı olabilecek kadrolaşma, partileşme üzerine yoğunlaşan bir çalışma yapmaktı.

Samsun'da, Ali Alfatlı'nın verdiği bir takım isimler vardı; ama işin doğrusu bu arkadaşların çoğunu da bulamadım. Samsun'da aradıklarımı bulamayınca zorunlu olarak Çarşamba'ya gittim. Orada Yener Aksu'yu tanıyordum. Suat Baysal'la bir mitingte karşılaşmışız; ama yüzyüze konuşmuşluğumuz yoktu. Arkadaş Kitabevi adında, arkadaşlarımızın işlettiği bir yerin olduğunu biliyordum. Daha da önemlisi oralarda neler olduğuyla ilgili önceden bilgilenmiştim. Samsun yöresi geçmişte, THKP-C tarafından örgütlenme açısından ilgiyle izlenmiş bir bölgeydi. Örneğin, Bafra-Alaçam hattında tütün mitingleri yapılmış, Sabahattin Kurt ve Nasuh Mitap oralarda bir takım çalışmalar yapmışlardı. Bu çalışmalar sonucu Alaçam'da İsmail Yeşilyurt, Çarşamba'da İsmet Öztürk (Çörtük) gibi isimler öne çıkmış. Bu arkadaşlarımız 1960 sonrası TİP'in çalışmalarına da katılmış, THKP-C hareketine bölgeden omuz vermiş insanlardır. Aynı şekilde Ünye-Fatsa hattında da Fikri Sönmez, Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş gibi geçmiş hareketlerde önemli görevler üstlenmiş arkadaşlarımız vardı. Bu arkadaşlarımız uzun süren cezaevi yaşamları sona erip özgürlüklerine kavuştuklarında kaldıkları yerden mücadelelerine devam etmeyi düşünüp bir takım ilişkilere girmişlerdir.

Çarşamba'daki arkadaşlarımızla konuştuğumuzda, ilişki kurabileceğimiz insan sayısının epeyce olduğunu öğrendik.Bu arkadaşlarımız Çörtük İsmet'in etkili olduğu bir bölgede Kurtuluşçu olmayıp Devrimci Gençlik'ten yana tavır almışlardı. Dolayısıyla *Devrimci Yol Dergisi* çıkınca da tercihlerini bu yönde kullandılar. Bu arada daha önceleri, DGDF'yi temsilen, Bülent Forta ve Murat Cankoçak gibi arkadaşlarımızın da bu bölgeye gittiğini ve örgütlenme çalışmalarına katıldığını söylemeden geçmeyeyim. Bu arkadaşlarımız Çörtük İsmet'in de katıldığı bazı tartışmalarda bulunmuş, Dev Genç'in bölgedeki varlığını etkinleştirmişlerdir. Bu arkadaşlarımızın ayrılmasından sonra, Ali Alfatlı'nın da bölgeye gidip daha uzun bir süre örgütlenme çalışmalarına katıldığını biliyoruz. Onların yaptığı en önemli etkinlik, bölge çapında, 30 Mart 1977 yılında Kızıldere Katliamı'nın yıldönümünde bir anma töreninin örgütlenmesidir. Bu anmanın düzenlenmesi için Giresun'da geniş katılımlı bir planlama toplantısı düzenlenmiş, bu toplantıya Ali Alfatlı ka-

tıldığı gibi Çarşamba'dan Yener Aksu, Artvin'den Yaşathak Aslan gibi arkadaşlarımız da katılmıştı. 30 Mart'ın yıldönümü vesilesiyle bölgede bir hareketlilik sağlamaya çalışıyorlardı. Arkadaşlarımızın başlattığı bu olay daha sonra bir gelenek haline dönüşmüştür.

Bu organizasyon yapılırken Kurtuluşçu arkadaşlara da çağrı yapılmış, bu vesileyle Çörtük İsmet'le iki görüşme yapılmış; ancak ikinci görüşmede güvenlik sağlanamayacak gerekçesiyle, onların bu anma toplantılarına katılmayacakları yanıtı alınmıştı.

Bu, 30 Mart 1977 tarihi öncesi yapılmış bir görüşme değil mi?

Evet, 30 Mart 1977, yani Kızıldere Katliamı sonrası yapılan ilk anmanın öncesi; arkadaşlarımız Ertan Sarıhan'ın ailesinin de katılımıyla geniş bir anma toplantısı düzenledi. Ertan Sarıhan'ın mezarı yeniden yaptırıldı.

Bu aynı zamanda bir kırılma noktası. Bu anma, THKP-C geleneğinin takipçisi olarak Devrimci Yol'cuların önünü açmıştır denebilir mi?

Tabii. Arkadaşlarımız THKP-C ideolojisinin izleyicisi biziz söyleminden hareketle Kurtuluşçularla tartışmalara başlamıştı.

Suat Baysal'dan aktararak söyleyeyim: Çarşamba'da da Çörtük İsmet, Necmi Gökçe, Raif Gümüş, Mustafa Demir gibi Kurtuluşun önde gelen kadroları ve bizim Suat Baysal, Yener Aksu, Orhan Keskinsoy, Mustafa Yücesan gibi arkadaşlarımızın katıldığı bir tartışma toplantısı düzenlenmiş. Bu toplantıya o dönemde Almanya'da bulunan ve tesadüfen tatil için Çarşamba'ya gelen Şener Özordulu'da katılmış. Tartışma ağırlıklı olarak Şener'le Çörtük diyaloğu şeklinde geçmiş. Bu tartışmalardan Çarşamba'da Çörtük İsmet dışında ve THKP-C devamı bir yapının varlığı da açığa çıkmış.

Siyaseten farklı bir yorum, Çörtük İsmet'in önüne çıkıyor denebilir mi?

Evet. Çarşamba'da Halkevi ve TÖB DER gibi örgütlerin yapısında da bir kırılma yaşanıyor. Halkevi'nden bazı arkadaşlar Çarşamba İşçi Köylü Gençlik Derneği'ni kurmuşlar.

Ben, Çarşamba'ya gittiğimde, Suat ve Yener dışında kimsenin ismini bilmiyordum. Kurtuluşçu arkadaşlardan, içlerinde Kenan Yılmaz,

Kemal Pala ve Mehmet Ali Ataman adında benim ortaokuldan bir arkadaşımın da olduğu daha fazla isim sayabilirdim. Çarşamba gibi bir yerde düşünce olarak uyuştuğum Yener ve Suat gibi iki arkadaşımın olması, benim için çok olumlu bir başlangıç oluşturuyordu. Bu iki arkadaş, ODTÜ'den ayrılıp belediyede çalışan Necdet adında bir arkadaşlarını da yanlarına alarak, bölgenin en önemli uğrak yeri olan Arkadaş Kitabevi'ni kurmuşlar. Burası onların ticari olarak yaşamlarını sürdürdükleri bir mekan olmakla birlikte, Marksist klasiklerin yanı sıra *Devrimci Gençlik Dergisi*'nin satıldığı bir uğrak yeri özelliği de taşıyordu. *Devrimci Yol* çıktığında da onun bölgedeki dağıtım merkezi işlevini sürdürüyordu. Kısacası, ticari bir kuruluştan çok, siyasi işlevi öne çıkan bir yer kurmuşlardı.

Bu arada, Yener'in bir ara Ayvacık Hasan Uğurlu Barajı'nda çalıştığını, oradaki işçiler arasında da örgütlenme çalışmalarına katıldığını belirtmeliyim. Barajda, 2000 civarında işçi çalışıyordu. Bu işçiler arasında, Kurtuluşçu ve TİP'li arkadaşlar da vardı. Sendikal mücadele için yoğun çaba sarfediyorlardı. Biz sendikal mücadelenin yanında Ayvacık'ta bir dernek kurarak oradaki mücadeleyi kalıcı hale getirmek çabasındaydık. Oradaki işçiler inşaat işçisiydi ve onlar gittiğinde oradaki mücadele bitmemeliydi.

Baraj bittiğinde, geriye, en fazla baraj işletmesinde çalışanlar ve enerji işçileri kalırdı ki, bunlar da 50-60 kişiyi geçmezdi herhalde.

Doğrudur; ama inşaat işçileriyle de doğru ilişkiler kurulduğunda bunlar Türkiye'nin her tarafına çalışmaya gider, dolayısıyla örgütlülük her tarafa dağılmış olurdu. Zor olan, kalıcı olan, orada devrimci kadrolar oluşturmaktı. Sendikal çalışma ise kendine has özellikleri olan bir yapılanmaydı. Biz ikisini bir arada yürütmeyi düşündük.

THKP-C dönemindeki Yapı İşçileri Sendikası (YİS)'nın mantığı da böyleydi herhalde.

İzmir'de öldürülen Necmettin Giritlioğlu'nun, Hüseyin Cevahir'in, Ulaş Bardakçı'nın ve Bingöl Erdumlu'nun o sendika içinde ciddi çalışmaları vardır.

Bizim sendikal mücadeleyi sürdürücek deneyimli kadrolarımız yoktu. Yener, onsekiz-yirmi yaşlarında gencecik bir arkadaşımız ve bütün bunları bir arada sürdürecek deneyimden yoksundu; ama çalışkanlığıyla bu eksiğini kapatıp Ayvacık'ı örgütlemeye başladı.

Mahalli örgütlenmeler işçi örgütlenmeleri için de destek görevi görebilir. Sonuçta insanlar çalışma saatleri sonunda evlerine dönüyor ve semti örgütlediğinizde sizin etki alanınıza giriyorlardı.

Barajda, sendikal mücadele veren kadromuz az; ama Ayvacık'ta, İşçi Köylü Gençlik Derneği kurmuştuk ve orada etkinliğimiz fazlaydı.

Bölgede iki kişi az gibi görünebilir; ama bu iki arkadaşımızın kurduğu ilişkiler, iki kişinin çok ötesindeydi.

Samsun, genel olarak, benim çalışma tarzıma da uygun bir yerdi.

Karadeniz'in en büyük kenti.

Samsun'a Ankara'dan geldiğim için, kırsal bir alanda çalışmaktansa kent merkezinde çalışmaya yabancılık çekmeyeceğimi düşünüyordum. Ankara'da daha çok gençlik kesiminde çalışmama karşın mahalle çalışmalarına da katılmıştım. Samsun'da, o zaman üniversite olmamasına karşın liseli, Eğitim Enstitülü ve Yabancı Diller Yüksek Okulu'ndan gençler ve etkin olabileceğimiz bir mahalli yapı bulunuyordu. Çok gelişmemiş olsa bile, bir sanayi ve dolayısıyla işçiler de vardı. Bu koşullarda Samsun'da başarılı olma şansımız daha fazlaydı.

En azından, Ankara'ya benzeyen bir yapı söz konusu.

Benzemeyen taraflar da vardı. Ankara'nın her tarafında Devrimci Yol'cu varken Samsun'da 2-3 kişilik ilişkilerle mutlu oluyorduk.

Çarşamba'da Çörtük İsmet'in prestijine rağmen TÖB DER yönetimi bizdeydi ve orada Suat ile Yener doğru işler yaptılar. Sonuçta her yerde ilişkilerimiz vardı; ama mantık olarak, Samsun merkezde, kadro düzeyinde çalışmalar için, sıfırdan başlamayı planladık.

Organizasyon anlamında sıfırdan başlıyordunuz...

Çarşamba'da, gençlerden ve öğretmen arkadaşlarımızdan oluşan 15-20 kişilik bir toplantı organize ettik. Öğretmen arkadaşımız Cemal Özdemir'in evinde toplanmıştık. Toplantıya, yakın zaman önce vefat eden İsmet Yüksel de katılmıştı. Onu saygı ve sevgiyle anmak istiyorum.

Suat ve Yener'in de katıldığı bu toplantıda, Devrimci Yol'un, "işsizliğe, zama, zulme, pahalılığa ve yoksulluğa" karşı açtığı kampanyayı konuştuk. Katılımcıların bu konudaki düşüncelerini öğrenip *Özel Sayı Devrimci Yol* dergilerini dağıtmak ve neler yapabileceğimizi görmek istiyorduk. Bu arada, görev alacak arkadaşlarımızı nitel ve nicel olarak, belirlemeye çalışıyorduk.

Dergileri dağıttığınız insanlarla ilişki kurmayı düşünmüşsünüz. Derginin finansmanını nasıl sağlıyordunuz?

Bunu biraz daha açmak gerek. Bir dergi çıkarıyorsan, bu derginin kendini finanse etmesi, bu anlamda da dergi paralarının toplanması gerekir. Kaldı ki, özel sayıları genellikle ücretsiz dağıtırdık. Dergiyi satarken de propaganda yaparak satardık. Bu, halkın örgütlenmesinde ve söylediklerimizin karşılık bulmasında önemlidir. "Faşizme, zama, zulme karşı Devrimci Yol" söylemiyle satılan dergiyi, satanların, bu görüşün temsilcileri olarak halkın karşısına çıkmalarının yanı sıra, şikayetlerin de dinleneceği kişiler olarak belirlenmesi önemlidir.

Aidiyet hissiyle alınması da önemli.

Aidiyet önemli. Aynı zamanda, militan bir satış yapıldığında, insanları da olayın içine katabilirsin. Militan satışı bütün bölgelerde yapmaya başladık; satış yapılan bölgelerde daha da artırdık.

Militan satış yapma işi zordur. Bağıra çağıra satmak gerektiğinden, bazı arkadaşlarımız bağırmaktan utanır, bazıları bunu sürekli yapamaz. Bazı arkadaşlarımız, çatışmaların içine düşünmeden dalarken, dergi satarken yüzü kızarırdı. Giderek dergi satma, faşist saldırılar karşısında açık bir eyleme dönüşünce, koruyucu önlemler de kaçınılmaz oldu.

Sokağa çıkıp baş bas "Ben, Devrimci Yol'cuyum!" diye bağırıyor ve kendini ifşa ediyorsun!

Tabii. Yener ve Suat'la konuştuğumuz bir başka konu da biriken dergi borçları idi. Aldığımız karara göre herkesin en kısa zamanda, dergi borçlarını ödemesi gerekiyordu. O günden sonra dergi borcu artmayacak, eski borçlar da ödenecekti.

Dergi satma, sokağa inmenin bir parçasıdır; kahvelerde konuşma yapmak için bir fırsattır. Kahve konuşmaları, halkla ilişki kurmada çok önemliydi ve bu yöntemi biz yaygın olarak kullanıyorduk. Semt veya kasaba pazarlarında da benzer aktiviteler yapıyorduk. Bu bakımdan Çarşamba, Samsun bölgesinde en az sıkıntımız olan yer olarak görünüyordu.

Çarşamba'daki mücadeleye omuz veren arkadaşlarımız arasında öğretmenler ciddi bir yer tutar. Cemal Özdemir, İsmet Yüksel gibi arkadaşlarımız TÖS içinde Ertan Sarıhan'ın örgütlediği insanlardı. THKP-C döneminden kalma Çarşamba'da arkadaşlarımız var mıydı dersen, Cemal ve İsmet o dönemden, Ertan Sarıhan'ın arkadaşlarıydı. Bu arkadaşlarımız

evlerini, yüreklerini açarak çalışmalarımıza yardımcı olmuşlardı. Bu çalışmalar sonucu, TÖB DER'de iki dönem üst üste seçimleri biz kazandık.

Çörtük'e rağmen!

Kesinlikle! Oradaki öğretmen arkadaşlarımız arasında çok popüler ve etkili olanlar vardı. Cemal ve İsmet'in yanı sıra Bekir Akçay, Orhan Keskinsoy, Bekir Elvan gibi isimler öne çıkmaya başladı. Özellikle Bekir Elvan o bölgedeki çalışmalara çok emek vermiş, yürekli bir arkadaşımızdı.

Bütün bölgelerde yaptığımız bazı ortak etkinlikler de vardı. Merkezi olarak "zama, zulme, işkencelere ve faşizme karşı" açtığımız ortak kampanyanın yanı sıra birçok yerde"Selda Bağcan Konserleri" düzenlemiştik.

1977 yılı 1 Mayıs'ı Devrimci Yol'un çıktığı tarih olarak anımsanacaktır. 1978 yılında 1 Mayıs'ı, İstanbul dışındaki çeşitli yerlerde de kutlama kararı alınmıştı. Çarşamba, kutlama yapılan yerlerden biriydi. Samsun'da daha sonra birçok miting yaptık; ama 1978 1 Mayıs mitingini Çarşamba'da yaptık. Çarşamba'da köy çalışmaları gibi genel örgütsel çalışmaları henüz yapmıyorduk; ama TÖB DER seçimleri için yaptığımız çalışmalarda köylere de gidiyorduk. Köylerde öğretmenlerle kurduğumuz ilişkiler, kaçınılmaz bir şekilde, köy ilişkisi olarak da şekilleniyordu.

Ünye-Çarşamba arasında Samsun'a bağlı, Terme ilçesinde de çalışmalarımız vardı. Terme'deki ilişkileri de Yener aracılığıyla kurmaya çalışıyorduk. Burası, biraz daha gerici, faşistlerin daha etkin olduğu bir bölgeydi; ama devrimciler de vardı. Devrimciler, Halkevi ve TÖB DER çevresinde örgütleniyordu.

Samsun'da, faşistlerin egemen olduğu tek yer Bafra değil mi?

Samsun şehir merkezinde de güçlülerdi. Ayrıca, Çarşamba ve Terme'de de etkileri vardı. Aslında, Bafra halkının demokrat olduğu bilinir; ama faşistler oraya özel önem verip bir üs gibi kullanmışlardır. 1980 öncesi, Ferhat Tüysüz gibi cezaevi firarisi birçok faşist tetikçi Bafra'da barındırılmış ve saklanmıştır. Bu tetikçiler aracılığıyla da Bafra'da gerçek anlamda bir faşist terör uygulayarak pek çok insanı öldürmüşlerdir.

Devrimciler, arkalarını kollamadan çarşıya inemez, güvenlik sağlamadan alışveriş yapamaz olmuşlar.

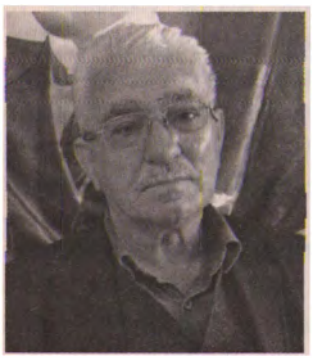
En azından Bafra'da durum böyleydi.

Terme'den sonraki durağım, Ünye oldu. Ünye'de, Hasan Arslan ve Hüseyin Gümüş'ü daha önceki TÖB DER toplantılarından tanıyordum.

Remzi Aksakal'ı da biliyordum. Oradaki arkadaşlarımız Halkevi'ni kurmuştu. TÖB DER, Halkevi'ne yakındı. Ünye'de ilk olarak Hasan Arslan'ın Yalı Kitabevi'ne uğradım. Hasan Arslan çok titiz bir adamdır. 12 Mart'tan sonra cezaevinden çıkınca öğretmenlik yapamamış ve bu kitabevini kurmuştu. Burası, yöre gençlerinin uğrak yeriydi, aynı zamanda Çarşamba'daki Arkadaş Kitabevi gibi devrimciler için bir örgütlenme merkezi işlevi görüyordu. Halkevi'ne gittiğimde, öğretmen arkadaşlarımızın yanı sıra gençlerden oluşan kalabalık bir topluluk vardı. Orada da Devrimci Yol'un başlattığı "zama, zulme ve faşist teröre" yönelik kampanyadan, Direniş Komiteleri anlayışından bahsettik. Akşam saatlerinde de Ömer Karagöz adlı bir arkadaşımızın evinde toplantı yaptık (Ömer'i 23 Temmuz 2013'te yitirdik). Bu toplantıda, Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Remzi Aksakal, Servet Acar, Ömer Karagöz, İhsan Önal ve Kenan Görgülü vardı. Gençlerden Mustafa Çamyar, Ali, Hasan Çelik gibi arkadaşların olmasına karşın, ağırlıklı olarak öğretmen arkadaşlarımızın katıldığı bir toplantı idi. Bu öğretmen arkadaşlarımız sadece TÖB DER bünyesinde değil, Halkevi içinde de çalışan ve faşistlerle mücadelede de başı çeken insanlardı. THKP-C hareketinden Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Mehmet Beşli, Ali Kaynar, Şener Şadi ve Turan Külünk gibi arkadaşlarımız, geçmişin deneyimini günümüze taşıyordu.

Ünye'de, Endüstri Meslek Lisesi'nde, Hüseyin Sazaklıoğlu, devrimci arkadaşlarımızdan birisiydi ve o lisedeki gençlerin devrimci olmasında rolü çok büyüktür.

Hüseyin Gümüş beni köyüne davet etti. Benim, Karadeniz köyleriyle ilk tanışmam bu sayede olmuştur. Bolca hamsi ve zerzevat alarak, Hüseyin Gümüş'ün köyüne (Nurettin Köyü) doğru yollandık. Ancak, gittiğimiz yolda benim klasik bilgilerime uyan, köy benzeri bir yer görmüyordum. Sonunda, Hüseyin Gümüş'ün evine vardığımızda en yakın evin bağırma mesafesinde olduğunu görerek çok şaşırmıştım. Akşam hamsi tava, mısır ekmeği, turşu kavurması gibi yöre yemeklerinden oluşan mükellef bir sofrada karnımızı doyurduk. Hüseyin hocanın THKP-C ve Kızıldere öncesinden, Kızıldere'ye gitmeden önce Saffet Alp, Sinan Kâzım Özüdoğru, Sabahattin Kurt ve Ömer Ayna'yı o evde misafir etmesini anlattığı doyumsuz sohbetiyle gece yarısına kadar oturduk.

Hüseyin Gümüş
(ölümünden 1 ay önce)

Hüseyin Gümüş'ün Nurettin Köyü'nde
Saffet Alp, Sinan Kâzım Özüdoğru, Sabahattin Kurt ve Ömer Ayna'yı Sakladığı
Evinin Yıkılmadan Önceki Hali

Saffetlerin kaldığı evde mi misafir oldunuz?

Evet, evet. Daha önce Ertan Sarıhan da bu eve gelmiş ve Hüseyin hocanın annesi zarar görmesin diye Ertan ona yüzünü bile göstermemiş. Hüseyin Gümüş, Saffet Alp'i Mahir Çayan zannedermiş. Bu arada bir uyku tulumu gösterdi ve ben Saffet Alp'in uyuduğu uyku tulumu diye bu tulumda yattım; bir ara uyandığımda terden sırılsıklam olduğumu gördüm. "Bu Saffet'in de olsa çıkarayım!" dedim. Ertesi gün, uyku tulumunun Saffet'e ait olmadığını; Hüseyin hocanın kardeşlerinin Almanya'dan getirdiğini öğrendiğimdeki hayal kırıklığını tahmin edersin sanırım.

Sabah kalktığımda, Hüseyin Gümüş'ün, annesiyle Gürcüce hararetli bir tartışma yaptığını duydum. Daha çok annenin sesi çıkıyor ve Hüseyin hocaya çıkışıyordu. Sonunda müdahil olup tartışmanın nedenini sorduğumda, Hüseyin hoca, "Akşam hamsi tava yedik, annem sabaha da hamsi buğulama hazırlıyor, bu yüzden tartışıyoruz" dedi. O zaman gerçekten Karadeniz'e geldiğimi anladım!

Ertesi gün Fatsa'ya geçtik. Fatsa'da uğrayacağımız ilk kişi elbette Terzi Fikri olacaktı. Ünye-Fatsa hattı bizim yakın tarihimiz açısından da önemliydi. Ertan Sarıhan, Ziya Yılmaz, Nihat Yılmaz, Ahmet Atasoy, Avni Kayacı gibi isimler Fatsalıydı.

Fikri Sönmez'le daha önce hiç karşılaşmamıştık. Tanışma faslından sonra, beni Halkevi'ne götürdü. Orada Halkevi başkanı Arslan Gümüş (önceki başkan Kemal Kara ben gittiğimde öldürülmüştü), Yusuf Atasoy, İlhan Durmuş, Ahmet Gürler ve Adem gibi arkadaşlarla tanıştım. Fatsa'da da "zama, zulme ve faşist teröre" karşı kampanya çerçevesinde çalışmalar yapacaktık. Bu kapsamda kahve konuşmaları, derginin militan satışı gibi etkinlikler planladık.

Ünye ile Fatsa arasındaki fark; Ünye'de öğretmenler ağırlıkta iken Fatsa'da gençler yoğunlukta idi. Kahve konuşmalarını planlarken "Çevrede faşistler var mı?" dedik. Faşist varsa, bu konuşmalarda güvenlik almak gerekiyordu. Kemal Kara'nın öldürülmesinden sonra faşistler biraz sinmişler; ama Kurtuluş Mahallesi gibi yerlerde varlıklarını yoğun bir şekilde sürdürüyorlardı.

Daha sonra öğrendiğime göre Halkın Yolu adına Ülkü Ahmet ve Kurtuluş adına Çörtük İsmet, Fatsa'ya, Fikri Sönmez'e gelmişlerse de pek yüz bulamayıp dönmüşler. Bir ara Fikri Sönmez ve Yusuf Atasoy Ankara'ya gelip Oğuz'la görüşmüşler; ama bizim de bilinen bir gücümüz yok Fatsa'da. Zamanla, Ziya Yılmaz'ın TKP'ye yönelmesiyle kendi köy ve akraba kesiminden bir katılım olmuşsa da çok etkili olmadıkları anlaşılıyordu. Halkın Kurtuluşu'ndan Doğan Çelebi adlı halen ilişkilerimizin sürdüğü ve sevdiğimiz arkadaşlarımız vardı; ama onların da Fatsa'da bir etkinliği yoktu.

Bu durumda ne yapacağımızı konuştuk. Kahve konuşmaları yapabileceğimizi söyledik ve hemen o gün kahve konuşmalarına başlamaya karar verdik. Ünye'de, Hasan Arslan, Remzi Aksakal gibi arkadaşlarımız biz olmadan da bu işi yapabilirdi; ama Fatsa'da bu işe hemen başlamalıydık. Merkeze yakın kahvelerden birinden başlamaya karar verdik ve ilk konuşmayı ben yaptım. Bu arada güvenlikle ilgili önlemleri de almaya çalışmıştık.

Fatsa Halkevi Başkanı Kemal Kara'yı 1977 yılı Haziran ayında bıçaklayıp öldüren insanların yaşadığı bir Fatsa'dan bahsediyoruz!

Öyle bir Fatsa. İlk konuşmada, Devrimci Yol'un başyazısına uygun olarak "zam, zulüm ve faşist saldırılar" başlıklı bir konuşma yaptık. İlk konuşmadan sonra ana cadde boyunca bütün kahvelerde konuşmaları tekrar etmeye karar verdik ve ikinci konuşmayı gençlerden birisinin yapmasını önerdim. "Yapabilir miyiz?" diye ikircikte kalmalarına karşın İlhan Durmuş "Ben yaparım!" dedi ve ikinci kahve konuşmasını o yaptı. Daha sonra sırasıyla bütün kahvelerde arkadaşlarımız konuşmalar yap-

tı. Gece olunca da kalacak yer aramaya başladım ve Adem'in öğrenci evinde kaldım. Dolaştığımız yerlerde, kampanyanın her tarafta yapılması, dergi satılması ve paralarının toplanması yönünde aldığımız kararları arkadaşlarımıza aktarıyorduk.

Diğer bölgelerde bu işi tek başlarına örgütleyecek insanlar var mıydı ki, oralarda sen konuşma yapmadın?

Çarşamba ve Ünye'deki arkadaşlarımız bu işi yürütebilecek deneyime sahiptiler ya da ben öyle düşünüyordum. Oralarda, daha önce köy çalışmaları yapan, fındık mitingleri düzenleyen insanlar vardı.

Bu bir gözlem ya da öngörü sonucu muydu?

Bir gözlem sonucuydu. Fatsa'da, genç arkadaşlarımız vardı ve sokağa çıktıklarında inisiyatif alıp almayacaklarını görmek istiyordum. Daha önceden tanıdığım Selahattin Özakın, Gülsüm Özakın ve Abdullah Gülbudak gibi öğretmen arkadaşlarımız Fatsa'dan ayrılmışlardı. Gençlere yol gösterecek insanlara ihtiyaç vardı ya da gençler kendi yollarını kendileri açacaktı.

Çarşamba ve Ünye'de kadro diyebileceğimiz, birlikte iş yapabileceğiniz insanlar varken Fatsa'da daha çok genç ve deneyimsiz insanlarla karşılaştınız. "Bu gençleri koşturarak ne yapabileceklerini görmeliyiz" mi dediniz?

Yaşar Durmuş, Aydın Akyazı gibi arkadaşlarımız o günlerde Fatsa dışındaydı. Orada gördüğümüz gençlerin bir kısmı yaşça çok küçük ve tecrübesiz insanlardı; ama verdiğimiz işleri kırk yıllık devrimci gibi yaptılar. "Onlar sayesinde Fatsa'yı örgütleyebiliriz" diye düşündük.

Yusuf'la, başka nerede ilişkilerimiz olduğunu konuştuk ve Giresun'a doğru yola çıktık.

Giresun'da, TÖB DER yönetimi Devrimci Yol'culardan oluşuyordu. Ziya Gül, Mehmet Öztürk, Abdullah Gülbudak, Osman Baran Can, Kenan Çalıkoğlu gibi öğretmen arkadaşlarımız vardı. Giresun'da, TÖB DER, sadece bir öğretmen örgütü değil, antifaşist mücadelenin merkezi gibiydi. Bu arada Espiye köylerinde orman köylülerine yönelik çalışmalar da yapılmış. Bu çalışmalarda Mehmet Öztürk ve Ziya Gül kadar Şükrü Öksüz'ün de emekleri vardır.

Bulancak, geçmişte TİP'in etkin olduğu bir yer olarak tanınırdı. Avukat Ersan Şansal gibi öne çıkan isimler vardır. Daha sonra Karade-

niz Dev Genç örgütlenmesi ile birlikte Bulancak Kurtuluşçuların etkin olduğu bir yer olmuştu.

Bulancak'ta Zeki Kırdemir, Ali Nuri ve Sedat Ege gibi az sayıda da olsa bize gönül vermiş arkadaşlarımız vardı. Faşistlerse etkili değildi. Bu yüzden, Bulancak'ta sol içi mücadeleden kaçınarak örgütlenme çalışması yapmadık.

Giresun'un merkezi, en güçlü olduğumuz yerlerden biriydi. Gençler arasında Yılmaz Şahin (Japon Yılmaz) gibi arkadaşlarımız olmasına karşın gençlerin çoğu Kurtuluşçu olmuştu. Espiye ve Tirebolu'da öğretmen ağırlıklı ilişkilerimiz vardı. Faşistlerin de Giresun ve Tirebolu'da ilişkileri güçlüydü. Eynesil'de çok fazla bir etkinliğimiz yoktu ve sonraları da olmadı.

Giresun'da, kampanyayı esas alan bir toplantıyı yaptık ve sonrasında daha dar kadrolarla toplanmaya başladık. Bu toplantılara katılan arkadaşlar ağırlıklı olarak öğretmendiler ve siyaseti kavrama açısından ileri düzeydeydiler.

Giresun hakkında, kafamda genel bir kanı oluşturduktan sonra, Trabzona gittik. Trabzon'da daha önce tanıştığımız, KTÜ'de okuyan, Mahmut Özay ve İsmet Çelik adlı arkadaşlarımız vardı; ama ben gittiğimde İsmet mühendis olup Trabzon'dan ayrılmıştı. Adil Turan ve Servet Öztürk adlı arkadaşlarımızın isimlerini biliyordum.

Karadeniz Dev Genç'e alternatif olarak, bizim arkadaşlarımız, Genç Der'i (İşçi Köylü Gençlik Derneği) kurmuşlardı. Bu derneğin Trabzon'daki başkanı, KTÜ Fizik Bölümü öğrencisi Adil Turan'dı. Mahmut okulu bitirmiş; ama Trabzon'da kalmaya devam ediyordu. Adil, ailesiyle bir evde kalıyordu. Babası Seyfettin Turan devrimci bir öğretmendi. Mahmut'ların kaldığı evde bir toplantı yaptık. Burada, KTÜ'de ve Eğitim Enstitüsü'nde okuyan öğrencilerle tanıştık.

Trabzon'da Kurtuluşçuların hakimiyeti vardı. Halkın Yolu ve Halkın Kurtuluşu da varlık gösteriyordu. KTÜ'de faşistler çok güçlüydü. Türkiye'nin diğer yerlerindeki teknik üniversitelerde okuyamayan faşistler KTÜ'ye yığınak yapmış ve bir güç oluşturmuşlardı. Öğrenci yurtlarında da onların egemenliği söz konusuydu.

Biz kendi gücümüzü ölçtüğümüzde, en azından kadro düzeyinde birkaç arkadaşımızın var olduğunu ve bunların antifaşist mücadelede görev almak yönünde kararlı olduklarını gördük. Maçka'da çok fazla yaygın olmayan ilişkilerimiz; Tonya'da, Genç Der çevresinde örgütlenen arkadaşlarımız vardı. Tonya'ya gitmeye karar verdik.

Tonya'ya gitmeden önce, oranın sorunlarını öğrenmeye çalıştık. Tonya yoksul bir kasabaydı ve küçük bir peynir fabrikasıyla ekonomi-

sini canlı tutmaya çalışıyordu. Yani hayvancılık ana geçim kaynağını oluşturuyordu. Bunun dışında en önemli sorun olarak kan davaları görülüyordu.

Dernekte, beklediğimizden kalabalık bir toplulukla toplantı yaptık ve kampanyayı anlattık. Toplantıda, esas olarak kan davalarının üzerinde durduk. Genç ve güçlü kuvvetli delikanlıların önde yürüyüp yaşlı kadınların sırtlarında yük taşıdığı bir yerdi Tonya. Bu sorunları da daha sonra dile getirecektik. Tonya'ya gidişimizi Tonya pazarının kurulduğu güne denk getirmiştik. Bunu fırsat bilip bir de korsan gösteri yapmaya karar verdik. Biz, Ankara'da bu tür gösterileri sıklıkla yaptığımız için deneyimliydik. Oradaki gençler korsan mitingin ne olduğunu bilmiyorlardı. Onlara pazar yerine gidip "zama, zulme ve faşist teröre karşı konuşmalar yapıp dağılacağız" dedik. Dernekte bulunan 30-40 kişilik grupla sloganlar atarak bir korsan gösteri düzenledik.

Tonya'lılar sert mizaçlı ve mert insanlardır. Devrimcileri de tavizsiz ve sert duruşludur. Korsan gösteriyi de yaptıktan sonra Trabzon'dan ayrıldık.

Rize'ye gidince, TÖB DER çalışmalarından bildiğimiz, TÖB DER Rize Şube Başkanı Kâzım Köroğlu'nu bulduk. Onun dışında Zeki Kansız ve Azim Keskin vardı. Bir de Kemal; ODTÜ'deki öğrenimini yarıda bırakmış, oradaki, devrimci örgütlenmeye katkıda bulunmak üzere çalışıyordu. Yaşathak Aslan Artvin'de orman köylüleri ile ilgili çalışmalar yaparken zaman zaman Rize ve Trabzon'a da gelmiş ve buradaki arkadaşlarla ilişki kurmuştu. Çörtük İsmet'in anlattıklarından farklı bir örgütlenmenin oluştuğunun ilk işaretlerini bölgede Yaşathak vermişti.

Rize'de de Karadeniz Dev Genç'in etkinliği vardı; ancak öğretmenler arasında etkili olan yapı Devrimci Yol'du.

Önce Zeki Kansız'ı buldum. Ardından, TÖB DER'deki arkadaşların yanı sıra Kemal, Azim Keskin ve Ahmet Uzun'la görüştüm. Bu arkadaşlarla kampanya çerçevesinde konuştuk ve durum değerlendirmesi yaptık. Daha sonra, *Devrimci Yol* ve *Devrimci Gençlik* dergilerinin dağıtım işini konuştuk. Dağıtım işiyle Kâzım Köroğlu'nun ilgilendiğini söylediler. Benim elimde kocaman bir borç listesi vardı. Her tarafta yaptığım gibi bu borç listesiyle Kâzım ağabeyin karşısına dikildim. Elimdeki listeden aktararak "*Devrimci Yol*'dan şu kadar, *Devrimci Gençlik*'ten bu kadar borcunuz var" dedim. Kâzım hoca önce kızardı, sonra alnından boncuk boncuk terler dökmeye başladı. Aslında bölgede en az borcu olan yer Rize'ydi. Kâzım Köroğlu'nun bu konudaki hassasiyetini anlamış; ancak geç kalmıştım. Bir şeyi eksik yapmanın ezikliğini yaşadığını farkettim ve onun mükemmeliyetçi bir adam olduğunu anladım. Görev

ve sorumluluk bilinci çok yüksek olan bir insanla karşılaştığımı farkederek lafı değiştirdim.

Rize'de bizim konuşabileceğimiz, birlikte hareket edebileceğimiz iyi bir insan malzemesi vardı. Bu noktada Yaşathak Aslan'ın çabalarını unutmamak gerek. Orada, Sadık adında, Ardeşenli, Acilci bir arkadaşımız vardı. Onunla kurabileceğimiz bir ilişki hem Ardeşen hem de Rize için önemli olabilirdi; ama görüşemedik.

Rize'den Artvin'e yöneldik. O dönemde Yaşathak Aslan da oradaydı ve Olgun Delikanlı'nın evinde toplandığımızı hatırlıyorum. Borçka'dan Erkan Uzuneminağaoğlu, Yusufeli'nden Erdem Aydın, Şavşat'tan Adnan Keskin gibi arkadaşlarımız katıldılar. Yaşathak, hem ilişkilerini devrediyor hem de beni tanıştırıyordu. Artvin'deki bu toplantı, geniş katılımlı ve verimli bir toplantı oldu. Ben bölgeye gitmeden önce orman köylüleri ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yapılmış ve bu çalışmalara Yaşathak Aslan, Sedat Şeyhoğlu, Naim Öztürk gibi arkadaşlarımız katılmıştı.

Artvin'de, Hopa civarında, Halkın Yolu'nu, biraz da Halkın Kurtuluşu'nu görmek mümkün; ama özellikle Borçka ve Murgul olmak üzere her tarafta faşistlerle karşılaşmak ve kaçınılmaz olarak çatışmak olasıydı. Devrimciler arasında hakim siyaset Devrimci Yol'du.

Borçka'da, Ticaret Lisesi, devrimcilerin yetiştiği okul olarak bilinir. Lise, bu özelliğini okul müdürü Kerim Ağırakça'ya borçludur.

Borçka'da herkes onun rahlei tedrisinden geçmiş.

Arkadaşlarımız, onun Devrimci Yolcu olmamasına, siyasi yapısına bakmaksızın saygıda kusur etmemiş, emeğine saygı göstermişlerdir.

Kısacası, bölgeyi gezdiğimizdeki genel manzara, faşistlerin her tarafta olduğu, onların Ülkü Ocakları ve MHP aracılığıyla örgütlendikleri, bizim de Halkevi ve TÖB DER aracılığıyla faşistler karşısında yer aldığımız şeklindeydi. Bölgede, geçmişte, TİP ve THKP-C döneminden gelen bir sol geleneğin olduğu görülüyordu. Halkın Yolu, TKP ve Çörtük İsmet aracılığıyla Karadeniz Dev Genç bir takım yerlerde örgütlü görünüyordu. Bizim açımızdan ise geç kaldığımız söylenebilir.

En azından potansiyel var.

Potansiyel var; daha sonra anlatacağım. Gittiğimiz her yerde belli şeyler yapabileceğimiz bir durum vardı.

Karadeniz bölgesini dolaştığımız bu dönemde bölgeye ilişkin fındık ve çay üreticilerinin, orman köylülerinin sorunlarını irdeleyip neler yapabileceğimizin planlamasını yaptık.

Artvin dönüşü, Fatsa'ya tekrar uğradım. Arkadaşlarımız, kararlaştırdığımız gibi bütün kahveleri dolaşmış, belirlediğimiz konularda konuşmalar yapmışlardı.

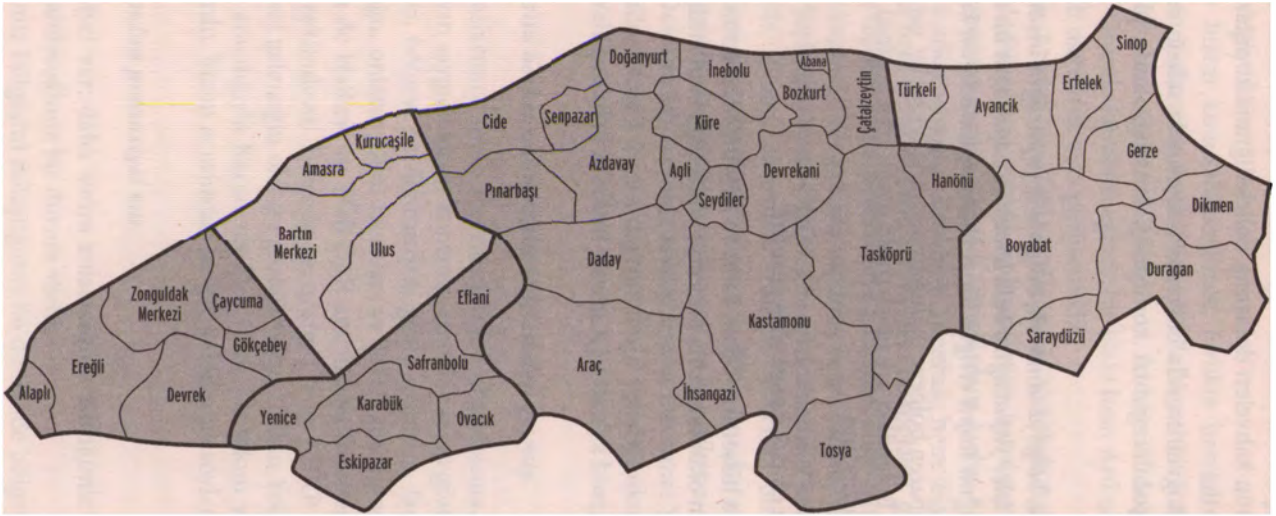
Kampanya doğrultusunda bölgenin tamamında sokağı örgütlemek adına neler yapabileceğimizi konuşmuş, bu doğrultuda planlamalar yapmıştık.

Bu aşamada, bölgeyi tanımak, bölgede iş yapacağın insanları tanımak, ne tür işler yapacağını belirlemek ve yapacağın bu işleri kimlerle yapacağını tespit ettiğin bir gezi olmuş anladığım kadarıyla.

İlk andan itibaren bölgeye uyduğumu, orada iyi şeyler yapabileceğimi düşündüm. Bölgedeki arkadaşlarımla uyum içinde güzel şeyler yapabileceğimi düşündüm.

Bu duyguyu en çok hangi yöre yaşattı?

Zonguldak'ta hissettim. Ünye, Fatsa ve Artvin'de hissettim. Özellikle Artvin insanının okuma yazma oranının yüksekliği beni etkilemişti.

Batı Karadeniz

Zonguldak Mitingi (1977)

Zonguldak

yalnızlık uğuldayan yollarda
neredeyse
karın tokluğuna taşınıyor
--- tütün balyaları
hesabı kesilen işçiler çıkıyor
gözyaşıyla fabrikalardan
herkes bu sıkıntıları tanıyor
---ben tanıyorum
astımlı öksürüğü varsılların
kirletiyor onurları
hep alacaklıyız bahardan

Ünal Yıldırım

Zonguldak'taki örgütlenme çalışmam 1977 sonbaharından 1978 sonbaharına kadar sürdü. Türkiye'deki ağır sanayi, demir çelik sanayii oradaydı.

O dönemde...

Evet o zaman için, Zonguldak Ereğli'de, Türkiye'nin en büyük demir çelik fabrikası vardı. İskenderun yeni yapılmış ya da yapılıyordu.

Karabük Demir Çelik Fabrikası, Zonguldak Maden Kömürü Ocakları gibi önemli işletmeler bu bölgedeydi. Türkiye'de madenciliğin daha fazla geliştiği başka bir yer yok. Maden kömürü de Türkiye'de sadece bu bölgede vardı.

Yüksek enerjili kömürün olduğu yer.

Maden kömürünün olduğu tek yer Zonguldak. Köylere baktığımızda önemli bir kısmı orman köyü. Yani proleteryanın, sanayinin en gelişmiş olduğu yerlerden biri Zonguldak ve burada sağlıklı bir örgütlenmenin, kadrolaşmanın oluşması lazım. Burada bir program oluşturmakta, neler yapılabilir, neler olabilir diye üzerinde durmakta fayda vardı.

Zonguldak'ı Karadeniz bölgesinde en iyi tanıdığım yer diye ifade etmiştim. Bölgeye ilk gittiğimde, Ankara'dan gönderdiğimiz Devrimci Gençlik kesiminden bazı arkadaşları gördüm orada. AÜSBF Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan tanıdığım Ferit Çengelli vardı bu bölgede.

Örgütlenme çalışmaları yapan arkadaşlarımızdan bir diğeri de Akademide okuyan, Ergün Eşsizoğlu'dur. Ergün, 1975'te ODTÜ Maden Fakültesi'nden Zonguldak'a, Akademiye geçmişti ve Hacı Orak adında Zonguldak'ta oturan bir arkadaşımızla birlikte Akademi'nin Gençlik Derneği'ni kurmuştu.

Bartın Mitingi (1977)

Akademili Gençlik Derneği

Bizim yüksek okullarda kurduğumuz dernekler vardı. Ergün de sosyal ilişkileri gelişmiş bir arkadaşımızdı, sevimli bir tarafı da vardır onun; bu ilişkilerle derneği kuruyorlar. Daha sonra dernek başkanı olmuştu. Bir süre sonra da Zonguldak Dev Genç kuruldu. Hacı da Zonguldak Dev Genç'in başkanı oldu. Gençlik kesimi içinde böyle arkadaşlarımız vardı. Mehmet Beyaztaş adında Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan bir arkadaşımız vardı. 1977'de Hacettepe Üniversitesi'ndeki olaylardan dolayı bir dönem cezaevinde kalmıştı. Mehmet Beyaztaş cezaevinden çıktıktan sonra Amasra-Bartın taraflarında çalışmalara başladı. Hacettepe'de okuyan arkadaşlarımızdan Mehmet Üresin de ben orada çalıştığım dönem içinde geldi. Çok fazla kalmadı; ama Zonguldak'ın takviyeli olduğunu söylemekte fayda var. Zonguldak'ta ayrıca Mehmet Cebecik ve kardeşi Sabri Cebecik vardı. Sabri Cebecik, Amasra'da, maden ocaklarında çalışmaya başlamıştı. Karabük'te de Mehmet Ali Acartürk, siyasi çalışmalara başlamıştı. Mehmet Ali Acartürk bir buçuk metre boyunda bir arkadaşımızdı; ama Yükseliş Mimar Mühendislik Akademisi'ndeki (17-18 bin öğrencinin okuduğu bir okuldu o zaman Yükseliş) faşistlerin işgaline karşı en önde koşturup işgali kırmaya çalışan adamlardan biriydi. Faşistler polislerle işbirliği yapıp işgal etmişler okulu; o işgali kırmak için polis molis demeyip dalanlardan biri.

Karabük'te Mehmet Ali örgütlenme çalışmaları yapıyordu. Mehmet Ali'nin akrabaları vardı Perşembe'de ve bir süre Perşembe (Ordu) tarafına da gönderdim onu.

Bölgeye gidince ilk anda elimizdeki insan malzemesini gözden geçirdik. Zonguldak bölgesindeki insanlarla bir tanışma toplantısı düzenledik. "Öncelikle bir program çalışılması yapalım" dedik. Devrimci Yol'un faşizme, zamlara, zulümlere karşı açtığı bir direniş kampanyası vardı. *Devrimci Yol Dergisi*'yle bölgeye gittiğimiz zaman böyle bir kampanya başlatmıştık. Bu kampanya ne olduğumuzu, ne olmadığımızı görelim çalışması gibi bir şeydi. Yani bölgelerde mitingler, korsan gösteriler yapacak, bildiriler dağıtıp insanları hareketlendirmeye başlayacaktık. Deyim yerindeyse faşizme, zama, zulme karşı bir direniş kampanyası... Bu kampanya çerçevesinde nerelerde mitingler yapabiliriz diye düşündük. Karabük ve Ereğli'de mitingler yapılmasını kararlaştırdık.

Bunun yanında kocaman bir işçi sınıfı vardı; ama bizim sendikayla ilgili doğru düzgün bir kadromuz, yani sendikacımız yoktu elimizde. Demir çelik fabrikalarında çalışanlarımız var mı, yok mu bilmiyorduk. Mecburen, ilk el attığımız kesim gençlik oluyordu. Öğretmen kesiminde bir kısım ilişkilerimiz vardı. Yani bildiğimiz, ulaşabildiğimiz kesimler-

den başlamak zorundaydık. İlk ilişkilerimizi gençlik ve öğretmen kesiminde bulmuştuk. Bu koşullarda bir miting çalışmasını önümüze hedef olarak koyduk.

Zonguldak Dev Genç Mitingi (1977)

O zaman, Yeraltı Maden-İş orada örgütlü değil miydi?

Yeraltı Maden-İş çok etkili değil o zamanlar.

Kozlu bölgesinde örgütlü değil miydi?

Bildiğim kadarıyla bir örgütlülük yoktu. Amasra taraflarında bir kısım çalışmalar vardı. Daha sonra Amasra'da, Sabri Cebecik çalışmaya başlamıştı. Ağırlıklı olarak elimizde varolan insanları yetkinleştirmek, bir iş yapacaksak bunlarla birlikte yapmak düşüncesindeydik. Örgütlediğimiz ilk miting, "zama, zulme karşı kampanya" çerçevesindeydi. Bir süre sonra Devrek'te, bir başka miting yapılması gündeme geldi. Maden ocaklarında çalışan işçiler köy kökenlidir. Bunlar, çalıştıkları madenlerin civarındaki köylerde yaşarlar. Bir ay gidip madenlerde çalışır, yerlerine başka bir ekip gelir. Onlar da bir ay sonra köylerine dönerdi. Yani birer ay arayla köylerine gidip gelen işçilerden bahsediyoruz.

Madenci hastalığından korunmak için yapılmış bir şey olmalı.

Tabii o da var. Her köyün gittiği maden farklı. Kozlu'ya gidip çalışan köylüler belli, Karadon'da çalışan köylüler belli. Köylerde yapılacak bir çalışmanın maden ocaklarına etkisi olacağı aşikâr. Maden Ocaklarına girmenin yolu da doğal olarak köylerden geçiyordu. Bu nedenle köy çalışmalarına başladık. Başladık derken çok profesyonelce değil; ocaklara girmenin antremanını yapıyorduk. Ben de bu köy çalışmalarına gidiyordum. Köy çalışmalarını iyi bildiğimden değil; ama öğrenip yol alma-

yı düşündüğümüzden köylerde çalışma yapıyorduk. Karadeniz'in diğer taraflarında olduğu gibi Zonguldak'ta köyler dağınık değildi.

Miting günü iyice yaklaşınca bildirilerle, afişlerle, yazılarla yoğun bir çalışma temposuna girdik. Gençler, yoğun bir faaliyet içindeydiler. Devrek'teki çalışmayla ilgili örnek vereyim. Köylere çıkıp bakalım dedik. Köy çalışması yapacak arkadaşlarımızı da bulduk. Ben de gittim; köy kahvelerinde konuşup mitinge katılım hesapları yapıyordum. Sonradan, bu hesapların çok da tutarlı olmadığını gördüm. Biz maden işçilerinin yanında olduğumuzu anlatıp kahve konuşmaları yaptık; ama evinde kaldığımız adam bile bizim mitingi birazcık dışarıdan izledi. Biz yine gençlerle yaptık mitingi; ama köylere gidilecekse gittik, çalışma yapılacaksa yaptık. Ne gerekiyorsa yaptık diye hatırlıyorum. Bu çalışmalarda gördük ki, köylüler pat diye gelmiyorlar. Maden ocakları ve işçilerle ilgili, iyi, güzel laflar söyleyerek köylüleri etkileyemediğimizi anlamış olduk.

Giresun, Ordu yöresine gittiğinde uyguladığın yöntemi burada da izlememişsin. Oraya giderken TİB'den destek almışsın. Oranın sosyal ve ekonomik yapısını irdelemişsin. Öğrendiklerini pratiğe geçirip orada uygulama tarzını denemişsin!

Burada da işçilerimiz, proleteryamız, maden ocakları, Yeraltı Maden İş sendikamız var; ama bütün bunların olmasıyla örgütlenme olmuyor, deneyim yok. Yöntem olarak fındık köylerine girmekle, ocaklara, demir çelik fabrikalarına girmek aynı şey değil. Bu zor ve farklı çabalar gerektiren bir iş. Çok daha özenli, sabırlı ve yetişmiş eleman işi. Öbür tarafta yararlandığımız tecrübeler burada yoktu.

Elini kolunu sallayarak giremiyorsunuz yani...

Giremiyorduk. Fındık bölgesinde en yetkin yerimiz Fatsa'dır. Fatsa'da dahi ilk fındık mitinglerine fazla adam toplayamadık zaten.

Devrimciler gelmiş, hadi biz de gidelim. Öyle bir şey yok.

Yok öyle bir şey. Adam ocakta çalışıyor, evinde misafir ediyor, çok da güzel yemekler ikram ediyor, güzel yataklar seriyor, kahvelerde konuşuyoruz, dolaşıyoruz, hatta yol paramızı, minübüs paramızı bile verdirmiyor; ama mitinge de katılmıyor.

Bunun yanında bütün Karadeniz bölgesinde köylerle, köylülerle ilgili genel kampanyalar vardı. Biz de köylerle nasıl iletişim kuracağımızı düşünüyorduk. Bir ara, Ege bölgesinde, Ali Alfatlı; Selda Bağcan, Cem

Usal ve Sadık Gürbüz'e konserler verdirmişti. "Biz de bu konserleri Karadeniz bölgesinde yapabilir miyiz?" diye düşündük.

Konser düzenlemek siyasi iş mi diye düşünebilir. O günkü koşullarda o konseri örgütlemek önemli bir siyasi görev gibiydi. Öyle algılıyorduk zaten.

En geniş katılımı sağlayacaksın. Onun disiplinini sağlayacaksın.

Zonguldak'ta, Muhtarla, yani Mehmet Ali Acartürk'le konuştuk. O dönem Selda Bağcan çok popülerdi ve Mehmet Ali onun gelebileceğinden kuşkuluydu; "Getirebilir miyiz?" diyordu. Biz de getirmek bir yana, "Salonu doldurabilir miyiz?" kaygısını taşıyorduk. Basit bir konser organizasyonu bile kendine güven duygusuyla paralel yürüyordu.

Bir de o dönem de siyasi aidiyetler vardı. Ruhi Su'yu TKP'liler getirirdi. TKP'nin toplantısına katılırdı; ama Devrimci Yol toplantısına gelirken çok zorlamanız lazımdı diye hatırlıyorum.

Selda, Dev Genç'lilere yakın olduğunu ifade ediyordu o zaman. Zonguldak'ta iki konser düzenledik. Hem gece hem gündüz yaptık diye hatırlıyorum. Gece çok kalabalıktı; öyle ki oranın en büyük sinemasını hınca hınç doldurmuştuk. Selda'yı getirirken Zonguldak'ta sokaklarda, mahalle aralarında, özellikle işçi otobüslerinin gittiği yerlerde, bilet ve *Devrimci Yol* dergilerini satıyorduk. Bu arada faşistlerle kavgalar ediyorduk. İş sadece bilet satıp para toplamak, organize etmek değildi.

Faşistler engelliyor, satamazsın diyorlar. Siz de kendinizi önlem almak zorunda mı hissediyordunuz?

Tabii. O en basit konser işi bile siyasi bir iş; organizasyon halini alıyordu. Paraları alacaksın, toplayacaksın, Selda gibi ünlü bir sanatçıyı getireceksin. O gencecik insanlarla yapıyorduk bu işi. Benim yaşım o zaman yirmi beş, diğer arkadaşlar içerisinde on sekiz-yirmi yaşını geçen adam sayısı da çok değil. Bunlarla bir şeyler yapmaya çalışıyorsun. Bir bakıyorsun yaşlı, genç, kadın, erkek konsere herkes gelmiş. Gençlerin hareket içindeki sayısı o zaman şimdikinden çok daha fazlaydı. Zonguldak'taki konser başarılı olunca "Selda Konseri"ni Bartın'da da yapmaya karar verdik. Bartın konserinde, Sabri Cebecik'i ağzı alkol koktuğu için konsere sokmamıştım. İçki yasağı olduğundan değil; ama biraz da devrimcilerin davranışlarına dikkat etmeleriyle ilgiliydi herhalde. Yasakçı diye de adlandırabilirler, dikkat etmeye çalışmışız demek ki.

Bu konserlerle güven tazeledik. Biz Selda'yı da getirir, halkı da toplarız diyorduk.

Bu arada faşistler Ergün Eşsizoğlu'nu 1978 Ocak ayında bıçakladılar. Bir aydan fazla hastanede kaldı.

Babası da kızmış, gelip hastanede bulmuş; ama öbür taraftan da bizde bir tane çakı bıçağı bile yok. Faşistlerse silahlı. Konserden kazandığımız parayla derneklerin altı aylık kira borcunu ödemiş, diğer ihtiyaçlarımızı gidermiştik. Diğer taraftan, bu konserler Bartın'da, Devrek'te de yapıldı ve aynı türden ihtiyaçlar karşılandı. Sanıyorum, Karabük'te, hem gece hem gündüz konser yapıldı. Mehmet Ali pintidir; hiç para harcatmaz. *Devrimci Yol*'un bir kuruşu sekmeyecek şekilde harcardı, ekmek almak varken gidip simit almayan, ekmekle karnını doyuran birisiydi. "Bu Selda'ya evde kal diyoruz kalmıyor. Otelde kal diyoruz, otel beğenmiyor" diyerek serzenişte bulunuyordu. Aklı sıra para harcamadan Selda'yı gönderecek." Mehmet Ali, şu kal dediğiniz otele bir gidelim" dedim. Gittiğimiz otelde beyaz çarşaflar grileşmiş, her taraf rutubet kokuyordu. "Otel sahibi ilerici birisi, bize yardımcı da oluyor" diyerek olayı geçiştirmeye çalıştı. Ben "Zonguldak'tan sonra Selda'ya bütün Karadeniz'i gezdireceğim; küstürmeye değmez, ne istiyorsa yapın" dedim.

Zonguldak ve Karabük konserlerinden sonra Selda'yı Samsun'dan Artvin'in en uç noktalarına kadar götürmeyi düşünüyordum. Yani bütün Karadeniz bölgesini dolaştıracağım. 50-60-100 lira hesabı yapacak durumda değildim. Biz bu konserlerden para kazandık ve bu paralarla ihtiyaçlarımızı giderdik.

O günkü koşullarda insanların can ve mal güvenliği özel bir öneme sahipti. Faşistler örgütlü oldukları her tarafta bastırıyorlar ve insanları öldürüyor ya da yaralıyorlardı. Silah sıkıntıları da yoktu bunların.

Faşistler o dönem sürek avına çıkmış gibiydiler.

Bir gözlemimiz vardı: Tren yolunda etkili olursak Zonguldak'ın önemli bir kısmını kontrol ederiz. Psikolojik üstünlük de önemlidir böyle şeylerde. Arkadaşlarıma bakıyorum; Mehmet Ali deli bozuk, deli fişek gibi bir şey. Gençlere bakıyorum; Karabük'te Mehmet Ali'nin yanı sıra hepsi ateş gibi gençler var. Daha sonra Mehmet Beyaztaş geldi.

Zonguldak'ta aldığımız bir kararla sokağa çıkacak ve sokağa hakim olmaya çalışacaktık. Öğretmenler lokallerde oturmayacak, Devrimci Yol'cular sokakta, mahalle aralarında olacak, kahvelerde konuşmalar yaparak *Devrimci Yol Dergisi*'nin militanca satışını yapacaktı. İşçilerin olduğu yerlerde bağıra bağıra satacak, faşist saldırılara karşı koruma

tedbirleri alacaktık. Zonguldak toplantısında da zaten deklare ettiğimiz gibi kendine has programımızı oluştururken de sokağa gitme kararımız vardı. Burada anahtar rol, tren yolunun tutulmasıydı. Bunun için de Zonguldak'ta Akademi çevresindeki gençlerden oluşan militan kadromuzu görevlendirdik. Öbür tarafta, Karabük'te de görev paylaşımı yaptık. *Devrimci Yol* dergileri geldiği zaman tren hattında militan satışı yapacaktık. Karabük'ten Zonguldak'a gidip koruma tedbirlerini de alarak dergileri satıyorlardı. Bağıra bağıra konuşmalar ve propagandalar yapıyorlardı trende. Zonguldak'a kadar Karabük'tekiler gidiyor, sonra tekrar Karabük'e dönüyorlardı. Dönüşte de aynı olay... Bu, kısa dönemde, psikolojik bir üstünlük yarattı.

Psikolojik ve fiziksel üstünlük!

Tabii. Zonguldak'tan arkadaşlar biniyorlar, Karabük'e kadar gidiyorlar; ama bazen Yenice'de iniyorlar. Devrek'e ya da Gökçebey'e uğruyorlardı.

Tren karşılıklı zaten, biri giderken öbürü geliyor.

Kısa zamanda o bölgede faşistler, bozkurt rozetini ya da üç hilali rahatça taşıyıp trene binemez hale geldiler. Yani tersi de olabilirdi. Faşistler de gelip benzeri eylemlerde bulunabilirdi. Buna fırsat vermedik.

Erken kalkan yol alır!

Öyle de söylenebilir. Bu durumda, Zonguldak'a baktığımızda, Zonguldak içinde önce Akademi Derneği vardı, sonra Dev Genç kuruldu. Mahalleler ve liselerde teşkilatlandık.

Öncelikle öğretmen örgütlenmesi yapmadınız mı?

Teşkilat olarak, öğretmenler arasında bir etkimiz vardı. Bizim etkimiz memurlar ve gençler arasında ağırlıklı olarak arttı.

Öncelikle şunu öğrenmek istiyorum. Mahalli örgütlenmelerde öğretmenler önemli görevler üstleniyordu. Zonguldak'ta bunun tersi mi oldu?

TÖB DER derken şöyle bakmakta fayda var: Kadrolar ağırlıklı olarak gençlerdi. Daha sonra öğretmenler gelir.

Şimdi önemli olan, oradaki kadro nerede konumlandı. Zonguldak merkezle ilgili olarak Akademi, Zonguldak Dev Genç, liseler ve mahal-

leler olduğunu söyleyebilirim. Öğretmenler de var; ama Zonguldak içinde birkaç mahallede örgütlülüğümüz vardı. İsimlerini yanlış hatırlamıyorsam Dörtyüzaltmışyedi Evler, Dört Temmuz Mahallesi gibi üç dört mahalle öncelikle örgütlendiğimiz mahallelerdi. Kozlu'da Halkevi vardı ve orada çalışmalarımız iyi gidiyordu. Zonguldak'ta öncelikle gençlik kesimi, liseler dahil olmak üzere etki alanımızdaydı. Kozlu Halkevi'nde, maden ocaklarında çalışan madencilerle de ilişkilerimiz gelişiyordu.

Hangi yıl?

1978 falan 77'nin sonları 78'in başları olmalı. Merkezde toplandığımızda yaptığımız çalışmaları anlatıyor, bunlardan çıkarılacak dersleri tartışıyorduk. Zonguldak'ta, Ferit, Hacı Orak ve Ergün gibi öne çıkan arkadaşlarımız vardı. Orhan Çoban, Sefai Yaprak, Tevfik, Mete Tekelioğlu, Leman, Asuman, Sevda Akçora gibi arkadaşlarımız vardı. Zonguldak'a gittiğimiz zaman toplantıları bizim Akademili gençlerin evlerinde yapıyorduk. 1977 Ocak ayında, daha *Devrimci Yol Dergisi* çıkmadan önce orada büyük bir miting yapılmıştı. Yunus'ların örgütlemeye çalıştığı bir mitingti. Kozlu Halkevi'nden Esat, Mahmut gibi arkadaşlarımız vardı o dönemden hatırladığım. 1978 yılının yaz dönemine doğru gençlik kesimi, mahalleler, Halkevleri, TÖB DER ve diğer demokratik dernekler bizim etki alanımıza girmiş durumdaydı. O günkü koşullarda epey bir mesafe kat etmiştik.

Zonguldak merkezinden sonra, Bartın ve Amasra'yı birlikte ele almak gerekiyor. Bartın'da, Mehmet Beyaztaş vardı. Orada da Selda konseri düzenledik. Sabri Cebecik, Amasra'da çalışmaya başlayan ve yeni yeni yetişen arkadaşlarımızdan birisiydi. Daha sonra da Türkiye Maden İş Sendika'sının sekreterliğini yaptı uzunca yıllar. O uzun Ankara yürüyüşlerinde etkin rol oynayan, Amasra'da çalışmalara başlamış belli bir dönem sonra Bartın'da görev alan bir arkadaşımızdı. Mehmet, bir yazılama olayı sonrası Bartın'da yakalandı. Sıkı takip koşullarından ötürü, Mehmet'i Karabük'e aldık. Orada güzel çalışmalar yaptı.

Karadeniz Ereğlisi ya da Zonguldak Ereğlisi'ne Zonguldak'tan gidiliyordu. İlk gittiğimde yolların pek de iyi olmadığını, inişli çıkışlı yolculuğun saatlerce sürdüğünü gördüm. Kısacası, Zonguldak'tan Ereğli'ye gitmek meseleydi. Daha sonra İstanbul üzerinden gitmek daha kolay diye düşünerek hep İstanbul üzerinden ve Alaplı'dan Ereğli taraflarına gitmeyi tercih ettim.

Karadeniz Ereğli'sinde, Gülen Mahmut ve Kızan Mahmut adında iki arkadaşımız vardı. Gülen Mahmut'un babası Ereğli Demir Çelik'te

işçiydi; kendisi işçi değildi. Tunceli kökenli bir arkadaşımızdı ve hep şakalar yaparak gülümserdi. Kızan Mahmut, daha disiplinli ve otoriterdi. Ereğli'ye gittiğimde Kızan Mahmut'un da evinde kalıyordum. Bir de THKP-C döneminden kalan Sina Çıladır vardı.

Mehmet Beyaztaş (soldan ikinci) Ali Başpınar'la (sol başta) Birlikte

THKP-C'nin İşçi Komitesinden.

İşçi Komitesinde yer almış. Sina Çıladır ne yapıyor diye soruyoruz; ama sormamıza gerek yok. Arkadaşlarımızın hepsi Sina Çıladır'dan bahsetmeye başladılar. Yerel gazete çıkarıyormuş ve Mahir Çayan'ın düşüncelerinin tersini savunuyormuş. "Gider bir konuşuruz" dedim. Nitekim bürosuna gittim, yanımda arkadaşlarımdan birileri de olabilir, tam hatırlamıyorum. Sina Çıladır'la konuştuk. "Biz Devrimci Yol'cuyuz, buralardayız, Mahir'in düşüncelerini biz savunuyoruz" gibi düşüncelerimizi ilettik. O zaman PDA ile ilgili düşünceleri net değildi bildiğim kadarıyla; ama bize uzak görüşleri vardı.

Karadeniz Ereğlisi'nde de bir miting yapıldı. Miting çalışmaları için Mehmet Beyaztaş'ı gönderdik. Orada bir iki ay kaldı. Güzel çalışmalar yaptık; ama sloganlarla ilgili bir şeyi hatırlıyorum: "Mahir, Hüseyin, Ulaş Kurtuluşa Kadar Savaş!" sloganı tamam da, zama zulme karşı bir şey yapmıyoruz diye eleştirmişiz anında. Biraz da güncel slogan atılsın demiştik.

1978 Ocak ortalarına doğru, Ankara Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'ndan Zafer Boz arkadaşımız öldürüldü. Ona Bartın'da büyük bir

cenaze töreni düzenlendi. Sadece Zonguldak'tan on otobüs dolusu insan gelmiş ve beş bini aşkın kişi cenaze törenine katılmıştı. "Nereden geldi bu kadar adam, biz kalabalıkmışız, biz hakikaten varmışız" gibi düşünmeye başladık. Bir taraftan örgütlenme çalışmaları var; ama ilk ölümlerin getirdiği bir tepki de var. Bartın gibi bir yerde beş bini aşkın kişinin yürüyor olması çok önemli bir şeydi.

Zafer Boz'un Cenaze Töreni

En azından küçümsenmeyecek bir şey.

Taşrada o tür şeyler halkı çok etkiliyor. Biz çok güçlüymüşüz, yalnız değilmişiz hissi önemlidir. O duygu da özel bir öneme sahiptir.

Genç bir arkadaşımızdı Zafer Boz...

Öyledir. on yedi-on sekiz yaşlarında olabilir. Yeni gitmiş çocuklardan bir tanesiydi. Öyle bir cenaze töreni olmuştu.

Devrek, bizim sıkça gittiğimiz, benim de kaldığım, öğretmen arkadaşlarımızın çok olduğu yerlerden biriydi. Karabük'e Ankara'dan gelmek kolaydır. Oraya Mehmet Cebecik'in bazı ilişkileri vasıtasıyla gitmiştik. Ankara'dan Yenice tren hattıyla, oradan Gökçebey Devrek taraflarına geçerdik. Devrek'te Halkevi vardı ve belediye başkanı Hasan Mekik diye birisiydi yanlış hatırlamıyorsam. Oğlu Ahmet Mekik Halkevi başkanlığı yapmış bir arkadaşımızdı. Bunun dışında, orada Niyazi Büyüksütçü ve eşi Emine Büyüksütçü gibi öğretmen arkadaşlarımız vardı. O dönemde, Devrek taraflarında yönetimde bizimkiler yoktu, PDA etkiliydi. Daha sonra Niyazi Büyüksütçü başkan oldu. Orada arkadaşlarımız güzel çalışmalar başlatmıştı.

Bölgeye yeni gittiğim zaman, PDA'cılar, *Aydınlık Gazetesi*'ni çıkarmak için plan yapıyordu. Orada, öğretmenler arasında çok fazla örgütlü değildiler. Bir kampanya açtılar; insanlar kollarındaki bilezikleri, boyunlarındaki altınları, satılabilecek neleri varsa satıp gazeteye veriyorlardı.

Biz bir sene sonra, 1978-79'larda o hale gelebildik; bunu görünce gözlerim faltaşı gibi açılmıştı. Biz o dönemde Devrimci Yol'un bağış kampanyasını başlatmıştık. Benim çalıştığım bölgeler o zaman Zonguldak, Bartın. Bizim bölgedeki bağış miktarını geçen çok fazla bölge de yoktu diye hatırlıyorum. Ben PDA'cıların durumunu görmesem, bu denli başarılı olamayabilirdik!

Daha sonra yaptığımız kampanyalara halkımızın her şeyiyle katıldığını söyleyebilirim. Devrek'teki arkadaşlarımızdan bir tanesini unutmayayım; Cevat Karadayı adında resim öğretmeni bir arkadaşımızı anmalıyım. Yine Çaycuma'da Rıfat Şen adında bir öğretmen arkadaşımız vardı. Rıfat da baştan itibaren hep yanımızda olmuş, Devrimci Öğretmen çalışmalarında yer almış arkadaşlarımız arasındaydı. Hem gençler hem de öğretmenler arasında örgütlülüğümüz vardı. Biraz daha öğretmen ağırlığı olduğunu söyleyebiliriz.

Devrek, Bartın dedik, bir de o bölgede Yenice'den bahsedeyim. Yenice, o zamanlar belediyesi olan bir nahiyeydi bildiğim kadarıyla; büyükçe bir yer. Orayla bağlantımız Mehmet Cebecik vasıtasıyla olmuştur. Mehmet Cebecik, oralıydı. O çevreden evlenmiş, orada öğretmenlik yapıyordu. Siyasi çalışmalara başlayınca çalıştığı köye gittik. Güney Köyü'nde öğretmenlik yapıyordu o zaman. Güney köyü Yenice'nin bir orman köyü. Yenice'de öncelikle TÖB DER, daha sonra gençlik derneği kuruldu. AP'lilerle CHP'liler arasında eskiden beri sert çekişmelerin olduğu, orman köylerinin olduğu bir yer Yenice. Orada Güney Köyü ve Bağbaşı Köyü bizim ilişkide olduğumuz yerler. O dönemlerde Tayfun, Önder, Kenan, Tezer, Alpaslan Çavuş, Yaşar Kantar gibi genç kuşaktan arkadaşlarımız yetişti Yenice'den.

Ali Türk

Bunlar lise öğrencisi miydi?

Lise, liseyi bitirmiş; üniversiteye gidenler de oldu daha sonra. Şu unutulmasın bir tarafımızla sokaktaydık; ama akşamları derneklerde, evlerde eğitim çalışmaları yapıp, mutlaka kitaplar, dergiler okuyup tartışıyor-

duk. Onun ötesinde belli bir kitap listemiz vardı. Hangi konulara ilişkin konuşulacak ve okunacaksa, mutlaka okunması gereken devlet ve ihtilal, emperyalizm, kapitalizm, ekonomi politik ve diyalektikle ilgili kitaplar varsa temin eder bir program dahilinde okurduk. Yani insanların eğitimi için ciddi çabalar sarfederdik. Bu konuda Yenice'de yetkin arkadaşlarımız olduğunu söylüyordu Mehmet. Zonguldak bölgesinde bizim belli bir noktaya geldiğimiz yerlerden biri de Karabük'tü. Karabük'le Safranbolu birbirine yakındır. Safranbolu faşistlerin daha etkili olduğu bir yerdi.

Kastamonu, biraz daha tutucu bir yer. Onun da etkisi var tabi.

Tabii. Çankırı taraflarında bizim etkili olduğumuz yer olarak bir tek Çerkeş vardır. Çerkeş, demokrat bir ilçeydi ve burada Halkevi vardı. *Devrimci Yol Dergisi* satışları yapılan bir yerdi.

Eskipazar'a gitmiş, orada TÖB DER'deki bir seminere konuşmacı olarak katılmıştım. Eskipazar'da devrimci öğretmenler vardı. ve oraya öğretmenlerle ilgili bir konu üzerinde tartışmaya gitmiştim. Çerkeş'e yalnız dergi giderdi; Karabük'le bağlantıları vardı.

Kastamonu Eğitim Enstitüsü'ne de öğrenci alınıyordu. Kastamonu Eğitim Enstitüsü'ne öğrenci olarak giden arkadaşımız Ali Türk, 1978'de Safranbolu'da faşistlerce öldürüldü. Karabük'te faşistler, Çelik-İş Sendikası ve çevresinde örgütlüydü. O dönemde Ereğli ve Karabük Demir Çelik'te de ilişki kurduğumuz devrimci işçilerimiz vardı; Halkevinde toplanıyor ve örgütlenme çalışmaları yapıyorduk. Bizim, Halkevi'nde belli bir militan kadromuz vardı. O dönemde Mehmet Beyaztaş, Mehmet Ali Acartürk, Alaybey Yılmaz gibi arkadaşlarımız oradaydı. Alaybey Yılmaz daha sonra Mamak'ta kanserden yaşamı-

Ayakta: Mehmet Ali Acartürk,
Sol Başta: Alaybey Yılmaz

nı yitirdi. Bülent adında bir arkadaşımız, Nurcan Çapraz, Yaşar Terzi, Alaybey'in kardeşi Ahmet Yılmaz, Karabük Demir Çelik'te çalışan Cemal Çelik vardı. Orada militan bir grubumuz oluşmuştu. Arkadaşlarımız, faşistlerin Safranbolu'da TÖB DER'i basacaklarını duymuşlar. Karabük'ten gelip müdahale etmişlerdi. Ayrıca Nurcan'ın babası Veli amca ve Yaşar'ın babası Mehmet amca da devrimcileri sever ve korurdu.

İlk mitinglerden birisi yine Karabük'te yapıldı. Oradan Kastamonu tarafına öğrenciler de gidince Kastamonu yöresine de zaman zaman müdahaleler yapıldı.

1978'de, 1 Mayıs'tan sonra, Devrimci Sol ayrılığı oldu. Oğuz'la yaptığımız bir konuşmada "Ya Zonguldak ya da Doğu Karadeniz ikisi birden olmaz, ikisinden birine yoğunlaşalım" dediğini anımsıyorum.

Devrimci Sol ayrılığı Zonguldak'ı etkiledi mi?

Çok fazla etkilemedi. 1978 1 Mayıs'ından sonra tekrar Zonguldak bölgesine gitsem de fazla kalmadım. Bu bölgenin dağınıklığı bazı yerlerde yoğunlaşma ihtiyacı doğurdu.Ya Zonguldak ya Doğu Karadeniz ikilemi içinde kalmıştık. Sonuçta Doğu Karadeniz'e ağırlık vermeye karar verdik. 1977 Eylül'ünden sonra bölgeye gittiğimi düşünürsek, 1978 yaz sonuna kadar benim çalışma alanım için bir saptamam vardı: Bu süre içinde Artvin, Fatsa ve Zonguldak öne çıkmıştı.

Bu üç yere de sen mi gitmiştin?

Benim çalıştığım yerler. Bunlar ileri fırlayabilirdi.

78 Eylül'üne kadar bir senelikzaman içinde öne fırlayan, en önde gözüken yerlerden birisi de Zonguldak'tır. Zonguldak hattı bazı açılardan daha önde gelen bir yerdi. Bir şeyleri yaparsın yaparsın bir birikim olur, sıçramanın yapılması o an kendini hissettirir. Zonguldak'ı bıraktığım zaman nicel birikimlerin sıçrama yapmaya uygun olduğu bir düzeydeydi. Aynı şeyleri devam ettirirsek biraz daha büyürdük. Nereye sıçrayabilirdik? Gençlikte, mahalleler arasında, köylerde ve maden ocaklarında bir takım ilişkilerimiz oluşmuştu. Sendikayla ilgili çok fazla kadromuz yoktu. İşçiler içinde sendikal mücadelede ve örgütlenmede çalışan belli insanlarımız vardı. Gençlik kesiminden bazı mahallelere doğru kaymaya çalışmıştık. Karabük'te, Beşbinevler gibi etkili olduğumuz mahalleler vardı. Belirlediğimiz mahallelerde de çalışmalara başlamıştık; ama o sıçramanın yapılması gerekiyordu. Ya sıçrama yapacak ya da yerimizde sayacaktık. Ama dediğim gibi Doğu Karadeniz'i tercih ettik.

Gençlik çalışması, memur çalışması, işçi çalışması yapıyorsan bunlar koordineli bir şekilde yürümeli. Bu deneyim önemli, Zonguldak'taki bu deneyimden ne tür sonuçlar çıktı?

Her alanın farklı özellikleri var. İşçi çalışmasıyla, gençlik, öğretmen, memur çalışmaları farklı özellikler taşır. Öğretmenlikten geldiğim için biliyorum, gençlikten geldiğim için biliyorum. İşçiyle ilgili olarak Zonguldak Yeraltı Maden İş Mali Sekreteri Hüseyin Akbulut'la bir konuşmam vardı. Amasra'da bir kısım ilişkilerimiz bulunuyordu. "Zonguldak'a gitsek ne kadar zamanda örgütlenebiliriz?" diye sordu: Ben "Sendika çalışmasını bilmiyorum; ama bir senede halledebiliriz" dedim. Hüseyin gülümseyerek, "O zaman biz bütün ilişkilerimizi bırakıp Zonguldak'a geçelim" dedi. Çok iyimser, olanaksız bir şey istediğimi o zaman hissetmiştim. Bazı şeyleri yapmaya başlayınca da daha fazla güven gelir insana. Cesaret veren bir şeydir o, atılım isteği yaratır. Özümseyip koordine etme; siyasi hareketin özü de odur zaten. Farklı farklı alanları birleştirebilme, ortak hedefe doğru götürebilme becerisi, başarısıdır, siyasal hareket dediğimiz.

Sinop 1 Mayıs Mitingi (1979)

Sinop

duvar duvara vuruyor
tavan tabana iniyordu
bizim için artık
yeryüzü yoktu

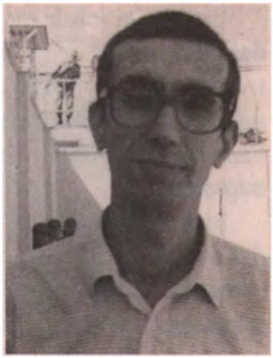
Ünal Yıldırım

Zonguldak'ta çalıştığım dönemde Çatalzeytin'e uğramıştım. Burası, Kastamonu'nun Karadeniz sahilinde bir kasabaydı.

Zonguldak'tan Kastamonu'ya yöneldiğimizde buralarda bir ilişki aradık. Aradığımız ilişkiyi, öğrencilik yıllarında birlikte Çankırı'ya sürgüne gittiğimiz eczacılık öğrencisi Onur İşçen'in mezun olup Çatalzeytin'de eczane açtığını öğrenmemle buldum. Çatalzeytin'e gittiğimde, orada bir-iki gece kaldım. Bu bölge dağlık, ormanlık ve yüksek ağaçlardan oluşan doğa harikası bir yerdi. Yaptığımız sohbetlerde, Türkeli-Ayancık üzerinden Sinop'a gidilebileceğini öğrenmiştim. İlişki kurabileceğim insanları aradığımda orada Karadeniz Dev Genç'in, yani Kurtuluş'un etkili olduğunu söylediler. İlişki kurabileceğim insanları bulamayınca bu güzel coğrafyaya gidemeyeceğimi anlayıp üzülmüştüm.

Samsun'daki örgütlenmeler başlayıp aşama kaydedilince, Sinop'la bazı ilişkiler kurduk. Sinop, Gerze ve Ayancık, genel olarak demokrat insanların yaşadığı yerlerdir. Boyabat ve Durağan gibi iç kısımlarda ise faşistler yoğun bir şekilde örgütlenmişlerdi.

Sinop'ta, Nezih Çetiner adlı öğretmen bir arkadaşımız aracılığıyla bazı ilişkiler kurmuştuk. Keza, lakabı Kelağa olan, Bahattin Çaldıran adlı bir arkadaşımız daha vardı. Kısacası ilişki kurduğumuz fazla sayıda arkadaşımız yoktu ve etkili değildik. Faşistlerle sert mücadelelerin yaşandığı bir yer değildi; ama gittiğim yerlerdeki doğa ve orman yapısı bile, benim zihnime kazınmıştı.

Recep Hisar

Bir yeri örgütlemek için örgütçü özellikleri öne çıkan insanlara ihtiyaç vardır. Orada bazı kadromsu unsurlarımız olsa bile bu arkadaşlarımızın yetkinleşmesi için onları yönlendirecek kadrolara gereksinimimiz vardı.

Recep Hisar, entelektüel birikime sahip bir arkadaşımızdı. Recep'in Ordu'daki çalışma koşulları sekteye uğrayınca onu Sinop'a gönderdik.

Recep 1.90'lık adam, küçük bir kentte kolaylıkla göze batabilir ve deşifre olabilirdi. Bu yanlış seçim değil midir? Recep'e haksızlık ettiğinizi düşünmedin mi?

Fiziksel özellikleri dezavantaj olsa bile, diğer özellikleri Sinop'u örgütlemek için uygundu. Orman, ağaç, kolayca kaybolabileceğimiz bir coğrafya beni cezbetmişti ve oraya en uygun kişiyi bulduğumu düşünüyordum.

Askerin ve polisin kolayca ulaşamayacağı, sizin kolayca gizlenebileceğiniz bir coğrafya olarak seni cezbetmiş anlaşılan.

Evet. Üstelik, Kastamonu ve Bolu'ya kolaylıkla geçebilirdiniz. Recep, polis tarafından aranan bir adamdı ve oradaki ilişkilerimiz onu saklamaya uygun değildi; ama orada iğneyle kuyu kazarak çalışmalara başladı. Ben de iki kez Sinop'a gittiğimi hatırlıyorum.

Sinop'ta koruma altına alınan bazı tarihi evler vardır. Böyle bir evde (Bahattinlerin evi olabilir), kalabalık bir grupla toplantı yaptığımızı hatırlıyorum. Bu toplantıya on-on beş genç katılmıştı.

Sinop, hamsinin çok yakalandığı merkezlerden biridir. Yakalanan hamsiler kamyonlara yüklenerek hemen yola çıkarılır. O dönemde soğutuculu kamyonlar olmadığından, bu kamyonların şoförlerinin hızlı hareket etmesi gerekirdi. Hamsi kamyonları bir yıl içinde motor atacak şekilde yoğun kullanılır.

Ertesi gün sahile indiğimizde balıkçı motorları sahile yanaşmış, oradaki dayanışma geleneğine uygun olarak halka tenekelerle hamsi dağıtıyordu. Biz de payımıza düşeni aldık, limon kasalarını yakarak hazırladığımız közün üzerine taşlardan saçayağı yaptık; eğri büğrü bir tepsiye hamsileri dizerek bir buğulama pişirdik. Bu yediğim en lezzetli hamsi buğulamaydı.

Bizim Ayancık'ta da bazı ilişkilerimiz vardı. Orada bir gece düzenledik. Bu geceye Sinop'tan minibüslerle gitmiştik. Gece ağaçlar arasından, ormanın içinden geçerken mest olmuştum. Ayancık'ta, İsmail adlı bir arkadaşımızın olduğunu anımsıyorum.

Çorum-Yeniçeltek-Samsun-Sinop bölgesi o günün koşullarında faşistlerin müdahale ettiği ve edeceği hassas bir bölgeydi ve biz bu bölgede daha hızlı karar almamızı sağlayacak bir komite oluşturmuştuk. Asıl bölge komitesinin yanı sıra, bu komitede de Recep'in yer aldığını söyleyebilirim.

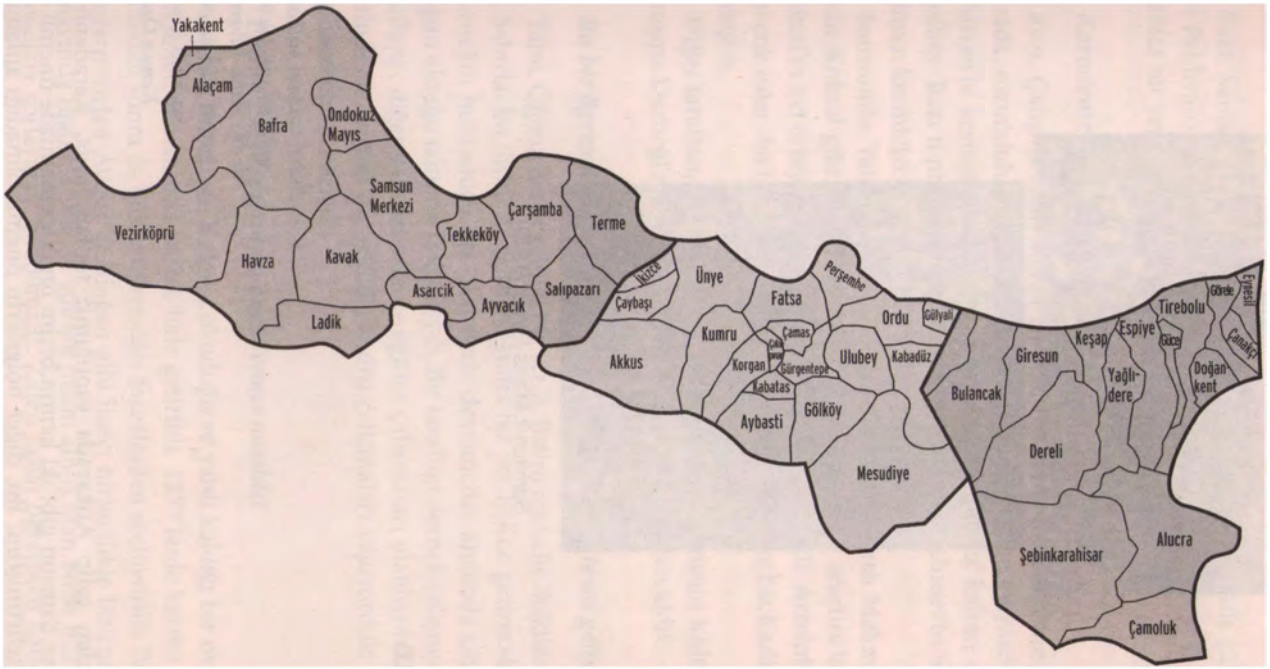
Sinop'a yeni gittiğimiz dönemde Ertuğrul Bilgili adlı öğretmen arkadaşımız faşistler tarafından öldürüldü. Kimin öldürdüğünü öğrenemedik; ama yaygın söylenti Bafra'dan gelen faşistler tarafından öldürüldüğüydü.

12 Eylül'e doğru hızla yol alırken, Recep de gelişmeleri birlikte konuşmak üzere Samsun'a gelmişti ve biz darbeyi Samsun'da, birlikte karşılamıştık.

Ertesi gün biz ilişkilerini düzene sokup dönmek üzere Recep'i Sinop'a gönderdik. Bir ay sonra da 12 Eylül'e karşı direnişi örgütlemek üzere onu Giresun'a gönderecektik.

Ertuğrul Bilgili

Orta Karadeniz

Samsun-1 Mayıs Mitingi (1979)

Samsun

A. Pehlivan'a
Boynundan zulmün halkasını
atarken son gücünle
bir kez daha kavganın
yaşam gücünü ektin
nadasta içimize
Kenan Özcan

Bölgeden gelip Ankara'da yaptığımız toplantılarda, Karadeniz'de Trabzon ve Samsun gibi iki kentin bizim örgütlenmemizde önemli olduğunu belirtmiştim. Bu, diğer bölgelerin önemli olmadığı anlamına gelmez elbette.

Karadeniz'in iki büyük ili olması açısından önemli olmalı.

Evet. Samsun'da kadromuz yoktu; ama Kars bölgesinde çalışan Ahmet Pehlivan'ı da Karadeniz'e almıştık. Samsun, Karadeniz'in girişinde anahtar bir yer, büyük bir yerdi.

Karadeniz'in kapısı...

Evet. Çalışma alanı olarak da bizim yabancı olmadığımız bir yerdi. Burada, sorumluluk üstlenecek birisini bulmamız gerekiyordu. Ahmet Pehlivan'la konuştuğumda onun bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu gördüm. Bazı toplantıları birlikte yaptıktan sonra Ahmet'in Samsun'da kalması kesinleşti.

Samsun'da, Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda Karslı Mehmet Atalay, Kadir Köksal gibi arkadaşlarımız vardı. Kalacak ev araştırırken, Kadir Köksal'ın evi ortaya çıktı. Ahmet'le Kadir Artvin'liydi. Artvinliler birbirini çok tutar; bu bizim için de olumlu bir şey oldu ve biz Kadir'in evine yerleştik.

Diğer taraftan, bizimkilerin 1976'da kurduğu Samsun Kültür ve Dayanışma Derneği'ndeki çalışmaları canlandırma kararı aldık.

Bu bir öğrenci derneği değildi; ama öğrenciler de mi geliyordu?

Tabii. Öğrencilerin geldiği bir yerdi. Bizim mahalle ilişkilerimiz yoktu. Sabırla, bu ilişkileri geliştirdiğimiz bir yer haline getirecektik orayı. Derneğin bulunduğu yer, faşistlerle devrimciler arasında çatışmaların yoğun olduğu tampon bölgedeydi. Bir taraftan dernek çalışmalarına yoğunlaşıp, diğer yandan evlerde eğitim çalışmaları planlıyorduk. Deyim yerindeyse, yoğun bir şekilde, kadro çalışmaları yapıyorduk. Dernekte bir hareketlilik başladı.

Eğitim Enstitüsü'ndeki örgütlenme nasıldı?

Eğitim Enstitüsü, kızların okuduğu ve yatılı kaldığı bir okuldu. MC hükümeti zamanında karma hale getirildi. 1977'lerde karma hale getirildikten sonra da bütün öğrenciler faşistlerden seçiliyordu. Bizim arkadaşlarımızdan Aynur Tandoğan gibi liseyi birincilikle bitirmiş ve giriş sınavında matematikte en yüksek puanı almış olan birisi bile bir takım kanalları zorlayarak girebilmişti. Zaten faşist öğretmen kadrosu daha sonra Aynur'u sınıfta bırakıp yurttan attırmıştı. Özel yetenekle öğrenci alan bölümlerde de birkaç solcu öğrenciye rastlamak olasıydı. Üst sınıf-

larda yine kızlar vardı; ama okulun karma yapılmasından sonra gelen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu faşistti. Devrimci bir erkek öğrenciyi, 7-8 ay okula kızlar getirip götürmüştü.

Bu arkadaşımızın adını vermeyelim! Erkek egemen toplumda kızların gölgesinde yürümek zor iş, zülfiyare dokunabilir!

Haklısın; ama bu da bir gerçek! Bu arada, Eğitim Enstitüsü'ndeki öğrencilerin gittiği yer de Kurtuluşçuların egemen olduğu Karadeniz Dev Genç'ti. Bir süre sonra bizim derneği de keşfettiler ve derneğin gençlik arasındaki popülaritesi arttı. 1979-80'lere geldiğimizde Eğitim Enstitüsü ve diğer okullardaki ağırlığımız hissedilmeye başlamıştı.

Ben de 1977'nin Temmuz veya Ağustos ayında Samsun'a gitmiştim. Çiftlik caddesinde gençler* Devrimci Yol Dergisi *satıyorlardı.

Çiftlik Caddesi, solun etkili olduğu bir yerdi. Demek ki o dönemden arkadaşlarımız örgütlenmeye başlamış. Biz dernekte ağırlıklı insan ilişkilerini geliştirmeye çalışıyorduk. Gülsen ve Kadir Aksoy, Levent Yurdakul gibi Samsun'un yerlisi arkadaşlarımız da vardı.

Suat Baysal, Sedat Göçmen, Ali Kemal Bilginer

Korsan gösteriler, bildiri dağıtımı, militan dergi satışı gibi yöntemlerle faaliyetlerimizi yaygınlaştırmaya çalışıyorduk. Hatta Karadeniz'de, en çok korsan gösteri yaptığımız yer olarak Samsun'u gösterebilirim. Yazılamalar ve afişlemeler yapıyor, afişleme yapan arkadaşlarımızın güvenliğini başka arkadaşlarımızla alarak pratik bilgimizi artırıyorduk. Afişlemeleri, özellikle faşistlerin güçlü olduğu bölgelerde yapmaya çalışıyorduk.

Kurtuluşçular, genel olarak Samsun'un hakimi konumdaydılar. Biz, yeni yeni var olmaya çalışıyorduk. Kitlemiz oluşmaya başlamıştı. Dernekte ve evlerde eğitim çalışmalarıyla durumumuzu pekiştirerek tutunmaya çalışıyorduk. Bu arada, faşist saldırılar karşısında kendini savunan bir takım insanlar kaçak durumuna düşmüşlerdi. O günün koşullarında, bu insanları bulundukları yerde istihdam etme şansımız yoktu. Örneğin, Borçka gibi bir yerde kaçak durumuna düşen bir arkadaşımızı, yalnızca Trabzon veya Samsun'a gönderip barındırabiliyorduk. Partileşme sürecindeki asıl amacımız kadro yaratmak ve örgütlü hareketlilikler oluşturmaktı. Başka yerlerde kaçak durumuna düşen arkadaşlarımız, Samsun'da bizim çalışmalarımıza çok değerli katkılar sundular.

Samsun'un mahallelerinde ilişkiler kurmaya ve örgütlenmeye başladık.

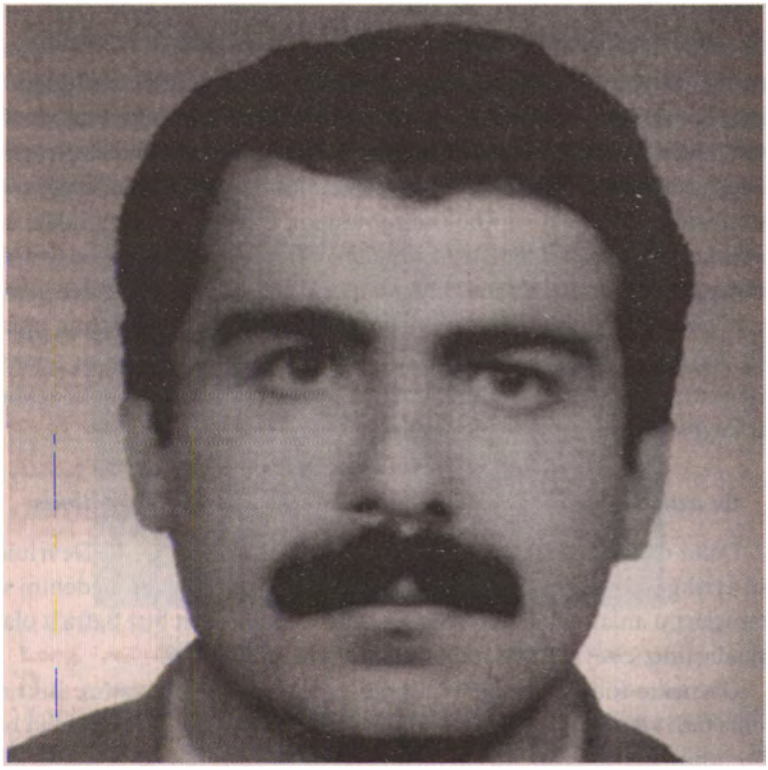
Yabancı Diller Yüksek Okulu, Eğitim Enstitüsü, Maarif Koleji gibi okullarda ilişkilerimiz gelişmeye başladı. Diğer liselerde de çalışmalarımız oluyordu. 1978 yılına geldiğimizde Devrimci Sol ayrılığı gündeme geldi. Samsun'un içinde, İstanbul bağlantılı ilişkilerimiz vardı. İstanbul'da okuyan arkadaşlarımızın mahallelerindeki akrabaları ve arkadaşlarından oluşan bu ilişkiler problem olmaya başladı. Bu derneğe de yansıdı ve dernekte bir bölünme yaşandı. Dernek yönetimindeki arkadaşlardan bir kısmı da Devrimci Sol'cu oldu. Dernekte iki oda vardı, odalar bile bölündü. Bizim, dışarıdan gelen ve görünmeyen bir gücümüz vardı. Ayrılıkla birlikte, Samsun'da, önemli bir güç kaybına uğradık. Ayrılan bu arkadaşlar kadro diye nitelendirdiğimiz insanlar olmasa bile Samsun'un yerlisi ve istihbarat alabileceğimiz insanlardı. Bu açıdan bir kayba uğradığımızı söyleyebilirim.

En azından moral güç oluşturacak ilişkiler zinciri kaybedilmiş.

Daha önceden varolan bu ilişkiler zinciri sıkıntıya girdi. Devrimci Sol ayrılığı çıkınca, Ankara'dan bazı arkadaşlar bu ayrılığın nedenini ve sonuçlarını anlatmak üzere bölgeye geldi. Gelenlerden biri Bafra'lı olan arkadaşımız Üzeyir Ataman'dı. Bülent Forta da gelmişti.

Dernekte fiili olarak bir bölünme yaşandığını söylemiştim. Bu nedenle bazı sıkıntılar da yaşadık. Bunlar kalıcı sıkıntılar değildi; zaten bir süre sonra dernek yönetimini bizim arkadaşlarımız devraldı. Kadro düzeyinde bizden ayrılan arkadaşımız olmadı. Bir güç olamadılar; ama bu bölünme bizim kitleselleşme yolundaki çabalarımıza engel oluşturdu. Mahallelerdeki ilişkilerimizi yeniden oluşturmak zorunda kaldık ve bu ilişkileri oluşturmak üzere gençlerimiz daha yoğun çalıştılar.

Bu arada, Eğitim Enstitüsü'nde kadınların ağırlıkta olduğu bir kadro oluşmaya başlamıştı. Bu arkadaşlarımız orada başka birçok yerdekilerden daha fazla militan mücadele vermiştir. Eğitim Enstitüsü'nde Aynur Tandoğan, Gülten Maden, Kara Nilgün ve Sarı Nilgün, Deniz, Ülkü, İnci Kırlar, Cemil Ay, Ekrem Kadak gibi oldukça kabarık bir isim listesinin olduğunu anımsıyorum. Yabancı Dillerde de Karslı Mehmet (Atalay) ve Erdal gibi arkadaşlarımız vardı. Samsun yerlilerinden Gülsen Aksoy ve Kadir Aksoy, Yalçın Tatlıdil, Sedat Güner, Levent Yurdakul gibi arkadaşlarımız da vardı. Gençlik içinde yetişen bu arkadaşlarımız, giderek mahalle çalışmalarında da yer almaya başladılar. Afiş asma ve yazılamaları geceleri bu kadın arkadaşlarımız yapıyordu; hatta güvenliklerini bile kendilerinin aldığını biliyorum.

Ahmet Pehlivan

Erkeklerin güvenliklerini almamışlar değil mi?!

Okula gidiş gelişlerde, erkeklerin silahlarını bile kadınların taşıdığını biliyorum. Bunlar, Karadenizli olmasalar bile havasına girmiş kadın arkadaşlarımız. Bu arada yerli arkadaşlarımız da çalışmalarımıza ciddi katkılar sağlamaya başladı ve mahalle örgütlenmeleri canlandı. Çalışmalarımızla epeyce yol aldık.

Zaman zaman bölge içi toplantılar da yapmaya başladık. Bu arada arkadaşlarımızın barınma ve günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar da yapmak zorundaydık. Olanaklarımızı birleştirip komünler oluşturuyorduk. Aidatlarla ve devrimci arkadaşlarımızın bağışlarıyla da ayakta kalmaya çalışıyorduk.

Ahmet Pehlivan Ankara'da aranıyordu ve Hüseyin Gümüş adına düzenlenmiş sahte bir kimlikle dolaşıyordu. Yakalanması halinde yatacağı cezanın dışında ek bir ceza da alabilirdi. Bu arada polis, derneği basıp Ahmet'i silahla yakalamış. Yakalandığında oradaki bazı arkadaşlar Ahmet'i polisin elinden almayı düşünmüşler; ama Ahmet buna izin vermemiş.

Aslında yakalanan Ahmet değil, kimlik bilgilerine göre Artvin'li Hüseyin Gümüş'tü. Mahkemeye çıktığında kimlik bilgileri doğrulanmadığında sahte kimlikten yargılanacak, yetmezmiş gibi Ahmet Pehlivan olarak da yargılanacaktı. Bu Ahmet'in en az iki yıl ortalıktan kaybolması demekti. Bu durumda alelacele Artvin'e gidip duruma el koymamız gerekti. Artvin'deki arkadaşlarla konuştuğumda nüfus müdürlüğünde çalışan bir arkadaşımız olduğunu ve Hüseyin Gümüş'ün nüfus bilgilerini doğrulatabileceklerini söylediler. Mahkemeden gelen yazıya karşılık Hüseyin Gümüş'ü var edeceklerdi. Böylece Ahmet, Hüseyin Gümüş olarak mahkûm oldu. Ahmet çıktıktan sonra Ali Alfatlı'dan bir haber geldi ve bizim bütün direncimize karşın başka bir bölgede görevlendirildi. Onu bir daha göremedim. Darbeden sonraki mücadelenin en önündeydi. 1984'te, dağdaki bir çatışmada öldürüldü.

Samsun'da yakalattığı silah temiz miydi?

Jelatinden yeni çıkmış bir silahtı. Görüntü olarak da kışkırtıcıydı. Uyarımı yapmama karşın onun bu silahı taşımasına engel olamamıştım.

Ahmet bizim için önemli bir adamdı. Birçok özelliğiyle benim tam zıddım olmasına karşın benim en güvendiğim insanlardan biridir.

Bunu biliyorum. Senin kare asındaki insanlardan birisi.

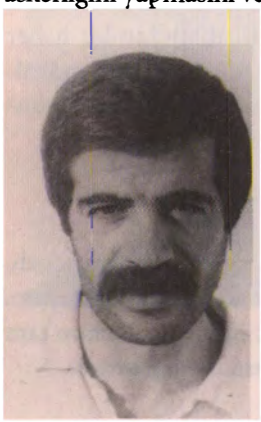
Evet. Ben sabırsızımdır; o ise sabırlı, iğneyle kuyu kazar gibi en küçük detayları hesaplayan biriydi. Hani başımıza bir şey gelirse diye düşündüğümde, yerime inisiyatif alabilecek birisi olarak görürdüm.

Her ölüm içimizden bir parçayı koparır; ama Ahmet'in ölümü senden büyük bir parça koparmış gibi...

Elbette bütün arkadaşlarım benim için önemlidir; ama Ahmet gerçekten özel bir insandı.

Ahmet'in bu olaya karışması Samsun'daki durumumuzu da etkiledi. Samsun'da onun yerini alacak bir arkadaşımız yoktu; ama birilerinin sorumlu olarak atanması gerekiyordu. Çarşamba'da iki arkadaşımız, Yener Aksu ile Suat Baysal vardı. Yener, Lokman Kondakçı'nın yaralanması olayında suçlanmasından sonra kaçak oldu. Onu hiç hesapta yokken Gümüşhane'ye gönderdik. Bu durumda Suat'ı Samsun'a aldık. Suat ilk geldiğinde Ahmet'e alışık olan gençler onu biraz yadırgadı. Bir memnuniyetsizlik oluşmasına karşın, zamanla, Suat da bunu aşmayı bildi.

Bafra'da, Cihan Akbaş gibi köyde öğretmenlik yapıp TÖB DER örgütlenmesine katılan, orada Devrimci Yol'u örgütlemeye çalışan, deyim yerindeyse kendi kendini yetiştiren bir arkadaşımız vardı. Ben onun için "Sen piyangodan çıktın" demişim. Gerçi o yörede çok emek sarfetmeden kendiliğinden harekete katılan ve önemli görevler üstlenen arkadaşlarımız azımsanmayacak kadar çok vardır; ama Cihan, gerçekten de piyangodan çıkmıştır. Cihan, mükemmeliyetçi bir insandır. Çok iyi bir öğretmendir. Öğretmenliği bırakıp profesyone devrimci olmak istiyordu. Biz ise onun askerliğini yapmasını ve arkasında pürüz bırakmamasını söylüyorduk.

Cihan Akbaş

Cihan, Azem Kurt'la birlikte Bafra'da, bir mahallede kahve işletmeye başlamış ve bu kahve aracılığıyla mahalleyi de örgütlemeye çalışmışlar. Bafra'da, faşist terörün artmasıyla birlikte devrimciler, Halkevi, TÖB DER arasında sıkışmaya başlamışlar. Bafra'da, üzülerek söylemek gerekir ki, faşistler etkinliklerini giderek artırıyordu. Bizim oradaki arkadaşlarımız Cihan, Yusuf Dilber, Azem Kurt, Dursun Akyüz, Yüksel Taş ve birkaç sempatizandan ibaretti. Bir süre sonra, Cihanlar deşifre olup polis takibine uğramışlar ve yürüyerek Samsun'a kadar gelmişler. Bu arkadaşlarımız, deşifre olmaları

sonucunda Bafra'da kalmaları olanaksız hale gelince, Samsun'da görevlendirildiler.

Bu arkadaşlarımız Samsun'a gelince Bafra'daki örgütlenmeyi en azından ertelemek zorunda kaldık.

Tercih yapmak zorunda kalmışsınız. Ya bu arkadaşlar orada kalıp katledilecekler ya da başka bir yerde görevlendirileceklerdi...

Bazen böyle kararlar almak zorunda kalabiliyorduk. Bu arada başka yerlerden gelen Ahmet Gürler, İlhan Durmuş ve Kadir Özbayrak gibi arkadaşlarımız vardı. Kadir Alpaslan, İbrahim Çelik, Çelik Saatçi ve Halit Yılmaz daha önce gelmişlerdi. Ordu'dan da Ayhan gelmişti. Kısacası kalabalık bir kadro oluşmaya başlamıştı.

İl sorumluluğuna getirilen Suat, Samsun'a geldikten sonra ağırlıklı olarak dernekte bulunuyordu. Bir süre sonra, mahalle örgütlenmelerine de ağırlık vermeye başladık. Mahalle örgütlenmeleriyle Cihan ilgileniyordu. Kısacası, Suat, Cihan ve Çelik, il komitesini oluşturmuşlardı.

Samsun'da 1 Mayıs dahil olmak üzere kalabalık mitingler yaptık. Belirli bir yol almaya başlamıştık.

Mahalle ilişkilerinde, oraya gitmek için, birilerini tanımak mı gerekiyordu?

Tanıdığın birisi sayesinde semt kahvesinde oturup tanıdık çevreni geliştirebilirsin. Bu sayede, başka ilişkiler kurup geliştirmek olanağı vardır. Cihan'lar, orada sabırlı bir çalışma yapmaya başladılar. Eğitimde okuyan Ali Hadi Gözütok, Ülkü, Füsun, Kara Nilgün, Levent, Sedat gibi arkadaşlarımız da mahalle çalışmalarına katıldılar.

Bu arada, faşist saldırılar da yoğunlaşmaya başladı.

O dönemde Samsun'da, faşistlerin yoğun olduğu semtler neresiydi?

Mecidiye, Matasyon, Cezaevi çevresi, İstasyon civarı, Selahiye Mahallesi onların denetimindeydi. Hatta Modern Pazar'a kadar indikleri oldu. Bizim derneğin bulunduğu yer tampon bölgeydi; ama bu bölgeyi aşamadılar. Faşistler, sıklıkla bizim derneğe saldırırlardı. Dernek sık sık kapatılırdı. Bu durumda biz Efendum Kahvehanesi'ne giderdik. O civarda devrimci arkadaşımız İbrahim Hakkı Sayar'ın kundura dükkanı vardı. 56'lar, Mesken Evler, İlyasköy bizim denetimimizdeydi. Kadıköy'de Kurtuluşçular vardı; ama gördüğümüz kadarıyla orada bir mahalle çalışması yoktu.

Anladığım kadarıyla, Samsun'un giriş ve çıkışı, faşistlerin denetimindeymiş. Kurumlarda durum nasıldı?

Liselerde, ağırlıklı olarak Kurtuluşçular vardı. Maarif Koleji, bizim gençlerin denetimindeydi. Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Eğitim Enstitüsü'nde bizim arkadaşlarımız vardı.

Faşistler, Modern Pazar'a doğru inince Samsun kent olarak sıkıntı yaşamaya başladı. Bizim, İlyasköy'de başlangıçtan beri çalışmalarımız vardı. Ali Hadi Gözütok orada ağır yaralandı. Cemil Ay, İbrahim Hakkı Sayar oralarda çalışmalar yaptı. Bizim etkili olduğumuz yerlerde de tam olarak kitleselleşememiştik. Kurtuluşçular, Samsun'un her tarafında etkiliydi. Onların da mahalle çalışmaları zayıftı.

Faşistler, Bafra'da yaptıkları gibi terör estirip katliamlar yaparak kentte etkili olmaya çalışıyordu. Arkadaşlarımız, Kurtuluşçularla da görüşerek bu sıkıntıyı birlikte aşmayı teklif ettiler. Doğru dürüst bir yanıt gelmedi.

"Biz Samsun'da güçlüyüz; siz, bizim gücümüzden yararlanarak örgütlenmeye çalışıyorsunuz!" gibi bir yanıt var mıydı?

Böyle bir bakış açıları yoktu. Mevcut durum, faşistlerin giderek kenti ele geçirdikleri şeklindeydi.

Samsun'un içinden baktığımızda, faşistlerin adım adım ilerlediğini görüyorduk. Samsun'u denetlediklerinde Karadeniz'in diğer bölgeleriyle de bağlantıyı kesmiş olacaklardı. Görüntü buydu.

Birlikte mücadele etme çağrımıza Kurtuluş yanıt vermedi. Biz de gücümüz oranında mücadele etme kararı aldık. Bulunduğumuz yerde başka sol gruplar olsa da bizim hedefimiz hep faşistler olmuştur. Bu anlamda da kendi gücümüze güvenirdik. Bu Samsun'da da böyle oldu.

Suat Baysal'ın 1979 1 Mayıs'ına ilişkin söylediklerinden yola çıkarak, Kurtuluşçuların "Siz toplantı izni almışsınız; ama bize rağmen böyle bir şey yapamazsınız. Biz burada güçlüyüz, hatta tek gücüz. 1 Mayıs gösterisini de biz düzenleriz!" mantığını sergilediklerini düşünüyorum. Bu mantıktaki insanlar ortak mücadeleye doğru yerden bakabilirler mi? Bunu sorgulamaya çalışıyorum.

Durum tam da böyleydi; ama adım adım farklılaşıyordu. Örneğin, Eğitim Enstitüsü Derneği onların kontrolündeydi. Daha sonra, dernek

yönetiminde, 4 kişi bizden, 3 kişi onlardan oldu. Dernek başkanı Ekrem Kadak bizim arkadaşımızdı. Tamam, Kurtuluş, Samsun'da büyüktü ama faşistler de gittikçe büyüyordu!

Bir taraftan mahalle çalışmalarını militan bir güçle yapıyor, faşistlerin işgal ettiği mahallelere gerekli önlemleri alarak gidiyor ve "Faşistleri buradan kovacağız!" diyorduk. Gövde gösterileri yaparak mahallelere müdahale ediyorduk. Bu durumda faşistler karşı saldırı ile yanıt veriyordu. Sert çatışmalar oldu ve faşistler epeyce insan öldürdü; faşistlerden de ölenler oldu. Bu sert mücadelelerde halktan adım adım destekler gelmeye başladı. Örneğin, birileri, "Onların ayakkabıları kaçmaya daha uygun, siz bu ayakkabılarla ne kaçabilir ne de kovalayabilirsiniz" diyerek Mekap ayakkabı hediye ediyor ya da bir çocuğun getirdiği zarfın içinde bir miktar para oluyordu. Çatışmalar sırasında polisten kaçan arkadaşlarımıza kapılarını açan, onları saklayan hiç tanımadığımız insanlar vardı.

Devrimci Yol'da, "Zorla para toplamak devrimci bir tavır değildir" diye bir yazı çıktığını anımsıyorum. Samsun'daki Devrimci Yol'cuların böyle bir tavrı var mıydı?

Asla zorla para almadık. Esnafa kepenk kapattırdığımız olmuştur; ama bunu onları tehdit ederek değil, konuşup ikna ederek yapmışızdır. Kapatmayan esnafa da baskı kurmamışızdır. Bağış almışızdır; ancak zorla tehditle değil, verebiliyorsa ve verdiği kadar. Beline silah takıp para istemeye gidince adam verir, önemli olan onu örgütlü bir yapı içine çekebilmektir. Biz halkımızdan kesinlikle gönüllü yardım aldık, herhangi bir zorlamada bulunmadık.

Samsun'da olan ise bir yardım talebinin karşılığı değildi. Kendiliğinden ve tamamen gönüllü, hatta utangaç bir şekilde yapılan yardımlardı. Bazı mahallelerde, faşistler gittikten sonra "Biz sizi ve diğerlerini ayırtedebiliyoruz!" diyerek arkadaşlarımıza sahip çıkmışlardır. Yani kim mücadele ediyorsa, onun halk tarafından makbul karşılanmasına, takdir edilmesine yönelik bir tavır sergilenmiştir.

Bir bölgede, faşistler, bir arkadaşımızı kurşunlamışlar ve arkadaşımızın ceketi birkaç yerden delinmiş; o arada faşistlerden biri de çatışmada ölmüş. O faşistin ölümünden sonra, üç-dört mahalle birden düşmüştü.

Demek ki adam, oradaki kilit isim.

Tabii. Bizim doğru dürüst istihbaratımız bile yoktu. Tesadüfen çıkan bir çatışmada ölen birisi, o bölgenin en kilit ismi olabiliyordu. De-

rinlemesine çalışmanın zemininin oluşmaya başladığı bir döneme giriyorduk. 12 Eylül'den önce, mahallelerin önemli bir kısmında bizim etkinliğimiz oluşmuştu. Faşistler gerilerken biz gelişmeye başlamıştık. Hatta, birkaç mahalle birden düşünce, oralarda kitle çalışması yapacak kadroları bulmakta zorluk çekiyorduk. Biz bu mücadeleleri yaparken bazı sol gruplar bizim çalışmalarımızı sahiplenerek, 'Samsun'da neler yapıyoruz?" şeklinde propaganda yapıyorlardı. Bazı arkadaşlarımız bu eylemler nedeniyle yargılandılar; hatta idam cezası alanlar oldu. 1980 sonrası cezaevlerindeki bazı insanlar, Devrimci Yol'cular yakalandı diye sevinmişlerdir. Deyim yerindeyse, üstlerinde kalan bir takım eylemleri gerçek sahiplerine iade etmişlerdir.

Yine de "Samsun'da bizim dışımızda mücadele eden sol grup yoktur" demek yanlış olur, doğru değildir. Herkes, kendi meşrebince mücadele etmiştir.

12 Eylül gelmese ve bu mücadele sürseydi, bir yıl sonra Samsun'da tahminen nasıl bir portre ile karşılaşırdık?

Oradaki konumumuzun çok daha ileri bir noktada olabileceğini söyleyebilirim. İnsanların güvenli bir şekilde evlerine gidebilecekleri, daha yaşanacak bir Samsun olacağını söyleyebilirim. En azından, görüntü böyleydi. Orada, en ağır cezaları alan arkadaşlarım, en fazla övgüyü hakeden insanlardır diye düşünüyorum.

Günün koşullarına uygun hareket edemeyenler bir süre sonra gerileyip kaybolmaya mahkûmdur. Biz orada günün koşullarına en uygun şeyleri yapmaya çalıştık. O günün koşullarında, sert çatışmalar vardı. Biz hakim olmazsak, faşistler olacaktı. Durum bu idi.

Çarşamba'da bizim genç arkadaşlarımız vardı. Çarşamba'da da olaylar sertleşmeye başladı.

Yüksel Taş

Çarşamba, Bafra gibi değil; orada en azından devrimcilerin bir ağırlığı var.

Çarşamba'da da ölen arkadaşlarımız oldu. Bafra'dan Çarşamba'ya gelen Yüksel Taş ve Durmuş Keskin arkadaşlarımız öldürüldü (25 Şubat 1980). Faşistlerden ölenler oldu. Çatışmaların yoğunlaştığı bir dönemdi. Faşistler kahve tarayarak üç kişiyi öldürdüler. Onların bu terör uygulamaları-

na karşı çıkılmasaydı, Çarşamba tamamen faşistlerin eline geçebilirdi.

Durmuş Keskin

Terme'de, TÖB DER ve Halkevi vardı. Orada Osman Yıldız, Hasan, öğretmen arkadaşlarımızdan Hediye Çağlar ve eşi Salim Çağlar, Niyazi Zorba, Talip Birol vardı. Buradaki çalışmalara, zaman zaman Fatsa'dan ya da Ünye'den müdahale ediyorduk. Fatsa'dan Erdoğan Aslan, Halit Yüksel gibi arkadaşlarımızın gittiğini biliyorum. Niyazi, çok yiğit bir arkadaşımızdı. Niyazi ve Halit silah yakalattılar. Niyazi, cezaevinden çıktıktan bir hafta on gün sonra orada faşistler tarafından öldürüldü. TÖB DER seçimlerinde Kurtuluş'la bizimkiler yarışıyorlardı. Bizimkiler bir oyla kaybettiler seçimi. Çarşamba'da, 1977'den sonra, iki dönem TÖB DER başkanlığını bizimkiler aldı. Bir dönem Bekir Akçay TÖB DER başkanlığını yaptı, ikinci dönem de İsmet Yüksel devrimci öğretmen grubunun temsilcisi olarak başkan seçilmişti. Buradaki çatışmalarda faşistler dışarıdan, Bafra'dan güç getiriyorlardı. Faşistin birisinin bıçakla yaralanması olayı ile ilgili Osman Yıldız da arananlar arasına katıldı. Bu durumda Osman Yıldız Samsun'a geçmişti; ancak kısa süre sonra Samsun'da da bir korsan gösteri sırasında yakalanıp bu yaralama hadisesinden yıllarca cezaevinde yattı. *Her Gün Gazetesi*, isimler vererek ihbarda bulunmuş ve bu ihbar nedeniyle de Osman suçlanmıştı.

Fındık İhracatçıları Birliği Başkanı MHP'li Lokman Kondakçı vurulmuştu. Yener, olay günü, Lokman Kondakçı'nın solcu olan akrabası Ümit Kondakçı yanında olduğu halde beyaz bir arabayla, Samsun yönüne giderken görülmüştü. *Her Gün Gazetesi* "Olayın faili beyaz bir arabayla kaçtı!" diye yazmış. Nasıl olmuşsa bu olay nedeniyle Yener aranmaya başlamış ve kaçağa düşmüştü.

Yener'i Gümüşhane tarafına gönderdik. Çarşamba'da belli bir kadromuz vardı; ama Terme tarafı biraz daha zayıf kalmıştı. Gerçi uzun süredir ilişkilerimiz olan öğretmen arkadaşlarımız vardı. Yani kısacası Samsun tarafında mücadelenin oldukça sert geçeceği belliydi. Cezaevinde de ilişkiler sert geçiyordu. Samsun'da, adli suçlardan içeri girmiş, sonradan devrimci olmuş Mahmut Tekin adlı arkadaşımızı vurmuşlardı. Zaman zaman cezaevine düşen arkadaşlarımız oluyordu. Cezaevi içinde bile silahlı çatışmalar yaşanıyordu.

Cezaevine nasıl silah sokulur? Kimi arkadaşlar "Cezaevinde silah mı olur? Uyduruyorsunuz!" diyorlar da.

Cezaevlerinde de silah bulunuyordu. Hatta gazetelerde böyle bir haber okuduğumu hatırlıyorum: "Cezaevindeki aramada iki tabanca bulundu" diye. Asıl dikkati çeken, yakalanan tabancalardan birinin kalem tabanca olmasıydı.

Kalem tabanca...

Kalem tabanca... Tek mermi atan 6.35'lik kalem tabanca çıktı. 7.65'lik öbür tabancaya çok şaşırmadılar. Bunlar, orijinal olmasa bile, Karadeniz insanı yapar o tür tabancaları. Aygaz tüpünü kesmişler, bunları yerleştirmişler. Sonra, aramada çıkmış. Kızlı erkekli bir kısım insanların arandığını hatırlıyorum. İsimler çıkmış gazetede, fotoğrafını çekmişler: "Tüpün içinden bunlar çıktı" diye de manşet atmışlar. Bir yolunu bulmak zorunda insanlar, tüple giremediyse başka bir yolla girmiştir. Arkadaşlarımız içeride öldürülüyor ve can güvenlikleri için önlem almak istiyorlardı. Koşullar, insanları yaratıcı yapıyor. Kendi hayatı, arkadaşlarının hayatı tehlikedeyse, o noktada yaratıcı olduklarını söyleyebilirim.

1979 sonbaharının sonunda, bölgede, merkezi olarak yaptığımız bir kısım değişiklikler vardı. Benim, evimi Samsun'a taşımam gündeme geldi.

Samsun özelinde hep Kurtuluş'tan bahsediyoruz. Kurtuluş'un dışında TKP'lilerin orada sendikal mücadelesi var mıydı? Başka siyasi grupların etkinliği neydi orada?

Diğer gruplardan da arkadaşlar vardı. Halkın Kurtuluşu bölgenin her tarafında vardı.

Diğer gruplarla bir takım ittifak çalışmaları yaptınız mı?

O düzeyde bir ittifak çalışması yoktu. Samsun'un her tarafında Kurtuluşçu insanlar vardı. Faşistler şehri hızla işgal etmeye, belli bir noktaya doğru götürmeye başlayınca yakınımızda kim varsa onlarla işbirliği yapmak istedik. O günkü koşullarda, onlardan da ses çıkmayınca bizim müdahalemizin, tek başına olabildiğince farklı ve etkili olduğunu düşünüyorum. Zaten daha sonra, bizim mücadelemizin fark edildiğini gördük.

Kadir Alpaslan, Hasan Işık, İbrahim Çelik ve Güneş Özdemir

Mahallerde güçlenmeye başlayınca, oradaki varlığınızı ne şekilde koruyordunuz? Mesela, bir kahve açmak ya da ne bileyim bir dernek açmak gibi. Çünkü, bilfiil orada olmazsan çekildiğin vakit tekrar orası işgal edilebilirdi.

O tür çalışmalar, baştan itibaren, belli bir kadrolaşma ve etki alanımızı artırma aşamasında önemliydi. Mahallelerde, gece gündüz nöbetler tutuluyordu mesela.

Nöbet tutuyorsan, mahallede bir ev de tutuyorsun demektir.

Mahallelerde giderek evlerimiz oluyordu. Samsun'da ev bulmakta da hiç sıkıntı çekmedik. Bazı evlerimizde, İbrahim Hakkı Sayar, Cemil Ay gibi arkadaşlarımız yakalandı. Kızlı erkekli insanlar çalışıyor, nöbet tutuyorlardı. Daha sık kullandığımız evlerimiz vardı. Ümide Aysu ve Mukadder Cankoçak'ın annesi ve babası Samsun'da otururdu. Onlar, çok ikramda bulunmuştur bize, çok emekleri vardır, kol kanat germişlerdir arkadaşlarımıza.

Bütün bunlar, antifaşist mücadele içerisinde şekillenen şeyler. İşçi örgütlenmesine ilişkin bir çalışma yapıyor muydunuz? Çünkü orada bakır sanayi ve sigara fabrikaları var.

Tütün işçileri vardı; ama onlarla ilgili çalışma yaptığımızı söyleyemem. Memurlar arasında çalışmalarımız vardı. Arkadaşımız Kemal Hecin öldürüldü. Veterinerdi Kemal. Kavak'lıydı; yeni de evlenmişti.

Memur çalışmalarımız vardı. İşçiler arasında etkili bir çalışma yapamadık. Samsun'da, gençlik ve mahalle arasında sıkışıp kaldık. Bölgenin diğer taraflarında göreceğimiz bütün o halkın ekonomik demokratik dertlerine yanıt veren yapılanma Samsun'da henüz yoktu. Orada, mobilyacılık yapan Ahmet Gürsel diye bir arkadaşımız vardı. Çok iyi bir arkadaştı, yanında insanlar çalıştırırdı. En sert mücadelede bulunan arkadaşlarımız bile bazen inşaatlarda çalışır, bazen garsonluk yapardı.

Kemal Hecin'in Düğünü

Tam da onu soracaktım. Ben, İttihatçı Doktor Nâzım'ın İzmir'de 20 sene kaldığını, imamlık dahil olmak üzere birçok iş yaptığını ve kimsenin de ondan şüphelenmediğini okumuştum. Herkes ona muska yazdırmaya gelirmiş. Adam doktor; sonra bakkallık yapıyor ve yörenin en iyi bakkalı oluyor.

Arkadaşlarımızın bazıları inşaatlarda da çalıştılar. Özellikle kaçak durumuna düşmüş, illegal faaliyetlerde bulunmuş arkadaşlarımız vardı. Onlara bir kese kâğıdı dükkânı açılmıştı Samsun'da. Kese kâğıdı dükkânı dediğimiz iş poşet yapımına eşdeğer.

Gazeteden kese kâğıdı yapılmasından bahsediyoruz...

Gazeteden yapılıyor, şimdiki poşetlerin yerine geçiyordu. Bütün bakkallar, esnaflar, manavlar kullanıyordu. Dört-beş kişi, gerekirse daha

fazla adam çalıştıran bir yerdi. Yani müzik dinleyerek, kendi geçimlerini tam sağlamasa bile tencereye bir şeyler koymaya çalışan gençler bir yandan iş, diğer yandan örgütsel çalışma yapıyorlardı.

Samsun bölgesinden itirafçı çıktı mı?

Samsun bölgesinde, pişmanlık yasasından yararlananlar çıktı. Halit Yılmaz ve Çelik Saatçi pişman olanlardı. Sonra tekrardan pişmanlıklarını geri aldılar. Yani pişmanlıktan da pişman oldular!

İnsanlara zarar verdiler mi?

Halit Yılmaz, 12 Eylül'den önce yaralı olarak yakalanmıştı. Yakalattığı silaha bakıyorlar: Silahın balistik muayenesinden bir takım olaylara karıştığı ortaya çıkınca tekrar sorguya alınıyor Halit Yılmaz. Evlerin yerini bilmiyor. Fakat bizim bir kese kâğıdı dükkânımız vardı diyerek dükkâna götürüyor polisleri.

Polis buralarda bir kese kâğıdı dükkânı vardı diyerek çevre esnafı sorgularken tesadüfen Çelik Saatçi geçiyormuş oradan. Kese kâğıdı dükkânında çalışan bu adamdır demişler ve Çelik Saatçi yakalanmış. Ondan sonra İbrahim Çelik, Kadir Alpaslan ve diğerleri yakalanıyor.

Samsun'a evi taşıdıktan sonra, bir muhasebe bürosu açmıştım. Görüntü itibariyle büroydu; muhasebe yapıldığı yoktu. Kuryelerin geldiği, irtibatların kurulduğu büro şeklinde bir yerdi. Mahallenin birisinde, ekmek ve yoğurt satan bir dükkân işletmiştik. Daha sonra işler biraz daha sertleşince, Ahmet Gürsel'in de katkılarıyla, Kemal Vehbi Gül Bulvarı üzerinde iki katlı mobilya mağazası açmıştık. Zeminde mobilyaların teşhir edildiği bir kat vardı. Alt katı yatakhane olarak da gizli toplantı yeri olarak da kullanılırdı. Orayı, 12 Eylül sonrasına kadar kullandık. Ben yakalandıktan epey sonra da arkadaşlarımız yakalanıncaya kadar devam etmiş. O türden, hem işyeri hem de örgütsel amaçlarla kullanılan ticarethaneler kiralamıştık. Daha çok bizim finanse ettiğimiz yerlerdi; bazılarından biraz para da kazandık.

Masrafını çıkarsın yeter dediğiniz yerler miydi?

Çoğu kirasını çıkarır; yoğurtçu biraz katkı sağlardı. Oradaki ilişki, bu tür işe yarayan şeyler de oluşturuyordu.

En azından çalışmalarımızı gizlemeye yarayan bir işlevi varmış.

Tabii, o tür işlere yarıyordu. Ama asıl bölgede işyeri sahibi adamın devrimci olması, o işyerinin devrimci amaçlarla kullanılmasını olanaklı kılıyordu. Adamın işi gücü vardır; ama devrimcidir. O işi de olanaklarıyla birlikte, bütün her şeyiyle, devrimcilerin yararlandığı bir işyeri olur. Evi evimiz olurdu. Fatsa köylerine gittiğimiz zaman devrimci olmuştur insanlar; evini de devrimcilere açmıştır. Kim varsa, evi de senin olmuştur, varsa işyeri de.

Çarşamba'daki Arkadaş Kitabevi gibi.

Hasan Arslan'ın Yalı Kitabevi, Mahmut Ali'lerin Fatsa'da açtığı kitabevi ya da Terzi Fikri'nin terzihanesi onun ve kalfalarının geçim kaynağıdır; ama aynı zamanda bizim irtibat yerlerimiz, buluşma merkezlerimizdir.

Ama hep gözaltında olduğu için orayı kullanmayı düşünmezdik. Bütün bölgede geliştiğimiz zaman buna benzer şeyler oluşmuştur. Kırk tane işyeri, beş yüz tane bilmem ne değil de ilişkilerin oluşmasıdır esas.

Samsun'da küfürbaz bir kadının evini tutmuştuk. Bize zaman zaman yemek ikram ediyordu. Kızları vardı ve bizim oğlanları pek beğeniyordu. Doğum gününde kadına bir hediye vermiş; fakat koşullar gereği kadınla bir daha karşılaşmadan kaçıp gitmiştik.

12 Eylül'den sonra arkadaşlarımızdan bazıları kadını ziyarete gitmişlerdi. Kadın bizimkileri görünce sarılıp kucaklamış: "Ben sizi televizyonda gördüm. Siz niye bana söylemediniz, ben size bakardım, beslerdim, sandıkta saklar, yine de kimselere teslim etmezdim. Öbürlerine de söyle ziyaretime gelsinler" demiş. Bir ara içeri geçip bir cam vazo getirmiş ve ağlayarak "Bu benim hayatımda aldığım tek hediye ve bunu siz verdiniz" diyerek bizi ne kadar sevdiğini, saydığını anlatmış.

Aktaran: İbrahim Çelik

Ordu-15-16 Haziran Mitingi (1979)

Ordu

Ve çocukları
umutlarıydı, gelecek mutlu günlerin.
Beraber çektiler
çileli ömrünü yaşamın.
Beraber geçtiler
bulanık çayın öbeklerinden.
Korkmazdılar, karanlıklardan
...yürürdüler
mavzere yaslanıp
türkülerini tütünle tüttürdüler

Kenan Özcan

Ordu'ya giderken, il merkeziyle ilgili bir inceleme yapmıştık. Bu inceleme coğrafi ve demografik özelliklerinin irdelenmesinden çok, siyasi yapısının gözlenmesi ve buna ilişkin bilgilerin toplanmasını kapsıyordu. Ordu'da, 1800-2000 üyeli OK DER diye bir dernek kurulmuş. Bu rakamı duyunca gözlerim fal taşı gibi açıldı; müthiş bir rakamdı!

Çok büyük bir rakam!

Ordu'nun nüfusu o zaman taş çatlasa 60.000 ve 2000 üyeli bir dernek kurulmuş! Burada müthiş bir potansiyel vardır diye düşünmeye başladım. Biraz araştırınca, OK DER'in o şaşaalı döneminin sona erdiğini, dernekte ilişki kurabileceğimiz birkaç kişiyi bile bulmakta zorlanabileceğimizi gördüm.

2.000 üyesi var ama fiili olarak çalışan birileri yok demek ki.

2.000 üyeyi bir yana bırak, kadro diyebileceğimiz iki insan bulabilsek sevineceğiz. Orada emek vermiş arkadaşlar var; ama bizim düşüncemize uygun değillerdi. İlişki kurup, belli görevler verip iş yaptırmaya çalışacağımız arkadaşlara gereksinimimiz vardı; bunlara ulaşamıyorduk. Kısacası o eski OK DER'den geriye pek de bir şey kalmamıştı. 1800-2000 kişinin olduğu yerde, hiç olmazsa, 5-10 kadro ya da kadromsu unsurun olması gerekirdi. Demir tavında dövülürdü ve biz o şaşaalı dönemin ardından geç kalmıştık.

Bu derneğin faal olduğu dönemler 1973 sonrası mı?

1975-76'larda, 1977'ye kadar da faal olabilir. 1973 sonrası, solun toparlanma döneminde dernek kurulmuş ve akın akın üye kaydediyormuş. Bizim o dönemde orada olmamız gerekiyormuş. Asıl amacımız kadrolaşma olduğuna göre o durumda oradan kadrolar çıkarabilirmişiz. Bu durumda, Ordu merkezi beklemeye aldık.

Perşembe'de, gençlerin gidip geldiği bir derneğimiz vardı. Bu derneğin başkanı Yusuf Çayır adlı bir arkadaşımızdı. Yusuf Çayır, Fatsalı ve Ahmet Atasoy'un köyünden. Yusuf, 1972'de ortaokul öğrencisiyken ve Mahir'ler onların köyünde kalıyorken, onlarla tanışmış, onların mektuplarını gerekli yerlere taşımış, onların hayranı birisiydi.

En azından geçmişin havasını koklayan birisi... Perşembe'de Öğretmen Okulu vardı değil mi?

Evet. Öğretmen Okulu vardı; ama okulda faşistler egemendi. Daha sonraları, orası, Eğitim Enstitüsü ve bizim etki alanımızdaki bir yer oldu. Ama başlangıçta Perşembe, faşistlerin etkin olduğu ve Öğretmen Okulu da solculara işkence yapılan bir yerdi. Arkadaşımız Sırrı Yumbul'a, epeyce sıkıntı yaşatmışlardı.

Sırrı o zamanlar Perşembe'de miydi?

Perşembe'de Öğretmen Okulu öğrencisiydi. Faşistlerin en yoğun baskılarını yaşayanlardan birisiymiş; ama o zamanlar Sırrı'yı tanımıyordum. Yusuf, kendi başına çalışıp inisiyatif koyan, tiyatro çalışmaları yapan birisiydi.

1977 sonları veya 1978 başlarında fındıkla ilgili ne yapabileceğimiz konusunda bir fikir oluşmaya başladı. Konuyu tartışmak üzere fındık bölgesinden, Çarşamba'dan, Ünye'den, Fatsa'dan, Giresun bölgesin-

den arkadaşlarımızla toplandık. *Fındıkla ilgili neler yapabiliriz? Fındık çalışmalarında neler olabilir? Hangi talepleri öne sürebiliriz? Hangi araçlarla halkı örgütlemeye gidebiliriz?* Düşünmeye başladık. Geçmiş dönemle ilgili bilgilerimiz, o bölgelerde çalışmış insanlarımız vardı. Bir program oluşturmak üzere arkadaşlarımızla konuşmalar yaptık. Bu konuşmaların sonucunda Giresun'da, TÖB DER'de bir toplantı düzenledik. Bütün bölgelerden arkadaşlarımız geldi. Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş vardı, Çarşamba, Samsun tarafından Suat Baysal ve Yener Aksu geldi; Giresun'dan Ziya Gül'den Mehmet Öztürk'e, Abdullah Gülbudak'tan Osman Baran Can'a dek birçok arkadaşımız katıldı bu toplantıya.

Katılanlar ağırlıklı olarak öğretmenmiş gibi görünüyor!

Önemli bir kısmı öğretmen; ama geçmiş tecrübeleri de var. Öğretmen olmayan öğrenciler de gençlik mücadelesinde olanlar da vardı. Bu arada bize çok ciddi emek veren arkadaşlarımızdan bir tanesi de Ertan Sarıhan'ın ağabeyi Saydam Sarıhan'dı. Yüksek ziraat mühendisiydi ve bizim toplantılarımıza katılıyordu. O, fındıkla ilgili bütün sorunları, geçmişteki deneyimleri bilen ve bize her türlü akademik, bilimsel desteği sağlayan kişiydi.

Sorunları ve çözümleri bilen birine benziyor...

Daha önceki eylemlere katılan ve sorunları bilen bir arkadaş grubu. Bunların arasında, sadece Fikri Sönmez değil, Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş gibi deneyimi olanların yanı sıra, Yusuf Atasoy, Arslan Gümüş gibi genç arkadaşlarımız da vardı. Biz orada fındık bölgesiyle ilgili ilk programın ana hatlarını çıkardık. Bir özel sayı, bir fındık broşürü çıkaracaktık. Fındık broşürünü çıkarma kararında daha önce sözünü ettiğim Akhisar'daki "Ege Tütün Sendikası (ETÜS)"ndan etkilendiğimizi söyleyebilirim. Lütfü Burkay'ın ETÜS ile ilgili anlattıkları ve Ali Alfatlı'nın Ege Bölgesine gittiği zaman tütün üreticileriyle ilgili broşür çıkardıklarını söylediğini hatırlıyorum. Yani broşür fikri biraz da oradan geldi. Afişler yapacaktık.

Programın ilk ayağı olarak Ordu bölgesinde, Ünye ve Fatsa'da olmak üzere iki miting yapma kararı aldık. Giresun'da ise en uygun yer Bulancak olmasına rağmen, orada Kurtuluş'un ağırlığının olması ve bizim atılım yapabileceğimiz bir yer olarak düşünmemiz nedeniyle Espiye'de fındık mitingi yapma kararı aldık. Böylece 1978 Haziran'ında bu üç yerde miting yapmak üzere bir program oluşturduk. Bir *Devrimci Yol* özel

sayısı çıkaracak, bol miktarda afiş yapacaktık. Özel sayıyı da bölgede hazırlayacaktık; yani gidip de Ankara merkezde yazılacak bir şey değildi.

DEVRİMCİ YOL

fındıkta sömürüye SON!

Kurtuluşumuzun tek yolu devrimdir

Fındık üretim masrafları

Devrimci Yol'un Fındık Özel Sayısı (1978)

O günlerde yapılan özel sayı, bolca afiş, broşür gibi malzemeler mitinge ve halka kendi çıkarlarını savunmanın anlatılması için kolaylık sağlıyor olmalı.

Şimdi, o günkü ana eksenimiz, antifaşist mücadeleydi. Faşistlerin saldırısı vardı; Türkiye'yi işgal etmeye çalışıyorlardı. Biz fındık çalışmaları yaparken, halkın sorunlarını saptamaya ve bu sorunları kolektif bir şekilde çözmeye çalışıyorduk. Bölgedeki insanların katkısıyla hem sorunları kavrıyor hem de programı birlikte oluşturuyorduk. Yani çalışma kararlarını birlikte alıyor, uygulamayı birlikte yapacağımızı düşünüyorduk. Bunun demokratik bir tarafı var; ama daha önemlisi bütün bu çalışmaların antifaşist mücadeleyle iç içe olmasıdır. Fındıkla ilgili yapacağımız ekonomik mücadele, örgütlenme çalışmaları, miting çalışmaları antifaşist mücadeleye hizmet ediyor; antifaşist mücadelede yaptığımız eylemler de fındık mücadelesine hizmet ediyordu. Biz özel sayıları köy köy dağıtacaktık. Şimdi bunları yaparken, faşistler saldırabilir birçok yerde saldırdılar da. Onlara karşı bildiri dağıtıyor, halkın meşru hakkını, ekonomik taleplerini dile getiriyorduk. Faşistler saldırıyor, onlara karşı bir mücadele veriyor, sokağa da, köye de, mahalleye de gidiyorduk.

Bu özel sayıların içeriğinde neler vardı?

Fındık broşür çalışmasıyla ilgili ilk çalışma metnini ve broşürü hazırlama görevini Yüksek Ziraat Mühendisi Saydam Sarıhan'a verdik. Yazıları, fotoğrafları topladık, özel sayının örneği, birinci özel sayı, 78'de çıkardığımız özel sayı örneği vardı, toparlayıp bir araya getirdik. Afiş örneği yoktu, buna veri oluşturacak sorunları derledik. Fındık üreticileri neler talep ediyor; taban fiyatıyla ilgili talepler; Fiskobirlik'le ilgili talepler; sosyal haklarla ilgili talepleri saptamaya çalıştık. Fındık işçilerinin de fındık köylüsünün de sosyal hakları, sosyal güvenceleri hâlâ yoktur. Onlarla ilgili taleplerimiz vardı. Gübrede, ilaçta, bir kısım emperyalist tekellerin saptadığı fiyatlarla ilgili talepler vardı. Kredinin kullanımında bir takım talepler vardı. Bütün bunları önceliklerine göre sıraladık. Halkın anlayabileceği bir tarzda bölgedeki bu saydığımız ve sayamadığımız arkadaşlarla bir çerçeve çizdik.

Halk için, halkla birlikte oluşturdunuz!

Bizim oradaki kadro düzeyindeki arkadaşlarımız halkın kendisi; önemli bir kısmı fındık üreticisiydi. *Devrimci Yol Fındık Özel Sayısı 1*'i Ankara'da bastırdık. *Fındık Özel Sayısı 2*'yi ise Giresun'da hazırlayıp yayınladık. Yani yerelde *Devrimci Yol* özel sayılarını hazırlıyorduk. Broşür taslağı da geldi elimize. Fındıkla ilgili en ince teferruata kadar, gübresinden tut da bir fındığın kaç liraya mal olduğuna kadar ince ince hesapladık; köylünün ne gibi masrafları var, ne kadar emek kullanılıyor, bunların hepsini içeren bir broşür çalışması yapmıştık; ama siyasi içeriğini iyi hazırlayamadığımız için broşürü yayımlamaktan vazgeçtik.

Ama en azından sizi bilgili kıldı, bir altyapı oluşturdu. Halkın karşısına çıktığımızda da onun sorunlarına yabancı olmadığımızı vurgulamanıza yardımcı oldu diyebilir miyiz?

Elbette. Benim gibi fındıktan bihaber bir adam, fındığı sadece çıtlayıp yiyen birisi bile o konularla ilgili oldukça fazla bilgiye sahip oldu. Orada yaşayan insanlar sorunları biliyordu. Geçmiş dönemlerdeki mitinglerden bazı fotoğrafları, onlardan örnekleri de alan, taleplerimizi içeren özel sayıyı, köy köy, mahalle mahalle, elden ele dağıttık. Bütün bunlar bizim için altın değerinde birikimler oluşturdu. Köylerde, kasabalarda da afişleme yapıyorduk.

Ordu Merkez'de kimler çalışıyordu?

Ordu-Perşembe arası, 15-20 km'lik bir mesafedir. Başlangıçta, Hasan Çelik, Ahmet Cevat, sonraları da İlhan Durmuş gibi arkadaşlarımızı Ordu'ya gönderdik. İlhan, çok zeki, örgütçü; ama aynı zamanda daha sakalları çıkmamış, çok genç bir arkadaşımızdı. Bir süre sonra, İlhan'ı oradan aldık. En önde gelen arkadaşlarımızdan biri olan Hasan Çelik, bir çatışma sonucunda polis tarafından yakalandı. 1979 ilkbaharında bölgeye, Recep Hisar adlı arkadaşımız geldi. Onu bir süre Perşembe'ye gönderdik. Sonra Ordu'da neler yapabileceğimizi konuştuk. Recep, Tüm Der faaliyetlerinde bulunmuş, kent yaşamını ve örgütlenmesini bilen, lise son sınıfı ABD'de okumuş, mühendislik eğitimini yarıda bırakmış çok yetenekli bir arkadaşımızdır.

Ordu, o dönemde, 50-60 bin nüfuslu bir yerdi ve açık çalışmaya uygun değildi. Çok kolay deşifre olunabilirdi. Ordu'da, TSİP ve TKP'lilerin olduğunu söylemiştim. O zamanki TÖB DER Genel Başkanı Gültekin Gazioğlu, Ordu'dan gitmiştir. Kısacası, onlar için uygun bir ortam olsa da bizim için zorlu koşullar vardı. Bu durumda, Recep'i, "Ali Hoca" adıyla öğretmen olarak lanse etmeye çalıştık ve Ahmet Cevat'la birlikte çalışmaya başladılar. Ahmet Cevat, hem fedakar, hem cesur hem de ilişki kurmayı beceren bir arkadaşımızdır. Recep'le birlikte öğretmenler arasında çalışmaya başladılar. Kerim hoca ve İbrahim Kefeli gibi bir grup arkadaşı bularak memurlar arasında örgütlendiler. Gençler arasında, OK DER'e gidip gelenler vardı. Recep deşifre olmamak için OK DER'e sıkça gitmiyordu. Sabırlı bir çalışmaya ihtiyaç vardı.

Ordu, bizim için önemliydi ve sıfırdan başlıyorduk. Lisede okuyan, 17-18 yaşlarında, İhsan Ermiş adlı bir genç, diğerlerine göre birkaç adım öndeydi ve Ordu örgütlenmesinde ondan yararlanabilirdik. Beşir Bayar ve kardeşi Olgun Bayar ile gençlerin ağırlıkta olduğu bir grup vardı.

İhsan Ermiş

Bu arada, DİSK'in düzenlediği ve Abdullah Baştürk'ün konuşmacı olduğu mitinge, ağırlıklı olarak Fatsa ve Giresun'dan arkadaşlarımız katıldı. Abdullah Baştürk, mitinge ilişkin değerlendirmede, Çetin Uygur'a, "Fatsa korteji geç geç bitmiyordu" diyerek bizim bölgedeki gücümüzü ifade ediyordu.

O dönemde, merkezi bir kararla, Halkın Kurtuluşu ile birlikte Ordu'da bir miting düzenlediğimizi de hatırlıyorum. Biz, kitle ile ilişki kurmak için bu tür mitingleri sıkça yapıyorduk. Ordu'da zayıf olduğumuzu düşündüğümüzden, Halkın Kurtuluşu'nun katılımının mitingi güçlendireceğini düşünüyorduk. Ortak miting olduğundan, her iki tarafı bağlayacak ve disiplin sağlayacak bir takım ilkeler belirledik. Konuşmaları 20 dakika ile sınırladık; sloganları belirledik ve miting başladı. Programa göre önce bizden birisi, sonra Halkın Kurtuluşu'ndan birisi konuşacak ve sloganlarla miting sona erecekti. Miting bittikten sonra, dağılma kararımıza uymadılar ve kendi kitlelerini yürütmeye başladılar. Biz, olaysız bir şekilde mitingi bitirmeye çalışıyorduk; diğer arkadaşların yürümesine de bir şey demedik; ama 30-40 kişilik polis grubu bizim gibi düşünmüyor olacak ki saldırmaya, önüne geleni coplamaya girişti. Yürüyüş kolu panik içinde kaçmaya başladı. Herkes gibi ben de kaçmaya başladım; hesapta, hiç yokken yakalanmak vardı! Diğer taraftan bir grup polis tarafından koskoca mitingin dağıtılması onuruma dokunuyordu. Tırnaklarımızla kazandığımız prestiji bir anda yerle bir edecektik. Müdahale etmekle etmemek arasında kararsız kaldığım bir anda, yanıbaşımda bulduğum tahta sandalyelerden birini polisin kafasına geçirdim. Bir anda polise karşı koyanlar arttı.

Dengeler değişmişti; ama ben Ordu'nun iç kısımlarını bilmiyordum. Yakalanmamak için köşe bucak kaçarken polisin kucağına düşebilirdim. Çevremi kontrol edip yürürken, Feridun Aydınlı'ya rastladım; onun o civarda oturan halası varmış; ona uğradık. Çay, kahve derken birkaç saat oyalandıktan sonra oradan uzaklaştık.

Bu olayların sonucunda ne oldu? Halkın Kurtuluşu'nun bu tavrı, kitle tarafından, provokatif bir tavır olarak algılandı mı?

Benim sıkıntım, "Solcular yine dayak yedi; yine kaçtılar" algısını değiştirmekti. Yine itilmiş, kakılmış bir sol olarak düşünülecektik. Halkın Kurtuluşçularının tavrının nasıl algılandığı beni ilgilendirmiyordu. Ancak müdahalemiz sonucunda biraz daha rahatlamaya başladık. Ordu'daki imajımız biraz olsun değişmişti. Biz dayak yiyip kaçmıştık; ama polisler de püskürtülmüştü! Kitle psikolojisine önem veriyorduk; en azından bunu söyleyebiliyorum.

Ahmet Cevat Güney

Ahmet Cevat Güney, Ordu'daki anahtar elemanlarımızdan biriydi. Ordu sorumlusu Ali Hoca (Recep Hisar) idi; ama her yere girip çıkan, görünür arkadaşımız Ahmet Cevat Güney idi. Ahmet Cevat, bir çatışmada, hem de yaralı olarak yakalandı. Bu arada öğretmenler, memurlar, sağlıkçılar arasında Ali Hoca'nın namı yürümeye başladı. Ordu Tüs Der yönetimini Devrimci Sağlıkçılar aldı.

Ahmet Cevat'ın yakalanması, bizim için sıkıntılı bir durumdu ve onun boşluğunu doldurmak için Kenan Özcan, Hamza Odabaşı ve Zekai Top'u Ordu'ya gönderdik. Kenan Özcan kararlı, coşkulu bir devrimci idi.

Bu arkadaşlar Fatsalı mı?

Üçü de Fatsalıydı. Ordu'ya gözünü budaktan sakınmayan kişileri göndererek orada güç biriktiriyorduk; ancak bir ihbar sonucu evleri basıldı. Deyim yerindeyse 12 Eylül gelmeden önce, biz, Kenan'ı da yakalattık! Ali Hoca (Recep Hisar) da aranmaya başladı. Öğretmenler arasındaki bütün Ali'ler gözlenmeye başlanmış. Bu durumda, Recep Hisar'ı, çok olumlu çalışmalar yapılmasına karşın, geri çekmek zorunda kaldık ve Sinop'a gönderdik.

Kısacası, Ordu, dışarıdan müdahalelerle bir yere doğru taşınırken, yaşadığımız talihsizlikler nedeniyle sıçrama yapamadığımız bir yer olarak kaldı.

Küçük yerlerde çalışmanın böyle zorlukları var; kolay deşifre olabiliyorsunuz. Kadroların bir kısmını görünür kılıp, diğer bir kısmını bilinmez olacak bir şekilde oluşturacak bir yapı düşünülemez miydi?

Bütün bunlar sabır isteyen işlerdir ve iç savaş koşullarının yaşandığı o günlerde bizim sabrımız yoktu. Kırsal kesimde yapılan çalışmalarda bu söylediklerin nisbeten daha kolay hayata geçirilebilirdi.

Recep geri çekildikten sonra da Ordu'nun 8-10 köyünde çalışmalarımız sürüyor, ilişkilerimizi geliştirmeye devam ediyorduk. İstediğimiz başarıyı elde edememiş olsak bile durumumuz kötü de değildi. Biz, kıyaslamalarımızı Fatsa'ya göre yapıyorduk ve orada aldığımız yol ile Ordu'yu kıyaslamaya çalışıyorduk. Bu nedenle, istediğimiz başarıyı elde edemedik diyorum. Zamanla kıyaslarsak, elbette Ordu'da önemli başarılar kazanmıştık.

O günlerde, bazı Ordu milletvekilleri, demokrat tavırları ile kamuoyu önüne çıkmışlardı. Bunlar arasında, Temel Ateş ve Ertuğrul Günay'ı hatırlıyorum. Ertuğrul Günay bugün başka yerlere sürüklense de o günlerde, sol yanlarıyla tanınırlardı. Ben, Temel Ateş'i, daha olumlu bulurdum. Sizin bu milletvekilleriyle ilişkileriniz nasıldı?

Temel Ateş, diğer milletvekillerinden biraz farklıydı. Bildiğim kadarıyla öğretmenlikten gelmedir ve arkadaşlarımız onu milletvekilliği sürecinde desteklemişlerdi. O da her zaman sola yakın durdu; ama bizim herhangi bir bağlantımız olmadı. Önseçim sürecinde onun seçilmesini destekleyen arkadaşlarımız gidip konuşmuşlardır herhalde.

Ertuğrul Günay ise, Fikri Sönmez'in karşısındaki CHP'li aday Zeki Muslu'yu desteklemek üzere Fatsa'ya gelmişti. Kahve konuşmaları yapıyordu. Bir konuşmasını dinlemiştim, güzel konuşuyordu. Devrimcilerle ilgili saldırgan bir tavrı yoktu en azından.

Fikri Sönmez (Terzi Fikri) Nokta Operasyonu'ndan Bir Gün Önce Çalışma Makamında

Fatsa

Nereye KOCA REİS
sayın BAŞKAN nereye?
nereye AĞABEY
karanlığın mumu kısılır mı?
kızların oğulların öksüz
bir avuç topraksızı
Kenan Özcan

Ordu'da, bizim için iki önemli yer vardı: Ünye ve Fatsa. Diğer taraflarda arkadaşlarımızın olmamasından değil, öncelik verme açısından bu iki bölge önemliydi.

Ünye'de Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş arkadaşlarımız vardı. THKP-C döneminden, Ziya ve Ertan'ın arkadaşları olarak da mücadelenin içinde yer almış insanlardı bunlar. Dolayısıyla, bazı şeyleri yeniden yapmaya gerek yoktu. Fındık çalışmalarının içinde bulunmuş, fındık mitinglerinin düzenleyicileri arasında yer almış insanlardan bahsediyoruz. Ben de onların anlatılarından yararlanmaya çalışıyordum.

Senden daha deneyimliydiler en azından.

Kesinlikle! Ben Ünye'ye, öğretmen olarak değil, öğrenci olarak gitmişim. Ankara'nın mahallelerinde kısa bir dönem çalışarak Karadeniz'e gelmiştim. Yeni bir bölge, yeni insanlar ve yeni çalışma tarzları öğrenecektim. Gördüklerimi yorumlayacak, yorumladıklarımı uygulayacak bir bakış açısı edinmeli, iyi bir öğrenci olmalıydım. Diğer taraftan orada bir tarih yatıyordu. Başarılı birçok "fındık mitingi"ni düzenleyen arkadaşlarımızdı buradakiler. Bense, henüz fındık mitingine katılmamıştım. Resimlerden gördüğüm kadarıyla, 1970'de Ordu yolu kesilmiş, çok geniş katılımlı bir miting düzenlenmiş. Bize ulaşılması zor bir hedef gibi geliyordu. "Bunu biz yapabilir miyiz?" diye kendi kendimize sorduğumuz bir dönemden bahsediyorum.

Fatsa'da, biz ne dediysek, ne istediysek yapmaya çalışan genç bir arkadaş topluluğumuz vardı. Yazılama yapılacak diyorum, yazılamaya çıkılıyordu. Görünen yerler, ana caddeler, Samsun-Trabzon yolu yazılarla donatılıyordu.

Eskiden bir kentten geçerken, duvar yazılarından o kentin siyasi tavrı aşağı yukarı belli olurdu. Örneğin, Devrimci Yol sloganları gördüğünüzde burada Devrimci Yol etkin, faşistlerin sloganları yaygınsa kente onlar egemen, derdik. Bu açıdan yazılama yapmak propagandif anlamda çok önemliydi.

Bazen, hem devrimcilerin hem de faşistlerin yazılarına rastlardınız. Bu da o kentin ikiye bölündüğünü gösterirdi. Türkiye'nin her tarafında bu anlamda ayrışma başlamıştı. Biz, yazılamalarla bir Devrimci Yol görsel etkinliği kurmaya çalışıyorduk. Öbür taraftan, bu yazılamalara karşı çıkan polis ve jandarmayla köşe kapmaca oynuyorduk. Yakalandığımızda fişlenme tehlikesi vardı ve bu hareket alanımızı daraltabilirdi. Faşistler de bu eylemlere engel olmaya çalışıyordu ve onlarla çatışıyorduk.

Bir ara, "Köylere doğru yazılama yapalım" dedim. Ummadığım tarzda, hızla yazılama yapıldığını gördüm. Eleman sayısı sınırlıydı ve bu kadar kısa sürede bu denli geniş yazılama yapılması anlamlıydı. Halit Yüksel, babasının Mercedes arabasını alıp boyaları yükleyerek, Habil İrgül gibi gençlerle birlikte dağı taşı yazılarla donatmıştı. Bu arada, beni yazılamalara götürmüyorlardı!

Gençler Mercedes'e binmek için de o ekibe katılmak istemiştir?!

Eh, solcu gençlerimiz de Mercedes'e binmeyi hak ediyorlardı! Dergi satışı ve kahve konuşmalarını da yoğun bir şekilde yapmaya başladık. Kahve konuşmalarını, arkadaşlarımızın kitle çalışmasını öğrendiği bir propaganda faaliyeti olarak görmek gerek.

Fikri Sönmez

Fatsa'da bu işlere devam ederken, Terzi Fikri'nin terzihanesine uğrayıp onunla sık sık durum değerlendirmesi yapıyorduk. Fikri ağabey, çok sosyal bir insandı. Herkes onu düğüne, derneğe çağırırdı. Muhabbeti çok iyi olduğu için, masada onun olması, kahkahanın bol olması anlamını taşırdı.

Arada bir oyun oynuyorlardı. Biz, gençlerin kahvelerde kağıt oyunları oynamasını engellemeye çalışıyorduk. "Orada harcayacağınız zamanı, siyasi eğitim çalışmalarında değerlendirin" diyorduk. Bir gün, Fikri ağabeyi bir kahvede kağıt oynarken gören gençlerden biri ona "Ne diye oyun oynuyorsun?" diye çıkışmış. Fikri Sönmez çok olgun bir insandı. O genci orada bozmadan, "Tamam!" demiş ve hiç sesini çıkarmamış. Durumu öğrendiğimde gençlere "Bir daha asla; ama asla Fikri Sönmez'e böyle davranamazsınız!" dedim.

Düğünlere gittiğinde sohbetin ilerlediği bir andan sonra konuşmalar fındık sömürüsüne, tefeciliğe karşı propagandaya dönüşürdü. Onun katıldığı düğünler, eğlencenin dışında, giderek politik bir hat izlemeye başlamıştı. Bu düğün konuşmalarının getirdiği atmosfer içinde Fikri Sönmez, Fikri Sönmez'liğini gösterecek, daha neler neler olacak beklentisi içine girdiğimi de söylemeliyim.

1978, 30 Mart Kızıldere Katliamı'nın yıldönümü anması için çalışmalara başladık. Kahvelerde, evlerde, meydanlarda konuşuruz diye düşünüyorduk. Önümüze, köylerde konuşma hedefi koyduk; ama köylere nasıl ulaşacağımızı, nerelerde konuşacağımızı bilmiyorduk. Elekçi bölgesinde öğretmenlik yapan bir arkadaşımızın köylülerle toplantı yaptığını öğrendik. Bu arkadaşımız, Ahmet Özdemir'di. Benim kafamda ışıklar yanmaya başladı. Kolay bir iş değildi onun yaptığı. Bizim yapmak istediğimizi yapmıştı. Köy çalışmalarının önünü açacaktı. Öğretmenliği de halkla ilişkileri de çok iyiydi. Bu özellikleriyle onu Elekçi bölgesi çalışmalarına kattık; en önemlisi daha sonraları belediyeye de aldık.

30 Mart günü, panzerler gelmiş, polis, filmler, fotoğraflar çekiyor, halkı yıldırmak ve katılımı engellemek için her şeyi yapıyordu.

Daha önce de engelleniyordu...

Sürekli engelleme çabasına karşın 1977'de, 12 Mart'tan sonra ilk kez anma yapılmıştı; bizimki ikincisi olacaktı.

Bütün engellemelere karşın anma yapılacak kararı almıştınız değil mi?

Tabii. Bütün Fatsa ve çevresinde de anma toplantısını yasadışı ilan eden anonslar yapılıyordu. Fikri ağabey en başta, Ertan Sarıhan'ın babası ve ağabeyi Saydam Sarıhan yanında olmak üzere Ertan'ın mezarına gittik. Ahmet Atasoy'un kardeşi Kemal ve gençlerden bir arkadaşımız konuşmalar yaptılar. Polis, jandarma veya faşistler saldırırsa diye de güvenlik önlemlerimizi aldık. Herhangi bir saldırı olmadı. Biz anmamızı gerçekleştirdik. Fikri Sönmez, çok güzel bir konuşma yaptı.

Katılım nasıldı?

İyiydi; Trabzon'dan, Giresun'dan arkadaşlarımız gelmişti. Daha çok kadro düzeyinde bir katılımdan bahsedebiliriz. Halkın katılımı azdı. Polise, jandarmaya ve yapılan onca karşı propagandaya rağmen anma toplantısını yapmak bile büyük başarıydı.

Deyim yerindeyse militan bir katılım sağlanmış.

Tam da doğrusu bu. Ölenler benim akrabam ya da komşumdu divenlerin katılımı yoktu. Olabilecek olayları göğüsleyebilecek insanlar geldiler.

Bölgede bunları yaparken, ben de arkadaşlarımla temasımı sıkı bir şekilde sürdürüyordum. Faşist saldırıları püskürtmek, bu amaçla para ve silah temin etmek gibi işlere devam ediyorduk. Arada bir farklı şeyler yapıp sosyal ilişkilerimizi de güçlendirmek istedim. Ne yapacağımızı düşünürken balık tutmaya gidelim dedik.

"Balıkçı var mı?"

"Var, Ahmet Gürler!"

"Avcı var mı?"

"Var, en iyisi Ahmet Gürler!"

"Sporcu var mı?"

"Var, en iyisi Ahmet Gürler!"

Adam, Ahmet Gürler değil de Süpermen sanki! Zıpkınla en çok kim balık avlıyor denilse adres belli. Ahmet'le derede balık avına çıktık. Hava bir açıp, bir kapanıyor. Balık tutmaya çalışıyoruz. Balık yok ortada.

Serpme atıyor yok, olta atıyor yok, eliyle yokluyor yok. Yok, yok, yok... Balıkların hepsi anlaşmış gibi kaçmışlar.

Ahmet Gürler, Habil İrgül, Cemal Işık

Balıklar bile örgütlenmiş...

Bizden önce örgütlendikleri kesin! İnadımız inat! Derenin denizle birleştiği yere kadar indik ve gün boyunca altı tane küçük balık yakalayabildik. Fikri ağabeyin dükkanının yan tarafındaki lokantaya götürüp aşçının balıkları pişirmesini istedik. Aşçı bütün marifetlerini sergileyerek, bizim altı küçük balıktan bol patates, domates ve biberle 12 kişiyi doyuracak bir yemek yaptı. Böylece karnımızı doyurduk.

Altı küçük balık on iki kişiyi doyurmuş...

Kocaman kocaman somunlar olmasaydı doyma şansımız yoktu. Bu tür sosyal etkinliklerle yakınlaşma ve samimiyet duygusu yakalamaya, bu sıcak ortamlarda arkadaşları tanımaya çalışıyorduk. Eylemlerin dışında bir yaşamımız olduğunu, dostlukların böyle ortamlarda kurulduğunu da biliyorduk.

Fatsa'da, sporcu arkadaşlarımız olduğu kadar, meslek sahibi olmaya çalışan arkadaşlarımız da vardı. Halit Yüksel, brandacılık yapıyordu. İlkokuldan sonra okumamış, bu işe başlamış. Diğer yandan, şoförlük de öğrenmiş ve babasının Mercedes'ini kullanıyordu. Halkevi Başkanı Arslan Gümüş, Fatsa'nın en ünlü düğün orkestrasının gitaristi, ağabe-

yi Mehmet Gümüş Eğitim Enstitüsü'nü bitirip öğretmen olarak döndüğünde, o da orkestranın şefi olmuş. Ahmet Özdemir ise bir taraftan Elekçi bölgesinde öğretmenlik yaparken, diğer yandan sanat müziği ile ilgileniyor ve Fatsa Musiki Cemiyeti'nde keman çalıyordu. "Umut Son Kervan" adıyla bir orkestra kurmuşlardı. Ahmet orkestranın hem solisti, hem gitaristi hem de kemancısıydı. Daha sonraki dönemde, Gümüş'lerin küçük kardeşi Cemal Gümüş de orkestrada bas gitar çalmaya başlamıştı. Bu orkestra üyelerinden ikisi Fatsa Devrimci Yol davasında idam cezası aldı; Arslan Gümüş yakalansa ağır cezalar alacaktı, Mehmet Gümüş 15 yıla hüküm giymiş; bu orkestraya "Devrimci Yol Orkestrası" demek yanlış olmaz!

Fikri Sönmez'in de Fatsaspor başkanı, Terziler Derneği Başkanı, Avcılar Derneği Başkanı gibi çok yönlü ve sosyal bir kişiliği vardı.

Her tarakta bezi olan bir kişi...

Diğer arkadaşlarımızın da Fikri Sönmez'den geri kalır tarafları yoktu.

Şehittin Tırıç, Çarşamba'da memurluk yaparken onun evinde kalıyordum. Tayinini Fatsa'ya çıkarmaya çalışıyordu. Fatsa Demirci Köyü Ortaokulu'na katip olarak tayini çıktı.

Bizim farklı alanlarda çalışan ve farklı özellikleri olan bir arkadaş topluluğumuz vardı. Adım adım çalışmalara da başladık. Fikri Sönmez düğünlere gidiyor, bu düğünleri miting alanlarına çeviriyordu.

Eskiden kendiliğinden olan şeyler artık programlı bir çalışmaya dönüşmüş.

Fikri Sönmez'in düğünlerdeki bu sohbetlerine tanık olmuş birisi değildim. Terzihanesine gelen ve uzunca oturan gençleri kovar ve "Propagandalarınızı bana mı yapacaksınız, gidin halka anlatın, devrim benim-e olsa şimdiye kadar olurdu" derdi. Biz gittiğimizde de çay içer, sohbet ederdik. Herkese çay ikram etmezdi; sonuçta işyerinin kahveye dönme riski vardı.

Herkes kahveyi bırakıp oraya gelecek, sohbeti de hoş, ceket dikemeyecek, millete çay ikram ederek gününü geçirecek...

Aynen öyle. Çok güzel elbise dikerdi.

İhsan Önal, Fikri Sönmez'e güzel bir takım elbise diktirmiş, adam çok yakışıklıydı (ona Devrimci Yol'un Tarık Akan'ı derlerdi); ama elbise onun yakışıklılığını daha da artırmıştı. Ben de bir elbise yaptırayım dedim ve ekledim:
"İhsan'ınki gibi olsun!"
Fikri Sönmez, "Sen silah da taşırsın değil mi?" dedi.
Ben de "Zaman, zaman" diye yanıt verdim.
Elbise bittiğinde ben sanki kalaşnikof taşıyacaktım, öylesine bol bir ceket yapmış. İhsan'a bakıyorum sırım gibi! Benim de boyum bosum yerindedir; ama elbisem üstümden dökülüyordu.
Fikri ağabeyin kalfası ve kayınbiraderi Celal Aslan'a düzelttirmeye çalıştım; ama hiçbir zaman İhsan'ın elbisesi gibi olmadı. Hem silah taşımak hem de şık olmak uyuşmuyordu galiba!

Aktaran: Sedat Göçmen

Bir taraftan genç arkadaşlarımızla yakınlaşmamız devam etti; diğer taraftan yaptığımız işler de artmaya başladı. Artık Samsun-Artvin hattında, giderken de dönerken de Fatsa'ya uğruyordum.

Fatsa'da, bütün bu eylemleri yaparken, Fikri Sönmez'in, eylemlere ve siyaset yapma tarzına ilişkin örgütlenmede "Şu noktalara ağırlık verin, şu eylemleri öne alın" türünden görüşlerine başvurdunuz mu? Deneyimlerini size aktararak uyarılarda bulundu mu?

Uyarı demeyeyim de sohbetlerimiz sırasında aktardığı deneyimlerinden yararlanmaya çalışıyordum. Fındık programını yaparken komitenin içinde o da vardı. Program onların önerileriyle şekillendi.

Çok güzel konuşmalar yapardı. Ankara'da yaptığımız bir toplantıda, "Fikri ağabeyin çok güzel konuştuğunu, hatta Ecevit'ten bile güzel konuştuğunu, muhabbetinin de emsalsiz olduğunu" söylemiştim. Fikri ağabeyin, "Ertan Sarıhan benden çok daha güzel konuşurdu" dediğini aktardığımda Nasuh Mitap "O eskiden de çok güzel konuşurdu, tevazu göstermiş" demişti.

1978 Temmuz'unda, Fatsa'da yaptığınız "Fındıkta Sömürüye Son" mitinginde, "Fındığın maliyeti şu kadar, taban fiyat da en az bu kadar olmalı" gibi talepleriniz var mıydı?

Fındıkta Sömürüye Son mitinglerinde, fındık taban fiyatı ve fındık üreticilerinin sorunlarıyla ilgili sloganların bulunduğu afiş ve bildiriler

hazırladık. Dergi dağıtımı ve afişlemeleri sadece ilçe merkezlerinde değil, köylerde de yapma kararı aldık. Köylerde çok fazla gezmiş, köyler hakkında bilgi sahibi olan birisi değildim. Kahve toplantıları yaparız dedim; hemen itiraz ettiler ve "Her köyde kahve yok, olsa bile mahallenin birinde varken diğerinde yoktur" dediler. Ben köy deyince, Trakya köyleri gibi yerler görmek istediğimden olacak, öngörülerim yanlıştı. Okullar da toplantı için uygun bulunmadı. Köylerde cami var mı diye sorduk, elbette var dediler. Fatsa'da o zamanlar yüzden fazla köy vardı ve hepsine gitme kararı aldık. Cuma günleri köylere gidip camilerde Cuma namazı çıkışında bildiri dağıtmayı düşündük.

Fatsa'nın içinde kahvelerde, sokaklarda konuşmalar yapılıyordu zaten. Köylerde de en uygun mekan camilerdi.

Fatsa-Fındık Mitingi (1979)

Diğer şehirlerde de yoğun bir antifaşist mücadelenin içinde olmuşsunuz. Örneğin Samsun'da kitle çalışmasından çok, kadro çalışması yapmışsınız. Sonuçta her şeyi siyaset belirliyor; ama Fatsa'da halk örgütlenmesi biraz daha öne çıkmış gibi görünüyor.

Türkiye'nin her tarafında antifaşist mücadele ana eksen olarak belirlenmişti.

MC dönemi, yani faşist saldırıların organize ve azgın olduğu bir dönemden bahsediyoruz. Bir yerde dar kadro, diğer yanda kitle çalışması yapıyorsunuz.

Antifaşist mücadelenin esas alınmasının da temel nedeni faşistlerin ülkenin her tarafında katliamlar yapması ve insanları öldürmesidir. Samsun'da, deyim yerindeyse can derdindeydik ve kent faşistlerin eline geçmesin diye çaba sarfediyorduk. Öbür tarafta yaptığımız fındık çalışması da antifaşist mücadeleye yardım ediyordu. Köylere gidip fındıktaki sömürüyü anlattığımızda köylüler "Bu devrimciler bizim çıkarlarımızı savunuyor; bunların düşmanları da fındık tüccarlarının yanında" diyerek bizden yana tavır almaya başladı. Fındık çalışması yaptığımız köylerden bize katılımlar oluyordu. Bazı köylerde faşistler vardı. Fındık çalışmaları sırasında faşistlerin olduğu köylere de gitme kararı aldık. Bazı köylerde faşistler ateş etmeye, bizimkiler de karşılık vermeye başlayınca durum karmaşık bir hal almaya başladı. Bu durumda, fındık çalışmalarının faşistlerin etkilerini kırmaya yöneldiğini gördük. Halk, kendi taleplerini savunanların devrimci, karşı çıkanların ise faşist olduğunu da gördü. O zaman "Devrimciler haklıdır" söylemi önem kazandı.

Halkın dostları kimlerdir?

Bu sorunun yanıtı: "Devrimcilerdir!". Talepler kafalarına yatıyor; çünkü talepleri bu işi bilenlerle saptamıştık. Faşistlerin etkili olduğu köylerde yaptığımız çalışmalarla bu köylerde de prestijimiz artmaya başladı.

Bu arada, Elekçi bölgesinde çalışan Ahmet Özdemir'le de temaslarımız arttı. "Camilere gidiyor musunuz?" diye sordum. Camilere, özellikle Cuma günleri gittiklerini ve konuşmalar yaptıklarını söylediler. "Nasıl yapıyorsunuz?" dedim. Cuma namazı çıkışlarında bildiri dağıtıp, konuşmalar yaptıklarını söylediler. Bu durumda, ben bir oportünistlik(!) yapıp Halkımız sizin gibi davrananları hariçten gazel okuyan olarak değerlendirir, abdest almasını bilenler bilmeyenlere öğretsin ve Cuma günleri siz de namaz kılın, camiden çıktıktan sonra da bildiri dağıtıp

konuşma yaparsınız" dedim. Bugünden bakınca, birçok solcunun bu olaya eleştirel baktığını görebiliyorum. Arkadaşlarımız namaz kılıp çıkınca imamdan da izin alarak bildiri dağıtıp konuşma yapmışlar ve hem daha başarılı olmuşlar hem de daha sıkı ilişkiler kurmuşlardı. Hatta, bazı camilerde imamlar, bu bildirilerdeki bilgileri cemaatle paylaşmıştı. Bunun kısa zamanda olumlu sonuçlarını aldık. 1978-79'larda imamlar fındıkla ilgili broşür ve bildirilerimizi okuyup bilgi sahibi oluyor, vaazlarında bu bilgileri kullanıyordu. Arkadaşlarımızın hangi köyde, ne tür çalışmalar yapacağını planlıyorduk.

Bunların geri dönüşümünü alıyor muydunuz? Bu periyot nasıldı? Her gittiğinizin akşamında ya da bir gün sonrasında mı değerlendirme yapıyordunuz?

Almaz mıyız? Ben ancak Fatsa'ya gittiğimde bu bilgileri alabiliyordum; ama arkadaşlarım bu bilgileri alıyorlardı. Bu çalışmaların bazılarına ben de katıldım. İlk gittiğimiz yerlerden biri Çamaş'tı. Çamaş Aşağı ve Yukarı olmak üzere iki mahalleye ayrılmış durumdaydı. Çok fazla arkadaşımız yoktu. Fatsa'daki arkadaşlarımızın yanı sıra, Demirci'den Şehittin'i ve bol miktarda *Devrimci Yol* dergilerini, Fındık Özel Sayısını, afişleri ve bildirileri de yanımıza alarak Çamaş'a gittik. Hatırladığım kadarıyla yanımıza megafon da almıştık.

Aşağı Çamaş'ta, devrimciler, Yukarı Çamaş'ta faşistler etkiliydi. Gittiğimizde Aşağı Çamaş'ta konuşma yaptıktan sonra dönmeyeceğiz, Yukarı Çamaş'a da gideceğiz, orada da Fındık mitingine ilişkin çalışmalar yapacağız dedik. Çamaş, bölgedeki varlığımız açısından önemli bir yerdi. Diğer köyler Çamaş'ın yanında ikincil öneme sahipti. Birkaç Karadeniz yapısı silahı ayrı tutarsak, doğru dürüst silahımız da yoktu. Aşağı Çamaş'a gittik. Fikri Sönmez de bizimle birlikteydi. Fikri ağabey, muhtemelen adını bile orada öğrendiği takkeli yaşlı bir adamı bir yanına, gençlerden birini diğer yanına alarak konuşmaya başladı. Fındıktaki sömürüyü anlattığı konuşması gerçekten müthişti. 1978 Mayıs veya Haziran ayı olmalı. Fikri Sönmez'i ilk kez dinliyordum ve hayran kalmıştım. Söylenenlerin abartılı olmadığını, gerçek bir halk önderiyle karşı karşıya olduğumu anlamıştım. Pek çok soru soruldu ve bunları ustalıkla cevapladı; ama bir soru dikkatimi çekmişti:

"Daha önce bir mitingte birisi öldürülmüştü..."

Fikri ağabey olayı, olayın içindekileri anlattı: Ordu'daki bir fındık mitinginde fındık tüccarlarından biri silahını çekip yaşlı bir adamı öldürmüştü. Köylünün sorusundan, bizim anlattıklarımızın köylülerde bir kar-

İlhan Durmuş

şılığı olduğunu; ama ölüm nedeniyle de başlarına kötü bir olay gelecek korkusunu yaşadıklarını anladım. Bu korkuyu silip atmamızın zor olduğunu, bu nedenle de mitinge katılmayabileceklerini düşündüm. Miting yapıldığında da yanılmadığımızı gördüm.

Aşağı Çamaş'taki konuşmalar bitti ve Fikri ağabeyle değerlendirmeler yaptık. O, "Bak, bu yanımdaki takkeli yaşlı adamla, bu genç bir daha beni terk etmezler" dedi. "Söylediklerin kafalarına yattı, çok iyi oldu" diye onayladıktan sonra ve "Fikri ağabey sen burada kalacaksın; biz Yukarı Çamaş'a gideceğiz" dedim. Şehittin Tırıç, Arslan Gümüş, Yusuf Atasoy, İlhan Durmuş gibi arkadaşlarımızla özel sayılar, afişler, bültenler ve bildirilerimizle, Şehittin'in eli belinde Yukarı Çamaş'a doğru yürümeye başladık. Faşistler de yanımız sıra yürümeye başladılar. Orada, o an birisi silah çekse, katliam yaşanabilir; bizden de onlardan da insanlar ölebilirdi.

Şehittin, dostlarına güven verir, düşmanlarını korkuturdu. Onun bu kararlı tavrı olay çıkmasına engel olmuş olabilir. Hepimiz kararlıydık; ama onun tavrı belirleyici oldu. Elimizdeki malzemeyi, özel sayıları bildirileri, bültenleri dağıttık ve faşistlerin yerleşik olduğu bir yerde güç gösterisi yaptık diyebilirim. Bu güç gösterisi az sayıda; ama kararlı arkadaşlarımızla sağlandı.

Döndüğümüzde bir değerlendirme toplantısı yaptık.

Böyle bir çıkışın halkta, "Bunlar düşman belledikleri insanların arasına bizim çıkarlarımızı savunmak adına ölümü göze alarak gittiler; bu cesareti bizim için gösterdiler!" şeklinde bir etkisi oldu mu?

O an için bunu hissetmedik. Daha sonraki dönemlerde, köy çalışmalarına da başladığımız da Çamaş'ta öyle hızlı ilerledik ki, bu, o günkü cesaretimizin sonucu olabilir. Çamaş, Şehittin Tırıç'ın bölgesiydi ve Demirci Köyü'nden başlayarak bütün Çamaş bölgesinde hızlı bir şekilde geliştik.

Faşistler de "Bu adamların gözü kara, iki çatapat atmakla bunları yıldıramayız!" diye düşünmüş olabilirler.

Bu tür izlenimler özel öneme sahiptir. Burada çatışmanın olmaması da bizim için önemliydi; ama kararlılığımızı önce kendi kadrolarımıza göstermeliydik.

Fatsa'lı Devrımciler Erzincan Askeri Cezaevi'nde
(Ayaktakiler: Feridun Ekiz, Hasan Şahin, Çetin, Yılmaz Öztürk,
Tarık Duran, Sabahattin Akyazı, Muharrem Sezgin, Zekai Top,
Muharrem Ergitürk, Mehmet Ak, Cemal Gümüş, Bayram Türkmen.
Ortadakiler: Nuri, Abdulkadir Torun, Hüsamettin Keskin, Osman Nuri Yakan,
Muharrem Yağcı, Mehmet Keskin. Öndekiler: Yunus Ocak, Hüsamettin Şahin,
Yücel Ergün, İbrahim Ekiz, Haydar, Mustafa, Mustafa Duran, Mehmet Erkoç,
Feyzullah Yeşiltaş, Yaşar Bıçakçı, Sami Ersan.

Kadrolarınız için de moral olmuştur.

Hem moral hem de yapabileceğimize ilişkin güven oluşturmuştu. "Bunları yapmadan, Çamaş'ı faşistlerin etkisinden kurtaramayız" dedik ve arkadaşlarımız da buna inandı.

Daha sonra da Çamaş devrimcilerin en örgütlü olduğu yerlerden biri oldu...

Öyle oldu; ama hikâyenin başlangıcı böyledir.

Karadeniz bölümünde detaylıca anlatmıştım. Biz fındık bölgesi ile ilgili programı oluştururken kısa, orta ve uzun dönemde yapılacaklar diye kategorize etmiştik. Fındık bölgesi dediğimiz Giresun ve Ordu ağırlıklı bölgede, 1978 yılında, üç yerde (Ünye, Fatsa, Espiye) miting yapma kararı almıştık. 12 Mart'tan sonra 1976'da Bulancak'ta bir fındık mitingi yapılmış, daha sonra başka miting yapılmamış. Bölgeyi inceledikçe, fındık sorununun sadece fındığın uygun fiyatla satılmasının ötesinde bir tefeci-tüccar sorunuyla da özdeşleştiğini gördük. Fındık, *alivre satış* dediğimiz şekilde, dalındayken satılır; satan köylü, tefeciden ihtiyaçlar için borç alır, bu borcun karşılığında açık senet verir ve bitmeyen bir borçla tefeci-tüccarlar istedikleri fiyattan fındığı alırlardı.

Bitmeyen bir borç söz konusu...

Bu olay, Ünye ve Fatsa'da böyle, Giresun'da da buna benzer uygulamalar olmasına karşın yaygın değil. Bu tefecilik sorununa müdahale etmemiz gerekirdi; ama açıkçası bu müdahaleyi yapacak gücümüz yoktu. Köylülerin dile getirdiği başka bir çözüm daha vardı. Köylüler biz fındığı tüccara vermeyelim, hatta satmayalım şeklinde bir çözüm öneriyorlardı. O günkü koşullarda ihracatta tarım önemli bir yer tutuyordu ve sınırlı ihracatın önemli bir bölümünü fındık kapsıyordu.

Hâlâ öyle değil mi?

Aradaki fark, bugünlerde tarım, ihracatın en önemli kalemi değil. Tarım içinde fındık yine önemli bir ihraç ürünü; ama genel ihracat içindeki payı da düştü.

Haklısın.

Kendi aramızdaki konuşmalarda "Fındık boykotu yapalım" gibi tartışmalara da başlamıştık. Fındığı tüccara vermeyecek, satmayacak ve önemli bir ihracat kalemini engelleyerek pazarlık şansını artırma yollarını açacaktık. Ülkenin "70 sente muhtaç olduğu" bir dönemde olduğunu düşünürsek, pazarlık şansımızın oldukça yüksek olduğunu varsayıyorduk.

Tüccara satışı engellemeyi düşünürken, halkın geçimini nasıl sağlayacağını ve tüccarın elindeki senetleri işleme koymasını nasıl engeleyeceğinizi düşünmüş müydünüz?

Geleceğe dönük bir planımız vardı: Senetlere 1980-81'lerde müdahale edip o senetleri ortadan kaldırabileceğimizi düşünüyorduk. Boykot olayıyla tefecilik olayının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorduk. Tefeciliği ortadan kaldırmadan, boş senet sorununu çözmeden, boykot yapılamayacağını biliyorduk. Bir diğer önemli sorun, boykot süresince halkın geçimini sürdürmesiydi.

Terme-Ünye-Fatsa hatındaki fındık üreticileri Giresun'dakilere oranla daha küçük üretici pozisyonunda değil miydi?

Giresun'da hakim olan küçük üreticilerdir. Dolayısıyla, biz boykot planlamasını yaparken, etkili olabileceğimiz yerlere öncelik vermeyi düşünüyorduk. Bunlar hemen uygulanacak programlar değildir. Kısa, orta ve uzun vadede uygulayacağımız siyasi kararlardır diyebiliriz.

Fındık mitingini planlarken, üreticiye, tefeci-tüccara ve siyasi programa yönelik üç ayaklı önlemler düşünmüşsünüz. Üreticiye yönelik bilinçlendirme, tüccara yönelik tefeciliği önleme ve hükümetlere yönelik taban fiyatları, sömürü politikalarını engelleme gibi hedefler saptamışsınız diyebilir miyiz?

Olayın bu yönü vardır; ama çatışmalar katliam boyutlarına vardığı, ülkenin iç savaşa doğru sürüklendiği bir dönemde esas hedefimiz antifaşist mücadeledir. Fındık mitingi çalışmalarında kalabalık gruplarla faşistlerin bölgesine gittiğimiz ve büyük çatışmaları göze aldığımız mücadeleler söz konusuydu. Bizim ezberlediğimiz ve bildiğimiz durumdan farklı, fiili bir durumla karşı karşıyaydık.

Toplu çatışmalar haline dönüşebilecek bir durum söz konusu...

Bu durumda olumlu gelişmeleri öne çıkarıp olumsuz olabilecek gelişmelere karşı önlemler alarak duruma el koyduk ve büyük çatışmaları önledik.

Çatışmanın kaçınılmaz olduğu yerlerde kaçınmıyor; ama tek hedefi de çatışma olarak belirlemiyordunuz denebilir mi? Çatışmayı bir amaç olarak değil, kendinizi ifade etmenize karşı yapılan engellemeleri önlemek amacıyla yapıyordunuz diyebilir miyiz?

Asla çatışmak amacıyla gitmedik. Bizim amacımız fındıkla ilgili, fındıktaki sömürüyle ilgili bilinçlendirme çalışmaları, bu amaçla afişleme ve bildiri dağıtma gibi çalışmalar yapmaktı. Bu çalışmaları yaparken, tefeci-tüccarların adamları olan bazı insanlar (bunların bazıları lümpen olmakla birlikte, çoğunlukla faşistlerden oluşuyordu) bize karşı tavır alıp silahla engellemeye çalışıyorlardı. O zaman, bölge insanlarının kendine has özelliklerinden olan silah devreye giriyor ve tefecilerin adamlarına karşı silahla karşılık verilmesi söz konusu oluyordu.

Çatışmalara girmeden, sizin söylemlerinize karşı, "Bu tespitler yanlıştır; sizin bu söylediğinizin bir karşılığı yok, yalan söylüyorsunuz. Gelin tartışalım" türünden karşı çıkışlar, tartışma ortamına çekmek amacıyla yapılmış çıkışlar oldu mu? Yoksa doğrudan silahlı müdahale ve yıldırarak vazgeçirmeye yönelik eylemler mi söz konusuydu?

Tamamen susturmaya ve yıldırmaya yönelik bir saldırı söz konusuydu. Bizim yaptığımız köy çalışmalarında, örneğin Fikri Sönmez'in konuşmaları sonrası, halkın tepkilerini izliyor ve verdikleri tepkileri

not ediyorduk. Genellikle, bizim yaptığımız konuşmalar ve çalışmalar halkın bizi kendi yanında gördüğü sonucuyla çakışıyordu. Faşistler ise tefeci-tüccar takımının sözcüsü konumuna düşmüştü. En önemlisi, bu çalışmalar sonucu genç arkadaşlarımız, halk içinde halkla birlikte çalışmayı öğrendiler.

1970'de yapılan fındık mitinginde bir kişinin ölmesi, köylülerin 1978'de mitinge katılımında bir korku faktörü olarak kendini hissettiriyordu. Diğer yandan, özellikle Fikri Sönmez'in söylediği şeyler de kafalarına yatıyor ve "Bu adam bizim düşündüklerimizi söylüyor, hislerimize tercüman oluyor" diyorlardı. Nitekim sorulan sorulardan, mitinge gelmeye niyeti olsa bile, bu korkunun kendisini engellediğini görüyordunuz. Kısacası, biz propagandamızı yapıyor, duygularına tercüman oluyorduk; ama "Ya olay çıkarsa!" fikriyle mitinge yeterli katılımı sağlayamıyorduk.

Gönülden; ama uzaktan desteklemeye devam ediyorlardı yani!

Uzaktan izleme ve katılmama düşüncesi yaygındı. Çalışmalarda hedefimiz bütün köylere ulaşmaktı; ama bunu başaramadık.

Kadronuz da yeterli değildi sanırım?

1978'de yeterli kadromuz yoktu. Fatsa'da köy çalışmalarını da gerçek anlamıyla, daha sonra gerçekleştirdiğimiz anlamıyla başlatmış değildik.

"Fındıkta Sömürüye Son" ve "Zama, Zulme ve Faşist Saldırılara Karşı" yapılan iki kampanyayı birlikte sürdürüyordunuz denebilir mi?

Hayır. Zama, zulme karşı yapılan kampanya 1978'in ilk aylarında sonlanmıştı. Fındıkta Sömürüye Son mitingleri 1978'in yaz aylarında yapıldı.

Zama-zulme karşı kampanya 1977 1 Mayıs'ından yıl sonuna kadar mı devam etmişti?

Evet. Bütün Türkiye'de ve bölgede yürüttüğümüz bir kampanyaydı ve başarıyla sonlandırmıştık. Fındıkta Sömürüye Son mitingleri ise bölgesel ve daha farklı bir çalışmaydı. Bir yandan genel çalışmaları yaparken diğer yandan bölgeye özel çalışmalar yapıyorduk.

1978 yılının Temmuz ortalarında, Ünye ve Fatsa'daki fındık mitinglerini bitirdik. Ünye'deki mitinge Fatsa'dan, Fatsa'daki mitinge Ünye'den

katılanlar oldu. Giresun'dan fazla katılımcı olmamıştır; katılanlar da gözlemci olarak katılmıştır diye düşünüyorum. Ünye'deki mitinge 1.500, Fatsa'dakine ise 2.000 kişinin katıldığını hatırlıyorum. Bu mitingler çok ciddi çalışmalarla katılım sağladığımız mitinglerdi.

Bunlara fındık mitinginden çok emek mitingi demek gerek! Anladığım kadarıyla çok yoğun emeklerle yapılan mitingler bunlar.

Doğrudur; bizim kadro düzeyindeki arkadaşlarımızla sempatizan arkadaşlarımızın olağanüstü çabalarıyla örgütlenmiştir bu mitingler. Bizim bir şansımız da geçmişten, THKP-C ve TİP döneminden gelen arkadaşlarımızın bize sunduğu deneyim ve çalışmalardır.

Fatsa'daki olaylar biraz daha hızlı gelişmeye başladı. Fatsa'daki insan malzememiz çok yönlüydü. Oradaki düğün orkestrası üyeleri Fatsa Musiki Derneği Korosu'nda bizim arkadaşlarımız (Ahmet Cevat Güney, Ahmet Özdemir, Cumali Eliaçık, Aydın Akyazı), futbol deseniz futbolcu arkadaşlarımız da vardır. Kısacası Fatsa'da hemen hemen her dalda boy gösteriyorduk.

O güne kadar yapılmayan bir çalışma tarzını Fatsa'da başlatmışsınız. Köy köy dolaşarak, köyleri esas alarak bir halk hareketini örgütlemeye çalışmış, bu halk hareketini faşizme karşı mücadele şekline çevirmişsiniz. Bugünden bakarak bunu nasıl değerlendiriyorsun?

Bugünden bakmaktan çok, o gün yaptığımız çalışmaları biraz daha aktararak bu sorunun önünü açmak isterim. Bizim Fatsa'da geçmişte yaşananlardan kaynaklı avantajlarımız vardı. Bu avantajlardan hareketle sorunları etüt edip bir program çerçevesinde örgütlenmeye başladık. Başlangıçta az sayıda arkadaşımızla başladık; ama istediklerimizi ve programladıklarımızı harfiyen yerine getirmeye çalışan, gecesini gündüzüne katan insanlardı bu arkadaşlarımız. İnançlı ve bilinçli insanlarla programımızı uygulamaya başladık. Bu programı uygularken, Türkiye'nin her tarafında antifaşist mücadeleyi esas aldık.

Bunu özellikle vurgulamak gerek, 1976-77'den sonra 1. ve 2. MC hükümetleri, MHP'nin de hükümete girmesiyle her yerde devrimci ve demokratlara saldırmaya, katliamlar yapmaya başladı. Bu saldırıyı göğüsleyecek bir savunma hareketi başlattınız mı?

Mücadelemizin esası bu! 12 Mart 1971'de başlayan bir karşı saldırı vardı. Ünye-Fatsa bölgesindeki baskıların tarihi gerekçeleri de var-

dır. Özellikle Kızıldere Katliamı'na giden yol, bu bölgeden geçmiştir. Kızıldere'de ölen on kişiden üçü (Ertan Sarıhan, Ahmet Atasoy ve Nihat Yılmaz) Fatsalıdır. 12 Mart'tan sonra devlet orada Ülkü Ocakları gibi dernekleri kurdurarak semirtmiştir. Devrimciler, dernek kurmaya kalkıştığında engellenirken, faşistlere kolaylıklar sağlanmış, teşvik edilmiştir. Orada faşistlerin partileri, dernekleri, kavga için yetiştirilmiş lümpen kesimden adamları vardı ve sokaktaki devrimci, demokrat insanlara kök söktürmeye başlamışlardı.

Devlet, askeriyle ve polisiyle de bunların arkasındaydı.

Tamamen öyledir. Devrimcilerin ayağa kalkması Kemal Kara'nın öldürülmesinden sonradır. Devrimcileri yalnız yakaladıkları anda dövüyorlardı ve devrimciler birlikte hareket etmeye başladılar.

Fikri Sönmez Kemal Kara'nın Cenaze Töreninde Konuşurken (küçük resim Kemal Kara)

Fatsa Halkevi Başkanı Kemal Kara'yı da önce dövmüş; sonra sahilde yalnız yakaladıklarında Polis Necati'ye üzerini aratıp silah olmadığından emin olduktan sonra, bıçaklayıp öldürmüşlerdi.

Türkiye'nin her tarafında, polis faşistlere destek verirdi; ama buradaki kadar açık bir desteğe az rastlanır. Üniversitelerde de polis devrimcileri arar, faşistleri silahlarıyla gönderirdi. Sonra da saldırıya uğrayanları gözaltına alırdı. Kemal Kara'nın öldürülmesi fütursuzca bir organizasyondu.

Geçmişteki potansiyel, Kemal Kara'nın cenazesinde açığa çıktı. Cenaze töreni olağanüstü bir kalabalıkla yapıldı. Bu olaydan sonra faşistler sıkışmaya başladı; eskisi gibi rahat hareket edemediler. Kurtuluş Mahallesi, Mağazalarbaşı gibi bazı semtlerde, MHP ve Ülkü Ocakları'nın bürolarının olduğu merkezdeki bazı yerlerde etkin olmuşlardı.

Faşistler odaklandıkları yerlerde toplanıp devrimcilere saldırabilirlerdi. Biz bu durumda arkadaşlarımızı organize edip bir yandan örgütlenme çalışmaları yaparken, diğer yandan güvenlik önlemlerimizi alıyorduk.

TÖB DER, Halkevi çalışmalarının yanı sıra mahalle çalışmalarına da başlamıştık. Bu çalışmalar sürerken, arkadaşlarımıza, faşist saldırılara karşı uyanık olmaları ve önlem almaları konusunda uyarılar yaptık.

Fatsa'ya geldiğim bir gün, arkadaşlarımı aradığımda, kimseyi bulamadım. Sonra merkeze doğru yol aldığımda, bir köşede elinde silahla İlhan'ın saklandığını, diğer bir tarafta aynı şekilde Yusuf Atasoy'un yer aldığını gördüm. İlhan'a ne olduğunu sordum, "Deli abim (Mahmut Ali), Aydın Akın'ın bürosunu dağıtıyor" dedi.

Mahmut Ali Durmuş ve Kemal Özdemir gibi arkadaşlarımız, o dönemde, kabadayı olarak biliniyordu. Bunlar, sol lümpen diyebileceğimiz insanlardı. Gürcü kabadayılar vardı ve bunlar da faşistlere destek verirdi. Lümpenler ve kabadayılar arasında da siyasi tercihler belirmeye başlamıştı. Mahmut Ali de muhtemelen içkiyi fazla kaçırmış, tepesi attığı için de gidip faşistlerin bürosunu basmış. Normalde böyle bir şey yapıldığında daha akıllıca davranıp önlemler alınmalıydı; ama o bu eylemi tek başına yapmıştı.

Ani bir hareket olduğu için arkadaşlarını da zor durumda bırakmış anlaşılan.

Ani bir hareket de olsa arkadaşlarımızın orada olup önlem alması gerekiyordu ve olan da bu idi. Olaydan sonra bir değerlendirme toplantısı yaptık. "Bu tür eylemlerin, ne olursa olsun, sorumluluğu bize aittir ve bu anlamda bireysel hareketlerden kaçınmak gerekir" dedik.

Kendiliğinden hareketlerin, öncelikle, devrimcilere zarar verebileceğini düşünmek gerekirdi.

Devrimci hareket geliştikçe, lümpen kökenli bu arkadaşların lümpen özellikleri azaldı; devrimci özellikleri ise öne çıkmaya başladı. Bunu Mahmut Ali için söyleyebilirim; ama asıl örnek Kemal Özdemir'dir. Kemal Özdemir, kısa zamanda daha disiplinli, eleştirileri dikkate alan,

devrimci özellikleri öne çıkan bir arkadaşımız oldu. Bu arkadaşlarımız bize sıkıntı çektirmişlerdir; ama antifaşist mücadeleyi de hızlandırıcı bir rol oynamışlardır. Bunlar, herkesin tanıdığı ve çekindiği insanlardı.

Halk arasında bir fikrin doğru olması önemlidir; ama onu kimin söylediği, daha fazla dikkati çeker. Biz, başlangıçta, geniş propaganda faaliyetlerimizi sürdürürken, hal ve hareketlerimiz ne olacak diye de düşündük. Kılık kıyafetimizden, davranışlarımıza varıncaya kadar bir takım ilkeler belirlemiştik. İçkili bir şekilde halkın karşısına çıkmayacak, onlara ve ailelerine saygıda kusur etmeyecek, bağırıp çağırmayacak ve ikide bir silaha sarılmayacaktık. Arkadaşlarımız, zamanla, hem kendilerinin hem de ilişki kurdukları insanların bu ilkelere uymasını sağladılar. Bu arkadaşlarımızın devrimcilerle ilişkisi sonrası davranışları daha olumlu olmaya başlamıştı.

Bunun halk arasındaki yansıması da olumlu olmalı. "Bunlar Kemal Özdemir'i törpülediğine, halka karşı saygılı biri haline getirdiklerine göre" yargısı devrimcilerin hanesine bir artı olarak kaydediliyordur herhalde?

Bu arkadaşlarımız, devrimci fikirlerle tanıştıkları süreçle birlikte, daha adil ve nezaketli olmaya başladılar. Bunun halk arasındaki yansıması da olumluydu. Bu arkadaşlarımızın sözü dinlenir olmaya başladı.

Benim devrimci olarak öğrendiğim şey; ne söylediğin değil, kimin söylediği de değil, asıl önemlisi yaptıklarındır. Doğruyu söyleyip yanlış yaparsan da halk bunu yutmuyor. Halk, söylediğin sözün arkasında durup durmadığını izler. Kararını da bundan sonra verir.

Biz, Fatsa'da, Mandıra Bölgesi, Mağazalarbaşı gibi mahallelerden başlayarak mahalle örgütlenmelerine giriştik. Faşistlerin en yoğun olduğu bölge, Kurtuluş Mahallesi'ydi. Orada, Atıf Özgel, Sabahattin Akyazı gibi arkadaşlarımız sorumluluk almıştı. Dumlupınar Mahallesi'nin belli kesimlerini de Atıf örgütlüyordu. Alevilerin yoğun olduğu Çullu Tepesi, TÖB DER ve çevresi gibi yerlerden bu çalışmalara başladık. Fındık mitingi nedeniyle köylerle yakın temaslarımız olmuştu.

1977 sonbaharından, mitinglerin yapıldığı 78 yaz aylarına kadar halka kendinizi anlattınız; halkın sorunlarını, bunlara ilişkin bilgili olduğunuzu ve bu sorunları sahiplendiğinizi vurguladınız, söylediklerinizin arkasında olduğunuzu kanıtladınız ve böylece 7-8 aylık dönemde halkla aranızda bir ilişki doğdu diyebilir miyiz?

Biz, Fatsa'da, 1978 sonbaharına geldiğimizde önemli mesafeler katetmiştik. Fikri Sönmez, herkesin tanıdığı, inatçı ve halkın yanında bir

devrimciydi. Halk için hapislerde yatmış, yılmamış, çıktıktan sonra da kaldığı yerden devam etmiş. Bu süreçte bunu gösterdik. Halk, sorunları oldukça, Fikri Sönmez'in kapısını çalmaya başladı. Biz, Fatsa içindeki Mahalle Komiteleri'ni (Direniş Komiteleri) oluşturdukça insanların sorunlarını dile getirecekleri yer olarak da bu komiteleri tarif ediyorduk. İlk anlarda, bu konuda çok başarılı olduğumuzu söyleyemem. İnsanlar yine Fikri Sönmez'in dükkanına gidip sorunlarını anlatmak istiyordu. Fikri ağabey, bu durumda, gelenleri mahallere yönlendirmeye çalışıyordu.

Karaborsa İle Mücadele

1978 sonunda, birdenbire, ülkede yokluklar oluşmaya; yağ, gazyağı, şeker, filtreli sigara vb. temel ihtiyaç maddeleri normal fiyatın üzerinde, karaborsa fiyatlarıyla satılmaya başladı. Gazyağı köylülerin aydınlatmada kullandıkları en önemli ihtiyaç maddesiydi ve bulunmuyordu.

Fatsa'da Karaborsayla Mücadele Çalışmaları

O dönem stokçuluk ve karaborsa alabildiğine gelişmişti!

Karaborsa ve stokçulukla ilgili halktan şikayetler gelmeye başladı. 5 liralık sigaranın 7 liraya satıldığını, 7 liraya varolanın 5 liraya yokolduğu şeklindeki şikayetler artmaya başladı. Mazot ve benzin, tanıdıklara, sevdiklere var, genelde yoktu! Stokçuları tespit ederek yaptığımız ilk baskınlardan sonra, çok iyi tepkiler aldık.

İlk baskınlar derken, stok yapılan yeri buluyor, ilgili yerlere (zabıta ve polis) haber veriyor ve stoktaki malları stokçunun nezaretinde karaborsa fiyatından değil geçerli fiyattan halka satıyordunuz değil mi?

Evet. Halk bu stokçuları iyi biliyordu; gelip devrimcilere haber veriyor ve çözüm bekliyordu. Bizim çözümümüz de stok malları geçerli fiyattan halka satılmasını sağlamaktı. Burada, dükkan sahibinin, "Mallarımı yağmaladılar!" türünden söylemini engellemek için de ilgili yerlere haber veriyor ve halkın gözü önünde bu satışı başlatıyorduk.

İstihbarat kaynağı halk..

Evet. Muhtemelen, Fikri ağabeye veya mahalle komitesine ihbarda bulunuyorlardı. İlk uygulamalardan sonra, şikayetler artmaya başladı. İlk stokçu baskınları daha küçük iken, giderek daha büyük yerlere, daha planlı baskınlar yapmaya başladık. Büyük stokçuların da istihbaratı geliyordu. Bunların arasında CHP'liler de vardı. Yaptığımız iş, stokçunun deposunu basıp içerdeki malları rayiç fiyattan satmaktı. Paranın tahsilatını da stokçunun kendisine yaptırırdık. Belli bir dönem sonunda belediyenin memurları da nezaret etmeye başladı.

Suçları sabit olan bu insanları normalde devletin tutuklayıp hakkında işlem yapması, mallarını da müsadere etmesi gerekmez mi?

Bunu önlemesi gereken devlettir; buna şüphe yok. Hükümette CHP'nin veya AP'nin olması farketmiyordu. Stokçulara gün doğmuştu. Devletin oradaki temsilcileri, zabıta veya polistir. Bunlar, olaya müdahale etmedikleri gibi tam tersine, stokçunun yanında yer alıyordu. Kalabalık halk topluluğu, devrimcilerin yanında yer almaya, stokçunun lehine davranan polis veya zabıtaya karşı tavır almaya, onları işbirlikçi olmakla suçlamaya başladı. İhtiyaç sahiplerinin bu tepkileri giderek polis ve zabıta üzerinde de etkili oldu. Bir stokçu basıldığında, 300-500 kişi sıraya girmiş oluyordu ve bu insanların tepkilerinin hedefi olmaktan çekindiler. Gerçi birkaç kez polisin devrimcilere müdahalesi olduysa da yapılan işin doğru ve yasal olduğu konusunda kaygısı olmayan arkadaşlarımız polisle çatışmayı göze aldılar. Halkın müdahalesinden çekinen polis, olayların büyümesini göze alamadı. Ramazan ayında, pilav yapacakken yağ bulamayan insanlardan bahsediyoruz. Bunlar arasında polis ve zabıta eşleri de vardı. Devrimciler, oruç tutanların çok duasını almıştır!

Bu olaylar bittikten, stoklar tükendikten sonra, Fikri Sönmez ve diğer devrimciler, yüksekçe bir yere çıkıp propaganda konuşması yapardı.

Yasadışı diye lanse edilen devrimciler aslında devletin yasadışı uygulamalarını engelliyordu!

Devlet güçleri bir yanda karaborsacıyı korurken diğer yandan faşistlerle birlikte devrimcilere saldırıyordu. Burada, propagandanın yerini somut durum alıyordu. Hani halk, gördüğüne, duyduğuna değil yapılanlara bakıyordu ya, burada da her şey gözünün önünde yapılıyordu.

Yani haklıydık, meşruyduk ve meşruiyetimizi de koruyorduk. Böyle bir durumda imam, devrimciler kötüdür diyebilir mi? Demez, demiş olsa kendi inançlarına ters düşerdi herhalde. Kısacası biz bu mücadeleyi yaparken sonuçlarından dindar olanlar, inançsız olanlar, her kesimden insan yararlanıyordu.

Stokçunun dükkanı basıldığında kuyruğa girip yağ alan imam, camiye gittiğinde, "Devrimciler kötüdür" deseydi inandırıcılığını yitirirdi herhalde. En azından, oradaki insanlar dürüstlüğünü sorgulardı.

Biz, karaborsa mücadelesiyle, hem halkın yanında olduğumuzu hem de mücadelemizin haklı bir zemine oturduğunu göstermiştik. Bu bize çok büyük bir prestij sağladı. Burada başarıyla uyguladığımız karaborsa ve stokçuluğa karşı mücadeleyi, gücümüz oranında zamanla bütün bölgeye yaymaya çalıştık. Aybastı'da, Vezirköprü'de, Havza'da, Merzifon'da, yani her tarafta uygulamaya çalıştık.

Ünye'de, Pazar'da, Hopa'da bunun propagandasını yapıyor muydunuz?

Hem propaganda yapıyor hem de bunu bir görev olarak önümüze koyuyorduk.

Karaborsa ve stokçuluğa karşı mücadelenin başlangıç yeri Fatsa mıydı?

Evet. Aynı şeyi, Ünye'de de yaptık; ama ilk başarı Fatsa'nın hanesine yazılmalı. Karadeniz'de organize olduğumuz yerlerde bunu başarıyla uyguladık. Samsun'da karaborsa yok muydu? Elbette vardı; fakat bu programı orada uygulayacak düzeyde değildik. Bu olayın, sandığımızdan daha önemli olduğunu zamanla anladık. Aynı şeyi, fındıkla ilgili ça-

lışmalarda da gördük. Fındık çalışmasında, faşistlerle çatışmak zorunda kaldığımızda, biz meşru ve haklı konumda olduğumuzdan, sonunda faşistler tecrit oluyordu. Biz, halkın yararına çalışmalar yapıyorduk.

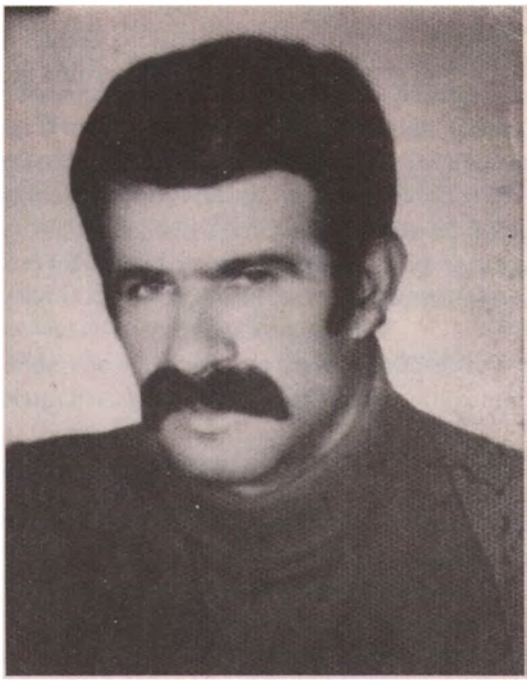
1979 yılına geldiğimizde, köy çalışmalarını yoğunlaştırıp kadro çalışmasına da ağırlık vermeye başladık. Fatsa'nın içinde, öğretmenlerden ve gençlerden oluşan kadrolarımız vardı. Köylerde ise 1978 yılı 30 Mart'ından sonra, başlattığımız köy çalışmalarının meyvelerini toplamaya başlıyorduk. Daha önce yaptığımız, bölge köylerine ilişkin genel çalışmalardı. Artık, köy çalışmalarını, Fatsa kırsal bölge çalışmaları olarak planladık ve sorumluluk alanlarını belirledik.

Yani, devrimci hareket, orada prestijli bir hareket haline geldi; yavaş yavaş kadrolar oluşmaya başladı. Bu kadroları köylere sevkederek, bölgeyi örgütlemeyi planlama aşamasına geldiniz...

Doğrudur. Elekçi bölgesinde, Ahmet Özdemir, çevresine gençleri de alarak, 30 Mart'ta bir anma çalışması başlatmıştı. Ilıca bölgesinde arkadaşlarımız vardı. Şehittin Tırıç, Çamaş bölgesinde çalışmalar yapıyordu. Şehittin, dergilerin orta sayfa yazılarını tartışmayı seven, kendini geliştirmek için olağanüstü çaba sarfeden bir arkadaşımızdı. Demirci'ye tayini çıktıktan sonra, Çamaş bölgesinde sorumluluk aldı.

Şehittin Tırıç

Şehittin Tırıç, askerlik döneminde ve sonrasında kendini devrimci olarak tanımlamış, tüm yaşamını bu tarif çevresinde ifade eden bir insandı. Askerdeyken, devrimcilik yaşamında gerekeceğini düşünerek bütün silahları kullanmayı, söküp takmayı öğrenmiş; yaşamını da devrime adamış bir arkadaşımızdı. Çamaş'ta, başta Yukarı Çamaş olmak üzere, faşistlerin etkin olduğu bölgeler vardı. Fındık mitingi çalışmalarıyla birlikte Şehittin, faşistlerin bu bölgedeki etkinliğini kırmak için çalışmalar yaptı. Dostlarının taparcasına sevdiği, düşmanlarının ise korktuğu bir insandı. Çamaş'ta, karakol komutanı, o baktığında ürperir ve yapacağı her ne ise yapamazdı. O Demirci Ortaokulu'nda memurdu; ama Çamaş Ortaokulu'ndaki kızlı erkekli çoğu öğrenciyi ve velilerini isim isim tanırdı. Sorumluluk alanındaki bütün insanları tanır; kim kimin sevgilisidir, kim faşisttir, kim devrimcidir, kimin sola yanaştığı halde düşüncelerinin tersi yönde olduğunu bilirdi. O bölgeye gitmişsem, ona uğramadan geçemezdim. İnsanlar üzerindeki değerlendirmeleri inanılmazdı. Çamaş'ın yirminin üzerinde köyü vardır ve bu köylerdeki hemen herkesi tanımak, tanımaktan da öte herkes hakkında yargıya varmak olağanüstü bir yetenek olmalı.

Şehittin Tırıç

Örgütlenme profesörüydü. Böyle bir insanla çalışmak, benim gibi birisi için çok büyük bir şanstır.

Fatsa'ya geldiğim bir gün, köy çalışmalarını da izlemek istedim ve Şehittin'e uğradım. Demirci'ye yaklaşırken, dere kenarında gençler toplanmış futbol oynuyordu. Ben genelde futbol oynayanları küçümserdim.

O dönemlerdeki futbola bakış açısı "ne sağcıyım ne solcu, futbolcuyum, futbolcu" sloganıyla özetlenmişti.

Ben de aynen böyle düşünüyordum.

Dere kenarında minibüsler vardı ve hararetli tezahüratlar altında maç yapılıyordu. Şehittin, ağzında düdük hakemlik yapıyordu. Ben, "Bizim Şehittin sıyırdı" diye düşünürken maç bitti. Çamaş köyleri arasındaki futbol turnuvasının finali oynanıyormuş. Ne diyeceğimi planlarken, Şehittin "Biz şimdi Yukarı Çamaş'a gideceğiz; yenilen takım herkese çay ısmarlayacak" dedi. Yukarı Çamaş, faşistlerin etkin olduğu bir

yer. Minibüslere doluştuk; izleyenlerle birlikte 40-50 kişilik bir topluluk oluşturduk. "Faşistler bizi görünce bunlar baskına geldiler diye sinerler" dedi. Bu arada, köyün gençlerinden oluşan bir koruma grubu da oluşturmuştu.

Şehittin için...

Gün olur
Vurulur düşersin
Yüreğin elden ele dolaşır,
Yumruk olur
Meşale olur gece mitinglerinde.
Gökyüzünde
Kutupyıldızı olur
Yumrukla yıldız buluşur

Gün olur sesin
Sesimizle çoğalır
Sesimiz sesinle büyür
Meydanlarda
Bir genç vurulur düşer
Cebinde yarım simit
Isınır senden aldığı cesaretle
Ellerinin üzerinde doğrulur

İlbay Kahraman (Mayıs 2013)

Bugünden bakınca, o zamanlar henüz Simon Kuper yoktu ve *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir** diye bir kitap yayınlanmamıştı; ama Çamaş'ta, Şehittin, bize bunu öğretmişti. Daha önce, 8-10 kişiyle gittiğimiz Yukarı Çamaş'a futbol sayesinde 40-50 kişiyle girip faşistleri bile şaşırtmıştık. Bu olay, Çamaş'ta, devrimcilerin yükselip faşistlerin düşüşe geçmesinin dönümüdür. Futbolun sadece futbol olmadığını ben de Şehittin'den öğrenmiş oldum. Sen, zaman zaman "Şehittin'in sende ayrı bir yeri varmış" diyorsun ya, bence Şehittin'in Türkiye devrimci mücadele tarihinde ayrı bir yeri vardır; örnek alınacak bir insandır. Şehittin'in 1978'de bana öğrettiğini 2013'te Beşiktaş'ın Çarşı grubu "Gezi Direnişi"nde tüm Türkiye'ye öğretti!

1979 yılı Mart ayına geri dönersek; Çamaş köyleri devrimci olmuştu. Devrimci olduğunu söylediğimde Marksizmi kavradıklarını, teorik olarak güçlendiklerini söylemiyorum; ama kendilerinin devrimci olduğunu

* Simon Kuper, (a.g.e.), İthahi Yayınları, Çev. Sinan Gürtunca, İstanbul, 2012.

söyleyip devrimcileri desteklediklerini kastediyorum. Her köyde, belli sayıda, faşistlere karşı örgütlenmiş, gelin dediğimiz zaman gelen kadrolar oluşmaya başlamıştı. Bunun göstergesi, 5000 kişinin katılımıyla yaptığımız Çamaş, "Fındıkta Sömürüye Son" mitingidir. Çamaş'ta kadrolaşma da çok hızlı oldu. Ali Özcan, Hüsamettin Keskin, Hüsamettin Şahin, Feyzullah Yeşiltaş, Hayati Bölükbaşı, Özcan Bölükbaş, İrfan Bölükbaş ve daha sonraları İstanbul'a gelen Zekeriya İnan, Alaattin Bölükbaş ve daha pek çok arkadaş bölgenin devrimci kadrolarını oluşturdular.

Diğer taraflarda da benzer faaliyetler olduğunu söyleyebilirim. Her tarafta kadrolaşma ve büyüme söz konusuydu.

Köy çalışmaları ile ilgili birkaç örnek daha vermekte fayda var. Arslan Gümüş, bizim Fatsa'daki ilk arkadaşlarımızdan birisidir.

Kemal Kara'dan sonraki Halkevi başkanı.

Evet, Arslan Gümüş'ün dışında, Yaşar Durmuş ve Aydın Akyazı da Fatsa'ya çok emeği geçmiş arkadaşlarımızdır. Yaşar o zamanlar, Amasya'da okuyordu, Aydın da cezaevindeydi; Arslan'ı Aslancami, Eskiköy tarafına gönderdik. Orada, Arslan'ın yanına, Kemal Özdemir'i de kattık. Kemal Özdemir, kabadayılıktan çıkarak halk içinde politika yapmaya yatkın, çabuk kavrayıp kavradıklarını hayata geçiren bir arkadaşımız olmuştu.

Aslancami-Eskiköy

Aslancami ile Eskiköy, bir belediyenin iki köyüydüler ve belediye binasının Eskiköy'e yapılmış olması gibi sudan nedenlerle birbirlerine husumet besliyorlardı. Fikri ağabeyi de gönderdik; biz de gittik ve "Bu husumette biz taraf değiliz; sorunu çözmek istiyoruz" dedik. Fikri Sönmez, sadece merkezde birtakım işler yapmıyordu. Fındık mitingi, Çamaş örgütlenmesi, Aslancami-Eskiköy sorunu gibi gerekli görülen her yerde, sıradan bir militan gibi çalışıyordu.

Akil adam pozisyonunda, sözünün dinleneceğini bilerek konuşturuyormuşsunuz.

Biz, gittiğimiz yerlerde kahve konuşmaları, siyasi sohbetlerle insan ilişkilerimizi geliştiriyor ve bu ilişkilerden kadro devşirmeye çalışıyorduk. Arslan Gümüş Eğitim Enstitüsü'nden Türkçe öğretmeni olarak mezun olmuş, o bölgedeki bir okulda ücretli öğretmenlik de yapmaya başlamıştı. Bu iş fazla zamanını almadığından, rahatlıkla köy çalışma-

larına katılıyor ve hafta sonları da Fatsa'da orkestradaki görevine dönüyordu. Bu arkadaşlarımız, geçmişten gelen deneyimlerini bu bölgeye yansıtarak, çok verimli çalışmalar yaptılar. Hatta bir süre sonra, Arslan'ı Gölköy-Gürgentepe taraflarına gönderdik.

O bölgeden, Aslan Aslan, Cemal Aslan, Dursun Öztürk, Cemalettin Büyükaslan, Yılmaz Öztürk gibi çok değerli arkadaşlarımla, yıllarca, cezaevinde birlikte yattık; en küçük olumsuz davranışlarına şahit olmadım. Dursun, bir dönem tefecilik bile yapmış olmasına karşın, tefeciliği bırakarak devrimci olmuş, hem de iyi devrimci olmuş bir arkadaşımızdı. Aslan Aslan ise, küçük yaşta annesini kaybedip sokaklarda büyüyen, sonra da devrimci olan bir arkadaşımızdır.

Bir süre sonra, Perşembe Eğitim Enstitüsü'nü bitirip öğretmen olan Cumali Eliaçık'ı da köy çalışmalarına, Gürgentepe, Işıktepe taraflarına gönderdik. Işıktepe, Alevilerin yoğun olduğu bir bölgedir. Cumali, Alevi olmamasına rağmen, güzel saz çalarak, köylülerle birlikte türkü söyleyip semah dönerek yörede kendini çok sevdiren bir insandı.

Bölgede faşistler vardı diyorsun, hiç zorlukla karşılaşmadın mı? Hiç mi çatışma olmadı?

Çatışmalar olmaz mı? Bir arkadaşımızı faşistler öldürmüştü. Faşistlerden de ölenler oldu.

Mevzilerini kolayca terk etmediler yani...

Terkederler mi? Onlar mevzilerini terk etmek istemeseler de halk devrimcilere yönelince, yapacak şeyleri kalmadı.

Fatsa'da, Kurtuluş Mahallesi'nde, bir miktar faşist kalmıştı. Kurtuluş Mahallesi Fikri Sönmez'in oturduğu, Gürcülerin yoğunlukta olduğu bir mahalleydi. Bir süre sonra, faşistler orada da tutunamaz hale gelip Fatsa'dan ayrıldılar. Ayrılmalarına karşın, Fatsa'ya ve devrimcilere saldırmaktan vazgeçmediler.

1979 yılı Mayıs ayında, daha önceden Fatsa'yı terketmiş olan Oktay Orbey adlı bir faşist kadın kılığında geri gelmiş. Halkevi'nin bulunduğu binaya çıkmış; kimseyi bulamayıp binayı terketmiş.

Devrimciler bu adamı tanıyormuş; çünkü aynı zamanda Fatsa Orkestrasının eski bir üyesi imiş değil mi?

Tabii, tabii. Ahmet Özdemir'le birlikte, orkestrada bir dönem çalışmış.

Halkevi binasına girerken, çay ocağında çalışan devrimci bir genç, bunun pek de kadına benzemediğini farkedip diğer arkadaşlara haber vermiş. Adamın amacının Halkevi'ndekileri kurşunlayıp kaçmak olduğu, katliam yapmak olduğu belliymiş.

İsa Aydemir

Pazartesi günleri Fatsa'da pazar kurulur. Halkevinden çıkıp pazara giren bu faşisti, gençlerden İsa Aydemir, yürüyüşünün kadın zerafetinden uzak olmasıyla farketmiş ve önüne geçip gözlemek istemiş. Faşist, silahını çekip İsa'yı vurmuş; ama İsa da düşerken silahını ateşleyip onu vurmuş. Uzun süre orada kadın kılığında yatan cesedi almaya kimse gelmemişti. 12 Eylül mahkemeleri bile bunun bir meşru müdafaa olduğunu kabul etti. Bu olaydan, "Faşistler her yolu deneyerek Fatsa'ya gelebilir; sıradan insanlar dahil olmak üzere herkesi öldürmeyi planlayabilirler" gibi bir ders çıkarmak gerekiyordu. Biz de önlemlerimizi, bu olasılıkları dikkate alarak geliştirdik.

Fatsa Faşizme Karşı Örgütleniyor

Faşistlerin bu türden saldırılarına karşı koymak için de devrimciler hazırlıklı olmaya, kendilerini korumaya başladılar. Fatsa'nın devrimcileri hep tetikte, hep mücadeleci ve hep uyanık olmuşlardı. Fatsa'yı Fatsa yapan şeylerden biri de faşistlere karşı verilen bu militanca mücadeledir.

İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde örgütlenirken önce ev tutar, örgüt adamlarını bu evlere yerleştirir, bu evlerin herkes tarafından bilinmemesi için önlemler alınırdı. Fatsa gibi 19.500 nüfuslu bir kasabada, büyük kentlerdeki gibi gizlilik kuralları çok geçerli olmaz. Köy çalışmaları yaparken halkodaları kuruyor; ev ev dolaşarak ilişkilerimizi zenginleştirmeye çalışıyorduk. İlk başlarda, kalacak ev bulmakta zorlanırken, ilişkiler geliştikçe, barınma sorun olmaktan çıktı. Fatsa'nın içinde kalacak birçok evimiz, çalacak çok kapımız oluşmuştu. Yani örgüt evi kiralamaya gerek kalmadı, halkın evleri bizim de evimiz oldu.

Fatsa küçük bir yer ve herkes Arslan Gümüş'ü, Şehittin Tırıç'ı tanıyordu ve eylemlerde bu isimler öne çıkınca da deşifre olmuyor muydu? İllegal kadrolar da bilinen kadrolar haline gelmiyor muydu?

Herkes tanıyordu elbette. Fındık mitingleri yaparken, Ahmet Özdemir, Şehittin Tırıç, Arslan Gümüş, Kemal Özdemir gibi arkadaşlarımız

konuşma yapıyordu ve bunları gizlemenin de anlamı yoktu. Gizli yapılması gereken işleri ve ilişkileri, bazen, tahmin etmek bile çok zordur. Biz görünen ilişkilerimizi değil, görünmemesi gereken işlerimizi gizledik ve bunları sadece bilmesi gerekenler biliyordu. Zaten, insanlar toplu halde, devrimci ve Devrimci Yol'cu olmaya başlamıştı.

Herkesin gerici olduğu yerde, devrimci göze batar; herkesin devrimci olduğu yerde ise kadrolar kalabalığın içinde gizlenebilir. Fatsa'da böyle mi oldu?

Öyle tabii. Ben, zaman zaman Mehmet Gümüş'lerin evinde kalıyordum. Mehmet'in babası Ahmet amca'nın ve eşi inanılmaz bir misafirperverlik gösterdiklerini söylemeliyim. Annesi de hepimize kucak açmıştı. Kendi evimdeki kadar rahat ediyordum. Ahmet amca da devrimciydi. Sezai ve Hanife Cesur'un evlerinde kalıyordum. Kısacası, kalacak yer, hiç sorun olmadı.

Şehittin Tırıç, Çamaş bölgesindeki bütün köyleri ve bütün evleri bilirdi; ama önceden bazı evleri ayırıp, "Bu evleri herkesin bilmesine gerek yok" derdi.

Deşifre etmediğiniz insan, ilişki ve evler vardı. Bunlar sıradan insan gibi görünür; ama özünde devrimcidir dediğiniz insanlar mıydı?

Bütün köylerdeki çalışmalarımızda, buna dikkat ettik. 12 Eylül geldiğinde, CHP'liler dahil olmak üzere, bütün solcu bilinenlere Devrimci Yol'cu muamelesi yapıldı. 12 Eylül'den sonra bölgeye, 10 binin üzerinde komando yığıldı. Bütün okullar ve camiler Eşref Bitlis paşanın işkencehanesi haline geldi. Solcu bilinen herkes takibe uğrayınca, insanlar da korkmaya başladı. O zaman, bizim gizli ilişkilerimiz devreye girdi. Bunlar arasında, yörede tarikatçı olarak bilinen arkadaşlarımız da vardır. Hatta erkekler korktuğu için daha çok kadınlar bize yardımcı olurlardı! Adam tarikatçı olarak biliniyordu; ama devrimcilere o kadar güveniyordu ki kızına, gelinine çıkın yaptırıp bizimkilere yiyecek ve istihbarat gönderiyordu. Köylerdeki gençler Dev Genç'li, yaşlılar Devrimci Yol'cu idi. Kapılarını sonuna kadar devrimcilere açtılar. Yemek ikram edip en yeni bilgileri arkadaşlarımıza ilettiler. Bazı köylerde gece yarısı gittiğimiz evler vardı. Bunlar, az önce bahsettiğim, saklı kalmış ilişkilerimizi oluşturuyordu. Tekrar edersek, bu gizli ilişkiler elbette İstanbul ve Ankara'dan farklıydı. 1979'dan sonra gezici gruplar oluşturduk. Bu gruplar da bizim gizli ilişkilerimizin başka bir görüntüsüdür.

1979 yılına geldiğimizde, Fatsa'daki bütün mahalleler devrimcilerin denetimine girmişti. Kurtuluş Mahallesi'ndeki faşistler bile çekip gitmiş; köylerin hemen hemen tamamında etkin bir hale gelmiştik.

1979 yılı 30 Mart'ında üçüncü kez Kızıldere'de ölen arkadaşlarımızı (daha kalabalık bir toplulukla) andık. Polis izin vermedi, engellemeye çalıştı. Bütün engellemelere karşın, biz Ertan'ın mezarı başında anmamızı yaptık. Fikri Sönmez ve Saydam Sarıhan konuşma yaptı. Bu anma toplantılarını köylere de yaydık ve bütün köylerde 30 Mart anması yaptık. Ertan Sarıhan, Ahmet Atasoy ve Nihat Yılmaz'ın Fatsalı olduğunu vurguladık. Bu arada, faşistlerin bulunduğu bazı köylerde, bu anma toplantılarını, onların etkinliğini kırmak için kullandık.

Fındık Mitingleri

1979 yılında, fındık mitinglerinin sayısını artırdık. Ordu'da Fatsa, Çamaş, Ilıca, Gürgentepe, Ünye, Tekkiraz gibi yerlerde miting düzenledik. Çamaş'taki mitinge, Çamaş'ın nüfusundan daha fazla insan katılmıştı. Ben artık köylere, oradaki faaliyetleri keyifle izlemek için gidiyordum.

Ilıca-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi (1979)

Fatsa'daki 1979 yılı fındık mitingine Ünye'den gelen olmuştur; ama Giresun'dan gelen olduğunu sanmıyorum. Köylerden akın akın insan geliyordu. Pankartlarda, "Söken Dev Genç", "Demirci Devrimci Yol" gibi yazılar dikkati çekiyordu. Hemen hemen bütün köylerden gelenler, bu tarz pankartlar taşıyordu. Köylüler, üreticiler, gençler hazırladıkları pankartların ardı sıra yürüyordu.

1971 yılı mitinginde çekilen resimlerde yöresel kasketleriyle boy gösteren insanları bizim mitinglerde de görmeyi takıntı haline getirmiştim. İlhan ve Yaşar Durmuş'un babası kasketliydi ve onu mitingte görmek beni mutlu etmişti.

1978 yılında, daha önceleri yapılan fındık mitingleri, sizin için ulaşılması zor hedefken, 79'da bu hedefleri çoktan aşmışsınız!

Bu bir yıllık süreyi gerçekten çok iyi kullanmışız. 1978'de, Fatsa'da 2.000 kişilik miting yaparken; 1979 yılında, sadece Çamaş mitingine 4-5 bin kişi katılmıştı. Fatsa mitinginde kortej geçmek bilmiyor; Fikri ağabey, yaptığı konuşmayla deyim yerindeyse döktürüyordu! Fatsa'nın birkaç köyü hariç bütün köylerinde örgütlenmiştik. Miting bittikten sonra, bazı genç arkadaşları da yanıma alıp bir taksiye bindim ve Fatsa'nın Ünye tarafından girişinde denize girmek üzere yola koyulduk. Taksi şoförüne mitingi izleyip izlemediğini sordum. O da "Ağabey Fatsa böyle bir miting görmedi. Ben diyeyim 40 bin, sen de 50 bin. Böyle kalabalık görülmemiştir" dedi. Ben "o kadar var mıydı?" dedim. Adam "Bir saat yirmi dakikada ben teker teker saydım" demez mi?

6-7 bin kişi mi katılmıştı?

Dergide yazıyor merak edenler baksınlar diyeceğim de dergiyi bulmak zor. 7-8 bin kişi, 19.500 nüfuslu Fatsa için büyük bir rakamdı.

Şimdilerde, bütün sol hareketlerin birleşip yaptığı mitinglerde en fazla 5000 kişinin toplandığını düşünürsek, çok büyük rakam. Bir de bu, sadece Fatsa'daki sayı. Çamaş, Ilıca, Gürgentepe, Aslancami gibi yerlerde de yapıldığı düşünülürse büyüklüğü daha iyi anlaşılır.

Arslan Gümüş'le miting için konuşurken, "Gürgentepe'deki mitinge kaç kişi getirebilirsin?" dediğimde, "5.000 kişi toplarız demişti. Ben de "Ama, nüfusu zaten o kadar" demiştim. Arslan'lar bu sözümü bana yedirdiler!

Fatsa Belediye Başkanı Nazmiye Komitoğlu rahatsızlanınca, görevini yapamaz duruma geldi ve bir takım boşluklar oluştu. Biz, bir taraftan karaborsaya karşı yoğun bir mücadele sürdürürken, fındıkla ilgili yoğun bir kampanya yürütmüş ve mahallelerde komiteler oluşturmuştuk. Komiteler sağlıklı bir şekilde çalışmaya başlayınca, Fikri ağabeyin terzihanesi şikayet kapısı olmaktan çıkmıştı. Artık sorunlar Mahalle Komiteleri'ne gidilip, oralarda çözümleniyordu .

Gürgentepe-Fındık Mitingi (1979)

Fikri ağabeyin terzihanesine uğradığım bir gün elime bir telgraf uzattı: Telgrafta "Asil davranışınızı gördüm, sizi tebrik ederim" yazıyordu ve Çorlu'dan Fatsalı birisi gönderiyordu.

"Kim bu adam?"

"Buradan giden zengin bir adam, Çorlu'dan göndermiş."

"Sen hep bunlara karşı konuşmalar yaparsın, nereden çıktı bu asil davranış?"

Belediyede baş zabıta olarak çalışan bir adam, akli sorunları olan bir kadını, gece belediyeye kapatıp tecavüze yeltenmiş. Bunu gören birileri haberi mahalle komitesine ulaştırmış. Mahalledeki gençler, kadınlar ve diğer devrimcilerle birlikte, Fikri ağabey duruma el koymuş. Kadını kurtarmışlar. Kalabalık adamı dövmeye yeltenmişse de izin verilmemiş ve adam polise teslim edilmiş. Fikri ağabey de güzel bir konuşma yapmış.

Bu olay, devrimcilere büyük prestij sağlamıştı. Çorlu'daki adam, muhtemelen Fikri Sönmez'den nefret ediyordur; ama olay duygularını okşadığı için olayın ertesi günü ona tebrik telgrafı çekmiş.

Biz bu konularda zaten titiz davranıyorduk; ama bu olaydan sonra hassasiyetimiz oldukça arttı diyebilirim.

Yırtılan senetler olayı nedir?

Fındık bölgesiyle ilgili kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere programlar hazırladığımızı söylemiştim. 1979 yılı fındık mitinglerinden

sonra, köylerde ve gençler arasında yoğun bir şekilde örgütlenmiş, güçlü bir kadro oluşturmuştuk. Fındıkla ilgili, tefeci-tüccarlarla mücadele ederken alivire satışta imzalatılan açık senetler üretici için sorun olmaya devam ediyordu. 1979 sonbaharına doğru, tefecilerin elindeki bu boş senetlerden bazıları devrimciler ve halk tarafından yırtılmaya başladı. 1980-81 için gerçekleştirmeyi planladığımız tefeciliğe ve boş senet imzalanmasına karşı mücadeleyi, öne almak zorunda kaldık.

Yeniden durum değerlendirmesi yaparak tefeciliğe karşı organize bir mücadele başlattık. Haksız yere imzalatılan boş senetleri geri almaya başladık. Bu, tefecilerin çanına ot tıkamak anlamına geliyordu ve bize düşman olmalarını da anlamak gerekirdi. Öte yandan, yıllar yılı çaresizlikten iki büklüm olmuş insanların sırtındaki en ağır yükü kaldırmış oluyorduk.

Stokçular için söylediğimiz şey, burada tefeciler için de söylenebilir. Devlet, tefeciliği önlemek için yasalar çıkarmış; ama bunu uygulamaktan kaçınıyordu. Oysa devrimciler, bu yasaların uygulayıcısı görevini üstleniyor; ama tefecilere reva görülmeyen cezalara maruz kalıyorlardı.

Onlardan takdir beklemiyorduk. Halkımız bize en büyük madalyayı takmış ve bize güvendiğini dile getirmiştir. Bu olaydan sonra bizim önerdiğimiz her şey, halktan büyük destek görmüştür.

Köylerle ilişki kurmaya başlayınca, olaylardan haberdar olmaya başladık. Sınır davalarından kız kaçırmalara varıncaya kadar bütün sorunlarını bize iletmeye başladı. O bölgede bazı köylerde kızları satarlarmış. Bizim Trakya'da, fazla içki içen ya da yaşı geçkin olana kız vermezler. Bunlar Ünye, Fatsa taraflarından para karşılığı evlilikler yapardı. Bazı yörelerde bunu alışkanlık haline getirip aynı kızı satıp, geri alıp yeniden satma gibi alışkanlıklar edinmişler. Biz, bu duruma da müdahale edip genç kızlarımızın alınıp satılmasını engelledik. Bu insanları önce uyardık, uyarıdan anlamayanlara karşı da güç kullanıp bu olayı engelledik. Yani sadece siyasi olaylara değil, sosyal olaylara da müdahale ettik.

Önceden tahmin edemeyeceğimiz oranda bir kadro çeşitliliğimiz oluştu. Gençlerimiz, üretici köylülerimiz, ev kadınlarımız, öğretmenlerimiz, öğrencilerimiz geniş bir yelpaze oluşturuyordu.

Karadeniz'in belli yörelerinde tetikçilere rastlanırdı. Tespit ettiğimiz tetikçilerin bu türden işleri yapmasını engelledik. Engelledik derken, o insanları polise teslim etmedik; ama bazen tatlı dille, bazen uyararak bazen de zor kullanarak bu olayların önüne geçtik.

O zamanlar 50 yaş civarında olan, kara kuru, kısa boylu Tevfik Karataş adında bir tetikçi vardı. Bizimle ilişkiye geçtikten sonra tetikçilik faa-

liyetlerini bıraktı. Bizim genç arkadaşlarımızın sözünden çıkmadı. Tevfik ağabey, iyi bir devrimci oldu. 12 Eylül'den sonra Terme'de öldürüldü.

14 Ekim 1979 ara seçimlerine gidilirken bütün Türkiye'de sol güçleniyordu; ancak yaşanan bir olumsuzluk da dikkatleri çekiyordu. Yaşanan çeşitli olaylara tepki olarak esnafa zorla kepenk kapattırılıyordu. Devrimci Yol, halk katmanları arasında saydığı esnafları karşımıza almamamız, onlara karşı zor kullanmamamız konusunda uyarılar yapmıştı. Gerek protesto gerek yardım toplama amaçlı olsun, kesinlikle esnafa zorla bir şey dayatmamız söz konusu olamazdı. Esnaf içinde kepenk kapatan veya yardım eden olmuştur; ama bu kesinlikle gönüllü bir destektir, zor veya tehdit söz konusu değildir.

Elinde ya da belinde silahla gidip, "Bize yardım edin; bizi destekleyin!" demenin gönüllü bir karşılığı yoktur. Bu, sadece, korkuyu örgütlemeye yarar. Bunun adı bağış değil, haraçtır.

Biz kesinlikle bu tür işlemler yapılmasına karşı çıktık ve arkadaşlarımızı da uyardık.

Devrimci Yol'da da bu tür bir yazı çıktığını hatırlıyorum.

Evet, böyle bir yazı çıkmıştı. Biz her ne kadar yerel politikalar uyguluyor olsak da genel tespitler doğrultusundaki kararlara kesinlikle uyuyorduk.

Fatsa'da, Terzi Fikri'nin düşüncelerinin karşısında yer alan, sağcı düşünceleriyle bilinen bir terzi daha varmış. Arkadaşlarımız, bu adama gidip elbiseler diktirmişler. Para vermeyerek onu zarara uğratmayı düşünüyorlarmış. Durumu öğrenince hemen müdahale ettik ve borcun ödenmesini sağladık. Bir değerlendirme toplantısında, bağış isterken, çok dikkatli olunmasını, haraç alındığını çağrıştıracak en küçük bir girişimde bile bulunulmamasını, esnafa ne kadar borcumuz varsa ödenmesini kararlaştırdık. Bazı arkadaşlarımız "Faşist esnafa bile mi ödeyeceğiz?" dediler. "Evet, özellikle onların propagandasına fırsat tanımamalıyız, bu borçlar ödenecek" dedik. Nitekim bütün borçlar ödendi.

Deyim yerindeyse karakolda başka, mahkemede başka şekilde davranmamışlar.

Biz merkezi kararlara uyuyorduk; arkadaşlarımız da ikna olduklarında, bu kararlara hep uyarlardı. Bizim bu davranışlarımız mahallelerdeki örgütlenmemizin de önünü açmıştır.

Fikri Sönmez, Ahmet Özdemir'le Birlikte Bir Toplantıda

Unutamadığım bir olay vardır. Ben Fatsa'ya gittiğimde önce Fikri ağabeye uğrardım. Bir gün, üzgün bir ifadeyle, "Birini dövmek zorunda kaldım" dedi. "Neden" diye sorduğumda, anlattı: "Adamın biri, bir kuyumcu arkadaşa elindeki altınları bozdurmaya gitmiş. Kuyumcunun verdiği fiyatı beğenmeyince, iki kat ücret isteyerek, Fikri Sönmez bu fiyatı vermen gerektiğini söyled." demiş. Kuyumcu, hemen Fikri ağabeye durumu aktarmış. O da bir hışımla çıkarak, adamı yakalayıp biraz hırpalamış. Bu olayı duyunca ilişkilerimizin kötüye de kullanılabileceğini ve dikkatli olmamız gerektiğini bir kez daha öğrenmiş olduk.

Bu tür olayları anlatmak gereksiz gibi görülebilir; ama hem Fatsa'daki konumumuzu anlatmak, hem de halkın psikolojisini anlamak açısından gerekebilir diye düşünüyorum.

Bence de gerekli! Tehditle haraç kesmenin bedeli ağır olur. Bu tür insanlar toplumdan uzaklaşır ve deşifre olmaları kolaylaşır.

Bu davranışlarımızın, halkın bizi desteklemesinde rolü olduğunu söyleyebilirim. Esnaf da bu tür olayları görünce, bizim onun karşısında değil, yanında olduğumuzu anlıyordu.

Biz, Fatsa'da, Dumulupınar Mahallesi, Evkafbaşı, Kurtuluş Mahallesi, Çullu Tepesi, Sakarya Mahallesi gibi belli başlı yerlerde örgütlen-

mıştık. TÖB DER, Halkevi ve diğer gençlik örgütlenmelerimiz de vardı; ama mahalle örgütlenmelerimiz bizim açımızdan önemliydi.

Fatsa Belediye Seçimleri

Belediye Başkanı hastalığı giderek ağırlaştı ve bir süre sonra da öldü. Komitoğlu'nun ölümünden önce Fatsa'nın sorunlarını kimin çözebileceği tartışmalarında açık ara "Devrimciler çözer" fikri öne çıkmıştı. Devrimcilerin en başında gelen isim de Fikri Sönmez'di. Komitoğlu'nun ölümünden sonra da bu dile getirilmeye başlandı. Biz bir güç haline geldiğimizin, seçimler yapılmadan da kazandığımızın farkındaydık.

Komitoğlu'nun ölümünden sonra seçimlere katılıp katılmayacağımız, katılırsak hangi adayla katılacağımız konulu bir tartışma toplantısı yaptık. Bu tartışmaya, Artvin'den, Rize'den, Giresun'dan, Ordu'dan birer arkadaş ve ben katılmıştım.

Bir üst komite toplantısı düzenlemişsiniz.

Evet, bölge komitesi toplantısı. Zaten zaman zaman toplanırdık. Bu toplantıda, sadece Fatsa'daki seçimi değil, Senato ve boşalan bazı milletvekillerinin yerine yapılacak olan seçim konusunda konuştuğumuzu hatırlıyorum.

Beş milletvekili ve Senato seçimleri yapılacaktı diye hatırlıyorum. Beş milletvekilliğini de AP kazanmıştı ve Demirel 5-0 kazandık diye böbürlenmişti.

Biz, yaptığımız tartışmada, Fatsa'daki seçimleri kazanacağımızdan emin olduğumuzu söyledik. Rize'de seçim vardı; orada güçlü değildik. Artvin'de Senato seçimi vardı ve orada da seçimi kazabileceğimizi düşünüyorduk.

Bu arada, Devrimci Yol'un genel seçim politikası tartışmaları yapılıyordu ve bu tartışmalar sonucunda Milletvekili-Senato Seçimlerini boykot etme, yerel seçimlere ise katılma kararı çıktı. Politikamızın ana hatları "Oy verme, hesap sor! Genel seçimleri boykot! Direniş Komiteleri'nde örgütlen!" sloganlarıyla netleşmişti.

Belediye secimlerine katılacağımız kararı netleşince, "Fatsa'da başkan kim olmalı?" diye de tartışmalar yoğunlaştı. Genel kanı, kimi aday gösterirsek gösterelim kazanacağımız şeklinde idi. Adaylar arasında iki öğretmen arkadaşımız da olmasına karşın, halkın eğilimi adayı belirlemişti: Fikri Sönmez! Bence de Fikri Sönmez'den daha iyi aday bulamazdık.

CHP'nin adayının bir söyleşisini dinlemiştim. O da "Devrimci Yol adayının seçim öncesinde kazanacağı belliydi" gibi bir ifade kullanmış. "Hatta seçim olsaydı, Gürgentepe, Aslancami, Gölköy, Korgan gibi yerlerde bile kazanabilirlerdi" dediğini anımsıyorum.

Ordu'da on beşin üzerinde belediye seçimini kazanma şansımız vardı; ancak oralarda seçim yoktu. Fatsa'da seçimi kazandıktan sonra, suya atılan taşın etkisinin dalga dalga yayılması gibi, bölgeyi çok etkilediğini söyleyebilirim. Aynı şekilde Artvin'de, merkez dahil olmak üzere birçok yerde seçimi kazanabileceğimizi düşünüyordum.

Bunlar, bugün yaptığımız spekülasyonlar...

Evet. Fatsa'da, Fikri Sönmez'in adaylığı herkes tarafından kabul gördü ve kesinleştirdik. Devrimci Yol, yerel seçimlerde, Tunceli'de ve Fatsa'da seçime katılacaktı. Tunceli'deki seçimi, 20 oy farkla kaybettik.

Seçim çalışmaları için Fikri ağabeyle yaptığımız toplantıda, katılım için para gerekebileceğini, propaganda için uygulayacağımız yöntemleri konuştuk. Öncelikle, bir seçim bürosu oluşturup burada çalışacak ekibi belirledik. Her mahalleden bu büroya bağlı dört-beş kişilik ekipler kadınlar için ayrı bir çalışma grubu oluşturduk.

Kimler vardı seçim bürosunda?

Atıf Özgel, Kemal Atasoy, Sezai Cesur, Ahmet Özdemir gibi arkadaşlarımızın aralarında bulunduğu, öğretmenlerden ve gençlerden oluşan kalabalık bir grup vardı.

Merkezdeki bu yapılanmanın yanı sıra en ücra köşelere kadar gidebileceğimiz bir yapı oluşturduk. Seçim bürosuna bağlı çalışan örgütlü insan sayısı dört yüz civarında idi. Seçimler yaklaştıkça gönüllülerin de katılımıyla bu sayı çok arttı. Abartmış olmayayım, neredeyse, aldığımız oy sayısı kadar gönüllü çalışanımız vardı.

Çalışmalar sırasında dikkat etmemiz gereken şeyler oluyordu. Karşımızdakilerin, rakiplerimizin yerine kendimizi koyduğumuzda neler yapılabileceğini de düşünüyorduk. Faşistlerin seçimi kazanamayacağı kesindi. Belli bir tarihten sonra aday gösterilemezdi. Bu durumda seçim öncesi, adayımızı ortadan kaldırarak, bize zarar verebilirlerdi. Aklımıza gelen bu olasılıkla birlikte önlem almaya, Fikri Sönmez'i daha yakın korumaya karar verdik. CHP'nin de kazanma olasılığı yok gibiydi. Seçimlerin, ağustos ayı gibi yapılması düşünülüyordu. CHP, yapacağı bir hamleyle, seçimi, Senato Seçimleri ile birleştirebilirdi. Nitekim Ecevit hükümeti seçime birkaç gün kala belediye seçimini 14 Ekim'deki ara seçimle birleştirdi.

Bizim seçim büromuzun ilk yaptığı işlerden birisi seçmenlerimizin seçim kütüğüne ve sandıklara kayıtlı olup olmadığını kontrol etmekti. Bu kontroller sonucunda kayıtlı olmayanları kaydettirdik. Kahvehanelerde seçim büroları oluşturacaktık; seçim Ekim'e ertelenince, bu çalışmaları da yavaşlattık.

Fikri ağabeyin seçim müracaatında, son dakikada, bir pürüz çıkartmıştılar diye hatırlıyorum. Aday olamaz diye bir şey mi öne sürmüşlerdi?

Aday olamaz dememişlerdi; ama başka bir sorun çıkarmaya çalışmışlardı. Bunlar para isteyebilirler diye düşünmüş, bunu da Fikri ağabeye iletmiştik. O da seçim bürosuna gidip sormuş. "Hayır, para vermeyeceksin" demişler. Son dakikada, müracaatın bitmesine birkaç saat kala, "Bağımsız adaylar para verecekmiş" diyerek, akılları sıra son dakikada para bulamayacağını düşünerek bir engel çıkarmışlar ya da öyle olduğunu zannetmişler. Oysa biz hazırlıklıydık; her ihtimale karşı, onların düşündüğünden fazla bir miktar parayı elimizde tutuyorduk. Parayı yatırdık ve oyunlarını bozduk!

Seçim yaklaşınca çeşitli kahveleri seçim bürolarına dönüştürdük. Her mahallede birkaç kahveyi bu amaçla düzenledik. Kahvehane sahipleri de bizim bu isteğimizi çok olumlu karşıladılar. Diğer partiler de bu tür taleplerle geldiklerinde, bu kahvehanelerin sahipleri, Fikri Sönmez için işyerlerinin seçim bürosuna çevrildiğini söyleyerek onları reddettiler. Bizim için bir sakıncası yoktu. "Hem işyerlerinizi kiralayıp para da kazanırsınız; üstelik bizim size çay paralarından başka katkımız olmuyor" dedik. Birçok kahvehane sahibi, kendiliğinden, pankart veya afiş hazırlayıp "Fikri Sönmez'i destekliyoruz" dediler.

Seçim çalışmalarında, büyük vaatlerde bulunmadık. Daha doğrusu politikamız vaatler üzerine kurulmadı. Tek bir şey söyledik: "Biz Fatsa'yı Fatsa halkıyla birlikte yöneteceğiz".

Afişleme, pankart, miting, kahve toplantıları ve defalarca ev ziyaretlerinden oluşan seçim çalışmalarımızla, halka kendimizi anlatmaya çalıştık.

Bu seçim çalışmaları sırasında, Fatsa sokakları çamur içindeydi. "Çamura Son" diye bir sloganınız oldu mu?

Öyle bir vaatte de bulunmadık; ama kafamızda şekillenen çalışmalar vardı. Gittiğimiz her yerde, bize iletilen sorunları not ediyor, tartışmalarımızda çözüm yollarını irdeliyorduk.

Vaatte bulunup sonra da yapamazsak düşüncesi var mıydı?

Ne ile karşılaşacağımızı bilmediğimizden, vaatte bulunmamaya çalışıyorduk. Sadece, arsasından yol geçen ve istimlak parasını aldığı halde zorbalıkla, arsasından yol geçirilmesini engelleyen insanlara karşı gerekeni yapacağımızı söylüyorduk.

Halktan, "Çamura son verin!" türünden bir talep geldi mi?

Halktan da arkadaşlarımızdan da çamura ilişkin şikayetler alıyorduk; ama dediğim gibi bir vaatte bulunmadık.

Belediye, kanalizasyon ihalesini bir şirkete vermiş. Şirket, kanalizasyon borularını döşemiş ve sıra bunların üstünü örtmeye gelince "Benim aldığım para bunların üstünü kapatmamı kapsamıyor; ek bir ücret verilirse kapatırım" diyerek bırakıp gitmiş. Karadeniz'in yağmurları meşhurdur; her yağışta, Fatsa çamur deryasına dönüyor; insanlar su dolu çukurlara düşmemek için çaba sarfediyordu. Fatsa'daki çamurun öyküsü budur. Bir süre sonra da halk bu durumu kabullenmişti.

Büyük şair Orhan Veli'nin böyle bir çukura düşüp öldüğü düşünüldüğünde, "Türkiye bu manzaralara alışıktır" denilebilir.

İnsana bu kadar değer vermeyen bir yönetim olabilir mi? Açılan çukur kısa bir dönemde kapatılabilecekken aylarca üstü açık kalır. Bu insana verilen değerin ölçütüdür ve bunun bugün bile devam ettiğini düşünüyorum.

Biz, çok iyi çalışmalar yapmamıza karşın ne kadar oy alacağımızı bilmiyorduk. Sadece, seçimi kazanacağımızı düşünüyorduk. CHP'liler durumun farkına vardılar. O zamanlar Ertuğrul Günay CHP Ordu milletvekili idi; Fatsa'ya gelerek, adaylarına destek oldu. "Biz böyle organize bir çalışma görmedik!" diyerek kazanacağımızı ima ettiklerini hatırlıyorum.

Hiçbir şey vaat etmediniz. "Zamanı gelince, her şeyden sizi haberdar edeceğiz; bir çözüm varsa birlikte üreteceğiz" dediniz.

Ana söylemimiz bu!

Faşistlerin ne yapacaklarını düşündüğümüzde; "Fiziki olarak yoketmek isterler!" sonucuna ulaşıyorduk. Bu yüzden, Fikri Sönmez'in yanına korumalar verdik. Nitekim eylül ayı ortalarında evine giderken, evin yanındaki boşluğa siperlenen faşistler, Fikri Sönmez'e kurşun yağdırdılar.

Fikri ağabeyin kayınbiraderi Celal Aslan silahına davranıp adamları püskürtmüş, Fikri ağabey bacağından hafif yaralanarak bu badireyi atlatmıştı.

Ben o dönemde Fatsa'da değildim. Haberleşme olanakları bugünkü gibi değildi. Ancak ertesi gün gelebildim.

Fikri ağabey o haliyle meydana doğru, halkın geçmiş olsun dilekleri ve faşistlere "Vuramadılar beceriksizler" söylemleriyle yürümüş. Aşağı yukarı bir kilometrelik yol boyunca, halkın geniş katılımıyla yürüyüş mitinge dönüşmüştü.

En azından bir konuşma yapmıştır diye düşünüyorum?

Elbette! Bu olaydan sonra korumayı daha da artırdık; daha dikkatli olduk; çalışmalara da devam ettik.

Fikri Sönmez'in küçük oğlu Yusuf "Evin yol tarafına çelik bariyerler koyduk, evin kurşunlanmasına karşı önlemler almıştık!" diyordu.

Tamam, böyle önlemler de alınmıştı; ama "Birini öldürmeyi kafaya koymuşsanız, bir yolunu bulursunuz" diye de düşünüyorduk. Ekim ayı başında, Celal Aslan'ı, Fikri Sönmez zannederek yaraladılar. Bunu gerçekleştirenler Fatsa'nın içinden değil, Konakbaşı Köyü'nden gelen faşistlerdi. Bir kısmı daha sonra yakalandı. Celal Aslan da yaralanınca, olayın daha da ciddi olduğunun bilincine vardık. Çalışmaları bırakmadık; ama diğer yandan istihbarat çalışmalarına ağırlık verdik. Fikri Sönmez'in güvenliğini artırdık. Ali Özcan, Yüksel Durmuş, Celal Aslan gibi arkadaşlarımız onu yalnız bırakmadılar. Fatsa da akşam karanlığında, maskeli faşistlerin dolaştığı haberini aldık. Aradan fazla zaman geçmeden, Kurtuluş Mahallesi'nde, Fikri Sönmez'in konuşma yaptığı kahvenin karşısındaki kahveye, maskeli adamlar gelip genç bir arkadaşımızı öldürdüler.

Tevrat Güler

Tevrat Güler'in öldürüldüğü olay...

Tevrat'ı vurduklarında, o da silahını çekip kendisini vuran maskeliyi vurmuş. Bu arkadaşımız, seçim sürecinde ölen arkadaşlarımızdan bir tanesi. Olayın olduğu yerin bir sokak ötesindeki

kahvede de Fikri Sönmez konuşma yapıyordu. Gözden kaçırılmaması gereken tek şey, adamların gözlerinin karardığıydı.

Ölen faşist Fatsalı mıydı?

Evet, Fatsa'nın köylerinden; dışarıdan gelenlerden değil. Bu faşistlerden bazıları, Konakbaşı Köyü'nde yakalandı.

Bu olayın gösterdiği gibi faşistler, Fatsa'ya ilişkin olarak katliam dahil her türlü müdahaleyi göze almıştı. Sadece sivil faşistlerin değil, resmî güçlerin de müdahalesi olabilirdi. Bu durumda bir yandan istihbarat, güvenlik gibi önlemlere ağırlık verirken, diğer yandan seçime çok kısa bir zaman kala, varolan seçim programımızı iptal ettik. Yerine yeni bir program yaptık. Fikri Sönmez'in daha önce programlı olan konuşmalarını, her akşam farklı bir kahvede olmak üzere değiştirdik. Bu arada seçim yapılıncaya kadar evinde yatmaması, herkesin önceden bildiği yerlerde de kalmamasını sağladık. Korumaların sayısını artırdık.

Profesyonellerin müdahalesi de olabilirdi...

Seçime birkaç gün kala, Fikri ağabeyin kahve konuşması yoktur. Mitinglerde de konuşmamıştır. Ayrıca, bir gece kaldığı evde bir daha kalmamıştır.

Bütün bu sıkıntılara karşın, çok etkili bir propaganda süreci yürütmüştük. Bağımsız adaylar, sandık temsilcisi belirleyemiyordu. Bu durumda, seçime katılmayan Demokratik Parti'nin ilçe başkanı ile konuşarak arkadaşlarımızı Demokratik Parti'nin sandık görevlileri gibi gösterdik ve sandıklarda görevlendirdik.

AP'den ayrılanların kurduğu, Demokratik Parti'den bahsediyoruz değil mi? Ferruh Bozbey i'nin partisi...

Evet. Faşistlerin dışındaki insanlarla ilişkilerimiz iyi olduğundan, böyle bir yardımları oldu.

Seçim günü, herkesin görevini belirlemiştik. Yaşlı insanları kim, nasıl getirecek, kimler oy kullanmadı, neden kullanmadı gibi soruların yanıtlarını kısa zamanda alabileceğimiz bir çalışma yapmıştık. Olumlu olan şeyleri yapmıştık; ama seçimi kazanmak garanti miydi? Bunu bilmiyorduk.

Fikri Sönmez Belediye Başkanı

Sandıklar açılmaya başlayınca gözümüz ve kulağımız Kurtuluş Mahallesi gibi MHP'lilerin yoğun olduğu ve Fikri Sönmez'in de oturduğu

mahalledeydi. Bir de Sakarya Mahallesi'ni merak ediyorduk. Sonuçta, Kurtuluş Mahallesi de dahil olmak üzere, bütün mahallelerde açık ara önde gidiyorduk. Hiçbir sandıkta ikinci sıraya düşmedik diye hatırlıyorum. Merkezde CHP ve AP'ye oy verilmişti; ama kenar semtler silme bizi desteklemişti. Seçimlerde devrimcilerini bağımsız adayı Fikri Sönmez 3096 oy, CHP adayı Zeki Muslu 1133 oy, AP adayı Ali Rıza Özmaden 859 oy aldı. Devrimci adayımız CHP ve AP'nin toplam oylarından fazlasını almıştı. Seçim sonrası Fikri ağabey kısa bir zafer konuşması yapmıştı.

Bütün devrimciler için büyük bir moral kaynağı olmuştu Fatsa...

Moralimiz yerindeydi; sorunları halkımızla birlikte çözecek, Fatsa'yı birlikte yönetecektik artık.

Seçimler öncesi yapılan karşı propagandalardan birisi de "Fikri Sönmez Gürcüleri terketti" şeklindeydi. Tefeci-tüccarlar ise, Fikri Sönmez'i Gürcü olmakla, Alevileri desteklemekle suçluyordu. Kısacası halk arasındaki ikincil çelişkileri öne çıkarmak gibi bir propaganda izliyorlardı. Milliyet veya dini inançlar bizim politikalarımızda belirleyici rol oynamıyordu. Arkadaşlarımız arasında İmam Hatip Lisesi mezunları (Atıf Özgel) da, Alevi (Kemal Atasoy) de vardı. Aynı şekilde Türk, Kürt, Laz, Çerkez ve Gürcü arkadaşlarımız vardı; bazı arkadaşlarımızın etnik kimliğini bilmezdik; çünkü sormak aklımıza gelmezdi!

Esas olan ulusal kimlik değil, devrimci kimlik, kişilik!

Halk arasında bu tür rivayetler dolaşmaya başladığında, Fikri ağabey, bunlara nasıl cevap vereceğini bilirdi. Örneğin, toplantı yapacağı verin özelliklerine göre, yanına bir Gürcü, Alevi, Laz veya Türk oturturdu. Konuşmalarında da "Tüccarlar, tefeciler, para babaları sizleri sömürürken, Gürcü, Laz, Türk diye ayrım yapmaz. Hepinizi aynı şiddette sömürür" derdi. Biz de bu tür propagandalara papuç bırakmadık. Biz, olaylara sınıfsal açıdan bakıyorduk ve önemli olan yoldaşlık ilişkileriydi.

Seçimi kazandıktan sonra, Fikri ağabey bir konuşma yapmıştı demiştim. Halka vaatte bulunmamıştık. Fatsa'yı halkla birlikte yönetecektik ve aslında en büyük vaat de buydu. Bu, büyülü bir söz gibi görünüyordu. Bunu nasıl ete, kemiğe büründürecektik? Mevcut sistem, yasalar ve daha önce yapılmış uygulamalar vardı. Biz neyi, nasıl yapacaktık? Yasalar çerçevesinde bir yönetim uygulamak zorundaydık. Herkesin gözü üzerimizde olacaktı; vereceğimiz en küçük açık, devletin ve ona bağlı kurumların üstümüze gelmesi demekti.

Yaptığımız ilk değerlendirmede, belediyenin, bir mevzi olduğunu; ama düzenin sınırları içindeki bir mevzi olduğunu belirttik. Belediye seçimlerini alınca "Görevimiz bitmedi; daha yeni başlıyor" dedik. Halk, komiteler aracılığıyla yönetime dahil edilecek, bu komiteler aracılığıyla sorunlar iletilecek ve yine bu komiteler belediyeyi denetleyecekti.

Fatsa'daki sorunların bir dökümü çıkarılmalı ve öncelik sırasına göre bu sorunlar bir program dahilinde giderilmeliydi.

Halk Komiteleri

Merkezdeki arkadaşlarımızın size önerdiği ya da önceden belirlediği bir uygulama planı var mıydı? Yoksa siz bunu aşağıdan yukarıya halkla birlikte mi hazırlamıştınız?

Bizim arkadaşlarımız, Ankara'da oturup "Şöyle bir Fatsa istiyoruz, buna göre bir çalışma yapın" demezlerdi. Ancak, bizim genel bir örgütlenme anlayışımız vardı ve Fatsa'daki örgütlenmemizin rehberi de bu anlayıştı. Biz halk içinde halkla beraber örgütlenmemizi Direniş Komiteleri aracılığıyla yapıyorduk ve Fatsa'daki Halk Komiteleri bizim bu anlayışımızın ürünüdür. Direniş Komiteleri, halkın demokrasiyi, kendi kendini yönetmeyi öğrendiği, iktidarın bir bütün olarak değil, parça parça alındığı durumlarda halk iktidarının nüveleri olarak işlev görür.

Fatsa'da, yerel de olsa, küçük de olsa bir uygulama alanı ele geçirilmiş ve Devrimci Yol'un genel anlayışının oradakiler tarafından benimsenerek aşağıdan yukarıya doğru uygulandığı gözlemlenmiş. Anladığım kadarıyla merkez genel bir çerçeve çiziyor, bölgedekiler inisiyatif kullanıyormuş. Bu tarif doğru muydu?

Aynen öyle anlamak gerek. Direniş Komiteleri anlayışını uygulayabilen birçok bölge bu inisiyatifi kullanmıştır. Şavşat veya Ardanuç'ta yapılanlar Fatsa'dan farklı değildir. Bu anlayış olmasaydı, Fatsa bugün tartıştığımız şekilde olmazdı

Ardanuç'ta, Bulanık Köyü'ndeki devrimcilere, köy halkı "Madem siz bizim sorunlarımızı çözme taahhüdünde bulunuyorsunuz, bizim camimizin tamir edilmesi gerek. Bunu çözebilir misiniz?" demiş ve oradaki devrimciler de camiyi tamir etmişlerdir.

Bunu, merkezdeki arkadaşlarımız bilmez. Bugün bile olaydan haberdar olmayabilirler. Bu oradaki arkadaşlarımızın sorunudur ve çözüm de onlar tarafından bulunmalıdır. Bütün Şavşat köylerinde, Halkodaları

yaptılar. Bunu bizden izin alarak değil, kendi inisiyatiflerini kullanarak yaptılar. Tekrar altını çizerek söylüyorum Direniş Komiteleri anlayışı bu örgütlenmenin temelidir.

Biz, burjuva demokrasisini eleştiriyoruz; kaldı ki bizim ülkemizde burjuva demokrasisi bile yok. Bizde uygulanan, sömürge tipi yönetim veya diğer tanımlamayla gizli faşizmdir.

Ülkede iktidarı almış değildik. Küçük bir kentte, yerel yönetim seçimini kazanmıştık. Farkımızı, anlayışımızı göstermeliydik. Eleştirdiğimiz sistemden farklı bir yönetim tarzı olduğunu göstermeli, farkımızı sergilemeliydik. Dört ya da beş yılda bir yapılan, adayları bile bizim belirlemediğimiz bu sistem mi halkın kendi kendini yönetmesi? Demokrasi bu mu? Bizim demokrasi anlayışımız Direniş Komiteleri ile ifade edilen, halkın bizzat yönetime katıldığı bir yönetim şeklidir ve Fatsa'da uygulamak istediğimiz de budur. Direniş komitesi tanımı Fatsa'ya uygun bir adlandırma değildi. Bu yüzden, orada, Halk Komiteleri adını uygun bulduk. Fatsa, o günlerde, 19.500 nüfuslu bir kentti; kararlarımızı oluştururken halkı toplayıp danışmak kolay değildi. Bu yüzden, onun temsilcilerini seçtik ve sorunlara Halk Komiteleri adını verdiğimiz bu oluşumlarla ulaştık. Biz, muhtarlık gibi resmî temsilciliklere de bağlı kalmadık. Toplanabilme ve yerleşim özelliklerini de dikkate alarak 11 mahallede Halk Komitesi oluşturduk. Nüfus ağırlığına göre temsilci sayısını, 3-7 kişi olarak belirledik. Toplamda, 55 adet Halk Komitesi üyesi vardı.

Sonuçta, orada katılımcı yanları da olan, temsili bir demokrasi örneği sergilemişsiniz.

Katılımcı yanları da vardır. Bu temsilcileri, kapalı oy, açık sayım yöntemiyle seçtik.

Halk Komiteleri'ni belirlemeden önce, belediyede Fikri Sönmez'in de dahil olduğu bir çalışma birimi oluşturduk. Bu birim, belediye çalışmalarını yürütmekle de görevliydi. Bu birime, Halkla İlişkiler Bürosu adını verdik. Atıf Özgel'i ve öğretmenlikten istifa eden Ahmet Özdemir'i işçi olarak buraya aldık.

Fikri Sönmez Belediye Başkanı seçildiğinde, varolan Belediye Meclisi'nde durum nasıldı? Çoğunluk kimdeydi ve encümen kararı çıkaracağınız durumlarda zorluk çıkmadı mı?

Belediye Meclisinde çoğunluk CHP'lilerdeydi. Yanılmıyorsam 16 CHP, 8 AP, 1 DP, 1 MSP şeklindeydi.

Bağımsızların encümene temsilci gönderme şansı yok muydu?

Belediye Meclis Seçimleri daha önce yapıldığı için bağımsız yoktu.

Halkla İlişkiler Biriminin aldığı bir kararın uygulanması için encümenden geçmesi gerekmiyor muydu? Bu sorunu nasıl aştınız?

Halkla İlişkiler Biriminin böyle bir karar alma yetkisi yoktu. Bu birim, Halk Komiteleri'nde alınan kararların yürütülmesi için kolaylaştırıcı rol oynayan bir yapıydı. Halk Komiteleri'nde yapılması istenen şeyler Halkla İlişkiler Birimi'ne iletilir, bu birim de belediye meclisi üyeleri dahil ilgili kişi ve kurumlarla görüşerek bunu hayata geçirmeye çalışırdı. Belediye Meclisi üyelerinin karşı çıktığı durumlarda, meclis toplantıları hoparlörlerle halka açık şekle getirildiğinden, halkın kimlerin karşı çıktığından anında haber alması sağlanıyordu. Çoğunlukla da bir karşı çıkışla karşılaşmıyorduk. Fikri Sönmez'in de meclis toplantılarında "Biz bütün bu kararları halkla birlikte alıyoruz, bunlar halkın istekleri; siz bu isteklere karşı çıkıyorsanız, gerekçenizi belirtin, ben de halka dinleteyim" dediğini biliyorum.

Yaptığımız bir program ve bize gelen talepler vardı. Örneğin, Çullu Mahallesi'nin su sorununu giderecektik. Bu sorunu gidermek için Halkla İlişkiler birimi halkın taleplerini belediyeye iletmişti. Belediye meclisinde bu konu halka açık bir şekilde görüşülecekti. Kimsenin hayır diyebileceğini zannetmiyordum; Nitekim öyle de oldu!

Karara karşı çıkanlar refüze olacak, o bölgedeki seçmenlerin yüzüne bakamayacaktı.

Aynen öyle. Biz hiç kimseyi zorlamadık; ama bütün toplantıları da şeffaf hale getirdik. Ne konuştuğumuzu veya ne tartıştığımızı halk anında öğreniyordu.

Belediyedeki ilk programı oluşturma çalışmalarında, Fikri Sönmez, Ahmet Özdemir, Atıf Özgel, Kemal Atasoy ve ben vardım. Sabah akşam sorunları irdeliyor, çözümler buluyor, bunları günlük, haftalık ve aylık programlar haline getiriyorduk.

Mahallelerdeki Halk Komitesi seçimlerinde adaylar belirlenmeye başladı. Bazı yerlerde, biri seçilmezse diğeri seçilir öngörüsüyle karı-koca birlikte aday oluyordu. Bu toplantılar, sadece seçim toplantıları değildi. Aynı zamanda, sorunları tartıştığımız, öncelikleri şekillendirdiğimiz ve çözüm önerileri sunduğumuz toplantılardı.

Fatsa'daki çamur, herkesin dile getirdiği, öncelikle çözümü beklenen bir sorundu. Bazı mahallelerde trafoların yetersiz olması nedeniyle,

elektrik sorunu vardı. Bu sorunları saptayıp çözüm üzerinde kafa yormaya başladık. Mahalle toplantılarında, ortak sorunlara öncelik vermek kaydıyla, bu sorunları ve istekleri sıraladık. Bu toplantıların hepsinde, Fikri Sönmez ve Halkla İlişkiler Birimi mutlaka bulunuyor ve oradaki Halk Komitesi ile de koordinasyon başlatıyordu. Bu mahallelerde yaptığımız toplantılara, toplam 3.000 kişinin katıldığını söyleyebilirim. Bu toplantılara, faşistler ve tefeci tüccarlar katılmamıştır. Bunun dışında her partiden insan katılmıştır.

İki ya da üç ayda bir, bu halk toplantılarını tekrarlıyorduk. Bu toplantılarda Mahalle Komiteleri aracılığıyla yaptıklarımızı, programladıklarımızı anlatıyor, yeni sorunları da öğrenmeye çalışıyorduk.

Fikri Sönmez Çamura Son Çalışmalarını Yönetirken

Çamura Son Kampanyası

Bu toplantılarda öncelikli sorun neydi?

En öncelikli sorun, Fatsa'daki çamura son verilmesiydi. Bu, gözle görülen, herkesi ilgilendiren kronik bir sorundu ve kısa sürede de çözüleceğine kimse inanmıyordu.

Ben o dönemde Fatsa ile yakından ilgilenen birisi olarak, bu çamur sorununun çok abartıldığını düşünüyor ve öne çıkarılmasını anlamıyordum.

Kanalizasyonların açıldığı ve üstünün kapanmadığı sokakları düşünün. Karadeniz'de sık sık yağmur yağdığını düşünürsek bu sorunu daha iyi anlayabiliriz.

Biz de iş makinelerini getirip birkaç günde bu çukurları kapatabilirdik. Bu, sorunu ertelemekten başka bir şeye yaramaz, çözüm de olmazdı. Bu yüzden kalıcı ve farklı bir şey yapmayı denedik. Bu arada hem sorunu hem de çözümü birlikte saptayacak ve birlikte çözecek bir yol aradık. Halkın imece geleneğinden yararlanabilirdik. Bizim derdimiz, yaptığımız çalışmaların görünür ve kolektif olmasıydı. Deneyimlerinden yararlanacağımız bir örnek de yoktu. Benim aklımda Sovyetler Birliği'nde demir yolları veya yollar açılırken işçilerin kazma, kürekleriyle katıldığı çalışmalar vardı. Bir yerlerde bu tür örnekleri okumuştum; ama nasıl yaptıkları hakkında bilgim yoktu. İşçilerin fabrikalara el koyup çalıştırmalarıyla ilgili okuduklarım, yaptıkları bu çalışmaların kamuoyunda şok etkisi yaratması nedeniyle bunlara "Şok Birlikleri" denildiğini biliyordum, o kadar. Fatsa'da da bu tür şok çalışmalara gereksinim vardı.

Bunun örgütlendirilmesinin üzerinde durduk. Bu süreçte, gündüz rutin işleri yaparken gece program üzerinde yoğunlaşıyorduk. "Çamura Son" kampanyası doğrultusunda Fatsa sokaklarını temizleyecektik. Seçimi aldıktan bir ay sonra, 13-18 Kasım tarihleri arasında bir kampanya başlattık. Bunun için, köylerden insan, traktör ve varsa araba yardımı alabilirdik. Bölgedeki arkadaşlarımızdan da yardım isteyebilirdik. Asgari olarak başarı kazanmalıydık ve bunun garantisi bölgedeki gücümüzdü.

Artvin'den Samsun'a kadar olan bölgeden gelen 200, Fatsa ve köylerinden gelen 300 kadar arkadaşımızı bu projede çalıştırdık. Kimi bir-iki gün, kimi altı gün çalıştı. Halkın katılımı olmadan, bunlar bizim örgütsel olarak seferber etmeyi düşündüğümüz insanlardı. Gerektiğinde bu sayıyı artırabilecek gücümüz vardı.

Bunun araştırmasını yaptınız değil mi? Bu sayı afaki bi rakam değil?

Değil tabii. Bu organize ettiğimiz insan sayısıdır. Gelmek isteyen herkese kapıları açmadık. Çalışabilecek ve işe yarayacak insanlara öncelik verdik. Ayrıca burada yapılan çalışmaları örnek alıp kendi bölgelerine taşıyabilecek insanların gelmesini sağladık.

Fatsa'yı bir laboratuvar olarak kullanmışsınız. Buradaki uygulamayı ve çalışmaları öğrenip kendi bölgelerine taşıyacak insanlar seçmişsiniz.

Amacımız buydu ve bunda da başarılı olduk. Bu çalışmaya katılan bazı arkadaşlarımız, Fatsa köylerinde köy yollarının açılmasında öncü olmuşlardı.

Fikri Sönmez Çamura Son Çalışmalarını Yönetirken

Kendi gücümüzü örgütlemek, işin en kolay tarafıydı. İşin en zor tarafıysa halkı zorlamadan bu işe katmaktı. Bu nedenle her mahallede görüşmeler yaptık. El arabası olan el arabasıyla, kazması olan kazmasıyla, traktörü olan traktörüyle, alet edevatı olmayan emeğiyle katılmalıydı. Bunu, önümüze bir görev olarak koyduk.

Bir adım ötede, çevre belediyelerden yardım istemek, onların katkılarını sağlamak vardı. Bu belediyeler, AP'den CHP'ye farklı profiller sergiliyordu. Bu çağrıyı belediye başkanı olarak Fikri Sönmez yaptı. Bu arada DSİ'ye de gidildi.

Resmî prosedürlere uygun davranıldığında, CHP'liler neyse de AP'lilerin, komünist diyerek eleştirdikleri insanlara yardım etmeleri zor gibi geliyor bana.

Biz, Fatsa Belediyesi olarak yardım istedik. Gelecekte, onlar yardım istediklerinde, yardımlarına koşacağımızı söyledik. Bu proje bittiğinde, Fatsa Belediyesi'nin araçları, hem köylerde hem de komşu ilçelerde ha-

rıl harıl çalıştı. Ancak, bu davetimizin olumlu sonuç verip vermeyeceğini bilmiyorduk. Ordu'da Devrimci Yol'un gücünün en üst noktaya doğru gittiğini görüyorduk. CHP'li belediyelerin hepsi yardım etti. AP'li Korgan Belediyesi, iki damperli kamyon göndermişti. Diğer belediyelerden gelenler halkın evlerinde kalırken, Korgan'dan gelen iki şoför otelde kalmak istemişti. DSİ, makinelerini gönderdi. Birdenbire inanılmaz bir makine parkı oluştu. Fatsa, greyderler, dozerler, kepçeler ve kamyonlardan oluşan bir şantiyeye dönüştü. Olanakları birleştirdiğimizde, Fatsa'nın altından kalkamayacağı bir sorunu, kısa sürede çözme aşamasına gelmiştik.

Yanıt vermeyen ya da olumsuz yanıt veren oldu mu?

Yanıt vermeyenler aklımda kalmamış. Ancak, on beş kadar belediye olumlu yanıt vermiş ve yardım göndermişti. Ünye, Kumru, Korgan, Perşembe, Bolaman, Yalıköy, Çatalpınar, Çamaş, Medreseönü, Ilıca, Aybastı, Işıktepe, Gürgentepe ve Ordu Belediyesi aklımda kalanlar.

Hesapladığınızın ötesinde bir güçle karşılaştığınız söylenebilir mi?

At arabasıyla gelen de vardı, el arabasıyla gelen de. Araçların yakıtını Fatsa Belediyesi sağlıyordu. Halkın çoğu, bu yakıt desteğini de kabul etmedi. Belediye kendine tahsis edilen yakıtı Samsun Petrol Ofisi'nden alıyordu. Talep tahsisin üstüne çıkınca "Size Rusya'dan borularla geliyormuş!" denilerek reddedilmişti. Bunun üzerine biz de Irak'a giden kamyonların yakıt stoklarından yararlandık.

Fatsa Halkı Çamura Son Kampanyasında Çalışırken

İlk gün katılım Mahalle Komiteleri ile köylerden ve çevre illerden gelenlerle başladı. Halkın katılımı zayıftı. Kahve konuşmalarıyla duyurular yapıldı. Asıl etki kadınların eşlerini uyarmalarıyla gerçekleşti. Sayı giderek arttı, katılım giderek yükseldi.

Her gün, aynı sayıda olmasa bile, 500 kişilik bir yardım ekibi çalışıyordu. Bu insanların barındırılmasında, halk, evlerinin kapısını sonuna kadar açtı. Kadınların kampanyadaki katkıları inanılmaz düzeydeydi. Kampanyayı, evlerinin önünü süpürerek başlattılar. Sokaklara kurulan sofralarda 500 kişilik çalışan insan topluluğuna, belki de 1500 kişiye yetecek yemek ikram ettiler. Sokaklar, hamsi kokusundan geçilmiyordu. Kahvelerde oturan insan bulmak zorlaşıyordu. Giderek tüm Fatsa halkı kampanyaya katıldı diyebilirim.

Gündüz çalışıp gece değerlendirme toplantıları yapıyorduk. Neredeyse insanları uyutmuyordum.

Sezai Cesur'un evinde kaldığımız bir gün, Fikri ağabeyle aynı odada uyuyordum. Gece uyandığımda, onun, nefes almakta zorlandığını gördüm. En geç yatıp en erken kalkan oydu. Bu nefes sorununu görünce "Bu yoğun tempoyla adamı öldüreceğiz" diye düşündüğümü anımsıyorum. Bu durumda, Fikri ağabeyin dinlendirilmesine karar verdik. Eşi Nurten hanımı alarak bir yerlere gitti; ama tatil yaptığını sanmıyorum.

Kampanyanın yoğun bir şekilde devam ettiği bir gün bir tepeden Fikri Sönmez'le çalışma alanına bakarken, onun gözlerinde "Bunca güzel şeyi biz başardık" demenin gururunu gördüm. Bir zamanlar TİP'in en fazla 80-100 oy aldığı Fatsa'dan, yönetimi devraldığımız, halkla birlikte yeniden yapılandırdığımız Fatsa'ya gelmiştik. Fikri Sönmez'in bu bakışını hiç unutmayacağım.

Fatsa'nın en fazla tatmin ettiği insanlardan biri Fikri Sönmez ise diğeri de sensin...

Kendimi çok şanslı sayıyorum. Sol biraz da itiraz demekse, biz Fatsa'da hem itiraz etmiş hem de itiraz ettiğimiz şeyin karşısına kendi alternatifimizi dikmiştik. Bunu yapamadığında, sol lafta kalır. Hep iktidardan sonraya devredilen alternatifler, bizim inandırıcılığımızı zedelemiştir.

Yeni yollar açılacağını söylüyorsun; sonuçta, bu bir mühendislik hizmeti gerektiriyordu. Fatsa Belediyesi'nin böyle kadroları var mıydı? Yoksa TMMOB veya gönüllü kuruluşlardan, bu türden yardım aldınız mı?

Ayhan Topçuoğlu adında bir mühendis arkadaşımız vardı. Böyle bir kampanyaya başlayacağımız zaman hareketimizin merkezinden de destek ve yardım aldık. Oğuz, TMMOB mühendis ekibi göndermeyi teklif

etti. Biz de memnuniyetle kabul ettik. Bu konuşmaların akabinde mühendis ekibinin geldiğini hatırlıyorum. Bunlardan Abdülkadir Çelenk'i Fen İşleri'nde göreve başlatmıştık.

Daha sonraki dönemde, Fatsa'nın şehir planlamasının yapılmasında Şehir Planlama Mühendisi Nervin Tan gelmişti. Fikri Sönmez'le birlikte çalıştılar. Zaman zaman Ankara'ya gidip orada TMMOB'deki arkadaşlardan destek aldığını, görüştüğünü hatırlıyorum.

Benim öğrenmek istediğim de bu idi. Bir tepeye çıkıp şuradan yolgeçirelim, şurayı ıslah edelim gibi yaklaşımlardan çok mimarların, mühendislerin, şehir plancılarının desteğiyle yeni bir Fatsa inşa etmeyi düşünmüşsünüz.

Fatsa daha önce hiç bu kadar mühendislik hizmeti almamıştı. Şehir planlamasını hazırlayan kişi Nervin arkadaşımızdır. Onun bu işleri severek yaptığını biliyorum.

Fatsa'nın çamurdan arınmasından daha çok oradaki olayın çözülme şekli bizi mutlu etmişti. Kararı halkla birlikte almış; çözümü halkla birlikte sağlamıştık. Bu bizim sosyalizm anlayışımıza da uygundu. Sözümüzde durmuştuk. Bu olay, Fatsa'da daha sonra yapılacaklar için de nirengi görevi yapacaktı. Fatsa'da, bizim dışımızdaki siyasi yapılanmalar da çamur sorununu çözebilirdi; ama bizim çözüm şeklimiz bize özgüydü ve anlayışımızı yansıtıyordu. Bu açıdan önemlidir.

İşin kendisi ve yapılış tarzı, sosyal organizasyon açısından, önemlidir. Bu olayın önemini, aradan geçen bunca yıla karşın, ben bile şimdi kavradım. Sokaklardaki çamurun yokedilmesini en önemli sosyalist proje gibi sunmanın doğru olmadığını düşünürdüm ya da anlayamazdım!

Sen olayın içindeyken böyle düşünürsen, diğer pek çok insanın bunu anlamamasını hoş görmek gerekir.

Fatsa halkının bu olayı anladığını, sahiplendiğini ve önemsediğini düşünüyorum; ama Türkiye'nin başka bölgelerinde, bunu yeterince anlatamadığımızı, bunun propagandasını yeterince yapamadığımızı sanıyorum!

Bölge çapında muradımıza erdiğimizi söyleyebilirim. Artvin'den Samsun'a kadar, herkes Fatsa'ya gelip çalışmak istiyordu. Herkesi getiremedik; ama gelenlerin geri döndüklerinde orada olanları, örgütleme

tarzımızı ve halkla bütünleşme şeklini anlattıklarını düşünüyorum. Bu arkadaşlarımızın bir bölümü, benzer sorunları benzer yöntemlerle gidermeye çalıştılar.

Burada, yerel yönetimler açısından saydamlık, katılımcılık gibi kavramlardan bahsetmek ve bu kavramlara olumlu yaklaşmak gerekirdi. Ancak biz, Fatsa'da yerel yönetim anlayışımızı belirlemek ya da test etmek amacıyla yola çıkmadık. Bizim temel kriterimiz Direniş Komiteleri dediğimiz yapıları hayata geçirmekti. Bu anlamda, çok başarılı olduğumuzu söyleyebilirim. Halkı yönetime nasıl katacağımızı düşünürken, Fatsa'da, bunun nasıl ve kimlerle birlikte olacağını gördük.

Halka öneriler götürüp onun karşı önerileriyle şekillenen bir program yapıyor, bunu da halkla birlikte uyguluyordunuz denilebilir mi?

Süreç tam da böyle işliyordu. Saydamlık konusunda da ilk andan itibaren bütün gelirlerin ve giderlerin dökümü çok açık ve herkesin ulaşabileceği şekilde belgeleniyordu.

Çamura Son Kampanyası, çok büyük başarıyla sonlandırdığımız bir çalışmaydı. Köylerdeki arkadaşlarımız bu çalışmadan etkilenerek kendi köylerinin yollarının açılması için benzer çalışmalar yaptılar. Bu arada Fatsa Belediyesi'nin makine parkı da gelişmişti. Köyler, bu makine parkından yararlandılar ve makineler yirmi dört saat çalışmaya başladı. Köylerde de köy komiteleri, köy odaları kurulmaya başlandı. Bazı inatçı köylüler yolun kendi tarlasından geçmesini engellemeye çalışırdı. Bu durumda, devreye bizim köy komitelerimiz girer, uzlaşma sağlamaya çalışırdı. Buna rağmen çözülmeyen sorunlarda devrimciler ve akil kişiler devreye girerdi. Böylece tarla veya sınır kavgasıyla mahkemelere giden insan sayısında azalmalar başladı. Ortak çalışma ve imece geleneğinden de çok yararlandık.

Herkesin çıkarına olan durumlarda insanlar fazla direnmez. Direnme, daha çok, birinin lehine diğerinin aleyhine olan durumlarda açığa çıkar. Böyle bir durumdan kaçınmak mümkün değilse zarara uğrayanın zararını tazmin etmek doğru bir yoldur diye düşünüyorum.

Biz daha çok çalışmayı teşvik ettik. Sorun çıktığında ise ikna edilmeden kazma vurulduğunu sanmıyorum.

Çamura Son Kampanyası sırasında, bazı yollar açılacakken, birilerinin lokantası yol üstündeydi. İstimlak bedeli ödenmiş olmasına kar-

şın "Ben işyerimi yıktırmam; yürekliyseniz gelip yıkarsınız!" gibi söylemlerle yıktırmayan insanlar da vardı. Samsun'da ikamet edip Fatsa'da ahkam kesen bu insanlara papuç bırakmadık ve o işyerini yıktık. Buna benzer, istimlak bedellerini aldıkları halde direnen insanları ikna edip bütün yolları açtık. Bu yollar açıldıktan sonra, ilgili insanlardan, binaları değerlendi diye Şerefiye Vergisi tahsil ettik. Bu insanlar vergiyi seve seve ödediler; çünkü bu vergilerin nerelerde kullanıldığını bizzat görüyorlardı. Daha önceki dönemde toplanan vergilerin nerelere harcandığı bilinmezken; Fikri Sönmez, toplanan vergilerin halkın çıkarları için harcandığını gösteren çizelgeler yayınlıyordu. Daha önce sekiz ayda 11 milyon lira vergi toplanırken; üç aylık Fikri Sönmez döneminde 24 milyon liralık vergi toplanmıştı. Üstelik, toplanan bu 24 milyon liranın da halkın çıkarları için harcandığı belgeleniyordu. Örneğin, elektrik sorununun giderilmesi için, iki trafoyu birleştirip bir mahallenin sorununu çözerken, diğer mahalleye de yeni bir trafo alıp onun da sorununu çözüyor ve iki trafo almaktan kurtuluyor, halka da bunu anlatıyorduk.

Fikri Sönmez'in karşılaştığı sorunlardan bir diğeri de aylardır maaş alamayan belediye çalışanları idi. Biz, belediyeye, altı yeni eleman aldık. Diğer belediye çalışanlarını, eğitim çalışmaları ile kendi anlayışımız doğrultusunda eğitmeye çalıştık. Bu eğitim çalışmalarını Ahmet Özdemir sabırla ve şevkle yapıyordu. Daha önce kusurlu bulunmuş olsa bile hiç kimseyi işten atmayacaktık.

DİSK'e bağlı Genel İş sendikası ile toplu sözleşme yapıldı. Bu sözleşmenin hükümlerine göre %150-350 arasında ücret artışı ve sosyal haklarda inanılmaz iyileştirmeler sağlandı.

Bu çok önemli...

Bu arada çalışanların geçmişten gelen alacakları dahil olmak üzere bütün borçlar ödendi. Çalışanlar, zamlı maaşlarını, her ay düzenli bir şekilde almaya başladılar. Çalışanlardan herhangi birisinin rüşvet aldığı veya usulsüzlük yaptığı tespit edildiği takdirde görevine son verileceği belirtildi.

Hamsi mevsiminde, hamsi kamyonlarından alınması gereken vergiler, önceki dönemde, rüşvet alanların göz yumması sonucu, çok düşük düzeydeydi. Yapılan denetimlerle bu vergiler inanılmaz düzeyde arttı. İnsanlar, verdikleri vergilerin hizmet olarak onlara geri döndüğünü görünce de bu durumu benimsediler.

Mahallelere trafolar monte edilip elektrik sağlanmış; Çullu Tepesi'nde su sorunu çözülmüş; sokaklarda çamur sorunu giderilmişti.

Kapatılan kanalizasyonlardan sonra da yollara parke taş döşeniyordu. Kısacası, az zamanda çok iş başarmıştık. Belediyenin gelirlerini yükseltecek önlemleri de alarak, hizmetler için kaynak sağladık. Bu gelirler arasında sinema biletlerinden alınan rüsum dahil olmak üzere görünen ve görünmeyen gelirler vardı. Belediye işçi birim toplantısında, belediyeye bir otobüs alınması kararlaştırıldı. Çalışanlar bunun için maaş ve ücretlerini almayı on beş gün erteleldiler. Sonuçta, belediye bir servis otobüsüne kavuştu.

Bu arada, siyasi olaylar da devam ediyordu. 24 Aralık'ta, Maraş Katliamı'nın yıldönümünde, protesto gösterileri yapıldı. Aydın Akyazı'nın organize ettiği bu korsan gösteriye öğrenciler, öğretmenler, esnaf ve diğer halk kesimleri olmak üzere 5000 kişi katıldı.

Bu arada, belediye başkanı seçildikten sonra faşistlerin saldırıları devam etti mi?

Devam ettiremediler; ama biz de faşistlerin provokasyon eylemlerine karşı uyanık olmak üzere arkadaşlarımızı uyarmıştık. Ordu bölgesinde, özellikle Fatsa'da asla olay çıkartılmasına fırsat tanımayacak, provakasyonlara karşı, sadece savunmada kalacaktık. Yani Ordu bölgesinde, mümkün olduğu kadar sakin ve kavgasız bir yaşam sürdürmeliydik.

Türkiye'de sokağa çıkmanın zor olduğu bir dönemde, Fatsa'da, çok sakin, kavgasız bir yaşam sürüyordu diyebilir miyiz?

Evet, zaten faşistler Fatsa'yı terketmişti. Sağcı bilinen, şiddete bulaşmamış insanlara baskı uygulanmıyordu.

Saldırgan olmadığı, insanları taciz etmediği sürece hiç kimseye baskı uygulanmadı. Bu, Fatsa çevresinde de uygulanan ve bana göre doğru olan bir karardı. "Zamanında radikal önlemler almadığınız için faşistler palazlandı" türünden eleştiriler olabilir; ama o günkü kararın doğru olduğunu düşünüyorum. Ordu'nun merkezi hariç, hemen hemen her bölgesinde çığ gibi büyüyorduk ve karaborsaya karşı yaptığımız mücadele bize büyük prestij sağlamıştı.

Çamur sorununa, mahallelerin su ve elektrik sorunlarına çözüm getirdiniz; bunların dışında, Halk Komiteleri'nden size gelen talepler var mıydı?

Fatsa'daki önemli sorunlardan biri de fındık kabuğu sorunudur.

Fındık kabuğu da mı sorun oldu?

Fındık kabuğu, Ordu-Giresun yöresinde yakacak olarak kullanılır. Bu bölgede, ılıman bir iklim hakimdir ve fındık kabuğu yağlı olduğundan yavaş, için için yanar. Isı verir ve hemen sönmez. Hatta korları küle örttüğünüzde hemen sönmez, külü kaldırdığınızda yanmaya devam eder. Izgaralarda kömür yerine fındık kabuğu kullanılır. Kısacası bölge için önemli bir üründür fındık kabuğu.

Fatsa'da bir fındık kırma fabrikası mı vardı?

Evet, iç ve kabuğu ayıran bir işletmedir orası. Bu işletme fındık kabuğunu daha uygun fiyatla başka yerlere pazarlıyor, Fatsa halkı bundan yararlanamıyordu.

Fikri Sönmez, fındık işletmecileriyle konuşmuş ve "Fatsa'nın ürünlerini öncelikle Fatsa'ya vereceksiniz; bizim ihtiyacımız varken başka yere gitmesin" demiş.

Bu aşamaya gelince, biz, "Fındık kabuğunu en eşit şekilde nasıl dağıtabiliriz; ihtiyaç sahiplerini nasıl belirleyeceğiz?" diye düşünmeye başladık. Belediye üzerinden dağıtsak, belediyenin yeri yoktu. Dağıtım büroları kursak, bu işe ayıracak para yoktu. Geçmişte, Sovyetlerdeki bürokratları eleştirdiğimizi düşündüm; bürokrasi böyle gelişiyordu demek ki. Dağıtım büroları oluşturacak, dağıtım bürolarını denetleyecek insanlar çalıştıracaktık, derken işin içinden çıkamayacaktık. Sonunda, "Bu dağıtım işini Halk Komiteleri'ne verelim; sorunu onlar çözsün" dedik. Dul, yaşlı, yetim, işsiz ve yoksullara öncelik verilmesini isteyerek görevi komiteye devrettik. Bunlar, kendi mahallesindeki insanları tanırlar diye düşünüyorduk. Komitelerde başkanları arasında AP'li, MSP'li insanlar da vardı.

Bir mahallede, AP'li komite başkanı ile ilgili şikayetler geliyordu. Şikayetler yoğunlaşınca denetlemeye gittik. Adam fındık kabuklarını yakın akrabalarına dağıtıp geri kalanları depoda muhafaza ediyordu. Bu durumda yeniden seçim yaparak, daha adil dağıtılmasını sağladık.

Fatsa'da diğer sosyalist gruplar çalışma yapamaz mıydı gibi sorularla karşılaşıyoruz. Çalışmalarımızın başlangıcından beri yanımızda olan Doğan Çelebi, Halkın Kurtuluşu'ndandır ve yaptığımız bütün çalışmaların içinde yer almıştır. Kendi bulunduğu mahallenin komite başkanı veya üyesiydi.

Fatsa'da Çamura Son Kampanyasında diğer siyasi gruplara çalışmalarda yer verilmemesi söz konusu değildi herhalde. Ama parsa toplamaya gelenlere de "Çalışmayanlara söz hakkı yoktur" denilmiş anlaşılan.

Diğer siyasetleri çalıştırmama gibi bir tavrımız olamazdı ve olmadı da. "Önce kazma, küreği al, çamura son kampanyasında çalış, sonra da sofrada yemek dağıtılıyorsa buyur ye" denilmiştir.

Yanılmıyorsam, Fatsa'nın bir bataklık sorunu da vardı.

Kurtuluş Mahallesi'nin bir kesimi bataklıktı. Kurbağa vıraklama sesleri, sinek ve koku, mahalleliyi rahatsız ediyordu. Mahallede yaşayanlar, bu kurbağa seslerini teybe kaydedip parlementoya göndermiş, Fatsa'nın orta yeri bataklık; kokudan geçilmiyor diye feryat etmişler; ama dinleyen olmamış.

Kurtuluş Mahallesi gibi faşistlerin yoğun olduğu bir mahalledeki bataklık sorununu bile Fikri Sönmez çözmüş...

O, "Ben, sadece bana oy verenlerin değil, bütün Fatsa'nın Belediye Başkanı olacağım" demişti. Gerçekten de öyle davranmıştır.

Bizim devrimciliğimiz, sorunların üstüne yürüyen, onları çözmeden pes etmeyen bir anlayışa sahipti.

Ele aldığınız başka hangi sorunlar vardı?

Yol, su, elektrik gibi sorunları çözdükten sonra mahallelerdeki sosyal sorunlarla da ilgilenmeye başladık. Kumar ve içki sorunlarıyla ilgili kadınlardan çok destek aldığımızı söyleyebilirim. Bütün kazancını kumara yatırıp evinde çoluğunu çocuğunu aç bırakanlara ya da içip içip geç saatlerde eve gelip karısını dövenlere de müdahale etmeye başladık. Tabii içene değil çevresini, ailesini rahatsız edene müdahale ediyorduk.Öncelikle, konuşup ikna etmeye çalışıyorduk. Sonra, Halk Komiteleri'nde eğitim çalışmalarıyla destek vermeye çalıştık.

Yaptığımız bu sosyal çalışmalarda kadınların çok büyük desteğini aldık. Kumar ve aşırı içki ile mücadelemiz, kadınlar arasında oldukça geniş destek ve ilgi gördü.

Fikri ağabeyi ziyaret ettiğim bir gün, kendisini bir polis eşinin ziyaret ettiğini, kocasının kadını dövdüğünü söyleyerek, yardım istediğini belirtti. Polisle görüşüp bu davranışlarından vazgeçmesini isteyeceğini de söyledi.

Fatsa'da aksayan, şikayet edilecek her şey, Mahalle Komiteleri veya Fikri Sönmez'de toplanıyordu. Genelde sorunlar Fikri ağabeye değil Mahalle Komiteleri'ne giderdi. Bazen Fikri ağabeyin önüne giden sorunlar da oluyordu.

Polis eşi kadın bu işleyişi bilmediğinden ona gitmiş olabilir!

Biz sosyalistler kadın erkek ilişkilerinde eşitlik ararız. Karadeniz'de bu ilişkiler, hâlâ erkeklerin egemenliği şeklinde seyrediyordu. Bir arkadaşımızın evinde toplantı yapıyorduk. Arkadaşımızın eşi mutfakta yemek hazırlıyor, biz de hararetli bir şekilde tartışıyorduk. Bir ara arkadaşımız eşine seslenip yanımıza çağırdı ve bardaklara su doldurmasını istedi. Oysa sürahi ve bardaklar masadaydı. Biz bu durumu çok eleştirdik. Özellikle erkek anneleri oğullarını savunup kendilerinin de kadın olduğunu unutarak "Ben o gelini oğluma hizmet etsin diye aldım!" derlerdi. İlginç olan, kadınların da bunu kanıksamış olmalarıydı.

İlişkilerimiz geliştikçe, bu tür olayların üzerine gitmeye başladık. Bir süre sonra bu bölgede kadın sorunlarının önemli boyutlarda olduğunu gördük ve bu duruma müdahale etme kararı aldık.

Kadın Çalışmaları

Kadınlar arasında kadrolaşmanız var mıydı?

Önceleri kadınlar arasında destekçilerimiz çoktu; ama çalışacak kadın kadrolarımız yoktu. 1980 Mart'ında pahalılığa karşı yaptığımız, 9-10 bin kişinin katıldığı mitinge, bine yakın kadın katılmıştı.

Yusuf Atasoy, liseden bazı kız arkadaşların çalışmalarımıza katılmak istediklerini söylemiş, ben de yaşları çok küçük diyerek buna karşı çıkmıştım. Tekrar tekrar ve ısrarla bu taleplerini yineleyince Şafak, Kerime ve Ayşe Makar'ı mahallelerdeki kadın çalışmalarının içine kattık. Bu arkadaşlarımızdan Ayşe Makar'ı henüz 18 yaşındayken 12 Eylül sonrası bir çatışmada yitirdik.

Hem kadın çalışmalarına katılacak hem de Halkla İlişkiler Birimini güçlendirecek bir kadın arkadaş arayışı içindeydik. Samsun'da, hem gençlik hem de mahalle çalışmalarda öne çıkan Aynur Tandoğan adında bir arkadaşımız vardı. Onun bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu düşündüm ve Aynur'u Fatsa'da görevlendirdik. Okulu bile bitirmeden, Belediyenin Halkla İlişkiler bölümünde çalışmaya başladı. Seher Ertop da liseyi bitirmişti. Onu Fikri Sönmez'in özel sekreteri olarak görevlendirdik. Belediyede yaptığımız toplantılara, Fikri Sönmez, Aynur Tandoğan, Atıf

Özgel, Ahmet Özdemir, Kemal Atasoy ve zaman zaman Seher Ertop ile ben katılıyorduk. Atıf Özgel üç ay görev yaptıktan sonra, başka bir bölgede çalışmak üzere belediyedeki görevinden ayrıldı.

Fatsalı Kadınlar
Ayaktakiler sağdan: Rabia Gürler, Aynur Tandoğan, Seher Ertop, Gülin Bayraktar, Kamile Sönmez, Hanife Azcan. Önde Elif Ana.

Kadın sorunlarına ilişkin ne tür çalışmalar yapılıyordu?

Eşleriyle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, kadınlara ilişkin bütün sorunlar tartışılıyordu. Kadınlar, kafalarındaki tüm sorunları, bizim arkadaşlarımızla konuşmaya, tartışmaya başladılar. Fatsa'daki öğretmenlerle bu arkadaşlarımız arasında kolektif bir dayanışma, sorunları birlikte çözme alışkanlığı belediye seçimlerinden önce başlamıştı. Özellikle Şerefnur Arı, belli bir grupla görüşmelerde bulunduğundan özellikle bahsediyordu. Her sorunu kolektif bir şekilde çözme alışkanlığı edinmiştik. Halkın sorunlarını dayanışma içinde çözmeye çalışıyorduk. Aileler eşlerini, çocuklarını bize emanet edip Fatsa dışındaki sorunlarını çözmeye, işlerini takip etmeye gidebiliyordu. Öğretmen, memur gibi kesimlerle Fatsa halkının, ailelerin bütünleşmesi, dayanışması, sorunları ortak çözme alışkanlığı edinilmesi, devrimci kültürün oluşması açısından yol almaya başladığımızın göstergesidir. Aynurlarla yapmak istediğimiz, sadece ailevi sorunları tartışmak değil, sosyal sorunların aileye yansıması ve kadın olmayla ilgili sorunların da tartışılması, bu sorunlara ortak çözüm bulma anlayışının oluşmasıydı. Kadınlara şiddet uygulanması, tartıştığımız en önemli konulardan birisiydi. Bu konudaki siyasi anlayışımızı anlatıp tavrımızı açıkça belirtiyorduk.

Fatsa Halk Şenliği'nin
Emre Senan Tarafından Yapılan Afiş

Ev işlerinde ortaklaşma isteği, önce devrimci arkadaşlarımızın tutum değişiklikleri ile başladı. Kadınlar ve erkeklerimiz kaldıkları her evde yemek, servis, çocuk bakımı ve yatak düzeltme gibi işleri yapmaya başladılar. Bu da ev kadınlarının politik çalışmalara katılmasını (miting, barikat nöbeti v.b.) sağladı.

Fatsa Halk Şenliği

Kadınlar önce, Çamura Son Kampanyası'nda, sonra da Halk Şenliği'nde önemli görevler aldılar; kolektif çalışmalara katıldılar. Bazı kasaba ve kentlerde üzüm, kiraz festivali gibi yöreyi tanıtan, daha çok turizm amaçlı festivaller yapılıyordu. Biz kendi anlayışımızı gösteren, farkımızı sergileyebileceğimiz bir halk şenliği yapalım dedik.

Neden, fındık festivali yapmadınız da Fatsa Halk Şenliği yaptınız? Aradaki fark neydi?

Fındığı, bölgenin bu ürününü ön plana çıkarıp ticari, turistik bir imge haline getirmek istemiyorduk. Biz, Fatsa'da yaptıklarımızı anlatabileceğimiz, halkın kendi kültürel etkinliklerini sergileyebileceği, sanat ve kültür çalışmalarıyla tanışabileceği bir şenlik düşünüyorduk.

Yani amaç fındığı, fındıkla ilgili sorunları anlatmak değil. Amaç, orada görünür olmayan yaptıklarınızı anlatmaktı. Şimdiye kadar konuştuklarımızdan anladığım bu. Fatsa'da, Çamura Son Kampanyası, halkla birlikte komitelerin örgütlenmesi gibi önemli şeyler yapıldı; basın bunlara yer vermiyordu. Amaçlardan birisi de bu festivalle, dışa açılmak, kendini ifade etmekti diye hatırlıyorum.

O yanı da var. Zaten halk şenliği gibi bir etkinlik düzenleyelim fikrini ilk olarak ortaya atan arkadaşımız Oğuzhan Müftüoğlu'ydu.

Yani bu fikir ondan mı geldi?

Tabi tabi, Oğuz'dan gelmişti. Biz, daha yerel bir festivali geniş bir hale getirmeyi düşünürken, Oğuz'un Halk Şenliği fikrinin bizi boyutlandırdığını söylemek gerekir. Bizim, *Seni Halk Adına Ölüme Mahkûm Ediyorum** gibi kitaplardan esinlenerek skeçler hazırlamak gibi düşünceleri-

* *Seni Halk Adına Ölüme Mahkûm Ediyorum*, Çev. Bülent Habora & N. Sel, Yar Yayınları.

miz vardı; ama Oğuz'un önerisi bu düşüncemizi başka bir boyuta taşıdı. Halk Komiteleri, bu fikri geliştirip bir karar haline getirdi.

Bunları tartışırken, diğer yanda Fatsa'da çalışmalar devam ediyordu. Halk Komiteleri'ni seçmiş, programı oluşturmuştuk; ama sorunlar bitmemişti. Halk Komiteleri'ni iki-üç ayda bir topluyor, Fatsa'daki gelişmelerden haberdar ediyorduk.

Yani festival düzenleyeceğiz diye işleri aksatmıyordunuz?

Elbette aksatmıyorduk, toplantılar yapılıyor; şu bölgenin su, bu bölgenin elektrik sorunu giderildi gibi bilgiler veriliyordu.

Festival düzenlemek, yeni bir görev olarak önünüzdeydi.

Bu toplantılarda, festival yapılacağı da söylendi. Nasıl yapılacak, kimler katılacak gibi konuları tartışıp karar haline getiriyorduk.

Asıl önemlisi, toplumla devrimci belediyenin kaynaşması, birlikte iş yapabilecek hale gelmesidir. Yerel yönetime ilişkin düşüncelerimizin farkını bu kanalla anlatabilecektik. Bir taraftan programı, teşkilatlanmasını Fatsa'da yapacaktık; ama İstanbul'dan Ankara'dan da sanatçılar, gazeteciler gelecekti; bunların da teşkilatlanması lazımdı. Deyim yerindeyse, Fatsa'da gerçekleşen bu etkinlik, ülke genelinde, bir boy gösterme olayı haline gelecekti. Halk Şenliği yapacağız kararını aldıktan sonra, somut önerilerle programı şekillendirmeyi Halk Komiteleri'nde tartışmaya başladık. Organizasyonu nasıl, kimlerle yapabiliriz, neler yapabiliriz diye düşünüyorduk. Bir ekip oluşturduk. Belediye çalışmalarıyla ilgili Halkla İlişkiler Komitesi vardı ve ilk andan itibaren bu çalışmaların içinde ben de bulunuyor, merkezle bağlantıyı kuruyordum.

Fatsa'ya bu dönemde biraz ağırlık versen bile öbür tarafları da ihmal etmiyormuşsun. Diğer bölgelere de gidiyor muydun?

Tabi. Oralarda da arkadaş gruplarımız, organizasyonumuz vardı, belli bir noktaya gelmiştik. Ama Fatsa, Türkiye çapında özel bir öneme sahip olmaya başladığından, daha fazla; diğer taraflarla da kendi sorunları çerçevesinde ilgileniyorduk.

Halk Şenliği düzenleme komitesinde, Fikri Sönmez en başta olmak üzere, Ahmet Özdemir, Aynur Tandoğan, Kemal Atasoy vardı. Fikri ağabeyin özel sekreteri Seher Ertop, yaşı çok genç olmasına rağmen bu

toplantılara katılmış ve katkıda da bulunmuştur. Ayrıca, Aydın Akyazı ve Mehmet Gümüş de çalışmaların merkezinde yer alıyordu.

Buradaki Halk Şenliği organizasyonu sırasında, Ankara ve İstanbul'daki diğer faaliyetleri organize etmek üzere, Hakkı Zapçı arkadaşımıza görev verilmişti.

Bu arada, ilginç bir şey de yaşadık. Fatsa'ya pazartesi günleri her yerden kamyon, traktör gibi araçlar geliyor; caddelere, kaldırımlara arabalar parkediliyor; caddelerde, sokaklarda yayaların yürümesi zorlaşıyordu. Belediyeden "Araçlar buralara parkedilmesin" diye bir hafta önce duyuru yapıldı; ama ikinci ay da bu durum devam etti. Esnaflar da dükkan önlerine mal koyarak yaya kaldırımını işgal ediyordu. Sonra zabıtalar ceza yazmaya başladı. Ancak halk "Siz bize yer gösterdiniz de biz mi gitmedik?" diye yoğun bir tepki gösterdi. Bunun üzerine, Cem Sineması'nda binden fazla insanın, bütün esnafın, Belediye Halkla İlişkiler Biriminden arkadaşlarımızın katıldığı bir toplantı yapıldı. Fikri ağabey çıkıp şöyle bir konuşma yaptı: "Biz yanlış bir uygulama yaptık; siz de haklı olarak tepkiler gösterdiniz. Yer ayarlamadan ceza yazdık. Yaptığımız bu işlem yanlıştır. Kaldırımlar üzerine park etmek yanlıştır; ama biz de size alternatif yer göstermedik. Yeri ayarlamadan bu cezaları kestik; sizinle de uzun boylu konuşamadık. Bunu yapmak yanlıştı!" Bu özeleştiri toplantısı da halkta çok olumlu bir yansıma bulmuştu.

Halkımız "Bunlar, güçlerine güvenip her yaptığımız doğrudur demiyor; yanlış yaptık demekten çekinmiyorlar; hem de herkesin önünde" demeye başladı.

Biz, gördüğümüz yanlışları söyleriz. Bu bir saygı, bir güven işaretidir. Fındık mitinglerini, Çamura Son Kampanyası'nı yaparken de Halk Komiteleri seçerken de ana hedefimiz burjuva politikacılarının ülkeyi idare ettiği gibi, birilerinin yaptığı, diğerlerinin de seyrettiği bir yönetim şeklinden uzaklaşmaktı. Yani, biz toplumun seyirci olmasını değil, yönetime katılmasını istiyorduk. Siyaset yapmak herkesin hakkıdır; hakkı olduğu kadar da görevidir.

Yani edilgen insanlar topluluğu değil, etken, atak, fikirlerini söyleyen, katılımcı, toplumu ve kendini değiştirmeyi hedefleyen insanları amaçlıyorduk. Yaptığımız çalışmalar da bir parça, ona hizmet eder diye düşünüyorduk. O toplantı bizim açımızdan olumlu oldu. Yanlıştan dönebileceğimizi ve bunu açık yüreklilikle söyleyebileceğimizi gösterdik. Bundan da çok iyi sonuçlar aldık. Halkta güven, daha fazla katılma, daha fazla fikrini ifade etme gibi yansımaları oldu. Bu olaydan sonra Halk Şenliği yapılmasını da karar haline getirdik.

Aktaran: Sedat Göçmen

Fikri Sönmez Fatsa Çocuk Korosu ile Birlikte

Dışardan gelen sanatçılarla ilişki kurmak için bu ilişkileri bilen birisi lazım. Bu kişi Hakkı Zapçı mıydı?

Hakkı Zapçı'ydı. Hakkı Zapçı, kısa bir zaman içinde, şair Gülten Akın, fotoğrafçı Ali Ay, İrfan Demirkol, Alper Usal, Ali Asker, Emre Senan *gibi isimleri şenliğe kattı.* Çok sayıda insanla, Aslan Başer Kafaoğlu, Can Yücel gibi isimlerle ilişkileri de Hakkı kurdu.

Demokrat Gazetesi *ekibi destek veriyordu zaten.*

Veriyordu; ama işin organizasyonunu da hamallığını da yapan ekiplerimiz vardı. Böyle bir ekip, birçok sanatçıyı, bilim insanını, gazeteciyi, çeşitli sanat dallarından insanları bir araya getiriyordu. Bu ekip, organizasyona ciddi katkılarda bulunmuştur. Bu arada, hani kasketli bir adam, yanında eşarplı bir kadın kucaklarında bir kız çocuğu, yanlarında bir erkek çocuğu bulunan bir afiş vardır; o afişi de Emre yapmış; ben bunu yeni öğrendim!

Emre'nin çizgileri. Onu ben biliyordum.

Emre Senan yapmış. Onun çizgileriydi. Afiş olarak çok güzeldi.

Fatsa'da doğru dürüst tiyatro salonu, sinema salonu, konser salonu yok. Bu kadar çok insanı getiriyorsunuz. Bu insanları önceden planlayarak mı çağırdınız, yoksa geldikten sonra mı planladınız?

Planlama kısmı Hakkı Zapçı ve saydığım ilk ekibe ait. Kimlerin geleceğini ilk anda bilmiyorduk. Onlarla konuştuğum, iki taraf arasında irtibatı da kurduğum için zaman zaman şüpheye düştüğüm olmuştur. Ama sana şunu söyleyeyim; Ankara'dan ne geleceğini bilmiyorduk. Yine de kendi gücümüzle ne yapılabilirse o kadarını planlıyorduk. Onları garanti altına almaya çalışıyorduk; ama Halk Şenliği'nin başlamasından önce, 7 Nisan'da İstanbul'dan bir kamyon geldi. Kamyonun içinden kimi paketler çıktı, paketler gayet muhafazalıydı. Açıldığında içinden resimler çıkmaya başladı. Bazı ünlü ressamların resimleri gelmişti.

Bağış olarak mı gönderilmiş?

Bağış olarak değil; sergilenmek üzere gönderilmiş. O dönemin çok meşhur ressamlarından birisi olan Nedret Tekman resimlerini göndermişti. Bu arada desenler, karikatürler, kaligrafik şekilde yazılmış Can Yücel, Gülten Akın, Ahmet Arif gibi şairlerin şiirleri geliyordu. Yani o katkıyı gördüğüm zaman diğer sanatçılar gelecek diye umutlanmaya, bu işi yapacağımıza, hem de başarıyla sonlandıracağımıza inanmaya başlamıştım.

Sergi işini düzenleyecek ekip, resimleri asmaya ve sergi alanlarını belirlemeye başladı.

Resimleri ve diğer sergi malzemelerini gönderenler küratörlüğü yapacak birisini de düşünmüşlerdir. Nerede, neyi yapacağını da bilen birisi işinizi kolaylaştırmıştır.

Tabi! Biz yapsak, çivi çakacak adam bulamaz mıyız, buluruz. Çakarız civileri olur biter; ama bu farklı bir şey. Adamlar, resim yaptıkları gibi asmayı da düşünmüşler. Ben bu manzarayı gördükten sonra, "Tamam, bu işi yapacağız, hem de çok iyi yapacağız" dedim. Oraya gelen arkadaşlarımızın emeklerini, çabalarını hep saygıyla, sevgiyle anmışımdır. Fatsa Halk Şenliği, sadece Fatsalıların değil, oraya gelen, eserlerini gönderen, destek veren insanların eseridir. Fatsa'nın pişirdiği yemeğe bu insanlar lezzet katmışlardır.

Şenliğe dışarıdan gelen katkıların yanında yerel olanaklarla neler yapabiliriz diye düşündük. Spor müsabakaları yaptık. Futbol turnuvası, atletizm yarışmaları, bisiklet yarışmaları düzenledik.

Fatsa Halk Şenliği Etkinlikleri
9 Nisan 1980

ODTÜ Korosu ve Halk Oyunları
Halk Ozanları Dinletisi: Hüseyin Çırakman, İsmail İpek, Çem Usal ve Hüseyin Türkoğlu
Sinema: "Maden (Yön.: Yavuz Özkan) ve Kara Çarşaflı Gelin (Yön.: Süreyya Duru)"
Tiyatro: "Yeniden Doğarız Ölümlerde (Yazar: Muzaffer İzgü)"

10 Nisan 1980

Müzik: Çocuk Korosu dinletisi
Slayt Gösterisi: Konut Sorunu
Müzik: Aşık Arabi, Ali Asker ve Alper Usal
Sinema: Yılmaz Güney "Umut" ve "Endişe" filmleri
Çocuk Tiyatrosu: "Kendini Yazan Şarkı (Yazar: Adalet Ağaoğlu)"

11 Nisan 1980

Sinema: Yılmaz Güney "Endişe" filmi
Tiyatro: Giresun Gençlik Tiyatrosu "Skeçler"
Panel: TV'de Dizi Filmler (Ü. Oskay, C. Yücel, E. Mutlu, T. Eryılmaz, A. Kurt, Y. Dağdeviren.
Halk Gecesi: Hüseyin Çırakman, İsmail İpek, Cem Usal ve Hüseyin Türkoğlu
Sinema: Gillo Pontecorvo "İsyan (Kanlı Ada)", Yılmaz Güney "Umut"
12 Nisan 1980
Panel: Kültür Üzerine (C. Yücel, M. Belge ve A. İhsan Mıhçı)
Spor Karşılaşmaları:
Panel: Basının İşlevi (A. B. Kafaoğlu, Y. Aldoğan, G. Vassaf, A. Abakay, H. Düzgün)
Şiir: Can Yücel, Gülten Akın, Adnan Yücel
Halk Ozanları Gecesi: Hüseyin Çırakman, İsmail İpek, Ali Asker, Cem Usal ve Alper Usal.

13 Nisan 1980

Panel: Halkın Belediyesi Nasıl Olmalı? (Fikri Sönmez, Meral Çakmak, Mustafa Ünüvar ve Mimarlar Odası)
Panel: TRT'nin Haber Politikası. (M.T. Öngören, N. Tlabar, E. Ünür)
Müzik: Çocuk Korosu, Fatsa Halk Korosu Dinletisi
Halk Ozanları Gecesi: Hüseyin Çırakman, Ali Asker, Cem Usal ve Alper Usal.
Sinema: Yılmaz Güney "Zavallılar"

14 Nisan 1980

Müzik: Çocuk Korosu Dinletisi
Sinema: "Maden", "Zavallılar", "Umut"
Kapanış: Fatsa Halk Korosu, Çocuk Korosu, Halk Oyunları ve Halk Ozanları Dinletisi.

Halk oyunları yarışması yapabilirdiniz.

Yarışma değil; ama halk oyunları ekipleri oluşturduk. Müzisyen arkadaşlarımız vardı. Mehmet Gümüş'ü tertip komitesine almıştık. Orkestrada çalışan insanlar bunlar. "Halk korosu kurabilirmiyiz" diye düşündük. Bu arkadaşların yeteneğine, bilgisine ve örgütçülüğüne güveniyoruz. Mehmet, "Bu iş öyle zannettiğiniz kadar kolay değil, zaman sorunumuz var" dedi. "Kolay olsa sana söylemezdik" dedik ve görevi Mehmet'e havale ettik. O da işe şevkle sarıldı. Çocuk korosunu da çocuklarından uzak kalmış Ahmet Özdemir oluşturacaktı. Ahmet hocam da o işe şevkle sarıldı. Programın oluşturulması ve gerçekleştirilmesi için çalışmalara başladık. Bu arada, şiir okuma yarışması yapmaya da karar verdik.

Yaş tahta!

Yaş tahta olur mu! Yani, "Halkımız şiir okusun" deyince, nasıl bir talep var!

Bir milyon şairimiz vardır bizim?! Şiir kitabı okumayız; ama şiir yazarız!

Onun için yaş tahta diyorsun sen! Şiir okuma seçmelerini ve kayıtları, Aynur ile Seher yapacaktı. Seher, lisede öğrenciyken, mitinglerde şiir okurdu. Hatiplik yanları iyiydi. Bölgede bizim 3000'in üzerinde, toplamda da 4000'e yakın insan yargılanmıştır. 146/2'den yargılanan bir kişi vardı, o da Seher'di. 146/2'de idam istenir. Konuşarak milleti isyana teşvik ettiği düşünülmüştür. Yani kızın yeteneği başına 146/2 olarak döndü!

Halk korosuna, şiir okuma yarışmasına, düşündüğümüz sayının onbirmi katı insan müracaat etmişti. Aynur'la konuştuğumuzda okumayı sökememiş, heceleyerek okuyan insanların şiir okumak istediğini, ne yapacağını şaşırdığını söyledi. O zaman eleme yapacaksın, seçeceksin dedik.

Seçilmiş on beş-yirmi kişi, büyük salonlarda şiir okuyorlar. Çıkıp bir bakayım dedim.

Aynur'da zaten seçe seçe azaltmış; ama bir de elenenleri düşünürsek, daha büyük felaket. Sonunda şiir okuma yarışmasını kaldırmakta bulduk çareyi!

TÖB DER'li öğretmenlerle Halkevi'ndeki gençler Yeniden Doğarız Ölümlerde adlı oyunu bir ay içinde sahnelenecek duruma getirdi. İyi bir oyundu. Halk oyunları ekipleri oluşturuldu. Kısacası, Fatsa bir şeyler yapmaya başladı.

Hareketlenmeye başladı.

Tabi. Diğer taraflara da gidip geliyorum. Tekrar bir toplantı yaptık. Halk Şenliği'ne kadar ilk çalışmalar ne durumda, neler yapıyoruz, yapmamız gerekenler neler gibi değerlendirmeler yaptık.

Senin durumunu tahmin edebiliyorum. Fatsa'ya gelip Şavşat'ı merak ediyorsun. Şavşat'a gidip Fatsa'yı merak ediyorsun.

Bunların hepsi doğru; ama şimdi antenleri Fatsa'ya çevirmişiz. Türkiye'nin her tarafından insanlar gelecekmiş. Olay, benim yerel bir şenlik düşüncemden farklı bir noktaya gitti. Yani Oğuz, başımıza iş sardı! Mahcup olmamamız lazım, iyi bir organizasyon yapmamız gerek diye düşünüyoruz.

Bir sürü ilginç olay yaşanmış olmalı!

Yaşanmaz mı? Halk Komiteleri'nin yöneticilerinden birisi olan Ahmet amca, "Halk korosunda şarkı söyleyeceğim" diyerek Mehmet'in başına bela olmuş. Mehmet'in anlattığına göre adamda borazan gibi bir ses varmış ve koroda yer alması neredeyse imkansızmış. "Siz radyo sanatçısı seçmiyorsunuz, halk korosu oluşturuyorsunuz ve ben de halkım bu koroda yer alacağım" diye ısrarla zorlamış ve koroda kenarda köşede bile olsa kendisine yer açmış.

Halk korusunu oluşturmak nispeten daha kolay. Liselerde korolar var zaten. Oradan bir ana gövde oluşturup halktan katkılarla bir halk korosu oluşturulabilir. Burada da sesi güzel olsun veya olmasın herkesin koroda yer almak istemesi, sorun oluşturuyordu.

Yani onu filme alsan tam bir komedi filmi çıkar.

Aynen öyle. Bu tam öyle bir filmlik iş yani. Atsan atamazsın, satsan satamazsın ikileminde bir durum. Mehmet bile çaresiz razı oldu. Yani ikna edemedi. Buna benzer bir durum Ahmet'te, çocuk korosunda oluyordu.

Hem çocuklarda hem ailelerde...

Ahmet sıkıntıyı daha rahat çözdü. O, biraz da belediyedeki rutinin içinde deneyim kazandığından, insanları ikna etmeyi becerebildi. Diğer yandan tekrar öğrencileriyle karşılaşmış gibi oldu. Yaratıcı bir faaliyetle varolan şarkıları yeni sözcüklerle yazmaya başladılar. Fatsa çocuk ko-

rosunun bazı şarkı sözlerini Ahmet Özdemir ile birlikte çocuklar yazmıştır.

O sözlerde, insanı rahatsız eden militan bir yan da var! Küçücük çocukların, militan sözlerle şarkı söylemesi, bugünden bakınca, insanı rahatsız ediyor.

Doğru söylüyorsun, militan bir yan var. Öte yandan şenliğe gelen arkadaşlarımız, en çok çocuk korosunu beğendiklerini, özellikle şarkı sözlerini anlamlı bulduklarını söylemişlerdi.

Koro muhteşem.

Muhteşem bir şey. Eleştiriler de olmuştur; ama ben şimdi onun savunması ya da eleştirisi babında bir şey söylemek istemiyorum. O günkü gerçekliğimiz oydu. Böyle bir durumdaydık.

Almanya'da yaşayan bir arkadaşımız gelmişti. Çocuk korosunun provasını izlemişler. Bizim çocuklar sorular soruyor. "Kızıl Ordu Fraksiyonu niye hapiste, ne yapıyor orada onlar?" diye. Bunu duyan kadının gözü fal taşı gibi açılmıştı. Yani politize olma durumunun örneği olarak anlatıyorum. İyiydi, kötüydü gibi bir değer yargısında bulunmak istemiyorum. Ama o günkü durum, böyle bir şeydi.

"Çocuklarımız bile politik, çocuklarımız bile devrimci" diyerek güzellemeler yapıyorduk. Yani bugünden bakınca bunu görüyoruz. O gün görmek mümkün değildi.

Ahmet Özdemir, çocuklarla o koronun müzik parçalarını, sözlerini birlikte yaptı. Bütün çocuklar katıldı bu eyleme. Yani fikirlerini ifade ettiler. Orada çocuklar politize olmuşlardı; ama birey olduklarını, önemli olduklarını da keşfettiler. Bizim toplumumuzda çocuklar o kadar da önemli değildir, birey olarak büyükler kadar değer taşımazlar.

Evet, oyuncak gibidirler.

Biraz öyledir yani. Biraz sokakta, biraz okulda büyürlerdi. Yeni dönemde, biraz farklı şimdiki çocuklar, kendilerini önemli hissedebiliyor. Ama, o zaman, biraz daha farklıydı çocuklar. Fatsalı çocuklar "Biz önemliyiz; biz şarkıları söylemekle kalmıyor şarkı da yapıyoruz" diyebiliyordu. Daha sonra Ankara, Artvin, Banaz gibi başka yerlere de gitti çocuklar koro olarak. Önemli olduklarını, bir şeyler yapabildiklerini, bi-

rey olduklarını keşfettiler. Fatsa'yı onlar da sahiplendiler. "Çocuk korosu Fatsa ile özdeşleşti" diyebilirim

Halkın katılımı nasıldı?

Birdenbire etkinliklere halkın katılım talepleri çok artmaya başladı. Biz on bir kişilik futbol takımları oluşturabilir miyiz, diye düşünürken, başvuruda bulunan futbolcuların sayısı da artmaya başlamıştı. Fatsa'da, izleyiciden çok katılımcı vardı sanki. "Ben yapıyorum" diyen insan sayısında patlama olduğunu söyleyebilirim. Bir taraftan da turnuvarlar devam ediyor, köyler, mahalleler arası maçlar yapılıyordu. Kılıçlı Köyü'nden Mahmut Ali rekabeti çok abartıyor diye iki de bir şikayet geliyordu. Köy takımını en iyi futbolculardan seçecek ki birinci olsun.

Artık şenliğin yapılması aşamasına gelindi. Dışardan insanlar katılacaktı, onların dışında çevre illerden de insanlar geldiler. Giresundan arkadaşlarımızın oynadığı bir tiyatro topluluğu geldi. Ordu'da zaten şehir tiyatroları vardı. Onlar da sanırım *Evler Evler* adlı oyunu sergilediler. *Zengin Mutfağı*'nı oynadılar.

Biz yine Çamura Son Kampanyası'na benzer bir şey yaptık. Bölgeden şenliğe çok sayıda gözlemci davet ettik. "Gelip oradaki etkinlikleri görsünler, sonra da gidip kendi bölgelerinde benzer aktiviteler yapsınlar" diye düşündük.

Bölgelerden gelecek arkadaşları seçme şansım yoktu. Bu işi, oralardaki arkadaşlara bırakmıştım. Tek tük bazılarına, sen de gel, dediğim olmuştur. Seçilmeyenler küstü demeyeyim; ama Fatsa'yı ve şenliği göremedikleri için kırgınlık yaşamışlar!

Orada bir gözlemci olmak, tarihe tanıklık yapmak gibi bir olaymış. Biz o zaman işin bu yanının farkında değiliz tabi. Günlerimizin sayılı olduğunu da çok bilmiyorduk.

Fatsa'ya gelenler nerede konaklıyordu?

Çamura Son Kampanyasında deneyim kazanmıştık. Belediye ekibinin görevlerinden bir tanesi de gelecek olan aydın, gazeteci ve sanatçılara kalacak ev ve otel ayarlamaktı. Otelde kalmak isteyenler otelde, evde kalmak isteyenler evde kalacaktı. O zaman, Fatsa'da, zaten çok büyük oteller yoktu.

Halk da dışardan gelenleri misafir etmek istiyordu. Hem onları ağırlamak hem de onlarla konuşmak istiyorlardı. O noktada ayarlamalar yapılıyordu. Entelektüel, gazeteci, bilim insanı ve sanatçı çevresinden olup da evde kalmak isteyenlere, Şerefnur ve Asım Arı gibi arkadaşlarımız

ayarlamalar yapıyordu. Yani hem rahat edecekleri hem de konuşabilecekleri evler ayarlandı. Mahalle Komiteleri bu alanda da etkili oldu.

Bazı konuklar otellerde kalmış; ama genel olarak insanlar evlerde kalmayı tercih etmişlerdi.

Doğru; sanatçılar ve Aslan Başer Kafaoğlu geldiklerinde, hep evlerde kaldılar. Halk Şenliği başladığı zaman, misafirlerimiz de gelmeye başladı; oteller, kalacak evler ayarlanmış, yemek yiyecekleri yerler gösteriliyor, evlerde yemek isteyenler evlerde, Fahri Kum'un sahilde bir restoranı vardı, restoranda yemek isteyenler orada yemek yiyordu. Fikri Sönmez, sabah bir konuşmayla şenliği başlattı. Kaymakam da geldi, o da bir konuşma yaptı. Süleyman Demirel'den, Ecevit'ten kutlama mesajları geliyordu.

Herkese davetiye gönderilmiş.

Sonra sergiler, paneller başladı. Çeşitli konularda paneller düzenleniyordu.

TV dizileri ve filmleri paneline Ünsal Oskay, Can Yücel, Erol Mutlu, Tuğrul Eryılmaz, Ali Kurt katıldı mesela.

Bunun gibi kaç tane panel yapıldı?

Kültür paneline Can Yücel, Murat Belge ve Ali İhsan Mıhçı katılmıştı. Nili Tlabar gelmişti mesela, onu hatırlıyorum. Yazgülü Aldoğan konuşmacı olarak katılmıştı. Aslan Başer ve Ünsal Oskay'ın eşi Feryal Oskay da gelmişti.

Emil Galip gelmiş miydi?

Listede gelmişler arasında var. Onu gördüğümü hatırlamıyorum. Kumru Kafaoğlu gelmişti. Demokrat'ta muhabirlik yapıyor, siyasalda da okuyordu o zaman.

Dursun Akçam?

O gelememişti; ama Şükran Ketenci ve Tuğrul Eryılmaz gelmişlerdi.

Tuğrul Eryılmaz da hâlâ anlatıyor Fatsa'yı.

Gelenlerin çoğu hem vefakâr hem cefakâr, yani durduğu yeri sağlam yapan adamlardı. Tuğrul Eryılmaz da böyle biridir.

Bir röportajında, "Fatsa başka bir şeydir; Maraş faşistlerin kendi açılarından propaganda yaptıkları yer ise, Fatsa da devrimcilerin yüz akıdır" diyor.

Doğru söylüyor.

Ali Asker'le ilgili bir anımı anlatayım. Ali Asker Fatsa'ya şenlikten birkaç gün önce geldi. Mehmet Gümüş'lerde kalıyorduk. Mehmet, Ali Asker'i tanımıyordu. "Ali Asker gerçekten gelecek mi?" diyordu. "Yahu gelecek" diyordum ama Ali bıyık altından gülüyordu. Ali de profesyonel devrimcilik yapmak istiyor o zamanlar. Biz de "Her tarafta devrimci var, sanatçı olup türkü söyleyen senin gibi kaç tane adam var?" diyorduk. Ali Asker de Fatsa'nın ve Halk Şenliğinin havasının olumlu bulanlardandı.

Birkaç sanatçı daha gelmişti, bazılarının ismini zikrettik.

Cem de katılmıştı. Cem Usal!

Cem de gelmişti, evet. Kardeşi Alper de gelmişti.

Dışarıdan gelenlerin şaşkınlık içinde olduğunu tahmin ediyorum.

Yani biraz öyle.

Bu arada bir şeyi atlamışız. Kadir İnanır, Fatsalıdır. Onu çağırmamışız. O zaman sitemkâr bir şeyler söylediğini hatırlıyorum.

Evet, Kadir İnanır oldukça sitem etmiş. "Herkesi çağırdılar, ben Fatsalıyım beni çağırmadılar" demişti.

Bizim kusurumuzdur o; her tarafta, her şeyi yaparken, Kadir İnanır gibi bir değeri oraya çağırmamışız.

Sanatçıların önemli bir kısmı, "Burayı yaşatmazlar!" diye düşünüyordu. Bir Türkiye geneline, bir de buraya bakıyorsun. Halk, edilgen yönetilen bir topluluk olmaktan çıkıp aktif, kendi kendini yöneten katılımcı bir yapı haline geliyor; insanlar o parıltıyı, o ışığı görüyordu. O sanatçılarla, bilim insanlarıyla bütünleşme talebi vardı. Böyle bir hava, bu insanları daha çok çalışmaya, yeni şeyler yapmaya iten bilim ya da sanat, karşılıklı bir alışveriştir aynı zamanda, diye düşünüyorduk.

14 Nisan'da, Halk Şenliği bittiği zaman, gelenler de kalanlar da mutluydu. İnsanlar şimdiye kadar görmedikleri, çeşitli dallarda etkinlikler yapmışlar, karşılıklı bir etkileşim olmuştu.

Sosyalizmin nasıl bir şey olduğunu, devrimciler Fatsa'da gösterdiler. En doğru tarif o.

Fatsa'nın aleyhine çok konuştular; ama çok kaliteli, oturaklı, insan gibi insanlar, Tuğrul Eryılmaz, Ünsal Oskay gibi insanlar da Fatsa'yı sahiplendiler.

Yazgülü Aldoğan, Şükran Ketenci, Erbil Tuşalp, Ahmet Abakay da ilk gün söylediklerinin arkasında duran insanlardır. Gündüz Vassaf'ın da geldiği, konuşmacı olarak katıldığı ifade edilir.

Çok sayıda tiyatro, çocuk tiyatroları, sokak tiyatroları vardı. ODTÜ'den gelen gençler sokak tiyatrosu gösterileri yapmıştı. *Yeniden Doğarız Ölümlerde* gösterisi Fatsa TÖB DER ve Halkevi'nin yarattığı bir oyundur.

Sinema gösterileri vardı. Sinema gösterilerini SİNE SEN'den Tarık Günlü organize ediyordu. Fatsa'da üç sinema salonu vardı; üçü de şenliğin emrine amadeydi. Cem Sineması, 1000-1200 kişilik büyük sinemaydı ve asıl gösteriler orada yapılırdı. *Kara Çarşaflı Gelin, Umut, Endişe* ve *Maden* gibi filmlerin şenlikte gösterildiğini hatırlıyorum.

Diğer taraftan, hınca hınç dolu salonlarda paneller yapılıyordu. Halk sorular soruyordu; yani inanılmaz bir talep vardı.

Şenliğe katılan gazetecilerden birisi, "İstanbul'da bir panele bu kadar insanı katamazsınız. Biz, öncelikle, buraya bindirilmiş kıtalar getirdiler, zorla tıktılar diye düşündük. Fatsa'yı gördüğümüzde, hadi buraya getirdiler; ama Fatsa'nın her tarafı tıklım tıkış. Tiyatro izleyenler tıklım tıkış, konser izleyenler tıklım tıkış, sinema izleyenler tıklım tıkış... Üstelik de 'Bizim mahallede tiyatro oynamadınız!' diye tiyatro oynanan sahneyi basan insanları, köylüleri duyunca burada başka bir şey oluyor diye düşünmeye başladık. Yani iyi ve güzele ilişkin her şey oradaydı" diye yazmıştı.

Mahallelerde de tiyatro gösterileri yapılıyordu. Mandıra Mahallesi şehrin yan tarafında, Ünye tarafından girişinde kalır. Fatsa'dan ayrı gibidir; aradan ırmak geçer. Onlar "Tiyatro bizim tarafta oynanmıyor, bizim ne günahımız var?" diye belediyenin önünde gösteri yapıyor ve zorunlu olarak tiyatro gösterisi Mandıra Mahallesi'ne de gidiyor. Tiyatro topluluğuyla Demirci Köyüne ben de gitmiştim. "Bizim buraya da geleceksiniz!" diye zorladıklarını ve oraya gittiğimizi hatırlıyorum. Sonra şenlik Aslancami ve Eskiköy'e taşındı. Kısacası, Fatsa'da talep patlaması yaşanıyordu. İnsanlar kendilerini ifade etmek istiyorlardı.

Bence, en önemlisi, insanların adam yerine konulduğunu hissetmesidir. Tiyatro ya da konser denilince hep seçkin insanların gittiği bir yer akla gelir. Küçük bir kentin mahallelerindeki insanları böyle konsere çağırdığınız zaman mahalleli "Biz de adam yerine konuluyoruz" diye düşünüyor. Öte yandan Mandıra Mahallesi'ndeki insanlar "Bütün mahallelerde tiyatro oynandı, bize gelmedi" deyince bir itilmişlik, bir ayrımcılık yapılmış gibi hissediyor olmalı. Tiyatroyla ilgili tasarruflarından çok, bence bu yanı ağır basmış.

O yanı daha ağır bassa da eylem yapıp tiyatro gösterisini alıp götürdüler mi, götürdüler! Asım ve Şerefnur'la konuşurken, Şerefnur, Halk Şenliği'ndeki Fatsalıları "İnsanlar sevinçliydi; gerçekten, gözlerde parıltı eksik değildi; mutlulardı" diye tanımlıyordu. Kahramanmaraş ya da Çorum'da insanların çoğunda bu mutluluk belirtilerini göremezdiniz. Bir tarafta katliam planları yapıldığı halde, öbür tarafta, Fatsa'da, halk aydınlarla, resim sergileriyle, desen sergileriyle, şiir dinletileriyle karşılaştı, tiyatro ve sinemalara gittiler.

Bir tarafta "Cami bombalandı!" deyip insanların evlerini işaretliyor, katil sürüsünü bir yere gönderiyorsun; öbür yerde müzik var, tiyatro var, kardeşlik var, sevgi var; ikisinin arasındaki farkı göstermesi açısından önemli tabii.

Ankara'da Vedat Dalokay'ın başkanlığı döneminde Ankara Belediyesi çocuk kitapları bastırmıştı. O kitaplardan biz de Fatsa'ya getirdik. O zamanlar kitap, şimdikinden daha kıymetli, para az bulunan bir şey. Çocuklara kitapları dağıttık. Çok mutlu olmuşlardı; ellerinden alınır korkusuyla, kitaplara sarılarak kaçarcasına gittiler.

Halkı sevinçli olarak tanımlamak mümkün; ama asıl çarpılanlar dışarıdan gelen sanatçılarımız, gazetecilerimiz, bilimle uğraşan insanlarımızdı. Bunların hepsi İstanbul'da, Ankara'da yaşıyor, sokağa adım attıkları andan başlayarak, ölüm korkusu yaşıyorlardı.

Sokakta yürüyemiyorsun; başına ne gelecek bilemiyorsun!

O aydınların hepsi, Murat Belgeden Yazgülü Aldoğan'a, Tuğrul Eryılmaz'dan Ünsal Oskay'a kadar, faşistlerin yaşamlarına göz diktiği aydınlar, yani faşist katillerin tehditi altında olan, Türkiye'nin aydınlık yüzlü insanlarıydı.

Fatsa'ya gelince, gece yarısı sahilde yürümek istiyorlar, yürüyorlar; çünkü Fatsa'da halk da yaz aylarında sahilde rahat rahat yürüyor, aileler

geziyor, kadınlar erkekler geziyordu. Beride böyle bir atmosfer, öte yanda ölüm korkusu... Bu açıdan Fatsa, insanları şaşırtmıştır.

Fatsa'nın Görünmeyen Kahramanları

Provakasyon olabileceğini hesaba katıp tedbir aldınız mı? Bu kadar büyük kalabalığı nasıl kontrol ettiniz?

Tedbir aldık tabii ki. Her tarafı kontrol etmemiz mümkün değil; ama mahalleleri, Halk Komiteleri ile kontrol altına almıştık.

Yazgülü Aldoğan, "Ben Fatsa'da geceyarılarına kadar sahilde dolaştım hiçbir, sıkıntı çekmedim, özgürlüğün farkına vardım" diyor.

O vardır; ama onun arka planında, hiç görünmeyen bir yanımız da vardır bizim. Halit Yüksel, Ali Rıza Demirci, Muharrem Ergitürk, Mustafa Duran, Kenan Özcan, Celal Aslan, Osman Yakan, Fahrettin Kum, Muharrem Yağcı, Ayhan Eskici, Kemal Özdemir, Nevzat Yıldırım, Mahir Eni, Zekeriya İnan, Ali Özcan, Aydın Oral, Yaşar Durmuş gibi arkadaşlarımız vardır. Onların hepsi, aydınların korunması görevini üstlenmişlerdir. Başka mahallelerde, Atıf Özgel, Sabahattin Akyazı, Cemal Işık, Cemal Gümüş, Erdoğan Aslan gibi arkadaşlarımız arka planda nöbet tutan, haberleşmeyi sağlayan, görünen Fatsa'nın güvenliğini sağlayan, görünmeyen Fatsa'yı yaratanlardır.

"Bir provakasyon olabilir" diye düşündünüz mü?

Olmama ihtimali var mı? Fatsa, bir anda, dikensiz gül bahçesi olmadı. Orada bunu sağlayan bir arka plan daima vardı. O arka plan olmasa, başarılı olamazdık. Onlar rahatça geziyorsa, sorun yok demektir.

Aynur'la konuşurken hatırlatmıştı. Milleti uyutmuyorduk. Her gün toplantı, etkinlikler yapılıyor; biz organizyon ekibi olarak tekrar değerlendirme toplantısı yapıyorduk. Ertesi gün ne olacak diye programların hepsini gözden geçiriyorduk. Gözlerimizden uyku akıyor, bazıları ayakta uyuyordu; ama ben tartışmayı bırakmıyordum. Toplantılar gece saat kaça kadar sürerse sürsün, ertesi gün Fikri Sönmez herkesi erkenden kaldırıyordu.

Gece sen milletin belasısın, gündüz o!

Arkadaşlarımızın, "Şükür şenliği bitirdik; çok güzel oldu; biraz da dinlenelim, uyuyalım, bunu hakettik" dediğini düşünüyorum. O noktaya gelmenin de bir mutluluğu vardır.

En azından çok başarılı bir şey yaptığınızın farkındaydınız değil mi? Merkezdekiler bu başarının farkında mıydı? Onlardan bir övgü işareti aldınız mı?

Onu çok hatırlamıyorum; ama *Demokrat*'ta ve diğer gazetelerde çıkan yazılara bakılırsa, onlar da çok memnundu.

Aslına bakarsan, büyük bir övgü bekleme anlayışında değildik. Bunların hepsi yapılması gerekenlerdir, normalidir diye düşünüyordum. Alışkanlığım da anlayışım da o idi. Orada bir mutluluk yaşanıyor; övgü gelsin diye düşünmedik. Bunlar yapılması gereken şeylerdi. Devrimci görevlerimizin bir parçasıydı, öyle düşünüyorduk. Ben olmasam başkası yapacaktı.

Şüphesiz öyledir; ama başarıya ulaşmanın kaymağıdır teşekkür.

Can Yücel'in şiileri ve bazı yazıları vardır. Fatsa Şenliği onun çok hoşuna gitmiştir. Hani devrimcilerle ilgili yazısı vardır ya; "Devrim kırlardan mı başlayacak, şehirden mi bilemem; ben üçüncü bir yol keşfettim, yoldan başlayacak bu devrim."

Melih, Çamura Son Kampanyası'yla ilgili orta sayfada çıkacak bir yazı istemişti o zaman; yazdım, gönderdim. Fotoğraflarla bile, arka sayfayı doldurmamıştım. Bu konuda yetenekli olduğum söylenemez. Bize ölüm gibi gelen işler de vardı ve övünmek bunların arasındaydı. Bazı işleri yapıyorduk; bazı yapamadığımız işler de oluyordu. Halk Şenliği Fatsa'yı birdenbire Türkiye'nin gündemine taşıdı.

Hâlâ da öyle; mesela Çamura Son Kampanyası'nın önemini anlayamamıştım; ama Fatsa Şenliği'ni anladım. Hatta bu festivalin çamuru bile sanatsal bir döküman haline getirdiğini düşünmüşümdür. Yani çamurun anlatılacak tarafı yoktu; ama biz o kampanyayı bile şenlik sayesinde duyduk. Festival, Fatsa'nın sesi oldu.

Tabi, o Fatsa'nın her tarafta duyulan ve görülen kısmı haline geldi. O sanatçıların da katkısıyla Çamura Son Kampanyası'nın bütün bu çalışmaların anası olduğu anlaşılmıştır.

"Çamura Son Kampanyası'nın önemini şimdi anlıyorum" demem boşuna değil; oradaki Direniş Komiteleri'nin arka planı, Halk Komiteleri'nin çalışmasının somut hali, Fatsa'da Çamura Son Kampanyası... Devrimci Yol düşüncelerinin sağlamasının yapıldığı yermiş.

Boşuna demiyorlar, "Fatsa, Kızılderenin hem devamı hem eleştirisidir" diye.

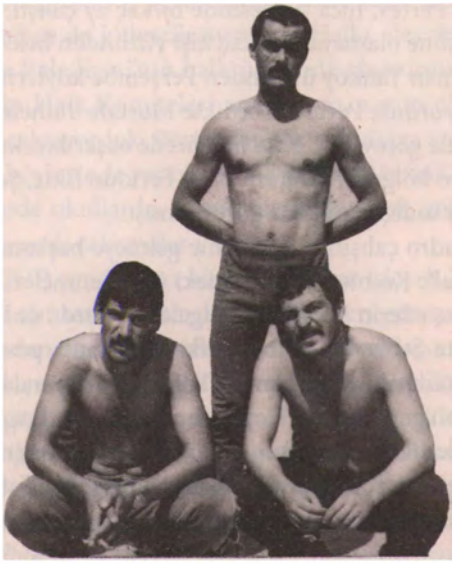
Köy Çalışmaları

Bunu Oğuzhan Müftüoğlu söylediğinde, bir propaganda sloganı gibi değerlendiriyordum. Bu sözün anlamını, şimdi anlıyorum.

Fatsa genelinde devrimci kadro sayımız oldukça fazlaydı; ama Ilıca'da kadromuz yoktu. Miting yapınca alanlar doluyor, gençlere sorduğumuzda herkes Dev Genç'li, yaşlılar da Devrimci Yol'cuyum diyordu.

Fatsa'daki kırsal bölge çalışmalarının bir bölümünü anlatmıştım. Kırsal kesimde de ciddi ilerlemeler kaydettiğimizi söylemeliyim. Ilıca bölgesindeki çalışmalardan bahsedeyim.

O dönemde Artvin cezaevinden firar eden arkadaşlarımız vardı. Bunlar Pertev Aksakal, Necmi Karagülle, Adnan Keskin, Kemal Aytekin, Kamil Genç ve Özgüç Tuncay'dı.

Özgüç Tuncay (ayakta), Necmi Karagülle ve Pertev Aksakal Artvin Cezaevi'nde (1979)

Özgüç Tuncay da cezaevi firarisi miydi?

O da Artvin cezaevinden kaçanlardandır. 1979 yılı Kasım-Aralık aylarında bu arkadaşlarımızı gruplar halinde Ordu bölgesine getirmiş-

tik. İnsan sayısı çok, kadro sayısı çok; ama derinlemesine bir çalışma yaptıkça kadroya daha fazla ihtiyaç duyuyorduk. Etraftaki bütün köylere gittiğimiz, bütün mahalleleri örgütlemeye çalıştığımız düşünülürse, kadrolar yeterli görülmüyordu.

"Talep çok; talebe ulaşacak insan yeterli değildi" diyebilir miyiz?

Kadro sayımız diğer taraflarla karşılaştırılamayacak derecede fazlaydı; ama yetmiyordu. Pertev'lerden önce, *Devrimci Yol Dergisi* sorumlu müdürlerinden Faruk Yüksel'in de kısa bir süre o bölgede çalıştığını hatırlıyorum. Faruk'u, Siyasal Bilgiler'deki öğrencilik dönemimden tanıyordum. Çok yararlı çalışmalar yapabilirdi; ama kısa bir süre sonunda ayrılmak zorunda kaldı.

Cezaevinden kaçan arkadaşlarımız 1979 yılı Kasım sonu veya Aralık başında bölgeye geldiler. Pertev'i, Artvin'deki çalışmalardan tanıyordum. Şavşat'daki köy çalışmalarına da katılmıştı. Kırsal bölgede yararlı olacağı açıktı; bu nedenle onu, Ilıca taraflarında Kamil Genç'le birlikte görevlendirdik. Pertev, Ilıca bölgesinde birkaç ay çalıştı, yararlı da oldu; ama orada disipline olamayan birkaç kişi yüzünden beklediğimiz verimi alamadık. Bolaman Yalıköy üzerinden Perşembe köylerine doğru bir hat açmayı düşünüyorduk; Pertev'le birlikte Mustafa Tatlıelma ve Yusuf Çayır da bu bölgede görev aldı. Kısa bir sürede başarılı çalışmalar yapmaya başladılar. Yine o bölgede, İbrahim Ekiz, Feridun Ekiz, Şenol Ekiz ve Yücel Ergün gibi arkadaşlarımız da görev almıştı.

Orada bir kadro çalışması gündeme gelmeye başlamıştı. Diğer taraftan, köylerde Halk Komiteleri şeklindeki örgütlenmelerimiz devam ediyordu. Orada, faşistlerin buluduğu bölgeler de vardı; onlarla da kavgalar sürüyordu. Hatta Şeber bölgesinde, arkadaşlarımızı pusuya düşürdüler. Hasan Cesur'u öldürdüler ve Nevzat Yıldırım'ı da yaraladılar. Bu olayın olduğu gün, o bölgeye gittim. Köylerden gelen oldukça büyük bir kalabalık, cenazeye katıldı. Arkadaşımızın öldürülmesi, yeterince moralimizi bozmuştu; bunun üzerine sıkıntılı bir toplantı yaptık. Fatsa'da seçimi kazandıktan sonra aldığımız karar gereğince, çatışmalardan kaçınılması ve dikkatlerin Yalıköy-Bolaman-Perşembe köyleri yönündeki hattın açılmasına verilmesini istedik.

Hat açılmasından kastın nedir? Bunu biraz açabilir miyiz?

Uzun vadeli bir devrim stratejisinden bahsettiğimiz zaman kırlar çok önemlidir diyorduk. Köylerde çalışmalar yapıyor, fındık üreticilerini örgütlüyor, tefeciliğe karşı mücadele ediyorduk; ama uzun vadeli

mücadelede bizim öyle ilişkilerimiz olmalıydı ki, kadrolarımız bölgeyi, insanları, mahalleleri tanısın ve yeri geldiğinde halk arasına karışarak yok olsun.

Yani Bolaman-Yalıköy üzerinden herhangi bir engelle karşılaşmadan, gerektiğinde destek alarak yürüyebilmesini ve Perşembe köylerine ulaşmasını, hat açmak olarak değerlendiriyordunuz.

Evet; bu hat üzerinde ilişkiler olacak, coğrafyayı tanıyacak, ihbar edilmeyecek, gerektiğinde yardım edebilecek insanlarla tanışacak, bazen kenarda köşede kalmış ilişkileri de kullanabilecek bir yapı oluşturulmasını kastediyorum. Hatta tüm Karadeniz boyunca bir değil, birkaç hat oluşturmak istiyorduk.

Bu aynı zamanda kadrolara da hareketlilik sağlar diye mi düşünüyordunuz?

Bu, uzun vadeli direniş açısından da önemlidir. Bu çalışmaları yaparken, bir taraftan da kitleselleşiyorduk. Halkı, devrimci fikirlerle tanıştırıyor; Fatsa Belediyesi'nin halk üzerinde oluşturduğu olumlu hava ile devrimcilerin Halk Komiteleri aracılığıyla, sorun çözücü olduğunu da göstermeye çalışıyorduk. Pertev, bu tür çalışmaya yatkın bir arkadaşımızdı. Şavşat köylerinde yaptığı bu tür çalışmalar ona deneyim kazandırmıştı. Köylerde okullarda, camilerde toplanarak, muhtarları da işin içine katarak başarılı çalışmalar yaptılar.

Bazen AP-CHP çatışmaları köyün aleyhine işleyen bir sorun haline geliyordu. AP'li olmasına karşın, doğru bir öneri getirmişse, onun siyasi yapısına bakmadan öneriyi destekliyorduk. Bu yaklaşım, köylülerin bize önyargıyla yaklaşmasını engelledi. Örneğin, yol yapılacakken AP'li bir adamın, "Yolu geçirmeyi düşündüğünüz yerde toprak hem sulu hem de gevşek, yolu aşağıdan, sert zeminden geçirin" önerisi, mantıklı olmasına karşın, CHP'lilerin engeline takılıyor ve yolun ilerde heyelana uğrayacak bir zemin üzerinde inşa edilmesine karar verilebiliyordu. Arkadaşlarımız AP'li adamın gerekçelerini dinleyince, onu destekliyor, hem de yolun daha kısa olmasını sağlıyorlardı. Pertev, bizim o bölgede açtığımız yollara cezaevinden çıktıktan sonra gidip bakmış, hâlâ tamamlayamamışlar. Bizim önyargısız davranışlarımız halkın desteğiyle karşılık bulıuyordu.

Bolaman ve Yalıköy Mitingleri (1980)

Orada da orta yol mantığını sergilemişsiniz!?

Bizim orta yolculuktan kurtulma şansımız yok! Dünyadaki sosyalist kamplaşma döneminde Moskova ve Pekin'den bağımsız, özgün siyaset yapma tarzımızın adıdır orta yolculuk.

Yolları devlet yapmıyordu; ama destek veren, iş makinelerini gönderen de Fatsa idi. Yani belediyenin olanaklarını da halkın çıkarına olan her yerde kullanıyorduk.

"Çamura Son Kampanyası'nın bir yararı da bu oldu. Fatsa'da makine parkı çok gelişti; bir birikim sağlandı; bu birikimle Fatsa'nın dışına taşma şansı doğdu" mu diyorsun?

Hiçbir makine boş yere yatmadı. Gece geç saatlere kadar çalıştı. Bir tarafta yol bittiğinde diğer tarafta açılmıştı. Çamaş bölgesine, Elekçi köylerine gitmişti. O yörede açılacak yol çoktur. 2012 yazında gittiğimizde gördün; hâlâ yürünemeyecek yollar vardı.

Nurettin köyünü gördük; araba zor gidiyordu.

Bir yerde kazandığımız olanakları, yoksul bölgelere kazanım olarak transfer ediyorduk.

Sonuçta, Fatsa bir belediye; köylere yol götürmesi gereken kuruluş o dönemlerde YSE idi. Belediyenin sınırları da mücavir alanın dışına taşmamalıdır. Fatsa'da ise de facto ***bir durum yaratılmış ve "Biz YSE, belediye takmayız, halkın yararına ne gerekiyorsa onu yaparız" denmiş. Bu anlayış, daha sonra, Fikri Sönmez'in başına bela oldu mu? "Sen yetki ve sorumluluk alanını aştın, hangi yetkiyle köylere yol yaptın" dediler mi?***

Bu konuda bir şey diyemediler. Akılları mı tutuldu bilemiyorum. Oraya kadar gelemediler. Fikri Sönmez'in hizmetlerini değil, düşüncelerini yargıladılar. Hizmetlerini sorgulasalar, ona en büyük devlet nişanını vermek zorunda kalabilirlerdi!

Köylerdeki insanların, Fatsa'nın çamurdan kurtulmasındaki katkılarını düşünürsek, Fatsa, o köylere, olsa olsa minnet borcunu ödüyor olabilirdi.

Bolaman-Yalıköy bölgesindeki arkadaşlarımız da bu olanakları sonuna kadar kullandılar ve halkın sorunların çözümüne ortak olmasını sağladılar.

Yalıköy belediye başkanı CHP'liydi; değil mi?

Yalıköy belediye başkanı, CHP'liydi; ama Bolaman Belediye Başkanının AP'li olması, bizimkilerin onunla iyi ilişkiler içinde bulunmasına engel değildi. Bolaman'da da Yalıköy'de de belediyelerden destek aldık ve en ufak bir engelle karşılaşmadık. Bu belediyeler, Çamura Son Kampanyası'na da destek verdiler. Bizim yaptığımız işlere engel olmak, belediyelerin çıkarlarıyla örtüşmüyordu. Engelleyince refüze olmaları olasıydı! Desteklemek ise işlerine geliyordu.

"Fikri Sönmez, yaptığı yardımların, Bolaman belediye başkanına değil, halkın yararına olduğunu düşünerek davranmıştır" diyebilir miyiz?

Evet, öyle düşünmüştür. Devrimciliğin ana fikri şu değil mi: Halkın yararına olan, devrimcilerin de yararınadır. Yardım yapılma şansı varken yapılmaması hata olurdu.

Bizim derdimiz, AP ile CHP arasındaki çekişmelerde taraf tutmak değildi. Biz hangi partiye oy verirse versin, halkın sorunlarını irdelemek ve onlara çözüm getirmek istiyorduk. Biz, onların yanında olduğumuzu belirttikçe hangi partiye oy verirse versinler, bizim saflarımızda yer alıyorlardı.

İnsanlar, bu çalışmaları yaparken yoruluyor; ama diğer taraftan haz da alıyordu. Arkadaşlarımızdan birçoğunun kaldığı belirli bir yer yoktu. Halk onları sahipleniyor, misafir ediyor ve gerektiğinde karnını doyuruyordu. Bolaman-Yalıköy bölgesinde asıl çalışma alanımız köyler, yani kırsal kesimdir. Aydın Oral ve Necmi Karagülle; Elekçi, Yassıtaş, Çaltımar gibi faşistlerinin namlı olduğu bir bölgede çalışıyordu. Bu köylerin hepsinde Halk Komiteleri oluşturuldu. Bu Halk Komiteleri'nin hepsinde muhtarlar da görev almıştır. Muhtarların bu kurullara girmesi bir zorun-

luluk değildi; ama girmesinde yarar oluyordu. En azından, resmî işlemlerde muhtarlardan yararlanılabilirdi. Muhtarlar, imamlar ve öğretmenler (çoğu TÖB DER üyesiydi) köylerde sözünü dinleten insanlardı.

Oralardan devrimci imamlar çıktı mı?

Bildiğim kadarıyla yoktu; ama imamlar karşımızda değildi. Doğru yaptığımızı, doğru yolda olduğumuzu söylüyor, belli çalışmalarımızı da destekliyorlardı. Bazı köylerde Dervişler adı verilen tarikatlar vardı ve bu insanlar 12 Eylül'ün en sıkıntılı dönemlerinde bize yiyecek ve bilgi getirdiler.

Fatsa ve Şavşat'ta İmam Hatip Liseleri, devrimcilerin denetimindeydi. Bu çocuklar, mezun olduklarında imam olmadılar mı? Yoksa, bunlar imamlıktan vaz mı geçtiler?

Mezun olup imamlık yapabildiklerini sanmıyorum. Fatsa İmam Hatip'te okuyan devrimci öğrencilerden vurulanlar oldu.

Korganda tarikat şefi bir imam vardı; onun haricinde karşımızda olan imam hatırlamıyorum.

Yanınızda olmasalar bile karşınızda olmadılar...

Karşımızda olmadıkları gibi, Fındıkta Sömürüye Son, Çamura Son, Karaborsaya Son gibi kampanyalarda bizi desteklediler.

Bolaman taraflarında miting yapmaya kalktığımızda, dışarıdan insan götürmeye gerek kalmaksızın 2000 kişi toplayabiliyorduk. Ilıca'da daha büyük bir kalabalık toplanabilirdi. Yani o bölgede kitlesel bir güç haline gelmiştik. Şehittin'in sorumluluğundaki Çamaş-Çatalpınar bölgesi de hem kitlesellik hem de güç açısından önemli bir bölge haline gelmişti.

Çatalpınar-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi (1980)

Bu bölgeye takviye olarak, Artvin'den gelen arkadaşlarımızdan Özgüç Tuncay'ı, Kemal Aytekin'i ve Ankara'dan gelen Erol Kartalı vermiştik. Ayrıca 1980 yılı ilkbaharında, kadın örgütlenmesi için, Gülin Bayraktar da bu bölgeye geldi. Bu arada, İstanbul'daki devrimci arkadaşlarımızdan Alaattin Bölükbaşı da Çamaş bölgesine gelmişti. Alaattin, sakin, devrim-

ci inançları çok güçlü bir arkadaşımızdı ve çok yararlı işler yapmıştır. Özgüç de Artvin'de köy çalışmalarına katılmış, insanları etkileyen özelliklere sahip, inançlı ve kararlı bir arkadaşımızdı. Şehittin, Alaattin ve Özgüç'ün olduğu bölgeyi düşünebiliyor musun? Bunlar köy köy, mahalle mahalle bütün Çamaş bölgesini hallaç pamuğu gibi attılar! Militan sayısı, örgütlülük ve kitlesellik açısından bu yöre çok güçlü olduğumuz bir bölge haline geldi. Buradaki örgütlülük seviyesi, bugüne kadar, Türkiye'de aşılamamıştır diyebilirim.

Aslancami-Eskiköy arasındaki husumetten daha önce bahsetmiştim. Bu bölgede, Arslan Gümüş, Kemal Özdemir ve daha sonra katılan Ayşe Makar çok yararlı çalışmalar yapmışlardır. Bu bölge de bizim güçlü olduğumuz bölgelerden biri haline geldi. Bu bölgede Dursun Öztürk, Yılmaz Öztürk, Aslan Aslan, Cemalettin Büyükaslan, Mehmet Özcan, Cemal Aslan gibi militan arkadaşlarımız vardı.

Aslancami-Eskiköy'ün Devrimci Yolcuları Yıllar Sonra Sedat Göçmen'le
Soldan sağa: Aslan Aslan, Dursun Öztürk, Cemal Aslan, Sedat Göçmen, Mehmet Özcan, Cemalettin Büyükaslan

Arslan Gümüş'ü oradan Gürgentepe, Işıktepe taraflarına gönderdik. Gürgentepe o zamanlar, Gölköy'e bağlı olmasına rağmen biz müdahalemizi Fatsa üzerinden yaptık. Daha sonra o bölgeye, Perşembe Eğitim Enstitüsü'nü bitiren Cumali Eliaçık'ı yolladık. Cumali, oralarda hem çok sevildi hem de çok başarılı oldu.

Cumali, bir gün yolda giderken, kadının birinin orada doğum sancısı tutmuş ve Cumali ustalıkla kadını doğurtup köylüye haber vermiş. Bu olay, Cumali'yi o yörede efsane yaptı. Hatta erkekler arasında bir efsaneyse, kadınlar arasında bin efsane oldu. Ermiş mertebesine çıktı.

Aktaran: Sedat Göçmen

Arslan Gümüş'le yaptığımız bir toplantıda "Gürgentepe'de yapılacak bir miting için kaç kişi toplayabilirsiniz?" diye sormuş, "5000 kişi toplarız herhalde" cevabını almıştım. Bunun üzerine kasabanın nüfusu bile o kadar değil, biraz destekli at" demiştim. Düşünmeden söylenen bazı lafları insana yedirirler denir ya, Arslan Gümüş, Gürgentepe mitingine 5000'den fazla insan getirerek bana o sözümü yedirdi!

İnsanın bugünden baktığında bile inanası gelmiyor. Gürgentepe'de 5000, Fatsa'da 10.000 kişiyle miting. Hatta Pertev, "Nokta Operasyonu olmasaydı, Fatsa'da yapılacak mitinge 50.000'i aşkın insan katılırdı" diyor. Herhalde, bugün bile bu rekor aşılamazdı. Dünyada da bu sayılara ulaşan bir kasaba mitingi var mıdır bilmiyorum...

Pertev'in kendi bölgesinde topladığı insan sayısı belli, diğer yörelerden gelen insanlar belli, dolayısıyla bu sayıda abartı yok.

1980'de Fatsa'da, 1 Mayıs mitingi düzenlenecekti. Kırmızı bayrak taşımak yasak diye bir duyum almış arkadaşlar. Bunun üzerine Fatsa'da kırmızı kumaş kalmadığı gibi, Samsun'daki kırmızı kumaşlar da bitmişti. Aslında bizim geleneğimizde kırmızı bayrak taşımak yoktur; ama 1 Mayıs'ta 10.000'in üzerinde insan kızıl bayraklarla Fatsa'da kutlama yapmıştı. O zamanlar Fatsa'da, korsan gösterileri bile 4-5 bin kişi ile yapıyorduk

Fatsa'da yaptığımız bu çalışmalar bizim açımızdan ne kadar onur verici ise, hükümet tarafından da o denli kaygıyla karşılanıyordu. Yeni MC dediğimiz hükümet kurulduktan sonra, 1979 sonunda, Ordu Valisi Cafer Eroğlu görevden alındı, yerine Hikmet Gülsen atandı.

Reşat Akkaya Ordu Valisi Oluyor!

Yeni MC dediğimiz bir azınlık hükümetiydi ve MHP'nin desteğine muhtaçtı. MHP ise ÜGD ve Ülkü Ocakları gibi yan kuruluşlarıyla hükümet üzerinde etkili oluyordu.

Bunun etkilerini görmeye başladık. Hikmet Gülsen döneminde, 1. Nokta Operasyonu dediğimiz müdahaleler oldu. Bu müdahaleler so-

nucunda arkadaşlarımız köylere çekildiği için bize zarar verecek herhangi bir olay gerçekleşmedi. Sadece bazı silahlar bulmuşlardı. Operasyonlar bazı köylere yönelse de uzun sürmedi ve devrimciler kayıp vermeden sona erdi. Fatsa Belediyesi'nin etkinliği alabildiğine artınca, askerler dikkatleri Fatsa üzerine çekmeye başladılar. Kenan Evren, "Ordu'ya helikopterle giderken Fatsa üzerinden geçmeyin, teröristler sizi düşürebilir" diyordu. Daha sonra, bazı kitaplarda "Amerikalıların da işin içinde olduğu, Afganistan ve İran'ı kaybeden Amerika'nın Türkiye'yi kaybetmemek adına bazı teoriler geliştirdiği" yazılmıştır.* Bu teoriler içinde Fatsa'nın ayrı bir yeri vardır.

Alaattin Bölükbaşı

Olaylar o kadar hızla gelişti ki, hükümetin Fatsa ağırlıklı bir programı hayata geçireceği belli oldu ve 20 Nisan 1980'de Reşat Akkaya Ordu'ya vali olarak atandı. Yeni MC'nin, 1. ve 2. MC'nin uygulamalarından daha sert çıkışlar yapmasını bekliyorduk.

Ülkenin her tarafı kan gölüne çevrilmişken, Fatsa ve yöresi sakin, adeta olaysız günler yaşayan bir bölgeydi ve hükümet bu bölgeyi hedef haline getirmişti değil mi?

Evet, olayların azaldığı; ancak solun etkinliğinin arttığı bir bölgeydi burası. Sadece Fatsa değil, Çamaş, Gürgentepe, Ilıca, Gölköy, Aybastı taraflarında da etkiliydik. Haziran 1979'da Remzi Aksakal'ın öldürülmesinden sonra, faşistler Ünye'yi de terketmişti. Ünye'nin kırsal kesiminde yoğun bir örgütlenme faaliyeti içindeydik. Perşembe'nin merkezinde iyiydik; köylerinde çalışmalara başlamıştık. Mesudiye taraflarında ilişkilerimiz vardı; orası demokrat kimliğiyle bilinen bir yerdi. Ordu merkez ve Korgan'da nisbeten zayıftık; ama diğer taraflarda gerçekten çok güçlüydük.

Bazı gazetelerde yazdığı gibi müdahaleyi gerektirecek "Solcular, sağcıların bu bölgede yaşamasına fırsat tanımıyor, sağcı esnafı ve insanları taciz ve yasürgün ediyor" türünden bir anlayış var mıydı?

Militan faşistler bölgeyi terketmişti ve daha önce de anlattığım gibi, bizim halka baskı yapma gibi bir özelliğimiz asla olamazdı. Aksine, sağ-

* *Çevik Kuvvetin Gölgesindeki Türkiye*, Ufuk Güldemir, Tekin Yayınevi, 1987.

cı dediğimiz kesim de kendini rahatlıkla ifade ediyordu. Bu insanların çoğu Halk Komiteleri içinde yer alarak düşüncelerini ifade etmiş, komiteler de bu insanların önerilerini dikkate almıştır.

Hükümetin veya devletin işlevini kolaylaştıracak, karaborsayı ve tefeciliği önleyici işler de yapmıştınız!

Bu değerlendirme bizim değerlendirmemiz. Hükümet yanlıları, yöredeki karaborsacı ve tefecilerdi. Biz bunların tekerine çomak sokmuştuk. Onlar da hükümeti ya da devleti bize karşı kışkırtıyorlardı. Hakim sınıflar açısından biz çıban başı gibiydik.

Demirel'in de ifade ettiği gibi "Fatsa'yı kendi haline bırakırsak, Türkiye'nin her tarafı Fatsa olacak" düşüncesi müdahalenin temel mantığıdır. Demirel bu konuda yalnız değildir. Amerikalıların bölgeye gönderdiği Robert Peck adlı ajanın geçtiği her yerde Alevi-Sünni çatışmaları olmakta, onlar da müdahaleyi kolaylaştırıcı faaliyetleri sıklaştırmaktaydılar.

Fatsa'da gerici, faşist güçlerin asla kabul edemeyeceği şeylerin başında, sıradan bir terzinin belediye başkanı olması geliyordu. Bence Demirel açısından bu diğer kriminal olaylardan daha önemlidir.

Bundan daha önemlisi düzen içi sol hareketler (sosyal demokratlar, CHP) iktidar olduklarında al gülüm ver gülüm poltikasından farklı bir şey uygulamıyorlardı. Düzene alternatif politikaları ise devrimciler uygulayabilirdi. Burada Terzi Fikri'nin yerine Mühendis Fikri gelseydi bile onların tepkisi farklı olmazdı.

Doğru diyorsun; farketmezdi. Önemli olan, halktan, emekten, yoksuldan yana politikaların uygulanmasıdır. Bu politikaları uygulayacak kişi mühendis olsa bile hakim sınıfların tepkisini toplayabilirdi; ama bir terzinin başkan olması, halk açısından başka anlamlar taşıyordu. Halk, onu, kendisiyle özdeşleştirmişti.

MHP, dışarıda olmasına rağmen, hükümeti etkileyebiliyordu. Reşat Akkaya, MHP'liliği ile bilinen, daha önce görev yaptığı yerlerde uygulamalarıyla tepki toplayan, devlet görevine yakışmamakla nitelenen bir adamdı. Eskişehir ve Mersin'de, emniyet müdürlüğü yaptığı dönemlerde, MHP'lilerle içiçe öyle davranışlar ve eylemler sergilemiş ki, AP'li valiler bile buna tahammül edememişti. Ankara'da, Balgat Katliamı sanıklarının yakalanmasından sonra, sanıkları salıvermesi nedeniyle, o zamanki sıkıyönetim komutanı Nihat Özer bile "Ya ben,

ya o!" diyerek, tepkisini dile getirmişti. Böyle bir adam Ordu'ya vali olarak atandı.

Reşat Akkaya, Ordu'ya vali olarak atandıktan sonra, Alpaslan Türkeş'e mektup yazarak, İçişleri Bakanlığı'ndan isteyeceği şeyleri, Türkeş'ten istemiş. "Bize kadro takviyesi yapın; silah, araç, gereç gönderin; istihbarat desteği sağlayın" türünden bu isteklerin muhatabı hükümet değil, Türkeş'ti. Bu yazışmalar, 12 Eylül'deki MHP yargılamaları sonrası ortaya çıkan gerçeklerdir. Fatsa'daki faşist uygulamalarını biliyorduk; ama mektup yazacak kadar pervasız olduğunu biz bile tahmin edemezdik.

MHP ile organik ilişkileri sonradan ortaya çıkmıştı.

Bunun basit bir atama olmadığını, daha sonra anladık. Ordu Emniyet Müdürlüğü'ne Zeynel Abidin Aksoy, Fatsa Emniyet Amirliği'ne işkenceci olarak tescillenmiş Kemal Şahin, Aybastı taraflarına aynı kimlikle tanınan bir jandarma komutanı; kısacası polis ve ordunun başındaki görevlere, tescilli faşistler getirildi.

Türkeş'ten istediği desteğin karşılığı, daha sonra anlaşıldığı gibi bölgeden ayrılan faşistlerin silahlandırılarak geri dönmesiydi. Geri dönen bu sivil faşistler, eylemleri nedeniyle devlet tarafından aranan ya da aranması gereken katiller sürüsüydü. Bu arada, tabutlar içinde, faşistlerin bulunduğu bölgelere, uzun namlulu silah ve mermi sevk edildiği duyumları alıyorduk. Ünye yöresine, özel destek talebi vardı; biz bunu, oraya, sivil faşistlerin yığılma isteği olarak tercüme ediyorduk.

Köylerin büyük bir çoğunluğu, bizi destekliyordu. Bazı köylerde faşist kalıntılar vardı. Bir süre sonra bahsettiğimiz bu köylerden ve mahallerden kaynaklanan saldırılar ve tacizler olmaya başladı. Jandarma ve polis aracılığıyla da tacizler başladı. Ordu'ya sınav için giden Fatsalı 200-300 civarındaki öğrenciye, valiliğin önünde, ciddi bir saldırı gerçekleştirilmişti. Fatsa'dan başka bölgelere giden ve Fatsa kimliği taşıyan insanlara, ciddi baskılar uygulamaya başladılar. Ankara, İstanbul ve Samsun'dan Fatsa'ya giriş kapısı olan Ünye'ye ve Fatsa'ya bağlı olarak da Çamaş'a çok yoğun baskılar uygulanıyordu.

Biz bu durumda, uzun erimli bir çalışma programı düzenleyerek mümkün olduğunca savunma konumunda kalmaya dikkat ettik. Yoğun sivil faşist ve jandarma saldırısı karşısında, biz de savunma konumunda daha uyanık olup bu saldırıları bertaraf edecek önlemleri almaya başladık. Bu saldırıların giderek artacağı belli olmuştu ve buna karşı da arkadaşlarımızı uyardık.

Ordu ve Fatsa özelinde, istihbarat faaliyetleri ne durumdaydı? Faşistlerin yapmayı düşündükleri şeylerden olay gerçekleştikten sonra mı haberdar oluyordunuz?

İşin doğrusu, bizim böyle bir istihbarat teşkilatımız yoktu. Olması gereken bir şeymiş; ama yapmadık, yapamadık.

Devlette çalışan memurlar aracılığıyla da istihbarat alınabilirdi?

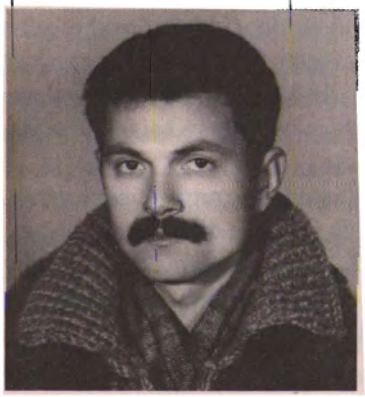
O tür bilgiler geliyordu; ama Ordu merkezde zayıf olduğumuzdan, bilgiyi kaynağından alamıyorduk. Belli ölçülerde haberdar oluyorduk; ama bu istihbarat bilgisi olmuyor, duyumlardan ibaret kalıyordu.

Bugünden bakınca da eksikliğini hissettiğimiz bir şey olduğunu söyleyebiliriz.

İyi yapılabilecek şeylerin yapılmadığını görebiliyoruz. Faşistlerin öbeklendiği yerler ve alınacak önlemler hakkında konuşmaya başladık. Bu anlamda Cumali Eliaçık arkadaşımızın öldürüldüğü olaydan bahsetmeliyim.

Cumali Eliaçık'ın Öldürülmesi

Cumali, Gürgentepe-Işıktepe hattında, Arslan Gümüş'le birlikte çalışan ve yörede çok sevilen bir arkadaşımızdı. Haziran ayı içinde, Reşat Akkaya'nın organize ettiği saldırılar artmaya başlayınca, arkadaşlarımız, köylerde bilinçlendirme ve değerlendirme toplantıları yapmaya başladılar. Şehittin Tırıç ve bir grup arkadaş da bir minibüse binerek, Gürgentepe'den Bahtiyarlar Köyü'ne doğru yola çıkmışlar. Bu yol üzerinde faşistlerin egemen olduğu Hasancık Köyü'nden de geçmeye karar vermişler. Amaç, "Devrimciler sizin egemenliğinizi tanımaz, istediği yerden, istediği zamanda geçer; yolu kesmenize izin vermeyiz" fikrini geçerli kılmaktı. Bahtiyarlar Köyü'nde, olayla ilgili siyasi sohbetler ve değerlendirmeler yaptıktan sonra, Kemal Özdemir'in de katılımıyla, tekrar Gürgentepe'ye dönerlerken, Hasancık Köyü'nün girişinde, karartılar gördüklerinde, arabalardan inip önlem almaya çalışırken pusuya düşmüşler. Yoğun bir çatışma başlamış. Faşistlerin mermileri azala-

Cumali Eliaçık

cak yerde artıyormuş. Bu arada Kemal omuzundan, Cumali bacağından yaralanmış. Yaralı olduğu halde Kemal arabanın birini alıp gitmiş. Kalanlar Cumali'yi de alıp diğer araçla uzaklaşmak istemişler; ama arabanın şoförü, kontak anahtarını da alıp kaçmış. Bir buçuk saatlik çatışma sonunda, jandarma birliği de faşistlere katılıp uzun namlulu silahlarla, arkadaşlarımıza ateş etmeye başlamış. Arkadaşlarımızdan birisi, Cumali'yi sırtlayıp olay yerinden uzaklaşmak isterken Cumali bu kez sırtından vurulmuş ve orada ölmüş. Bir veda seremonisinden sonra Cumali'yi orada bırakan arkadaşlarımız olay yerinden uzaklaşmak zorunda kalmışlar.

Ertesi gün cenaze töreni için köyüne götürülmeden önce Gürgentepe'liler çok kalabalık bir tören düzenlemişlerdi. Bu törene daha önce anlattığım doğum olayı nedeniyle çok sayıda kadın da katılmıştı.

Olayın ardından Reşat Akkaya'nın refakat ettiği jandarmalar Gürgentepe'ye baskına geldiler. Bir devrimcinin öldürülmesine rağmen, devlet katillerin değil, öldürülenlerin peşine düşmüştü. TÖB DER ve Halkevi'ni basan jandarmalar, binalardaki masa ve sandalyeleri kırarak sokağa attılar. Bu arada, Gürgentepe'ye gelen Reşat Akkaya, bu yağma ve talanı yönetiyordu. Sokakta buldukları insanları ve esnafı tutuklayıp karakola götürerek, tam bir terör havası estirmişlerdi. Belediyeye giden Reşat Akkaya, CHP'li Belediye Başkanı Ekrem Aydın'a hakaret ederek tokatlamaya çalışmıştı. Reşat Akkaya'nın elini tutan Ekrem Aydın "Sen valiysen, ben de belediye başkanıyım, bana tokat atamazsın!" demişti. Bunun üzerine Reşat Akkaya, "Sen devletin valisine nasıl böyle davranırsın?" diyerek Ekrem Aydın'ı da tutuklatmıştı.

Bir valinin baskına gitmesi, alışılmış bir şey değil. Klasik sömürge valisi tavrı sergilemiş.

Ekrem Aydın da klasik CHP'li değil. Her hareketiyle gerçek bir demokrat nasıl olursa, bunun bütün karekteristik özelliklerini onda görebilirdiniz. Birlikte, cezaevinde de yattık. Yok yere yatan insanlara bir örnektir; ama en küçük bir sızlanmasını duymadık. Bütün onuru ve ihtişamıyla dimdik ayakta durmuştur.

Sedat Göçmen ve Ekrem Aydın
Erzincan Cezaevi'nde

Buradan ona saygı ve sevgilerimizi gönderelim.

Her zaman, saygı ve sevgisi bende saklıdır. Karakolda gece yarısı Ekrem Aydın'ı salıvermek istiyorlar. Dışarıda pusu kuranlar varmış; onu salıverdikten sonra bir komployla öldürüleceğine dair uyarılar da almıştı herhalde. Bu nedenle "Haksız yere insanları tutukladınız, benim onlardan bir ayrıcalığım yok. Salıvereceksenız hepimizi bırakın!" diyerek sokağa çıkmamıştı. Dışarı çıksa, bir pusunun ortasına düşeceği aşikâr!

Nokta Operasyonu ve Çorum Olaylarını Protesto Eden Bir Pankart

Bu arada Çamaş'tan Cumali'nin cenazesine gelmeyi planlayan arkadaşlar, bazı insanların davranışlarından şüphelenerek, işi ağırdan almışlardı. Çok geçmeden, amaçları olay çıkarmak olan faşistler, Aşağı Çamaş'ta, yoldan geçmekte olan kırk beş-elli yaşlarında bir adamı öldürdüler. Ateş edilen yerin uzaklığına bakıldığında, buradaki silahların da uzun namlulu olduğu görülüyordu. Bütün bu olaylarda, valinin doğrudan bir rol oynadığı ortadaydı. Faşistlerin bulunduğu yer daracık bir alan olmasına rağmen, vali ve devletin jandarmasının yoğun desteğiyle, bir üs haline getirilmişti. Bu olaylar, ertesi güne de sarkmıştı. Çamaş, Şehittin'in bölgesiydi ve açıkça görüldüğü gibi devlet o bölgeyi hedef almıştı.

Şehittin'in Öldürülüşü ve Çamaş Olayları

Bu arada, Şehittin ortaokulda memurdu ve polis ya da jandarma tarafından aranmıyordu değil mi?

Demirci Köyü Ortaokulu'nda katip olarak çalışıyordu. Arandığına ilişkin bir bilgi yoktu; ama devrimci kimliği ve kişiliği bilinen bir insandı.

Çamaş'taki bu çatışmadan sonra, oraya bir komando birliği gelip okula konuşlanmış ve o bölgede şiddet uygulamaya, halkı taciz etmeye başlamıştı.

Daha önce, 4 Temmuz'da, Çamaş'ta Fındık Mitingi yapma kararı almıştık. Valilik, bu mitingin yapılmasını keyfi bir şekilde yasakladı. Bunun üzerine, mitingin yapılacağı tarihten bir gün önce, bu gösteriyi, "faşist baskılara, işkenceye ve işkencecilere" yönelik bir protesto toplantısına çevirme kararı aldık.

Ordu bölgesindeki bu çatışmalar hızla gelişmeye başladı. Bizim militan gücümüzü etkileyen seviyede değildi; ama hedef saldırıların olabileceğini de düşünerek uyanık olmalıydık. Ben durumu ve Şehittin'in özelliklerini bildiğim için, sıkı sıkıya "Sen hiçbir şekilde bu kitle gösterilerinde veya yasal gösterilerde yer almayacaksın; öylesi bir durumda ortalık yerde olmayacaksın" diye uyarılarda bulunmuştum. Şehittin, hem bölge açısından önemli bir arkadaşımızdı hem de hedef alınacak insanlar arasında ilk sırada yer alıyordu.

Çamaş'ta Şehittin'in Ölümü Sonrası Yakılmış Komando Aracı (1980)

Çamaş'taki bu gösteri çok kalabalık bir şekilde başladığında, Şehittin dayanamayıp gösteri alanına girmiş. Arada bir öne çıkmaya çalıştığında Özgüç Tuncay ve Alaatin Bölükbaşı gibi arkadaşlar "Şehittin ağabey, sen kenarda dur" diyerek onun öne çıkmasını engellemeye çalışmışlar. Şehittin kendi yapmayacağı işi başkasına yaptırmayan, liderlik özellikleri olan bir devrimciydi. Öne çıktığı bir anda, askeri birlikten açılan ateşle Şehittin vurulmuş. Şehittin'in vurulduğunu gören Özgüç

Tuncay, ateş emrini veren Astsubay Nurettin Kaymaz'ı elindeki tabancayla öldürmüş ve halk galeyana gelmiş. Karadenizlilerin silah taşıma özelliğini de dikkate alırsak, hemen herkesin silahlı olduğu bir yerde, yoğun çatışmalar başlamış. Uzun süren bu çatışmalar sırasında askerler okula doğru kaçmaya başlamışlar. Bu arada okulun tuvaletine sığınmış yaralı iki asker yardım istiyormuş. Devrimciler bu iki askerin silahlarını alıp bir arabaya bindirerek hastahaneye göndermiş. Bu arada Şehittin yaralı bir şekilde, yanına eşini ve Gülin Bayraktar'ı da katarak bir arabayla hastahaneye gönderilmiş; ama yolda kan kaybından ölmüş.

Nokta Operasyonu'ndan Önce
Fatsa'da Yapılan Bir Gösteri (1980)

Bu arada çatışma bütün şiddeti ile devam ediyormuş ve komando birliğinin iki kamyoneti yakılmış. Ordu'dan gelen komando birliğinin olay yerine intikalini önlemek üzere yollara kurulan barikatlar nedeniyle, bu birlik Çamaş'a sekiz saat sonra gelebilmiş. Köylülerden birisinin "Gidin gidin ananızın ... göreceksiniz!" demesi üzerine o da tutuklanmış. O köylü bu söz yüzünden 12 Eylül sonrası uzun süre hapis yattı.

Kısacası, Nokta Operasyonu yapılmadan önce gelişen en önemli olaydır Çamaş'ta yaşananlar. Bu şiddette bir tepki beklemediklerini tahmin ediyorum.

Şehittin Tırıç, Türkiye devrimci hareketinin en istisnai özelliklerine sahip militanlarından, en inançlı devrimcilerinden biriydi. Biz devrimcilerin övünebileceği en önemli varlığımız, yoldaşlarımızdır. Şehittin gibi yoldaşlarım olduğu için ben kendimi çok şanslı sayarım.

Onu tanıyan herkesten bu ifadeyi duydum.

Onun eksikliğini, daha sonraki dönemde, çok hissettik.

Fatsa'nın sahil kesiminde, Ordu'dan ve Samsun'dan gelen asker, polis, resmî görevliler, Astsubay Nurettin Kaymaz'ın cenazesini kaldırırken; iç kesimlerde çok büyük bir kalabalıkla, sahildeki evlerin çatılarına yerleşen silahlı militan arkadaşlarımızın aldığı güvenlik önlemleriyle herhangi bir olaya meydan vermeksizin, Şehittin'i uğurladık. Her iki taraf da cenazelere saygıdan dolayı, olay çıkmasına fırsat vermedi denebilir.

Bundan sonra olaylar çok hızlı bir şekilde gelişti. Ben, dikkatimi Ordu bölgesinin yanı sıra, şiddetli çatışmalar yaşanan Çorum, Alevi-Sünni çatışmalarının körüklendiği Amasya, Suluova ve Merzifon'a yoğunlaştırdım. Nokta Operasyonu ile aynı dönemde, Çorum'da, faşistlerin bir katliam girişimi ve Yeniçeltek'de, maden işçilerine karşı, devletin uygulamak istediği lokavt girişimine işçilerin direnişi söz konusuydu.

Kısacası, dikkatlerimiz Alevi-Sünni çatışmasının yoğun yaşandığı Çorum'da ve Reşat Akkaya'nın tezgâhladığı provokasyonların diken üstünde tuttuğu Ordu'da idi. Bölgenin diğer taraflarında da çözüm bekleyen sorunlarımız vardı; ama bunlar ikincil planda kalıyordu.

Bütün bu olaylar, 1980 yılı Temmuz'unda gerçekleşen olaylardı. Şehittin, 4 Temmuz'da vurulmuştu ve ben cenazeye yetişememiştim. Olayı öğrenir öğrenmez bölgeye gittim. Gittiğimde cenaze kaldırılmıştı. O günlerde Fatsa'da, tam bir savaş rüzgarı esiyordu. Reşat Akkaya, militer ve paramiliter güçlerle saldırıyor; buna karşın, devrimciler çeşitli yerlerde kurdukları barikatlarla kendilerini savunmaya çalışıyorlardı. Bir süre sonra barikatları azaltma kararı aldık.

Hürriyet *gibi gazetelerde "Fatsa'yı Filistin gibi savaş alanına çevirdiler, Fatsa'da devlete savaş açtılar" gibi Reşat Akkaya'nın yapacaklarına zemin oluşturacak haberler çıkıyordu. Bu propagandaları boşa çıkarmak için mi bu kararı aldınız?*

Hem bu propagandaları boşa çıkarmak hem de sivil halka yapacakları saldırıyı önlemek için bu kararı aldık. Birkaç kişi galeyana gelip ateş açarsa, inisiyatifi tamamen kaybedebilirdik. O dönem meşalelerle kadınların da katıldığı protesto amaçlı gece yürüyüşleri yapılıyordu.

Maskeliler henüz gelmemiş; sadece jandarma ve polis saldırıları söz konusuydu, değil mi?

Dışarıdan getirdikleri sivilleri de bu saldırılarda kullanabilirlerdi, bu noktada da uyanık olmak gerekirdi. Reşat Akkaya'dan önce de 1. Nokta Operasyonu dediğimiz saldırı gerçekleşmişti. O dönemde operasyon başladığında, arkadaşlarımız Fatsa'nın dışına çıkıp köylere gittiler ve on-on beş gün gözden ırak durarak olayı savuşturmaya çalıştılar. Kısacası, bu denli büyük bir operasyona karşı koyacak gücümüz ve halkın kırımına vesile olacak bir anlayışımız yoktu.

Nokta Operasyonu Sırasında Muhbirlik Yapan Bir Maskeli ve Demokrat Gazetisinde Çıkan Karikatür (sağ altta)

Tanklarıyla geldiklerine göre, bir direnç olduğunda müdahale eder, sorumluluğu da devrimcilere yükleriz gibi bir anlayış taşıyor olabilirler.

Böyle bir beklentiyle geldiklerini kendileri de dile getirdiler. Bunun propagandasını da "pasaportsuz girilemeyen yer" diyerek yapmaya başlamışlardı. Aynı dönemde Yozgat'ta, faşistler "Biz her gece 5000 militanla güvenlik oluşturuyor, kuş uçurtmuyoruz" gibi söylemler dile getiriyordu. Nitekim bu demeci veren MHP il başkanını, pişmiş aşa su kattığını düşünerek daha sonra kızağa çektiler. Biz daha çok saldırıları önlemeye yönelik hazırlıklar düşünüyorduk.

Söylediğin şey önemli. Yozgat'ta girişi-çıkışı denetleyen, herkese kimlik soran, tamamen şiddete dayalı bir mekanizma oluşturmuşlarken, en küçük bir tepki almadılar ve resmî güçler oraya dokunmadı; ama Fatsa'da hemen hemen hiçbir olay yokken, saldırgan faşistler hariç, herkes elini kolunu sallayarak girip çıkabiliyorken hedef gösterebildiler.

Yeni Çeltek'te bulunduğum bir gün, Sivas tarafından gelen ve tank, kariyer benzeri zırhlı araçların yüklü olduğu tren vagonları dikkatimi çekti. "Bunlar Fatsa'ya operasyona gidiyorlar" diye düşündüm. Diğer taraftan Çorum'da, katliam girişimi vardı ve olaylar yeniden alevlenebilirdi diye düşünüyordum. Bu arada Demirel ağzındaki baklayı çıkarmıştı: "Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın". Çorum'da faşistler evleri yakıp çoluk çocuk demeden insanları öldürürken, hiçbir olay olmayan, insanların burnunun bile kanamadığı Fatsa'nın nesine bakılacaktı!

Fatsa Hakkındaki Komplo Teorileri

Daha sonraları, tutuklanıp yargılandığımız dönemde, Fatsa Devrimci Yol davası iddianamesini okuyunca bizi şaşırtan iddialarla karşılaştık. İddianameyi hazırlayan Savcı Binbaşı Halit Cengiz'e göre, "Ünye-Fatsa arası, çıkarma gemilerinin kumkapak indirme yapabilecekleri elverişli bir bölgedir" diyerek devam ediyordu; "Türkiye'nin üç önemli başyaylası vardır. Bunlardan biri Ege Bölgesindeki Murat Başyaylası'dır, ikincisi Kars Başyaylası, diğeri ve en önemlisi de Sivas Başyaylası'dır. Ünye-Fatsa'dan indirme yapacak bir düşman güç (Sovyetler Birliği?!), Sivas Başyaylası'nı ele geçirdiğinde Türkiye'yi karpuz gibi ikiye bölebilir" diyerek bizim Fatsa'daki örgütlenmemizi Sovyetler Birliği'yle ilişkilendirerek, işbirlikçiliğimizi tescillemeye çalışıyordu. Oysaki o dönemde, Sovyetlerin Türkiye'deki uzantıları bizi düşman ilan ederek goşistlikle suçluyorlardı.

Devrimci Yol'un bu tür değerlendirmeleri yapacak, kumkapak indirmesini planlayacak bir genel kurmayı var mıydı?!

Öyle bir yapımız yoktu. Kaldı ki biz, Sovyetler Birliği'ne sert eleştiriler yönelten bir siyasi harekettik ve onları revizyonist olmakla, sosyalist olmamakla suçluyorduk.

Sovyetlerin Türkiye uzantısı olan TİP ve TKP, Devrimci Yol'u gosist ilan etmişti.

Bu suçlamaları aklımıza bile getirmemiştik. Doğrusunu isterseniz, bu askeri bilgileri, ilk kez, mahkemede duyuyorduk. Onlara göre biz, Fatsa'da bağımsız bir devlet kuracaktık ve bu devleti SSCB hemen tanıyacaktı. Afganistan ve İran'ı kaybeden ABD, Türkiye'nin bölünmesine izin veremezdi; ülkenin bütünlüğünün teminatı olarak da Türk Ordusunu sonuna kadar destekleyecekti! Ufuk Güldemir, *Çevik Kuvvetin Gölgesindeki Türkiye* adlı kitabında bu komplo teorilerinden bahseder. Bu dönemde, Robert Peck adlı CIA ajanının da bölgede dolaştığını ve gittiği yerlerde Alevi-Sünni çatışmalarının alevlendiğini de daha önce söylemiştim. Türkiye'de sol hareketler gelişirken, ABD'nin müdahale etmemesi, seyretmesi beklenemezdi.

Bu iddialarla karşılaşınca "Biz neymişiz?" demeye başlamış olmalısınız?!

Neymişizin ötesinde, bizi hiç tanımadıkları da ortada. Böyle komplo teorileri ve iddialar ortaya atacak kadar da gözleri dönmüş herhalde. Nejat Tümer'in, Gölcük'teki bir toplantı sonrası, Karadeniz'deki gemilerin bir kısmını Fatsa'ya yönlendirdiğini de bilmiyorduk. Fatsa'yı kara, deniz ve havadan kuşatmalarını da dikkate alarak, resmî güçlerin, bu komplo teorilerine inandıklarını söylemek mümkün. Reşat Akkaya, resmî faşistleri örgütleyip Fatsa'ya gönderirken, diğer yandan, daha önce bölgeyi terkeden sivil faşistleri davet edip silahlandırarak halkın üzerine salmıştı.

Nokta Operasyonu

Militer ve paramiliter güçlerle, tıpkı Güney Amerika'da olduğu gibi, Fatsa'ya saldırmışlar.

Bu, dediğin gibi Güney Amerika ülkelerinde uygulanan yöntemin aynısıdır. Fatsa'ya, ciddi bir askeri yığınak yapılmıştır. Bu saldırının, halk nezdinde, bir meşrulaştırma kampanyasının, psikolojik bir gerekçelendirme çalışmasının da yapılması gerekirdi. Gazetelerde çıkan yazılar böyle bir çalışmanın ürünüdür. Gazeteler, "Fatsa'da teröristler iki astsubayı kaçırdılar" dediklerinin ertesi günü, iki astsubayın içki içip alem yaptıkları kanıtlandı; ama bunu yazan gazetecilerin yüzü kızarmadı. Özellikle *Hürriyet Gazetesi* ve Oktay Ekşi, bu kervanın başını çekmiştir. O dönem, sağ basının gözdesi olan *Tercüman Gazetesi* bile Oktay Ekşi'den rol çalamamıştır.

Oktay Ekşi, Orduludur değil mi?

Evet, Mesudiyelidir. Gazetelerin ve gazetecilerin de desteğiyle psikolojik altyapıyı sağlayan, kamu desteğini oluşturan Reşat Akkaya, 11 Temmuz'da operasyonu başlattı. Gerçi, 10 Temmuz'da *Hürriyet Gazetesi* "Fatsa Kuşatıldı" manşetiyle operasyonu başlatmıştı! Reşat Akkaya, *Hürriyet*'e oranla bir gün geç kalmıştı! *Milliyet* yazarı, "Biz Fatsa operasyonunu soruşturmak için Ünye'ye gitmiştik; operasyonun olacağından kimsenin haberi yoktu; ama operasyondan 12 saat önce ABD Büyükelçiliği, Fatsa'ya operasyon olacağını duyurmuştu" diyordu.

11 Temmuz'da, Perşembe tarafından tank ve kariyerler, denizden hücumbotlarla Fatsa kuşatması başlatıldı. Sokağa çıkma yasağı ilan ederek, işgal ordusu gibi Fatsa'ya girdiler.

Ünlü Alman stratejist Clausewitz'in dediği gibi; "Geri kalmış ülkeler kendi orduları tarafından işgal edilirler."

Yapılan uygulamalar da bu savı doğrular. Hatta "İşgal orduları bile Reşat Akkaya'nın bazı uygulamalarını yapmaya çekinmiştir!" diyebiliriz.

Arkadaşlarımız, operasyondan önce gereken önlemleri almış ve kırsal bölgelere, bazıları Çullu Tepesi'ne doğru çekilmişlerdi.

Sabah, gazetecilerin de izlediği operasyon başladığında, insanlar, maskeli bazı sivillerin resmî güçlere rehberlik ettiğini görünce gözlerine inanamamıştı.

Amerikan kovboy filmlerindeki banka soyguncuları gibi fularıyla yüzünü kapatan tiplerdi bunlar. Tek fark var; bunlar, asker ve polisin himayesindeydiler.

Tanınmasınlar diye yüzlerini gizleyen insanlardı bunlar. İlk anlarda bunların kim olduğu ve hangi amaçla orada bulundukları bilinemedi. Bir süre sonra, halktan bazı insanlar bunların yüzünü açmış, bazıları da yürüyüşünden, endamından tanınmıştı. Bunlar, daha önce Fatsa'da yaşayan ve bazıları polis tarafından aranan faşist militanlardı. Bunların isimleri, iddianamede teker teker sıralanmıştır. Bu faşistlerin bazıları silahlarıyla, dürüst polisler tarafından yakalanınca; Fatsa emniyet amirini referans gösterip sıyrılmak istemişler; polisler, bunların sabıkalı ve aranan insanlar olduğunu ısrarla söylemişti. Emniyet Amiri Kemal Şahin, bu polisleri küfürlerle azarlamış, "Bunları yakalayıncaya kadar gidin solcuları yakalayın" diyerek, deyim yerindeyse yaptıklarını burunlarından getirmişti. Bunların bazıları, askeri kıyafet giydirilip kırsal bölgedeki operasyonlara dahil edilmiştir. Solcu olarak bilinen bütün insanlar, bu operasyonlar sırasında gözaltına alındı ve işkencelerden geçirildi.

Nokta Operasyonu Sırasında Fatsa Sokaklarındaki Askerler

Ordu Emniyet Müdürü Zeynel Abidin Aksoy, savcılar ve hakimler üzerinde baskı kurmaya çalışmış, baskı ile yıldıramadığı, istediği kararları çıkarmayan hakimlere küfretmiş ve işkence tehditleriyle korkutmuştur. Biz, bu tür olaylar hep Güney Amerika'da olur diye düşünürdük, şimdi benzer olayları Ordu'da yaşıyorduk.

Nokta Operasyonu sırasında, ben, Yeni Çeltek tarafındaydım. Operasyonun başladığını öğrenince, Fatsa'ya dönmem gerekti. Fatsa'da sokağa çıkma yasağı vardı, nasıl döneceğim diye düşünürken, yapacağım yanlış bir şey yakalanmama yol açabilirdi. Giresun'a bilet alarak otobüse bindim ve Yalıköy'de indim. Fındık bahçelerine doğru yürümeye başlayınca önceden sözleştiğim arkadaşları da görünmeye başladılar. Pertev Aksakal, Feridun Ekiz, Yücel Ergün gibi arkadaşlarım oradaydı. Operasyonla ilgili ilk toplantıyı orada yaptık. Bir süre sonra, bulunduğumuz yere komando elbiseli bir asker, nasıl olmuşsa komutanından izin alıp ailesini ziyarete etmek üzere geldi. Onunla sohbet ederek operasyona ilişkin bilgi almaya çalıştım. Sohbetin bir yerinde "Biz Fatsa'ya gelirken komutan bize, 'Bu Fatsalıların kadınları ve çocukları da teröristtir, ummadığınız anda size ateş ederler, dikkatli olun!' dediğini söyledi. O an kanımın donduğunu hissettim. Bu adamların karşılaştıkları barikatlarda, kadın çocuk demeden herkese ateş edebileceklerine kanaat getirdim.

En azından bunun psikolojik alt yapısını oluşturmuşlar.

Hazırlık yapmışlar. Konuştuğumuz genç yöreyi ve insanları iyi bildiğinden belki ateş açmazdı; ama orada bulunan bütün askerlerin aynı şekilde davranacağını garanti edemezdiniz.

Daha sonra Fatsa'ya doğru yola çıktık ve Çullu Tepesi'nde Yaşar Durmuş, Atıf Özgel, Yusuf Atasoy gibi arkadaşlarla buluştuk. Ben orada

olduğum sırada, polisler operasyon yapmaya kalkıştı; hafif çatışmalar oldu. Polisler kırsal bölgelere gelmeye cesaret edemedikleri için, büyük bir problem yaşamadık. Durum, Fatsa'da yaşayan halk açısından çok sıkıntılıydı. Basın, ahlaksızca saldırıyor; Reşat Akkaya'nın yapacağı uygulamalara zemin oluşturmaya çalışıyordu. Fatsa'da büyük barikatların ve barikatlarda bekleyen silahlı militanların olduğunu yazıyorlardı. Özellikle, *Hürriyet* ve *Tercüman* gazeteleri, faşist uygulamaları meşrulaştırmaya yönelik özel çabalar sarfediyor, güdümlü bir şekilde devrimcilere saldırıyorlardı. Bir taraftan derin devletin ürettiği haber kirliliği (astsubayların kaçırılması olayında olduğu gibi), diğer taraftan maskeli muhbirler gibi katillerin kullanılarak halk üzerinde yaratılan korku atmosferi, operasyona psikolojik bir zemin hazırlıyordu.

Reşat Akkaya, pervasız söylemlerine devam etmekteydi. Bölgeyi ziyaret eden CHP'li bir milletvekiline "Necdet Uğur (İçişleri Bakanlığı yapmış, dönemin CHP milletvekili) emniyet müdürlüğünden gelmedir; ona sorun. O bilir. Biz gerektiğinde hayat kadınlarını bile bir amaç için kullanabiliriz" diyebilmekteydi. Yeni MC dediğimiz Demirel Hükümeti'nin bu adamın yaptıklarından haberdar olmaması mümkün değildi. Tam aksine, bunları yapmak üzere bölgeye gönderilen birisiydi.

Fatsa'lar çoğalırsa başedilemeyeceğini söylemişti.

1990 sonrası, cumhurbaşkanlığı döneminde, Demirel'in demokrasi havarisi görüntüsü vermesi, gerçeği yansıtmaz. Bana göre de Demirel kan ve gözyaşı üzerinden siyaset yapan bir adamdır. Onun gerçek yüzü, Fatsa'da görülmüştür.

Fatsa'da görülen, devletin gerçek yüzüdür. Zaman zaman gizli faşizm dediğimiz, gizlenen yüzündeki peçeyi Fatsa'da kaldırmış ve çirkin yüzü açığa çıkmıştır.

Devrimcilerin hepsi Fatsa dışına çıkıp Çullu Tepesi'nin arkasında mevzilendiler. "Benim solla ilişkim yok, nasıl olsa bana dokunmazlar" diyerek Fatsa'ya giden kimi insanları faşistler öldürmeye başladı. Faşistlerin korkusu yoktu; çünkü polis himayesinde bu eylemleri yapıyorlardı. Ticaret Lisesi öğretmeni Sait Alp, Ticaret Lisesi öğrencisi Dursun Özdemir, Tepecik'ten Hacı Uygun, Şeber muhtarı Baki Ata, Tayalı Köyü'nden Ahmet Gündoğan ve Kâzım Sarı, İmam Hatip Lisesi öğrencisi Muammer Yavuz, Alankent'te şoförlük yapan Mehmet Demir öldürüldü. Çok sayıda insan yaralandı. Daha önce Fatsa'yı terkedip giden faşistler, yanlarına yenilerini de katarak, geri dönmüşlerdi. Bunların bir bölümünü maskeli muhbir gibi kullandılar. Diğer bir bölümü, ÜGD'yi faaliyete ge-

çirdi. MHP'nin *Her Gün Gazetesi*, Fatsa'ya büro açtı. Bütün bu faaliyetleri de jandarma ve polis korumasında yaptılar. Bu arada evler yakılmaya ve kurşunlanmaya başladı. Örneğin Fahri Kum'un evi yakıldı. Mehmet Gümüş'ün babasına ait Gümüş Gıda'yı yakıp, Ahmet Gümüş'e yangını seyrettirip itfaiyenin müdahale etmesine de engel olmuşlardı.

Ahmet Gümüş çok değerli bir insandı. Kendini öyle ifade etmese de benim gözümde devrimci bir insandı. Eşi de hakkını ödeyemeyeceğimiz insanlardan birisidir. Bir taraftan bizi eleştirirken, ele güne karşı da militanca savunurlardı.

Yaptığı bunlarla da sınırlı kalmadı üç-dört lokanta, lastikçi dükkanı, eczane ve Yoldaş Terzihanesi yakılan veya tahrip edilen, itfaiyenin müdahalesi engellenen yerlerdir. Devrimcilere veya devrimcilere sempati duyduğu bilinen kişilere ait yerler polis ve jandarma desteğiyle tahrip edilmiş, yağmalanmıştır. TÖB DER, Halkevi ve CHP ilçe binasında sağlam tek bir eşya bırakmamışlardır. Bütün bunları paramiliter sivil güçler yapmış olsa da devletin desteği olmasa onlar parmaklarını kıpırdatamazdı.

Biz "Nokta Operasyonu'yla Fatsa'ya darbe iki ay erken gelmişti" demiştik. Gerçekten öyledir.

Sömürge valisinin işgal ettirdiği kasabanın görüntüsü buymuş.

Evet, bu ülkenin evladı diye düşünemezsin o tür insanları. Amerikan uşağı diyebiliriz yalnızca. Yöntemleri de benzer. Gerçi Reşat Akkaya'nın yaptıklarını ve söylediklerini zevkle, şevkle uygulayan polisler olduğu gibi, karşı çıkanlar da olmuştur. Bir yüzbaşı ile bazı polisler maskelilerin yüzünü açmış, Yılmaz Gezer, Şener Güven, Halil İbrahim Kavcı, Ahmet Hoşgönül, Fevzi Keskin, Dursun Mehmet İnal ve Nihat Can gibi aranan faşistleri teşhis ve teşhir etmişlerdi.

Fatsa'da, CHP'li olmak bile suç sayılmaya başlandı. Can güvenliği olmadığını düşünen bazı insanlar köylerine, diğer insanlar da Fatsa dışına taşındılar. Devrimciler de Fatsa kırsalında uzunca bir süre kaldılar. Zamanla, faşistlerin bu uygulamalarına karşı protesto eylemleri de oldu. Hapishaneye, karakollara, *Her Gün* bürolarına müdahaleler oluyordu. Resmî ve sivil faşist güçler, Fatsa'da rahat hareket edemediler.

Nokta Operasyonu, bizim Fatsa'daki on aylık uygulamalarımıza karşı devletin tahammülsüzlüğünün *sonucudur*. Fikri Sönmez, Nokta Operasyonu sırasında kendi evinde kalmıyordu. Ahmet Özdemir'le birlikte başka bir evde kalıyordu. Arkadaşlarımızın Fatsa dışına çıkma tekliflerine karşılık, "Ben bu kentin meşru, seçilmiş belediye başkanıyım. Suçlu değilim; neden ve kimden kaçacağım? Beni öldürseler bile görevimin

başında olmalıyım" diyerek arkadaşlarımızın bu teklifini reddetmişti; ama 11 Temmuz günü makamına giderken gözaltına alındı.

Fikri Sönmez, hemen tutuklanıp işkence süreçlerinden geçirilmiştir. Mahkemede tutuklanma sürecini, "Bir yüzbaşı müdahale etmeseydi, beni döverek öldürebilirlerdi. Daha sonra o yüzbaşıyı da öldürdüler ve kaza süsü verdiler" diye anlatır. (Nokta Operasyonu ile tutuklanan Fikri Sönmez 1985'te cezaevinde yaşamını yitirdi).

Bazı arkadaşlar, Fatsa'daki ilk kadrolarımızdan Halit Yüksel'i, "Sen çocuksu görünüyorsun; senden şüphelenmezler. Fatsa'ya git bak bakalım neler oluyor" diye göndermişler ve tutuklanmasına neden olmuşlardı. Daha sonra, 41'ler Davası diye uyduruk bir dosya oluşturup Fikri Sönmez'in, Halit Yüksel'in, Ayhan Yıldız'ın da içinde olduğu bir grubu yargıladılar.

Ahmet Cevat Güney, cezaevinden yeni çıkmıştı. O, Ordu bölgesi ile aramdaki irtibatı sağlamaya başladı.

Fikri ağabeyin tutuklanmasından sonra, bir durum değerlendirmesi yapmak üzere, Fatsa dışında arkadaşlarımızla geniş katılımlı bir toplantı yaptık. Fatsa'ya en yakın köy olan Bağlarca'da hem Nokta Operasyonu'nu hem de yaklaşan darbeyi konuştuk. Toplantı bitiminde, bazı arkadaşlarımız, kendi görev bölgelerine gittiler. Biz Atıf Özgel'in evinde dinlenirken, Atıf'ın yakalandığına ilişkin bir haber geldi. Jandarma köye girmiş ve arama yapıyormuş. Alelacele giyinip kahvaltı yapmadan köyü terkettik. Böylece Atıf da 41'ler Davası'na dahil oldu (41'ler Davası 12 Eylül öncesi Fikri Sönmez'in de aralarında bulunduğu 41 kişi için açılan davadır).

Nokta Operasyonu Sırasında Fatsa'ya 2 Ay Erken Gelen Demokrasi (!)

Nokta Operasyonu sırasında Fikri Sönmez, Ayhan Yıldız, Atıf Özgel ve Halit Yüksel gibi arkadaşlarımız tutuklandı. Bu arkadaşlarımızın dışında kaybımız olmadı.

Ayhan Yıldız, belediyede çalışan, özü sözü doğru, yiğit bir arkadaşımızdı. Yıllarca cezaevinde yattı.

Yani Fatsa'ya 12 Eylül iki ay önce geldi; ama Nokta Operasyonu, kadrolara, 12 Eylül'ün verdiği kadar zarar vermedi.

Kadro olarak o dönem bu arkadaşlarımızın tutuklanması kayıptı; ama en önemli kayıp Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in cezaevine konmasıydı. Nokta Operasyonu'yla köylerde çok fazla operasyon yapamadılar. 12 Eylül'de Eşref Bitlis komutasında Bolu Jandarma Komando Tugayı'nı getirdiler. Bütün bölgede geniş operasyonlar yaptılar. Bizim hazırlıklarımızla onların hazırlıkları farklıydı.

ÜGD'siyle, maskelileriyle, polis desteğiyle geldiler. Devrimcilerin müdahale ettiği dönemden önceki Fatsa'yı tesis etmeye çalıştılar. Bunu başarabildiler mi?

Faşistlerin Fatsa'da uzun süre kalma şansları yoktu. Reşat Akkaya ile gelip onunla birlikte gideceklerdi. Onları orada barındıran polis ve jandarma desteği, yani devletti. Halkın desteği yoktu; üstelik yaptıklarından sonra Fatsa'da yaşama şansları da kalmamıştı.

Reşat Akkaya'nın durumu iyice açığa çıkmaya başlamıştı. Devrimci Yol, Türkiye çapında, Reşat Akkaya ile ilgili bir kampanya başlattı. "Faşist Vali Defol", "Ordu'nun Faşist Valisi Reşat Akkaya, Defol" gibi sloganlar, pankartlar, duvar yazıları ve bildirilerle bu kampanya sürdürüldü.

Gazetelerde de vali aleyhine çıkan yazılar vardı. **Cumhuriyet'te *"Reşat Akkaya ne yapmak istiyor?" gibi yazılar çıktığını hatırlıyorum.***

Operasyon, kendine demokrat ve sosyalist diyen önemli bir kesimde de infial yarattı. Bu insanlar Fatsa'nın yanında yer aldılar. İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, Şükran Ketenci, Erbil Tuşalp, Yazgülü Aldoğan gibi aydın ve demokratlar Fatsa'nın sesi oldular.

Oktay Ekşi gibi yazarlar düzenin dümen suyunda giderken gerçek demokratlar olan bitene sessiz kalmadılar, gerçekleri yazmaya devam ettiler.

Onlar bu ülkenin yüz akı insanlardır. Sadece Fatsa'da değil, Maraş ve Çorum'daki katliamlara karşı da sessiz kalmadılar. Bir tarafta katliamla-

ra destek veren yazarlar varken bu insanların o günkü koşullarda ölümü göze alarak sözlerini sakınmamaları çok önemlidir.

Fatsa Halk Şenliği'nin olumlu yansımalarından biri de bu insanların Fatsa'yı bizzat görüp, Reşat Akkaya'nın anlattıkları ile ilgisi olmadığını anlamalarıdır diye düşünüyorum.

Orada neler olduğunu, halkın desteğini gözleriyle gördüler. Fatsa'ya gelenlerin hepsi, sonuna kadar yanımızda olmuştur. Gelmeyenler de gelenlerin olumlu görüşlerinden etkilenmişlerdir. Hâlâ Fatsa'nın o günlerdeki yapısını anlatan, oradaki çalışmaların güzelliğini anlatan insanlar vardır.

Bazı sol gruplar, Devrimci Yol'un Fatsa'da direnmediğini, direnemediğini söyler. Karadan, havadan ve denizden kuşatılmış bir Fatsa'da onların ifade ettiği türden bir direniş, katliam nedeni olurdu ve biz buna fırsat tanımadık. En az kayıpla bu saldırıyı atlatmaya çalıştık.

Devrimcilerin ölümünden çok, kitle katliamlarının sorumluluğu büyük olurdu. Devrimciler ölümü göze alan insanlardır; ama orada bir kitle katliamı olduğunda, onun hesabını kimse veremezdi.

İlk günden itibaren "Bu operasyonu en az zararla nasıl atlatırız?" diye düşünmüşüzdür.

Bence de doğru düşünmüşsünüz. Fatsa'da kitle katliamı olurdu ve belki de Reşat Akkaya'nın isteği buydu.

Ertuğrul Günay ve Orhan Vural gibi CHP milletvekilleri basın toplantısı yapıp Reşat Akkaya'yı kınadılar. ÇHD, TMMOB, TYS gibi sivil toplum kuruluşlarının desteğini unutmamak gerek.

Özellikle* Demokrat Gazetesi *ciddi bir Reşat Akkaya kampanyası açmıştı; unutmamak gerekir. Basındaki destekte,* Demokrat*'ın bu yayınının etkisi vardır diye düşünüyorum.

Kesinlikle, *Demokrat Gazetesi* bugüne kadar solun gördüğü en iyi gazetedir dersek, abartmış olmayız.

Bugünden baktığımızda çok işlevsel bir gazete olduğunu söyleyebilirim; ama Fatsa'nın hikâyesi Nokta Operasyonu'yla bitmedi. Onu da daha sonra anlatacağım.

Ünyeli Devrimciler
Ayaktakiler: Ahmet Sakin, Muammer Pabuçoğlu, Sabahattin Demir.
Oturan: İsmet Koca

Ünye

Balık değildir bilirim ağlara çekilen
İlkyazın ortasında vurduğunda duman
kırçiçekleri ve kan
sesi duyulmaz artık derelerin
ağır ağır çekilir sineye bir yudum nefes

Kenan Özcan

Fatsa ve Ünye hep bir arada düşünülür. Ünye'de durum nasıldı?

Türkülerde bile Ünye ve Fatsa bir arada gider. Hasan Arslan, bir konuşmasında belirtir, ben de ona katılıyorum: Ünye ile Fatsa birdir! Devrimciler açısından da arada sınır yoktur. Fikri Sönmez, Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş'ün ortak özelliği hem Gürcü olmaları hem de yakın dost ve birbirlerine sürekli takılıyor olmalarıdır.

Ünye-Fatsa arasındaki futbol maçları da iddialı bir havada geçer ve maç sonunda kavgalar eksik olmazdı. Bölgede devrimciler etkili olmaya başlayınca bu kavgalar sona erdi; yerine tatlı bir rekabet başladı.

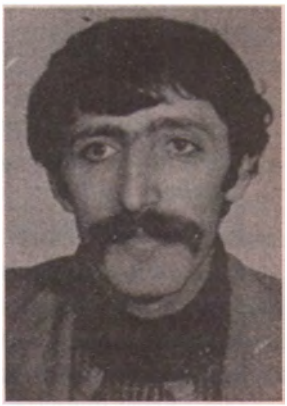
Bizim orada çok deneyimli arkadaşlarımız vardı. Fındıkta Sömürüye Son kampanyasını hazırlarken, Ünye'deki arkadaşlarımız, bu çalışmalara çok aktif bir şekilde katılmışlardı. Giresun'da yaptığımız toplantıya Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Remzi Aksakal, Kenan Görgülü gibi arkadaşlarımız katılmış, program oluşturulurken önemli katkılar sağlamışlardı.

1978 yılında Espiye, Fatsa ve Ünye'de fındık mitingleri yaptığımızı söylemiştim. Ünye'deki çalışmalara katılamamıştım. Ünye'deki arkadaşlarımız bu çalışmaları yürütecek ve gerçekleştirecek deneyime fazlasıyla sahiplerdi. Nitekim, 1500 kişinin katıldığı Ünye mitingi başarılı bir organizasyondu.

Ünye'de, 1975'de, Halkevi kurulmuştu. Ünye Halkevi, gençlerin gidip geldiği cıvıl cıvıl bir yerdi. Öğretmenler, hem Halkevi çalışmalarına katkıda bulunuyor hem de gençlere rehberlik ederek Halkevi'ni gençler açısından bir çekim merkezi haline getiriyorlardı. Kenan Görgülü, İhsan Önal, Ömer Karagöz, Remzi Aksakal gibi öğretmen arkadaşlarımız aynı zamanda bölgede solun örgütlenmesinde önemli görevler üstlendiler.

Remzi'ye ayrı bir başlık açmak gerekir. Remzi Aksakal, hem TÖB DER, hem Halkevi hem de köylerle bağlantı kurmada herkesten ileri bir arkadaşımızdı. Yiğit lakabıyla anılır derler ya, ona *Deli Remzi* derlerdi ve o bu lakabı hakedecek gözükaralıklar sergilerdi. Gerçekten, delice heyecanlar taşıyan bir adamdı. Devrimciliği yüreğinden taşar ve çevresini etkilerdi.

Remzi, köylerdeki insanların sorunlarını çözmek için cansiperane çalışırdı. Ünye'nin pazarının olduğu gün köylerden onu ziyarete gelen çok insan olurdu. Devlet dairesinde, hastahanede, postahanede işi olan herkes önce onu ziyaret ederdi. İlgili yerlerde kurduğu ilişkiler, bu insanların sorunlarının çözülmesine yardımcı olurdu. Gençlerle de samimi bir ilişki kurmuştu ve onlara buyurgan değil, içlerinden biriymiş gibi davranırdı.

Remzi Aksakal

Halkevi'nde çok sayıda genç vardı; ama bu gençlerle birlikte bildiri dağıtan, yazılamalara çıkan öğretmenler de vardı.

Özgürlük

TÖS Ünye şubesi yayın organıdır

Sahibi : Hasan Arslan, Sorumlu Yönetmen: M. Zeki Gündüz

Bu umut özgür olmanın kapısı. Mutlu günlere inancımız sonsuz. Bu sevinç mutlu günlerin ışığı: Yurur üstümüze usulca örtek. OKTAY RİFAT

YIL 1. SAYI 4. AYDA BİR ÇIKAR. 100 KURUŞ. 3.3.1970

DİNDE REFORM

Hasan Arslan

Eskiyen gerekliyse ya yenilenir, ya da onarılır.

Gerçek dinci yeniliklere karşı çıkmaz. Eski inanç ve kuruluşlara dönülmesini istemez. Dinsel inançlara bağlı kalmanın gericilikle ilgisi yoktur. Bu yüzden de dinsel inançlara devrimci saldırmaz.

Dinlerin gelişmelerine dikkat edilirse, kutsal kitapların devamlı sömürül-

dükleri görülür. Din bezirganları, her ortamda din kurallarını Allah ve ahiret korkusu biçiminde işlemişler. Bütün dinlerde bu böyle olmuş. Hem de bu işlerde, dinci görünen kişiler, militan olarak kullanılmışlar.

Hıristiyan âleminin-

(Devamı 4. Sayfada)

Özgürlük Dergisi'nde Hasan Arslan'ın yazdığı yazı (1970)

Hasan Arslan ve Hüseyin Gümüş'ü diyorsun. O zamanlar 40 yaşında birini bulmak çok zor iken, Ünye'de, 40 yaşlarında iki kurt devrimci vardı! 30 yaşındaki insanlara ihtiyar dediğimiz dönemlerden bahsediyoruz.

Onlar, hem duayen hem de Kızıldere'yi yaşamış kahramanlardı bizim gözümüzde. Hasan Arslan'ı cezaevinden çıktığında büyük bir konvoyla karşılamışlar. Bana kalırsa bu büyük konvoyun çok daha büyüğünü hakeden arkadaşlarımızdır onlar; halkımız da onlara sahip çıkmıştır.

Hasan Arslan ve Hüseyin Gümüş, Kızıldere olayları nedeniyle tutukluyken, öğretmenlikle ilişkileri kesilmiş. TÖB DER, hapis yattıkları sürece, maaşlarının %60'ını bu arkadaşlarımıza ödemiştir. Paranın bir bölümünü komüne verirken, diğer bölümünü ailelerine göndererek onların geçimine katkı sağlamışlardır

Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Servet Acar

Cezaevinden çıktıktan sonra, TÖB DER'den gelen %60'lar kesilmiş. Hüseyin Gümüş'ün çoluk çocuğu olmadığı için fazla bir derdi yoktu. Aileden kalan fındıklıkla geçimini sürdürebilirdi; ama Hasan Arslan için durum hiç de iç açıcı değildi. Bir lokanta sahibi, "Gelsin çalışsın" diye haber gönderse de uygun bulmamış ve başka arayışlara yönelmişti. Bir tanıdığı, arsasını Hasan Arslan'a tahsis etmiş ve Endüstri Meslek Lisesi öğretmenlerinden Hüseyin Sazaklıoğlu'nun desteğiyle oraya bir kitapçı dükkanı açmış. Bir süre sonra, işler yürümemiş ve Ünye'nin Terme tarafından girişinde, Yalı mevkiinde, Yalı Kitabevi'ni kurmuş. Ben de Ünye'ye gittiğimde ilk uğradığım yer bu Yalı Kitabevi olmuştu. Yalı Kitabevi, Çarşamba'daki Arkadaş Kitabevi'nin özelliklerine sahip ve daha büyük bir yer idi. Ünye gibi bir yerde okuyan veya okumayı seven birçok gencin uğrak yeri. Kitap alan, kitap karıştıran, aldığı kitabı getirip yenisini götürmek isteyen ve çoğu gençlerden oluşan bir kalabalığı, günün her saatinde orada görebilirdiniz. Orası, bir yanıyla Hasan Arslan'ın ekmek teknesi iken, diğer yanıyla devrimcilerin buluşma noktasıydı. Terzi Fikri'nin terzihanesi gibi oraya da gelip gidenler, akıl danışanlar, akıl verenler çoktu. Şimdiki gibi dinozorların fazla olduğu bir dönem değildi! O dönemdeki iki önemli dinozordan birisini müzeye değil, Yalı Kitabevi'ne koymuşlardı. Gençler bunlardan ilham alıyor ve değerini biliyordu!

Bütün köy öğretmenlerinin, dolayısıyla Ünye'deki öğretmenlerin örgütü konumundaki TÖB DER etkili çalışmalar yapıyordu. TÖB DER içinde Devrimci Öğretmen Grubu kuruldu. Burada, Hasan Arslan, Hüseyin Gümüş, Remzi Aksakal, İhsan Önal, Kenan Görgülü, Kumru Dönmez, Sevim Ökten, Ömer Karagöz, Servet Acar, Sündüs Acar, Ersan Şahin, Zeki Gürbüz gibi arkadaşlarımız görev almışlardı. Bir dönem,

Hüseyin Sazaklıoğlu, Mustafa Ünüvar ve Fatma Ünüvar da Ünye'de bulunmuş. Bu kadroya baktığımızda, TÖB DER genel merkez yönetimini oluşturacak insanları buradan seçebileceğimizi söyleyebilirdik. Devrimci Öğretmen kadrosu açısından baktığımızda Ünye'de oldukça güçlüydük. Bu açıdan, Giresun da çok iyiydi.

Karadeniz'den, TÖB DER Genel Yönetimine iki kişi girmişti, değil mi?

Evet, Abdullah Gülbudak ve Kenan Görgülü yönetime girmişti.

Bu arkadaşlarımız aynı zamanda Halkevi ve mahalle çalışmalarına da katılıyordu. Köylerdeki çalışmalar bu arkadaşlarımızın ev ve işyerlerindeki sorunlar nedeniyle aksadı. "Köy çalışması şartlarının oluşup olmadığının" araştırılması çalışması nedeniyle aramızda küçük de olsa tartışmaların çıktığını söylemiştim. Bana göre, oradaki kadro ve ilişki düzeyiyle, yapılan iş arasında bir dengesizlik vardı. Daha sonra yapılanlar benim bu görüşümü doğruladı.

Bu arada Ünye'de faşistler de vardı ve bunlar İsmail Korkmaz adlı Kurtuluşçu bir arkadaşımızı öldürdüler. Siyasi cinayetler her yerde faşistler tarafından başlatılmıştır diyorduk ya, bunu doğrulayan bir olaydır bu. Daha sonra Mehmet Topaloğlu ve Fahri Şen adlı devrimciler öldürüldü. Faşistler, 18 Haziran 1979'da Remzi Aksakal'ı pusuya düşürüp katlettiler. Remzi Aksakal'ın öldürülmesi Fatsa'da Kemal Kara'nın öldürülmesine benzer bir etki yarattı ve faşistler Ünye'yi terkettiler.

Aynı dönemde, kırsal bölgelerde fındıkla ilgili çalışmalarımız da vardı. Fındıkta Sömürüye Son mitingleri 1979 ve 1980'de de devam etti. Tekkiraz ve Erenyurt taraflarında mitingler yaptığımızı hatırlıyorum. Beylerce ağırlık verdiğimiz köylerden biriydi. Harun Korkmaz, İrfan Ereren Beylerce'lidir. Meydan ve Beylerce köyleri, öteden beri, solun etkili olduğu köylerdi. Beylercede arkadaşlarımız bir Halkodası yapmışlardı; odayı gençler kurmuş olsa bile bütün köylüler çalıştırıyordu. Halkodası'nı kolektif bir şekilde, köylülerin çalışması ve katkılarıyla inşa etmişler. Harun, ağa torunudur; "Baba evinde çalışmadığım kadar çalıştım" diye durumunu ifade eder. Burada tiyatrolar oynuyor, şiir okuyor, kültürel etkinliklerde bulunuyorlardı.

Gençler arasında *Mustafa Çamyar*, Sabahattin Demir, Rifat Sertkaya, Hasan Çelik, Ali Karakaş, İsmet Koca, Osman Yıldız, Hüseyin Kuş, Turgay Kaynar, Levent Kaynar, Harun Korkmaz, Hüseyin Mutlu, Yüksel Beşli, Muammer Pabuçoğlu, Kutluay Özbilgin, Orhan Kirman'ın adını sayabilirim.

Genç arkadaşlarımız da adım adım gelişiyordu.

Halkevi, Yalı'da futbol turnuvası düzenlemişti. Rifat Sertkaya, bu turnuva sonrası öne çıkan arkadaşlarımızdan biri oldu. Bu turnuva gençler arasında katılım ve yakınlaşmayı teşvik etti.

Ünye ve köylerindeki öğretmenler arasında önemli ilişkilerimiz vardı. Okullardaki gençler arasında bize sempati duyanların sayısı giderek artıyordu. Hakan Tahmaz gibi Kurtuluşçu arkadaşlarımız da vardı. Ünye'deki Kurtuluşçu arkadaşlar da faşistlerle mücadelenin içinde olan insanlardı.

Ünye'deki öğretmenler çalışkan, nitelikli, deneyimli ve siyasi birikimi olan arkadaşlarımızdı. Ben köyleri de örgütlememiz gerekir dediğimde, "Köylerde çalışmaya elverişli bir durumun varlığının araştırılması" için öğretmen arkadaşlarımız bir hafta izin alarak köylere gittiler. Tartışmayı da "elverişli durum" tartışması olarak ortaya koyduklarında, ben sinirlenerek Fatsa örneği vermiş, "Orada elverişli durum varsa, burada da vardır" şeklinde bir yaklaşım sergilemiştim.

Oradaki öğretmen arkadaşların bu tavırlarının kendilerinin bu çalışmaları yürütüp yürütemeyeceklerine ilişkin, yani devlet memuru olduklarını da hesaba katarsak, bu çalışma uzun erimli olursa biz buna katılamayız, izleyelim de görelim saptamasına yönelik olduğunu düşünüyorum.

Haklısın ama köy çalışması olup olmayacağı tartışıldığı zaman benim kafamdan geçen yüzümden okunur. Bu nedenle sadece yüzümden değil, sesimin yükselmesinden de kızdığım anlaşılmıştı. Bir taraftan da Fatsa'daki çalışmaların benzerinin Ünye'de yapılması için arkadaşlarımı ikna etmeye çalışmalıydım. Orada yapılan çalışmaların, Türkiye'deki en iyi kadro çalışması olduğuna da inanıyordum. Ben biraz da aceleci davranmışım.

Aynı dönemde, 1978 yılı 1 Mayıs'ından sonra şekillenen Devrimci Sol ayrılığı gündeme geldi. Yaz döneminde Üzeyir Ataman ve Bülent Forta bizim bölgede bilgilendirme toplantıları yapmak üzere geldiler. Belli yerlerde ayrılıkla ilgili bilgilendirme toplantıları yaptılar; iyi de oldu. Ünye'de yapılan böyle bir toplantıdan sonra Bülent, bazı arkadaşların "Ünye bölgesine Sedat'ın yerine başka sorumlu bir arkadaş verilemez mi?" diye sorduklarını söyledi.

Senin bu köy çalışmalarına ilişkin tepkilerin böyle bir sonuç doğurmuş anlaşılan.

Ben de öyle yorumladım. Arkadaşların gösterdikleri bu tepkiyi anlayışla karşılayıp ne yapabileceğimi düşündüm. Böyle zamanlarda mevcut

durum da önemlidir. Ünye'deki arkadaşlarla da çok iyi işler yaptık; daha da iyi işler yapabilirdik. Ben böyle değerlendiriyordum; ama aceleci tavırlarımla da onları rahatsız etmişim anlaşılan. Oradaki arkadaşlarımıza haksızlık etmeden çalışmalarımızı da hızla yürütmemiz gerekiyordu.

Bu durumda benden daha sabırlı, daha sakin kim var diye düşündüm. İlk aklımıza gelen isim Ahmet Pehlivan'dı. Ünye'ye on kere gidilecekse ben iki kere gideyim; kalanında da Ahmet gitsin diye düşündük. Ahmet'i Samsun'a gönderdikten sonra, orada yavaş yavaş bir kadrolaşma başlamıştı. Evlerimiz yokken evlerimiz olmuş, bu evlerde eğitim çalışmaları yapmaya başlamıştık.

Yaptığınız çalışmaların meyvelerini toplamaya başlamışsınız...

Dernekte eğitim çalışmaları başlamış, moral gücümüz yükselmişti. Ahmet'e durumu anlatıp Ünye'ye daha sık gitmesi gerektiğini söyledim. Samsun'daki sıkıntıları Ahmet'le birlikte çözmeye başlamış, oradaki ilişkileri düzenlemiştik. Ünye'deki sıkıntıyı da bu şekilde çözmüştüm.

Direkt karşı karşıya gelmektense, onların önerilerini de dikkate alan, onları da çözüme katan akılcı bir çözüm bulmuşsunuz.

"Eleştirilerinizi neden bana getirmediniz, birlikte çözüm bulabilirdik?" diyerek bir tartışma başlatır, çözümü burada arayabilirdik; ama bunu yapmadık. Bunun yerine bulduğumuz ve Ahmet'in katıldığı çözüm bana göre de mantıklıydı. Zamanla arkadaşlarımız yaptıkları güzel çalışmaları daha verimli hale getirdiler.

Ünye'de Ne Tür Çalışmalar Yaptınız? Fatsa'daki Çalışmalara Benziyor muydu?

Biz bir program oluşturmuştuk; bu programı pek çok yerde uyguluyorduk. Bu çalışmalardan, karaborsaya karşı mücadele, Ünye'de de başarılı oldu. Yine karaborsacılar tespit ediliyor ve stoklar halka satılıyor; satılan malın bedeli dükkan sahibine veriliyordu. Örneğin, Beylerce Köyü'ndeki bakkalın karaborsacılık yaptığı saptanmış, stokladığı gazyağı halka satılmış ve parasını da kendi tahsil etmişti. Bu bakkal, daha sonra, 1984-85 yıllarına kadar arkadaşlarımıza destek olmuştur.

Çamura Son Kampanyası'nın bir benzeri de Ünye'de yapılmıştır. Fevzi Çakmak Mahallesi'nde Kireç Fırını denilen deniz kıyısında, yolu ve sokağı olmayan bir yer vardı. Arkadaşlarımız, bir çamura son kam-

panyası da burada yapalım, demişler. O zamanki Ünye belediye başkanı "Ben istifa edeyim, siz burada da çalışma yapın" dese de Hasan Arslan "Biz oyumuzu sana verdik, ne yapacaksak birlikte yapacağız" diye başkanı motive etmeye çalışmıştı. Arkadaşlarımız, belediyeden araç istemişler, başkan "Memnuniyetle!" demiş; kaymakamdan yardım istemişler "Olur" yanıtı alınmış; ama mazot vereceğini söyleyen kaymakam mazot vermemiş, belediye başkanı da sonradan caymış. Hükümetten baskı geldiği kesin gibi... Bu durumda Hasan Arslan'ın imdadına kadim dostu Fikri Sönmez yetişmiş ve araç desteği göndermişti. Kampanyanın örgütlenmesi Fatsa'daki gibi olmuştu. Burada da kampanyayı yürütecek bir komite seçilmiş ve başkanlığa AP'li birisi seçilmişti. Bu adam, daha sonra Reşat Akkaya döneminde evini devrimcilerin saklanması için tahsis etmiş; ama sonuna kadar da AP'li olarak kalmıştı. Bizimkilerin kaygısı, kampanyayı ciddiyetle yürütecek birisini bulmaktı ve muhtar o çapta biriydi. Bu arada köylerden yardım için insanlar gelmiş, mahalle halkı yemek ikramında bulunmuş ve kampanya başarıyla sona ermişti.

Remzi Aksakal Hasan Arslan'la Birlikte

Kireç Fırını'nda yapılan bu kampanyanın etkileri halen görülmektedir. 2013 yılında bile ilişkileri korumuş, devrimcileri seven, onlara kanat açan insanlardan oluşmuş bir mahalledir orası.

Ünye'ye Operasyon

Hikmet Gülsen'in valiliği döneminde, bir ara, operasyon yapılmış, Hasan Arslan'ı ve bazı öğretmen arkadaşları tutuklamışlardı. Hasan Arslan'a o kadar yoğun işkence yapılmıştı ki, karakoldan salıverildiğinde 21 gün rapor almıştı. Bıyıklarını yolmuşlar; bıyıklarının yolunmuş halini gösteren fotoğrafı, *Demokrat Gazetesi*'nde de yayımlanmıştı. Gö-

zaltından çıktıktan sonra, Fikri Sönmez çağırmış ve yanına gittiğinde "Kapıyı kapatın ve kimseyi içeri almayın" demiş. "Ardından sarıldık ve ağlamaya başladı" diye anlatır Hasan Arslan.

Reşat Akkaya Fatsa'ya girmeden önce çevreyi kuşatmaya girişmişti. Kuşatmaya ilk olarak başladığı yerlerden biri de Ünye'dir.

Fatsa'nın girişini ve çıkışını denetleyecek bir pozisyon almaya çalışmış anladığım kadarıyla.

Ordu'da en etkili olduğumuz yer, Fatsa idi. Onun çevresindeki etkili olduğumuz yerleri kırarak, Fatsa'yı denetim altına almaya çalışıyordu. Bu anlamda, ilk operasyon, Ünye'ye yapıldı. Daha önce anlattığın gibi merkezdeki ekibini kurduktan sonra, Ünye'de de sivil faşistlerle birlikte bunun uzantılarını oluşturdu. Remzi'nin ölümünden sonra, Ünye'yi terkeden faşistler, Samsun ve Bafra'dan takviyeler de alıp polis ve jandarma desteğiyle geri döndüler. Burada da ÜGD'yi oluşturup insan avına çıktılar. Ünye'de maskeli faşistler yoktu; polis ve jandarmanın korumasındaki faşistler, açıkça sokaklarda terör estirmeye başladılar. Bir dönem, Ünye'nin içinde dengeli bir durum oluştu. Cumhuriyet Meydanı'nın bir tarafında faşistler, diğer tarafında devrimciler vardı. Jandarma ve polis baskısıyla halk sindirilip faşistler de palazlanınca, sokaktaki insanları dövmeye, karşı çıkanları karakollara götürüp işkence yapmaya başladılar. Zamanla Akrep Operasyonu adı altında Nokta Operasyonu'na benzer bir operasyon başlatarak, sola sempati duyan, solcu bilinen, hatta CHP'li bilinen insanları hedef aldılar Bu insanların bazılarını sokak ortasında dövdüler; bazılarını ise karakollarda ağır işkencelerden geçirdiler. Hasan Arslan'a yapılan işkencelerin devamı gelmeye başladı ve çok sayıda öğretmeni gözaltına alarak yoğun işkencelerden geçirdiler.

Bu öğretmenler kadro düzeyindeki öğretmenler miydi?

Ünye'deki pek çok öğretmen Devrimci Öğretmen grubunun üyesiydi. TÖB DER'de tek liste olarak seçime girilmişti. İşkenceye uğrayanlar kadro düzeyinde olmasalar bile devrimci öğretmenlerdi. Sevim Ökten, Ersan Şahin gibi arkadaşlarımız yoğun işkence görenler arasındadır.

Bu arada, faşist saldırılara karşı devrimciler de zaman zaman müdahalelerde bulunuyorlardı. Faşistlerin etkin olduğu bir bölgede çıkan çatışmada, Cemal Işık arkadaşımız öldürüldü.

Ünye-Fındık Mitingi (1978)

Cemal, çok mütevazi ve becerikli bir arkadaşımızdı. İyi bir Devrimci Yol militanını tarif edin deseniz, Cemal'i örnek verebilirim. Faşist yuvalara girebilecek kadar cesur bir arkadaşımızdı. Çok güzel yazı yazıp resim yapabilirdi. Onun duvar yazılarını görür görmez tanırdınız. Düzgün, güzel bir yazıyla, sanki saatlerce özenerek yazılmış gibi dururdu.

Işık ailesinden, daha sonra, Ayhan'ı da çok genç yaşta kaybettik. O da henüz ortaokul öğrencisiydi.

Operasyon ve işkenceler yoğunlaşınca, tepkiler de artmaya başladı. Yoğun işkence yapıldığı bir dönemde, işkenceci polislerin aracı taranmış ve dört polis ağır yaralanmıştı. Bu yaralama olayından sonra, devrimci militan kadro, köylere doğru çekilmeye başlamıştı. Faşistler, solcu bildiklerinin ve CHP'lilerin üzerine saldırılarını artırıyor, yakaladıklarını öldüresiye dövüyorlardı.

Bizimkiler geri çekilirken, THKP-C döneminde devrimcilere sempati duyan; ama daha sonraları CHP'li olan Turan Külünk'e saldırı olabileceğini düşünerek onun da kendileriyle gelmelerini önermişti. Turan Külünk "Ben CHP'liyim; herhangi bir olaya katılmadım. Bana bir şey yapmazlar" diyerek gitmeyi reddetmiş; ama faşistler onunla aynı fikirde değillermiş ki, Turan Külünk'ü kuyumcu dükkanının önünde öldürdüler.

Ne kadar CHP'li olursa olsun, devrimci bir geçmişi var ve bu geçmiş onu adım adım takip etmiş anlaşılan.

O sıralarda faşistler, Ünye'de, Ali Irgat ve Besim Irgat adlı minibüsçülük yapan iki kardeşi vurdular. 14 yaşındaki küçük kardeş olay yerin-

de öldü, sekiz kurşun yiyen diğerini de faşistlerden biri "Bunlar yanlış adamlar" diyerek ölümden kurtardı; ama o çocuk da felçli kaldı. Bu kardeşlerin solculuğu da Beyceli Köyü'nden her geçişlerinde kornaya basıp el sallamalarıyla sınırlıydı. Faşistler, ayrıca Yazıcı soyadlı Aydınlıkçı birini ve Küçükgöl muhtarı Emrullah Yılmaz'ı öldürdüler.

Bu ölüm olayları, güya, polis ve jandarmayla aldıkları sıkı güvenlik önlemleri sırasında oluyor, değil mi?

Polis ve jandarma, faşistlerin güvenliğini sağlamakla uğraşıyordu.

Fatsa'da Gümüş Gıda'yı yaktıkları gibi Ünye'de de Yalı Kitabevi'ni yakmışlar; ama Hasan Arslan'ı bulamadıkları için ona seyrettirememişlerdi!

"Fukarayı öldüreceğinize, elbisesini yırtın" demişler ya, Hasan ağabey için de bu olay öyle olmalı. Bıyıklarını yolmaya devam etseydiler de kitabevini yakmasalardı!

Hasan Arslan, olaylar sertleşmeye başladığında kırsal bölgeye çekilmişti.

Reşat Akkaya'nın beş aylık valiliği döneminde, Fatsa'da, çok sayıda insan öldürüldü. 40 kişiye yakın insanın öldürülmesinden bahsediyoruz. Devrimci Yol'un Fatsa ve çevresinde etkin olduğu üç yıllık dönemde bu kadar insan öldürülmüş müdür?

Reşat Akkaya döneminde, Ordu bölgesinde, 130 civarında insan öldürülmüştür. Ondan önceki dönemde 1977-80 arasında ise sağ ve sol kesimden toplam 30 kişi öldürülmüştür. 12 Eylül yönetimi bile, bu adama tahammül edememiştir!

Yargılanmadı bildiğim kadarıyla...

Neden yargılasınlar; adam görevini yapmış ve kendisinden istenilenleri yerine getirmiş! Senin tanımınla söyleyeyim; adam tam bir sömürge valisi.

"Merkezi otoriteden bağımsız ve disiplinsiz davrandı" diyerek kendilerini aklamak için, sömürge valilerini bile yargılarlar; ama Ordu'da buna gerek duyulmamış.

Yargılamak yerine görevden aldılar.

O günkü gazeteler, "Fatsa'ya pasaportsuz girilemiyor; Fatsa'da can güvenliği ve huzur yok!" diye manşetler atıyordu ve bu adam oraya huzur getireceğim diyerek vali oldu. Huzur getirecek yerde, huzursuzluğun ve tüm kötülüklerin kaynağı oldu. En azından, görünüşte de olsa, hesap sormalıydılar.

Fatsa ve Ünye'deki ölüm olayları, daha çok devrimcilere yönelik gibi görünür. Aybastı, Gölköy taraflarında ise, tamamen sıradan insanlara, halka yönelik katliamlar yapılmıştır. Daha sonra anlatacağım; bu katliamları düzenleyenler devlet tarafından korunmuştur. Kim kimden hesap soracak? Fatsa köylerinde, 60 yaşındaki gariban bir köylüyü öldürmüşler; "Dev Yol militanı öldürüldü" diye açıklama yapmışlardır.

Köylünün ineğini kurşunlamış, "Devrimci Yol militanı öldürüldü" diye propaganda yapmışlar. Güney Amerika'da uygulanan klasik yöntemler.

Yıldırmak için uygulanan terör yöntemleri... Huzur getirmek gibi bir sıkıntıları yok; amaçları, halkı yıldırmak ve istedikleri gibi yönetmek. "Çok olay var" diyerek, yaptıklarını haklı göstermek amaçlı uygulamalar bunlar. Fazlasıyla Güney Amerika'ya benzeyen uygulamalar.

Ünye'nin içinde bunlar sürerken; arkadaşlarımız, köylere yöneldiler. Daha önce de köylerde çalışmalarımız vardı. Gruplar halinde, örgütlü köy çalışmalarına yöneldik.

Beylerce-Üçpınar hattında Harun Korkmaz, İrfan Ereren, belli bir süre için Ahmet Gürler ve Erol, Nokta Operasyonu sonrasında çalışmalara başladılar. Harun'un Sarı Mustafa diye bahsettiği Cumhur Yavuz başka bölgelerden gelip orada çok başarılı olan ve halk tarafından çok sevilen bir arkadaşımızdı.

Şeytan tüylü...

Şeytan tüylü; ama bu tüy, gittiği evlerde, kadınların bulaşığına, odun kırmasına, erkeklerin tarlasına tapanına yardım ederek taktığı bir tüydü! Girdiği evde, hemen sohbete başlayıp evden ayrılırken, o eve aitmiş gibi kabul gören bir arkadaşımızdı. Daha sonra gittiği Erenyurt-Elekçi hattında da aynı şekilde sevilip sayıldı.

Herkes aynı şeyi söylediğine göre, şeytan tüyünün ötesinde bir şey var...

O yörelerde güçlü olmamız, örgütlü olmamız, böyle arkadaşlarımızın sayesinde olmuştur.

Bu çok önemli. Dışarıdan gelen burnu büyük, hiçbir işe el atmaz, diye tabir edilen şehirli tiplemesine uymayan bir adam.

Yöresel davranışları ve kültürleri de öğrenerek ona göre davranan bir adamdır, Cumhur.

Dışarıdan gelen arkadaşlarımız bile, o bölgede, kırk yıldan beri yaşıyorlarmış gibi halkla kaynaştılar. Beylerce hattında, Sabahattin Demir ve Orhan Kirman da çalıştılar.

Kırsal bölgede, faşistler taciz ateşlerine başlayınca, arkadaşlarımız nöbet işini ciddiye almaya, bazı yerlerde barikatlar kurmaya başladılar. Bu koruma önlemleri gelişmeye başlayınca, bu ilişkilerin komiteler şeklinde örgütlenmesi gündeme geldi ve halk da bu nöbetlere katıldı. Hemen hemen bütün köylerde halk bu nöbetlere katılmıştır. Önceleri güvenlik için oluşturulan bu komiteler, giderek Halk Komiteleri'ne dönüştü ve sorunların çözümünde başvurulan Köy Meclisleri haline geldi. Bu komiteler, köylüler arasındaki sorunların çözümünde de rol almaya başladı.

Bu arada, bu komitelerin oluşturulması ve nöbet tutma olayları sonucunda, arkadaşlarımız köyün girdisini çıktısını ve çevresini iyice öğrendiler. Köyler arasında en kestirme yoldan, en gizli yollara, saklanılacak yerlerden, kaçış yollarına kadar yararlı bilgiler edindiler. 12 Eylül döneminde, bu bilgiler onların çok işine yaradı.

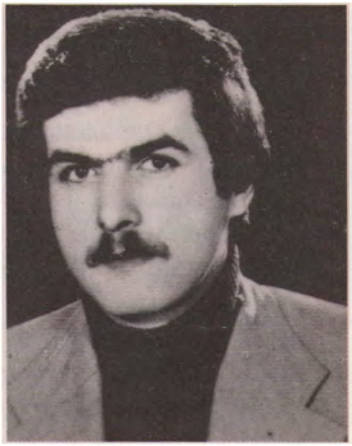
Tekkiraz Mitingi

Tekkiraz-Bolluk-Çaybaşı bölgesinde Hasan Arslan, Ömer Karagöz, Hasan Talu, Rifat Sertkaya, Mustafa Çamyar, Turgay Kaynar, Levent Aslan gibi arkadaşlarımız çalışıyordu. Bu bölgedeki çalışmalar, Fatsa'daki Nokta Operasyonu'na denk geldiğinden, Tekkiraz'da bir miting organize edildi. Hasan Arslan ve Hüseyin Gümüş arkadaşlarımızın memleketi olan Tekkiraz, Gürcülerin yoğun olduğu bir yerdi.

Ünye köyleri de Fatsa köyleri gibi araziye dağılmıştı ve mahalleler arasında boşluklar vardı. Bu köylerden Tekkiraz'a insan seli aktı ve 5000 kişinin katıldığı bir miting düzenlendi. Nokta Operasyonu'nun yapıldığı, baskı ve zulümün en üst noktaya çıktığı bir dönemde, böyle bir miting yapılması, örgütlülüğümüzün bir göstergesi olarak kabul edilmelidir.

Bu yörede mitinge katılım sayısı o dönemde inandırıcı olmaktan uzak görünüyordu. Kasabanın nüfusuyla katılım sayısı arasında bir orantısızlık vardı. Kasabanın nüfusu 3000 iken 5000 kişilik miting yapıldı denildiğinde, o kasabadan Evliya Çelebi geçmiş derdiniz.

Açıkçası bana da öyle gelirdi. Nüfusu 3000 iken 5000 kişilik mitingin yapılması bana da inandırıcı gelmez; itiraf etmesem bile propaganda kokusu alırdım.

İhsan Önal

O bölgeye gidinceye kadar inanmıyordun değil mi? Sen şimdi o bölgenin ölüsünü(!) gördüğün halde, "Vardır" diyebiliyorsun.

Bu bölgede hem köyler hem de arkadaşlarımız arasında iletişimi İhsan Önal sağlıyordu.

Arkadaşlarımızın bir bölümü aranıyordu. Kenan Görgülü'yü Ankara'ya göndermiştik; oradan da İzmir'e geçmişti.

Erenyurt-Elekçi taraflarında Aydın Oral çalışıyordu. Necmi Karagülle de onunla birlikte idi. Ali Rıza Demirci, Fatsa'da, Mağazalarbaşı Mahallesi'nde çalışırken, bu bölgeye geldi. Ali Rıza ve Cumhur bu bölgede çalışmaya başladı. Emin Güneytepe, Bayram Polat ve Fahri Kum, Elekçi taraflarına gittiler. Erenyurt'ta da bir miting yapıldığını hatırlıyorum. Bizim o dönemde yaptığımız Fındıkta Sömürüye Son mitingleri iyi organize edilmiş ve büyük kalabalıkların katıldığı mitinglerdi. Bu miting çalışmaları hem köylerin örgütlenmesi hem de kitlesellik açısından önemlidir.

Fındık, kırsal bölgelerin örgütlenmesi açısından çok önemli; çünkü o yörenin en önemli ürünü.

Doğru; ama tek mücadele yöntemimiz bu değildi. Hemen hemen bütün bölgelerde, karaborsaya karşı mücadele ediyor; yerel sorunların giderilmesinde halkla birlikte davranabiliyorduk.

"Halkın yararına olacak bütün eylemlerin içinde idik" diyorsunuz! "Halkın sıkıntılarına çözüm üretecek bir makam arandığında, bu hep devrimciler olmuştur" diyebilir miyiz?

Bütün bunların en uç örneği Fatsa'dır. Her taraftaki anlayışımız, "Halkın bir sorunu varsa, biz çözmeye talibiz ve halkla birlikte çözeriz" şeklindedir.

Fatsa, bölgedeki her kasabaya ve devrimciye ilham vermişti! Bu, Fatsa'daki uygulamaların taklidi şeklinde değil, sorunların çözümünde bir yöntem olarak mı kullanılmıştı?

Buna benzer çözümleri Artvin'de de yaptık. Halkla buluştuğumuz her bölgede onların sorunlarına çözüm üreten bir yerde durduk ve halk da sorunlarının çözümü için bizi seçti.

Nokta Operasyonu ile birlikte uygulanan saldırılar sonucu, Ünye halkı ve arkadaşlarımız sıkıştı; ama köylerde durum daha farklı ve rahattı.

Devrimci Yol'un siyasi yaklaşımı, merkezi olarak belirlenen genel politikaların, yerel uygulamalarla zenginleştirilmesi şeklinde gerçekleşmiş gibi geliyor bana. Bu konuda neler söyleyebilirsin?

Elbette merkezi politikalarımız vardı ve bunlara ilişkin uygulamaları bölgede yapıyorduk. Aynı zamanda yerel sorunlara uygun çözümler geliştiriyorduk. Örneğin, merkez "Hayat pahalılığı ve faşist baskılara son!" başlığıyla bir kampanya açmıştı. Biz bu kampanyayı bütün bölgede uygulamıştık. Halkın sorunlarının hepsini çözmek çoğu zaman mümkün olmayabilir. Sömürüyü kaldıracağız dediğimizde bunu gerçekleştirmemiz sistemin değişmesi ile olacak bir şeydir. Bizim genelde çözüm getirdiğimiz olgular, sistem içerisinde çözülebilecek sorunlara ilişkindir. Bu çözüm şekli, bize, geleceğe ilişkin bir avantaj sağlıyordu. "Bu insanlar düzen içinde böyle davranıyorsa, bunların iktidarı da bizim iktidarımız olur" şeklindeki bir beklentiyi yaratmaya çalışıyorduk. Sorunları çözdükçe yeni sorunlarla karşılaşıyor, çözdükçe büyüyor, büyüdükçe yeni sorunlarla yüz yüze geliyorduk.

Sorun merkezi olmaktan çok, çözüm merkezi oluyormuşsunuz.

Burada önemli bir noktaya temas etmeliyiz: "Çözümü devrimcilerin de içinde bulunduğu Halk Komiteleri üretecek" dedik. Bizim, Direniş Komiteleri oluşturmalıyız dediğimiz merkezi politika, burada, Halk Komiteleri şeklinde tezahür etmiştir. Hemen hemen bütün köylerde Halk Komiteleri oluşturulmuştur. Bizim genel anlayışımız yarını bugünden kuralım anlayışıdır.

Aybastı-Fındıkta ve Patateste Sömürüye Son Mitingi (1979)

Aybastı

Artık çıkmalı damına gökyüzünün
güllerini de görmeli dikenlerini de bağların.

Sıyrılsın yağ kisinden, kararmasın sevgi
tasasız içilsin, duasız akşam şarapları.

Kenan Özcan

Bölgeye geldiğimizde "İç kısımlarda neler oluyor; oralarda kimler var?" diye bir çalışma yapmıştım. Ordu'nun iç kısımlarında, Kumru, Korgan, Akkuş, Ulubey, Mesudiye, Aybastı gibi ilçeleri vardı. Bu ilçeler içerisinde ilişki kurabileceğimiz ilk yer olarak Aybastı görünmüştü. Orada da Selçuk Haznedar adlı bir arkadaşımız vardı. Aybastı'ya, *Devrimci Yol, Devrimci Gençlik* dergileri gidiyor; satılıyor, oradaki arkadaşlarımıza yapılması gereken işler söylendiğinde yapılıyordu. Aybastı ile ilişkileri Fatsa üzerinden kurduk. Selçuk'la kurduğumuz bu ilişkiler, kısa zamanda gelişim gösterdi; fakat 1978 yılı 1 Mayıs'ından sonra, Devrimci Sol ayrılığı baş gösterdiğinde, Selçuk bir süre ortalıktan kaybolmuş; döndüğünde ise Devrimci Sol'dan yana tavır almıştı. Aybastı'da önde gelen arkadaşlarımızın birçoğu Selçuk'la, dolayısıyla Devrimci

Feridun Aydınlı

Sol'la birlikte davranmaya başlamıştı. Ayrılık Karadeniz bölgesini Samsun'da az da olsa etkilemişti; ama asıl etkilediği yer Aybastı'dır.

Selçuk giderken örgütlediklerini de götürmüş diyebilir miyiz??

Evet, Haznedar ailesi; Aybastı'nın köklü ailelerinden birisiydi ve bu da belirleyici rol oynadı. Selçuk'un ayrılması, bizi sıkıntıya soktu. Orada, *Devrimci Gençlik* dergilerini dağıtan arkadaşımız Feridun Aydınlı idi. Feridun, gençler arasında sevilen ve bizim ilişkilerimizi gençlere taşıyan arkadaşımızdı.

Selçuk ayrılınca, oradaki ilişkileri Feridun ile mi sürdürdünüz?

Selçuk, ne kadar İstanbul'da kaldı bilmiyorum; ama Feridun, hep oradaydı ve ilişkimiz hep olumluydu.

Aybastı'da, gençlikle ilişkilerimiz böyle iken öğretmenlerle çok iyi ilişkilerimiz vardı. Kemal Doğan, Sait Özdemir, Ahmet Evin, Muharrem İke, Mustafa Şengel (büyük ve küçük), Adem Akyol, Mehmet Ali Akyol, Mahmut Balaban, Kadir Gündoğdu, Emine Varol gibi arkadaşlarımız vardı. TÖB DER içinde, Devrimci Öğretmen grubu oldukça etkiliydi ve Kemal Doğan da sevilen bir arkadaşımızdı.

Aybastı'da Devrimci Sol ayrılığ baş gösterince, –kadro düzeyinde orada görevlendirebileceğimiz arkadaşımız yoktu– bazı arkadaşlarımızı geçici olarak oraya gönderdik. Bazen, Yusuf Atasoy gitse de, Perşembe'de oluşan gücümüzün bir bölümünü oraya yönlendirdik. Perşembe Eğitim Enstitüsü ve Perşembe Öğretmen Okulu'ndan bazı arkadaşlarımızı Aybastı'ya gönderdik. Aydın Akyazı'yı oradaki arkadaşlarımızla konuşmak ve ilişkilerimizi geliştirmek üzere gönderdiğimizi hatırlıyorum. Ahmet Cevat Güney ve Cumali Eliaçık'ın Gölköy'den Aybastı'ya yolları da öğrenmek için yürüyerek gittiğini biliyorum. Yürürken, hem karşılaştıkları insanlarla ilişki kurmuşlar hem de alternatif yolları öğrenmişlerdi. İlhan Durmuş'u da gönderdiğimi hatırlıyorum. Boş bırakmıyorduk; ama kalıcı bir yapılanma da oluşturmamıştık. Bir ara, Kars tarafından gelen bir arkadaşımızı göndermiştik. O, eğitim ve köy çalışmalarını başlatmıştı.

Aybastı'da Halkevi ve TÖB DER vardı. Halkevi karma bir haldeydi. Yönetim, Devrimci Sol ile bizim aramızda gidip geliyordu; ama lokali

ortak kullanıyorduk. İnsan ilişkileri açısından da sert ayrılıklar yoktu. Çoğunlukla, Devrimci Sol'cularla, eylem birliği yapabiliyorduk. Feridun da lisedeki gençliği etrafında toparlamaya başlamıştı. Rıza Güney, Ayhan Özdemir, Erdoğan Kaya, Mehmet Ali Kaya, Celal Altuntaş Aydın Kaya gibi arkadaşlar Feridun'la birlikte davranmaya başladı. Daha sonra Hikmet Yılmaz, Hasan Çekli, Mahmut Altuntaş, Şükrü Aydın, Şükrü Gündoğdu, Rasim Aksoy, Alaattin Altuntaş gibi arkadaşlar köy çalışmalarında Feridun'a yardımcı oldular.

Aybastı-1 Mayıs Mitingi (1979)

Bu genç arkadaşlarımız, ilginç şeyler yapmışlardı. Sinemanın önünde elma satmışlar ve kazandıkları paralarla dergi borçlarını ödemişlerdi. İnşaatlarda amelelik yapıp kazandıkları parayı siyasi çalışmalarda harcamışlardı. Bu arada Perşembe Öğretmen Lisesi'nde okuyan Sırrı Yumbul da yaz aylarında Aybastı'ya gelip bu çalışmalara katılıyordu. Bu gençlerin ortalama yaşları on altı-on yediydi; ama inşaatlarda çalışarak kazandıkları parayı siyasi amaçları için harcayabiliyorlardı.

Aybastı'ya çimento, kireç taşıyan kamyonlar geliyordu. Bunları boşaltan hamallarla anlaşarak, bu boşaltma işleminden de para kazanmaya başlamışlardı. Bu arada, kireç boşaltırken birkaç torba kireci de bir kenara koyup duvar yazılamalarında kullanmışlardı. Çoğu yoksul aile çocuğu olduğu ve ailelerine yük olmak istemedikleri için, böyle bir yol bulmuşlar. Orada, böyle dinamik bir yapı vardı.

Aybastı, küçük bir yer olduğundan Kars'lı arkadaşın uzun süre kalması mümkün olmadı; ama Ordu'nun diğer bölgelerinde hızla gelişen Devrimci Yol mayası orada da tutmuştu. Bu gençlerin yaptığı ilk mitinge, 500-600 kişi katılmıştı. Aybastı'da fındığın yanı sıra patates üretimi de önemliydi. Yüksek rakımlı bölgelere gidildikçe fındık verimi azalır; Aybastı'da, fındığın yanı sıra patates ekilirdi. Bu yüzden, yapılan miting, Fındıkta ve Patateste Sömürüye Son mitingiydi. Bu yöre insanları daha

çok inşaatçılık yaparlar. Yaz aylarında büyük şehirlere gidip inşaatlarda çalışır; kış aylarında ise Aybastı'ya dönerlerdi.

2012 Mayıs'ında Alankent'e gittiğimizde, Rıza evini kendi başına yapıyordu.

Rıza Güney, inşaatçılık yapar; ama asıl uzmanlık alanı boyacılıktır. Bunun da bir öyküsü vardır. Aybastılılar, "Mahir Çayan'ın en büyük posterini biz yapacağız" diye bir iddia taşıyorlardı ve bunu başardılar. Bu posteri Rıza yapmış ve boyalarla uğraşması, onu ressamlığa taşımasa da boyacılık mesleğini kazandırmıştır!

Bu genç arkadaşlarımız, "Dergi paralarını nasıl öderiz; boya fırça nasıl alırız; kendimizi korumak için silahı nereden bulabiliriz?" gibi karşılaştıkları sorunlara kendilerince çözüm üretmeye çalışmışlardır.

1979 sonlarına doğru, Artvin Cezaevi firarilerinden olan Adnan Keskin'i Aybastı'ya gönderdik. Adnan, daha önce Artvin'de, Şavşat'ta köy çalışmalarımıza katılmış, inisiyatif kullanabilen bir arkadaşımızdı. Onun da katkılarıyla, oradaki çalışmalarımız daha organize olmaya başladı. Zaman zaman, Ordu bölgesindeki arkadaşları bir araya getirerek değerlendirmeler yapıyorduk. Bu ekipte, Yusuf Atasoy, İhsan Önal, Yaşar Durmuş, Adnan Keskin, Recep Hisar gibi arkadaşlarımız vardı. Bu arkadaşlarımızla bir araya gelip il genelindeki sorunları ve çözüm önerilerini tartışıyorduk. İl komitesi diyeceğim; ama öyle bir yapılanmamız yoktu.

Gayri resmî il komitesi diyebiliriz.

Öyle denebilir. Alakent'te de köy çalışmaları hızla gelişmeye başladı. Alankent'te, Bayram Aksu, Erdoğan Kaya, Rıza Güney, Mehmet Kuru, Adem Aydoğan, Mahmut Balaban, Mehmet Ali Akyol gibi arkadaşlarımızın oluşturduğu bir kadro vardı. Bu arkadaşlarımız, çok verimli çalışmalar yaptılar. Alankent'in su sorunu vardı ve arkadaşlarımız kazma küreği ele alarak bu sorunu gidermeye çalışmışlardı.

Mehmet Kuru

Aybastı'da, sağlık ocağının yolu yokmuş; belediyeye ve ilgili mercilere defalarca başvurmalarına rağmen bu sorunu gidememişler. Son çare olarak devrimcilere başvurmuşlar. Devrimci Yolcu, Devrimci

Solcu ve Kurtuluşçu bütün devrimciler birleşerek bu sorunu kısa sürede çözmüştü. Bunu gören Aybastı Jandarma Karakolu'nun komutanı "Karakolun da yolu yok, bir el atabilir misiniz?" demişti. Kısacası ortak çalışma kültürü sadece Fatsa'da değildi; bütün bölgeye yayılmaya başlamıştı!

Aybastı-Alankent Mitingi

Orada da sorunların çözüm adresi devrimciler olmuş.

Elbette; karakol komutanı bile devrimcilerden medet ummaya başlamıştı!

Burada da yağ stoklayan karaborsacı esnafı saptayıp ürünleri halka dağıtmışlardı. Yine paraya dokunmamışlar ve dükkan sahibinin parayı bizzat tahsil etmesini sağlamışlardı.

Aybastı'da da köylerin temel aydınlanma aracı gaz lambaları olduğundan, en büyük sorun, gazyağı bulunmamasıydı. Aybastı, kervan geçmez bir yerde olduğundan, sık sık gazyağı tankeri de geçmiyordu. Bu nedenle, halka dağıtacak gazyağı bile yoktu. Fatsa'dan yardım istemişler. Yoldan geçen dolu bir tankere atlayan Cemal Işık, şoförü, zorla Aybastı'ya yönlendirmiş. Aybastı'daki arkadaşlar da "Gazyağı geliyor" diye halkı kuyruğa sokmuş; ama tanker gazyağı değil, mazot doluymuş. Mazotu da dağıtıp parayı şoföre tahsil ettirmişler; ama bu eylem gazyağı bekleyenlere değil, kamyonculara, traktörcülere yaramış! Bütün bunlara bakıldığında, sorunların başvuru odağı olmuş ve çözüm üretmeye başlamıştık. Devrimci Solcularla rekabet etsek bile kavgamız, gürültümüz yoktu; hatta bazı sorunları birlikte çözüyorduk. Bu da bölgede hızla gelişmemizi sağladı.

Bu çalışmalar, semeresini 1 Mayıs mitinginde gösterdi ve 5000'in üzerinde bir katılım sağlandı.

5000 Aybastı için çok büyük rakam.

Bugünden baktığımızda çok büyük görünse bile o günler için normal bir rakamdı.

Kabataş, o zamanlar Aybastı'ya bağlı büyük bir köydü ve orada sağcılar egemendi. Devrimcilerin orada çalışma yaptığı, kahve konuşması

Kabataş Mitingi (1979)

yaptığı sırada, faşistlerin saldırısı sonucu bir arkadaşımızın babası, İsmail Aydın öldürülmüş, bir arkadaşımız da yaralanmıştı. Kabataş'ta CHP'ye oy vermekten başka özelliği olmayan biri kadın üç kişi öldürüldü.

Daha önce, Aybastı Lisesi'ndeki gençlerden bahsetmiştim. Oradaki genç arkadaşlarımız da komiteler şeklinde örgütlenmeye başladılar. Aynı şekilde, öğretmenler de benzer bir yapılanma oluşturmuşlardı.

Aybastı'da da çok hızlı gelişmeler oldu. Reşat Akkaya gelinceye kadar, orada da öldürme olayları oldukça sınırlı sayıdaydı. Onun gelişinden itibaren, Yüzbaşı Mustafa Karatan adlı Jandarma Karakol Komutanı, Aybastı'da terör estirmeye başladı. Edirne Cezaevi'nden kaçırılan Nevzat Karayün, Reşat Akkaya'nın organize ettiği faşist grubun başına getirildi. Aybastı'da da Fatsa'daki Nokta Operasyonu'na benzer bir operasyon yapıldı. Üç koldan, Fatsa, Aybastı ve Niksar yolundan şehre girdiler ve hemen sokağa çıkma yasağı ilan ettiler.

Bohçalı-Uzundere-Yelve Deresi Katliamları

Nevzat Karayün'ün çetesi, Devrimci Solcu arkadaşlara pusu kurarak, Ercan Gündoğdu'yu öldürdüler; ama asıl saldırılarını halka yönelterek katliamlar yaptılar.

Devrimciler, Nevzat Karayün'ün peşine düşünce, bu faşist çete Niksar taraflarına kaçıp Bohçalı'da, Aybastı'lı iki PTT memuru, ikişoför ve bir hamalı işkenceyle katletti (Bohçalı Katliamı 1980). Amacı, olayı bir Niksar-Aybastı husumeti şekline çevirmekti. Öldürülen insanların faşist olmadıkları kesin olmakla birlikte herhangi bir siyasi yapıları yoktu. Bu arada, Aybastı halkı galeyana gelip Bohçalı'ya gidip Niksar'lılardan bunun hesabını sormak istemişler. Devrimciler bunun Niksar'la Aybastı arasındaki bir olay olmadığını, tamamen faşistlerin yaptıkları bir katliam olduğunu belirterek iki ilçe arasında olası bir kan davasını önlediler. Aynı faşist çete, Uzundere mevkiinde, Koçalan ailesinden beş kişiyi katletti. Aileden bir kişi yaralı olarak kurtulup eve kaçmış ve canını kurtarabilmişti. Bu arada faşistler adres sordukları bir kişiyi daha öldürmüştü. Bu çetenin içinde, polis Cevat dedikleri bir faşist katil de bulunmaktaydı. Ölen bu insanların tek günahı CHP'ye oy vermek olmalı!

Bu eylemler, polis ve jandarmanın desteğiyle, en azından silah ve istihbarat desteğiyle gerçekleşmiş olaylardır. Yapılış ve uygulanış şekliyle, klasik kontrgerilla eylemleri oldukları söylenebilir. Fatsa'da maskeli olarak gezdirilen katiller, Aybastı'da resmî üniformalarla operasyonlara katılıyordu. Bu üniforma giydirilen faşistler, idam cezası almış ve bir şekilde cezaevlerinden kaçırılmış katillerden oluşmaktaydı. Bu katillerden bazıları, Reşat Akkaya'dan sonra da eylemlerine devam ettiler. Salih Yaman, Aybastı'daki bu çetenin elebaşlarından biridir ve 12 Eylül döneminde belediye başkanı olarak atanmıştır.

12 Eylül'den önce, arkadaşlarımız, yine bu Nevzat Karayün'ün üzerine gitti. Bunun üzerine Ekrem Ercan adlı bir öğretmen, Mehmet İşçimen ve Kaya Çelik adlı arkadaşlarımız, Yelve Deresi'nde yapılan bir askeri operasyon sonucu öldürülmüştü. Aynı operasyonda Şener Akciğer de yaralandı. Askerler saldırmaya başlayınca Ekrem askerlere "Gidin, bizim sizinle bir işimiz olamaz. Komutanlarınız gelsin" demiş. Arkasından çıkan çatışmada da bu üç arkadaşımız öldürülmüştü.

Aybastı'da, Devrimci Sol'cu arkadaşlarla ortak eylemler planlayıp birlikte mücadele ettik. Türkiye'nin geneline oranla bu durum, Aybastı özelinde ilginç sayılması gereken bir durumdur!

Gölköy-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi

Gölköy

...yaslanıp
sarı karanfillere
güneşin gözlerinde
yaşanır sabah
Ve özgür
bir nefes çekilir
uyandırmadan geceleri

Kenan Özcan

Gölköy, Ordu'nun sahilden uzak, iç kısımlarda kalan ilçelerinden birisidir. Orada çok sayıda sempatizanımız olsa da ilk müdahaleleri Perşembe üzerinden yaptık. Perşembe'de, Eğitim Enstitü'sü açılmış, burada faşistlerle mücadele sonucu gelişen bir kadro birikimimiz olmuştu. Dolayısıyla, buradaki arkadaşlarımızı, Aybastı, Gölköy, Ulubey ve Mesudiye taraflarına gönderip köy çalışmalarında olgunlaşmalarını istiyorduk. Bunlar arasında, Hasan Çelik, Aydın Akyazı, Cumali Eliaçık, Ahmet Cevat Güney, Emin Öztürk gibi arkadaşlarımız bulunuyordu ve bu arkadaşlarımız, o bölgede, önce Dev Genç çalışmaları yapmışlardı. Nitekim, Aybastı'ya giden arkadaşlarımız, oradan yaya olarak Gölköy'e geçmiş, yol üzerinde bulunan köylere, evlere uğrayarak, insanlarla sohbet ederek ilişki geliştirmişlerdir. Bu insanlara, Dev Genç'li olduklarını belirterek, ellerindeki dergi, bildiri gibi araçları iletip köylülerin sorunlarını irdelemeye çalışmışlardır.

Derviş gibi dolaşıyorlarmış...

Evet; bunları yaparken, bir taraftan da Karahasan ve Aydoğan köyleri arasındaki yayla ve mera sorunlarından çıkan husumeti öğrenmişler ve bu husumetin giderilmesi için arabuluculuğa soyunmuşlardı. Bu iki köy arasında, zaman zaman, uzun namlulu otomatik tüfeklerin kullanıldığı çatışmalar oluyordu. Köylerin sosyal ve siyasal yapılarını irdelediklerinde, bir ayrılık olmadığını görmüşler; en azından, iki köyde de faşist yoktu. Bu iki köy arasındaki sorunları çözmeye soyunan arkadaşlarımız, yirmi-yirmi iki yaşlarında genç insanlardı.

Yirmiyi geçmişse, o zaman için, olgun kabul etmek gerek!

O zamanlar birçok yerde daha genç arkadaşlarımız mücadelede yer aldığı için, dediğin doğru. Bu arkadaşlarımız, iki köy arasında mekik dokuyarak, sorunun detaylarını öğrenip çözmek için çaba sarfetmeye başlamıştı. İşin ilginç yanı, iki köyün ileri gelenleri de bu genç arkadaşlarımızı ve önerilerini ilgiyle dinlemişlerdi. Arkadaşlarımız "Biz Dev Genç'liyiz" diyerek hem propaganda yapıyor hem de halkla kaynaşmaya çalışıyorlardı.

Bu olaylar, Fatsa belediye seçimlerinden sonra mı?

Hayır, hayır. Belediye seçimlerinden önce... 1978'lerdeyiz. Biz, Perşembe Eğitim Enstitüsü'nde faşist işgali kırdıktan sonra oluşan kadrolarımıza deneyim kazandırmak için, bu gençleri çeşitli bölgelere gönderiyorduk. Bölgede popüleritemiz henüz yüksek değildi. Fatsa'nın prestijinden yararlanmak söz konusu değildi; ama bu iki köy arasındaki sorunu çözmeyi hedefliyorlardı.

Bugünden o günü anlamak zor. Bugün, şu anlatılan olayı, 40 yaşında birisine anlatsan, sorumluluk üstlenip o köylere gitmez. O günlerde, on sekiz-yirmi yaşındaki insanlar bunu görev sayıp üstelik yürüyerek o köylere gitmişler; bunu ancak takdir edebiliriz.

Doğru diyorsun. Ben yirmi beş yaşında, Karadeniz bölge sorumlusuydum. Bu arkadaşlarımız, kendilerini görevli sayarken, köylüler bunları ciddiye almış; biz de "Bu işi çözersiniz" diye onlara destek oluyorduk. Bunun sonucunda, o çatışma ortamı önce yumuşamış, daha sonra da tartışılabilecek konuma gelmişti.

Sorunu çözemeseler bile, iki köyün insanlarının birbiriyle tartışabilecekleri hale gelmesi çok önemli.

Bunları yaparken, Gölköy yolunda yürümeye de devam ediyorlar. Karşılaştıkları insanlarla sohbet edip, gördükleri evlere konuk olup dostluklar kuruyorlardı.

O dönemlerde, Perşembe Öğretmen Okulu'ndan Selahattin Şimşek, Niyazi Mert, Gürsel Çavuşlu, Ergül Dinç, Ahmet Akdoğan, Murat Dinç, Celal Yüce, Orhan Özbilen gibi arkadaşlarımız, yavaş yavaş öne çıkıp siyasi çalışma yapabilecek düzeye geldiler. TÖB DER ve Halkevi'nde de Devrimci Yol'cular etkindi.

Gölköy'ün, Gürgentepe ve Işıktepe taraflarında ise, Fatsa'ya bağlı örgütlemeler yapıyorduk.

Gürgentepe ve Işıktepe'den Gölköy'e gidiş daha mı kolaydır?

Evet daha kolaydır; ama kadro müdahalesi açısından, biz, Fatsa'nın müdahalesini daha uygun bulduğumuzdan, Fatsalı arkadaşlarımız oralara gitmiştir. Fatsa'daki zengin kadroyu aktarmak daha kolay oldu. Bizim için kolaylık, coğrafi koşullar değil, kadro zenginliğiydi. Nerede kadro zenginliğimiz varsa, oradan müdahalemiz kolaydı. Müdahale ettikçe de kadrolarımız yetkinleşiyordu.

Öyle bir zaman geldi ki, Gölköy'deki arkadaşlarımız, orada yetişen arkadaşlarının da bölgede görev almasını istediler. Gölköy'de yetişip Ankara'da, Fen Fakültesi'nde okuyan Yaşar Erkoç'un görev almasını istediler. Biz de Ankara'daki arkadaşlarımızdan Yaşar'ı istedik ve Yaşar Erkoç Gölköy'e geldi. Onun gelmesiyle Gölköy'deki arkadaşlarımız da hareketlenmeye, hızlı bir gelişim göstermeye başladı.

Bölgenin insanı olduğu için sorunlara daha vakıf, insanlarla daha rahat ilişki kuran birisi olmalı.

Ankara gibi bir yerde, politik mücadelenin içinde olmanın da avantajları vardır. Bu avantajları bölgeyle birleştirdiğinde ise, önemli sıçramalar yapma şansına sahip olabilirdik. Bunun tersi de olabilir; adam, ODTÜ'de zehir gibi bir militandır; yerele gelince çuvallayabilir. Yaşar'la birlikte Gölköy'de de güzel gelişmeler olmaya başladı. Gölköy'de, faşistlerin egemen olduğu bir mahalleyle devrimcilerin bulunduğu başka bir mahalle vardı. Devrimcilerin bulunduğu mahallede giderek etkinliğimiz arttı. Osman Erkoç diye, muhtemelen Yaşar'ın da akrabası olan, gerici bir petrolcü, gazyağı stoku yaparak rayiç fiyatın çok üzerinde

satıyordu. Bu durumu farkeden arkadaşlarımız stoklara el koyup, rayiç fiyattan halka dağıttılar.

Margarin türünden ürünler için de benzer uygulamalar yapılmıştı; ama ilk uygulama gazyağıydı. Gazyağı, burada çok daha önemli bir ihtiyaç maddesi; çünkü elektrik yok. Karaborsaya karşı mücadele bizim için çok önemliydi. Bu mücadeleyi başardığımız yerlerde, çok hızlı ilerledik. Halk, bu olayla birlikte, kimin yanında kimin karşısında olduğunu görüyordu ve biz halkın çıkarlarını koruyorduk.

Kadın, Ramazan'da yemek yapacak; yağ yok, gece sahura kalkacak; gazyağı yok. Buna karşın, dindar geçinen faşistler, stokçunun yanında; dinsiz tanınan devrimciler ise, halkın yanında! Devrimciler yaptıkları propagandalarla, bu işin arkasındaki güçleri anlatıyor; saldıran polise, jandarmaya karşı da direniyordu. Halkımız, haksızlığa yiğitçe karşı çıkanları sever; bu nedenle de bize sempatileri arttı. O gencecik çocukları yaşlarına bakmadan dinlediler, Fikri Sönmez gibi daha yaşlı olanları da belediye başkanı yaptılar. Ünye'de belediye seçimleri olsaydı, Hasan Arslan da Ünye Belediye Başkanı olabilirdi.

Gölköy'deki örgütlenmemizde, diğer ilçelere oranla, biraz gecikmiştik; ama hızlı müdahalelerle aradaki açığı kapatmaya çalıştık.

Bu arada, Reşat Akkaya, etkisini Gölköy'de de göstermeye başladı. Jandarma Birliği Gölköy'e baskın yapmaya, kadınları bile tutuklamaya çalışmıştı. Ancak kurulan barikatlarla, Jandarma Birlikleri dört gün boyunca devrimcilerin bulunduğu mahalleye sokulmadı. Gölköylü dört kadını tutukladılar; buna karşı, kitlesel gösteriler düzenlendi ve bu gösterilerin içinde kadınlar da yer aldı.

Haziran 1980'de Yusuf Atasoy, Gölköy'de Yaşar Erkoç'la buluştuğunda polis, onları gözaltına almış; karakola götürecekleri yerde, faşistlerin mahallesine doğru götürmeye çalışmıştı. Bunu duyan Gölköy'deki arkadaşlarımız, içinde kadınların da olduğu 500-600 kişilik bir kalabalıkla karakolu işgal etmişti. Kadınlar kaymakamlığı basmış, kaymakamın "Ben kaymakam değilim; şoförüyüm!" dediği söylenir. Bu arada, karakoldaki polislerden birinin silahı alınmış, bu kaos içinde Yusuf'la Yaşar salıverilmişlerdi.

Karadere Katliamı

Bu olaylar da Reşat Akkaya döneminde mi yaşanıyor?

Reşat Akkaya dönemi; ama Fatsa'daki Nokta Operasyonu'ndan önce. Gölköy'de de Aybastı'dakilere benzer katliamlar düzenlendi. Karadere'de, suçu, faşist olmamak" olan halktan beş kişi katledildi.

Karadere Katliamı (1980)

Gölköy'de faşistlerin örgütlü olduğu bir köyden geçen araçların önü kesiliyor; insanlar dövülüyor ve işkence yapılıyordu. Hatta faşistler Gölköy savcısının silahını almışlardı. Bu duruma karşı, bizim on kadar arkadaşımız o köye gitmiş, hafif bir çatışma olmuştu. Arkadaşlarımız, orada bir propaganda konuşması ve gövde gösterisi yaparak geri dönmüştü. Bu durumda, faşistler baskılarını azaltmak zorunda kalmıştı.

Bu dönemde, Fındıkta Sömürüye Son mitingleri, her tarafta olduğu gibi Gölköy'de de yapılmıştı. Yerel bir miting olmasına karşın, çok kalabalık bir miting olmuştu. Bu mitinge de en az 5000 kişinin katıldı.

Kumru-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi

Kumru-Korgan

Özgürlüğümü
paslı prangalardan
kurtarıyorum
Ve sınır telleri koymuyorum
yeryüzü topraklarına
Ve...
ölüm korkusunu kaldırıyorum
ıssız sokaklardan
tasasız dönüyorum akşam eve
Doğanın tüm nimetlerine
ortak üretim
ve üleşimi yerleştiriyorum

Kenan Özcan

Kumru ve Korgan iç kısımlarda kalan, nisbeten geç örgütlenebildiğimiz yerlerdi. Buralara, ya Fatsa ya da Perşembe'den müdahale etmiştik.

Korgan, çok gelişemediğimiz; ama Fatsa'da olup bitenlerin gençler arasında sempati yarattığı yerlerden biriydi. Oraya dergi gönderiyor,

Demokrat Gazetesi satıyorduk. Gençler arasında bir takım ilişkilerimiz vardı ancak çok güçlü olduğumuz söylenemezdi. Korgan'da Cahit Aras adlı, Trakya'lı, öğretmen bir arkadaşımız vardı; arada bir onunla görüşüyordum. Bize sempatisi olmasına karşın o dönemde orada Kiraz Hoca adlı birisinin dinsel etkinliği söz konusuydu.

Kiraz Hoca'nın pozisyonu nedir?

Devrimcilere karşı olan, muhafazakâr bir insandı. Etkilediği bir kitle vardı ve bu durum, bizim orada örgütlenmemizi zorlaştırıyordu.

Yaşar Durmuş

Arslan Gümüş de Kumru-Korgan'a zaman zaman gitmişti. O bölgede, Yaşar Durmuş'u görevlendirdikten sonra örgütlenmemiz hızlandı. Yoksul insanların yaşadığı, uzun vadeli çalışmalarımız açısından önemli bir yerdi; ama mevcut durumumuz da bu idi.

Yaşar, Amasya Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciydi. Daha sonra Çanakkale ve Çorum Eğitim Enstitüsü'ne sürgün edildi. Bir dönem cezaevinde de yatmıştı. Daha sonra Fatsa'ya geldiğinde, oradaki çalışmalara katılmış, özellikle karaborsa olaylarında inisiyatif koymuştu. Kumru-Korgan gibi önemli bir bölgeyi örgütleyebilecek özelliklerini dikkate alarak, orada görevlendirdik. Aynı zamanda il komitesine de katkıları oluyordu.

Fatsa'nın etkilerinin her tarafı sardığı bir dönemde, yaptığımız çalışmalar, halkı ve özellikle gençleri etkiliyordu. Kumru'da, Ülkü Ocakları olsa da, biz bir müdahalede bulunmadan kendiliğinden sönüp gitti. TÖB DER ve Halkevi, Devrimci Yol'un etkinliğindeydi.

Kumru ve Korgan ilçe miydi?

İkisi de ilçeydi. Gürgentepe ilçe değildi. Buralardaki çalışmalar, ağırlıklı olarak, lisede yapılan eğitim çalışmalarıyla başladı. Öğretmenler ve esnaf da çalışma alanımız içindeydi.

Halk, feodal bir baskı altındaydı. Feodal ağalar halka baskı ve şiddet uyguluyordu. Atını halkın üzerine sürüp insanları kamçılayan feodal ağaların halk üzerinde korkutucu bir etkisi vardı. Bir taraftan kumar oynatarak halkı borçlandıran, tefecilik yapan, diğer yandan yanında çalıştırdığı insanları üç otuz paraya muhtaç bırakan, karşı çıkanların da ocağını göçürecek imajı veren, o sertlikte adamlar.

Kumru'da mı, Korgan'da mı?

Kumru'da. Korgan, güç oluşturabildiğimiz bir ilçe değildi. Kumru'da, bazı köylerde, esnaf ve gençler arasında ilişkiler oluşturmaya başlamıştık. Bildiri dağıtmaya çalıştığımızda, atını şahlandırarak, kamçısıyla arkadaşlarımıza vurmaya çalışan, onları engelleyen bir ağayla karşı karşıyaydık.

İnce Memet'*deki Abbas Ağa gibi bir karakter!*

Ona benzer olaylar da yaşanıyor, Kumru'ya devrimciler girdiğinde, onların oluşturduğu çarka çomak sokulacağını da biliyorlardı. Halk, giderek uyanıyor ve devrimcilerle birlikte tavır almaya başlıyorken, onların eski zulüm düzeninin devam etme şansı yoktu. Bir ara, Kumru'da, bildiri dağıtan devrimcilere, askerliğini komando olarak yapan, ağalardan birinin yeğeni saldırmış ve çıkan çatışmada yaralanmış. Hastahaneye götürülürken yolda ölmüştü. Bu olay, devrimcilerin saldırısı sonucu değil, ağanın adamlarının saldırısı sonucu olan bir olaydı. Devrimciler, kendilerini korumaya çalışırken, ağanın yeğeni saldırmış ve olaylar gelişmiş. Bu olaylar sonucunda, bazı ağalar Kumru'yu terketmiş; ancak 12 Eylül'den sonra dönebilmişti.

Orada, 3000 kişinin katıldığı Fındıkta Sömürüye Son mitingi de yapılmıştı. Vasatın altında diye nitelendirebileceğimiz; ama başlangıç olarak hiç de kötü sayılmayan bir mitingti. Biz 3000 diyorsak halk arasındaki etkisi 15.000 kişilik olan bir mitingdir bu; psikolojik etkisi öyledir.

Çok mütevazi davranıyorsunuz; ama 3000 kişi küçük bir kasaba için çok büyük bir rakam.

Doğru diyorsun; ama, biz o günkü Ordu koşullarını değerlendiriyoruz. Kumru açısından elbette önemli bir rakam. Kumru-Korgan hattı, bizim uzun erimli planlarımız açısından da uygun ve önemliydi.

Bazı ağaların Kumru'dan ayrılmasının devrimcilere bir katkısı oldu mu?

12 Eylül'de geri dönmelerine karşın, yıkılmaz sanılan bir saltanat yıkıldı ve bu saltanatın yıkılmasına devrimciler de katkı sağlamıştır. Bu saltanatın, haksızlık, sömürü ve zulmün sürdürelemeyeceği anlaşıldı. Bu durumun anlaşılmasındaki rolleri nedeniyle devrimciler bölgede büyük prestij kazandılar. Örgütlülük, ise kadrolaşmaya bağlıdır. Bu prestijin kadrolaşmaya dönüşümü, sempatiyle başlayan, giderek kadro-

laşmaya dönüşen uzun erimli bir çalışmanın ürünüdür. Orada bir takım kalıcı ilişkiler geliştirdik.

Kumru-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi

Perşembe-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi

Perşembe

Kavuşmak var
ak, kara gün ayrışmasında,
pamuk tarlası gibi
örtülü alanlara

Özlem var
boz renklerin arasındaki
ak güvercin kanatlarına

Sevgi var
iletileceği güne erişemeden
duvar arasında kurumakta

Sevda var
dağlarda yuva kurmuş, yayılmakta

Kenan Özcan

Ordu, Karadeniz'in modern illerinden; Perşembe de, demokrat insanların yaşadığı güzel ilçelerinden biridir. Karadeniz'de, her tarafta plaj yoktur; ama Perşembe'de plaj da vardır. Esnafı da gerici değil, demokrattır.

Perşembe'de bir derneğimiz vardı ve bu derneğin başkanlığını da Yusuf Çayır yapmaktaydı. Alev Odabaşı, Sami Ersan gibi arkadaşlarımız vardı. Bu dernekteki arkadaşlarımız, *Bu Oyun Oynanmamalı* adlı tiyatro oyununu bütün bölgede sahneliyor ve övgü alıyorlardı.

Yusuf Çayır

Perşembe'de faşistler de vardı; ama bu demokrat ortamda çok da rahat hareket edemiyorlardı. Faşistlerin asıl gücü, MC döneminde bir üsse dönüştürdükleri Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Okulu'ndan gelmekteydi. Eğitim Enstitüsü, daha önce, orada bulanan Köy Enstitüsü'nün dönüştürülmesinden oluşturulmuştu ve geniş bir arazinin üzerine kurulmuştu.

1978'de Ecevit iktidara gelip MC dönemi sona erince, hızlandırılmış eğitimle alınan yeni öğrenciler sayesinde, faşistlerin Eğitim Enstitüsü'ndeki hegemonyası sona erdi. 280 yeni öğrenci alındı ve faşistler bu yeni öğrencileri okula almamak için baskı uygulamaya, yıldırmaya çalıştılar. Yeni öğrenciler de kendi aralarında birlik oluşturarak enstitüye toplu gidip faşist işgali kırdılar. Bu arada, öğretmen kadrosu da değiştirilip devrimci demokrat öğretmenler gelmişti. Mustafa Atasoy müdür; Feridun Cevahir ve Cahit Çalışkan öğretmen olarak atanmıştı. Bu arada, faşistler okulun altına saatli bomba yerleştirmişler; son anda farkına varılmasıyla bir katliam önlenmişti. Eğitim Enstitüsü'nün çevresinde, faşistlerin komplolarına karşı önlemlerini artırıp nöbet tutmaya başlamışlardı. Oysa, Ordu'nun diğer bölgelerinde nöbet tutma eylemi, Reşat Akkaya'nın saldırılarından ve katliamlardan sonra başlamıştı.

Perşembe'de bu gelişmeler olunca, daha önceden isimlerini duyduğum Aydın Akyazı, Dursun Mehmet Kurt, Hasan Çelik gibi Eğitim Enstitüsü'ne kaydını yaptıran arkadaşlarla görüşmelere başladım. Bu arkadaşların kaldıkları evlerde toplantılar, yapacaklarımıza ilişkin programlar yapıyorduk. Perşembe'de bir teşkilat çekirdeği oluşturacak, Eğitim Enstitüsü'nü de merkez olarak alacaktık.

Eğitim Enstitüsü'nü merkez seçmenizdeki etken, daha önce faşistlerin orayı üs olarak kullanması mıydı? Diğer bölgelerde, daha çok, halkın sorunlarını irdeleyip ona çözüm bulmak arayışıyla örgütlenmeye başlamışsınız. Perşembe'de, başlayış tarzınız, genel anlayışınıza uymuyor gibi geliyor bana...

Kadrolarınız oluşmadan kitle çalışması yapmanız mümkün olmuyor. Diğer yerlerde, kadro oluşturmak amacıyla, başka çalışmalar yapmış olabiliriz. Perşembe'de iş kotarabilecek insanlar, Eğitim

Enstitüsü'nde toplanmıştı. İnsanlar, kadroyum demekle, çok inançlı, bilgili olmalarıyla da kadro olmuyorlar. Sadece kavga etmesini bilen insanlar da kadro değildir. Önünümüze koyduğumuz programı yapabileceğine inandığımız insanlar kadro olmaya aday insanlardır. Bu insanlar, becerilerini geliştirerek kadro olurlar. Eğitim Enstitüsü'ne gelen arkadaşlarımızın önceden yaptıkları veya omuzladıkları görevler vardı ve Perşembe'de de beklentileri yerine getirmişlerdi. Eğitim Enstitüsü'ndeki kadroyu saydığımda sen de anlayacaksın. Daha önce saydığım arkadaşlara ek olarak Ahmet Cevat Güney, Erdoğan Aslan, Levent Aslan, İlker Ağca, Emin Öztürk, Bahri Faik gibi çok sayıda arkadaşımız vardı. Bu arkadaşlarımız, eğitim çalışmaları yapıyor, Ordu'nun örgütlenmesine yardım ediyor, hatta Giresun bölgesinden yardım istendiğinde, oralara bile gidiyorlardı. Buradaki arkadaşlarımız hızla geliştiler ve bu arkadaşlarımızı yetkinleşmeleri için çeşitli bölgelere gönderdik. Hasan Çelik, Mesudiye'ye; Emin Öztürk, Mesudiye ve Ulubey'e; Aydın Akyazı, Aybastı; Ahmet Cevat, Gölköy'e bu amaçla gönderildi. Bu arkadaşlarımız hem kendilerini yetkinleştirdiler hem de ilişkilerimizi geliştirdiler.

Perşembe'de tek sorunumuz faşistler değildi. Küçük balıkçılar bir gün arkadaşlarımıza gelip trolcülerle başlarının dertte olduğunu ve yardım istediklerini söylemişlerdi. Bu isteği olumlu karşılayan arkadaşlarımız trolcüleri Samsun'a kadar kovalamışlardı. Giresun-Ordu hattında trolcüler bir daha etkili olamadılar!

Perşembe'ye gittiğim bir gün, balık yemek istemiştim. Arkadaşlar "Okula gidelim orada yeriz" dediler. Ben, "Çocukların yemeğine ortak olmayalım" dediğimde o küçük balıkçıların her gün kasalarla balığı Eğitim Enstitüsü'ne taşıyarak teşekkür ettiklerini söylediler.

Onların çıkarlarını koruyanları, onlar da korumuş!

Balıkçılara yapılan bu insani yardıma, onlar da duyarsız kalmamıştı. O zamanlar için, Ordu dağlarında kurmayı düşündüğümüz geçiş hatlarını gerçekleştiremesek bile, bu balıkçılar aracılığıyla, denizden geçiş yapabiliriz, diye düşünmüştüm.

Burada belli aralıklarla bir araya geldiğimiz bir ekip oluşturduk. Aydın Akyazı, Hasan Çelik, Ahmet Cevat Güney, Erdoğan Aslan, Levent Aslan, Mustafa Tatlıelma, Emin Öztürk gibi arkadaşlarımızdan oluşan bu ekip, daha sonraki dönemlerde, çok başarılı işlerin altına imza atmıştır.

Perşembe'nin köylerine de gitmeye başladık. Gittiğimiz köyler arasında Kırlı ve Yarlı gibi faşistlerin de olduğu köyler vardı. Perşembe'de

de çok kalabalık bir fındık mitingi yapıldı. Köylerden de bu mitinge geniş katılımlar olmuştu.

Karaborsaya karşı mücadele, her tarafta olduğu gibi burada da yapıldı.

Perşembe'nin Güney Mahallesi'ne bağlı Birlik semtinin yol sorunu vardı. AP'li adaya oy verdikleri için, CHP'li belediye başkanı onları cezalandırmıştı ve hizmet vermiyordu. Emin Öztürk, o bölgede çalışmaya başlamış ve yolun açılması için yoğun çaba sarfetmişti. Eminler ayrıca, mahalle halkıyla birlikte çelik bidonları boyayarak, sokaklara atılan çöplerin bu konteynerleri de toplanmasını sağlamışlardı. Bu işte önce devrimciler, sonra kadınlar çalışmaya, arkasından erkekler gelmeye başlamıştı. "Fındık mitingi için çalışma yapılacak" deniliyor; hemen 80-100 kişi, bir fındık bahçesinde toplanıp görev paylaşımı yapıyordu.

Miting olmasa bile, kolektif çalışma odakları oluşturulmuş.

"Bütün bunları kim yapıyor?" diye sorulduğunda, "Dev Yol'cular yapıyor" diye cevaplar alınıyordu. "Bir yerleri boyayalım da güzel amblemler çizin" diye teklifler gelmeye başlamış ve bir yerlere yumruklu yıldız çizilmiş. Bahsettiğim bu insanlar, AP'ye oy verdi diye, CHP tarafından mağdur edilmiş insanlar ve CHP'yi atlayarak devrimcilere sahip çıkıyorlar!

"Yoksul halk, bizim kitle tabanımız; biz onlara yardım etmeliyiz" anlayışı ile hareket edilmiş ve bence doğru yapılmış.

Kendileri çalışsa bile, halkı da işin içine katmışlar. Bu arkadaşlarımızı yöre halkı sahiplendi; yakalandıklarında, 12 Eylül güçlerine karşı kadınlar, bu çocuklara sahip çıktılar.

AP'li dediğimiz mahallenin insanları bunu yapıyor!

AP'ye oy vermişler...

Bugünden bakınca, gerici dediğimiz insanlar, sonuçta komünistleri destekleyecek hale geliyorlar...

Biz, partiler arasında ayrım güderken bile tabanlarını her zaman ayrı tuttuk! Yoksul insanlar, düzen içinde tercihlerini yaparken, geçici çıkarlar üzerinden oy verirler ve çoğu kez de kandırılırlar.

Yoksul, emekçi insanlar hangi partiye oy verirse versin, bizim hedef kitlemiz olmalı.

"Biz iyi çalışırsak; onları ikna ederiz" diye düşünüyorum. Az çalışırsak az, çok çalışırsak çok ikna ederiz.

Biz, erkek teşkilat olarak biliniriz; ama, Karadeniz'deki kadınlarımız, mücadeleye çok yatkın, çalışkan, aileyi geçindiren ve bize destek veren insanlardır.

Oralardan kadro düzeyinde çok fazla kadın militan çıkmasa bile kitleler halinde sizi desteklemiş ve mitinglere katılmışlar.

Perşembe'de Ömür Maden, Alev Odabaşı, Sami Ersan gibi arkadaşlarımız süreç içinde öne çıktılar. Öğretmen Okulu'nda da, Sırrı Yumbul, Selahattin Şimşek, Zekai Top gibi arkadaşlar, zamanla, kadro düzeyinde çalışmalarımıza katıldılar. Saim Günay adlı mobilyacılık yapan bir arkadaşımız da vardı.

Perşembe'deki arkadaşlarımız, Ordu ve Giresun'daki çalışmalara da katıldılar. Bu arkadaşlarımız, fedakârca, başarılı çalışmalara imza attılar ve gençlerin yetişmesinde, uzun soluklu mücadadeleye katkıda bulunmuşlardı.

Perşembe'de faşistler ne durumdaydı?

Okuldaki etkinlikleri kırıldıktan sonra, sahipleri faşist olan bir otelde, bir süre daha yuvalandılar. Orada da tutunamayıp Perşembe'yi terkettiler.

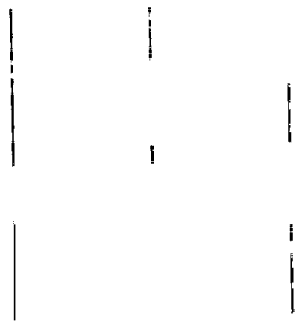
Daha sonra, fındık çalışmaları nedeniyle, köylere gitmeye başladık. Hep fındık çalışmalarından bahsediyorum; köylere gittiğinizde, onlarla konuşmak için bir gerekçeniz olması gerekir. Fındık, bizim ortak dilimizdi. Bu dille ilgili fındık özel sayısı, fındık bildirileri gibi araçları kullanabiliyorduk. Yarlı, Kırlı gibi köylerde faşistler vardı. Onların etkisini azaltmaya çalışıyorduk. Diğer taraftan, Bolaman-Yalıköy ile Perşembe arasındaki hattı iki yönden açmaya çalışıyorduk.

Uzun vadeli çalışmalarla, Fatsa'ya benzer bir yapıyı, Perşembe'de de oluşturabilir miydiniz?

Tabi; Aybastı, Gürgentepe, Gölköy, Çamaş ve Perşembe bu potansiyeli taşıyordu.

Diğer siyasetlerin, özellikle Kurtuluş'un, Perşembe'deki konumu nasıldı?

Perşembe'de Kurtuluş yoktu. Halkın Kurtuluşu var mıydı? Hatırlamıyorum. Ordu'da, Kurtuluş yoktu; ama Devrimci Yol, Halkın Kurtuluşu, TKP ve TSİP vardı.

Giresun Devrimci Yol Davasından Arkadaşlar (Erzincan Askeri Cezaevi)
Üst Sıra: Halis Altun, Ersin Ergün Keleş, Nâzım Öztürk, Temel Kerimoğlu, Hikmet Uzer, Tarık Uygun, Nusret Durak.
Alt sıra: Ahmet Çetin, Mahmut Ayeser, Ali Kemal Bilginer, Osman Baran Can, İbrahim Kıranlı

Giresun

Rahat ol hocam!
karanlığın sessizliğinde:
köknar gibi kök saldığın
damarlardan alacağız sabrın kudretini.

Sabır gerek bize
sabır tel örgüler ardına.
Umut kısılmış kapana
kurtulacak ışık arar
Kenan Özcan

Giresun, fındık bölgesinin içindedir. Giresun'a ilk gittiğimizde, merkezi bir yerde olan TÖB DER'e uğramıştık. Burası, günün her saatinde arı kovanı gibi çalışan, giden gelenin çok olduğu, etkili bir yerdi. Ziya Gül, TÖB DER Giresun şube başkanıydı. 1970'teki fındık mitingine katılmış; o dönemden Ertan Sarıhan, Hasan Arslan ve Hüseyin Gümüş ile dostlukları olan bir öğretmendi.

Hasan Arslan'dan birkaç yaş küçük olmasına karşın, o kuşaktan birisi.

Evet. Benden de büyük ve aramızda 6-7 yaş var. Giresun'a baktığımızda, 1976 Kasım'ında, TÖB DER'de, Devrimci Öğretmen grubu tek başına yönetimi almış ve Ziya Gül başkan seçilmişti.

Türkiye'de ilk kez, Devrimci Öğretmen grubunun seçimi tek başına kazandığı yerdir, Giresun. Mehmet Öztürk, Fazlı Usta gibi arkadaşlarımız da yöneticiler arasındaydı. 1976 yılı 1. MC hükümetinin kurulduğu yıldır. 1. MC döneminde, eğitim enstitüleri faşistleştirilmişti. Giresun Eğitim Enstitüsü de, Erzurum ve benzeri bölgelerden getirilen ve büyük bir kısmı öğrencilikle ilgisi olmayan faşistlerle doldurulan okullardan biriydi. Bu faşistler, Giresun merkezindeki otellerde kalıp çevreye dehşet saçan, yoldan geçenlere sataşıp bazılarını döven insanlardı. Aynı şekilde, Fiskobirlik'e de işçi kisvesi altında faşistler doldurulmuştu. Bu durum, Giresun halkında, kendi çocuklarının hakettikleri halde Eğitim Enstitüsü'ne kaydolmamaları ve dışarıdan Fiskobirlik'e faşistlerin işçi olarak getirilmeleri nedeniyle bir hoşnutsuzluk yaratmıştı.

Eğitim Enstitüsü'ne kaydoldukları halde gidemeyen veya kaydolamayan öğrencilerin velileri, çözüm üretmek amacıyla, TÖB DER'de bir toplantı düzenlemişlerdi. Toplantı sonrası TÖB DER'den çıkan 25-30 kişilik grup, halkın da katılımıyla, gittikçe kalabalıklaşarak, Eğitim Enstitüsü'nün kapısına dayanmış ve faşist işgal kırmıştı. Eğitim Enstitüsü'nden Giresun Meydanına doğru yürüyüşe geçen grup, meydanda, 5000 kişilik bir kalabalığa ulaşmıştı. Bu arada, "Faşistler gidecek, hak edenler girecek!" diye bir slogan da üretilmişti.

Çok ilginç bir olay. Genellikle eğitim enstitülerindeki işgali devrimci öğrenciler kırardı. Burada tam tersi olmuş, halkın müdahalesiyle işgal kırılmış.

Çok ince bir planlama yok; ama sonuçta TÖB DER tarafından organize edilen bir eylem. Bunun arka planındaki, orman köylüleri ile ilgili çalışmaları da göz ardı etmemek gerekir. Orman köylülerini örgütleme çalışmalarını yürüten de bu TÖB DER'li öğretmen arkadaşlarımızdı. Dolayısıyla, iki çalışma birbiriyle ilgilidir. Orman köylüsü çalışmalarına, daha sonra TSİP'li olan Saffet Uygur da katılmıştır. Ancak bu işgal eyleminde orman köylüsü çalışmalarında olduğu gibi bir kadro çalışması yoktur; kendiliğinden oluşması daha ağırlıklıdır. Bu eylemde, arkadaşlarımız, halkın nabzını tutmayı becermiş ve bir korsan gösteride 5000 kişiyi toplamayı başarmışlardır. Gösteri sonucu vali gelmiş; duru-

mun değişeceğine ilişkin sözler vermişti; ama bu sözler hiçbir zaman tutulmamıştı.

Biz, Devrimci Yol örgütlenmesi yapacaktık ve TÖB DER'deki arkadaşlarımızın tavrı son derece yol gösterici bir çizgi izliyordu. Orada kadro düzeyinde arkadaşlarımızın olduğunu görüyorduk.

Fatsa'da, fındık üreticilerinin talepleri doğrultusunda bir örgütlenme gerçekleştirilmiş; burada ise, halkın çocuklarının okuma talebi üzerinden şekillenen bir örgütlenme var. Her ikisinin sonucunda da, kalabalık mitingler düzenlenmiş. Halkın nabzının tutulması açısından ilginç bir benzerlik var.

Giresun'daki farklılık, faşistlerin dışarıdan getirilmesidir. Giresunluların tepkisi, gelenlerin faşist olmasının yanı sıra, dışarıdan getirilmesinedir. Yani dışarıdan gelenlerin, onların okuma hakkını ellerinden alması da bir tepki nedeni olmuştur. Bu olayın oluşturduğu hareketliliği anında yakalayan devrimciler, bunu örgütlü bir tepkiye dönüştürmüştür. Bu tür anlık parlamaların, patlamaların örgütlü bir çalışmaya dönüştürülmesi önemlidir. Bu olay, faşistleştirilen Eğitim Enstitüsü'nün değişmesine neden olmadı; ama devrimciler, buradan, çok önemli dersler çıkardılar!

Giresun-1 Mayıs Mitingi (1979)

Giresun'da, Devrimci Öğretmen grubunun giderek güçlendiğini görmek olası. Örneğin, 15 Şubat 1977'deki TÖB DER mitingine grup olarak katılmışlardı. Orada, arkadaşlarımız, sosyal emperyalizm tespiti yapan gruplarla, karşılarındakileri "Maocu Bozkurt" olarak suçlayan, TİP-TKP yanlıları arasındaki kavganın ortasında, tarafsız bir duruş sergilemişlerdi. Bu mitinglerin etkisinde kalan öğretmenler, devrim-

ci öğretmen grubuna katılarak bu grubun güçlenmesini sağladılar. Bu gruptaki öğretmenler, *Devrimci Yol Dergisi* çıktıktan sonra da Devrimci Yol'cu olmuşlardı. 5 Mayıs 1977'de yapılan olağan genel kurulda, Ziya Gül başkanlığında, Celal Musaoğlu, Cihat Kasapoğlu, Fazlı Usta gibi arkadaşlarımızın katılımıyla yeni bir yönetim oluşturdular. Bu arkadaşlarımız, Ali Başpınar aracılığıyla, merkezle de ilişkiler kurmuşlardı ve Devrimci Öğretmen'in Giresun ilçelerinde örgütlenmesinde yoğun çaba sarfettiler. 1977'de bölgeye gittiğimde, ilk görüştüğüm insanlar, Ziya Gül ve TÖB DER'deki öğretmen arkadaşlarımızdı. Bu arkadaşlarımızla, "Zama Zulme ve Faşist Saldırılara Karşı Direniş" kampanyasını örgütleme çalışmalarını konuşmuş; Direniş Komiteleri ve bölge örgütlenmesine ilişkin bir toplantı yapmıştık. Bu toplantıya katılan arkadaşların büyük bir çoğunluğunu öğretmenler oluşturuyordu. Bunlar arasında, Ziya Gül, Celal Musaoğlu, Fazlı Usta, Mehmet Öztürk, Cihat Kasapoğlu, Kenan Çalıkoğlu, Nevin Gümüş, Emel Sarıtepe, Hatice Tahmaz, Havva Karadayı gibi arkadaşlarımızı sayabilirim. Gençler arasında, öğretmen kesimine oranla, katılımın az olduğunu söyleyebilirim.

Espiye-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi (1978)

Giresun'da iyi bir öğretmen kadrosu varmış; bu öğretmenlerin, yöredeki gençlerin yetişmesinde bir etkileri olmadı mı? Kendi gençliğimden biliyorum, sevilen devrimci bir öğretmene duyulan sempati nedeniyle devrimci olan insanlar vardı.

Bu arkadaşlarımızın, gençler üzerinde etkisinin olmaması olanaksız. Eğitim Enstitüsü faşistleştirilmişti; ama liselerde çok sayıda devrimci

genç vardı. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde de öğretmen arkadaşlarımız direkt örgüt propagandası yapmadılar; bu ilişkiler zamanla gelişti.

Giresun Devrimci Yol Davası'ndan bir grup arkadaş
(Ayaktakiler: Nusret Durak, Ersin Ergün Keleş, Hikmet Uzer.
Oturanlar: Ziya Gül, Melike Keleş, Tarık Uygun, Ali Kemal Bilginer)

Gençler arasında öne çıkan arkadaşımız Japon Yılmaz'dı. Yılmaz Şahin iyi futbol oynayan, saz çalan, okumayı ve tartışmayı seven, zeki bir arkadaşımızdı. Yılmaz, iyi bir konuşmacıydı. Tartışmalarda, Yılmaz'ın karşısında durmak zordu ve kadrolaşma açısından en uygun adamdı. Katıldığı tartışmalarda öne çıkan, tartışmalara renk katan bir arkadaşımızdı. Balıkçıları örgütleyen Militan Hüseyin ve Bulancak'ta Zeki gibi arkadaşlarımız da vardı. Giresun merkezde öğretmen kadrosu iyi iken, kazalarda da farklı değildi. Fatsa'daki öğretmen arkadaşlarımızdan ikisi, Abdullah Gülbudak ve Osman Baran Can, Bulancak'a sürgün edilmişti. Bu arkadaşlarımızı alıp TÖB DER Genel Merkezi'ne göndersek, orayı rahatlıkla yönetecek birikime sahiptiler. Nitekim, Abdullah'ı daha sonra, TÖB DER Genel Merkezi'ne yönetici olarak gönderdik. Osman Baran Can 1978'de, CHP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Eğitim Enstitüsü'nde çalışmaya başladı. Giresun'daki öğretmen arkadaşlarımız sadece MC döneminde değil, CHP döneminde de oradan oraya sürgün edilip durdular.

Bulancak'ta, Osman ve Abdullah gibi arkadaşlarımızın yanında, genç arkadaşlarımız vardı. Orada, Kurtuluşçular etkiliydi ve faşistler yoktu. Bu açıdan bizim mücadelemiz faşistlerle olduğundan, Bulancak'ı, ilk aşamada örgütleneceğimiz yerler kapsamından çıkardık.

Abdullah Gülbudak, güzel konuşan, tartışmayı seven, halkla ilişki kurmakta başarılı, sazı sözü olan bir arkadaşımızdı ve onun aracılığıyla

Bulancak'ta örgütlenebilirdik; ama bizim açımızdan faşizme karşı mücadale önemliydi ve Keşap, Espiye gibi ilçelerde örgütlenmeye karar verdik.

Keşap-Espiye-Tirebolu-Bulancak

Keşap, Giresun'un yanıbaşında küçük bir ilçedir. Orada Mehmet Gümüş diye bir arkadaşımız vardı. Resim öğretmeni Nevin Gümüş'le evliydi. Sakin, ağırbaşlı, pırıl pırıl gülen ve adı zikredilmesi gereken arkadaşlarımızdan birisiydi. Mehmet, 12 Eylül'den sonra Espiye dağlarında, altı arkadaşımızla birlikte öldürüldü.

Keşap, faşistlerin etkili olduğu bir yer değildi. Keşap'tan sonraki ilçe, Espiye idi. Espiye, bizim daha önce orman köylüleri ile ilgili çalışma yaptığımız yerlerden birisiydi. Orada, Dikmen ve Kozköy gibi orman köylerinde, daha önce çalışmalar yapılmış. Espiye'de, Halkevi vardı ve başkanlığını Alaattin Aydemir adlı avukat bir arkadaşımız yapmaktaydı. Halkevi, gençlerin sıkça gittiği bir yer görünümündeydi. Alaattin Aydemir, avukatlık yapan, çocuğu olmamış, devrimci gençleri çocukları gibi benimsemiş, sosyal yaşamını Halkevi ile bütünleştirmiş değerli bir arkadaşımızdı.

Keşap-Fındıkta Sömürüye Son Mitingi ve Mitingde "Kıçından baş çıkmayanın, gözünden yaş çıkmaz" diyen kadın konuşmacı (1979)

Giresun'un, iç kısımlardaki, Şebinkarahisar, Alucra ve Dereli gibi ilçeleri, nisbeten, gericilerin etkin olduğu yerlerdi. Espiye'den Tirebolu'ya geçince, öğretmen ve gençlerden oluşan solcu gençlerin yanı sıra, faşistlerin de ciddi bir etkinliği vardı. Zamanla, en sert çatışmaların olduğu

yerdir Tirebolu. Eynesil ve Görele'de, bazı ilişkilerimiz olsa da, yaygın bir örgütlülüğümüz olmadı. Bizim dışımızda Kurtuluşçuların da olduğunu hatırlıyorum; ama onlar da yaygın bir örgütlülüğe sahip değillerdi.

İlçeler içinde biz Espiye üzerinde yoğunlaşmaya başladık.

Buradaki fındık üreticilerinin, köylülerin konumu nasıldı? Fındık üretimi, daha çok sahil kesimlerine yakın yerlerde yapılıyordu değil mi? Yukarılara doğru çıktıkça, ormanlar ve dolayısıyla yoksulluk başlar...

Evet, fındık üretimi aşağı kısımlarda yapılır, ormanın olduğu yerde de yoksulluk başlar. Ormanın sahibi, hiçbir zaman, orman köylüsü olmamıştır. Daha önceleri, oralarda devlet, "sarı" bir orman sendikası kurmuş ve oradaki mücadeleyi bitirmişti.

Ünye ve Fatsa'da örgütlenirken, oralardaki fındık üreticilerinin sorunlarından yola çıkarak bir zemin oluşturmuşsunuz. Burada, böyle bir zemin oluşturma şansınız var mıydı?

Burada da aynı çalışmaları yaptık; ama özellikler biraz farklıydı.

Giresun'daki fındık üreticileri, daha zengin ve büyük üreticiler olmasıyla, farklı bir konumda olmalılar. Bunun yansıması ne şekildeydi?

Tirebolu, farklı özelliklere sahip bir yerdir. Orada 40-50, hatta 80-100 ton fındık üreten büyük üreticiler vardır. Diğer bölgelerde, ise 10 ton üretim yapana büyük üretici derlerdi.

Tirebolu'da, miras nedeniyle toprakların parçalanmasına rağmen, 50-100 ton üretim yapan üreticiler vardı. Bunlar, çocuklarını ABD'de, Avrupa'da okutan, varlıklı, okumuş insanlardı. Bunların çocukları, faşist örgütler içinde yer almazdı; ama yoksul çocuklarının faşist militan kadrolar içinde yer almasını teşvik ederlerdi. Faşistlere silah ve benzeri yardımlarda bulunurlardı. Devrimciler sınıfsal olarak onların karşısında olduğu için bizim karşımızdaydılar.

Espiye'de ise Tirebolu'daki kadar büyük olmasa bile, 5-10 tonluk üretim yapan üreticiler vardı. Buralarda, Ünye ve Fatsa'da olduğu gibi yoğun bir tefeci sorunu yoktu.

Biz, üretici konumları farklı olsa bile, 1977'den itibaren fındık sorunlarını esas alan çalışma programı oluşturmuş, toplantıları da Giresun TÖB

Abdullah Gülbudak

DER'de yapmıştık. Abdullah Gülbudak başta olmak üzere, Giresun'daki öğretmen arkadaşlarımızın yazılarıyla "Fındık Özel Sayısı"na katkıda bulunduklarını hatırlıyorum.

1978'de Ünye, Fatsa ve Espiye'de fındık mitingleri yaptığımızı daha önce söylemiştim. Espiye'deki miting çalışmalarına, ağırlıklı olarak, Giresun'daki arkadaşlarımız katıldı. Espiye'den Halkevi başkanı Alaattin Aydemir başta olmak üzere, Emin Kılıç, Tuncer, Ahmet Şahin gibi arkadaşlarımızın yanı sıra, Ordu bölgesinden farklı olarak kadın arkadaşlarımız da bu çalışmalara katıldılar. Bu kadın arkadaşlarımız arasında, Hatice Tahmaz'ı, Melike Keleş'i, Eğitim Enstitüsü'nden arkadaşlarımızı sayabilirim. Bu arkadaşlarımızla birlikte, yöreye özgü kıyafetler giyerek, ellerimizde dergi, afiş, bildiri ve broşürlerle köy köy dolaştık. Ben, Ünye'deki çalışmalara katılmamıştım; ama, Fatsa ve Espiye'deki çalışmalara katıldım. Bu çalışmaların değerlendirmelerini, Halkevi'nde toplanarak yapıyorduk. Çalışmaları, Tirebolu taraflarına da yaymaya çalıştık.

Tirebolu'daki çalışmalara yine öğretmen arkadaşlarımız öncülük ettiler. Oradaki öğretmen kadrosunun militan yapısı ve toplumdaki saygınlıkları, bu çalışmaları yapmamızı kolaylaştırmıştı. Öğretmen olmaları, onların da Devrimci Yol'cu olmaları gerçeğini değiştirmez.

Buradaki çalışmalardan, kızıl saçlarıyla, Ali Topal'ı hatırlıyorum. O, Harşit Çayı boyundaki köylere gitmişti. Japon Yılmaz'ın tartışmalarına katılıp Devrimci Yol'culara sempati duyan, sonradan da aktif şekilde çalışmalara katılan yiğit bir arkadaşımızdı. Bu arada, lisede okuyan devrimci kız arkadaşlarımızdan ikisini de ailelerle bağlantı kurmak üzere Güce taraflarına gönderdiğimizi hatırlıyorum. Diğer taraftan, fındık üreticileriyle yaptığımız çalışmalar sürüyordu.

Espiye'deki fındık mitingi için çevre ilçelerdeki arkadaşlarımıza çağrı yaptık. Onlardan katılacakları yönünde bilgiler alıyorduk.

Bulancak'taki Kurtuluşçulara katılım için çağrı yaptınız mı?

Hayır, yapmadık. 1976'da, 12 Mart sonrası, ilk fındık mitingi Bulancak'ta yapılmış. Bu mitingi, bizimkiler Kurtuluşçularla birlikte organize etmiş ve herhangi bir sorun çıkmamış. 1978'deki miting için kimseye çağrı yapmadık; kendi gücümüzle düzenledik.

Bir miting programı yaptık; konuşmacıları, konuşma sürelerini ayarladık. Üreticiler, miting alanının çevresinde daha çok dinleyici pozisyonundaydı. Ben de mitingle ilgili gözlemlerde bulunmak üzere alanın dışında oturuyordum. Dikkatimin dağıldığı bir ara yalnız kaldığımı, çevremdeki insanların miting alanına doğru hareketlendiğini farkettim.

Ali Topal'ın Öldürülmesiyle İlgili Hazırlanan Afiş.

Daha önce dinleyici olanlar, birdenbire, katılımcı mı olmuştu?

Bu katılımın nedenini düşünmeme fırsat kalmadan, Fikri Sönmez'i kürsüde gördüm. Konuşmaya başlamış ve kendine has üslubuyla fındıktaki sömürüyü anlatıyordu:

"Fındığın kilosunu kaça satıyorsunuz?"

"
"

"Peki, bakkaldan, yüz gram fındığı kaça alıyorsunuz?"

" ..... "

"Şaşırdınız değil mi? Aradaki fark sömürünün ta kendisidir."

Kendilerinden birisi, üstelik de güzel konuşan birisi, fındık sömürüsünü anlatınca, can kulağıyla dinliyorlardı. Karaborsacıya, Fiskobirlik'e, gübre fiyatlarına, pahalılığa verip veriştiriyor, halk da çıt çıkarmadan onu dinliyordu.

Mitinge katılım nasıldı?

İyi bir miting olmuştu. 800-1000 kişi katılmıştı diye hatırlıyorum. 1979'da, değişik bölgelerde yaptığımız mitingler, çok kalabalık olmuştu.

Gençlik kesiminde örgütlenme nasıldı?

Giresun'daki gençlik kesiminin örgütlenmesinde eksiklerimizin olduğunu düşünüyordum. Öğretmen arkadaşlarımız çok fedakârca çalışıyor, gereken her işi yapıyorlardı; ama gençlik kesimini onların örgütlemesi zordu; Yılmaz vardı, o da her yere yetişemiyordu. Takviye yapmak gerekir diye düşündük.

Dev Genç zaman zaman bölgelere kadro aktarımı yapıyordu. Biz de Giresun için kadro isteminde bulunduk. Bize, bir takım isimler ve özellikleri yazılı olan listeler gönderdiler. Bu listelerden iki kişiyi öne çıkardık. Giresun'un özelliklerini biliyordum ve bu iki kişiden birini tanıyordum. Bana göre uygun değildi. Diğerini seçtim. Seçtiğim arkadaş, Ersin Ergün Keleş'ti. 1978 yılı başında Giresun'a gelen Ersin, gençlikle çalışmalara başladı.

Ben bölgeye gittiğimde, Giresun'da, Ziya Gül'ün evinde kalıyordum. O ev, benim dışımda, herkesin uğrak yeriydi. Zaman zaman başka arkadaşların evlerinde, çoğunlukla da Mehmet Öztürk'ün evinde kalmaya başladım.

Bulancak, barınma açısından güvenli bir yer olduğu için orada bir ev kiralamayı düşündük. Osman Baran Can ve eşi Şermin orada öğretmenlik yapıyorlardı. Giresun taraflarına gittiğimde, onlarda kalırdım. Orası da Bulancak'ın uğrak yeri, Şermin'in yemekleri ve ikramı güzel olduğu için gençlerin soluklandığı bir yer görünümündeydi.

Osman'ın Fatsa'da öğretmenlik yaptığı dönemde, İlhan Durmuş, Osman'ın kızı Özlem'le sıkı bir ağabey kardeş dostluğu kurmuş. İlhan, Özlem'i özledikçe, Bulancak'a geliyor ve o da o evde kalıyordu. Giderek ayrı bir ev kiralamamız gerekti. Ev kiralayacaktık; ama evden önce eşya bulmak gerekiyordu. Şermin, "Annemin bir sürü perde benzeri fazlalıkları var, onları vereyim" dedi ve biz kiraladığımız evi bu eşyalarla donattık. Bu arada, gizlilik kuralları gereğince, kiraladığımız evi Şermin bile bilmiyordu. Ancak annesi Bulancak'ı gezerken perdelerini tanımış ve Şermin'e "Kızım, falanca yerde bizim perdeleri takan bir ev gördüm" diyerek bizim titizlikle sakladığımız evi ifşa etmişti! Annesi, yüzümüze karşı bizi eleştirirken, başkalarına karşı bizi korurdu. 12 Eylül döneminde ise, bir militan gibi bizi sahiplenmişti.

Kulağım çatışmalara karşı hassas olduğundan, silah seslerinden, silahların cinsini bile ayırt edebiliyordum. Bulancak'ta, Osman'ların evinde otururken, karışık silah seslerinin yanı sıra büyük bir patlama sesi duyduk. "Ne oluyoruz; nereyi uçurdular?" diye heyacanlanırken, arkadaşlar kıs kıs gülmeye başladılar ve "Düğün var; tabanca gençleri kesmeyince bir çukura dinamit doldurup fitili ateşliyorlar, korkma" dediler. Karadeniz insanının silaha düşkünlüğünün ne noktada olduğunu gösteren bir olaydı bu!

Bulancak, zamanla, orada kurduğumuz bir dernek ve Giresun'dan gelen arkadaşlarımızın da aracılığıyla bizim geliştiğimiz yerlerden biri oldu. Hatta 12 Eylül sonrası kırsal bölgede tutunduğumuz yerlerden biriydi.

Başlangıçta orada faşistler yok; sol adına Kurtuluşçular örgütlü; "Sol içi çatışmalara gerek yok" diyerek örgütlenme açısından Bulancak hedeflemediğiniz bir yer anlaşılan.

Alaattin Aydemir

1979-80'lerde, karaborsaya karşı mücadeleyi, orada da örgütlemeye çalıştık; ama dediğin gibi önceliğimiz orada örgütlenmek değildi. Orada, Avukat Şansal Dikmen gibi o dönemin ünlü sosyalistlerinden TİP'liler de vardı. Biz bu arkadaşlarla olumlu ilişkiler içindeydik. Onların matbaasında neredeyse kağıt parasına bildiri bastırdığımız yetmiyormuş gibi bildirilerin Giresun'a getirilmesinde de yardımcı olurlardı. "Biz başlangıçtan itibaren burada olabilseydik, Bulancak, en az Fatsa gibi olurdu" diye düşünmüştüm. Bana göre Bulancak, Karadeniz bölgesinin en önde gelen yerlerinden birisidir. 1970'lerde yapılan fındık mitinglerinden sonra TİP Bulancak'ta, THKP-C Fatsa'da yoğunlaşmıştır. Bizim kırsal bölgede kalıcı ilişkilerimiz olsa da Bulancak'ta etkin siyasi güç Kurtuluş olmuştur.

Tirebolu'da ne oldu?

Tirebolu'yu daha sonra anlatırım. Espiye'yle ilgili birkaç şeye daha değinmem gerek. Espiye'de fındık mitingi yaptıktan sonra, gençler arasında, Tuncer adında, faşistlerle kavgada, gözünü budaktan sakınmayan genç bir arkadaşımızla örgütlenmeye çalışıyorduk. Tuncer babasının kamyonuyla gittiği köylerde ilişkiler kuruyor ve bu ilişkileri geliştirmeye çalışıyordu. Devrimci Sol ayrılığı olduğunda, Tuncer onlarla birlikte tavır aldı ve kendi çevresindeki dinamik gençleri de kendisiyle birlikte götürdü. Tuncer, kadro olma nitelikleri taşıyan bir arkadaşımızdı. Onun Devrimci Sol'cu olması, bizim gençlikte sıfırdan başlamamıza neden olmuştur. Halkevi Başkanı Alaattin Aydemir, öğretmenlerden Ahmet Şahin, Emin Kılıç gibi arkadaşlarımız Devrimci Yol saflarında kaldılar ve örgütlenmeye kaldığımız yerden devam ettik. Fakat bu ayrılık, Espiye'de, zaman açısından sıkıntı yarattı.

Giresun Eğitim Enstitülerinde Faşist İşgale Son Mitingi

Aybastı için sorduğum soruyu burada da yineleyeyim: Devrimci Sol, Espiye'de de gelişemedi; ama Devrimci Yol'un gelişmesi de bir şekilde sekteye uğradı diyebilir miyiz?

Bugünden bakınca, zamanın önemi anlaşılmayabilir; ama o zamanlar birkaç ay içinde biz çok ciddi mesafeler kaydedebiliyorduk. Kadrolaştığımız takdirde, bu mesafeleri hızla aşabiliyorduk. Müdahale ettiğimiz alan genişliyor, genişledikçe yeni alanlar açılıyor ve bir zincir oluşturuyorduk. Oradaki zaman kaybı, ulaşacağımız hedeflere Espiye üzerinden gidebilecekken, bu şansı engellemiştir diye düşünüyorum. Giresun'da ağırlık verdiğimiz yer, Espiye'ydi.

Bulancak, bizim açımızdan da bazı gelişmelerin olduğu ve giderek önem kazanan bir yer oldu. Gençlerin toplandığı bir dernek kurmuş, kadro oluşturmaya başlamıştık. Zeki Öztürk (Tito Zeki) orada görevlendirdiğimiz arkadaşlarımızdan birisiydi. 12 Eylül'den sonra da o bölgede, dağlarda kalan birçok arkadaşımızdan birisidir. Karaborsa ve stokçuluğa karşı mücadelede, Bulancak'taki arkadaşlarımızın ciddi müdahaleleri olmuştur. Zeki gibi 1978'de sürgün edilen arkadaşlarımız bölgeye geldiklerinde, dernekte bile kimsenin bulunmadığını, herkesin fındık bahçelerinde çalışmakta olduğunu görünce, espriyle karışık "Bunlar revizyonist çalışmalar yapıyor!" diyerek arkadaşlarına serzenişte bulunmuşlardı.

Zeki neden sürgün edilmiş?

Devrimci çalışmalarından ötürü. Rize Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciyken, altı kişiyle birlikte Giresun Eğitim Enstitüsü'ne sürgün edilmiş Artvinli bir arkadaşımızdır Zeki Öztürk (Tito). Zeki Subaşı da bu altı

kişi arasındadır. Yaz döneminde, Bulancak köylerinde fındık toplamaya gitmişler, bu vesileyle hem para kazanmışlar hem de köylüler arasında kalıcı ilişkiler kurmuşlardı. Bu ilişkiler, 12 Eylül döneminde de sürdü ve arkadaşlarımızın dağlarda barınmasına yardım etti. İhbar edilmediler ve yiyecek ihtiyaçlarını bu köylerden giderdiler.

Bulancak kırsalındaki çalışmalardan bahseder misin?

Oralardaki çalışmalarımız, 12 Eylül'de barınmamızı sağlayacak ölçüdedir. Fatsa'da veya Espiye köylerinde yaptığımız çalışmalar gibi büyük çaplı çalışmalar değildi. O düzeye de gelemedik. Bizim çalışmalarımız, 80'lere kadar, ancak bizim barınmamızı sağlayacak düzeye gelmişti. Bulancak, Karadeniz'de kadro, ilişki ve kendini ifade etme açısından Kurtuluş'un en etkili olduğu yer idi.

Keşap taraflarında, Şavkı Maraş adlı bir öğretmen arkadaşımız vardı. Mehmet ve Nevin Gümüş'ü söylemiştim. Orada bize sempati duyan gençler vardı; ama bu küçük kentte örgütlülüğümüz ciddi boyutlara varamamıştı. Yoğun ilişkilerimizin olmamasına karşın, bölgeye ilişkin değerlendirme toplantılarımızı Keşap'ta yaptığımızı hatırlıyorum. Zamanla, köy çalışmalarımız artınca 1980'de Karabulduk'ta fındık mitingi yapmıştık. O dönemde mitingleri köylerde yapmaya başlamıştık. Bu köy ilişkileri arkadaşlarımızın dağlarda geçiş yaptığı bölgeler haline dönüştü. Kısacası bu köy ilişkileri, sadece üretici haklarının korunduğu ve örgütlendiği ilişkiler değil, daha sonraki dönemde 12 Eylül direnişinin de tutunma noktalarının oluşması açısından önemlidir.

Yöreyi, insanları tanımak, sosyal ilişkileri güçlendirmek açısından önemli olmalı.

O tür ilişkileri kolaylaştıran çalışmalardır bunlar. Espiye'deki mitingi anlatmıştım; ama Keşap ve Espiye'de 1979'da da fındık mitingleri yapmıştık. Yaz aylarındaki mitinglerde gençlik çoğunluğu olmaz. Yaptığımız bu mitinglerde üretici ağırlığı daha fazladır. 1979'daki Giresun 1 Mayıs mitinginde de üreticiler devreye girmeye başlamıştı. 1980'de, fındık mevsiminde Espiye, Dikmen Köyü'nde bir miting yaptık. Giresun Kemaliye'de yine bir miting yaptık. Bu miting yaptığımız yerler, daha yüksek kesimler ve ormanla fındık bölgesinin birleştiği yerlerdir ve uzun vadeli mücadelemize uygun bir zemin oluşturacağını düşünüyorduk.

Giresun-1 Mayıs Mitingi

Espiye'de Avukat Alaattin Aydemir'e faşistler saldırabilir kaygısını taşıyorduk ve ona bir koruyucu vermiştik. Alaattin, bütün bölgede, Devrimci Yol'un avukatı gibi düşünülüyordu. Gerekli gereksiz her tarafa arkadaşlarımız Alaattin'i istiyorlardı. Basit adli olaylarda bile, "Bizi en iyi o savunur" diyerek o isteniyordu.

Bir güven ilişkisi doğmuş. Eylemi yapan kişiyi en iyi o anlayabilir kaygısıyla tercih ediliyormuş diye düşünüyorum.

Psikolojik olarak da, "Alaattin savunuyorsa sorun yoktur" anlayışı hakimdi. Bizden beş-on yaş büyük ve yemesini, yedirmesini seven, oturmayı kalkmayı bilen birisi olarak tarif edilirdi. Biz onun geçim derdine katkıda bulunacak eylemlerden uzak, her şeyimize onu koşturmak istiyorduk. Adam nereden para bulur diye düşünmeden, onun fedakarca koşturmasını izlerdik. Halkevi başkanı olarak da faşistlerin gözüne diken gibi batan birisiydi. Bu anlamda evinin de fındık bahçesinin içinde ve saldırıya uygun bir yerde olması nedeniyle koruma tedbirlerimizi artırdığımızı, bahçe ışıklarını sürekli yaktığımızı söyleyebilirim; ama katledilmesine de engel olamadık. 6 Temmuz 1979'da evinin önünde katlettiler.

O öldükten sonra, Zeki Subaşı gibi arkadaşlarımız, Espiye'deki çalışmaları yürüttüler. 1979-80'lerde, köylerdeki fındık çalışmalarını, Cafer Karabey'in de öğretmen olarak bölgeye gelmesiyle yoğunlaştırdık. Bu bölge, 12 Eylül sonrası, en fazla arkadaşımızı yitirdiğimiz, en çok kayıp verdiğimiz bölgedir.

O dönemde, Şebinkarahisar ve Alucra gibi yerlerde örgütlülüğümüz yoktu. Dereli'de ise öğretmenler düzeyinde ilişkilerimiz vardı ve fazla bir gelişmişliğimiz yoktu.

Alucra, 68 kuşağının liderlerinden Harun Karadeniz'in memleketi değil mi? Onun orada bir etkisi yok muydu?

Harun, Alucra doğumlu olsa bile, Ordu'da yaşamış diye hatırlıyorum. Görele'de de fazla bir etkimiz yoktu. Ziya Gül, Eynesil'lidir. Eynesil'de,

Ziya ve akrabaları aracılığıyla kurduğumuz ilişkiler vardı; ama orada da güçlü bir teşkilat haline gelemedik. Eynesil, feodalizmin etkili olduğu, kan davalarının yaygın olduğu bir yerdir.

Tirebolu ise, daha önce bahsettiğim gibi Osmanlı döneminde mütegallibenin güçlü olduğu yerlerden biridir.

Tirebolu, aynı zamanda, en militan faşist örgütlenmelerin de olduğu yerdi. Orada solcuların etkili olduğu bir mahalle vardı ve lise de bu mahalle sınırları içindeydi. Bu mahalle ve dolayısıyla lisede de etkili olmaya başladık. Faşistler de etkili olduğu için, çatışmalar kaçınılmaz bir şekilde başlamıştı. Bu durumda, Tirebolu'ya ağırlık vermeye ve Giresun'dan oraya takviyeler göndermeye başladık. Bir süre sonra, orada, kadrolar oluşmaya başladı. Nusret Durak, Temel Kerimoğlu, Adnan Elevli, Süleyman Takır, Kemal Karadeniz, Alaattin Murteza, Nihan gibi genç arkadaşlarımız ön plana çıkmaya başladı. Sert çatışmalar başladı ve bu çatışmaların birinde İsmail Takır adlı arkadaşımız öldürüldü, Temel Kerimoğlu da yaralandı. İyi futbol oynayan ve çivi gibi şut attığı için lakabı "Çivi" olan bir arkadaşımızdır Temel; ama yaralanması, futbol yaşamının da bitmesi anlamına geliyordu. Alaattin ve Nusret bir süre sonra yakalandılar.

Giresun-Kemaliye Fındıkta Sömürüye Son Mitingi (1980)

Alaattin hapisteyken Nusret'e, "Benim kaçmam gerek" demiş. Nusret de, "Sen lise öğrencisi değil misin? Sınavlar girmek için dilekçe ver; kabul edilirse, sınavlar sırasında kaçarsın" diye akıl vermiş. Nitekim, üç dersten sınava girmek üzere müracaatı kabul edilmiş. İki sınavda, jandarmalarla güven ilişkisi oluşturmuş ve üçüncü sınavda tuvalete gitmek için izin istemiş ve tuvalet penceresinden kaçmış. Alaattin, militan,

mücadeleci, yiğit bir arkadaşımızdı ve 31 Mayıs 1981'de Espiye'de altı devrimci arkadaşımızla birlikte öldürüldü.

Faşistlerin bu saldırıları karşısında yılmayan devrimciler, Tirebolu'da bir güç haline geldiler. Faşistler, tümüyle etkisiz hale getirilemeseler bile, devrimciler etkilerini artırdılar.

Giresun'da faşistlerin en etkili olduğu yer Tirebolu'ydu değil mi?

Evet; ama devrimciler de güçlendiler ve etkin bir güç haline geldiler. 1980'lere geldiğimizde, 12 Eylül olmasaydı, biz oralarda patlayacaktık diyebilirim. Mahallelerde komiteler oluşturmaya başlamış, köylerde bizim denetimimiz dışında, kendini Devrimci Yol'cu olarak ifade eden köy komiteleri belirmişti. Açıkçası, biz örgüt olarak bu hızlı gelişmeye ayak uyduramıyor, yetişemiyorduk.

Denetleyemiyor, ilişki kurmakta geç kalıyordunuz. Bir şekilde kendi görüşleriyle, otonom olarak size katılıyorlardı denebilir mi?

Öyle bir durum. Faşistlerin etkilerinin kırılması, fındıkla ilgili üreticiye getirdiğimiz çözüm önerilerinin kabul görmesi, bizim siyasi etkinliğimizin artmasının temel nedenidir. Diğer bölgelerde yaptığımız çalışmalar da burası için güzel örnekler olarak görülüyordu. Bu nedenle yaptığımız mitinglere katılım giderek artıyordu.

Ersin'i Giresun'a getirdiğimi, söylemiştim. Onunla birlikte gençlik örgütlenmesine ağırlık verdik.

Gençler arasında, Japon Yılmaz (Yılmaz Şahin) gibi çok okuyan, okuduklarını anlatabilen, ikna yeteneği olan bir arkadaşımız vardı. Ersin de entelektüel yanları gelişmiş bir arkadaşımızdı.

Ersin'in gelmesi, Yılmaz'ın dominant karekteri üzerine bir etki yaptı mı? Dışarıdan birinin getirilmesi, onun kızağa alınması gibi bir izlenim doğurabilirdi!

İlk anda böyle bir izlenim doğsa da Ersin bunun üstesinden gelmesini bildi diyebilirim. Eğitim Enstitüsü'ndeki faşist işgalin kırılması sonucu, gençlikte ve kadın arkadaşlarımız arasında görülen gelişmenin yanı sıra, Giresun'a sürgün gelen arkadaşlarımızın da katkılarıyla, Giresun'da devrimci hareketin gelişmesi ivme kazandı. Burada Tarık Uygun, Zeki Subaşı, Zeki Öztürk, Halis Altın, Asım Keser, Hasan Sabitoğlu, Bekir Şensoy, Mehmet Gümüş, Nusret Durak gibi arkadaşlarımızın ismini sayabilirim. Ayrıca bize her zaman yardımcı olan Mehmet Kamber'i de anmak isterim.

Giresun'daki dernek, önceleri, ortak bir dernekti ve kapandı diye hatırlıyorum. Daha sonra, Giresun'daki gençlik derneğinin lokalini ÜGD ve MHP'nin de bulunduğu merkeze, meydana taşıdık. Bunların etkili olduğu mahalle ile merkez arasındaki Söken'de biz etkiliydik. Derneği merkeze taşıdıktan sonra, faşistlerin buradaki etkisini kırdık ve giderek faşistler kenardaki bir mahalle dışına çıkamadılar.

Eğitim Enstitüsü'nde bir kadrolaşma hareketi başladı. Tartışmalar oluyordu. Kurtuluş'u temsilen Cengiz, bizi temsilen de Ersin bu tartışmalara katılıyordu. Bu tartışmalara, zaman zaman, Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlar da katılıyordu. Halkın Kurtuluşu'nu temsilen katılan şimdilerde Alevi-Bektaşi Federasyonu Başkanlığı'nı yürüten, Ali Balkız'dı. O dönem, öğretmenlik yapıyordu ve HK'nın etkili elemanlarından biriydi. Bu tartışmaların sonucunda, Ersin öne çıkmaya başladı ve yeni gençlerle yaptığı eğitim çalışmaları sonucunda, bir kadrolaşma nüvesi oluşturdu. Diğer taraftan, ilçelerde de genç arkadaşlarımız yetişmeye başladı.

Giresun merkezinde, fındık mitinglerinin dışında mitingler de düzenliyorduk.1979 yılı 1 Mayıs'ını HK'lılarla birlikte kutlamıştık. Bu mitinge katılan gençlerle üreticiler arasında bir denge vardı. Bu mitingte baskın unsur bizdik. O dönemde biz herkesin katılımını istesek de HK'nın katıldığı bir toplantıya TKP'liler katılmıyordu ve Kurtuluş TKP'den yana tavır alıyordu. Bu yüzden, HK dışındaki diğer gruplar, mitinge katılmadılar.

Bugünden baktığımızda, "Ne çok miting yapmışız!" diye düşünülebilir; ama mitingleri kitle çalışmalarının bir uzantısı olarak düzenliyorduk. Bölgenin her tarafında bazen pahalılıkla ilgili genel sorunlar, bazen de yerel sorunlarla ilgili mitingler düzenledik. Miting düzenlenirken yapılan çalışmalar (ev ziyaretleri ve kahve konuşmaları) bizim kitle çalışmalarımızın temelini oluşturdu. Burada kurduğumuz ilişkileri geliştirerek yerel örgütlenmelerimizi güçlendirdik. Söken, Kayadibi ve Yeniyol gibi mahallelerde çalışmalar yürütüyorduk. Kayadibi'nde Hasan Sabitoğlu, Mehmet Tahmaz, Hatice Tahmaz, Kâzım Hün, Fatma Hün gibi öne çıkan arkadaşlarımız vardı.

Bunun, örgütlenmede daha akil olmak gibi bir yansıması oldu mu? Gençler, daha heyecanlı ve ani kararlar verebilen yapıdadır. Öğretmenler ise yaş ve deneyimlerinin verdiği olgunlukla, daha sağlıklı kararlar verebilir diye düşünüyorum.

O tür şeyler etkili oluyordu. Kurtuluşçular, bir ara Giresun TÖB DER'e silahlı bir baskın düzenlemişlerdi. Ziya, orada çok akil bir davranış sergilemiş ve silahlı bir karşı müdahaleyi engellemişti. "Birbirimize düşmenin anlamı yok" diyerek sağduyunun sesi olmuştu. Ziya, en zor koşullarda bile ağzından kötü söz çıkmayan birisidir. Ne zaman onun ağzından da küfür çıkacak diye beklediğimi hatırlıyorum.

Giresun'da polisin saldırıları artmaya başladı. Devrimci Yol öne çıkmaya başladığı için, saldırılardan aslan payını da biz alıyorduk. Bu arada öğretmen arkadaşlarımız MC döneminde de CHP döneminde de sürüldüler.

CHP hükümetlerinin, faşist işgallerin kırılmasında önemli rolleri olduğu söylenir. Bu noktada, CHP'nin de devrimcilere MC hükümetlerinden farklı davranmadığı söylenebilir mi?

Tam olarak söylenemez. En azından dışarıdan, öğrenci olmayan paramiliter güçleri okullara sokmamıştır CHP. Faşist öğretmen kadrosunun yerine daha demokrat olan, diyalog kurulabilecek insanları getirmiştir. Devrimci olarak sivrilmiş arkadaşlarımıza, çile çektirmişlerdir. Bir süre sonra, Ziya öğretmenlik yapamaz hale geldi. Kenan sürüldü; Abdullah'ı TÖB DER genel merkezine gönderdiğimiz için sürgün edilemedi...

İşçi örgütlenmesinde durum neydi?

Giresun'da işçiler arasında da çalışmalarımız olmuştu. Aksu'da, Seka Kâğıt Fabrikası ve orada bazı ilişkilerimiz vardı. Devrimci Yol öncesi, fırın işçileri arasında örgütlenme çalışmalarımız olmuştu. 1979 yılında, Melike Çakır (Keleş), Fiskobirlik'e işçi olarak girmiş ve orada Fındık-İş Sendikası örgütlenme çalışmalarına katılmıştı. Bu çalışmalarda, Fiskobirlik'te çalışan Japon Yılmaz'ın kızkardeşi İkbal de yardımcı oluyordu. Füsun, daha önce Tek Eğitim Büro-İş Sendikası'nda çalışmıştı; bu örgütlenmede onun deneyimlerinden yararlanıyor ve onun yönlendirdiği eğitim çalışmalarıyla arkadaşları eğitiyorduk. Fındık-İş'e geç müdahale etmemize karşın çabuk yol aldık. Epeyce oy aldık; seçimi kaybetmemize rağmen orada bir hareketlilik sağlamış, işçiler arasında prestij kazanmıştık. Seka'da çok başarılı olduğumuzu söyleyemem. Bazı ilişkiler kurmuştuk; ama oradaki sendikayı örgütlemek için yeterli değildik. Sendikadaki seçimlere yakın, Sarı Şükrü'yü (Şükrü Öksüz) Giresun'a çağırıp ondan yardım almıştık.

Fatma Güdük, Bilge Kirman, Melike Keleş, Gülsüm Bilgin, Sevim Ökten

Fisko birlikte kadınların çalışma koşulları çok kötüydü. Bu koşulların düzeltilmesi için, işçiler arasında çalışmalar yapıldı ve düzeltimlerin yapılması için talepler oluşturuldu. İşçiler arasında Kurtuluş, Halkın Kurtuluşu gibi siyasetlerden çalışanlar da vardı; ama ağırlık bizim arkadaşlarımızdaydı. İşyeri koşullarının düzeltilmesi için yapılan direnişte kadınlar, fındık çuvallarını müdürün kapısının önüne yığıp barikat oluşturmuşlardı. Müdür de polisten yardım istemiş; polis hamile kadınları bile sürükleyecek şiddette bir müdahalede bulunmuştu. Bu olaylar sonucunda, çalışanların polise bakış açısı değişmiş; direniş geleneği gelişmişti.

1979-80'lere doğru polis baskıları çok arttı. 1. Şube polislerinin şiddet uygulamaları ve önüne geleni dövmeleri sıradan bir olay haline gelmişti. Bu uygulamalar sırasında bu polislere açılan ateş sonucu iki polis ölmüş ve yaralanan polisler de olmuştu.

Bu olaylardan sonra Giresun'a geldiğimde bir şeylerin olduğunu hissettim. Şehir üstüme geliyordu ve psikolojik bir gerginlik içindeydim. Derneğin önünden geçerken içeri girmek içimden gelmedi. Arkadaşların evlerine gittiğimde polis baskısı sonucu herkes saklanmış vaziyetteydi. Daha sonra polislerin öldürüldüğünü, ortamın çok gergin olduğunu öğrendim.

Bölgede yapılan çalışmalar, işçiler üzerinde de etkili olur diye düşünüyorum. İşçinin yaşadığı mahalleyi örgütlediğinizde, onu da etkileme şansını yakalamış olmalısınız.

Bunun tersi de doğrudur. İşyerinde örgütlediğiniz kişi sizin mahalli örgütlenmenize yardımcı olur.

Giresun'da, iki polisin öldürülmesiyle birlikte Devrimci Yol'cu arkadaşlarımıza operasyonlar yapılmaya, polis üzerimize gelmeye başladı. Bu operasyonlarda aranan, yakalanan arkadaşlarımız oldu.

Bir eylem sonuçta çok zarar veriyorsa, yapılırken çok düşünmek gerekir.

Burada POL DER'den bahsetmeden geçmeyeyim. POL DER genel merkezinin kurucularından İsmail Kıran diye bir arkadaşımız vardı ve arkadaşlarımızın kurduğu ilişkiler çerçevesinde Devrimci Yol'cu olmuştu. Günün koşullarında, belli arkadaşlarımızla ilişkisi vardı. Dernek çerçevesinde çalışmalar yapıyordu. Daha sonraki dönemde Diyarbakır'a gitmişti. İsmail, baştan itibaren tavrını devrimcilerden yana koyan, demokrat, halkın polisi kavramına uygun bir arkadaşımızdı. Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul ile de ilişkileri vardı. TÖB DER'deki arkadaşlarımızla, Ziya ve Osman ile iyi ilişkiler içindeydi. Ben ise onu zor duruma sokmamak için ilişki kurmamıştım.

Diyarbakır'a gittikten sonra, istifa edip döndüğünü hatırlıyorum. 12 Eylül'ün en zor koşullarında bile, İsmail devrimcilere yardımcı olmuş bir arkadaşımızdı. İsmail Kıran, 12 Eylül'de tutuklandı.Cezaevinde iken, Diyarbakır'a gönderilmesi gündeme gelmişti. "Beni gönderirseniz, öldürürler" diyerek mahkeme heyetine şikayetini dile getirmişti. Nitekim, Diyarbakır'dan ölüsü geldi. Diyarbakır emniyetinde işkence ile öldürüldü.

Giresun'da, memur örgütlenmesinde, Ziraatçılar Derneği kurulmuştu ve derneğin yönetiminde arkadaşlarımız vardı. Abdullah Öztaş, İsmail Alat, Hamza Bayram, Avni Aktan gibi arkadaşlarımızın bu dernek bünyesinde çalıştığını söyleyebilirim.

İlçeleri sayarken, Yağlıdere'den bahsetmedim herhalde. Orada, Mustafa Reisoğlu adında, önceleri Halkın Kurtuluşu ile çalışmış öğretmen bir arkadaşımız vardı. Yağlıdere'de, Mustafa ile verimli çalışmalar yaptık. Orada, gençler arasında öne çıkan arkadaşlarımız oldu.

Gençler arasındaki prestijimiz ve örgütlülüğümüz artıyordu. Diğer taraftan iki polisin öldürülmesi olayı bir sıkışıklık yaratmıştı. Polisler, bir süre sonra, bizim arkadaşlarımıza yöneldiler. 1980'de ilk yakalananlardan biri Osman Baran Can oldu. Olayla ilgisi olduğundan değil,

yakaladıkları sıradan gençlerden birine kimi tanıyorsun diye sorduklarında aldıkları "Osman Baran Can" yanıtı doğrultusunda yakalanmıştı. Olayı ona yükleyemeseler de sonuçta bu vesile ile onu tutukladılar. Bir süre sonra, kaçak durumda olan Ziya Gül de yakalandı. Espiye dönüşünde, Tarık Uygun da kurulan tuzakta, yaralı olarak yakalanmıştı. Nusret Durak da Bulancak'tan Tirebolu'ya dönerken yakalandı. Kısacası, polis takibinin yoğun olduğu ve yakalanmaların arttığı bir döneme girmiştik.

Takipler, tehlikeli bir durum arz etmeye başlayınca, Ersin'i Trabzon'a kaydırdık. Yakalanan arkadaşlarımıza karşın, Giresun'daki ilişkilerimiz sürüyordu ve uzun bir süre daha devam edecekti.

Giresun Kadınlar Derneği

Giresun, Karadeniz bölgesinde Kadın Derneği kurduğumuz yerlerden birisidir. Burada kadınlar arasında çok sayıda arkadaşımız vardı. Nevin Gümüş, Emel Sarıtepe, Meserret Günsür, Sevgi Atamer, Hatice Tahmaz, Havva Karadayı, Meliha Yılandil gibi öğretmen arkadaşlarımız ve Melike Çakır, Nuran Aksakal, Nesrin Şahin, Şehriban ve Sevtap, gibi gençler vardı.

Karadeniz'de kadın hareketini örgütlediğimiz iki dernek vardı. Artvin'in dışında, ikinci derneğimiz Giresun'daydı.

Aslında, Karadeniz kadınları çok çalışkan ve cefakârdır. Dolayısıyla, orada kadınların örgütlenmesi daha kolay olur diye düşünüyorum.

Evet. Kadınlar militan mücadeleye de yatkındır. Ordu'da anlatmıştım, polise ve valiye karşı da cesurca karşı çıkmışlardır. Bizim sıkıntımız, kadro düzeyindeki arkadaşlarımızın eksikliğiydi.

Emel Sarıtepe adında, resim öğretmenliği yapan bir arkadaşımız vardı. Bu arkadaşımızın AKD (Ankara Devrimci Kadınlar Derneği) ile ilişkisi bulunuyordu. Onun öncülük etmesiyle Giresun Kadınlar Derneği (GKD) kuruldu.

GKD'liler bildiri dağıtıp 8 Mart'larda bülten hazırlıyorlardı. Bu bültenlerin kapaklarını resim öğretmeni olan Emel hazırladığı için, güzel olurdu. Bu dernek, genel siyasi çalışmalara da katkıda bulunurdu.

Bu arkadaşlarımız, köylerde kadınlarla konuşup onların sorunlarını dinliyor ve çözüme ilişkin değerlendirmeler yapıyorlardı. Karadeniz'in birçok yerinde pazar yerlerinde kadınların satış yaptığı özel bölümler vardır. Burada, ürettikleri sebzeleri, tereyağı ve peynir gibi ürünleri

satarlar ve aile bütçesine katkıda bulunurlar. Kadın arkadaşlarımız, bu kadınlarla konuşuyor, Espiye ve Keşap mitinglerine katılma çağrısında bulunuyorlardı. Bu kadınlardan birisine, "Keşap mitinginde konuşur musun?" diye sormuşlar. Kadın da "Konuşurum" demiş ve miting günü apar topar kadını kürsüye çıkarmışlar. Doğaçlama bir konuşma yapmış. Faşistlerin gençleri katletmelerine Demirel ve Ecevit'in duyarsız kalmalarına (ikisinin de çocuğu yoktur) istinaden, "Kıçından baş çıkmayanın, gözünden yaş çıkmaz!" diyerek ilginç bir konuşma yapmıştı. Bu anekdotu, Melike Çakır (Keleş) aktardı.

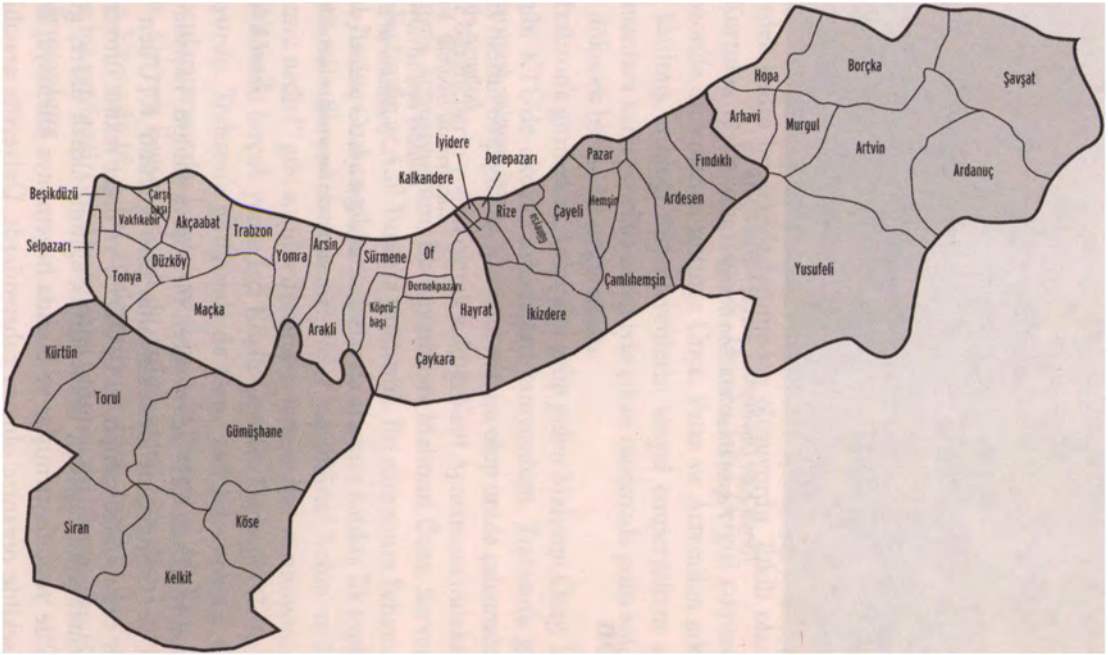
Kısacası, öğretmenleriyle, kadınlarıyla, memurlarıyla, gençleriyle ve halkıyla birlikte örnek çalışmalar yaptık. Önü açık ve patlamaya müsait bir yapı oluşmuştu.

Giresun Çıtlakkale Mahallesi'nde yapılan bir çalışmayı anlatmalıyım. Burası yeni, nispeten modern bir mahalleydi; ama mahallenin çözülemeyen bir su sorunu vardı. Meliha ve Melike, orada çalışma yapıp evlerde toplantılar düzenlemişler. Tanıdıklardan başlayarak, ev ev dolaşmış ve su sorununa çözüm bulmaya, çözüm önerilerini tartışmaya başlamışlar. Sonuçta, su sorunu ile ilgili bir yürüyüş düzenlemeyi kararlaştırmışlar. Yürüyüş, kadınlarla başlamış; gençler, çocuklar, erkekler, yaşlılar ve dolmuşçuların katılımıyla büyümüş ve ilgililerden su sorununun çözümü için söz almışlar. Kısacası, nerede sorun varsa, arkadaşlarımız orada halkla birlikte çalışıyordu.

Başlangıçtan 12 Eylül'e gelinceye kadar, Giresun merkez, Espiye, Tirebolu ve kırsal kesimlerde, zamanla Bulancak'ta da etkili olduk. Biraz daha zamanımız olsa gelişimimiz Ordu'daki gibi olabilirdi.

Osman Baran Can ve Ömer Karagöz

Doğu Karadeniz

Tonya-Kan Davalarına, Hayat Pahalılığına ve Faşist Baskılara Son Mitingi (1980)

Trabzon

yeni umutlar devşiriyorum
baharın elinden
saçlarımda ıhlamur kokusu
bunları ben söylüyorum
-- bulutunu al da gel
tükettim ayaklarımdaki çamuru
üstümde karanlığın son damlası

Ünal Yıldırım

Trabzon merkezi, CHP'ye oy veren bir yapıya sahipti. Faşistler ise, Erzurum ve Gümüşhane destekli; ama esas gücünü KTÜ'den alan yoğun bir örgütlülüğe sahipti. İTÜ, ODTÜ ve diğer teknik üniversitelerde barınamayan faşistler, mühendislik eğitimi almak üzere, güçlerini KTÜ'de yoğunlaştırmışlar ve burada hegemonya kurmaya, devlet destekli şekilde organize olmaya çalışıyorlardı. Üniversite aracılığıyla da kentte güç gösterisi yapıyorlardı. Bu güç gösterisi bıçaklı, silahlı kavgalara dönüşüyordu.

Halk CHP'ye oy veren bir yapıya sahipti demiştik. Sol açısından, bütün sol grupları içeren bir dernek vardı ve Erol Kadayıfçı yönetimdey-

di. Yönetimin ağırlığını ise Halkın Yolu'ndan arkadaşlar oluşturuyordu. Derneğin bir tarafında cepheciler dediğimiz THKP-C kökenli siyasetler, diğer yanda, TİP TSİP, TKP'liler vardı ve dernekte hakim olanlar cephecilerdi. Daha sonra, cephecilerden Kurtuluş, Halkın Yolu ve Devrimci Yol gibi yapılanmalar oluşacaktı. Samsun'da kurulan Kurtuluş'a bağlı Karadeniz Dev Genç'in, etrafa müdahaleleri başlamıştı.

Onlar, Trabzon'da da güçlü olduklarını iddia ediyorlardı.

Doğrudur. Karadeniz Dev Genç'te yetişen yirminin üzerinde kadro düzeyindeki insan, Kurtuluş'la birlikte tavır aldı. Bizimle birlikte olan arkadaşlarımız Mahmut, Servet, İsmet, Erol, Fehamettin, Erdinç ve Adil'di. Daha sonra başka arkadaşlarımız da bize katıldı; ama o günkü çekirdek kadro bu arkadaşlarımızdan oluşuyordu. Etkili olan siyasetler Kurtuluş ve Halkın Yolu idi. *Devrimci Yol Dergisi* çıkmadan önce Trabzon'da düzenlenen mitinge Ünye, Fatsa ve Artvin'den arkadaşlarımız katılmış, mitingi düzenleyenlerin sosyal emperyalizm söylemini savunanlara karşı tavırları nedeniyle çıkan çatışmada polis solcuları denize dökecek bir şiddet uygulamıştı.

Trabzon'a gitmeden, Ankara'ya gelip giden Mahmut Özay, İsmet Çelik gibi KTÜ'de okuyan arkadaşları tanıyordum. Trabzon'a gittiğimde İsmet mezun olup gitmiş, Mahmut mezun olup orada çalışmaktaydı. Şehirde öğrencilerin yoğun olarak kaldığı Kent Apartmanı'ndaki arkadaşlarımızla konuşmuştum. İlk toplantıları Mahmut Özay, Servet Öztürk, Erol Kadayıfçı ve Adil Turan'la yapmıştık. Bir süre sonra Fehamettin Aksakal, Erdinç Coşkun gibi arkadaşlar da aramıza katıldı. İlk toplantılarda "Trabzon'da durumumuz nedir? Neler yapabiliriz? Solun ve faşistlerin durumu nedir?" gibi sorular üzerinden tartışmalar yürütüyorduk.

O dönem birçok yerde İşçi Köylü Gençlik Derneği (Genç Der) kuruluyordu. Trabzon'a gittiğimde de Genç Der kurulmuştu. Genç Der kurucuları arasında, kurucu başkan Adil Turan ve Ali Rıza Sarıyıldız vardı. Dernek kentin önemli iki caddesinden biri olan Uzun Sokak'a yakın bir yerde bir lokal kiralamıştı. Trabzon Halkevi de Genç Der'e yakın bir yerdeydi. Gittiğimde daha kozmopolit bir yer olan Halkevi'ne de uğruyordum.

Göze batmamak adına yaptığın bir davranış olsa gerek. Gerçi 1.90'lık bir adamın göze batmama ihtimali pek yok ya...

Halkevleri genel kurullarından tanıdığım Avukat Temel Aydınoğlu adında CHP üyesi, biraz da TKP'ye meyilli bir arkadaşımız vardı. Ça-

lışkan, dürüst, demokrat bir arkadaşımızdı ve 12 Eylül öncesi faşist bir saldırıda öldürüldü.

Bu arada Doğu Karadeniz'e ağırlık verdiğimiz için; Zonguldak'la bağlarım kesilmeye başlamıştı; ama Samsun-Artvin arası bölge benim sorumluluğumda idi. Zonguldak bağlantım olduğunda evi Ankara'da tutmuştum. Bu bağ kopunca sorumlu olduğum bölgenin ortasında, Trabzon'da, Ayasofya Mahallesi'nde bir ev kiraladım. Zaman zaman Ankara'ya gidip gelmeme karşın ağırlıklı olarak bölgede kalmaya başladım.

Trabzon Artvin, Rize ve Gümüşhane'nin merkezi konumundaydı. Bu açıdan Genç Der ve Kent Apartmanı bizim açımızdan önemlidir. Artvin'den, Borçka'dan kaçak duruma düşüp gelen arkadaşlarımızın ilk adresi Genç Der ve Kent Apartmanı oluyordu. Gelen arkadaşlarımızı buradan uygun yerlere gönderiyorduk. Bir süre sonra Borçka'dan Kadir Alpaslan ve Seyhan Odabaşı adlı arkadaşlarımız geldi. Onlara, kalabilecekleri bir ev tutup yaşlı ev sahibine "Ben Akçaabat'da öğretmenim, bu öğrencilerin eti senin kemiği benim. Bunlar sana emanet" dedim.

Bir süre sonra İbrahim Çelik'i Murgul'dan Trabzon'a; bir kavga sonrası kaçak düşen Raci Yeşilbaş'ı Trabzon'dan Karabük'e gönderdim. Trakya'dan gelen Erol'u da Samsun'a yerleştirdim. Kavga ve mücadele şiddetlenince kaçaklar da çoğalmaya başlamıştı!

KTÜ ve Eğitim Enstitüsü'nün gençlik mücadelesi açısından çok önemli olduğunu söylemiştim. KTÜ'nün 2500 civarında öğrencisi vardı.

Trabzon-15-16 Haziran Mitingi (1979)

Kampüs içinde önceleri iki öğrenci yurdu varken, daha sonra yurt sayısı üçe çıkmıştı. Yurtlardan birinde faşistler, ikincisinde devrimciler, üçüncüsünün giriş katlarında kızlar, diğer katlarında ise karma öğrenciler kalıyordu. Dolayısıyla asıl kavga devrimcilerle faşistlerin birlikte kaldığı üçüncü yurttaydı. Ali Rıza Sarıyıldız, Yalçın Taştan gibi arkadaşlarımız yurtta kalıyordu. Adil başlangıçta yurtta kalmasına karşın ailesinin Trabzon'a gelmesiyle eve taşındı; ama mücadeleden kopmamak için kaydını sildirmedi. Yurtlardaki devrimciler arasında Kurtuluşçular egemendi, homojen bir dağılım göstermiyordu; ama zorunlu olarak güç birliği yapılıyordu. 2500 öğ-

rencinin 1300-1400'ü faşist, 1100-1200'ü de ilerici, devrimci öğrencilerden oluşuyordu. Makine ve Elektrik fakültelerinde faşistler, Mimarlık Fakültesi'nde ise devrimciler egemendi. Kısacası sıkıntılı bir durum vardı.

KTÜ'nün hemen alt tarafında bulunan Kalkınma Mahallesi'nde de faşistler etkiliydi. Yurtlarda ve okulda her an kavga vardı. Okuldan çıkışta ise faşistlerin saldırısına uğrama tehlikesi kaçınılmazdı. Otobüsle gitmek istendiğinde otobüsler taranıyor, şehrin merkezinde Atapark ve Fatih Mahallesi'nde faşistler ilerici bildikleri kişilere saldırıyordu. Üniversiteli gençlik açısından oldukça sıkıntılı bir durum vardı.

Yurtlardaki kavgalar bir süre sonra silahlı çatışmalara dönüştü. Faşistler silah kullanmaya başlayınca bizimkiler de silahlanmanın yollarını aradı.

Devrimciler hiçbir zaman faşistlerden önce silahlanmadılar.

Faşistler saldırmaya başlayınca arkadaşlarımız silahlanıp öğrencileri korumaya aldılar ve bu vesileyle de Devrimci Yol'un öğrenciler arasında prestiji artmaya, artık Devrimci Yol'cuların sözü dinlenmeye başladı.

Bizimkiler Genç Der'i kurunca Karadeniz Dev Genç'teki arkadaşlar: "Asıl örgüt bizdik, siz gençliği bölmeye çalışıyorsunuz. Ne gerek var?" diyerek gençleri baskı altına almaya çalışmışlardı.

"Başka örgüte ne gerek var, gelin Karadeniz Dev Genç'te örgütlenin, bir engel yok" demek istemişler.

Öyleydi; ama toplantılara çağırmıyorlar, bilgi vermiyorlardı. Karadeniz Dev Genç'in etkinliği de daha fazla idi. Bir süre sonra bizim gençleri de toplantılara çağırmaya başlamışlar. Bu durumda bizim arkadaşlarımız sevinmeye başlamış, adam yerine konulduklarını düşünmüşler. Oysa ki bütün bölgede biz gözle görülür bir şekilde gelişiyor ve bütün baskıları üzerimizde hissediyorduk. Toplantıya çağırmak artık onlar için bir lütuf değil, zorunluluktu! Üstelik Trabzon'da da gelişen hareket bizdik.

O zamanki mantıkla bakacak olursak güçlü olan muhatap alınırdı. Zayıf olanı kimse kaale almazdı, hatta adam yerine bile koymazdı.

Silahlı çatışmaların yoğunlaştığı bir dönemde faşistler, arkadaşımız Servet Öztürk'ü çapraz ateşe alarak vurdular. Üç gün komada kaldıktan, bazı organları alındıktan sonra ölümden döndü.

Mahalle çalışmalarını başlatmıştık. Diğer yandan, polis, mezun olan arkadaşlarımızın Trabzon'u terk etmesi için baskı kurmaya başlamıştı. Örneğin Mahmut ve Erol mezun olmuştu; onlara "Burada işiniz bitmiş, ne bekliyorsunuz?" diyerek hesap soruyorlardı. Üstelik deşifre oldukları için de sıkıntıya düşüyorduk.

Faşistleri durdurmak için planlar yapıyorduk. KTÜ'nün altındaki Kalkınma Mahallesi onların denetimindeydi; ama biz Çömlekçi'de Genç Der'i kurduk. Burası küçük sanayi bölgesiydi ve çalışan kesim yoğunluktaydı. İşçiler arasında çalışmalar yapmaya başladık. Bu arada KTÜ'de çalışan Mehmet Akcelep adında bir arkadaşımız vardı ve üniversitenin üstündeki bir köyde yaşıyordu. O köyde de ilişkiler geliştirdik ve KTÜ'yü kontrol etmek için orayı da kullanmaya başladık.

Faşistler polisle işbirliği içinde çalıştığından, arkadaşlarımız kolaylıkla deşifre oluyordu ve bu bizim örgütlenmemizin önünde büyük bir engel teşkil ediyordu. Bu durumda arkadaşlarımızı Trabzon'un ilçelerine yönlendirmeyi düşündük. Bu ilçeler arasında Maçka ve Tonya bizim açımızdan önemlidir. Akçaabat, Sürmene ve Of gibi ilçelere yönelebilirdik. Erol, Servet ve Mahmut'u ilçelere doğru kaydırabilirsek, Trabzon'u ilçelerden de destekleyebiliriz diye düşünmeye başladık.

Merkezde ise Adil'i düşünüyorduk. Bu arada Hopa'dan İhsan Hacımuratoğlu, Eğitim Enstitüsü'nü kazanarak Trabzon'a geldi. İhsan örgütlü çalışmaya müsait, gözünü budaktan sakınmayan, çok yiğit bir arkadaşımızdı.

İhsan'ın halasının oğlu da Cerrahpaşa'daki arkadaşlarımızdandır. Yüksel de yiğit, kararlı ve gözünü budaktan sakınmayan bir arkadaşımızdır. Şimdi Samsun'da doktor ve o günkü heyecanını koruyor.

İhsan'ın gelmesiyle birlikte Eğitim Enstitüsü'ndeki gücümüz arttı. Eğitim Enstitüsü'nde Erdinç Coşkun, Fehamettin Aksakal ve Mustafa Meriç gibi arkadaşlarımız vardı. Ben gittiğimde Mustafa okulu bitirip öğretmen olarak dönmüştü. Trabzon'un kaderi açısından öncelikler saptayıp kararlar almaya çalışıyorduk. Çömlekçi ve Değirmendere'deki esnafların geleneksel ve tutucu yanları baskın olmasına karşın biz oralarda tutunmaya çalışıyorduk.

Eğitim Enstitüsü, devrimcilerin ve Devrimci Yol'cuların etkin olduğu bir okuldu. Dernekte de biz etkiliydik. Bu arada Erdinç ve Fehamettin de mezun olmuşlardı ve onları da öğretmenlik yapmaları için gönderdik. İhsan'ın oraya gelmesinden sonra, Adnan Temur, Cemalettin Güven, Ömer Ahmet Konak, Nursiye Keskin, Meryem gibi arkadaşlarımız-

la çalışıyorduk. Okula toplu şekilde gidilip geliniyordu. İbrahim Çelik, Kadir Alpaslan ve Seyhan Odabaşı'nın bu örgütlenmelerde epeyce katkıları olmuştur; ama bir süre sonra onları da başka bölgelere gönderdik.

İlçelere gönderdiğimiz arkadaşlar dışlandıklarını düşünerek merkezdeki arkadaşlarla görüşmek istediklerini bildirdiler. Daha önce ülkenin her tarafından gelen arkadaşlar Oğuz ve Nasuh'la görüşüyorlardı; ama zamanla yöresel sorunları yerinde çözmek amacıyla bu trafiği farklılaştırmaya başlamıştık. Herkes her istediğiyle istediği anda görüşmesin diye düşünüyorduk. Bu ilişkileri daha disiplinli bir şekle sokmaya çalıştık. Ben arkadaşların talebini ileterek görüşmeleri gerektiğini bildirdim ve bu arkadaşlar Mehmet Ali Yılmaz ile görüştüler.

Mehmet Ali ne yapacağımızı sordu. Ben de "Bu arkadaşların bölgede kalsalar iyi olacağını; ancak başka yerlerde çalıştıralabileceklerini" söyledim.

Bu arkadaşlar okullarını bitirmişler. Mesleki örgütler içinde mi, siyaseten bir üst aşamada mı görevlendirilmek istediler?

İkinci dediğin daha doğru. Bu arkadaşlar örgüt içinde çalışmaya karşı olan insanlar değildi. Trabzon merkezindeki yapıyı değiştirme isteğimize direnmek şeklinde özetleyebilirim onların davranışını.

Deşifre olma kaygısı var mıydı?

Deşifre olmuşlardı. Öyle bir kaygı yoktu. Daha çok dışlanma kaygısı taşıdıklarını düşünüyorum. Ben ilçelerdeki örgütlenmeyi çok önemsiyordum ve bunu yeterince anlatamadım diye düşünüyorum. Trabzon için üç yetişmiş arkadaşımızı kaybettik diye düşünmüştüm. Gittikleri yerler için ise kazançtılar. Bu arkadaşlar daha sonra, başka yerlerde devrimci çalışmalarına devam ettiler.

Elindeki kadroları bir üst aşamaya geçirmeye çalışırken, bu tür planlamalar yaparken bu arkadaşların ayrılması senin açından önemli olmalı. En azından planlarını değiştirmiş olmalısın.

Yeni planlamalar yapmak zorunda kaldım.

Bu arkadaşlarımız Ankara'da çalışmaya başlayınca biz geride kalan arkadaşlarımızla yeni bir organizasyon yapmak zorunda kaldık. Önceki ekipten Adil Turan kalmıştı ve Hopa'dan Eğitim Enstitüsü'nü kazanan İhsan Hacımuratoğlu gelmişti. İhsan'ın gelmesi bize güç kazandırdı. Adil ve İhsan bu yeni organizasyon için önemli görevler üstlendiler.

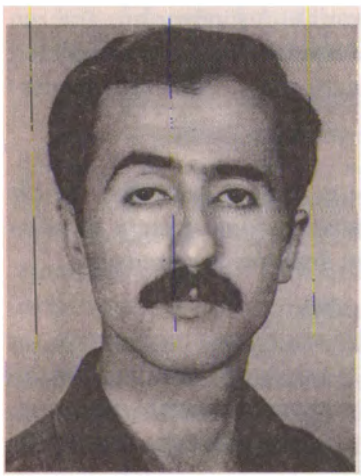
Karadenizin diğer bölgelerinde öğrenci ağırlıklı örgütlenmeler yapmazken Trabzon'da bunun tersini yapmışsınız. KTÜ ve Eğitim Enstitüsü merkezli, gençlik ağırlıklı bir model esas almışsınız, planlamışsınız gibi geliyor.

Planlamanın ötesinde bir zorunluluktu bu. Diğer yerlerde belli bir aşama kaydettikten sonra hemen halkla temasa geçiyorduk. KTÜ'deki kavga ve mücadele yaşamı cehenneme çeviriyordu. Bizim tek başımıza bu cehennemden çıkma şansımız yoktu ve diğer sol gruplarla işbirliği yapıyorduk. Zamanla daha nitelikli bir yapı oluşturunca bunu bir üst aşamaya dönüştürmeyi düşündük.

Fakat esas olarak Trabzon'daki mücadele KTÜ eksenli ve gençlik mücadelesi şeklinde görülüyor.

Gençlik mücadelesidir ve zorunlu bir mücadeledir. Oradaki faşist saldırıları kırıp halkın sorunlarıyla ilgilenmeye zaman bulamıyorduk diyebilirim. KTÜ'de çok sayıda arkadaşımız olmasına karşın benim kadro düzeyindeki Mehmet Emin Kutlu, İhsan Çetintaş, Ali Rıza Sarıyıldız gibi arkadaşlarla ilişkim vardı.

Ali Rıza son derece mütevazi bir arkadaşımızdı. Üstlendiği birçok görevin yanı sıra cezaevi sorumluluğunu da yürütüyordu. Cezaevlerindeki arkadaşlarımızın yiyecek, giyecek, avukat gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra, onların güvenliği ile ilgili teçhizatın sağlanması ve cezaevlerine gönderilmesi görevini de üstlenmişti. Cezaevinde yatan insanların güvenliğini devlet sağlar diye düşünebilirsin; ama o dönemde faşistler cezaevlerine silah sokabiliyorlar ve soktukları bu silahlarla devrimcilere ateş açabiliyorlardı.

Mehmet Emin Kutlu

Mühendislik Fakültesi'nde faşistlerin etkili olduğunu söylemiştim; ama İnşaat Fakültesi'nin birinci sınıfında devrimciler ağırlık kazanmaya başlamışlardı. Bu durumda faşistlerin bomba atma ve sabotaj eylemleri artmaya başladı. Mimarlık Fakültesi'ne koydukları bir bombanın elinde patlaması sonucu Ekrem Çamaş adlı faşist

öldü. Bombayı kalorifer peteklerinin altına yerleştirmişler, peteklerin duvarı delip diğer tarafa geçeceği kadar şiddetli bir patlama olmuştu.

KTÜ'de oluşan kadroyu bu durumda başka bölgelere gönderemiyorduk; çünkü burada bütün şiddetiyle süren bir kavga vardı. Her an nöbette, her an tetikte olmak zorundaydık.

Pazarkapı Mahallesi bizim ilk örgütlendiğimiz mahallelerden birisidir. Eğitim Enstitüsü mezunu Ergun Uzun'un evi o mahalle örgütlenmesinde odaktı. Trabzon'a girişte Moloz'un biraz üstünde yer alan bir mahalledir burası ve burada oldukça iyi ilişkiler kurmuştuk. Tayfun ve Mehmet gibi arkadaşların ismini hatırlıyorum. Arkadaşlarımız mahalledeki kadınlarla iyi ilişkiler kurmuşlar ve bu mahallenin kadınları zaman zaman polis minibüslerine "Burada ne arıyorsunuz?" diyerek müdahale etmişlerdi. Mahallede köprünün yanında bir kahvemiz vardı ve genellikle orada toplanır, tartışırdık.

Kahveler o günlerde faşistlerin hedefi durumdaydı ve sıklıkla silahla taranıyordu.

Her tarafta.

Evet, her tarafta. Pazarkapı'daki ilişkilerimizi Faroz'a doğru yaymayı düşündük ve bu amaçla çalışmalara başladık. Faroz, lümpenlerin ve faşistlerin de olduğu bir yerdi. Trabzon futbolla iç içe bir kenttir; ama Farozlular bu konuda daha fanatiktir! Futbol konuşmadan geçen anları yoktur diyebilirim. Yağmur, kar demeden semt sahalarında hem futbol oynayıp hem de seyreden bir topluluğu başka bir yerde görmedim desem yeridir. Üstelik o yıllarda Trabzonspor şampiyonluklar yaşıyordu ve bu şampiyonluklarda şehir silah sesleriyle inliyordu! Mahmut'un futbolculardan Mehmet Ekşi ile ilişkisi vardı. Aklı başında, okuyan entelektüel bir insan olduğunu söylerdi.

Örgütlemeye çalıştığımız yerlerden biri de Yenicuma Mahallesi'ydi. Yenicuma'da arkadaşlarımız arasında futbolcular vardı ve bunlardan biri "Trabzonspor'da bile oynayabilir" denilen Hüseyin Kansız'dı. Hüseyin orada, bizim önde gelen arkadaşlarımızdan birisi oldu. Dergi satışı, bildiri dağıtımı, yazılama derken bir olay nedeniyle Hüseyin polisin arananlar listesine geçti ve o olay nedeniyle de daha sonra idam cezası aldı. Trabzonspor'da oynayacak adam olmaktan çıkıp kaçak pozisyonuna düştü. Bu durumda onu Rize'ye gönderdik. Yenicuma'da önce Mehmet Emin Kutlu'yu, daha sonra Ali Rıza Sarıyıldız'ı, Cemalettin Güven'i görevlendirdik. Orada mahalleden insanlarla ilişkilerimiz gelişmeye başladı. Trabzon'daki bu küçük mahalle çalışmaları bile uzun vadede çok önemli oldu.

Trabzon o dönemde seçimlerde CHP'nin daha fazla milletvekili çıkardığı bir ildi, değil mi?

Doğru diyorsun, hele hele şehrin merkezinde CHP'liler ağırlıktaydılar. Faşistler taşıma bir güç oluşturmuştular. Daha sonra emniyet müdürü olarak Hamdi Ardalı atandı. Onun atanmasıyla birlikte karanlık bir dönem başladı.

Faşist Saldırılar Artıyor

Bu karanlık dönemin en önemli olayı, Karadeniz Dev Genç'e faşistlerin yaptığı baskındır. Faşistlerin gelmesinden önce polis Maraş Cadde'sindeki Karadeniz Dev Genç'i basmış, arama yapmış ve silah olmadığından emin olunca da çıkıp gitmiş. Polisin sokağa çıkmasının hemen arkasından faşistlerin yaptığı baskında beş devrimci öldürüldü. Bu, polis-faşist işbirliğinin somut bir göstergesidir ve caddenin başına bile gitmeyen polis katliama müdahale etmemiştir. Aynı yöntemle faşistler YDGD'yi basıp orada da bir kişiyi öldürdüler. 1979-80 yıllarında bizim arkadaşlarımızın birçoğu polisin bu uygulaması ile kaçak durumuna düştü.

Bu arada Genç Der de diğer önemli cadde olan Uzun Sokak'taydı ve o caddeyi denetliyordu. Biz saldırıları göğüsleyemeyeceğimizi düşündüğümüz zamanlarda derneği kapalı tutuyorduk.

Derneği kapalı tutup semtte önlem aldınız mı?

Bu tür önlemler alıyorduk; ama 1979'da saldırılar artmaya başladı. Faşistlerden de öldürülenler oluyordu; ama onlar buna anında yanıt verecek kadar organizeydiler.

Trabzon'a gittiğim bir gün, toplantı için Pazarkapı taraflarındaydım ve gözlemlerime göre kahveye saldırılabilirdi. Erol kahvede, biz de kahvenin karşısındaki bir evde saldırıyı bekliyorduk. Faşistler polisten istihbarat alarak her saldırıya anında yanıt veriyorlardı. Silah sesleriyle birlikte ayakkabılarımızı bile giymeden dışarı çıktığımızı hatırlıyorum. Faşistin biri kahvenin önünden geçerken tarayıp kaçmış, Osman adlı bir arkadaşımız yaralanmıştı. Faşistlerin ne yapacağı kestirilirken polisin davranışı insanların elini kolunu bağlıyordu.

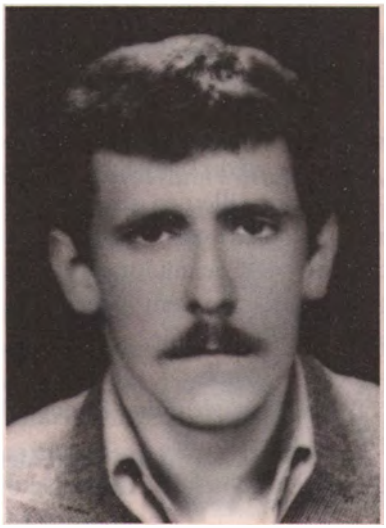
1980'de önemli olaylardan biri de dört öğretmenin öldürülmesiydi. Olay yerinde polis telsizlerinden parçalar kalmasına karşın olay nedeniyle solcular suçlanmıştı. Bu olayların içinde Hamdi Ardalı'nın oğlunun da olduğu söyleniyordu. Kısacası o dönemde hava iyice kararmıştı...

1979 sonbaharında benim sorumluluk alanım artmış, Çorum ve Amasya da benim sorumluluğuma katılmıştı. Daha önce Trabzon'a taşındığımı söylemiştim. Sonbaharın sonuna doğru evi Samsun'a taşıdım.

Saldırıların alabildiğine artması nedeniyle bizim de sert bir savunma yapmamız gereksinimi doğmuştu. Eğitim Enstitüsü'nde bazı arkadaşlarımız koruma görevi üstlenirken, polis de sürekli olarak onları arıyordu. Faşistler buraya da saldıracak dedik. Nitekim oraya da saldırdılar ve iki arkadaşımızı öldürdüler. Faşist saldırılar polis destekli katliamlara dönüşmüştü. Bu koşullarda bölgeye takviye yapma kararı aldık. Ordu'dan genç, militan özellikleri olan ve kavgadan çekinmeyen İhsan Ermiş'i gönderdik. Aynı dönemde Artvin'den Ekrem Demirel ve Yalçın'ı Trabzon'a kaydırdık. Rize'deki emektar arkadaşlarımızdan Şennan Kara'nın da sürgünü çıkmıştı; onu da Maçka taraflarında görevlendirdik. Ali Kemal Bilginer'i de Samsun'dan Trabzon'a kaydırdık. Ali Kemal benim üniversite yıllarından tanıdığım bir arkadaşımdı, o dönem Sosyal Hizmetler Akademisi'nde okuyordu ve bir süre cezaevinde kalmıştı.

İbrahim Çelik ve Kadir Alpaslan bu dönemde mi geldiler?

Hayır, onlar daha önce gelip ayrılmışlardı. 1980 başında İhsan Hacımuratoğlu faşistlerin pususunda can verdi. Çok trajik bir ölümdü: Adillerin evine giden İhsan ayrılacağı zaman ellerindeki tek silahı Adil, İhsan'a vermek istemiş. O da "Sen evdesin ben çıkıp gideceğim, sana daha çok gerekebilir" diyerek silahı almamış ve dışarı çıktıktan bir süre sonra silah seslerini duyan Adil'in eşi Nevin sokağa çıktığında, İhsan'ın vurulduğunu görmüş. Yaralı olarak hastahaneye götürülmüş, iyileşir gibi olmuştu; ama bir haftanın sonunda İhsan Hacımuratoğlu'nu kaybettik. İhsan bizim bölgedeki en iyi, en cesur arkadaşlarımızdan biriydi. Böyle bir saldırı bekliyorduk, temkinli davranıyorduk; ama önleyemedik.

İhsan Hacımuratoğlu

Demek ki evi tespit etmişler...

Evi mi, kaldıkları bölgeyi mi, tam olarak bilemiyorum! Ora-

lardan geçtiklerini de tespit etmiş olabilirler. Üzerinde silah yoktu, olsa değişir miydi? Tuzak kurmuşlar ve tuzağı önlemek zordur. İhsan Hacımuratoğlu örnek devrimci olarak tarif edeceğimiz insanlardan biriydi.

Ali Kemal ve ona bağlı arkadaşlar bu faşist terör karşısında önemli işler yaptılar.

En azından yılgınlık havasından sıyrılmayı sağlamışlardır. Bu yılgınlığın kırılmadığı yerlerde onların şiddetine boyun eğilmişti. Maraş, Yozgat, Erzurum böyledir...

Evet. Soğukkanlı düşünür, kavgadan çekinmezdi. Trabzon'da yaptığımız mahalle çalışmaları çok derinlemesine çalışmalar olmasa bile yararlı oldu. Yaptığımız takviyelerle de Trabzon'u faşistlere bırakmayacağımızı gösterdik.

12 Eylül'e giderken faşist-polis işbirliğinin bu kadar açık ve pervasız yaşandığı yerlerin az olduğunu düşünüyorum. Bu olayların hiçbirinin failleri bulunamadı.

Bütün bunlara karşın, bu karanlık havayı bir nebze de olsa dağıttığımızı düşünüyorum. Trabzon'da öğretmenler ve memurlar arasında Murat Uzuner, Mustafa Meriç, Nâzım, Metin Gümüş ve eşi Nevin Gümüş, Hayrettin Kara, Ergun Uzun gibi arkadaşlarımız vardı. Hastahane ilişkilerinde bize yardımcı olan bazı hemşire arkadaşlarımız da bulunuyordu. Bu arkadaşlarımızın mücadeleye katkıları önemliydi.

Yanlış hatırlamıyorsam Türkeş o günlerde Trabzon'a ilişkin değerlendirmeler yapıyordu. Karadeniz'in diğer bölgelerinde tutunamayacaklarını düşünerek o günlerden Trabzon'u planladıklarını düşünüyorum. Senin izlenimin de bu yönde mi?

KTÜ'de yığdıkları gençlik gücünü, Erzurum, Gümüşhane ve Bayburt gibi çevre illerden gelen takviye güçlerini düşününce böyle bir plan yapmış olmaları olası. Başka bir şey daha söyleyeyim; Mustafa Meriç Sürmene Lisesi'ne müdür olarak atandığında oradaki kaymakam vekili, Jitem'in kurucusu Cem Ersever. Bu isim bile bazı şeyleri detaylı düşünmemize neden olabilir.

Bu benim söylediğimi de doğrulayan bir olay...

Elbette, sadece Türkeş değil, derin devlet de 1980'de oralarda cirit atıyordu!

Türkeş sadece paramiliter yapıyı organize ediyordu ve derin devletin boş durmadığını tahmin etmek zor değil.

Derin devletin MHP ve Ülkü Ocaklarına yüklediği rol buydu.

Karadeniz'de, il düzeyinde Devrimci Yol'un en zayıf olduğu yer Trabzon'du diyebilir miyiz?

Trabzon, Tonya, Maçka, Akçaabat ve Sürmene'de ilişkilerimiz olsa bile doğrudur. Karadeniz'de zayıf olduğumuz yerlerin başında gelir. Bizim güçlendiğimiz yerlerde faşistler tutunamamıştır.

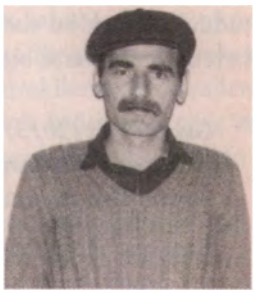
KTÜ'de de diğer sol gruplarla yaptığımız güç birliği, orasını faşistlere terk etmememizde etkili olmuştur.

Trabzon ilçelerini sahilden itibaren sayacak olursak Beşikdüzü, Vakfıkebir, Akçaabat, Trabzon merkez diye sıralanır. Beşikdüzü ve Vakfıkebir'de ilişkimiz yoktu. Akçaabat'da arkadaşlarımızın yönetimde olduğu bir derneğimiz vardı. Oradan Ali Kemal adlı bir arkadaşımızı hatırlıyorum. Çok canlı ilişkilerimiz olmasa da dernek kanalıyla kurduğumuz ilişkiler vardı; ama çok etkili olduğumuzu söyleyemem. Devrimci Sol ayrılığı olduğunda Servet'le birlikte dernekte bazı konuşmalar yaptığımızı hatırlıyorum.

Tonya'daki Çalışmalar

Vakfıkebir'in hemen arkasında Tonya vardır. İskenderli, Şalpazarı, Sidiksa gibi bazıları belediyelik olan büyük köylerde ve Tonya'da bizim çalışmalarımız vardı. Buradaki çalışmalar 12 Eylül sonrasında bazı arkadaşlarımızın bu bölgede barınması için zemin hazırlamıştır ve arkadaşlarımız bu bölgede ihbar almadan kalmışlardır.

Tonya'daki ilk çalışmalara ben de katılmıştım. Orada bir derneğimiz (Tonya Kültür Derneği) vardı. Kemal Yılmaz, Ahmet Yılmaz, İmdat, Raci Yeşilbaş, Mehmet Gezeroğlu, Osman Berberberoğlu, Adıgün Yılmaz gibi arkadaşlarımız buradaki çalışmaları yürütüyordu. Başka bölgelerde de Tonya'lı olan Ali Çömcü, Bekir Elvan, Emin Öztürk gibi değerli arkadaşlarımız vardı. Ben ağırlıklı olarak Raci ile, o olmadığında ise Kemal Yılmaz ile ilişki sürdürüyordum. Raci ile konuşmalarımda onun Karadeniz aksanıyla konuşmalarını anlamıyordum, ben dediklerimi tekrarlayarak onun beni anlamasını sağlamaya çalışıyordum.

Raci Yeşilbaş

Tonya yoksulluğun yoğun olduğu bir yerdir. Gelir kaynakları sınırlıdır ve süt bunlar arasında önemli bir yer tutar. Tonya'daki bir kooperatif tarafından kurulan süt ve süt ürünleri fabrikası yörenin tek işletmesiydi ve ürettiği kolot peyniri en kaliteli ürünlerdendi.

Tonya'da Muhittin Köksoy hocadan söz etmeden geçmek olmaz. Muhittin hoca, Köy Enstitüsü'nden mezun olan bir öğretmendi ve kooperatif kuruluşuna önderlik edip süt fabrikasının kuruluşunu sağlayan bir insandı. Bugün bile Tonya ekonomisinde önemli olan peynircilik onun eseridir. Tonyalı arkadaşlar onu her zaman sevgiyle, saygıyla anarlar.

Bir insanın bir yöreyi nasıl değiştirdiğinin örneği olsa gerek!

Köy Enstitüleri'nin topluma sağladığı yararların da bir göstergesidir Muhittin Hoca.

Asiye Bektaş, Ali Yıldız gibi öğretmen arkadaşlarımız ve orman mühendisi Mustafa Bahadır'dan da bahsetmeden geçmeyeyim.

Dernekte eğitim çalışmaları yapılıyor ve seminerler veriliyordu. Eğitim çalışmaları zamanla evlere de yayılmaya başlamıştı. Orada imece geleneğini yeşertmemiz bizim başarı hanemize yazılması gereken bir durumdur. Mısırın ekilmesinde ve biçilmesinde otuz-kırk kişilik ekiplerle yardımlaşmaların organize edilmesi, yardıma ihtiyacı olan insanlara, yaşlılara yardıma gidilmesi bizim yörede prestij kazanmamıza neden oldu. Yaşlı insanlara yakacak temin edilmesi, insanlar tarafından takdirle karşılandı.

Pahalılığa karşı Trabzon'daki ilk korsan gösteriyi Tonya'da yapmıştık. Bu gösteri, orada her 30 Mart'ta ve 5 Mayıs'ta yapılan korsan gösterilerin öncüsü oldu. Devrimci Yol'un orta sayfalarının ve başyazılarının okunmaması gençler arasında ayıp sayılıyordu.

Tonya ile ilgili anlatılacak en önemli şey, orada kan davalarının yoğun olmasıdır. Dernek çalışmaları kapsamında yaptığımız en önemli çalışma "kan davalarına karşı" açtığımız kampanyadır. "Kan davası kötüdür" diyerek bu sorunu bir anda çözemeyeceğimizi biliyorduk; ama nerede sorun varsa biz çözmeye, en azından çaba göstermeye adaydık.

Geçenlerde (2013) Tonya'da yapılması düşünülen çimento fabrikasına karşı yapılan eylemde, geçmişte atılan bu tohumların etkisi vardır diye düşünüyorum.

Bana da haber verdiler, uzun süredir görmediğim arkadaşlarım bu eylemi desteklemek için Ankara'da toplanmışlardı; ama gidemedim.

Devrimci Yol nereye tohum ekmişse orada bir muhalefet nüvesi vardır diyebilir miyiz?

Elbette diyebiliriz. Tonya'daki arkadaşlarımız arasında yılgın, düzenle uyuşmaya çalışan insan bulamazsın!

Tonya'da kan davasına karşı yaptığımız mücadele ve propaganda, başlangıçtan itibaren dikkat ettiğimiz bir konudur. Bizim imece çalışmaları, ortak ot biçme, yaşlılara yardım eden gençlerimiz, prestijimizin artmasına vesile oldu. Bu kan davası sonucu çözmek konusundaki girişimlerimizin de dikkate alınmasını sağladı, en azından halk söylediklerimizi sonuna kadar dinleyebiliyordu. 1979 yılında "Hayat pahalılığına, Faşist Baskılara ve Kan Davalarına Karşı" bir miting düzenledik. Bu mitingler bizim halkla ilişki kurmak için denediğimiz bir yöntemdi. Ülkedeki genel sorunlara ilişkin mitingler düzenlediğimiz gibi yörelere özgü, çay, fındık, hayat pahalılığı gibi sorunları dile getirdiğimiz özel mitingler de yapıyorduk. Kan davasını dile getirdiğimiz miting böyle bir mitingti. Perşembe'den Emin Öztürk, Çarşamba'dan Muhsin Zorlu, KTÜ'den Ali Rıza Sarıyıldız ve lisede okuyan Mustafa Uzuner'i de miting çalışmalarına destek olmaları için Tonya'ya gönderdik. Bu arkadaşlarımız köy ve mahalle çalışmalarına katıldılar, kan davalarına karşı konuşmalar yaptılar.

Kan davasının en yaygın olduğu yerlerden biri İskenderli'ye bağlı Karaağaç Köyü'ydü. Arkadaşlarımız köye gidip kan davasına karşı hazırlanan bildirileri dağıtmış ve konuşmalar yapmışlar. Bir ara köyün imamı Derviş Ağa arkadaşlarımızı karşısına alıp "Çok hayırlı bir iş yapıyorsunuz" demiş ve o andan itibaren de bu kampanyanın en ateşli destekçisi olmuş. on dokuz-yirmi bir yaş arasındaki gençlerin yaptığı çalışmaların nasıl bir karşılık gördüğünün bir göstergesi bu.

Miting günü başlangıçta fazla bir katılım olmayacağı görüntüsü içinde, Tonya meydanında minibüsten inen 15-20 kişinin dışında, ortalıkta kimseler görünmüyor, arkadaşlarımızın telaş ve korkusu her hallerinden belli oluyormuş. Yaptıkları çalışmaların, ev ev, kahve kahve, köy köy dolaşmanın karşılık bulmadığını düşünüyorlarmış. Bir süre sonra sokak ve mahallelerden insanlar gelmeye başlayınca bizimkilerin de moralleri düzelmeye başlamış. Omuzlarında süt güğümleriyle kadınların, genç ve yaşlı erkeklerin, kızların, çocukların katıldığı başarılı bir miting düzenlenmişti.

Bu miting ve yapılan çalışmalar sonucu Tonya'da kan davaları azalmaya başladı ve zamanla sona erdi. Bu olaydaki katkılar, arkadaşlarımızı geçen otuz küsur yıla rağmen hâlâ gururlandırır.

15 Mayıs 1980'de İstanbul Büyükdere'de askerlik yapan İsmail Sargın adlı arkadaşımız faşistler tarafından öldürüldü. Cenazesi Tonya'ya götürülüp süt fabrikasının önüne getirildiğinde jandarma komutanının emriyle cenazeye katılan kalabalığın önü kesilmiş, jandarmanın açtığı ateşle genç bir kız yaralanmıştı. Jandarmalardan da yaralananlar olmuştu.

Böylesine acı bir olaya müdahale hangi akla hizmet eder?

Amaç olay çıkarmak olunca akıl aramayacaksın! Bu jandarma subayı seçme bir faşist ve kan davalarını teşvik edenlerden biriydi.

Provakatör biri.

Olayda halktan yaralananlar da olunca halk karakolu kuşatmış ve bu olaylar sırasında Abidin Yılmaz adında lise öğrencisi bir genç karakolun kapısını zorlarken jandarma tarafından vurulmuştu. Olaylar gelişmeye başlayınca askerler karakolu da bırakıp Vakfıkebir tarafına doğru kaçmışlardı. Olayların büyümesi sonucu ilçe dışından askeri kuvvetler gelmiş, gençler kaçıp mezralara sığınmış, Raci yeniden kaçak durumuna düşmüştü. Olayları başlatan jandarma komutanı bir daha Tonya'ya gelememişti; ama provokasyon görevini de yerine getirmişti denilebilir!

Bu olaylar, arkadaşlarımızın Halk Komiteleri kurmasını, halkı örgütlemesini engelleyememişti. Çalışmalarına devam etmişlerdi. Bir taraftan da Eylül ayında Fatsa'daki gibi bir halk şenliği düzenlemeye karar vermişlerdi. Hazırlıklara başlamışlar; ama şenlik gerçekleşmeden 12 Eylül darbesi olmuştu.

Tonya'da, 12 Eylül sonrasında, arkadaşlarımız bir süre kaldılar. Onları daha sonra anlatırım; ama Tonya emek verdiğimiz ve karşılığını aldığımız yerlerden biridir.

Sürmene-Maçka

Trabzon'dan Rize'ye doğru giderken Yomra, Arsin, Araklı, Sürmene ve Of ilçeleri sıralanır. Dağ kesiminde ise Çaykara ve Maçka vardır. Her tarafta ilişkilerimiz vardı. Kimi yerlerde dernekler, bazı yerlerde kişiler düzeyinde bu ilişkileri sürdürüyorduk. Sürmene ve Of civarında feodal ilişkiler egemendi ve oralarda Sarallar CHP'li, Çakıroğulları ise MHP'li veya AP'li olarak bilinen kalabalık ailelerdi.

Sahil kesimindeki ilçelerde çay üretimi yapılırdı. Çay ve çay üreticisinin sorunları üzerinden ilişki kurmaya çalışsak da Sürmene dışında

ciddi ilişkiler kurduğumuzu söyleyemem. Sürmene'de Halkevi vardı. Mehmet Emin Kutlu'yu oraya gönderdik. Mustafa Meriç de Sürmene Lisesi'ne müdür olarak atanmıştı. Buna karşılık Sürmene karakol komutanı da Cem Ersever'di. Sürmene'ye kaymakam atanmadığı için, Cem Ersever vekaleten kaymakamlık görevini de üstlenmişti. Cem Ersever'in bugün açığa çıkmış konumunu o zamanlar bilmiyorduk. Bir süre sonra Mustafa oradan sürüldü ve işkenceci polislerle ilgili verdiği beyanatlar yüzünden sıradan suçlamalarla cezaevine konuldu.

Mustafa ve Mehmet Emin bölgede yaptıkları çalışmalarda köylere gitmiş ve iyi ilişkiler kurmuşlardı. Mehmet Emin Antalya'dan uzun saçlarla gelip çalışmalar sırasında saçını kesen, oldukça başarılı çalışmalar yapan bir devrimciydi. Arkadaşlarımız köylerde çalışmaya başlayınca Cem Ersever'in foyası ortaya çıkmaya başladı ve o da "Bunlar aranıyor, komünisttir" diyerek onları engellemeye çalışmış. Çalışmalar sürdürülse de çok fazla aşama kaydedildiğini söylemek mümkün değil. Bir süre sonra da Trabzon'da yapılan bir kuyumcu soygunuyla ilişkilendirilerek Mehmet Emin ve Mustafa tutuklanmış, salıverilmeleri 12 Eylül sonrasına kadar sürmüştü.

Sürmene dışında örgütlendiğimiz yerlerden biri de Maçka'dır.

Maçka CHP'lilerin ağırlıkta olduğu bir yerdi...

Aslında CHP Trabzon'da oldukça etkiliydi; ama Maçka demokrat insanların yaşadığı bir ilçeydi. Orada Ömer Ahmet Konak'ın ağabeyi Zihni Konak (Volkan Konak'ın akrabası), Fuat Erdem, Alaattin Konak gibi arkadaşlarımız da vardır. Rize'den Trabzon'a aldığımız arkadaşlarımızdan Şennan Kara'yı da Maçka'yı örgütlemeye gönderdik. Orada Şennan'ın da katkılarıyla köy çalışmaları, komiteleşme çalışmaları derken epeyce mesafe katettiğimizi söyleyebilirim. O günkü koşullarda başka takviyeler yapamadık.

Maçka'da da bir miting örgütlemeye çalıştık.

Oradaki çalışmaları neye dayandırarak yapıyordunuz? Bildiğim kadarıyla Maçka'da çay, fındık yok!

Orada da faşist baskılara karşı bir miting düzenleme kararı aldık ve mitingi Kurtuluşçularla birlikte yaptık. Gelişmelerle birlikte polis baskısı da gündeme gelmeye başladı. Şennan kaçaktı ve baskılar artınca oradan da ayrılmak zorunda kaldı. sekiz-dokuz saatlik bir yürüyüşle, dağlardan Sürmene'ye gitti. Sürmene'ye gittiğinde Halkevi'nde Mehmet

Emin Kutlu'yu taburelerin üzerinde uyurken bulmuş. Bunu ilişkilerin sıkıntılı olduğuna, kalacak yer bulamamasına yormuş.

12 Eylül gelirken, Trabzon merkezinde bir takım evler ve ilişkilerimiz, Maçka'da ve Tonya'da ilişkilerimiz vardı. Sürmene'yi saymamak gerek.

Binali Ana

Vesile Ana

Gümüşhane

Bir ömür verdim uğruna
yanlışı da yaptım
doğruların yanında.
Hatalarımı
bağışlarsın değil mi
mutluluğun arifesinde?
Kenan Özcan

Gümüşhane'de dergi gönderdiğimiz ve bu dergileri satan bazı ilişkilerimiz vardı. İlk önce olup biteni öğrenmek üzere Adil Turan'ı gönderdik oraya. Dergi geldikçe oraya gidip ilişkileri gözden geçiriyordu. Gümüşhane faşistlerin yoğun olduğu bir yer olarak bilindiğinden ne yapacağımızı, uzun vadede geçiş için kullanıp kullanmayacağımızı da gözlemlemek istiyorduk. Oraya tahsis edecek bir kadromuz yoktu açıkçası. Orada Adil aracılığıyla kurduğumuz bazı ilişkiler vardı.

Yener Aksu, Çarşamba'da aranmaya başlanıp kaçak durumuna düşünce, onu Gümüşhane'ye gönderdik ve Adil ilişkilerini ona devretti.

Yener işçi örgütlenmesinde de çalışmış, sakin, insanlarla ilişki kurmayı becerebilen, onları çalıştırabilecek, bağımsız kararlar alabilecek özellikleri olan bir arkadaşımızdır. Zamanla orada bazı ilişkiler kurdu ve çalışmalar yapmaya başladı. Gümüşhane merkezinden çok Torul-Kürtün hattında çalışmalar yapıyordu ve Kelkit Vadisi'nin bu bölümü bizim açımızdan daha önemliydi. Buralarda ise gerek TÖB DER'de gerek diğer derneklerde Kurtuluşçuların etkinliği vardı. Bu etkinliği diğer yerlerdeki gibi düşünme. Buralarda devrimciliği Kurtuluş'tan öğrenmiş ve başka bir yapılanma tanımayan devrimciler söz konusudur. Kelkit taraflarında Mete adında bir arkadaş vardı. Daha sonra KTÜ'de öldürülen Kahraman Ezber de Gümüşhane'liydi. Bunlar, çevrelerinde sevilen insanlardı.

Ayrıca Yener ve Kemal Yankuncu'nun övgü ile bahsettikleri, polise karşı direnmekten çekinmeyen, devrimcilere kol kanat geren "Kürt Vesile"den, "Vesile Ana"dan bahsetmeden geçmeyeyim. Vesile Ana gerektiğinde valiye, emniyet müdürüne karşı doğru bildiğini savunan, onların karşısında eğilmeyen, direnen, militan bir kadındı ve devrimcilerin anasıydı. Halk içinde böyle insanlar vardır. Sivas'ta Ali Ceyran'ın annesi de böyle bir karakterdir.

Bizim Hüseyin Gülseven'in annesi "Tamiş Ana" da böyledir.

Tanışamadığım için üzüldüğüm insanlardan biridir Vesile Ana.

Yener'in Gümüşhane'ye gitmesi sonucu Şiran'a öğretmen olarak atanan Kemal Yankuncu ile birlikte çalışmaya başladılar. Kemal'in de çok güzel özellikleri vardır: Yumuşak, insan ilişkilerinde esnek, esnafla, halkla rahat ilişkiler kurabilen biridir. O dönemde Kemal'i tanımıyordum. İlişkileri Yener'le ve Trabzon'da görüşerek kuruyorduk.

Gümüşhane'deki çalışmalar, öğretmenler ve gençler arasında yapılan çalışmalarla şekilleniyordu. Yazılamalar yapılıyordu; bu yazılamaları Kurtuluşçu arkadaşlarla bizimkiler ortaklaşa yapıyorlardı. Böylece kendiliğinden bir eylem birliği gerçekleşmişti.

Şu anekdotu Kemal Yankuncu'dan aktarayım: Yetiştirme yurdunda kalan yoksul çocuklar için bir şeyler yapabilir miyiz düşüncesiyle Kemal'in öğretmenlik yaptığı köyde, İstanbul'da yaşayan tarla sahibinin izniyle, 50-60 dönümlük bir tarlaya patates ekmeyi planlamışlar. Irmak kenarında 50-60 dönüm tarlaya patates ekmek kamyonlar dolusu patates yetiştirmek demekti.

Toprağın sürülmesini bir traktör ayarlayarak yaptırmışlar. Halkla kurdukları ilişkiler çerçevesinde tanıdıkları "Binali Ana" isimli, oğulla-

rı Kurtuluşçu olan bir kadınla patates ekimi işini konuşmuşlar. Binali Ana, "Bu iş kolay, ben kadınları kızları toplar, bu işi yaparım" demiş. Kararlaştırdıkları günde tohumları da alarak yirmi beş-otuz kadınla birlikte köye gidip birkaç gün içinde ekim işini gerçekleştirmişler. Hatta Binali Ana'nın önerisiyle ırmağa yakın yerlere fasulye de ekerek görevi tamamlamışlar.

Örgütlendiğimiz yerlerde suyu olmayanın su sorununu, karaborsacılık ve tefeciliğe karşı halkın çıkarlarını, yolu olmayan insanların yol sorununu çözerken, bu bölgede de yoksul öğrencilerin beslenme sorununu ele alarak halk arasında prestij kazanmıştık. Şehirli insanlar köye gidip rençberlik yapmazlar; ama onlar Kelkit'ten kalkıp köye giderek patates ve fasulye ekmişler!

Bilmediğim için soruyorum, patatesi sulamak gerekmez mi?

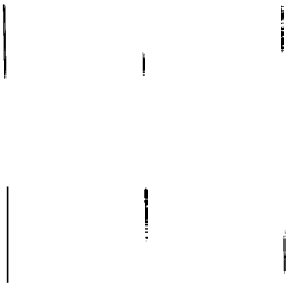
Kelkit çayı yakın; ekimi yaptıranlar sulamayı da düşünmüşlerdir. Nisan sonu, Mayıs başlarında yapılan bu ekim işleminden sonra Mayıs ayı ortalarında yapılan bir yazılama sonrası faşistlerle çatışma çıkmış, faşistlerden biri yaralanıp ötekisi de ölünce, Gümüşhane ve Kelkit polisi ayaklanmıştı. Bu eylemi kimlerin yapabileceği düşünülünce Ali hoca (Yener) ve Kemal (Yankuncu) hoca akıllarına gelmiş. Arkadaşlarımız arananlar listesine eklenmiş. Arananlar arasında Numan Balcı (kamyon şoförü), Mustafa Aktaş gibi Kurtuluşçu arkadaşlar da vardı. Şahit diye buldukları kişiler olayla ilgisi yokken Kemal'in yaptığı yönünde ifade vermişlerdi. Bu olayla ilişkileri olmadığını söylemek üzere Jandarma Komutanı bir binbaşı ile görüşmeye gitmişlerdi. Tam bu sırada polis, jandarma karakolunu sarıp arkadaşlarımızı vermesini istemişse de binbaşı arkadaşlarımızı teslim etmemişti; ama arkadaşlarımız sonunda tutuklanıp cezaevine gönderildiler. Onlar cezaevine girince patatesleri kim sulayacak, kim çapalayacak sorularının yanıtı da böylece cevapsız kaldı. İki hafta kadar jandarmalar patates tarlasında nöbet tutmuşlar. Kısacası patates tarlasından ürün almak bizimkilere nasip olmamış!

Devrimci Yol'culuk, biraz da Kelkit'de yoksul öğrenciler için patates ekebilmektir, diyebilirim! Orada patates hasadı yapıldıktan sonra hızlı bir gelişim seyri izlenebilirdi; ama çıkan olaylar bizim bu şansımızı yok etti. Kadrolaşma patates hasadı sonrası olacak diye düşünmüştük!

50-60 ton patates ve bunun getirileri hesaba katıldığında halk arasında kazanılacak sempatinin kadrolaşma açısından önemi tartışılamaz herhalde.

Yener ilk evliliğini (Günhan, Eğitim-Sen'de çok emeği geçmiş, devrimci bir arkadaşımızdı. Onu birkaç yıl önce ne yazık ki yitirdik. Buradan onu saygıyla anıyorum) Kelkit'den yaptı, Kemal de Vesile Ana'nın kızı Ayten'le evli. Halen o yöreden onlarca insanla ilişkisi devam eder. Daha sonraki dönemlerde de Yener oradaki ilişkilerini devam ettirdi; hatta 12 Eylül sonrasında Kürtün taraflarında bir takım sığınaklar kazdırdığını da söylemişti.

Gümüşhane bizim geç girdiğimiz; ama belli ilişkiler kurduğumuz bir yerdir. İç savaş koşullarında tutunacak yer arayışlarımız içinde önemli bir yer olmuştur.

Faşist Baskıları ve Hayat Pahalılığını Protesto Mitingi (1978)

Rize

Aşkolsun
gönderebilene
demirparmaklıklar ardına
bir demet gül.

Kenan Özcan

Rize'ye gittiğimde görüşebileceğim arkadaşlarımızla ilgili isimler vardı elimde. TÖB DER Rize Şube Başkanı Kâzım Köroğlu ile görüştüm. Ona Zeki Kansız ve Azim Keskin'i sordum. Zeki ve Azim oradaydılar ve bu vesile ile arkadaşlarla tanışma olanağı buldum. Zeki ve Azim, Rize'de İşletme Yüksek Okulu'nda okuyordu. Çağırabileceğimiz arkadaşlarımızla akşam bir yerlerde toplanma kararı aldık. Bu toplantıya Kemal, Zeki, Azim, Ahmet Uzun ve Kâzım Köroğlu katılmıştı. Solun durumu, faşistlerin durumu, il ve ilçelerdeki durum üzerine sohbet ettik. Oradaki çalışma programının ilk adımları atıldı diyebilirim.

Rize İşletme Yüksek Okulu'nda bin kadar öğrenci vardı ve burada sol egemendi. Bizim belli bir arkadaş grubumuz bulunuyordu. İki bin

civarında öğrencinin okuduğu Eğitim Enstitüsü'nde MC hükümetinin dışarıdan taşıdığı faşistlerin egemenliği vardı. Bu yüzden sokak kavgaları oluyordu. İşletme'deki arkadaşlarımız kavganın en önündeydiler. Bizim dışımızda Kurtuluşçular, Halkın Yolu ve Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlar da bulunuyordu.

TÖB DER'de Devrimci Öğretmen grubu yönetimdeydi ve Kâzım Köroğlu başkanlığında öğretmen arkadaşlarımız vardı. Gençler ise Halkevi'ne gidiyordu ve Halkevi yönetiminde Kurtuluşçular bulunuyordu. Ayrıca Ziraatçiler Derneği ve memur dernekleri örgütlüydü. MHP ve Ülkü Ocakları da vardı.

Kadro düzeyinde gördüğümüz, kavgayı örgütleyebilecek arkadaşlarımız ve onları sevk ve idare edebilecek Kemal adlı bir arkadaşımızı da saymalıyım.

Oraya gittiğimizde solun ve faşistlerin durumunu sorduk. Solda İsmet Öztürk'ün etkileri Rize'de de görülüyordu. Rize yerlisi olan arkadaşlarda, Kurtuluş etkiliydi. Tayfun adlı mühendis bir arkadaş, Şenol Morgül, Remzi Kazmaz, Bayram Ali Tatoğlu gibi arkadaşların adı Kurtuluşla birlikte anılırdı. Sokaklardaki kavgalara bizim arkadaşlarımızla birlikte Kurtuluşçular da katılırdı.

Çay Üreticileriyle Çalışmalar

Sınıfsal konumu incelediğimizde çay üretimi ve çay fabrikalarının yaygın olduğu yörede çalışan işçiler arasında Tek Gıda İş Sendikası örgütlüydü. Çay üretimi Espiye'den başlayıp Kemalpaşa'ya kadar devam eden bir bölge de yapılır. Bu bölgede birçok çay fabrikası vardır. Bu fabrikalar tekele aitti ve hepsinde Tek Gıda İş Sendikası örgütlüydü. Fabrikalarda sürekli çalışan işçiler azınlıktadır. Çalışan işçilerin ağırlığı mevsimlik işçilerdedir. Köylerde yaşayan çay üreticilerinin bir kısmı mevsimlik geçici işçi olarak fabrikalarda çalışır. Bölgede büyük çay üretim çiftlikleri yoktur ve üretim, küçük üreticiler aracılığıyla sürdürülür. Çay üretimi ve alımı, teknik destek gerektirdiğinden bölgede çok sayıda ziraat teknisyeni ve uzmanı çalışmaktadır. Bu insanlar orada Ziraatçılar Derneği'ni kurmuşlardı.

Rize merkezde genelde muhafazakâr insanlar yaşamaktaydı; ama MHP ve ÜGD olmasına rağmen yoğun bir faşist teşkilatlanma yoktu. Faşistlerin en yoğun olduğu ilçe ise Çayeli idi. MHP'nin genç ve dinamik isimlerinden biri olan Yaşar Okuyan da Rize'lidir.

Rize'de Kurtuluş etkiliydi; ama Halkın Yolu da oraya bizden önce gitmiş, Hopa'ya kadar bir kısım ilişkiler kurmuşlardı. Halkın Kurtuluşu

ise az da olsa Pazar'da örgütlenmeye çalışıyordu. Devrimci Gençlik'ten Devrimci Yol'a doğru giden örgütlenme sürecinde Yaşathak Aslan'ın katkılarıyla, bu bölgede güç haline gelmemiz doğrultusunda yapılan çalışmalar önemlidir. Ben bölgeye gittiğimde belli işler yapabilecek bir kadromuz, Kurtuluşçulardan ayrı bir örgüt yapımız vardı. Bölgeyi gezdikten sonra kendi programımız doğrultusunda çalışmalar yapabileceğimize karar verdik. 1977 sonlarında yaptığımız toplantı sonucunda Giresun'da fındıkla ilgili oluşturduğumuz programa benzer bir şekilde, çay ile ilgili bir program oluşturduk.

Rize'de Bir Miting

Çay üreticisinin sorunları ve bunlara karşı çözüm önerilerinden oluşan bir program oluşturmuş olmalısınız?

Evet. Çay üreticisinin sorunlarını dile getiren bir *Devrimci Yol Özel Sayısı*, afişler, bildiriler ve mitinglerden oluşan bir planlamayı önümüze koyduk. Özel sayıda; taban fiyat, gübre ve ilaç alımındaki fiyat artışı, kredi kullanımı gibi sorunların yanı sıra çay alımındaki 2,5 yaprak sınırlamasının genişletilmesi yönündeki talepleri de dile getirdik.

Tepeden 2,5 yaprak toplanması, alttaki yaprakların feda edilmesi anlamına geliyordu değil mi?

Tepedeki 2,5 yapraklık filiz alınacak. Üretici köylüler 3-3,5 yaprağa kadar inilmesi talebinde bulunuyordu. Fındık bölgesindeki Fiskobirlik'in işlevini bu bölgede daha etkili bir şekilde Çay Kur görüyordu ve Çay Kur bu taleplere kulak asmıyordu. Çay üretimi küçük üreticilerle sağlanıyordu ve bu küçük üreticiler topladıkları yaprakların artırılmasını, dolayısıyla satacakları ürünü çoğaltmayı istiyordu. Başka bir sorun da fabrikaların aldıkları ürünlerin ücretini zamanında öde-

memesiydi. Arkadaşlarımızla tespit ettiğimiz bu sorunları, özel sayıda, bildirilerde, afişlerde dile getirdik. Zamanla Rize'den Kemalpaşa'ya kadar bir hareketlilik oluşturduk. Sürmene'de ufak tefek hareketlenmeler sağladıysak da bu örgütlenmenin Trabzon ayağını çözemedik. Bizim aktif olduğumuz çay hattı Rize-Hopa arasıdır.

2,5 yaprağı aşağı indirdiğinizde kalite, dolayısıyla fiyatlar düşmüyor muydu? Fındıkta olduğu gibi bu ve benzeri sorunları irdeleyecek bir Saydam Sarıhan var mıydı?

Öyle bir arkadaşımız yoktu; ama orada ki Ziraatçılar Derneği'nden arkadaşlarımız vardı. Bu arkadaşlarımız çay fabrikalarında veya üretim alanlarında teknisyen ya da mühendis olarak çalışıyorlardı. Pek çok konuda bize danışmanlık yapıyorlardı. Bu dernek giderek bizim arkadaşlarımızın etkili olduğu ve Devrimci Ziratçılar Derneği'ne dönüştü; hatta Rize Dev Genç'i o derneğe taşıdık. Misafirhaneleri vardı ve bazı arkadaşlarımız bu misafirhanelerde kalıyordu. Rize'de bir Saydam Sarıhan yoktu; ama Ramazan Talaş, Fikret Sakar, Bülent Yamaner gibi arkadaşlarımız vardı.

TÖB DER'de ise Kâzım Köroğlu, Özcan Yıldız, Enver Terzioğlu, Selahattin Kurt, Mehmet Sözbir, Suat Erdem gibi arkadaşlarımız bulunuyordu.

Kâzım ve Ferihal Köroğlu

Biz bölgedeki Devrimci Yol'cu arkadaşlarımızı çay sorunu ile ilgili bilgilendirerek hem küçük üreticilerle ilişki kurduk hem de dikkatlerimizi bu yöne çevirdik. Bunun zaman içinde önemli bir yararı oldu. 1979 yılı sonrası üreticiler bilinçlenerek hakların aramaya, haklarını yok

sayan fabrikaları işgal etmeye başladı. Rize'ye gittiğimde "Devrim mi oluyor? Neler oluyor" diye heyecanlandığımı hatırlıyorum. Bu işgalleri devrimci gençler değil, çay üreticileri yapıyordu.

İnsanlar çay toplamaya ilkbaharla birlikte başlarlar; ama bu işlem haziran ayı ile birlikte yoğunluk kazanır. İlkbaharda toplanan çaya 2,5 yaprak sorulmaz. Haziran sonrası toplanan ürünlerde ise 2,5 yaprak sorulur.

İlkbaharda toplanan çayların hepsi filiz halinde olduğundan olsa gerek...

Çay fabrikalarının üretimi ile üreticiden gelen çay arasında bir denge kuruluyordu. Fabrikaların üretimi toplanan çayı işlemek için yeterli olmadığından bu tür kısıtlamalarla kendilerini haklı çıkarmaya çalışıyorlardı. 2,5 yaprağı önce makasla, sonra elle toplayacaksınız diyerek ilginç kısıtlama örnekleri sergiliyorlardı. 2,5 yaprağı zamanında toplayamayan üreticinin çayı çalı olacakmış, üreticinin çayı denize dökülecekmiş, heder olacakmış kimsenin umurunda değildi. Bu umursamazlık fabrika işgallerinin temel nedeniydi. Bu durumda üreticinin taleplerinin karşılanmasının fabrikadaki eksperin iki dudağının arasında olduğunu anladık. Çay Kur yöneticileri de eksperi zorlayarak fazla çay almamasını sağlıyorlardı.

Problem işleyecek kapasitenin olmaması mı, kalite düşüklüğü mü?

Kalite ile ilgili değil. Kapasiteyi vardiye sayısını artırarak yükseltmek mümkünken, alımları azaltarak üreticiye daha fazla para ödememek yolunu seçiyorlardı. Dağın tepesinde yetişen çayın sepetlerle fabrikaya taşınması yoğun bir emek gerektirir ve bu emeğin göz göre göre ziyan olması insanları çıldırtıyordu.

Bir diğer sorun, malını teslim eden üreticinin parasını öngörülen zamanda almamasıydı.

Bu fabrika işgalleri örgütlü işgaller miydi?

Kendiliğinden başlayan bu işgalleri, üreticilerle zaten ilişki içinde olan arkadaşlarımız, daha düzenli bir şekle sokmaya çalıştılar. Bu eyleme diğer sol örgütler de katılmıştır elbette; ama bir program haline getirip uygulayan bizdik. Kendiliğinden olan bu hareketi organize hale getirdik.

Kısacası kendiliğinden olan hareketleri örgütlü hareketler şekline Devrimci Yol getirdi diyorsun.

Bunu söyleyebiliriz. Bu kendiliğinden hareketleri bizim yazılarımız, çalışmalarımız kışkırttı diyebilirim. İşgal hareketleri ise planlı ve örgütlü hareketler değildi. Zamanla bunları daha örgütlü bir şekilde yapar hale geldik. "Çayda Sömürüye Son" mitingleri de yaptık, başka olaylar da oldu.

Çay Kur, çay toplanma dönemlerinde birkaç ay çalışmak üzere geçici işçiler alırdı. Bu işçilerin ertesi yıl yeniden alınma şansları olurdu. Bu geçici işçileri hükümet belirlerdi. Yani iktidarda AP varsa AP, CHP varsa CHP belirlerdi. Bölgede yaşayan insanlar bu duruma tepki gösteriyordu. Bu tepkinin karşısında daha adil çözüm arayışlarımız başladı ve işçi alımının kura ile olması önerisini getirdik. Başvuran herkesin işe alınma şansı olmadığından kura torbalarının düzenlenmesi ve herkesin gözü önünde kuraların çekilmesi kararlaştırıldı. Bu kararımızı önce bir yerde, daha sonra bölgede etkili olduğumuz her yerde kabul ettirdik. Bizim savunduğumuz sistem daha adildi ve halk bunu destekliyordu.

Çayda Sömürüye Son Çalışmalarından Bir Örnek (1978)

Her tarafta olduğu gibi Rize'de de 1978 yılında "Faşizme, Pahalılığa ve Zamlara" karşı bir miting düzenlemeyi planladık. Bu planlama çerçevesinde, kahve konuşmaları, duvar yazılamaları, bildiri ve dergi dağıtımı yaptık. Bu miting için Artvin ve Trabzon'dan arkadaşlarımıza çağrılarda bulunduk. Bu miting, Devrimci Yol'un Rize'deki varlığını ortaya koyduğu bir çalışmaydı.

Bu mitingden önce başka bir gösteri yapılmış mıydı?

Bildiğim kadarıyla yoktu. 1979'da Kurtuluşçuların da katıldığı 1 Mayıs gösterisi ve ilçelerde de mitingler düzenledik.

Tahmini katılım ne kadardı?

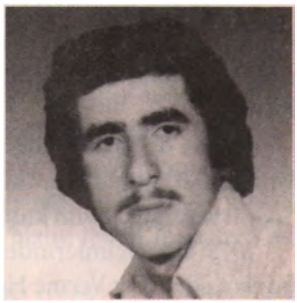
1500-2000 kişilik katılım o dönemler için çok iyi rakamlardı ve bu civarda bir katılım olmuştu.

1978'de CHP hükümeti kurulunca eğitim enstitüleri hızlandırılmış eğitimle yeni öğrenciler aldı. Rize Eğitim Enstitüsü'ne de ilçelerden ve Artvin'den yeni ve devrimci öğrenciler geldi. Çoğunluğu Devrimci Yol'cu olan bu gençler okula alınmayınca oradaki faşistlerle kapışmaya başladılar. Ahmet Uzun, Seyfettin, Şennan Kara, Erhan Altun, Ali Merdan Çelik, Fahrettin, Pazar'dan Okan Telatar, Şavşat'tan Zeki Subaşı gibi arkadaşlarımız Eğitim Enstitüsü'ne kayıt yaptırdılar ve bir hafta içinde faşist işgali kırdılar. Dışarıdan gelen bu faşistler bir daha okula dönemediler. Böylece Rize sokaklarında devrimciler egemen olmaya başladı. Rize solun etkili olduğu bir yer haline geldi.

Zamanla Rize kadromuz zenginleşmeye başladı. Kemal başta olmak üzere, Zeki, Azim, Ahmet Uzun, Şennan, Seyfi, İsmail Hakkı Temel gibi arkadaşlarımızın katılımıyla Gündoğdu'da Ahmet'lerin evinde toplantılar düzenlemeye başladık. Bazı öğrenci evleri ve kiraladığımız evler vardı; ama toplantıları Gündoğdu'da yapmak hoşumuza gidiyordu. Toplantı sonrası Ahmet'in annesinin hazırladığı yemeklerle sunduğu ziyafet bunda etkiliydi sanırım. Gündoğdu'nun aşağı kısımlarında bulunan Gündoğdu Ortaokulu'nun müdürü ise Kâzım Köroğlu idi. Özcan Yıldız da orada öğretmenlik yapıyordu.

Kâzım ağabeyin müdürlük yaptığı okulu ziyaret ettiğimde kütüphaneye gitmiş, kitapların çokluğunu ve düzenini şaşkınlıkla izlemiştim. Bütün kitaplar kaplanmış ve neredeyse hazır ol vaziyetinde, aynı hizada dizilmişti. El değmemiş gibi görünen bu kitaplığa hayranlığımı ifade edememiştim.

Dergi dağıtımını Kâzım ağabey yapıyordu. Dergi gelir gelmez Kemalpaşa'ya kadar gidecek olanları tasnif edip görev verdiği arkadaşlarla ilgili yerlere gönderiyordu. Dergi saat 3'de gelmişse saat 4'e kalmadan paketler hazırlanmış olurdu.

Ahmet Uzun

Bir gün Özcan hoca yanıma gelerek dergiyle ilgili şikayette bulundu. "Kâzım ağa-

bey beni çok yoruyor, saat 4'de aldığım dergileri Pazar, Ardeşen, Arhavi, Hopa'ya dağıtıyorum. Dönüşüm gece yarısını buluyor. Dergileri ertesi sabah dağıtmaya başlamalıyım. Kâzım hoca ile bunu konuşur musun?" dedi. Ben de Kâzım hoca ile konuşacağımı söyledim. 2012 yılında, Kenan Evren'in yargılandığı dava için Ankara'ya gittiğimde bunu kendisine anlattım. Bir süre sonra yanımıza gelen Özcan'a da verdiğim sözü otuz küsur yıl sonra yerine getirdiğimi söyledim!

İstediğimiz sayıda dergi gelmemesine rağmen dergi satışlarımız da artmaya başlamıştı. Maraş Katliamı sonucu dergi bazı yerlerde yasaklanmıştı; ama bu bile dergi tirajında azalmaya neden olamadı.

Çalışmalarımz sonucu kadrolarımız belirginleşmeye, görev oluşmaya başladı. Kemal merkez ve genel koordinasyonla; Ahmet, Gündoğdu ve Rize çevresinde görev aldı. Bir süre sonra Ahmet Uzun, Zeki Kansız, Azim Keskin, Musa Durmuş gibi arkadaşlar Rize Dev Genç'i kurdular. Orada öğretmen ve ziraatçi örgütlenmelerine gençliği de katmış olduk.

Halkevi'nde durum nasıldı?

Halkevi'nde Kurtuluş etkiliydi.

Mahallelerde çalışmaya başladık. Kadrolarımızın önemli bir kısmını ilçe örgütlenmelerine yönlendirdik. Azim Keskin, Pazar; İsmail Hakkı, Fındıklı; Seyfi, Hopa; Zeki, Ortapazar, Selimiye, Boya Kalkandere hattında görev aldı. Bir dönem sonra Ali Merdan Çelik'i Gündoğdu, Balıkçılar'a göndermeye başladık.

Rize mahalleleri, ilçeleri, dernekleriyle sol bir yapıya kavuştu.

Hemşin'i anlatmadın.

Çamlıhemşin halkı daha çok gurbette çalışır, pastacılık, fırıncılık yapar. En iyi pastacı ve fırıncılar bu yöreden çıkar. Bizim buralarda fazla bir etkinliğimiz olmadı. Gerçi orada faşist de yoktu.

Çayeli'den İsmail Hakkı gibi bir arkadaşın çıkması bile bizim açımızdan bir kazançtı. Ardeşen'de bir kitlesellik kazanamadık. TÖB DER'de arkadaşlarımız vardı; ama Ardeşen bizim zayıf olduğumuz yerlerden biriydi.

Arhavi de zayıf olduğumuz yerlerden biriydi. Burası küçük burjuva yaşamın etkili olduğu, "küçük İstanbul" yakıştırması yapılan bir yerdi. Sosyal yaşamın, giyim kuşamın diğer yörelerden farklı olduğu bir ilçeydi.

1979 ara seçimlerinde Rize'de milletvekili seçimi vardı. Biz seçimi boykot edip "Oy Verme Hesap Sor!" sloganıyla propaganda yapıyorduk.

Rize merkezi ve ilçelerinde iyi çalışmalar yaptık. Giresun'dan Melike Çakır, Meserret Günsur gibi bazı kadın arkadaşlarımızı ve bazı erkek arkadaşlarımızı Rize'ye seçim çalışmalarına kaydırmıştık; ama boykotun başarılı olduğunu söyleyemeyiz.

Devrimci Yol o dönem boykotla muradına erdi mi? Boykot yapmasaydı, örneğin senin söyleminle söylüyorum; Artvin'de bir senatörlük kazansaydı, daha başarılı bir grafik çizdiği söylenmez miydi?

Boykot o günkü koşullarda zor gerçekleştirilecek bir olaydı. Biz zoru tercih etmiştik. Seçim aldatmacasına kanmamak gerektiğini, parlementer sistemin sorunları çözemeyeceğini, CHP, AP ve MSP ile çözüme ulaşılamayacağını, çözümün halkın örgütlenmesinde olduğunu göstermek istiyorduk. Biz bölge olarak önce boykot önerisinde bulunmadık. Bizim bölgemizde Artvin'de senato, Rize'de milletvekili seçimi vardı.

Senato 1/3 yenileme ve boşalan 5 milletvekilliği için seçim yapılıyordu. Yurt çapında bir seçim değildi.

Artvin'de senatoydu da Rize'yi hatırlamıyorum. Bölgede Artvin'den bir, Rize'den bir, Giresun'dan bir, Ordu'dan bir kişi olmak üzere dört-beş arkadaş toplanıp durum değerlendirmesi yaptığımızı hatırlıyorum. Bu değerlendirmelerde Fatsa'da belediye, Artvin'de senato seçimlerini kazanacağımızı düşünüyorduk. Rize'de kazanma şansımız yoktu; ama bu vesileyle iyi bir çalışma yapacağımızı düşünüyorduk. Hatta Artvin'den Kâzım Köroğlu'nu aday göstermeyi kararlaştırdığımızı söyleyebilirim.

Boykotla ilgili zor olanı tercih ettiğimizi söylemiştim. Mahalle ve köylerde yaptığımız çalışmalarda halk, "Lideriniz kim, partiniz hangisi, söyleyin, ona oy verelim" diyordu. Hiçbir liderin, hiçbir partinin gitmediği yerlere gidip konuşmadıkları tarzda konuşuyorduk. Bunun bir karşılığı olmalıydı. Söylediklerimiz akıllarına yatıyor ve yanlarında olduğumuzu, sorunlarına çözüm getirdiğimizi görüyorlardı. Bunun karşılığının geleneksel olarak oy olduğunu düşünüyorlardı. Bunu anlatamadığımızı, boykot fikrinin halkta yeterince karşılık bulamadığını düşünüyorum. Buna karşılık yaptığımız çalışmalar bölgedeki etkinliğimizi oldukça artırdı. Direniş Komiteleri fikrini yeterince anlatabildik diye düşünüyorum. Bizim amacımız da bu alternatifi halka göstermekti. Boykot %30-40'lara ulaşsaydı iyi olurdu; ama bizim temel amacımız bu değildi.

Bu politika doğruydu diyorsun?

Bu politikaya bugünden bakarak eleştiri getirmenin doğru olmadığını söylüyorum. O günkü koşullarda doğru olduğunu kabul ederek uygulamaya çalıştık. Bizim merkezi kararımız yerel seçimlere katılmak şeklindeydi. Genel seçimler konusunda başlangıçta net bir karar yoktu. Hatta biz seçime katılabiliriz düşüncesiyle bölgeye dönmüştük. Boykot kararı daha sonra verildi.

Artvin'den senatör çıkarılmış olsaydı, bu senatörün meclisteki çalışmaları bölge örgütlenmesinde yararlı olur muydu?

Kâzım Köroğlu'nun senatoda kök söktüreceğini düşünüyordum. Bizim yaptığımız seçim çalışmalarının ister seçime katılalım ister boykot edelim, bölgenin örgütlenmesinde amacına ulaştığını söyleyebilirim.

1980'e doğru gelirken Rize'de epey bir mesafe katetmiştik. TÖB DER, Ziraatçiler Derneği gibi derneklerin yönetimi bizde idi. Dev Genç'i kurmuş orada yetişen kadroları ilçelere göndermeye başlamıştık. 1979 yılı bizim sıçrama yapmayı tartıştığımız bir dönemdi. İç sıkıntılarımızı giderme yollarını ve yeni hedefleri belirlemek istiyorduk. Daha farklı bir örgütlenmeye sıçrayabilirmiyiz diye kendimizi zorladığımızı hatırlıyorum. Faşistlerle yapılan kavgaların yetmediği, halkın, işçilerin, köylülerin örgütlenmesi için yeni bir şeylerin yapılması, bir sıçrama olması gereğinin düşünüldüğü günlerdi.

Bütün bu sıçrama düşüncelerinin içinde partileşme tartışmaları da oldu mu?

Tam olarak parti kuralım türünde bir tartışma değil de farklı şeylere ihtiyaç duyulduğu tartışmalardı. Merkeze gittiğimde kendimi bu tartışmaların içinde buluyordum.

Adını koymasak bile senin bölgede yaptıkların bir parti örgütlenmesine benziyor. Hem yukarıdan aşağıya bir yapılanma ve hiyerarşi var hem de aşağıdan yukarıya doğru bir yapılanma var. Bunun adı konmasa bile benim izlediğim kadarıyla siz parti gibi çalışıyormuşsunuz. Partide merkezi politikayı uygulayan yerel yapılanmalara karşın bölgede politikaları ağırlıklı olarak siz belirlemişsiniz gibi geliyor bana. Bu yönüyle de parti olmayan parti gibi çalışmışsınız.

Bütün çalışmalarımızın esasını kadrolaşma oluşturur. Bizim partileşme süreci dediğimiz bu dönemin ana eksenini kadrolaşma oluşturur.

İller, ilçeler, mahalleler, köylerde arkadaşlarımız vardı ve bunlar birbirleriyle ilişki içindeydi.

Alaattin Demirci

Tam da bu. Kadro denince Fatsa'nın merkezinden köylerine, hatta köy mahallelerine kadar ilişki içinde olduğunuz kadrolarımız var. Bu Giresun'da, Trabzon'da, Rize'de de böyle ya da böyle olması için çaba sarfediyorsunuz. Benim gözlemlediğim bu kadrolaşma harekâtı Karadeniz'in birçok yerinde başarıya ulaşmış. Bunun bir sonrası partileşme değil mi? Eksik olan ne?

Bizim daha merkezi, disiplinli ve içindeki olumsuzlukları eleyen bir yapılanmaya ihtiyacımız vardı. Bunu nasıl yapacağımızı merkezi olarak tartışmaya başladık.

Rize'de yaptığımız toplantının ertesinde sabah traş olurken aynadan da arka tarafı gözlemliyordum. O günlerde sünnetçi çantasına benzer bir çantayla dolaşıyordum. Bir ara Azim'in çantamı karıştırdığını farkettim. Traşı bırakarak Azim'in başına dikildim ve "Ne oluyor?" diye sordum. Biraz mahcup "Hocam partinin kuruluş bildirisini arıyorum, parti kuruldu mu, kurulmadı mı?" dedi. Parti kurulduğunda onun da haberdar olacağını söyleyerek konuyu kapattım. Kısacası parti beklentisi kadrolarımızda da vardı. Nitelik sıçraması yapabilir miydik? Tartışıyorduk. Bunu belli bir düzeye geldiğimizin ifadesi olarak da alabilirdik.

1979-80'de aşama kaydeden arkadaşlarımızdan Şennan Kara'nın Rize'de kalması zorlaştı, onu Trabzon taraflarına gönderdik. 1980 yılı başlarında Kemal silah yakalattı. Cezaevinde çok fazla kalmadı; ama çıktıktan sonra onu da Rize dışına gönderdik. Bu arada Sanat Okulu'nda okuyan ve kararlı bir devrimci olan Alaattin Demirci öne çıkmaya başladı. Mehmet Horasanlı, İhsan Ermiş, Yalçın gibi arkadaşlarımızla orada kadromuzu takviye ettik.

1980'den sonra geçici olarak Ersin'in de Rize'yle irtibat kurmasını istedik.

Bu arada Gündoğdu Balıkçılar'da Ali Merdan Çelik görev yapıyordu. Orada en büyük çay fabrikalarından biri, Cumhuriyet Çay Fabrikası vardı. Bu fabrika da gerek işçi alımlarına müdahalemiz gerek direniş örgütlememiz açısından etkili olduğumuz yerlerden birisiydi.

1 Mayıs mitingi yaptığımız yerlerden biri de Rize idi. Bu gösterilere Kurtuluşçu arkadaşlar da katılmıştı.

Rize muhafazakâr insanların yaşadığı bir yer olmasına karşın solun etkili, dinamik olduğu, buna karşın faşistlerin etkisizleştiği yerlerden de biri olmuştu.

Çayeli faşistlerin etkili olduğu yerlerden biriydi. Bizim Rize'de yaptığımız mitinglerden dönen arkadaşlarımıza Çayeli'de ateş edilirdi. Kamyonlara dolarak gelen arkadaşlarımız dönüş yolunda Çayeli'de faşistlerin silahlı ve taşlı saldırısına uğruyordu. Bu saldırılarda yaralanan arkadaşlarımız oldu. Zamanla Çayeli faşistlerin, hemen bitişiğindeki Pazar da devrimcilerin etkili olduğu yerler haline geldi. Durum böyle olunca faşistler Çayeli'de tezgâh açan Pazar'lı esnafları taciz etmeye ve zaman zaman da dövmeye başladılar. Pazarlılar da aynı şeyi Çayeli esnafına uygulamaya çalışınca, biz duruma el koyduk ve esnafın günahının olmadığını, bunun halkı birbirine düşman etmeye çalışan faşistlerin işi olduğunu anlatmaya çalıştık ve iki ilçe arasında oluşturulmak istenen düşmanlığı engelledik.

Pazar-Çayda Sömürüye Son Mitingi (1980)

Pazar

Ve
solmayan gönüllerde
yaşatılmalı gül.
Kenan Özcan

Pazar'da Azim Keskin'in sorumluluğunda çalışmalar yürütüyorduk. Orada Emin Ekinci, Mustafa Korkmaz (Parpali), Recep Memişoğlu, Yaşar Keslioğlu, Kemal Keslioğlu, Okan Telatar, Mustafa Yaşar, Metin Postacı, Sami Yaşar, Avni Yaşar gibi arkadaşlarımızdan oluşan zengin bir kadromuz vardı. Bu arkadaşlarımız Pazar'da Devrimci Gençlik Derneği'ni kurdular. Pazar'da o dönemde YDGD de kurulmuştu. TÖB DER'de Şener Zengin, İhsan Aydın, Muzaffer Tuncer, Havva, Şadiye gibi öğretmen arkadaşlarımız vardı.

Rize'de Halkın Kurtuluşu zayıftı demiştin; ama Pazar'da onun gençlik örgütü YDGD var!

Pazar'da vardılar, ama liseli gençlik arasında ve TÖB DER'de biz etkiliydik. Bölgede Trabzon hariç, bütün TÖB DER yönetimlerinde etkiliydik.

Pazar'da faşistler de vardı ve kavgalar oluyordu. Mustafa'ya Parpali (Lazca kelebek) denmesinin nedeni de Gümüşhane'den mi Erzurum'dan

mı geldiğini bilemediğim iriyarı, zebella gibi bir faşisti boyu yetmediği için (1.65 boyunda bir adamdır) zıplayarak dövmesiydi. Mustafa, Devrimci Gençlik Derneği'nin başkanıydı. Derneğin adını **DEV**rimci **GENÇ**lik şeklinde yazdıkları için Dev Genç Başkanı gibi düşünülürmüş.

Kadro düzeyindeki arkadaşlar geçim sıkıntısını aşmak üzere çeşitli işler yapıyordu. Pazar'da, sahilde bir kahve işletiyorlardı; ama asıl gelir kaynağı balık tezgâhlarıydı.

Pazar'da faşistlerin etkisi azdı; ama bir dernekleri vardı. Pazar'daki arkadaşlarımız, faşistlerin derneğinin tabelasını indirmek istemişlerdi. İndiremeyince de boyamaya kalkmışlar; ama bu arada bir arkadaşımız yukarıdan geçen yüksek gerilim hattına takılıp, tabelanın altındaki arabanın üzerine düşüp yaralanmıştı. Ertesi gün tabelanın boyandığını gören faşistler yeniden yazarken bu kez MHP ilçe başkanının oğlu aynı yükseklikten düşmüş ve aşağıda araba olmadığından asfalta çakılıp ölmüştü. Cenaze töreni için Pazar'a gelen Çayeli faşistlerinin Devrimci Gençlik Derneği'ni basacağını düşünen ve dernekte yalnız olan Mustafa, Azim'in gelmesiyle rahatlamıştı. Ama önemli bir olay olmadan da bu olay atlatıldı.

Taşrada bazen taciz olayları olur. Pazar'da da Kız Sanat Enstitüsü'nde okuyan yetim bir kızı mal müdürü ve bir öğretmen taciz etmişler. Olay halk tarafından duyulunca bizim genç arkadaşlarımız olayın faillerini bir güzel dövmüşlerdi. Mal müdürü silah çekmiş, bizimkiler silahıyla birlikte adamı kaymakama teslim etmişler, kaymakamın da mal müdürünü koruduğunu ima ederek oradan ayrılmışlardı. Olay halk tarafından duyulduğunda arkadaşlarımızın prestiji artmış ve Devrimci Gençlik Derneği çözüm merkezi gibi düşünülmeye başlamıştı.

Halkın çok duyarlı olduğu bir konuda eylem yaparak öne çıkmışlar.

Arkadaşlar, halk, esnaf ve diğer memurlardan övgü almışlar ve orada "Dev Genç çözer" gibi bir anlayış gelişmişti.

Her tarafta yaptığımız "Karaborsa ve Stokçuluğa Karşı" mücadele burada da yapılıyordu. Kitleselleşme ve kadrolaşma ile birlikte oradaki hayata müdahale etme şansı yakalıyorduk.

İş yapabilme yeteneği kazanıyorsunuz...

Karaborsa demir satan bir tüccarın dükkanını belediyeden zabıtaların yardımıyla açtırıp rayiç fiyattan demiri ihtiyaç sahiplerine sattırmıştık.

Buna benzer ilginç hikâyelerden biri de şuydu: Köyden gelen yaşlı bir kadın şeker almak istiyormuş. Dükkan sahibi, "Bir çuval şekerin

yanında iki çuval un alırsan, şeker satabilirim" demiş, üstelik karaborsa fiyatıyla. Kadının söylenen fiyatı ödeyecek parası da yokmuş. Çaresiz bir şekilde dolaşırken birileri "Senin derdine olsa olsa Dev Genç çare bulur" demişler ve o da dernekteki Mustafa'dan (Parpali) yardım istemiş. Mustafa dükkana gidip, üstelik rayiç fiyattan bir çuval şeker alıp kadını köyüne göndermiş. Kadının gittiği yerlerde anlattıkları Dev Genç'i efsaneye dönüştürmüştü. Pazar'da sorunların çözüm merkezi Dev Genç olmuştu!

Pazar Lisesi'nde okuyan öğrencilerin çoğu köylerden gelen çocuklardı. Bu gençler aracılığıyla köylerle ilişki kurduk. Başlangıçta sağlıklı köy çalışmaları yaptığımızı söyleyemesek de zamanla organize çalışmalara doğru bir evrimleşme yaşadık. Trabzon'dan gelen Hüseyin Kansız arkadaşımızın yanı sıra, yaşanılan bazı olaylar sonucu kaçak kalan Recep Memişoğlu, Kemal Keslioğlu ve bir dönem sonra Ahmet Uzun, Pazar köylerinde çalışmalara başladı. Köylerde tartışılan en önemli konu, çay olmuştu. Çay ve sömürü, kontenjan uygulamaları (her aileden alacakları çay miktarını sınırlı tutmak), 2,5 yaprak gibi sorunları irdeleyerek örgütlenmeye çalıştılar.

Pazarlı Devrimciler
Ayaktakiler: ...? Kemal Keslioğlu, Metin Posta, ...? ...?
Oturan: Mustafa Korkmaz (Parpali)

Devlet üretim planlaması yapmadan üretim sınırlaması getirmeye çalışıyor anlaşılan.

İnsanların yoğun emek sarfederek ürettikleri çayı çöpe attıracaklar akılları sıra. Çay-Kur Belirli yerlerde "Çay Alım Merkezleri" oluşturmuştu. Bu merkezlerin bazılarının tamir edilmesi gerekiyordu. Bu tamir işleri için arkadaşlarımız yardımcı oldu. Buralar halkla birlikte çalışılarak düzene sokulmaya başladı. Devrimciler birçok köyde evlerde misafir kalmaya, köylerde yeni kadrolar oluşturmaya başladı. Bu arkadaşlar ev yapan insanların evinin yapılmasına ya da ürünü tarlada kalana hasat için yardım etmeye başlamışlardı.

İmece?

İmece olarak adlandırmıyorduk; ama bu geleneğin etkisi vardı.

İmecede bugün bana yarın sana gibi bir anlayış vardır. Burada ise yarını olmayan karşılıksız bir yardımlaşma söz konusu. Böyle bir isimlendirme yok; ama kolektif bir çalışma var ve bu çalışmalar imece geleneğinden besleniyor.

Pazar'da İmam Hatip Lisesi vardı. ÖDP Eş Genel Başkanı Alper Taş da bu lisede öğrenciydi. Ona nasıl devrimci olduğunu sorduğumda "Devrimciler köylerde yaşlı, dul, sahipsiz insanlara sahip çıkıp onlara yardım ediyorlardı; ilişkileri, kullandıkları dil çok iyiydi. Bu beni çok etkiledi. 12 Eylül döneminde devrimciler zorda kaldıklarında her namazda onlar için dua ederdim" demişti. Pazar İmam Hatip Lisesi'nden mezun olan başka devrimciler de vardır diye düşünüyorum.

Pazar'da iki kere "Çayda Sömürüye Son" mitingi yapıldı. İlkine 1400 kadar kişi katıldı. 1980 yılında yapılan sonraki mitinge ise çok daha kalabalık bir kitle katıldı.

Miting çalışmalarında belirlediğimiz politikaları halka anlatmaya çalışıyorduk. Taleplerimiz "2,5 yaprak makasla kesilsin, paralar zamanında ödensin, kontenjan kaldırılsın, gübre ve ilaç ucuzlatılsın, kredi üreticilere verilsin" gibi halkın talepleri ile aynıydı. Bunun dışında geçici işçi alımlarında kura sistemini savunuyorduk. Pazar'daki kahvelerin hepsinde bu sorunları dile getiren konuşmalar yaptık. Pazartesi ve perşembe günleri kurulan pazaryerlerinde benzer konuşmalar yapılıyor; dergi, bildiri ve bültenler dağıtılıyordu. Miting duyuruları yapılıyor, pankartlar hazırlanıyordu. Aynı çalışmalar köylerde, köy meydanlarında, cami önlerinde, çay alım merkezlerinde de yapılıyordu.

İlk mitinge 1400 kişi katıldı demiştim, bu dışarıdan adam taşınmadan yapılan bir miting için iyi bir rakamdı. Bu mitinglerde bir taraftan

taleplerimizi haykırırken, diğer taraftan "Üreten Biziz Yöneten de Biz Olacağız" diyorduk. "Faşist Çay Kur Müdürü Defol!" gibi somut sloganlar da atıyorduk. Sloganlarımızın, yumruklu yıldızımızın duvarları süslemesine önem veriyorduk.

1979 ara seçimlerini boykot etmiştik. Köylere gittiğimizde köylüler "Biz sizin partiye oy verdik" diyordu. O dönemki Aybar'ın partisinin söylemleri bizimkilere benzerdi. Cenan Bıçakçı'nın bölgede yaptığı konuşmalar da bizi çağrıştırıyordu. "Hangi parti?" diye sorduğumuzda, SDP diye cevap verdiler. O seçimlerde sahil kesiminde epeyce oy almıştı SDP. Uğur Cankoçak'la (kendisini sevgiyle anıyorum) konuştuğumuzda, kendisinin bölgeye geldiğini ve etkili konuşmalar yaptığını söylemişti. Bu oyların bizim çalışmalarımızın mı, Uğur ağabeyin etkili konuşmalarının mı karşılığı olduğunu bilemeyeceğim! Ben onun söylemleriyle bizimkilerin çakışmasının etkili olduğunu düşünüyorum. Halkın "Partiniz hangisi, lideriniz kim?" sorusunun bizim önümüzdeki engellerden biri olduğunu söylemek gerek.

1980'de Pazar'daki çay fabrikasına alımlar azaltılınca üreticilerin tepkisi işgale dönüştü. Fabrika üç saat kadar işgal edildi. Bu süre içinde yetkililer oradaki üreticilerin taleplerini kabul ettiler ve işgal sona erdi.

Biz bölgede çalışmalara başlayıp çay sorununu dile getirdiğimizde, halkın sorunlarını, halkla birlikte çözeceğimizi belirtmiştik.

Çözüm yollarını gösteriyordunuz!

Hem yol gösteriyor hem de mücadelede en önde yürüyorduk. Kendiliğinden oluşan gelişmelerde bile yol gösterici olan Devrimci Yol prestij kazanıyordu.

Karaborsaya karşı mücadele, halkın sorunlarına sahip çıkma gibi gerçekçi mücadele tarzlarının başarısının diğer sol siyasetlerde bir yansıması oldu mu?

Doğrusu hiç hatırlamıyorum. Bulancak'ta bile, 1980'lerde bizimkilerin bu tarz girişimlerde bulunduklarını biliyorum. Kurtuluşçular örneğin Bulancak'ta bunu yapacak güçteydiler; ama yaptılar mı bilmiyorum... Bu yapmadıkları anlamına gelmez, gerçekten duymadım.

Devrimci Yol bunu bir program olarak gerçekleştirmek istemiş ve kadroların önüne bir görev olarak sunmuştu değil mi?

Diğer bölgeleri bilmem; ama biz Karadeniz'de yaygın olarak uyguladık. Bu inanılmaz bir şekilde bize prestij kazandırdı ve örgütlenmemi-

zin önünü açtı. Güçlü olduğumuz her yerde karaborsaya karşı mücadele ettik. Mücadele edemediğimiz yerler yeterince güçlü olmadığımız yerlerdir. El attıkça da daha güçlenmişiz... Bizim dışımızda bunu organize eden bir yapı yoktu, diye hatırlıyorum.

Bu arada Pazar'daki ikinci mitinge katılım nasıldı?

Arkadaşlar 5000 diye söylediler. Ben her mitingi iki-üç kişiye saydırırdım ve emin olmadıkça rakam vermezdim. Bu miting gerçekten kalabalıktı ve verilen sayının doğru olduğunu düşünüyordum.

Rize'nin Fatsa'sı Pazar'mıydı?

En gelişmiş yer orasıydı. O zamanlar İmam Hatip Lisesi'nde okuyan çocuk, bugün ÖDP'nin başkanı, Alper Taş. Fatsa'da fındık için yapılanlar Pazar'da çay için yapıldı. Fatsa'da erken başlayan mücadele Pazar'da biraz daha geç başlamıştır. Sen Rize dediğin için doğrudur; ama çay bölgesine Hopa'yı da katmak gerekir.

Pazar'da *Devrimci Yol Dergisi* satışları da iyiydi; ama 250 istediklerinde biz 150 gönderiyorduk. Sıkıyönetim ilanıyla birlikte derginin basılmasında sorunlar yaşıyorduk. İstediğimiz sayıda bastıramıyorduk. Her bölgeye sınırlı sayıda da olsa dergi ulaştırıyorduk.

1980 Eylül başında, Belediye Düğün Salonu'nda Rize Ziraatçılar Derneği'nin de katıldığı "Çayda Sömürü" konulu halka açık bir toplantı düzenledik. Toplantı başlamadan silah sesleri duyuluyordu, YDGD ile polis arasında bir çatışma oldu. Bu çatışmada YDGD'li Mustafa Şefik öldü ve bir polis memuru yaralandı. Olayla herhangi bir şekilde ilgimiz olmamasına karşın Pazar'daki arkadaşlarımız polis tarafından aranmaya başladı. Pazar'daki kadro düzeyinde olan arkadaşlarımız kaçak durumuna düştü.

Selimiye, Ortapazar, Boya, Kalkandere hattıyla da Zeki Kansız arkadaşımız ilgileniyordu. Kemal gittikten sonra Rize'de sorumluluk alan arkadaşlarımızdan birisidir Zeki. Çay ile ilgili çalışmalar bu bölgede de yapıldı. Ortapazar'da Mustafa Sabri Terzi, Rıza Terzioğlu, Musa Durmuş; Kalkandere'de Hızır Yılmaz gibi arkadaşlarımız bu bölgenin örgütlenmesinde yoğun emek sarfettiler.

Çamlıhemşin, Hemşin gibi yerlerde tek tük ilişkilerimiz olsa da örgütlü ve etkin bir çalışma şansı yakalayamadık.

Fındıklı

Pazar'dan sonra sahil yolu izlendiğinde Ardeşen ve Fındıklı gelir. Ardeşen'de Acilcilerin olması ve faşistlerin etkili olmaması, bizim de ağırlık vermememiz nedeniyle etkimiz yoktu. TÖB DER'de arkadaşlarımız vardı ve yönetim Devrimci Öğretmen'den oluşuyordu.

Fındıklı'da çalışmalar İsmail Hakkı Temel'in sorumluluğunda yürüyordu. Orada ilişkilerimiz olmasına karşın örgütlenme için geç gittik; ama adım adım örgütlenmeye başladık. Lisede genç, dinamik arkadaşlarımız vardı. TÖB DER'de örgütlüydük ve Aydın Özsoy adlı arkadaşımız TÖB DER şube başkanlığı yapıyordu. Gençler arasında Mustafa Ertaş, Özgür Ertaş gibi arkadaşlarımız vardı. MHP bütün köyler dahil olmak üzere Fındıklı'da 101 oy almıştı ve pek etkili oldukları söylenemezdi.

12 Eylül'e yakın bir dönemde Hüseyin Kansız'ı da Fındıklı'ya gönderdik. "Çayda Sömürüye Son" kampanyası doğrultusunda Fındıklı'da da bir miting yaptık. 1980 yılı mitingine ağırlıklı olarak bölgede yaşayanlardan 2000 civarında insan katıldı. Diğer taraflarda yaptığımız miting çalışmalarının benzerini burada da yaptık. Burada Pazar'daki kadar yoğun çalışmalar yaptığımızı söyleyemeyiz; ama orada da ilişkilerimiz ve etkimiz vardı.

1980 Temmuz başında Fındıklı'da çay fabrikası işgal edildi. Talepler diğer çay fabrika işgallerinde olduğunun aynısıydı. Ele geçirilen yayın odasından halka ve işçilere uzun süre çay sömürüsü, talepler ve bölgenin konumuna ilişkin propaganda konuşmaları yapıldı. Üç saat sonra Rize valisi ve Çay Kur genel müdürü fabrikaya geldi. Vali ücretlerin ödenmesi, kontenjanın kaldırılması, kura ile işçi alımı gibi taleplerin kabul edildiğini söyledikten sonra işgal kaldırıldı.

Hüseyin Kansız, Sedat Göçmen, Ahmet Akdoğan

Hopa Mitingi

Bölgeye gittiğimizde çay ile ilgili hoşnutsuzluklar tepkiye dönüşmeye başlamıştı. Biz "Bazı eylemler yapalım, halk da bunu görüp peşimize takılır" anlayışında değildik. Biz ne yaparsak halk için, halkla birlikte yapmalıydık. Dolayısıyla bölgeye gittiğimizde halkın tepkilerini görüp bunu doğru yerlere kanalize etmeyi düşündük ve bunu çay üreticileriyle birlikte yaptık. Bu da Devrimci Yol'a sempati ve prestij olarak geri döndü. Bizim buradaki konumumuz daha çok aktifleştirici olarak okunmalıdır. Kısa sürede bu kadar sınırlı emekle bu denli yoğun fabrika işgalleri ancak o bölgede olabilirdi.

İsmail Hakkı, Cihan Alptekin'in köyünde kolektif alım yerleri organize ettiklerini söylemişti. Bu köy Ardeşen'e bağlıydı; ama Fındıklı ile ilişkileri daha sıkı olan bir yerdi. Orada hâlâ pek çok arkadaşımız vardır. Fındıklı'ya organize bir şekilde gidişimiz biraz geç olmasına karşın 12 Eylül'e doğru orada ciddi hareketlenmeler sağladığımızı söyleyebilirim. 1980 yılının 9-10-11 Eylül günlerinde Fındıklı'da, bölgedeki arkadaşlarla toplantılar yaptığımızı hatırlıyorum. "Açık faşist cunta geliyor, neler yaparız? Hangi önlemleri almamız gerekir? Hangi karakollara baskın düzenleriz?" türünden tartışmalar yaptık.

Hopa

Arhavi, Hopa ve Kemalpaşa Artvin'e bağlıdır; ama burası da çay bölgesi olduğundan Rize ile birleştirip çalışmaları ona göre yürütmüştük.

Arhavi'nin küçük İstanbul olduğunu söylemiştim. Faşistler etkili değildi; ama bizim de etkili olduğumuz söylenemezdi. Sempatizanlarımız vardı.

Daha çok küçük burjuva ögelerin öne çıktığı bir yer gibi görünüyor.

Evet, bu özellikler biraz daha fazla göze batıyordu. Kadro düzeyinde ilişkimiz olmayan yerlerden birisiydi. Öğretmen ve gençlerden oluşan arkadaşlarımız vardı ve dergi göndermek dışında bir ilişki kuramamıştık.

Hopa-Kemalpaşa bölgesinde Seyfi arkadaşımız görev yapıyordu. Bu bölge köyleriyle birlikte etkili ve güzel çalışma yaptığımız yerler arasında sayılabilir.

Kemalpaşa'da Ali Balcı, Kemal Tatar, Fikret Tantoğlu gibi arkadaşlarımız etkili çalışmalar yaptılar.

Hopa'da Şerafettin Çelik, İlker Yazar, Saim, Adnan Keskin (bu arkadaşımız Şavşatlıydı ve Aybastı'daki Adnan'dan ayırmak için küçük Adnan derdik), Gülpaşa Vayiç, Hüseyin Topaloğlu, Şaban Kotil, Cevat Aydın, Mahir Çakır gibi arkadaşlarımız olumlu gelişmeler gösterdiler. Sevgiyle andığımız Mahir Çakır 1979 yılında faşistler tarafından öldürüldü.

Hopa'da okullarda, gençlik ve esnaf arasında iyi ilişkiler kurmuştuk. Hopa, Artvin'e de geçiş yoludur ve Artvin'e her gidişimde Hopa'ya da uğruyordum. Orada TÖB DER ve Halkevi vardı.

Hopa'da bizim dışımızda Halkın Yolu ve faşistler de vardı. Faşistler giderek etkisiz hale getirildi.

Sağanak yağmurun yağdığı bir gün Hopa'ya gitmiştim. Arkadaşlarımızın büyükçe bir kamyonun üzerinde şemsiyeleriyle çevredekilere bir şeyler verdiğini gördüm. Yaklaştığımda karaborsacılık yapan bir esnafın aracına el koyup, içindekileri rayiç fiyattan satıp sahibine verdiklerini anladım. Karaborsa ile mücadele her tarafta olduğu gibi burada da yağmur çamur dinlemiyordu!

Mahir Çakır

Hopa'daki çay örgütlenmesi nasıldı?

Hopa, çay üreticileri ile ilişkilerimizin en üst düzeyde olduğu yerlerden biriydi. İşgal ve benzeri eylemler, bu eylemler sonucu kazanılan haklar, daha önce anlattıklarımdan farklı değildir. 1980 yılı Mayısı'na doğru Kemalpaşa'da bir "Çay Üreticileri" mitingi düzenledik. Hopa'dan 400 kişinin geldiği bu mitinge, toplam katılım 1200 kişi civarındaydı. Çay fabrikalarındaki örgütlenmemiz de gayet iyi durumdaydı.

1979'dan sonra Hopa ve Kemalpaşa'nın köylerinde arkadaşlarımız yoğun bir örgütlenme faaliyeti içindeydiler ve hemen hemen bütün köylerle ilişki kurmuşlardı.

Gerek Rize-Gündoğdu hattına gerek Pazar'a, 12 Eylül dönemini anlatırken, Hopa ile beraber tekrar döneceğiz. 12 Eylül sonrası Hopa'yı Rize bağlantılı değil de Artvin'le bağlantılı olarak anlatacağız. Şu kadarını söyleyeyim; Hopa günümüzde de muhalif ve demokrat bir şehirdir. Başbakan Erdoğan'ı protesto gösterilerinde polisin gaz bombaları nedeniyle ölen Metin Lokumcu'yu da saygıyla anıyorum.

Hopa Devrimci Yol Davası'ndan arkadaşlarımız
(Ayaktakiler: Mevlüt Ustabaşı, Şerafettin Çelik, Kadir Alpaslan, Gülpaşa Vayiç, Yücel Kaya.
Oturanlar: Seyhan Odabaş, H. Rafet Soyer, İlker Yazar.

Artvin
(Ayaktakiler: Cavit Okal, Kadir Alpaslan, Temel Koç, Tümay Durukan, Ethem Kara, İbrahim Aydın, Cafer Yılmaz, Sinan Demir, Beşir Çavuş, Yalçın Temur, Ali Alkan. Oturanlar: Şener Açıkgöz, Mevlüt Ustabaş, Ekrem Demirel, İbrahim Çelik, Mehmet Çalık, Metin Aydın, Sabri Çamur, A. Yücel Çiftçi, Davut Aksu. Çömelenler: Salih Karagöz, Mehmet Yılmaz, Celal Yavuz, Şerafettin Çelik, Vedat Coşkun, Fahri Taban. Yerdekiler: Özcan Kahveci, Sedat Kalyoncu, İlker Yazar.

Artvin

Sevgi olmalı
açmalı gönüllerde
ne özlemden
ne de göz göze gelmekten
yorulmalı

Ölüm de
zulüm de
ayıramamalı
Ve emekle yoğrulmalı
dostluk.

Kenan Özcan

Fındık bölgesi, çay bölgesi diyerek Artvin'e geldik. Artvin'i nasıl değerlendirdiniz?

Ben Artvin'e gitmeden önce orada orman köylülerinin sorunları ve çözüm önerilerini içeren çalışmalar yapılmıştı. 1976 yılında, özellikle Şavşat yöresinde, yoğun çalışmalar yapılmış, köy mitingleri düzenlenmişlerdi. Buralardaki "orman köylerine yönelik" çalışmalar Giresun, Sinop, hatta Antalya ile paralellik kurularak gerçekleştirilmeye çalışılmış.

Artvin'e gittiğimizde ormanların dışında Çoruh Vadisi'ni ve vadiye ilişkin sorunları da gördük. Bu vadide, örneğin, zeytin yetişir ve bu zeytin yöreye özgü lezzetlerden biridir. Az miktarda yetiştiği için de bölge dışındaki insanlar bu lezzeti bilmez.

Bugün bu zeytin artık pek yetişmiyor değil mi?

Bu zeytinin yetiştiği bölge barajlar nedeniyle su altında kaldığı için artık yetiştirilmiyor. Ticari değeri olmasa bile, yöreye özgü olan bir lezzet yok olmasa bile, çok azaldı.

Çoruh Vadisi'nin kendine has özellikleri vardır. Artvin orman bölgesi olduğu ve orman köylülüğü de yoksulluğu sırtında taşıdığı için bölge insanı çok yoksuldur.

Orman köylüsü neden yoksuldur?

Orman bölgelerinde tarım alanı yoktur. Orman devletindir ve kışın sadece yakacak olacak kadar köylüye ormandan yararlanma şansı sağlanır. Bunun dışında ağaç ve tomruk satışı orman işletmesi tarafından ihale ile özel şirketlere verilir. Köylüler bu işletmelerde sadece mevsimlik işçi olarak çalışabilirler. Bazen evlerde kullanılabilecek kereste olmaya uygun ağaç verilebildiği bir yapıdan sözediyoruz. Kısacası orman içinde olup ormandan yararlanamayan, orman kaynaklı gelirleri olmayan insanlardır orman köylüleri.

1976 yılından sonra ORKÖY ile birlikte köylülerin bu sorunlarını arkadaşlarımız dile getirmeye başlamışlar. Köylüler ciddi bir yoksulluk, örgütsüzlük ve işletme karşısında çaresizlikle yüz yüze kalmışlar. Arkadaşlarımız bu çaresizliğe karşı çözümler üretmeye çalışmış, çare arayışında olmuşlar. Direnişler örgütlemişler. Bu direnişler içinde Yaşathak Aslan'ın büyük emekleri vardır.

Ordu-Giresun fındık, Trabzon-Rize çay, Artvin ise orman bölgesidir diyebilir miyiz?

Orman bölgesi olmasının yanı sıra okuma yazma oranının çok yüksek olduğu yerlerden biridir Artvin. Sınır illerinde genellikle okuma yazma oranı yüksektir. Kırklareli'nde de okuma yazma oranı yüksektir ve orada da orman hakim alandır; ama tarım alanları da vardır. Artvin'de ise tarım alanı yok denecek kadar azdır. Bunun yanı sıra hayvancılık yapılıyor. Bu nedenle insanlar geçim kapısı olarak çocuklarını okumaya yöneltmişler. Bu merkezde olduğu kadar ilçe ve köylerde de böyledir. O zaman Artvin'in nüfusu 18.000 civarındaydı. Her evden bir hemşire, ebe, öğretmen, az sayıda da olsa mühendis, avukat ve doktor çıkardı. Artvin dışarıya göç veren bir kentti. Göç eden insan sayısı yerleşik olanlardan daha çoktu.

Okuma yazma oranının yüksek olmasının getirdiği bir sonuç da Artvin'de kitabevi sayısının fazlalığıydı. Şavşat gibi 4-5 bin nüfuslu ilçede bile üç tane kitabevi vardı. O dönemlerde televizyon yaygın değildi ve kitap insanların en büyük gereksinimlerinden biriydi.

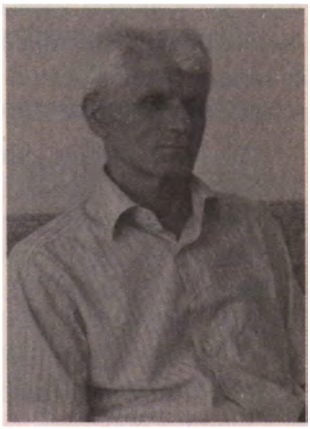
Faşistlerin etkili bir gücü yoktu. Sivil teşkilatları vardı. Solda ise Halkın Kurtuluşu'nun etkili olmayan bir yapısı; Ardanuç'ta Süreyya adlı Acilci bir arkadaşımız ve onun çevresinde toplanan insanlar; Hopa'da ise Halkın Yolu'ndan arkadaşlar vardı. Artvin genellikle Devrimci Yol'cuların etkili olduğu bir ildi.

Artvin, Çoruh Vadisi'nden kıvrıla kıvrıla çıkan yolla girilen bir kentti ve tek bir caddesi vardı. Bu tek caddede kitabevleri vardı. Kentte memurlar ve memur örgütleri hakim bir görüntü sergiliyordu. TÖB DER, TÜM DER, TÜTED, TÜMAD DER, Ziraatçılar Derneği, Halkevi, Kadınlar Derneği ve bir dönem POL DER gibi dernekler vardı. Bir dönem sonra POL DER'e üye olabilecek polis gönderilmediği için bu dernek kapandı. Buradaki memurların çoğu Artvin'in yerlisiydi.

Buradaki ilk toplantıyı Olgun Delikanlı'nın evinde yapmıştık.

Olgun Delikanlı da öğretmendi değil mi?

Öğretmendi. Öğretmenler bizim için önemliydi. Öğretmenler ve öğrenciler arasında etkili, mantıklı, konusuna hakim, filozof tavırlarıyla Müzekkir Saymaz ve Enver Karagöz'ü eklediğimizde oradaki öğretmenlerin gücünü anlamış oluruz.

Müzekkir Saymaz

Enver, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirerek genç bir öğretmen olarak geldiği Artvin'de, en popüler öğretmenlerden biriydi. Öğretmenler odasında oturmaz, öğrencilerin arasında gezer, derslerinde onlara şiirler okurdu. Okul dışındaki zamanını da öğrencileriyle geçiren, halk oyunlarını güzel oynayan, becerikli, çok sevilen bir insandı. Bazı kitaplardan pasajlar okur, öğrencilerin merakını uyandırır "Hocam devamını da okuyun", önerisine "Devamı kitapçıda" diyerek kitap okumayı özendirirdi. Parası olmayanlara da kendisi kitap alır hediye ederdi. Bu arada Işılay başta olmak üzere hayranları çoğalmıştı. Sonunda Enver mi Işılay'ı, Işılay mı Enver'i kandırmış(!) bilemem; ama evlenmişlerdi.

Artvin'e gittiğimde kaldığım evlerden birisi de Enverlerin eviydi. Orada kalınca rahat ederdim.

TÖB DER'deki etkinliğimiz diğer dernekler içinde de vardı. Halkevi daha çok gençlerin rağbet ettiği bir yerdi. Diğer memur derneklerinde ise arkadaşlarımız etkiliydi.

Sen Artvin'e 1977 sonbaharında gitmiştin değil mi?

Evet, 77 sonbaharı. Gittiğimde derneklerde örgütlüydük; ama asıl etkinliğimizi daha sonra oluşturacaktık. Başlangıçta Devrimci Yol dergilerinin yanı sıra *Halkın Kurtuluşu Dergisi* de geliyormuş; ama Yaşat'ın çalışmalarının da katkısıyla *Devrimci Yol* bölgeye hakim olmuş.

Sadece Yaşat değil, Naim ve Sedat Şeyhoğlu da orman çalışmalarının içinde yer almış diye biliyorum.

Orman çalışmaları için doğrudur. Yaşathak bölgedeki siyasi çalışmalarda da rol almış ve çok emek vermişti.

Artvin ve ilçelerindeki arkadaşlarla toplantılar yapmaya başladık.

Artvin'de gençliğin durumu nasıldı?

Gençler Halkevi'ne gidiyordu ve orada etkiliydiler. Halkevi Başkanı Sabri Çamur adlı arkadaşımızdı. Bizim gençlik örgütlenmesi ile ilgilenen arkadaşımız Çelik Saatçi idi. Halkevi'nde tiyatro gösterileri, eğitim çalışmaları, seminerler yapılıyordu. Çok sayıda genç bu çalışmalardan yararlanıyor ve katılıyordu. Lise ve ticaret lisesinden gençler Halkevi'nin müdavimiydi.

Artvin'de Şavşat Veliköylü, Yücel Kaya diye bir arkadaşımız vardı. Ona *Teori Yücel* derdik. Ortaokul döneminde bile sol kitaplar okuyan, onlardan kendince notlar çıkaran, bu yüzden jandarmanın dikkatini çeken ve

jandarma tarafından gözü korkutulmaya çalışılan bir gençti. Bütün bunlara karşın okumaktan da vazgeçmedi. İlginç bir insandır Yücel, bilmediği bir konuyu öğreninceye kadar soru soran, öğrenince de başkalarına öğreten bir insandı. Kafası illegal faaliyetlere de çok yatkındı. Polis nasıl atlatılır, arkadaşlarımızı nasıl koruruz türünden örgütsel işlere de fazlasıyla akıl yorardı. Bu yüzden ev kiralama görevini de ona verdik. *Devrimci Yol Dergisi*'nin dağıtımını da bir süre sonra Yücel yapmaya başladı. İlçelere, derneklere, okullara, hatta zamanla köylere dergi göndermeye başladık. Köylerle, liselerde okuyan öğrencilerin köylerine dönmeleri vasıtasıyla ilişki kuruldu. Köylerine giden genç arkadaşlarımız oradaki gençlerle siyasi sohbetler yapmaya başladılar. Liselerde etkili olan Dev Genç böylece köylerde de etkili olmaya başladı. Memur kesiminde ciddi bir örgütlenme çalışmamız ve etkinliğimiz vardı. Halkevi içinde tiyatro ve eğitim çalışmaları ile şekillenen etkinliklerimiz sürüyordu.

Bu arada Artvin merkezinde ilçelerden gelen arkadaşlarımızla toplantılar yapıyor, örgütlenmeye ilişkin sorun ve önerileri tartışıyorduk. Şavşat, Ardanuç ve Borçka gibi ilçelere gittiğim de oluyordu. Başlangıçta Hopa taraflarına da dergi dağıtımı Artvin üzerinden yapılırken, zamanla çay bölgesi esprisi içinde Hopa'nın dergi dağıtımını Rize'ye kaydırdık.

Erdem Aydın Yusufeli'nde, Adnan Keskin Şavşat'da, Fahri Taban Ardanuç'da, Erkan Uzuneminağaoğlu Borçka'da, Çelik Saatçi, daha sonra Ebral Karagöz Artvin merkezde görev üstlenmişti. Bu arkadaşlarımızla yaptığımız toplantılara Enver Karagöz de katılıyordu. Yaptığımız bu toplantılarda günlük siyasi değerlendirmeler yapıyor, Devrimci Yol'un saptamalarına, bölge sorunlarına ve çözüm önerilerine ilişkin tartışmalarda bulunuyorduk. Bölgedeki orman köylülerinin sorunlarından faşist saldırılara kadar bizi ilgilendiren her konuda görüş oluşturmaya çalışıyorduk. Bu toplantılar çok neşeli geçerdi. Elimde sünnetçi çantasına benzeyen bir çanta ile dolaştığımdan kimileri sünnetçi kimileri doktor yakıştırması yapardı.

Artvin'de Taner Uzun, Münir, öğretmen arkadaşlarımızdan Selahattin Atalay, memur arkadaşlarımızdan Can Topaloğlu, Nedim Çifçi, Adnan Altun, Işılay Karagöz, AKD'den Nesrin Karagülle, Nüennes Karagöz ve Gülten Demir bizim çalışmalarımıza omuz veren arkadaşlarımızdandır. Işılay'ın ablası Emine Kaya'nın da yardımları anlatmakla bitmez.

Yaptığımız bu toplantılarda orman köylülerinin sorunlarını, köylerde kurulan Halk Komiteleri'nin çalışma şekillerini, Murgul madenlerinde çalışan işçilerin ve sendikanın sorunlarını, faşist saldırıları masaya yatırır enine, boyuna tartışırdık.

Bir süre sonra Adnan, Gazi Eğitim Enstitüsü'nü kazanıp orada okumak üzere Ankara'ya gidince, Erdem'i Yusufeli'nden Şavşat'a kaydırdık. Adnan, bir süre sonra Ankara'dan tekrar bölgeye döndü. O döndükten bir süre sonra, Şavşat'da bir faşist öldürülmüştü. Bu olayın faili olarak Şavşat'daki solcuları tutuklayıp Artvin cezaevine göndermişlerdi. Olayla ilgisi olmasa bile suçlananlardan biri de Adnan'dı.

Bu arada köylere dergi dağıtımı yapmaya başlamış, bu işin organizasyonunu da Yücel Kaya ile Özgüç Tuncay'a vermiştik. Özgüç heyecanlı, atak, devrimcilere şefkatle yaklaşırken faşistlere tavizsiz davranan genç bir arkadaşımızdı. Yücel ise sabırlı ve her hareketini ölçüp biçen bir devrimciydi. Bu ataklığı sonucunda Özgüç de bir olay nedeniyle tutuklandı. Böylece Adnan Keskin, Pertev Aksakal, Özgüç Tuncay, Necmi Karagülle, Kemal Aytekin, Kamil Genç gibi arkadaşlarımız 1978 Aralık ayında cezaevine düştüler. Bu arkadaşlarımız kısa bir süre sonra cezaevinden kaçış için tünel kazmaya başladılar. Artvin kayalar üzerine kurulmuş bir kenttir. Cezaevi de kayalar üzerine kurulmuştu ve tünel kazmak çok zor bir işdi. Bu firar çalışmaları 10 ay kadar sürmüş ve dışarıdan Beşir Çavuş ve birkaç arkadaşın da desteğiyle 15 mahkûm Artvin Cezaevi'nden kaçtı. Bu 15 mahkûmun daha önce adlarını verdiğim altısı (Adnan, Pertev, Özgüç, Necmi, Kemal ve Kamil) bizim arkadaşlarımızdı. Bizimkilerin dışında kaçanlar adli suçlulardı. Bu arkadaşlarımız Murgul üzerinden Ardanuç'a geçmiş, orada birkaç ay kalmış, ardından Hopa ve Rize üzerinden Fatsa'ya gitmişlerdi. Daha sonra Fatsa, Aybastı yöresinde önemli görevler üstlendiler ve bu görevlerini başarıyla sürdürdüler.

30 Kasım 1978'de Artvin'de "Sürgünlere, Faşist Baskılara ve Hayat Pahalılığına Son" mitingi düzenlecik. O tarihte CHP iktidardaydı ve sürgünler CHP marifetiyle yapılmaktaydı. Okullarda bu baskı ve sürgünlere karşı boykotlar düzenleniyor, öğrenciler derslere girmiyordu. Sadece bazı faşist öğrenciler derslere girmeye çalışıyordu. Boykota sadece öğrenciler değil, öğretmenler de katıldılar ve arkadaşlarının sürgüne gönderilmesini kınadılar. Mitinge ben de katılmıştım. *Köylerden* ve ilçelerden de yoğun katılım olmuştu. Artvin'in tek caddesi boydan boya dolmuştu. Dar alanda kalabalık daha fazla görünür, 2,500 kişinin katıldığını söyleyebilirim. 1978 yılı için yüksek katılımlı bir mitingti.

Özgüç Tuncay

Artvin-Sürgünlere, Hayat Pahalılığına Karşı Protesto Mitingi (1978)

1979'da 1 Mayıs'ta Artvin'de (Murgul ve Şavşat) iki miting yapmıştık. Murgul'daki miting Yeraltı Maden İş'in oradaki örgütlenmesine destek niteliği de taşıyordu. Şavşat'daki mitinge Ardanuç ve köyleri geniş destek sağladılar ve ilçe nüfusunu ikiye katlayacak bir katılım oldu. 8500 kişi katılmıştı. Artvin merkezinde miting yapmadık. Oradaki gücümüzü Murgul'a yönlendirdik. Kamyonlar dolusu insanın gittiği mitinge 4,500 kişi katıldı. Miting dönüşünde aldığımız bütün güvenlik önlemlerine karşın Borçka'da üslenen faşist çeteler, Çoruh Nehri kıyısında kamyonlardan birine ateş açtılar ve kamyon şoförünü hedef alarak yaraladılar. Şoför yaralanmasına karşın büyük bir özveri ve soğukkanlılık göstererek arkasındaki elli kişinin hayatını kurtardı ve kamyonu düzlüğe indirmeyi başardı. Bu, o dönemdeki faşist çetelerin gözü dönmüşlüğünün bir kanıtıdır sanırım. Artvin'de gece meşaleler yakarak 2,500 kişilik korsan bir gösteri ile faşist saldırılar lanetlendi.

Köy çalışmalarına öncelikle Özgüç Tuncay'ın köyü Oruçlu'dan başlamıştık. Özgüç ve Yücel o civardaki beş-altı köyü ziyaret etmiş, oralarda çalışmalar yapmıştı. Daha sonra daha planlı bir şekilde Artvin köylerine gitmek üzere Yücel Kaya'yı görevlendirdik. Genel çalışmalarımızın yanı sıra köylerin çevre ilişkilerini, yollarını ve alternatif yolları öğrenmek istiyorduk. O dönemlerde köy ulaşımı şimdiki gibi değildi. Bir minibüse atlayıp köye ulaşamaz, kahvede soluklanıp halkla konuşamazdınız. Ulaşım belli gün ve saatlerde olur, çoğunlukla köyün uzaklığına göre yaya gitmek zorunda kalabilirdiniz. Biz bu durumu lehimize çevirerek bölgeyi tanıma şansını kullanıyorduk.

Aybastı'da Cevat'ların yaptığı gibi araba beklemekten çok yaya gidip yol üzerindeki köy ve insanlarla ilişki kurmaya yönelik bir çalışma...

Karadeniz bölgesindeki bütün köylerde çalışmalara bu bakış açısıyla yöneldiğimizi söyleyebilirim. Artvin köylerindeki çalışmaları da bu bakışla yürütmüştük. Köylere yürüyerek gidecek, alternatif yol ve patikaları öğrenecek, karşılaştığımız insanlarla ilişki kurmaya çalışacaktık. Bu çalışmalar için köylerinden Artvin'e okumaya gelen liseli gençlerle çalışmayı planladık. Yücel, *Devrimci Yol* dergilerinin dağıtımı görevini de üstlenmişti; bu onun dergileri öğrenciler eliyle köylere ulaştırmasını da sağladı. Devrimci Yol bölgede prestij kazandıkça köylerden dergi okuma talepleri gelmeye başladı. İlk ilişkileri öğrencilerle kursak da dergi aracılığıyla bu ilişkileri zenginleştirdik.

1978 yılı yaz aylarından sonra köylerle ilişkilerimizi yoğunlaştırmaya başladık ve çok olumlu sonuçlar aldık. Zamanla, barınacak ve ihtiyaç giderecek ilişkiler sağladık. Arkadaşlarımız köylerde kalmaya başladılar. Yücel çok atak değildir, tedbirli ve çekingen davranır. İki gün aç kalsa, kimseden ekmek isteyemez. Bunun iyi veya kötü bir özellik olduğunu düşünmeden Yücel'i anlatmak için söylüyorum. Cebinde parası varsa, onu ihtiyaçlar için harcar ve fazla para harcamayı da sevmezdi, tutumlu bir yanı vardı.

Köy çalışmaları sırasında, Sarıbudak, Dikmenli, Ağıllar, Beşağıl, Hızarlı, Sümbüllü, Erenler, Seyitler, Yukarımaden, Aşağımaden, Bakırköy, Ortaköy, Oruçlu, Fıstıklı, Ballıüzüm gibi köylere gidildi.

Bunlar köylerin yeni adları, eski adları değil...

Tabi, tabi. Arkadaşlarımız eski adları bildiğinden yeni adları bilmezler. Ben de eski adları telafuz etmekte zorlanıyordum. Gürcüce ve Hemşinceden gelen bazı sesleri ben çıkaramadığım için dalga geçerlerdi.

Yücel'in aktardığı bir anekdotu eklemeliyim: Artvin dağlık ve ormanlık bir bölge olduğundan buğday ekimi yoktur. Halk, buğday ihtiyacını, Toprak Mahsulleri Ofisi kanalı ile karşılardı. Bu alım işleri devlet tarafından düzenlenir, ihtiyaç sahibi köylere sıra ile dağıtılırdı. Hızarlı Köyü'nde yaşayanlar ise sıranın bir türlü kendilerine gelmemesinden şikayetçiydiler. Bu olayda da bir eşitsizlik söz konusuydu. Hızarlı Köyü muhtarı defalarca girişimde bulunmasına karşın buğday alamamıştı. Sonunda arkadaşlarımız bürokrasinin ilgili makamlarındaki ilişkilerini kullanarak köylülerin hakkı olan buğdayı almış, üstelik kamyonlara

yüklenmesine de yardım etmişlerdi. Köye dönerken muhtar *Devrimci Yol Dergisi*'ni, başlığı okunacak şekilde cebine koymuş ve "Bu da ne?" diye soran Yücel'e "Bu işleri biz de öğreneceğiz yeğen!" diyerek cevap vermişti. Devrimciler orada da halkın sorunlarını çözmenin bir yolunu bulmuşlardı.

Bu da karaborsa ve stokçulukla mücadelenin bir başka şekli.

Daha sonra Şavşat'ta da göreceğiz, buna benzer sorunları çözmede arkadaşlarımız yeteneklerini sergilemişlerdir. Yasallık ve yasadışılığın ötesinde devrimciler bir meşruiyete dayanmak zorundadır. Bu olayda da arkadaşlarımız halkın meşru ve haklı taleplerinde halkın yanında olmuşlardı. Çuvallarının taşınmasına yardım ederek onlardan birisi olduklarını gösterdiler.

Karaborsaya karşı bölgede yaptığımız mücadelede de hep meşruiyet sınırları içinde kalmaya çalıştık. Polis veya faşistler şiddete başvurmadıkları sürece biz karşılık vermedik; ama şiddete maruz kaldığımızda da cevap vermekten çekinmedik. Bu meşruiyetin altı kalın çizgilerle çizilmelidir!

Bugün de meşruiyet söz konusu olduğunda 90'lı gençler direnebiliyor!

Burada adalet duyguları da önemli. Adının başında adalet olan bir partinin adaletsizliklerine direnmek, haklı ve meşru bir mücadeledir! Bu gençler de gücünü buradan alıyorlar. Polisin haksız müdahalesine kim karşı çıkıyorsa, halk da onun yanında yer alıyor.

Karaborsa ve stokçulukla mücadelemiz açısından da Artvin'de farklı yaklaşımlar gördük. Artvin'in esnafı da demokrat, sosyal demokrat nitelikleri olan insanlardır. O dönemde bulunmasında sıkıntı olan ürünler geldiğinde Halkevi'ne haber verirdiler ve bu dağıtımı Halkevi yapardı.

Esnafın da diğer yerlerden farklı olarak gönüllü katılımı varmış. Daha önce stokçulara baskın yapılıp deşifre edilmiş miydi?

Evet. Devrimciler sadece adaletli bir şekilde dağıtım yapıyor, esnaf da karaborsacı damgası yemekten kurtuluyordu.

Ortamahalle'nin bir yol sorunu vardı ve oradaki halk komitesi yol açılması ile ilgili çalışmaları yürütüyordu. Her ne kadar Artvin'de faşist yok dediysek de Ortamahalle'deki arkadaşlarımız "ilan edilmemiş iç savaş" koşullarında nöbetler de organize ettiler.

Biz yaptığımız tartışmaların sonucunda kararları da kolektif olarak alırdık. Eleştiri, özeleştiri mekanizmasını sürekli çalıştırırdık. Yaptığımız işleri sürekli eleştiri süzgecinden geçirir, bir sonraki görev için dersler çıkarırdık.

Köyün birinin köprü sorunu vardı. Yücel ve arkadaşları para toplayarak köprü yaptırmışlardı. İki köy arasındaki yayla sorununu Halk Komiteleri'nde tartışarak çözmüşler ve bunun sonucunda 12 Eylül mahkemelerinde "Halk Mahkemeleri" kurmakla suçlanmışlardı. Yayla sorunu dediğimiz şey, otlak paylaşamama, birinin ineğinin diğerinin sınırını ihlal etmesi gibi basit sorunlardan ibarettir. Bu basit sorunların muhataplarını devrimciler bir araya getirip çözüme katkıda bulunmuş olmalarına karşın mahkemelerde "Halk Mahkemeleri" kurmaktan yargılanmışlardır.

14 Ekim 1979'da seçimler yapılıyordu ve Artvin'den bir senatör seçilecekti. Direniş Komiteleri için örnek alacağımız bir yapı olmadığından zorlamalar oluyordu. Bizim Halk Komiteleri'nde sıçrama yapmamız seçim çalışmalarından sonradır.

Halk Komiteleri'nin mera, sınır ve köylüler arasındaki husumetleri çözmesi mahkemelerin, yani devletin işini kolaylaştırıyor gibi görünüyor. Devletin bu işe destek olması gerekirken, bu işe öncelik eden insanları bu nedenle yargılamasını nasıl karşılıyorsun?

Türkiye'de devlet sorunların çözücüsü olmaktan çok biraz da yaratıcısıdır. Sorunlar çözülmeye başlayınca devlet devletliğini hatırlıyor ve "Bana rağmen çözüm olmaz!" mantığıyla müdahale ediyordu! Şavşat'daki katliamı anlatırken göreceksin, olaysız ve son derece sakin geçen bir mitinge müdahale ederek beş kişinin ölümüne neden olmuşlardı ve gerçek suçlular yerine halkı suçladılar!

Halk sorunlarını çözerse, biz ne yaparız, diye mi düşünüyorlar?

İşsiz kalacaklarını düşünüyorlar! Bizim yaptığımız çalışmalar sonucunda cezaevlerinde yatan insan sayısı azaldı, suç oranı düştü. Mahkemeler sıradan olaylar nedeniyle meşgul edilmemeye başladı. Çözümsüzlüklerin çözüm yeri oldu.

Yıllarca birbirlerine karşı silahla karşılık veren iki köy insanını aklı başında insanlardan oluşan uzlaşma komitelerinde bir araya getirdiğimizde, sorunu tartışıp iki tarafın da kabul edebileceği bir çözümde uzlaşmalarının yasadışı ilan edilmesinin başka bir mantığı yoktur. Biz

bu olayları çözdükten sonra halkın dikkatini gerçek sorunlara, onların birbirleriyle kavga etmesinden çıkar umanlara çeviriyorduk. Bu durum egemenlerin çıkarlarına ters düştüğünden bizi suçladılar.

Diğer sorunları örten bir örtü görevi gördüğünden çözülmesini istemiyorlardı diyebiliriz.

Kan davalarını düşün. Yakını öldürülen kişi devletle olan sorunlarından daha çok kan davalısı ile ilgili olayları düşünür. Nasıl intikam alacağını düşünmekten gerçek sorunları ile uğraşamaz. Biz insanların gerçek sorunlarla yüzleşmelerini sağladık, tali sorunların önemsiz olduğunu göstermeye çalıştık. Hedef olarak sömürü çarkını gösterdik!

Seçim çalışmaları Artvin'de de Fatsa'ya benzer şekilde yürütüldü. Artvin'de seçim çalışmaları yakınlaşınca bağımsız senatör adaylığı için bazı isimler dillendirilmeye başladı. Bu geniş halk kesiminin isteği olmaktan daha çok bizim örgütlü olduğumuz memur ve bürokrat kesimi tarafından dile getirilen önerilerdi. 1978 yılında başlayan çalışmalarımız Artvin'de belli bir düzene oturmaya başlamıştı. TÖB DER, TÜM DER, TÜTED gibi demokratik kitle örgütlerindeki arkadaşlarımız senator adayı olarak TÖB DER Genel Sekreteri Kemal Uzun'un adını anmaya başladılar. Biz de bölge sorunlarını irdelediğimiz beş arkadaşla kendi aramızda kimi aday göstereceğimizi tartışmaya başladık. Artvin'de senato seçimlerini kazanabileceğimiz öngörüsüyle Enver Karagöz, Müzekkir Saymaz ve Kâzım Köroğlu'nun isimleri üzerinde durmaya ve Kâzım Köroğlu'nun adını öne çıkarmaya başladık. Ancak Devrimci Yol, "Oy Verme Hesap Sor" düsturu ile ara seçimleri boykot, yerel seçimlere katılma kararı aldı. Böylece senato seçimlerine katılmadık; ama boykotu organize etmek üzere Artvin genelinde bir il seçim komitesi oluşturduk.

Artvin'de köy örgütlemesine 1978 yılı yaz sonunda başlamıştınız. 1978'de köyleri nasıl örgütleyeceğinizi, köylerle nasıl ilişki kuracağınızı düşünürken bir yıl sonra 1979'da senato seçimlerini kazanacağınızı düşünüyormuşsunuz, bu çok hızlı bir gelişme değil mi?

Bazı anlarda ve dönemlerde gelişim çok hızlı olur. Bu gelişimi anlamak ve buna ayak uydurmayı becerebilmek gerekir. Bu gelişmeleri Devrimci Yol olarak sezdiğimizi düşünüyorum. O dönemde iki-üç ay çok uzun bir süre gibi gelirdi bize. Bundan iki ay önce, *Gezi Direnişi* sonrası oluşan atmosferi tahmin edebilir miydik?

Zaman çok hızlı akıyordu ve biz de hızlı davranmalıydık. Biz bir yıllık sürede çok ter akıttık; ama bu emeğin karşılığını da aldık. Eleştirdiği-

miz ve önerdiğimiz sistemler arasındaki farkı yaşayarak insanlara gösterebiliyorduk. Örneğin buğday dağıtımında halkın yanında olduğumuzu gösterebilmiştik ve önerdiğimiz çözümler kolektif çözümlerdi. Bu bir yılda köylerde eğitim çalışmaları yaptık ve yeni kadrolar yetiştirdik.

Bugünden bakılınca çok kısa gibi görünen bu süre içinde yaşadığın zamanda uzun bir süre gibi görünüyor.

Biz bu röportajı yapmaya başladığımızda gündemimizde "Gezi Parkı Direnişi" yoktu. Bizim apolitik, bireyci vb. nitelemelerle küçümsediğimiz gençler tarih yazmaya başladılar ve biz onların yazdığı bu tarihi seyrediyoruz. Üç ay önce "Böyle olaylar yaşayabiliriz" deseydim bana inanır mıydın? Hiç tanımadığımız, umudu kestiğimiz bu gençler arasındaki dayanışmayı görünce ezberimiz bozulmadı mı? Bütün bu olayların ivmesi 24 saatte değişti! Bu kadar kısa bir zamanda neler değişti, düşünebiliyor musun? Bu gençlerin bir haftada yaptığını biz yoğun çalışmalarla birkaç ayda başarabiliyorduk. On beş günde Türkiye'nin profilini değiştirdiler. Demek ki zamanın ruhunu anlayanlar ve o hıza ayak uyduranlar çok şeyi değiştirebilirlermiş. O dönemde üç ay çalışınca mezun olacağım okul için harcayacağım zaman bana kayıp zaman gibi gelirdi.

Bugünden bakınca çok kısa zaman gibi geliyor.

O günü yaşayanlar için çok uzun bir zaman. Ahmet Pehlivan'ın cezaevinde birkaç ay kalmasına tahammül edememizi bu açıdan değerlendirmek gerekir. Zaman bize yetmiyordu.

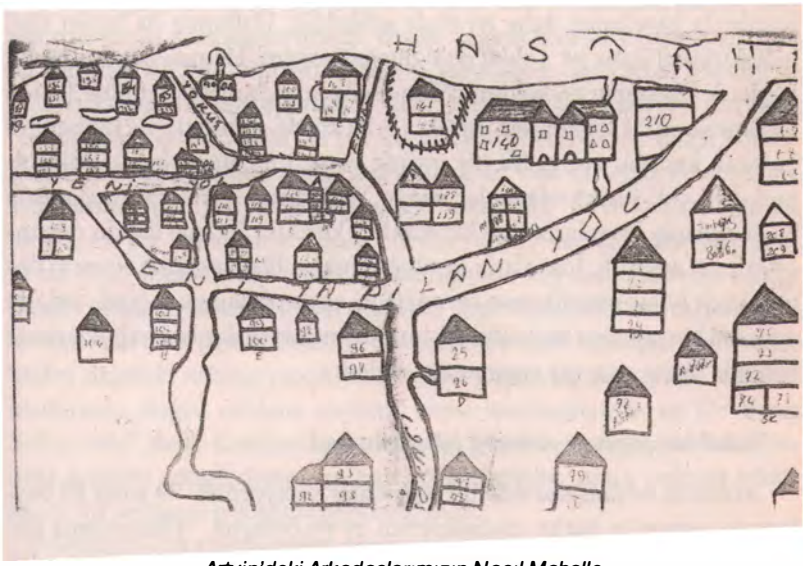
Yücel, Artvin köylerinden yedi kamyon dolusu insanı Şavşat mitingine gönderdiğini söylemişti. Her birinde 50 kişi olsa, 350 kişiyi bir yılda mitinge katılmak üzere örgütleyebilmişiz. Bu çok iyi bir sayıdır ve o dönemde bile bunu söylediğimizde "Artvin'in nüfusu ne kadar ki bu kadar insanı örgütlediğinizi söylüyorsunuz" diyerek bazı arkadaşlarımız bize şaşırırlardı.

Sana inanmak ve güvenmekle birlikte zaman zaman ben de "Biraz abartmıyor mu?" diye düşünmüştüm. Mitinglerin resimlerine baktığımda, abartı olmadığını, kalem ucuyla tek tek saymaya kalksam bile ciddi rakamlara ulaştığını gördüm

O rakamlar sarfedilen ciddi emeklerin karşılığıdır.

Ben de aynı kanıdayım. O mitingler halk mitingi olmanın yanı sıra "yoğun emek mitingleri"dir.

Bizim kadrolarımız oralarda ter akıtmakla kalmadılar, kanlarını da akıttılar. Bu mücadele sırasında çok arkadaşımızı kaybettik. Köylerde yaptığımız çalışmaların başlangıcında eğitim çalışmaları yapıyorduk ve bu çalışmalara gençler katılıyordu. Zamanla yaşlılar da katılmaya başladı ve bu kez köyün ve köylülerin sorunları dillendirilmeye başlandı. Aynı şekilde siyasi durum değerlendirmeleri yapmaya başladık. *Devrimci Yol* dergilerindeki siyasi tespitlerin doğru ve yerinde tespitler olduğunu söyleyebilirim.

Artvin'deki Arkadaşlarımızın Nasıl Mahalle Çalışması Yaptığını Gösteren Şema

Bunları öyle rahat anlatıyorsun ki sanki "Özgüç köye gitti, gençlerle bir toplantı yaptı, onları örgütledi. Arkasından köyün yaşlıları bu kervana katıldı. Bir süre sonra köy Devrimci Yol'cu olmuştu" gibi algı oluşuyor. Gerçek elbette böyle değildir. Kendi köyüne giden bir insanın bile önce kabul görmesi, sonra anlatıklarının kabul edilmesi, anlaşılması ve muhataplarının zihninde özdeşlesmesi gerekir. Köyün ortak bilincinin oluşması ve bunun eyleme taşınması ise son aşamadır. Bu çok uzun soluklu bir mücadele gerektiren süreci bile çok kısa bir zaman aralığında gerçekleştirmişsiniz. Bunu o süreci yaşamayan insanların algılaması zor.

Ben çok şanslı bir insanım. Çok çalışkan, söyleneni çabuk kavrayan, kavradığını hemen hayata geçiren arkadaşlarım vardı. Bizim zamanımız işin bitmesi ile sınırlıydı. İş bitmeden dinlenmek, uyumak, soluklanmak bir lükstü. Yeni bir ülke, yeni insanlar, yeni yapılanmalar oluşturmak için inanılmaz gayret gösterdiler ve zaman bizim lehimize gelişiyordu. Bu açıdan gerçekten özverili ve yiğit insanlarla çalıştığım için çok şanslı ve gururluyum.

Artvin köylerinde yaptığımız bu çalışmaların semeresini 12 Eylül sonrası gördük. Arkadaşlarımız bu köylerde barındılar, karınlarını doyurdular ve ihanete uğramadılar.

Seçim çalışmaları sayesinde halkla iç içe geçtik ve yaptığımız toplantılarda kendimizi daha iyi ifade edebildik. Halkımız da bizim söylediklerimizi daha iyi anladı diye düşünüyorum. Hemen hemen bütün köylerde (Şavşat'ın 66 köyünün 5'inde, Ardanuç'un 50 köyünün 3'ünde toplanmamışız) toplantılar yaptık. 15-20 köyde genişletilmiş toplantılar yaparak kararlar aldık. Bu tür miting ve seçim çalışmaları kitleselleşmek için çok yararlı olanaklar sunar. Yaptığımız seçim çalışmalarında ev ev dolaşıp insanlarla bire bir ilişkiler kurduk. Seçime ilişkin düşüncelerimizi anlattık. İnsanlarla kurduğumuz bu ilişkiler daha sonraki dönemlerde bölge insanlarının sorunlarına aşina olmamızı sağladı; onlarla aynı dili konuşmaya başladık. Seçim çalışmaları nedeniyle yaptıklarımız bölgede bizim sıçrama yapmamızı sağladı.

Nasıl bir çalışma yöntemi izliyordunuz?

Artvin'in mahallelerinde de çalışmalar yapıyorduk. 79 sonu 80 başlarında Artvin'in bütün mahallelerini ev ev dolaştık. "Fikirlerimiz güzel; ama halkımız bizi anlamıyor" demeye hakkımızın olmadığını düşünüyorum. Yılmadan, usanmadan anlattığımızda halkımızın da bizi anladığını gördük. Bu ziyaretlerimizi seçim sonrasında da AP'li, MSP'li demeden sürdürdük ve bu insanlar arasından bizi yürekten destekleyen insanlar çıktı.

Biz cami önlerinde bildiri dağıtırken bile imamdan izin almaya özen gösteren bir harekettik! Bülent Arınç'ın Manisa'da meyhanelere gidip bildiri dağıttığını, konuşma yaptığını bilirim. Sol genelde bu konuda kendi dışındaki insanlara mesafelidir. Biz faşist ve eli kana bulanmamış bütün insanlarla ilişki kurmaya çalıştık, onlara kendimizi anlattık ve onları da anlamaya çalıştık. Ailesi AP'li olup saflarımıza katılan çok düzgün insanlar tanıyorum. Kısacası ziyaret ettiğimiz insanlara kendimizi anlatmaya çalıştık, bir de bizi dinleyin dedik. Biz sınıfsal perspektifle ba-

kıyorduk ve konumu gereği solda olması gereken insanlarla ilişkilerimizi geliştirmeye çalışıyorduk. İstanbul'un varoşlarındaki işçilerin AKP'ye oy vermesini nasıl izah edeceğiz?... Maraş Katliamı'nın yıldönümünde arkadaşlarımız mahallelerde katliamı anlatıp bildiri dağıtırken, AKD'li kadınlar da evlerde kadınları ziyaret edip aynı konuda toplantılar yapıyordu. AKD aracılığıyla siyasi çalışmalarımızdan kadınları haberdar etmeye çalışıyorduk. Yaptığımız bu çalışmalarda bir adım öne çıkan kadınları ise eğitim çalışmaları ile kadrolaşma içinde görmek istiyorduk.

Kadro çalışmalarında yer alan arkadaşlarımızın bakış açıları zamanla değişiyor, olgunlaşıyordu. Erdal adında eskiden faşist olan, faşistlerin etkili olduğu köyden bir arkadaşımız vardı. Lise sorumlusu olarak çalışıyordu yanlış anımsamıyorsam. Bizim değerlendirme toplantılarımıza da katılırdı. Bir gün toplantıda eleştiri yapacağını söyleyerek söz aldı ve "Bu halkımız çok eşekoğlueşek!" dedi. Hepimiz buz kestik, o devamla "Bildiri dağıtıyoruz, hem de çok sayıda; dergi veriyoruz, siyasi konuşmalar, mitingler, korsan gösteriler yapıyoruz, yine de tepki vermiyorlar, ayaklanmıyorlar. Bunlar eşekoğlueşek!" dedi. Biz "Böyle değerlendirme olmaz, bu tür yaklaşımlar yanlış" dedik ve olay kapandı. Bir süre sonra bu genç arkadaşımız Ardanuç taraflarında köy çalışmalarına katılıp döndü ve bir toplantıda tekrar söz aldı, "Özeleştiri veriyorum, halkımıza eşekoğlu eşek demiştim; ama asıl eşekoğlu eşek bizmişiz. Daha önce bildiri dağıttık, miting yaptık bu köylüler anlamadı demiştim. Kabahat bizdeymiş, doğru çalışma yapınca hepsi yanıbaşımızda ve Devrimci Yol'cu oldu" dedi. Kısacası halk değiştiği gibi biz de değişiyorduk! Bizdeki değişim arkadaşlarımızın halkı örgütleyecek, onun önünde yürüyecek bir seviyeye geldiğinin göstergesiydi.

Artvin'de çok sayıda kadro düzeyinde arkadaşımız yetişmişti. Burada Beşir Çavuş, Temel Koç, Ali Alkan gibi arkadaşlarımızın emekleri çoktur. Bu arkadaşlarımızın bazıları kaçak duruma düştüler ve başka yerlere göndermek zorunda kaldık. Bunlardan Çelik Saatçi bir düğündeki olay nedeniyle aranmaya başladı ve onu Samsun'a gönderdik. Artvin'de faşistlerin etkisi azalıp devrimci sayısı artınca, kadro fazlalığı oluşmaya başladı. Bir ara merkezden Ali Alfatlı iki eleman istedi, biz de Zafer ve Muammer'i Ankara'ya gönderdik. Yaz aylarında Beşir, Temel, Ali ve ben; Mamazinda'da Temellerin bir yeri vardı, orada toplanırdık. Orada yüksek kiraz ağaçları vardır. Melih Pekdemir, Yaşathak'ın bu bölgede 100 metrelik kiraz ağaçları olduğunu söylemesini, "Bu yükseklikte ağaç mı olur?" diyerek dalgaya alırdı; ama ben şahidim 100 metre olmasa bile 40-50 metre yüksekliktedir bu kirazlar ve toplaması oldukça zordur.

15-20 metre desen neyse de 40-50 çok yüksek!

At atın yanında kalınca ya tüyünden ya huyundan alırmış! Ben de abartmaya başladım herhalde. Saydığım arkadaşların dışında Halkevi başkanı Sabri Çamur, mahalle çalışmalarında Erol Aksakal'ı da zikretmeden geçmeyelim.

Artvin Cezaevi firarından sonra Fatsa civarında görevlendirilen arkadaşlarımız vardı. Bunlardan Necmettin Karagülle ve Özgüç Tuncay Artvin'in köylerinde ve mahallelerinde çalışıyordu. Trabzon'da militan bir güce ihtiyaç duymuştuk. Bu gücü Artvin'den karşılamış; Ekrem ve Yalçın'ı göndermiştik. Bu arkadaşlarımız Trabzon'daki mücadeleye büyük katkı sağladılar.

Artvin'e kaçak durumuna düşüp dışarıdan gelenler de oluyordu. Tümay Durukan bunlardan biridir. 12 Eylül sonrası yakalandığında onu Sedat Göçmen zannederek epeyce işkence yapmışlar. Kars bölgesinden gelen arkadaşlarımız oluyordu. Ekrem Savcı, Kars'tan gelen arkadaşlarımızdan biriydi. 1,95 boyunda, hafif kambur yürüyen, koyu tenli, bir arkadaşımızdı. Onu da Samsun taraflarına gönderdik. 12 Eylül sonrasında Amasya-Yeni Çeltek civarında çalıştı ve yaralanmadan önce bir helikopteri vurduğu ve inişe zorladığı anlatılır.

Artvin'de çok sayıda arkadaşımız vardı; ama benim ilişkide olduğum insanların sayısı çok kabarık değildir.

Artvin'de sonradan kurulan derneklerden biri de AKD (Artvin Kadınlar Derneği) idi. Karadeniz'de kurulan iki kadın derneğinden biridir. Diğeri Giresun'da kurulmuştu. AKD'nin kurucuları arasında Nüennes Karagöz, Işılay Karagöz, Meryem Yıldırım, Sevgi, Kezban'ı hatırlıyorum. Nüennes, Ebral ve Esral'ın (Esral'ın da Artvin'de çok emeği vardır) kızkardeşiydi. AKD feminist çalışmalar yapmaktan çok, Devrimci Yol çalışmalarının kadınlar arasındaki uygulayıcısıydı. Mahallelere gider ev ev bizim çalışmalarımız hakkında bilgi verirlerdi. Maraş Katliamı, Alevi-Sünni çatışması, miting çalışmaları gibi konularda halkı bilgilendirirlerdi. Işılay hem TÜM DER hem de AKD'de çalıştığı yetmezmiş gibi evde yemek yapar bizi ağırlardı. Artvin'in Artvin olmasında bu kadın arkadaşlarımızın çok emeği vardır.

Diğer derneklerde kimler vardı?

TÖB DER'deki ağır kadroyu saymıştım; ama tekrar edeyim: Olgun Delikanlı, Enver Karagöz, Müzekkir Saymaz baskın karakterlerdir. Enver iddialı bir adam olarak görünmez; ama her şeyiyle bir başkadır. Müzekkir Hoca filozof görünümlü, Olgun ise hâlâ delikanlı olan bir arkadaşımızdır.

POL DER kapanmıştı; TÜTED, TÜM DER'de de kadro sayımız az değildir.

12 Eylül'ün ayak sesleri duyulmaya başlamıştı. Yeni MC ile birlikte Işılay ve Enver sürülmüştü. Bu kargaşanın üzerine gittiğim bir gün eve badana ve boya yapıyorlardı. Ben "Çok güzel oluyor; ama siz burada oturabilecek misiniz?" diye bir söz söylemişim. Işılay bu sözü hiç unutmamış. Gerçekten 12 Eylül'le birlikte en ağır işkencelere maruz kalan iki arkadaşımızdır onlar. Enver ve Işılay en sert sorgulardan alınlarının akıyla geçmişlerdir.

Erdem Aydın, Yusufeli'nden Şavşat'a, oradan da tekrar Artvin'e dönmüştü. Birçok arkadaşımız kaçak durumuna düşerek köylere çekilmişti. Fatsa'dan İlhan Durmuş bir süre Artvin yöresinde kalmıştı; ama Artvin genel olarak kadro ihraç eden bir yer görünümündeydi. Uzun süreli bir direniş döneminin ön çalışmalarını gerek Artvin'de gerek ilçelerinde yapıyorduk.

Artvin'de Ali, Beşir, Temel ve Erdal işkenceci polisleri taciz ederek bu tavırlarından vazgeçirmeye yönelik çalışmalar yaptılar. 23 Ocak 1980'de polislerle bir çatışma olmuş ve Ali Alkan ile Temel Koç, Erol Aksakal yakalanmışlardı. Beşir ve Erdal da kaçak duruma düşmüşlerdi. Kaçaklar eskiden il dışına gönderilirken bu olayda Artvin'deki belli bölgelere gönderildiler.

Yusufeli

Artvin'e gittiğimde Erdem Aydın İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okuyordu. Öğrenimini yarıda bırakarak (Hukuk Fakültesi'ni birkaç yıl önce bitirip 50 yaşından sonra avukat oldu) siyasi çalışmalar yapmak üzere Artvin'e dönmüş, Yusufeli taraflarına gitmişti.

Yusufeli, Çoruh Vadisi'nde kurulmuş ve Artvin'in Erzurum'a en yakın ilçesidir. İlişkileri daha çok Erzurum üzerinden kurulan, kültürel olarak da oraya daha yakın bir kasabadır. İnsanlarının muhafazakâr olmasına karşın köyleriyle birlikte kalabalık bir kesimi kapsıyordu ve göz ardı edilemezdi. Devrimci bir ilişki, hatta kalacak bir yer bile yoktu. Faşistler etkiliydiler.

Erdem'i oraya gönderdiğimizde ilişkilerimizin olmamasının yanı sıra, cebinde parası da yoktu. Halkevi'nin sandalyelerinin üzerine uyuyarak dinlenmeye çalışıyordu. Erdem, Ersis Orman İşletmeleri'nde iş bulmuş ve o bölgeyi örgütlemek üzere işe koyulmuştu.

Ersis, Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanının seçildiği, halkının demokrat özelliklerinin Yusufeli ile çeliştiği bir yer görünümündeydi.

Erdem bir yandan para kazanacak bir işe sahip olmuşken, diğer yandan işletmeye bağlı köylerde ve çalışanlar arasında siyasi çalışmalar yapmaya başlamıştı.

Başlangıçtan itibaren Artvin il komitesi içinde yer alan arkadaşlarımızdan biridir Erdem. Ersis'te Dev Genç'li, Devrimci Yol'cu bir kesim oluşturdu. Zaman zaman Yusufeli'ne bile müdahale edip faşistlerle kavgadan çekinmediler. Bizim için o dönemde profesyonel devrimciler, 24 saatini devrime adayan devrimciler önemliydi. 1978 yılında Artvin'deki mitinge ilk defa Yusufeli'nden kalabalık bir katılım oldu.

Bence oradaki insanların bir parçası olabilmek daha önemli.

Adnan, Ankara'ya öğrenci olarak gidince Erdem'i onun yerine Şavşat'a aldık. Oradaki çalışmalarda da yoğun emeği vardır. Erdem'i Şavşat'a alınca Yusufeli'ne de İsmail Doğan arkadaşımızı gönderdik. Şener Açıkgöz de Yusufeli'nde çalıştı.

Yusufeli'nde seçim çalışmaları da yaptık; ama çok etkili olduğumuz söylenemez. 12 Eylül sonrasında da bağlantı kuramadığımız yerlerin başında Arhavi ve Yusufeli gelir.

Işılay-Enver Karagöz, Erkan Uzuneminağaoğlu

Borçka

Gözlerimin sahilinden
uzaklaşıyor sıradağlar.
Görenler oldu mu?
Sevda, dalında çiçek azmış.

Dayan!
dur durak bilmez sevdam
girdin zulmün ocağına.
Ve
Bayraklaş öfkem.

Kenan Özcan

Borçka, Artvin geneline baktığımızda farklı özellikler taşıyan bir ilçeydi. Borçka'da Gürcü, Hemşinli ve Laz nüfusu ağırlıktaydı. Borçka'ya bağlı Murgul Beldesi, bakır madeninin çıkarıldığı bir yerdi ve burada Artvin'in çeşitli yerlerinden gelen işçiler çalışmaktaydı.

Ülkede faşist saldırıların artmasıyla birlikte kutuplaşmalar başlamıştı. Borçka'da da bunun yansımaları görülüyordu. 12 Eylül 1976'da

Osman Küçük

Yılmaz Turanlı, 24 Ağustos 1977'de Osman Küçük, Ocak 1978'te Savaş Eryetiş isimli arkadaşlarımız faşistlerin saldırılarıyla öldürülmüştü. Osman Küçük, bütün Borçka, hatta Artvin gençliğinin çok sevdiği bir arkadaşımızdı.

Borçka Ticaret Lisesi'ne Ardanuç ve Şavşat gibi farklı ilçelerden okumaya gelen solcu öğrenciler de faşistlerin saldırılarına hedef oluyordu. Borçkalı devrimci arkadaşlarımızın önderi pozisyonundaki Erkan Uzuneminağaoğlu bu saldırılar karşısında bir önlem geliştirdi. Sadece Borçkalı devrimcilerden oluşturduğu bir kısım gençle, şehir meydanında faşistlerin karşısına dikildi. Kavganın sonunda sorunun Borçkalılarla diğer ilçelerden gelenler arasında değil, devrimcilerle faşistler arasında yaşandığı ortaya çıkmış oldu.

Erkan faşistlerin oyununu bozmuş!

Evet, bu kavgadan sonra faşistlerin Borçka'da yerli- yabancı çelişkisi üzerinden yaptığı oyun bozulmuş oldu.

Burada yeri gelmişken, Erkan Uzuneminağaoğlu'nun özelliklerinden biraz bahsedeyim. Artvin'de yaptığımız ilk toplantılara Borçka temsilcisi olarak Erkan gelmişti. Türkçe'yi Borçka şivesiyle konuşan, mizah özellikleri gelişmiş, çok zeki bir arkadaşımızdı. Zaman içinde Erkan'ın örgütleyici ve önderlik özellikleri ön plana çıktı. Bütün Borçka'da ve köylerde gençlerin tartışmasız karizmatik lideriydi. Halkın saygısını ve sevgisini kazanmıştı. Dev-Genç deyince Erkan akla geliyordu. Borçka köylerimizden bir arkadaşımızın annesi de "Bana Dev-Genç'i gösterin" diye bir istekte bulunmuş. Erkan, pazar yerine çıktığında Dev-Genç olarak onu gösteriyorlar. Kadıncağız, 1.60 boyundaki Erkan'ı görünce "Aboov, bu mudur Dev-Genç dediğiniz?!" diye şaşkınlığını ifade etmiş. Erkan arkadaşlarına karşı ne kadar sevgi doluysa, faşistlere karşı da o kadar sertti. Erkan, Erzurum Üniversitesi'nde okurken mücadele sertleşince okulu bırakıp örgütlenme çalışmaları yapmak için memleketine geri gelmişti.

Borçka'daki diğer gençlerin durumu neydi?

O günkü koşullarda Borçka'da Ticaret Lisesi vardı. O okuldan yetişmiş pek çok devrimci arkadaş vardı. Mevlüt Ustabaşı, Temel Topal, Mehmet Çalık, Osman Küçük, Hayrettin Çolak, Kadir Özbayrak, Cemal

Yıldız, Yusuf Güven, Recep Önder, Arif Turanlı, Bayram Turanlı, Metin Turan, Adil Yelkenci, Ahmet Yıldız, Köksal Tonyalıoğlu, Şener Açıkgöz, Ethem Kara, Ensar Karahan gibi gençleri sayabiliriz.

Bu arkadaşlarımız önce Ticaret Lisesi'nde daha sonra da Borçka'nın mahallelerinde, köylerinde çalışmalara katıldılar. Şehir dışından gelen öğrencilerin kaldığı evler ve Halkevi de gençlerin eğitim çalışmaları yaptıkları yerlerdi. Solculuğu öğrenen bu gençler, köylere ve mahallelere de *Devrimci Yol Dergisi*'ni götürerek, oradaki yazıları halkla paylaşıyorlardı.

Pek çok yerdeki gibi Borçka'da da devrimci öğretmenler TÖBDER'de örgütlenmişti. İsmail Özbek, Huri Bebekli, Osman Kocaman, İskender Örtücü gibi öğretmen arkadaşlarımız da devrimci çalışmalara önemli katkılar sağlıyorlardı.

Karadeniz'e gelmeden önce Borçka'daki bir köprü hikâyesinden bahsetmiştin... Oraya gidince o köprüyü gördün mü? Şimdi anlatmanın sırasıdır...

Görmez miyim! Çoruh Irmağı ile Borçka merkezini birleştiren bir köprüydü o sözünü ettiğim ünlü köprü. Artvin'e giderken Çoruh'un sağında kalan küçük bir mahallede faşistler etkiliydi. Sol taraf ise Boçka'nın merkezi ve devrimcilerin etkili olduğu bir alandı. Ankara'daki Artvinliler Derneği'nde faşizm tartışması yaparken bir Borçkalı genç arkadaşımız "Hocam, faşistler Borçka'da bize saldırıyor. Şimdi biz faşistleri köprüden geçirmeli miyiz, geçirmemeli miyiz?" diye sormuştu. İşte o soruyla, tartıştığımız faşizm konusu ete kemiğe bürünmüştü.

Borçka'ya ilk geldiğimde, Artvin'e geçerken işte o köprüyü gördüm ve o arkadaşımızın sözleri yine aklıma geldi. Daha önce söylediğim gibi Artvin'de yaptığımız il geneli toplantılarına Borçka'dan Erkan katılıyordu. Bu toplantılarda Borçka'nın durumunu ele aldık. Halka saldırı niyeti taşıyan faşistlerin köprüden geçirilmemesi kararı alındı ve bu karar uygulandı. Bir süre sonra bu köprüdeki kavgalarda yaralanan ve ölenler oldu. Bazı Borçkalı genç arkadaşlarımız da aranır duruma düştü. Kadir Özbayrak, Kadir Alpaslan ve Seyhan Odabaş Artvin dışına çıkmak zorunda kaldı. Niko (Recep Önder) da bir süre sonra kaçak duruma düştü. Onu Ardanuç tarafına gönderdik. Bu durum bölgedeki sorumlu arkadaşımız Erkan Uzuneminağaoğlu'nu yeni kadrolar bulmaya zorluyordu. Borçka'dan kaçak duruma düşen herkese bir isim bulmalarını söylüyordum, istisnasız hepsi de Osman adını almak istedi. Amaçları, 1977'de bıçaklanarak öldürülen Osman Küçük'ün adını yaşatmaktı!

Peki Borçka'da halkın devrimcilere bakışı nasıldı?

Artvin'deki bir il toplantısında Borçka köylerindeki gelişmeleri değerlendirirken oraya gitme kararı aldık. Erkan bizi evine davet etti. Orada Erkan'ın annesinin bize yaklaşımı önemli bir göstergeydi. Erkan'ın ailesi oranın varlıklı alilelerinden biriydi. Biz evlerine gittiğimizde, sadece önemli misafirlere açılan salona alındık. Yani annesi bize saygısını böyle belli etmişti. İnanılmaz güzellikte bir sofra donatmıştı. Orada yediğim kuru baklavanın tadı hâlâ hatırımdadır.

Erkanların evinde çok güzel ağırl nmıştık. Halk, devrimcilere, yiğit, adaletli, yardımsever insanlar gözüyle bakıyordu. Ancak bizi sosyalist bir iktidar alternatifi yaratacak güç olarak görmüyordu. Dev-Genç'lileri, Devrimci Yolcu'ları seviyorlardı, sayıyorlardı ama o kadar. Artvin'in merkezinde ve köylerinde, Ardanuç ve Şavşat'taki durumdan farklı bir durum vardı.

Murgul'da durum nasıldı?

Murgul'da bir kısım faşistlerin örgütlülükleri güçlüydü. Bakır madeninin öneminden ötürü MİT'in de orada örgütlülüğü vardı. Murgul'daki örgütlenmenin önemi üzerinde duruyorduk. Erkan, Rafet Yıldız adlı, devrimci bir arkadaşımızdan söz ediyordu: "Rafet askere gitti, o askerden gelince daha iyi olacağız. Murgul'un yerlilerinden devrimcilere ihtiyaç var" diye konuşuyordu. Nitekim, Rafet askerden geldikten sonra oradaki çalışmalar biraz daha düzene girdi.

Bu arada Erkan'ın hesaplamadığı bir olay ortaya çıkmıştı. Borçka Orta Okulu'ndan yeni mezun olan İbrahim Çelik, "Borçka'da devrimci çok, Murgul'da örgütlenmeliyiz" diye düşünüp Murgul Lisesi'ne yazılıyor. on beş-on altı yaşındaki bir delikanlının o gün için dert ettiklerine bak! Bir süre sonra Erkan'a anlattığında Erkan da ona "İyi ... yemişsin!" yanıtını veriyor. Öyle diyor ama İbrahim de lisede hemen örgütlenmelere başlıyor. Bir süre sonra lisede hakimiyeti iyice gelişiyor ancak Murgul merkezinde halen faşistler etkili. Lisede faşistlerin bildiri dağıtması nedeniyle bir kavga çıkıyor. Dışarıdan gelen faşistlerin de okula girmesiyle kavga büyüyor, silahlar patlıyor. Dışarıdan gelenlerden birisi vuruluyor. İbrahim Çelik'in de bir roman oluşturacak kaçış hikâyesi böylece başlıyor. Kod adı Osman olan bir kişi daha Murgul'dan ayrılmak zorunda kalıyor!

Rafet Yıldız

Borçka Davasından yargılanan Devrimci Yol'cular arkadaşlarıyla (Ayaktakiler: Seyhan Odabaş, Mevlüt Ustabaşı, Mehmet Çalık, Cafer Yılmaz, Temel Koç, Sabri Çamur. Oturanlar: İbrahim Çelik, Kadir Alpaslan, Beşir Çavuş, Tümay Durukan.

Murgul'da başka kimler vardı?

Hüseyin Bayramoğlu, İlyas Bayrak, Mustafa Yılmaz, Hüseyin Yılmaz, İhsan Kavasoğlu gibi arkadaşlarımız vardı. Hüseyin Bayramoğlu ve Hüseyin Yılmaz Yeraltı Maden-İş Sendikası çalışmalarını örgütlüyorlardı. Madende örgütlenmelerimizin hız kazanması üzerine faşistlerin saldırıları da arttı. Tam bu sıralar Artvin il komitesindeki arkadaşlarla konuşmalarımızda Mehmet Ali Ağca, Boçka-Murgul taraflarındaki köylerde dolaşıyor diye söylentiler çıkmıştı.

1 Mayıs 1979'da Murgul gibi işçi yoğunluklu bir yerde ve Şavşat'ta kutlama yapmaya karar verdik. Artvin ve Borçka'daki kitlemiz Murgul'a geçecek, Ardanuç'daki kitlemiz de Şavşat'a gidecekti. Murgul'da yaklaşık 4500 kişinin katıldığı görkemli bir kutlama yapıldı. Miting dönüşü Artvin'e giden ve 50-60 kişiyi taşıyan konvoydaki bir kamyona faşistler tarafından çapraz ateş açıldı. Kamyon şoförü ve birkaç kişi yaralandı. Şoförün soğukkanlılığı sayesinde kamyon Çoruh Nehri'ne uçmaktan kurtuldu.

Yeraltı Maden İş seçimlerinin yaklaştığı bir dönemde Rafet Yıldız'ı faşistler öldürdü. Bir süre sonra da Hüseyin Yılmaz adlı devrimci arkadaşımız katledildi. Bu yoğun saldırılar karşısında devrimciler tedbir almak zorundaydı. O dönemde Borçka Ticaret Lisesi'nde okuyan ve kaçak durumuna düşen bir grup arkadaşımız faşist çetenin peşine düştü. Ama faşist saldırılar kesilmiyordu. Murgul'daki Yeraltı Maden İş'in örgütlenme çalışmalarını yürüten Hüseyin Bayramoğlu ve Musta-

fa Yılmaz'a gittikleri lokalde faşistlerce ateş açıldı. Hüseyin Bayramoğlu aldığı yedi kurşuna rağmen ölmedi ama Mustafa Yılmaz şah damarına gelen iki kurşunla yaşamını yitirdi. Bu olayın şöyle bir özelliği var; arkadaşlarımızın gittiği lokale önce polisler baskın düzenliyor ve korumak için silah bulunduran arkadaşlar oradan ayrılıyor. Beş dakika sonra da faşistler baskın düzenleyerek iki arkadaşımızı vuruyor.

Mehmet Ali Ağca'nın başını çektiği söylenen faşist çete halktan haraç topluyor, faşist olmayanların hayvanlarını çalıyor, bölgede terör estiriyordu. Bu katiller sürüsünün peşine düşen arkadaşlarımız zaman zaman Hopa köylerine de geçmek zorunda kalıyorlardı. Sonunda arkadaşlarımız, faşistlere kuryelik yapan birisini yakaladılar ve döverek onlara "gelin hesaplaşalım" diyerek haber gönderdiler. Bir süre sonra onlar da bizim arkadaşlara yiyecek getiren bir köylüyü yakalamışlar ve onu döverek kendi örgütlü oldukları bir köyde randevu vermişler. Yaşar Kemal'in İnce Memed romanlarındaki durumlara benzeyen bu olayın tek farkı gerçek olmasıydı!

Randevulaşılan yerde karşılıklı silahlar patlıyor, bir kişi ölüyor, iki kişi yaralanıyor. Daha sonra ölenin Sedat Hacıoğlu adlı İstanbul'da kuyumcu soygunu yapmış, adam öldürmelerden aranan Artvinli bir faşist olduğu anlaşılıyor. Mehmet Ali Ağca sanılan şahsın da bu kişi olduğu ortaya çıktı. Bu olaydan sonra Borçka yöresindeki devrimcilere ve halka yönelik saldırıların bittiği söylenebilir.

Sedat Hacıoğlu'nun ölümüyle bir bölgede olaylar son buluyorsa, oradaki tüm olayların planlayıcısı bu adammış diyebilir miyiz?

Sedat Hacıoğlu planlayıcı mıydı bilmiyorum ama bu olaydan sonra o çete dağıldı. Çetenin dağılması da birçok devrimci ya da demokrat insanın ölmesini engellemiştir.

Daha sonra Şavşat'ta yaptığımız il toplantısına Mevlüt arkadaşı da dahil ettik. Borçka ve Murgul köylerinde faşistlerin örgütlülüğü gelecek planlarımız açısından önemliydi. Bu bölgede belli kadrolarımız olmasına rağmen kitle temelimizin zayıf olduğunu gördük. Kitle temelini güçlendirmek için, Şavşat sorumluluğunu yürüten ve orada güzel çalışmalar yapan Ensar Karahan adlı arkadaşımızı Borçka Murgul tarafına gönderme kararı aldık. Ensar, zaten Borçka Ticaret Lisesi'ni bitirmiş ve o bölgelerde daha önce bulunmuş bir arkadaşımızdı.

Ardanuç Mitingi (22 Mart 1980)

Ardanuç

Bu yürek
kavgaya alışık,
Bu yürek zulümle tanışıktır
Vurun, ha çocuklar vurun!
Bu yürek ölümle barışıktır.

Kenan Özcan

Ardanuç'a gittiğimde bir Trakyalı, Kırklarelili olarak yabancılık çekmemiştim. Okuma yazma oranının yüksek olması, insanların sakin yapıları birbirine benziyordu.

Ardanuç'un girişindeki Poşa Mahallesi de Kırklareli'ndeki Roman Mahallesi'ne benzer. Bu mahallenin dışında da bir çeşitlilik yoktur. Artvin'in diğer bölgelerinde Gürcüler, Lazlar, Hemşinlilerden oluşan topluluklardan bu yanıyla farklılık gösterir. Sert ancak agresif olmayan insanlarıyla da dikkat çeker.

Ardanuç'a gitmeden önce bazı bilgiler almıştık. Bölgede bizim arkadaşlarımızın yanı sıra, etkili sol güç olarak CHP ve çok etkili olmasalar da Acilciler vardı. Yaşathak Aslan'ın da içinde olduğu orman köyleri ile ilgili çalışmalar Ardanuç'ta da etkili bir şekilde yapılmıştı. Ovacık Köyü'nde yapılan toplantılarda orman köyleri direnişi örgütlenmeye çalışılmıştır. Bu köyde Halkodası da vardı ve örgütlendiğimiz en önemli köylerden biriydi.

Ardanuç'taki örgütlenmemizde öğretmenlerin özel bir önemi vardır. Önde gelen arkadaşlarımızdan biri öğretmen Fahri Taban'dı. Fahri, Süreyya Aydın ve Erdinç Bildirici'yle birlikte TÖB DER yönetimini de

oluşturuyorlardı. Süreyya Aydın daha sonra Acilci oldu; ama bizim genç arkadaşlarımız tarafından sevilen birisiydi ve siyaseten ayrı düşünmemize rağmen TÖB DER içinde arkadaşlarımızın ona desteği sürmüştü. Zamanla Devrimci Yol ile Acilcilerin çalışma tarzlarının farkı ve bu çalışma tarzının karşılığı görülecekti. Ardanuç merkezi ve köyleri tamamiyle Devrimci Yol'cu oldu. Sadece gençler değil, yaşlı insanlar bile kendilerini Devrimci Yol'cu olarak tarif ediyordu.

Ardanuç Mitingi '22 Mart 1980)

Bizim Artvin'de yaptığımız il toplantılarına Fahri Taban arkadaşımız katılıyordu. Orada Fahri'nin yanı sıra Erşan Tahiroğlu, Halit Şahin, İsmail Bayraktar, Tuncer Irmak gibi arkadaşlarımız da çalışmaların içindeydi. Çalışmalar başlangıçta dergi dağıtımı ve satışı, Halkevi'nde eğitim çalışmalarıyla yürütülüyor ve 1978 yılında hızlı bir gelişim gösteriyordu.

Ardanuç'ta MHP ilçe örgütü yoktu; ama Ülkü Ocakları şubesi açılmıştı. 1977'ye doğru işlevsiz kaldığından ve yandaş bulamadıklarından dolayı kapanmıştı.

İlçede CHP'lilerin etkili olduğunu, okuma yazma oranının yüksek olduğunu, esnafın gelir düzeyinin düşük olduğunu söyleyebilirim. Köylerde ormancılık, kerestecilik yoğun faaliyetler arasındaydı.

Öğrencilerin durumu neydi?

Çok sayıda öğretmen olmasına karşın Ardanuç'taki dinamik yapıyı gençler oluşturuyordu ve lise bu açıdan önemliydi. O dönemlerde her tarafta liseli gençlik etkili siyasi faaliyetlerde bulunuyordu. Ardanuç lisesinde gençlerle evlerde eğitim çalışmaları yapmaya başladık. Orada Vedat Coşkun, Öner Tahiroğlu, Cavit Altan, Fikri Kara, Özbil Aras (12

Eylül'de dağda ölen arkadaşlarımızdan), Erdem Şahin, Gürsel Morkan, Fahri Dede, Şaban Karataş gibi arkadaşlarımız vardı. Bu arkadaşlarımız 1978-80 arasında köy çalışmalarına katılacak bir gelişme gösterdiler. 12 Eylül sonrasındaki direnme sürecinde de bu arkadaşlarımızın önemli bir kısmı görev aldı.

Ardanuç TÖB DER'de devrimci öğretmenler etkiliydi. Daha önce söylediğim gibi bizim dışımızda sadece Süreyya Aydın yönetimde idi. Fahri Taban TÖB DER başkanıydı. Ayrıca Elfaz Karagöz'ün başkanlığını yaptığı Tüm Der vardı. Elfaz, Enver Karagöz'ün kardeşiydi. Filiz Demir memur çalışmalarında yer alan bir diğer arkadaşımızdı. Memurlar arasında TÖB DER veya Tüm Der'li olmayan kimse yoktu.

Mahalle çalışmaları yapıyorduk; ama bu çalışmaları İstanbul'daki mahalle çalışmaları gibi düşünme, Ardanuç toplam nüfusu büyük şehirlerin bir mahallesinden bile küçüktür. 7000 civarında nüfusu olan bir yerdir. Zamanla her tarafta dergimizin satıldığı, bildirilerin dağıtıldığı, olaylara karşı duyarlılığın olduğu, bu duyarlılığın adım adım geliştiği ve gün sonunda okul çıkışı güncel olaylara ilişkin korsan mitinglerin yapıldığı bir yer haline geldi Ardanuç.

Her gün bir hareketlilik varmış...

Küçük bir ilçe ve her gün hareketlilik vardı. Bu hareketlilik zamanla çevreye yayılmaya başladı. Kendini CHP'li diye tarif eden esnafın bile artık kendini "devrimci" olarak tanıttığını görmeye başladık. 1979 yılına gelindiğinde CHP yönetimine girecek insanlar bizden destek istemeye başlamıştı. Bizden destek alamayanların kazanma şansı yoktu.

Kadınlar arasındaki örgütlülüğünüz nasıldı?

Kadın örgütlenmesinde başlangıçtaki kadro sıkıntısını Şavşat'tan Zeynep Karaosmanoğlu'nu getirerek gidermeye çalışmıştık. Necla Usta, Gülten Kara, Sevda Demirel, Birsen Kara gibi kadın çalışmalarında öne çıkan arkadaşlarımız vardı ve bunlar köy çalışmalarında da yer aldılar. Bu arkadaşlarımızdan bazıları 12 Eylül sonrası süreçte de mücadeleye devam ettiler.

Ardanuç'ta kavga dövüş yaşanmadığı için kaçağa düşen arkadaşlarımızı buraya yönlendirmeye başladık. Borçka'dan Niko (Recep Önder), Mehmet Çalık; Artvin'den Erdal, Sabri Çavuş gibi arkadaşlarımızı Ardanuç'a gönderip köy çalışmaları için onlardan yararlandık. 29 Ekim 1979 tarihinde Artvin Cezaevi'nden firar eden arkadaşlarımız ortalık yatışıncaya kadar bu bölgede kaldılar.

Ardanuç Dev Yol Davasından Yargılananlar Arkadaşlarıyla
Ayaktakiler: (En arka sıra) Mustafa Böbrek, Erşan Tahiroğlu,
İsmet Akbaba, Kenan Kavak
Ayaktakiler: Tuncer Irmak, Yücel Kaya, Fahri Taban,
Ekrem Demirel, Şener Sezer,
Oturanlar: Vedat Coşkun, Ahmet Çiftçi Sabri Çamur, Özcan Kahveci

Karaborsaya karşı mücadele her tarafta olduğu gibi Ardanuç'ta da yapılıyordu; ama buradaki mücadeleye demokrat esnaf da katılıyordu. Denetim dışında az sayıda karaborsacı olsa da sayıları önemsenmeyecek kadar azdır.

Arkadaşlarımızın siyasi çalışmalarda ihtiyaç duydukları para, gençlerden oluşan 10-15 kişinin inşaatlarda gönüllü çalışmasıyla sağlandı. Bu gençler çalıştıkları işyerlerinde proleterlerin çalışma koşullarını da öğrenmiş oldular.

Emekleriyle geçinmeyi öğrenmişler.

Evet, çok öğreticiydi. Bu çalışmaların yanı sıra, burası orman bölgesi olduğundan, kereste ihaleleri oluyordu ve bu ihalelere bizimkiler de girmeye başladılar. Bu arada köylülerin yardım için topladıkları odunları Kars ve Erzurum'da satarak gelir elde etmeye çalıştık. Toplanan bu paralar hareketin ihtiyaçları için kullanıldı.

1978 sonlarında Artvin'de kurban derilerini biz toplayalım diye düşündük. Ardanuç'taki kurban derilerinin %80-90'ını bizimkiler topla-

mıştır. "Kurban derisi olduğuna göre kurban eti yok mudur?" diye sorduk ve cevap olarak tenekeler dolusu kurban etinden yapılmış kavurma topladık. Yumurta ekmekle, hamsi mevsiminde hamsi ile karın doyuran bölgedeki arkadaşlarımızın yiyecek sorununu bu yoldan gidermeye çalıştık. İhtiyacımızın üstünde kavurma gelince artan kısımları pazarlamayı düşündük. Gelen kavurmaların bir kısmı usulüne uygun hazırlanmadığı için bozulmuştu. Rize, kavurmalı pide yapımı ile meşhurdur. Kavurmaları oradaki pidecilere satmak istedik; ama koyun eti olduğu için satamadık. Bu kurban derisi toplama işi bizim halkla ilişkilerimizin de bir göstergesidir.

Arada bir Ardanuç taraflarına gidiyordum. Bir keresinde Oğuzhan Müftüoğlu da Kars-Ardahan üzerinden Ardanuç'a gelmişti. Ardanuç'taki durumu ve ilişkilerimizi gözlemlemek istiyordu. Sohbetler sırasında Ebral Karagöz, Fahri Taban'ı "Artık bir kuzu kesersin!" diyerek kışkırtıyordu. Fahri de "Kuzu değil, dana bile keseriz!" diyerek karşılık veriyordu. Oğuz'un gözleri fal taşı gibi açıldı ve tepkiyle "Allah ne verdiyse yeriz, ne diyor bunlar?" dedi. Ama lafın çok, icraatın yok olduğu dönemlerdi! Kısacası kuzu kesilmedi, ballı kuymaklı bir yemek yemiştik.

Köy çalışmalarına önceden başlamıştık; ama 14 Ekim 1979 seçim çalışmalarıyla bu faaliyetler hız kazandı. Artvin'de senato seçimi vardı ve biz seçimleri boykot etmiştik. Bu "Seçimleri Boykot Et!" çalışmaları Ardanuç'ta da güzel geçti. Toplantı yapmadığımız üç köy dışında Ardanuç'ta çalınmadık kapı bırakmamıştık. Cuma namazı çıkışlarında çalışmalarımızın ana fikrini, seçimleri neden boykot ettiğimizi, diğer partilerden farkımızı halka anlatıyorduk. Halkı zorlayıcı herhangi bir tavrımız yoktu. Başarılı bir çalışma yaptığımızı söyleyebilirim.

Sonuç! Boykot oranı nasıldı?

Boykot oranı yüksekti ve seçimi AP kazandı. Seçime katılma oranını ciddi bir şekilde etkilediğimiz yerlerden biridir Ardanuç.

Katılsaydınız siz kazanabilirdiniz, katılmayıp boykot etmeseydiniz CHP kazanabilirdi. Bu boykot AP'ye mi yaradı? Böyle bir değerlendirme yapılabilir mi?

CHP böyle değerlendirmiş olabilir. Biz seçim kampanyasını fırsat bilerek kendimizi anlatmayı, halkımıza devrimci alternatifler olduğunu göstermeyi, demokratik katılımcı bir sistemde halkın kendi gücünün önemini göstermeyi düşünüyorduk. Bunda da başarılı olduk. Bu vesile ile köy çalışmalarında sıçrama yaptığımızı ve seçim çalışmalarının bizi

ön plana taşıdığını söyleyebilirim. Hemen hemen bütün köylerde kendisine "Devrimci Yol'cu" diyen insanlar oluştu. Başka yörelerden gelen insanlar buralarda köy çalışmalarını, köy çalışmalarının nasıl yapılması gerektiğini gördüler. 12 Eylül sonrası dönemde de arkadaşlarımızın bu ilişkileri çok yararlı oldu.

Bu çalışmalar öncesi yörede yavaş yavaş güçlenen bir örgüt yapısı varken çalışmalar sonrası çok güçlü bir yapının oluştuğunu söyleyebilir misin?

CHP ile farkımızın netleştiğini, sempatizan sayımızın arttığını ve bölgede söz sahibi olduğumuzu söyleyebilirim. Bu yönüyle boykot amacına ulaştı denebilir. Biz bağımsız bir hareket örgütlemeye çalışıyorduk. Sol denilince CHP de akla geliyordu ve biz CHP'nin özünde sol olmadığını göstermek istiyor, halk nezdinde bunun karşılığını görmeyi arzuluyorduk. Bu boykotun AP'ye yarayacağını, CHP'nin bunun propagandasını yapacağını biliyorduk. Bu başlı başına bir handikaptı ve bunu aşmak kolay değildi! Biz bunu aşarak başarılı olduk ve halk nezdinde sıçrama yaptık.

Seçimlerden sonra esnaf içinde de çalışmalara başladık. Ardanuç'a gittiğimde Fahri "Seni bir yere götüreceğim" diyerek koluma girdi ve bir pasajın üst katındaki bir terzi dükkanına götürdü. Çaylar, kahveler söylendikten sonra konuya girdik. Fatsa'da Terzi Fikri belediye başkanlığını kazanmıştı, Ardanuç'ta da Terzi Yusuf aday olmayı düşünüyordu. Yusuf iğnenin ucuyla yaşamını sürdüren emekçi bir insandı ve Fikri Sönmez'in başarısı onu yüreklendirmişti. Sosyal olayları değerlendirmeye hevesli, candan bir arkadaşımızdı. Bizim açımızdan da olabilecek bir durumdu. Bu arada bir esnaf komitesi oluşturmuştuk. Bu komitede Yusuf Demirci (Terzi Yusuf) de vardı ve bu komitedeki tek terzi Yusuf değildi, Terzi Bilal ona eşlik ediyordu. Cahit Altan genç arkadaşlarımızdan birisiydi ve esnaflar arasında çalışıyordu. Onun "Seçimlerde iki terzinin bizim adımıza rekabet ettiğini düşünebiliyor musun?" dediğini ve bunun bizim aramızda espri konusu olduğunu hatırlıyorum. Kısacası komite çalışmaları sonucu esnaf içindeki örgütlülüğümüz de artmaya başladı.

Ardanuç'ta fazla miting yapmadık; ama Murgul'daki mitinglere fazla sayıda katılımcı gönderdik. 23 Temmuz 1979 Şavşat mitingine (katliamın yapıldığı miting) de 2500 kişi ile katılmıştık. Ardanuç'ta fazla sayıda miting yapmadık dedim; ama liselilerin hemen her olayın ardından yaptığı korsan gösterileri hesaba katmadım. 22 Mart 1980 tarihin-

de sadece Ardanuç ve köylerinin katıldığı" Pahalılığı, Faşist Baskıları Protesto Mitingi" düzenledik. Artvin ve diğer ilçelerden gelen kırk-elli temsilciyi saymazsak kadın, erkek, yaşlı genç insanlar futbol sahasını hıncahınç doldurdu. Jandarmalar kendi arasında "Ardanuç'ta kimse kalmadı, herkes burada" diyormuş. Arkadaşlarımız 7500 kişinin katıldığını söylemişti.

Ardanuç'ta Halkevi ve resmî olarak açılmış dört tane de Halkodası vardı. Bu Halkodaları, Irmaklar, Ovacık, Bulanık ve Aydınlı'daydı. Bu resmî olarak açılmış odaların dışında köylerin % 80'inde oturma odaları, toplanma odaları şeklinde oluşturulmuş veya inşa edilmiş yerlerimiz vardı.

1978'den sonra daha organize bir şekilde köy çalışmaları yapmaya başladık. Bu çalışmaları TÖB DER'deki köy öğretmenleri ve lisede okuyan köylü öğrenciler aracılığıyla yapıyorduk. Bu gençler köylerine döndüklerinde dergi götürüyor, eğitim çalışması yapıyor ve köylülerle ilişkileri geliştiriyordu.

Daha önce Fatsa'da köy çalışmalarına öncelik verdiğimizi söylemiştim. Ardanuç ve Şavşat da köy çalışmalarına öncelik verdiğimiz yerlerdendir. Bu köy çalışmalarını bölgelere ayırmıştık. Aşıklar, Müezzinler, Konaklı, Boyalı, Kaşıkçı, Harmanlı köylerini bir bölge olarak tasarladık ve buraya İsmet Akbaba adlı arkadaşımızı gönderdik. Orada, Aşıklar Köyü'nde bir arkadaşımızı köy muhtarı dövmüştü. Bu olayı soruşturmak ve sorunu çözmek üzere Ardanuç'tan bir arkadaşımızı gönderdik. Köy Okulu'nda bir toplantı düzenlendi. Toplantıya köylüler, muhtar ve muhtarın oğulları katıldı. Muhtar despot bir adamdı ve tarlalarında köylüleri zoraki ve ücretsiz çalıştırıyordu. İnsanlar muhtarın işlerini yapmaktan kendi işlerini yapamaz olmuşlardı. Olup bitenler muhtara anlatıldıktan sonra "Kimseyi ücretsiz çalıştırmayacaksın, kimseye baskı yapmayacaksın, köylülerden ve dövdüğün gençten özür dileyeceksin" denildi.

Muhtarın prestijini yerle bir eden bir konuşma olmuş.

Muhtar itiraz edecek olunca ona sertlikle karşılık verildi ve sonuç olarak özür dileyerek bir daha benzer olayların gerçekleşmeyeceğine dair söz verdi. Bu arada toplantıyı yapan arkadaşımız o bölgede çalışmalara başlamıştı. Muhtar ise alışkanlıklarından vazgeçememişti. Aynı olaylar tekrar edince köyden kovuldu ve arkasına bile bakmadan köyü terketti!

Ardanuç'un Irmaklar yöresinde de Aşağı Irmaklar, Yukarı Irmaklar, Cevizli, Kutlu, Karsniya, Hisarlı, Petokan gibi köyler vardı. Bu köylerde

Mehmet Çalık, Erşan Tahiroğlu, Özcan Kahveci ve Ahmet Çiftçi (1979 da Ardahan'da kaçak durumuna düşünce bölgeye gelmişti) gibi arkadaşlarımız başarılı çalışmalar yapmışlardı.

Bu arkadaşlarınız o bölgede kurulan ilişkileri geliştirmek üzere mi, sıfırdan başlamak üzere mi oralara gittiler?

Oralarda ilk çalışmalar TÖB DER'li öğretmenler ve Ardanuç ya da başka yerlerde okuyan öğrenciler tarafından yapıldı. Bu arkadaşlarımız bulundukları bölgelerde bazı ilişkiler geliştirdiler. Özellikle öğrenciler köylerine gittiklerinde dergiler götürüp bu dergiler üzerinden tartışmalar başlattılar. Köylerdeki sorunlara çözüm buldular, öneri getirdiler ve kalıcı ilişkiler kurdular. Köy çalışmaları bu ilişkiler üzerinden geliştirilmiştir.

Sempatizan ilişkilerini kadro ilişkileri haline getirmeyi mi planladınız?

Doğrudur; ancak sadece gençler değil. Aileler ve halktan insanlarla da ilişkilerimizi geliştirmeyi planladık. Bazı başarılar da kazanınca bu yolda hızla ilerledik ve kitleselleşmeye başladık. 1979 seçimlerinde sadece köylerde değil, ev ev dolaşarak, konuşmadık insan bırakmayarak çalışmalar yaptık. Seçim çalışmaları vesilesiyle hem neden seçimleri boykot ettiğimizi anlatmaya çalıştık hem de siyasi yapımızı, yapmak istediklerimizi, yaklaşımlarımızı, çözüm önerilerimizi halka anlattık ve onların sorunlarını saptamaya çalıştık. Hiçbir şekilde zorlama yapmadık, halkımızı ikna etmek temel şiarımızdı.

İlk günden itibaren ortak çalışmalar yapmaya başladık. Genç arkadaşlarımız önceliği yaşlı ve yardıma muhtaç insanlara vermek üzere çalışmalarda (ot biçme vb.) yardımcı olmaya başladılar. Kadın ve erkeklerin birlikte yaptığı bu işlerde, örneğin; erkekler ot biçerken, kadınlar da ot topluyorlardı.

Yaşlılar ve yardıma muhtaç kişilere öncelik vermek kaydıyla herkese yardım eden bir organizasyonu oluşturdunuz?

Evet, yoğun emek sarfedildi Bu arada durumu iyi olan insanlardan da yaptıkları işin karşılığında para da aldılar ve bu paraları devrimci hareketin ihtiyaçları için harcadılar. Bu çalışmaları Ardanuç'un diğer yörelerinde ve Şavşat'ta da yaptık.

Köylerin en önemli sorunlarından biri de sınır kavgalarıdır. Bu kavgalar daha çok yayla, orman ve mera sınırları nedeniyle çıkar. Arka-

daşlarımız köylerdeki yaşlı ve akil insanların hakemliğinde sınırları eski halleriyle belirlemeye ve bu gereksiz husumetin giderilmesinde herkesi mutlu edecek çözümler bulmaya çalıştılar. Çözümlerin inandırıcı olması için de daha önce çıkarlarını koruduğunuza onları inandırmanız gerekiyordu. İki köy arasındaki sorunu çözdüğünüzde, bu diğer köyler için örnek olur ve sorunları çözmenizi kolaylaştırır. Aşıklar ve Konaklar köyleri arasındaki yayla sorununu önce köylülerle tek tek, sonra bütün köylüleri bir araya toplayıp tartışarak çözen arkadaşlarımız sorunların çözümünde diğer köylere örnek oldular. Her iki köyün yaşlılarını dinleyip, sınırlar konusunda ortak düşünceleri bir araya getirip uzlaşma yolu arandığında, sorunun çözüldüğünü mutlulukla gördüler.

Bu kararlar bazen devrimcilerin çok istediği kararlar olmayabiliyordu; ama arkadaşlarımız bu kararları her zaman uyguladı.

2012 yılında Ardanuç'ta Bulanık Köyü'ne birlikte gittiğimizde, oradaki arkadaşlarımız "Bu camiyi biz onarmıştık. O zamandan bugüne kadar bu camiye kimse çivi çakmadı!" demişlerdi.

Temmuz 2013'te Bulanık köyüne ben bir kez daha gittim. Bu kez yanımda Kamile Kaya isimli genç bir arkadaşımız vardı.Bir köylü beni camiye götürdü ve "Anladığım kadarıyla sen Fahri Dede ve Gürsel Morkan'ın arkadaşısın, bu cami tarihi bir yapı ve bunun tamiri için başvurmadığımız makam kalmadı! Camimizin tamiri için bize yardım edin!" diyerek camiyi gezdirip bana bazı bilgileri verdi.

Vedat Coşkun eskileri temsil ederken Kamile de yenileri temsil ediyor. Değişen bir şey yok!

30 yıl sonra bile devrimcilere güveniyorlar. O gün toplanan halk komitesinde sorunlar tartışıldığında "Bizim tek sorunumuz var, camimizi tamir edin" diyenlerin bu isteğine devrimciler karşı duramazdı. Halk komitesinden çıkan karar bağlayıcı bir karardı ve devrimciler buna uymak zorundaydı. Nitekim bu karara uyarak camiyi tamir ettiler. Doğru bir iş yapmış olmalıyız ki, bugün bile devletin çözemediği sorunlarını devrimcilere havale edebiliyorlar!

Kısacası bizim anlayışımız hemen kabul görmedi. Bazen arkadaşlarımız kalacak yer bile bulamadılar; ama zamanla sorunlara çözüm bulup onların yanında olduğumuzu gördükçe halkın evleri bizim evlerimiz oldu. Yiyeceklerini bizimle paylaştılar ve bizi kendi evlatları olarak gördüler.

Ardanuç'taki diğer köy bölgeleri Danzot, Aydınlı, Peynirli, Ekşinar, Tepedüzü, Bereket, Ovacık köylerinden oluşmuştu. Bu bölgede Erşan

Şahin, Elyasa Gümüş, Erşan Tahiroğlu, Halit Şahin gibi arkadaşlarımız çalışıyordu. Ovacık'ta Halkodası kurulmuştu. Bu Halkodası'nda ilk orman direnişinin kararları alınmıştı. Bazı köylerde resmî Halkodaları yoksa bile köy odaları Halkodası haline getirilmişti. Bu odalarda köyün ihtiyaçları saptanıp ortak kararlar alınabiliyordu. Cuma günleri cami önleri de bizim toplandığımız yerler arasındaydı. Cuma namazı çıkışlarında arkadaşlarımız köy halkıyla sohbet edip sorunları belirliyor ve siyasi gündeme ilişkin tartışmalar yapıyordu.

Harmanlı-Kızılcık bölgesinde Şaban Karataş, Fikri Kara ve Nizamettin Budak çalışıyordu.

Bulanık hattında Bulanık, Güleşen, Karlıca, Geçitli, Tosunlu gibi köyler vardı ve buralarda Vedat Coşkun, Fahri Dede, Gürsel Morkan, Öner Top, Cengiz Top ve Artvin'den kaçak olarak gelen Sabri Çamur çok yararlı çalışmalar yaptılar. 12 Eylül açık faşizmi sonrası arkadaşlarımız buralarda ihbar almadan uzun süre barındılar.

Arkadaşlarımız Ardanuç köylerinde "Yayla Şenlikleri" düzenlediler. Bu kültürel etkinlikler aracılığıyla halkla daha sıcak ilişkiler geliştirdiler.

1980'de 1 Mayıs kutlamaları yasaklanmıştı ve biz korsan gösteriler organize ediyorduk. Ardanuç'ta 22 Mart'ta 7000 kişilik böyle bir miting organize etmiştik. 29 Nisan'da da Ardanuç'ta 4500 kişinin katıldığı 1 Mayıs kutlaması yaptık. Köylerden de geniş katılım olmuştu.

Fatsa'daki örgütlenmeyi anlatırken "Kahve konuşmaları yapıyor, bildiriler dağıtıyor, köy köy dolaşıp sorunları (fındık vs.) dile getiriyor, bu çalışmaları bir mitingle sonlandırarak yaptığımız çalışmaların sonuçlarını kontrol ediyorduk" demiştin. "Ardanuç ve Şavşat, Fatsa'dan geri değildir, hatta daha ileri yanları da vardır" şeklinde bir ifade kullanmıştın. Ardanuç'ta böyle çalışmalar yaptınız mı? Yoksa daha farklı bir yöntem mi denediniz?

Ardanuç bu açıdan talihsiz bir ilçedir. Burada miting yapmaktan çok diğer ilçelerdeki mitinglere kitle desteği sağlamıştır. Ardanuç'taki mitinglere ise dışarıdan destek gelmemiştir. Şavşat, Artvin ve Murgul'daki mitinglere Ardanuçlular geniş katılımla destek vermişlerdir.

Tekrardan kaçınmak için söylemedim; ama sorunlar aynı olmasa bile, burada uyguladığımız yöntem de Fatsa'dan farklı değildir. Köy çalışmaları, konuşmaları burada da yapılmış, ev ev dolaşılıp propaganda çalışmalarına ağırlık verilmiştir. İzinli gösterilerin olmadığı dönemde ise hemen hemen her gün okul çıkışlarında liseliler korsan mitingler yapmıştır. Liselilerin yaptığı bu gösteriler Artvin, Şavşat ve Borçka'da da

yapılmıştır. Bu yöntemi uygulamadığımız yerler bizim güçlü olmadığımız yerlerdir.

En güçlü olduğunuz yerlerden biri de Ardanuç'tu ve burada çok sayıda kadın da vardı. Neden burada bir kadın derneği kurmadınız?

Ardanuç mitinginin fotoğraflarına baktığında çok sayıda kadının katıldığını görürsün. Burada kitlesellik açısından bir sorun olmadığını söyleyebilirim. Kadın hareketi açısından kadrolaşmamız biraz daha geç başlamıştır. Kavga ve döğüş gibi sert mücadele tarzı ister istemez erkekleri daha öne taşıdı. Kadınlar arasındaki kadro çalışmalarımız daha sonraki dönemde gelişti. Bu çalışmaları bir dernek çatısı altında toplayabilirdik ve bunu yapacak kadın arkadaşlarımız da vardı. Mitinglere katılan kadın sayısının fazlalığı kadınların başarısıdır. Giresun ve Artvin'deki kadın dernekleri kadınların önerisi ve çalışmalarıyla kuruldu. 1979'da Şavşat'ta da Devrimci Kadınlar Derneği oluşturuldu.

Şavşat Mitingi (1979)

Şavşat

yine de
hiç bitmedi
yüreklerindeki mavi ihtimaller
yaralı toprakların
yaralı gençleriydi onlar
dönüp yüzlerini serin sulara
çıplak bedenleriyle
ateş köprülerinden geçtiler
ama nasıl ge(n)çtiler

Ünal Yıldırım

Şavşat insan, özellikleri bakımından bir yanıyla Ardanuç'a benzer. Tek farklı yanı Meydancık taraflarında Gürcülerin bulunmasıdır. Okuma yazma oranı açısından Şavşat, Ardanuç'tan geri değildir. Şavşat'ta üç tane kitap-kırtasiye dükkanı vardır ve bu insanlar bu işle rahatlıkla yaşamlarını sürdürüyorlardı. Bizim etkili olduğumuz dönemden önce de Şavşat halkı okumayı sevmekteydi. Fakir Baykurt *Efkar Tepesi*'nde Şavşat'ı anlatır. Orada iyi öğretmenlerden oluşan bir öğretim kadrosu vardı. Düz lise ve İmam Hatip Lisesi'ndeki öğrenciler ülke çapında başarı kazanıyordu. Erdem Aydın "Bizim dönemimizde (1975-1976) lise 22 mezun vermiş, 18'i tıp fakültesi dahil olmak üzere kalburüstü üniversitelere girmişti" diyordu.

Onlardan birisi de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun olan Savaş Köyü'nden Şengül Yıldırım (Kılıç)'tır.

Şengül Cerrahpaşa'ya, Erdem de önce Hava Harp Okulu'na sonra da İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girmiş. Bu, oradaki öğrenimin başarısının bir göstergesidir. Oradaki gençler, kitap kurdu denecek kadar kitap okumayı çok seven insanlardı.

1977 öncesinde Şavşat'ta CHP başta, Devrimci Gençlik, Devrimci Yol ve Halkın Kurtuluşu olmak üzere solun bir ağırlığı vardı. Bir tarafta Yaşathak Aslan, Adnan Keskin gibi Devrimci Yolcular, diğer tarafta Doğan Akhanlı ve Turgut adlı arkadaşların başı çektiği Halkın Kurtuluşu sosyalist sol adına örgütlenmenin başını çekiyor, TÖB DER, Halkevi gibi derneklerde tartışmalar düzenliyordu.

Orman köylerinin ve orman direnişinin örgütlenmesiyle birlikte Devrimci Gençlik-Devrimci Yol'un etkinliği artmaya başladı. Şavşat'ta artık sol denilince Devrimci Yol akla geliyordu.

Ardanuç'tan farklı olarak Şavşat'ta faşistler de var...

12 Mart'tan sonra Türkiye'nin ilk siyasi cinayetlerinden birinin işlendiği yerdir Şavşat. 12 Haziran 1975'te öğretmen Hasan Şimşek faşistler tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. 1977 Mart ayında da Vural Ural, yine faşistler tarafından öldürülmüştür. Pınarlı (Suloban) Köyü 2000 nüfusuyla Şavşat'ın en büyük köylerinden ve faşistlerin etkili olduğu köylerden biriydi. Zamanla oradaki arkadaşlarımızın yoğun çalışmaları sonucu faşistler bu bölgeyi terketti. Meşeli son döneme kadar faşistlerin etkili olduğu köylerden biriydi ve faşistler Şavşat merkezinde de etkili olmaya çalışıyordu.

Bizim örgütlenmemize çekirdek oluşturan kuruluşların başında Halkevi gelir. Şavşat'da Halkevi, TÖB DER vardı ve TÜM DER kuruluyordu. Daha sonra, 1979'dan sonra da Lise Der oluşacaktı. Lise Der'in salonunda 200-300 kişilik toplantılar yapılabiliyordu. Düğün salonu gibi kocaman bir dernek lokalleri vardı. 1979'da İŞÇİ-DER kurulmuştu. Arkadaşlarımızın yoğun çabalarıyla İmam Hatip Lisesi'nde de devrimci kadrolar oluştu. Fatsa ve Pazar İmam Hatip Liselerinden sonra, Şavşat İmam Hatip Lisesi'nde de devrimci öğrenciler yetişiyordu.

Arkadaşlarımız Halkevi'nde 6 Mart 1978'de halk türküleri konserlerinin yanı sıra Hasan Hüseyin Korkmazgil'in *Ağlasun Ay Şafağı* şiirini oyunlaştırarak Şavşat ve köylerinde oynamaya başladılar. Bir şiirden tiyatro oyunu yaratmak ciddi bir meseleydi; ama arkadaşlarımız bunun altından kalkmayı ve başarılı oyunlar sergilemeyi de becerdiler. Koro oluşturup bu koroyla köy köy dolaşarak konserler verdiler.

Şavşat'lı Devrimci Yol'cular arkadaşlarıyla
Ayaktakiler: Sedat Gül, Sinan Demir, Şener Açıkgöz, İbrahim Aydın, Tümay Durukan, Yalçın Temur, Başir Çavuş, Yücel Kaya
Oturanlar: Salih Karagöz, Etem Kara, Erdirç Küçükaltın, Metin Bahçe, Metin Aydın, Emin Karaosmanoğlu, Sedat Kalyoncu

1977-78'de düzenlediğimiz "Selda Konserlerini" Şavşat'ta da yaptık. Başarılı ve güzel bir konser olduğunu söyleyebilirim.

Selda konserlerini Artvin'de sadece Şavşat'ta mı yaptınız?

Artvin'in merkezinde de yaptık. Diğer yerlerde de yaptık. Tekrardan kaçınmak için söylememiş olabilirim. 16 Haziran'da "Halk Gecesi" düzenledik ve *Köyde Uyanış* adlı bir oyun sergiledik. Bu oyunu da turnelerle köylere taşıdık. Yerel ozanlarla şarkılı türkülü konserler düzenledik. Kısacası Halkevi kültürel bir görevi de yerine getiriyordu. Köylerdeki bu konser ve tiyatro turneleriyle birlikte *Devrimci Yol* dergileri de dağıtılıyor ve kültürel çalışmaların yanı sıra siyasi tartışmalar da yapılıyor, fikirlerimizi köylere taşıyorduk.

Oyun veya konser öncesi kahvelerde sohbet toplantıları yaptınız mı?

Elbette. Artvin'lilerin hemşehrilik bağları çok güçlüdür. Bu turneler sırasında arkadaşlarımıza çok destek verdiler. Bu çalışmaları kendi köylerine taşımak için adeta yarıştılar. Bu arada yazılamalar da yapılıyordu. Bu sayede dağ taş sloganlarımızla donatıldı.

Kısacası devrimcilerin sorunların çözümündeki rolünü bu çalışmalar sonucu anlatabildik diye düşünüyorum. Halk bir sorunu olduğunda çözüm merkezi olarak devrimcileri görüyordu.

O dönem Halkevi'nde Adnan Keskin, Turgut Keskin, Nedret Ural, Bülent Karaosmanoğlu, Zeki Ciner, Ensar Karahan, Pertev Aksakal gibi arkadaşlarımız başarılı çalışmalar yaptılar.

Faşist Baskıları Protesto Mitingi (23 Temmuz 1979)

Ben zaman zaman Şavşat'a da gidiyordum. 1978 yılında orman köylüleri ile ilgili bahar aylarında bir miting düzenlemiştik. O dönemde fazla miting de yapmıyorduk ve bu mitingi gözlemlemek istiyordum. Şavşat'a girdiğimde oldukça büyük bir kalabalığın toplandığını ve kuyruğun uzayıp gittiğini görmüştüm.

Bu dönemde orman köylüleri ile ilgili çalışmalar arasında haşere işçilerini örgütlememizi sayabilirim. Bu insanlar birkaç aylığına, mevsimlik işçi olarak istihdam edilirdi. Çok az para almalarına karşın, sigortaları yoktu ve üstelik hakettikleri paraları da zamanında alamaz-

lardı. Şavşat dışında kurulan çadırlarda yaşarlardı. Arkadaşlarımız bu insanların sorunlarına ve çözümlerine ilişkin saptamalar yaparak bu çadırlarda işçilerle dostluklar kurdular. Akşamları iş dönüşü yapılan sohbetlerde onların sorunlarının çözümüne ilişkin yaklaşımlar gösterdiler ve Devrimci Yol'un genel siyasi yaklaşımlarını bu insanlara anlattılar. Bu çalışmalar sırasında jandarmalar geceleri çadırlara baskın yapıp işçilerle devrimcilerin arasına girip direnişi kırmak istiyorlardı. Buna rağmen bu çalışmalar sonucunda bir "Orman İşçileri Direnişi" örgütlediler. Ödenmeyen ücretler, düşük ücretler, sosyal güvence ve haksız uygulamalara karşı geliştirilen bu direnişe köylerden de geniş destek geldi. Başarılı bir direniş oldu; ama bizim için asıl başarı, bu insanların Şavşat köylerinde yaşamaları sayesinde köylerle doğrudan ilişki kurma yolunun açılmış olmasıydı. Biz 1978'den itibaren köy çalışmalarına ağırlık vermeye başladık. Zamanla köy çalışmalarında ustalaşan arkadaşlarımız belirginleşmeye başladı.

Şavşat-Orman İşçileri Direnişi (1978)

Bu arada Şavşat'ın sorumluluğuna, Adnan Keskin Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne gidince, Yusufeli'den Erdem Aydın'ı getirdik. Yusufeli-Erzurum yolu üzerinde büyükçe bir içe olmasına rağmen Şavşat hızla gelişebileceğimiz bir yerdi. Erdem'in yanı sıra Ensar Karahan, Pertev Aksakal ve Zeki gibi arkadaşlarımız Şavşat'ta çalışmalara katıldılar. Pertev, Eğitim Enstitüsü'nü kazanmasına rağmen göndermemişiz; o da gitmemiş.

Bizim başarılı çalışmalar yaptığımız yerlerden biri Şavşat orman köyleridir. Şavşat'ta da buğday ekimi yeterli değildir. Halk buğday ihtiyacını

Toprak Mahsulleri Ofisi kanalı ile alırdı. Ofis bu dağıtım işini ihtiyaca göre değil de keyfi bir şekilde yapardı.Arkadaşlarımız bu alım işlerinin düzenlenmesinde Tüm Der'li memurların desteğiyle çok olumlu sonuçlar almışlardı. İhtiyaçların belirlenmesi ve dağıtımında aktif rol alarak keyfi davranışları ortadan kaldırdılar. İhtiyaca göre ve adaletli dağıtım yapıldığını gören diğer köylerin de çözümü arkadaşlarımızda araması bizim köy çalışmalarımızın önünü açmıştır. Halkevi giderek köylülerin sorunlarını anlattıkları ve çözüm aradıkları bir merkez haline geldi. Doktor arayan, hastahaneden randevu alamayan, dilekçe yazdırmak isteyen, devletle işi olan herkes Halkevi'ne uğrayıp devrimcilerden yardım istemeye başladı. Arkadaşlarımız olanakların elverdiği ölçüde bu istekleri karşılamaya çalıştı.

1979 yılına girdiğimizde Şavşat köylerinde de örgütlüydük. 1979 1 Mayıs'ında Şavşat'ta 8000 kişiyi toplayabilecek bir potansiyele ulaşmıştık. Artvin'de iki yerde miting yapmıştık. Murgul'da 4500, Şavşat'ta 8000 kişi topladık. Mitinge katılan Ardanuç ve Şavşat nüfusunu düşündüğümüzde bu oldukça büyük bir katılımı ifade ediyordu. Şavşat'ın bütün köylerine dergi gönderiyorduk ve gönderdiğimiz dergiler hiçbir zaman yeterli olmadı. Sıkıyönetim yasaklamaları nedeniyle yeterli baskı sayısına ulaşamadığımız, basmakta zorlandığımız için bu talepleri karşılayamıyorduk.

Şavşat 1 Mayıs Mitingi (1979)

Bazı illerde basımı ve dağıtımı yasaklanmıştı bildiğim kadarıyla...

Dergi açısından böyle sıkıntılarımız da vardı ve Şavşat'a gönderdiğimiz 1500 dergi yetmiyordu. Dergi içeriğine ilişkin tartışmalar Halkevi'nde, TÖB DER'de, Lise Der'de ve köylerde yapılıyor, diğer taraftan eğitim çalışmaları devam ediyordu.

Faşistlerin etkisi kırılmış, AP'nin etkisi azalmış bir Şavşat her kesimin dikkatini çekmeye başlamıştı. AP'de bakanlık yapan bir siyasetçi devrimciler aleyhine propagandalar yapmaya başlamıştı. Bakanlık yapan bu siyasetçinin bir mektubu elimize geçmişti. Mektupta "İçişleri Bakanı (CHP Hükümeti Bakanı) bizden, yakında komünistlerin icabına bakacağız" gibi ifadeler vardı. Bir süre sonra CHP hükümeti komünistlerin icabına bakmak üzere, Giresun Komando Birliği'ni Şavşat'a getirdi. Bu birliğin komutanı "Şavşat'ı vatan topraklarına katmaya geldik" diyerek halk üzerinde baskı kurmaya başladı.

Vatan topraklarından ayrı diye nitelendirdiği Şavşat'ta köyler kendi aralarındaki sorunları tartaşarak çözebiliyor, karaborsa ve hak ihlallerine karşı önlemler alabiliyor, mera ve yaylaları ortak bir şekilde kullanabiliyordu. Kısacası demokratik bir işleyiş vardı ve bu bölge Türkiye'nin en örgütlü köylerinin olduğu bölgeydi. Bizim örgütlülüğümüzün de en ileri olduğu yerlerden biriydi ancak fincancı katırları ürkmüştü.

Şavşat Katliamı

Komando birliği gerekli gereksiz aramalara başladı. Askerler alışveriş yaptıkları esnafa para ödememeye, isteyenlere zor kullanmaya, sokaklarda gençleri çeşitli bahanelerle dövmeye başladılar.

Bu duruma karşı ne yapacaklarını düşünen arkadaşlarımız esnaf komitesini de kattıkları bir toplantıda "Kepenk ve Kontak Kapatma" eylemi yapma kararı aldılar.

Acil ihtiyaçlar dışında araç kontaklarını kapatınca komandolar baskılarını artırıp köylere de yönelmeye, köylerde ot biçen insanlara terörist muamelesi yapmaya, gerçek anlamıyla terör estirmeye başladılar.

Şavşat Katliamı'nda Ölenler (1978)

Bu durum karşısında arkadaşlarımız 23 Temmuz'da "Faşist Baskılara Son" mitingi düzenleyerek Artvin çapında CHP'nin bu yaklaşımını deşifre etmeyi amaçladı.

Dört-beş arama noktasını geçerek Şavşat'a gelen insanlar 12.00-14.30 saatleri arasında mitingi bitirmişler; ancak miting dağılmaya başladığında 2500 kişilik Ardanuç grubu miting alanına ancak girmek üzereydi. Ardanuçlular TÖB DER'in önüne geldiklerinde komandolar "Dağılın!" komutuyla birlikte halkın üzerine ateş açmaya başladılar. Genel olarak mülayim bir yapıya sahip olan Şavşat ve Ardanuç halkı bu saldırıya karşı ellerine ne geçirdilerse askerlere atarak karşılık verdi. Bu durumda kaçan askerler hükümet binalarına sığındılar. Daha önce "Akıllı olun, olaylara karışmayın, devletle kavga etmeyin!" diyerek nasihat eden İbrahim Aydın'ın babası bile yerden söktüğü kaldırım taşlarını askerlere fırlatmaya başlamıştı. Bu ateş açma sonucu Adil Bilir, Eşref Koca,Atanur Şahin ve Alim Kılıç adlı dört arkadaşımız öldürüldü. Olaylar sırasında kalp krizi geçiren TÖB DER Başkanı Erdem Uzun'un annesi Saime Uzun da yaşamını kaybetti. Komandoların G3'lerle ateş açmasına karşın halk tarafından atılmış tek bir kurşun bile yoktur. Saldırılar sonucu galeyana gelen halk taşlarla kendini savunmuştur. CHP hükümetinin yol açtığı "Şavşat Katliamı"nın bilançosu beş ölüdür.

Giresun'a geri gönderilen askerler gece Artvin'e de sokulmamış ve Artvin'de 3000 kişilik korsan bir gösteri yapılmıştı. Artvin ve ilçelerinde karakollar önünde protestolar yapılıp karakollar ve valilik taşlanmıştı.

Ecevit veya CHP'nin bu olaylara ilişkin değerlendirmesi nasıldı?

Ecevit değil de o dönem CHP Genel Sekreteri olan Mustafa Üstündağ'ın "Hakettiler!" türü bir değerlendirmesinin olduğunu hatırlıyorum; ama komando birliğini de apar topar geri çektiler.

Bu katliam Artvin tarafında yaşadığımız en acı olaydır.

Öldürülenler bilinçli bir şekilde mi, rasgele mi seçilmişti?

Bilinçli olarak tek tek seçildiklerini düşünmüyorum; ama ateş açtıkları kitle devrimcilerden oluşuyordu. Ölenlerden biri Ardanuç'tan gelen bir arkadaşımız, diğeri belediye zabıtasıydı. Şehittin Tırıç'ın öldürülmesi gibi değildi.

Sonuçta mitinge katılma bilincinde olan insanlardı!

Seçme olmasa da ölenler devrimciydi. 23 Temmuz Katliamı halkın direnç göstermesine karşın arkadaşlarımızın moralini bozdu. Bu mo-

ral bozukluğunun nedeni miting güvenliğindeki zaaflarımızdı. Halk askerlere taşlarla saldırırken, kurşunlara hedef olabilirdi, buna önlem almalıydık. Nitekim miting sonrası görevli arkadaşlarımızla ilgili bazı önlemler aldık. Bazı arkadaşlarımızı görevlerini yapamadıkları için eleştirdik.

23 Temmuz'dan sonraki dönemde yoğun kitle çalışmaları yapmaya başladık. 14 Ekim 1979'da yapılacak ara seçimlere yönelik propaganda çalışmalarını Artvin'in diğer bölgelerinde olduğu gibi Şavşat'ta da yoğun bir şekilde sürdürüyorduk.

Ensar Karahan

Olaylardan sonra Şavşat sorumluluğunu Ensar Karahan yürütmeye başladı. Bu dönemde Fehamettin Aksakal Trabzon Eğitim Enstitüsü'nden mezun olmuştu. Bir süre Adapazarı civarında öğretmenlik yaptıktan sonra, devrimci çalışmalar yapmak üzere onu Şavşat'a gönderdik. Rize bölgesinde çalışmalar ve TÖB DER başkanlığı yapan Kâzım Köroğlu hocamız da tayinini Şavşat'a istemişti. Kâzım hocanın, Fehamettin'in gelmesi köy çalışmaları ve liselerdeki faaliyetlerimizin artması Şavşat'ta geniş bir kadronun oluşmasını sağladı. Şavşat merkezinde esnaf komitesi oluşturmuştuk. Bu komitede Midayet Bilgin, Hafız Karaosmanoğlu, Mahmut Ocaklı, Ali Cevizcan gibi arkadaşlarımız görev almıştı. Bu komite esnafla ilgili sorunların çözümüne yardımcı olduğu kadar, her ne kadar karaborsa yoksa da "Karaborsa Mücadelesi"nde de çalışmalar yapıyordu. Sigara karaborsasını önlemek için tekelden sigara alınıp dağıtımı eşit bir şekilde denetlenerek yapılıyordu. Petrol istasyonlarında ise gazyağı dağıtımı denetleniyor ve karaborsaya fırsat tanınmıyordu. Şavşat'ta Esnaf Komitesi ve Halk Komiteleri'nin varlığı karaborsanın önlenmesinde etkili olmamızı sağlamıştır. Kamyon şoförleri de bu çalışmalarda bize çok yardımcı olmuştur. Kamyoncu arkadaşlarımız arasında Hamza Kör'ün adını anmadan geçmeyeyim.

Malların karaborsaya düşmesini engelliyormuşsunuz!

Şavşat'a gidip toplantılar yapıyorduk; ama Ensar bu çalışmaların motor gücünü oluşturuyordu. 1980'e gelindiğinde jandarma karakol komutanı bile "Burada hükümet var; ama asıl etkili olan Ensar Karahan Hükümeti!" demeye başladı. TMO'da dağıtım sorunu varsa, sigara bulunamıyorsa, köylülerin hastanede bir sorunu varsa, başvuru yeri Ensar Karahan'dı. Kişisel sorunların bile çözümü onda aranmaya başlamıştı. Devrimcilerin oradaki çalışmalarının simgesi Ensar olmuştu.

12 Eylül sonrası öldürülen Ensar, mülayim görünüşlü olmasına karşın kavgadan da kaçınmayan bir arkadaşımızdı. Halkla ilişkileri çok iyi olan, sorunları tespit etmekle kalmayıp çözüm yolları öneren, gerektiğinde sorunların çözümü için devrimci kadroları seferber eden bir insandı. Attığını vuran, çok iyi bir atıcıydı. Şavşat'ta toplandığımız bir gün, et pişirmeye karar vermiştik. Arkadaşlarımızı et almaya gönderdiğimizde kasabın kapalı olduğunu söylediler. Ensar'a söylenmemize rağmen kasabı açtıramamıştı. Bunu da onun tek başarısızlığı olarak kaydetmek gerek!

Her işi beceren adam kasap dükkanını açtıramadı!

Et getiremedi ve ana malzemesi sebze olan benim yaptığım çoban kebabına talim ettiler.

Köylere yöneldikçe "Direniş Komiteleri" anlayışıyla öncelikle sorunları tespit ediyor, devrimci kadrolar aracılığıyla bu sorunlara çözüm getirmeye çalışıyorduk. Bu davranışımız halkın sempatisiyle karşılık buluyordu. İlk toplantılarda halkın katılımı az iken, sorunları tespit edip çözüm getirdiğimizde halkın da dili çözülmeye, katılım artmaya başladı. Ardanuç'ta anlattığım gibi ortak ot biçmeden başlayan ortaklaşma çalışmalar yapılıyordu. Kolektif çalışmalar geliştikçe bizim "Direniş Komiteleri", "Halk Komiteleri"ne doğru evrimleşmeye yöneldi. Bu arada köyler ve köylüler arasındaki sorunların çözümünde halka görevler verilmeye başlandı. Yaşlı, başlı köylülerle gençler birlikte çalışıyordu. Zamanla çözülemeyen sorunların çözüm merkezi olarak "Halk Komiteleri" görülüyordu.

Şavşat civarında yiyeceklerin azalmaya başladığı dönemde büyük ve küçükbaş hayvanlar meşe dallarındaki yaprakları yemeye başlarlar. Ağaçların budanacağı dönemde budanan, "neker" denen bu dallar toplanılır ve hayvan yemi olarak kullanılırdı. Arkadaşlarımız bu dalların toplanmasında da köylülere yardım ettiler. Toplanan bu nekerler ihtiyaç miktarına göre köylülere dağıtılırdı.

Bu bir çeşit budama olmalı! Aksi takdirde ağaçların kurumasına neden olur.

Elbette. Asla ağaçlara zarar vermeyen bir budama işlemi. Kolektif yapılan bu işlemin sonucunda adaletli bir dağıtım yapıldığını da söylemiştim. 12 Eylül sonrasında bu işlem bizimkilerin önüne "Neker Komiteleri" suçlamasıyla geri geldi! Suçun içeriği belli değilse de "Neker Komiteleri" oluşturmak deyimi Kenan Evren yönetimi nezdinde kötü bir şeyler yapmakla eşdeğer tutuldu. Arkadaşlarımız bu suçlamaları onurla kabullendiler.

Bu neker işini köylerle birlikte organize ederken dağıtım işini de onların katıldığı toplantılarda düzenliyorduk. Gerek neker toplanması gerek dağıtımı o şarkılı türkülü toplantılarla yapılıyor ve şenlik havasında geçiyordu. Ara verildiğinde *Devrimci Yol Dergisi*'ndeki bir yazı veya güncel bir olay hakkında değerlendirmeler yapılıyordu.

Bu bölgede yapılacak faaliyetler arasında yayla bekçiliği ve koruculuk gibi işler de vardı. Korucular hayvanların bir başkasının tarlasına girmesini engellemenin yanında, bir başka köyün sınırlarına geçmesini engellemek zorundaydı. Arkadaşlarımız hem gelir elde etmek hem

de bölgeyi tanımak açısından bu göreve talip oldular. Bunun dışında çobanlık da yapmaya başladılar. Şalcı, Atalar, Hanek, Ardahan, Posof köyleri, "Cenklerek Yaylası" denen bir bölgeye giderlerdi. Bizimkiler bu yaylada çobanlık yaptılar. Bu bölgede çok hırsızlık olurmuş. Arkadaşlarımızın çobanlık yaptığı dönemden sonra hırsızlıklar giderek azalmaya başlamıştı. Türkiye'nin en nitelikli, en kültürlü çoban ve koruculara bu bölgede dolaşmaya başladı!

Cenklerek Yaylası, diğer bölgelerden gelen ve değişik siyasetlere mensup insanlar yüzünden üst düzey siyasi tartışmaların yapıldığı yer haline geldi. 10-15 köyün bir araya geldiği güzel şenlikler de yapılmaya başlandı. Taner Sametoğlu isimli bir arkadaşımız buraya gelenler arasında Alevi köylerinin yaptığı peynirin yenilmeyeceği söylentisinden bahsetmiş ve bu durumun bizim çalışmalarımızdan sonra kırıldığını da söylemişti.

Oralarda Alevi köyü var mıydı?

Ardahan, Hanak taraflarında az sayıda da olsa vardı. Sadece bu yörede değil, başka birçok yörede de arkadaşlarımız çobanlık yapmaya başladı. Bunlar eğitimli çobanlardı ve gittikleri yerlerde örgütsel eğitim de yapmaya başladılar. Öncelikle gençler, giderek halktan insanlar bu çalışmalara katılmaya başladı.

Siyasal çalışmaların dışında okuma yazma kursları gibi klasik halk eğitimine yönelik çalışmalar da yapıyor muydunuz?

O tür çalışmalar yapıldığını sanmıyorum. Bölgede okuma yazma oranı çok yüksekti.

Çobanlık yapan arkadaşlarımızdan birisi bazı hayvanların Gürcistan tarafına geçtiğini görmüş. Sınırda Türkçe konuşabilen bir subay hayvanları geri gönderip arkadaşımızla dostluk kurmaya çalışmış. Sohbet sırasında arkadaşımız "Biz devrimciyiz, Leninistiz. Bize yardım eder misiniz?" demiş ve bu konu bana kadar intikal etmişti. Kış aylarında iletişim kesildiği için, kar kalktığında görüşmek üzere randevulaşmalarını söyledik. Buluştuklarında ise silah ve mermi yardımı yapıp yapamayacaklarını sormasını istedik. Bir süre bu ilişkileri sürdüren arkadaşlarımız adamların yardım etmek bir tarafa, amaçları doğrultusunda bizi casus olarak kullanmak istediklerini anladı ve "kasap et derdinde, koyun can derdinde" diyerek bu ilişkiye son verdi. "Bunlar bize yardım etmeleri bir tarafa MİT'e bile teslim edebilirler" dedik. Zaten daha sonra 12 Eylül döneminde Gürcistan'a geçen bazı arkadaşlarımızın silahlarını ellerinden alarak geri gönderdiklerine de tanık olduk.

Yani o günlerde entarnasyonalizm diyerek baktığımız manzara o taraftan başka şekilde görülüyormuş!

Öyle olmadığı da görüldü! "Bunlardan bize fayda gelmeyeceği gibi zarar da gelebilir" diye düşünmüştük.

Bizim köy çalışmalarımız başlayınca köylerde "Halkodaları kuralım" diye düşünmeye başladık.

Buna bir açıklık getirelim: Resmî olarak il ve ilçelerde Halkevi, belde ve köylerde ise Halkodası kurulabiliyordu değil mi?

Evet, köylerdeki Halkevi şubesi diye anlayabilirsin. Yapalım dedik; ama nasıl yapacaktık? Köylerdeki gençlerle yaşlıların bir araya gelip tartışacağı, toplanıp konuşacağı bir yere ihtiyacımız var. "Yer gösterilecek olursa ormandan ağaç alma şansımız var, diğer inşaat malzemelerini temin edebiliriz" diye düşünerek yola koyulduk. Gençler amelelik yaptı, orta yaşlılar ustalık öğrendi derken Halkodaları inşasına başladık. Çoraklı'daki Halkodası'nın yapımını bizzat Enver Karagöz gerçekleştirmiştir. Bu bina daha sonraki dönemlerde ortaokul olarak kullanılacak kadar güzel yapılmıştır. Çoraklı dışında Pınarlı, Ceritdüzü, Veliköy, Yukarı Koyunlu, Kirazlı, Kocabey, Düzenli, Kerişli, Savaşköy, Küplüce, Meydancık, Kayadibi, Şalcı, Atalar, Söğütlü Mahallesi, Uludere gibi birçok köyde halkodası kuruldu. Meşeli ve Yavuzköy'de de Halkodaları kuruldu; ama faşistler tarafından yakıldı. Yavuzköy'de tekrar yapıldı. Bu saydıklarım benim aklıma gelenler. Sayamadığım daha birçok köy vardır.

Suloban'lı yaşlı bir köylünün cezaevinden çıktıktan sonra "Tek Yol Devrim" sloganına ithafen "Ben size tek yol yetmez demedim mi? Koca Suloban'a en az üç yol gerekirdi!" söyleminde ince bir mizahi eleştiri vardır. Dağı taşı bu sloganla donattık; ama içeriğini herkese anlatamadık herhalde.

Aktaran: İbrahim Çelik

Halkodaları'nın işlevi nedir?

Köyün sorunlarının tartışıldığı, kararların alındığı bir köy meclisi gibi düşünülebilir. Kadınlı erkekli sohbet edilen, çay kahve içilen, tartışılan bir mekân olarak düşünülebilir. Buralarda siyasi tartışmalar yapıldığı gibi şiir okuma yarışmaları da yapılırdı.

Televizyonun olmadığı bir dönemde kış geceleri herkesin toplandığı yerler olmalı.

Tabii. Gazete haberlerinin yorumlandığı, eğlencenin bol olduğu yerlerdi. Siyasi tartışmalar da yapılıyordu. Başlangıçta az sayıda olsa bile zamanla çok sayıda kadın da bu toplantılara katıldı.

Halkodaları, korucular, çobanlar derken Şavşat ve köylerinde zamanla devrimciler sorunları çözen insanlar olarak tanındılar ve Devrimci Yol'a gönül veren, "Ben Devrimci Yol'cuyum" diyen çok geniş bir kitle oluştu. Bu insanlar mitinglere ve Devrimci Yol'un organize ettiği bütün çalışmalara katıldılar. Bu durum devletin dikkatini de çekmiş olmalı ki komando taburunu o günlerde şiddetin ve terörün yaşandığı yerler dururken sakin Şavşat'a gönderdiler.

Kadın sorunları konusunda kadınlarla çalışmalar yapılıyor muydu? Yoksa sadece siyasi çalışmalar mı yapılıyordu?

Artvin'de kurulan (AKD) Kadınlar Derneğinden sonra 1979'da Şavşat'ta da Kadınlar Derneği kuruldu. Neşe Keskin, Meral Ural, Latife Altun gibi arkadaşlar kadın çalışmalarına emek verdiler.

Şavşat'ta Ensar'ın başında olduğu bir ilçe komitesi oluşturmuştuk. Fehamettin Aksakal, Zeki Ciner, Meral Ural, Neşe Keskin, Bülent Karaosmanoğlu gibi arkadaşlarımız da ilçe komitesi içinde yer aldılar. Daha sonraki dönemlerde Kâzım Köroğlu ve Erdem bu çalışmalara katıldılar. Sedat Gül ve İbrahim Aydın gibi genç arkadaşlarımız da sonraki dönemlerde bazı toplantılara girdiler.

Köy çalışmalarına kimler katıldı?

Çok sayıda arkadaşımız köy çalışmalarında görev aldı. 14-15 köyden oluşan ve Gürcüce konuşan Meydancık yöresinde Temurhan Avcı, İsmail Kamacı gibi arkadaşlarımız görev almıştı. Adnan Keskin de Meydancıklı idi.

Diğer taraflarda çok sayıda köyümüz ve bu köylerde çalışan çok sayıda arkadaşımız vardı. Belli bölgelerde çalışan arkadaşlarımızda zaman zaman nöbet değişimleri oldu. Bu değişimleri 12 Eylül sonrası süreci, başka bir kitapta anlatacağım.

Veliköy yöresinde Fuat Yüksek, Sinan Demir, Nahit Yıldız; Pınarlı Köyü'nde, Kenan Aydın, Emin Karaosmanoğlu, Metin Yüksek görevliydiler. Pınarlı'nın diğer adı Suloban'dır ve burası, nüfusu 2000'in üzerinde olan kalabalık bir köydür. Burada faşistler bir dönem çok etkiliydiler.

1980'e doğru gelindiğinde buradaki faşistlerin etkisi kırıldı ve kitle desteğimizin en yüksek olduğu yerlerden biri haline geldi.

Yukarı Koyunlu yöresinde, Salih Karagöz, Temel Karagöz; Karaköy'de Adnan Karahan görev almıştı. Adnan bizim lise örgütlenmesinde yer alan arkadaşlarımızdan biriydi.

Köprülü Köyü'nde Yücel Acun; Kirazlı Köyü'nde Feramuz Altun, Gürsel Durmuş; Kocabey'de Metin Tokdemir; Ciritdüzü'nde Engin Bakırcı; Kireçli Köyü'nde Tahsin Yazıcı, Naci Demir; Düzenli-Çamlıca köylerinde Özbil Aras sorumluluk üstlenmişti. Özbil de 12 Eylül döneminde mücdeleyi sürdüren arkadaşlarımızdan biriydi.

Küplüce Köyü'nde Halit Pehlivan, Kayabek Yazıcı, Şerafettin Yazıcı; Kayadibi Köyü'nde Metin Temur; Şalcı'da Ebubekir Keskin, Yücel Kaya; Armutlu'da Ertuğrul Ertekin; Söğütlü'de Tuncer Dede, Suat Köroğlu, Naşit Altun, Ersin Köroğlu; Carat'da Ayfettin Yılmaz, Yavuz Köyü'nde Özer Topçu, Yener Turan, Otluca-Çiftlik-Dalkırmaz-Yamaçlı-Arpalı köylerinde Enis Çiçek; Savaş Köyü'nde Reşat Dursun, Laçin Yılmaz; Çavdarlı Köyü'nde Vahdettin Çetin, Turgay Demirpehlivan; Atalar'da ise Mehti Ali Kaya görev almıştı.

Epey geniş bir kadro varmış! Buradan Fatsa gibi yerlere de kadro transferi yaptığınıza göre burası kadro makinesi gibi çalışmış!

Çok geniş bir kadro olduğunu söyleyebilirim. Şavşat'da faşistlerin etkisi kırıldıktan sonra arkadaşlarımız çok yaygın bir örgütlenme faaliyeti içerisine girdi. Okullarda, köylerde örgütlendiler. Bir kısım arkadaşlarımız başka yörelere gitmek zorunda kaldı ve gittikleri yörelerde bu faaliyetlerini sürdürdüler. Evet, Şavşat bir kadro üretim merkezine dönüşmüştü. 12 Eylül sonrasında da çok sayıda arkadaşımız direniş mücadelesine katılmıştır.

14 Eylül 1980'de Şavşat'da Fatsa'dakine benzer bir "Halk Şenliği" organize edecektik. Artvin ilçeleri ve köylerinde şenliğe ilişkin yoğun çalışmalar yapıyorduk. 12 Eylül'le birlikte bu şenlik çalışmaları başka alanlara kayarak farklı bir şekilde devam etti.

Artvin, Ardanuç, Şavşat, Hopa, Borçka ile birlikte devrimcilerin kitleselleştiği bir yerdi. Köyler dahil olmak üzere bu yörede kararlar "Halk Komiteleri" aracılığıyla ve demokratik bir şekilde alınırdı. Buralarda biz doğrudan demokrasinin, halk demokrasisinin temellerini atmaya çalıştık. Kararlar saydam, uygulamalar kolektif bir şekilde yapılırdı. Çözümü ise halkla birlikte planlardık. Orada akıttığımız ter ve sarfettiğimiz emek karşılığını bulmuştur.

Fatsa'da, Ünye'de, Perşembe'de "Çamura Son" kampanyasının izlerini sürmüştük. Şavşat'ta da buna benzer çalışmalar yapıldı mı?

Burada o tür talepler yoktu; ama Neker Komiteleri oluşturduk diye suçlandık. Köylerde ot biçtik ve halkın sorunlarını kendi sorunlarımız gibi düşünüp çözüm bulmaya çalıştık. Çözümler bulduk. İhtiyaçlar farklıydı; ama arkadaşlarımız bu farklılara uygun çözümler geliştirdiler. 1980 yılı yaz aylarına doğru Borçka'daki kitlesel çalışmaları organize etmek üzere Ensar'ı Borçka'ya göndermiştik. Şavşat'taki görevi ise devam ediyordu.

Artvin'de farklı farklı sorunlarla mücadele ederek kitlesel bir güce kavuştuk.

Erdem Aydın'la yaptığımız sohbetlerde, 12 Eylül sonrası Sulobanda 250 kişinin dağa çıktığını, bu rakamın biraz abartılı olduğunu söylemiştim. Daha sonra Sulobandaki arkadaşlarımızdan Emin Karaosmanoğlu "O zaman kadınlı, erkekli dağa çıkan grup 250 kişi değildi, 273 kişi idi" dedi. Bu 273 kişiyi geri çevirmek için epeyce dil dökmüşler.

Aktaran: Sedat Göçmen

Şavşat'la birlikte bu kitap bitti; ama senin sorumlulukların burada bitmedi. Senin sorumluluk alanında olan başka iller vardı değil mi? Örneğin Vezirköprü'yü, Havza'yı anlatmadın. Yeni Çeltek'i, Amasya'yı anlatmadın. Bu kitapta anlatmadığın olayları başka kitap veya projelerde anlatacak mısın?

1979 yaz sonlarına doğru çalıştığım bölgeye ek olarak yeni sorumluluklar üstlenmiştim. Çorum, Tokat ve Amasya sorumluluk üstlendiğim yeni bölgelerdi ve en önemli özellikleri Alevi-Sünni çatışmalarının yoğun olduğu ya da bu çatışmaların körüklendiği yerler olmalarıydı. Benim sorumlu olduğum dönemde "Çorum Olayları" yaşandı. Bölgesel özellikler ve sorunlar açısından da Karadeniz'in kıyı bölgeleriyle bu bölgeler arasında farklılıklar vardır. Tokat'ta, özellikle Turhal'da çok özel gelişmeler oldu. Turhal'da Devrimci Yol hızla gelişti. Amasya, Suluova, Merzifon, Havza hattında Yeni Çeltek Maden İşletmeleri vardı ve bu bölgede Yeraltı Maden İş sendikası, dolayısıyla Devrimci Yol hızla gelişiyordu.

1980 yılında Yeni Çeltek'te devletin uyguladığı lokavta karşılık devrimcilerin Yeraltı Maden İş'te "Üreten Biziz Yöneten de Biziz" diyerek örgütledikleri bir direniş vardır. Suluova, Merzifon, Havza, Vezirköprü,

Gümüşhacıköy bölgesinde de yoğun ilişkiler geliştirmiştik. Bunlar üzerinde de durmadık. 1980 yılında Sivas (Divriği hariç) ve Yozgat bölgesi de benim sorumluluk alanıma girdi.

12 Eylül'de sadece Karadeniz değil, bahsettiğim bu bölgede de neler olduğunu, cezaevi ve mahkemeler sürecinde yaşadıklarımızı ayrıca anlatmak gerekir. Bu süreçte yaşananlar da çok önemlidir diye düşünüyorum.

Karadeniz Bölgesine ilişkin yapılan eleştirilerden biri de "Devrimci Yol'un etkili olduğu bu bölgede faşist cuntaya karşı bir şey yapmadığı" şeklinde. Bu eleştirinin cevabını da ikinci kitapta mı vereceksin?

Evet, bu konuyu orada uzunca anlatırım. Ama şu kadarını söyleyeyim; bunu söyleyenler ya bir şey bilmiyorlar ya da kasıtlı söylüyorlar. Benim sorumlu olduğum bölgede ve diğer bölgelerde Devrimci Yol'cular faşist cuntaya karşı direnmek üzere hazırlanmışlardı ve bunun gereğini yaptılar. Darbeden birkaç yıl sonraya kadar (1985) elinde silah, dağlarda direnen arkadaşlarımız vardı. Yani devrimcilerin yolculuğu 12 Eylül ile bitmedi.

EK 1:
Kitabın Hazırlamasına Katkı Sunan Arkadaşlarımız
(Alfabetik sırayla)

Adil Turan,
Adnan Karahan,
Afet Kara,
Ahmet Cevat Güney,
Ahmet Özdemir,
Ali Alfatlı,
Ali Özcan,
Ali Rıza Sarıyıldız,
Alper Öztürk,
Asım Arı,
Aslan Aslan,
Atıf Özgel,
Aydın Akyazı,
Ayhan Özdemir,
Aynur Tandoğan,
Bahattin Çaldıran,
Bahtiyar Yeşiltaş,
Basri Akçelik,
Beşir Çavuş,
Cavit Altan,
Celal Musaoğlu,
Cemal Aslan,
Cemalettin Büyükaslan,
Cihan Akbaş,
Dursun Öztürk,
Dursun Yıldırım,
Emin Öztürk,
Erdem Aydın.
Erdoğan Kaya,
Ergün Eşsizoğlu,
Erol Kadayıfçı,
Ersin Ergün Keleş,
Ethem Kara,
Fahri Taban,
Fehamettin Aksakal,
Filiz Akyazı,
Gülin Bayraktar,
Hakkı Zabcı,
Halit Yüksel,
Harun Korkmaz,
Hasan Arslan,
Hasan Atakan Şahin,
Hasan Çelik,
Hasan Gürses,
Hasan Işık,
Hediye Çakır,
Hüseyin Gümüş,
İbrahim Aydın,
İbrahim Çelik,
İsmail Hakkı Temel,
İsmet Akbaba,
İsmet Koca,
Işılay Karagöz,
Kadir Alpaslan,
Kâzım Köroğlu,
Kemal Doğan,
Kemal Yankuncu,
Lütfü Burkay,
Mehmet Beyaztaş,
Mehmet Cebecik,
Mehmet Gümüş,
Mehmet Özcan,
Mehmet Öztürk,
Mehmet Uysal,
Melike Çakır Keleş,
Mevlüt Ustabaş,
Mustafa Korkmaz,
Mustafa Meriç,
Müzekkir Saymaz,
Nusret Durak,
Osman Baran Can,
Osman Nuri Telatar,
Osman Yıldız,
Ömer Karagöz,
Pertev Aksakal,
Raci Yeşilbaş,
Recep Demirci,
Recep Hisar,
Recep Memişoğlu,
Rıza Güney,
Sabahattin Akyazı,
Selahattin Şimşek,

Sevim Kolçak,
Seyhan Özgel,
Sırrı Yumbul,
Suat Baysal,
Şennan Kara,
Şerafettin Çelik,
Şerefnur Arı,
Şermin Can,
Taner Sametoğlu,
Tarık Günlü
Temel Kerimoğlu,
Temel Topal,
Vedat Coşkun,
Yalçın Taştan,
Yaşar Durmuş,
Yaşar Kesiroğlu,
Yaşar Terzi,
Yener Aksu,
Yunus Isın,
Yusuf Sönmez,
Yücel Kaya,
Zekeriya İnan,
Zeki Kansız,
Zeki Öztürk,
Ziya Gül,

EK 2:
KRONOLOJİ

12 Mart 1971	Askeri muhtıra verildi. Süleyman Demirel Hükümeti istifa etti. Nihat Erim'e hükümet kurma görevi verildi.
03 Eylül 1971	TÖB DER kuruldu.
20 Eylül 1971	TÖS kapatıldı.
26 Mart 1972	Ünye Radar Üssü'nden İngiliz askerlerin kaçırılması.
30 Mart 1972	Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Sebahattin Kurt, Sinan Kâzım Özüdoğru, Saffet Alp, Hüdai Arıkan, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy, Nihat Yılmaz ve Ömer Ayna Kızıldere'de katledildi.
06 Mayıs 1972	Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan idam edildi.
18 Mayıs 1973	İbrahim Kaypakkaya öldürüldü.
14 Ekim 1973	Genel Seçimler
26 Ocak 1973	1. Ecevit Hükümeti (17 Kasım 1974)
18 Eylül 1974	Başbakan Ecevit istifa etti.
17 Kasım 1974	Sadi Irmak Hükümeti (31 Mart 1975)
19 Aralık 1974	Şahin Aydın öldürüldü.
20 Ocak 1975	Veli Yıldırım Ankara'da öldürüldü
23 Ocak 1975	Kerim Yaman öldürüldü.
31 Mart 1975	1. MC Hükümeti (21 Haziran 1977)
24 Nisan 1975	Abdi Gönel İstanbul'da öldürüldü.
12 Haziran 1975	Hasan Şimşek Şavşat'ta öldürüldü.
04 Ağustos 1975	Sıkıyönetim kaldırıldı.
Kasım 1975	*Devrimci Gençlik Dergisi* yayımlandı.
06 Ocak 1976	Şükrü Bulut ve Nuray Erenler öldürüldü.
11 Şubat 1976	Semih Erbek öldü, Melih Pekdemir polis dayağıyla yaralandı.
08 Nisan 1976	Hakan Yurdakuler, Eşari Oran ve Burhan Barın öldürüldüler.
01 Mayıs 1976	Ali Fuat Okan İstanbul'da öldürüldü.
18 Mayıs 1976	Fevzi Aslansoy öldürüldü.
30 Ağustos 1976	Yılmaz Turanlı Borçka'da öldürüldü
31 Ağustos 1976	Remzi Arat Alaçam'da öldürüldü.
06 Şubat 1977	SBF'de okuma özgürlüğü can güvenliği nedeniyle 10 Şubat'a kadar tatil
26 Şubat 1977	İstanbul'da "Evlat Acısına Son" mitingi yapıldı.
06 Mart 1977	Vural Ural Hopa'da öldürüldü.
01 Mayıs 1977	Kanlı 1 Mayıs
27 Mayıs 1977	Münir Özsever Ordu/Korgan'da öldürüldü.
05 Haziran 1977	Genel Seçimler
01 Haziran 1977	Ertuğrul Karakaya öldürüldü.
16 Haziran 1977	Kemal Kara (Fatsa), İsmail Boyunduruk (Beypazarı) öldürüldü.

21 Haziran 1977	2. Ecevit Hükümeti (21 Temmuz 1977)
21 Temmuz 1977	2. MC Hükümeti (5 Ocak 1978)
24 Ağustos 1977	Osman Küçük öldürüldü.
05 Ocak 1978	3. Ecevit Hükümeti (12 Kasım 1979)
13 Ocak 1978	Savaş Er Yetiş Artvin'de öldürüldü.
16 Mart 1978	İÜ'de faşistler 5 kişiyi öldürdü; 47 yaralı.
17 Mart 1978	Ümraniye'de 5 kişi işkence edilerek öldürüldü.
24 Mart 1978	Doğan Öz öldürüldü.
5 Nisan 1978	Zafer Boz Bartın'da öldürüldü.
17 Nisan 1978	Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu öldürüldü.
8 Temmuz 1978	Erdoğan Aksu Samsun'da, Önder Pala Niksar'da öldürüldü.
11 Temmuz 1978	Bedrettin Cömert öldürüldü.
14 Temmuz 1978	Espiye Fındık Mitingi yapıldı.
19 Temmuz 1978	Orhan Can Vezirköprü'de trafik kazasında öldü.
30 Temmuz 1978	Hakkı Halepli Kastamonu'da öldürüldü.
14 Ağustos 1978	Ahmet Yılmaz Samsun'da öldürüldü.
24 Ağustos 1978	Ali Topal Tirebolu'da öldürüldü.
28 Ağustos 1978	Refik Örücü Yeşildere'de öldürüldü.
04 Eylül 1978	Sivas Olayları
09 Ekim 1978	Ankara Bahçelievler'de 7 TİP'li işkenceyle öldürüldü.
19 Ekim 1978	Mustafa Yıldırım Gölköy'de öldürüldü.
20 Ekim 1978	İTÜ Elektrik Dekanı Bedri Karafakioğlu öldürüldü.
25 Ekim 1978	Ali Türk öldürüldü, Kastamonu Halkevi bombalandı.
26 Kasım 1978	Necdet Bulut öldürüldü.
23 Aralık 1978	Maraş Katliamı
28 Aralık 1978	Mete Vural Trabzon'da öldürüldü.
05 Ocak 1979	Aki Kesen Vezirköprü'de öldürüldü.
01 Şubat 1979	Abdi İpekçi öldürüldü.
12 Şubat 1979	Melis Ateş Samsun'da öldürüldü.
14 Şubat 1979	Fahri Başaran Samsun'da öldürüldü.
26 Mart 1979	İsmail Korkmaz Ordu'da öldürüldü.
16 Nisan 1979	Ahmet Gök Bafra'da öldürüldü.
26 Nisan 1979	İsa Aydemir Fatsa'da öldürüldü.
19 Mayıs 1979	Hüseyin Şahin Sürmene'de öldürüldü.
10 Haziran 1979	Hakan Şenyuva öldürüldü.
15 Haziran 1979	Faruk Özen Samsun'da öldürüldü.
18 Haziran 1979	Remzi Aksakal Ünye'de öldürüldü.
29 Haziran 1979	Ahmet Can Samsun'da öldürüldü.
02 Temmuz 1979	Atilla Çelebi Bafra'da öldürüldü.
06 Temmuz 1979	Avukat Alaatin Aydemir Espiye'de öldürüldü.
08 Temmuz 1979	Ahmet Çamurcu Samsun'da öldürüldü.
10 Temmuz 1979	Orhan Karakurt Avanos'ta öldürüldü.
23 Temmuz 1979	Şavşat Katliamı (Adil Bilir, Eşref Koca, Alim Kılıç ve Atanur Şahin öldürüldü)
11 Ağustos 1979	Turgay Bayır Giresun'da öldürüldü.
14 Ağustos 1979	Ali Kemal Şahin Samsun'da öldürüldü.

21 Ağustos 1979	Hüseyin Ulu Samsun'da öldürüldü.
23 Ağustos 1979	Necmettin Önen Samsun Bafra'da öldürüldü.
27 Ağustos 1979	Özkan Şahin ve Kemal Balin Samsun'da öldürüldü.
06 Eylül 1979	Mahir Çakır öldürüldü.
01 Eylül 1979	Fahri Şen Ünye'de öldürüldü.
05 Ekim 1979	Tevrat Güler öldürüldü.
12 Ekim 1979	Selami Er Havza'da öldürüldü.
14 Ekim 1979	Fikri Sönmez Fatsa Belediye seçimini kazandı.
23 Ekim 1979	Muharrem Minas Samsun'da öldürüldü.
30 Ekim 1979	Selahattin Şen Vezirköprü'de öldürüldü.
Kasım 1979	Rafet Yıldız öldürüldü.
04 Kasım 1979	İskender Şenol Çekerek'te öldürüldü.
07 Kasım 1979	Kadir Pırasoğlu Trabzon'da öldürüldü.
11 Kasım 1979	M. Kemal Durmuş Giresun'da öldürüldü.
12 Kasım 1979	6. Demirel Hükümeti (12 Eylül 1980)
18 Kasım 1979	Adnan Kadıoğlu Borçka'da öldürüldü.
20 Kasım 1979	Prof. Dr. Ümit Doğanay öldürüldü.
22 Kasım 1979	Yüksel Mutlu Artvin'de öldü.
24 Kasım 1979	İsa Demirtaş Bafra'da öldürüldü.
30 Kasım 1979	Ahmet Usta Trabzon'da öldürüldü.
07 Aralık 1979	Cavit Orhan Tütengil öldürüldü.
18 Aralık 1979	Sıtkı Arıkan Samsun'da öldürüldü.
26 Aralık 1979	Salih Yalçın ve Dursun Ali Kur Samsun'da öldürüldü.
31 Aralık 1979	Necdet Erdoğan Bozkurt öldürüldü.
1979	Erdem Erkoç öldürüldü.
1980	Abidin Yılmaz Tonya'da öldürüldü.
	Necati Küçükarslan Trabzon'da öldürüldü.
07 Ocak 1980	Fatma Tüm ve Cemal Dağdelen Bafra'da öldürüldü.
09 Ocak 1980	İhsan Hacımuratoğlu Trabzon'da öldürüldü.
12 Ocak 1980	Mustafa Çetinkaya ve İhsan Kurt Samsun'da öldürüldü.
14 Ocak 1980	Fatsa'da genel arama operasyonu yapıldı.
19 Ocak 1980	Uğur Fidan Samsun'da öldürüldü.
24 Ocak 1980	Tarihi 24 Ocak Kararları
08 Şubat 1980	Niyazi Zorba ve İlyas Karahan Terme'de öldürüldü.
22 Şubat 1980	Erdem Erkoç Fatsa'da öldürüldü.
25 Şubat 1980	Yüksel Taş Çarşamba'da öldürüldü.
27 Şubat 1980	Durmuş Keskin Çarşamba'da öldürüldü.
28 Şubat 1980	Mustafa Yılmaz Murgul'da öldürüldü.
02 Mart 1980	Cemal Işık Ünye'de öldürüldü.
08 Mart 1980	Fatsa'da I. Nokta Operasyonu yapıldı.
10 Mart 1980	Ahmet Alemdar Trabzon'da öldürüldü.
20 Mart 1980	Kahraman Ezber Trabzon'da öldürüldü.
21 Mart 1980	Ali Kolsöğütlü Samsun'da öldürüldü.
28 Mart 1980	Yunus Kukul Trabzon'da öldürüldü.
7 Nisan 1980	Mustafa Keskin Giresun'da öldürüldü.
11Nisan 1980	Cemil Kurnaz Trabzon'da öldürüldü.

11 Nisan 1980	Ümit Kaftancıoğlu İstanbul'da öldürüldü.
08-14 Nisan 1980	Fatsa Halk Kültür Şenliği
15 Nisan 1980	Hüseyin Yılmaz Murgul, Maden'de öldürüldü.
16 Nisan 1980	Yaşar Kaygusuz Merzifon'da, İsmet Ceylan Karabük'te öldürüldü.
19 Nisan 1980	Kemal Hecin Samsun'da öldürüldü.
20 Nisan 1980	Reşat Akkaya Ordu valiliğine atandı.
25 Nisan 1980	Gülhanım Durmuş Şavşat'da öldürüldü.
29 Nisan 1980	İsmet Çatalbaş, Recep Soytaş, Fevzi Çakır ve Sedat Albayrak Trabzon'da öldürüldü.
05 Mayıs 1980	Adem Top Samsun'da öldürüldü.
07 Mayıs 1980	Ercan Gündoğdu Aybastı'da öldürüldü.
09 Mayıs 1980	Baki Erdik ve Hüseyin Dost Trabzon'da öldürüldü.
14 Mayıs 1980	Ahmet Yılmaz Tonya'da öldürüldü.
25 Mayıs 1980	Mehmet Ordulu ve Sait Eminağaoğlu Trabzon'da öldürüldü.
28 Mayıs 1980	Veli Yıldız Şavşat ve Mehmet Kefeli Bafra'da öldürüldü.
31 Mayıs 1980	Cafer Ceylan Merzifon'da öldürüldü.
09 Haziran 1980	Ayhan Işık ve Ali Yılmazer Fatsa'da öldürüldü.
11 Haziran 1980	Bayram Demiralp Havza'da öldürüldü.
17 Haziran 1980	Selahattin Kamek Fatsa'da öldürüldü.
19 Haziran 1980	Ergül Özer Samsun ve Turhan Külünk Ünye'de öldürüldü.
29 Haziran 1980	Bohçalı (Aybastı) Katliamı- Saim Güngör, Mustafa Özer, Kamil Yılmaz, Ahmet Erikli, Kemal Sayın faşistler tarafından öldürüldüler.
Temmuz 1980	Orhan Aker öldürüldü.
03 Temmuz 1980	Şehittin Tırıç Çamaş'ta öldürüldü.
04 Temmuz 1980	Çorum Olayları
4 Temmuz 1980	Uzundere (Aybastı) Katliamı; Feryat Koçalan, İbrahim Koçalan, Hasan Koçalan, Nihat Koçalan, Yaşar Koçalan, Mustafa Kara faşistler tarafından öldürüldü.
08 Temmuz 1980	Metin Özkırancı ve Eyüp Alaçamlıoğlu Bafra'da öldürüldü.
15 Temmuz 1980	Ali Ekin Fatsa'da öldürüldü.
18 Temmuz 1980	Ahmet Özdemir Fatsa'da öldürüldü.
11 Temmuz 1980	Nokta Operasyonu yapıldı
19 Temmuz 1980	Nihat Erim öldürüldü.
20 Temmuz 1980	Efraim Elvan Trabzon'da öldürüldü.
25 Temmuz 1980	Aynur Ceylan Samsun'da öldürüldü.
02 Ağustos 1980	Vural Aşar, İbrahim Kurtoğlu ve Celal Cengiz Çarşamba'da öldürüldü.
05 Ağustos 1980	Kadir Boz Trabzon'da öldürüldü.
9 Ağustos 1980 -	Gölköy Karadere katliamı; Hayri Türker, Ali İhsan Kayım, İsmet Kayım, Günay Yıldız, Bahattin Altun faşistler tarafından öldürüldüler.
10 Ağustos 1980	Murat Diken, Emin Diken, Adem Diken Fatsa'da öldürüldü
22 Ağustos 1980	Emrullah Yılmaz Ünye'de öldürüldü.
1980	Cumali Eliaçık Fatsa'da öldürüldü.

25 Ağustos 1980	Hacı Uygun ve Dursun Taşan Fatsa'da öldürüldü.
26 Ağustos 1980	Ekrem Ercan, Mehmet İşçimen ve Kaya Çelik Aybastı'da öldürüldü.
28 Ağustos 1980	Ali Irgat Ordu'da öldürüldü.
31 Ağustos 1980	Sait Alp, Dursun Özdemir, Bahri Ata ve Ahmet Gündoğdu Fatsa'da öldürüldü.
Eylül 1980	Hasan Işık öldürüldü.
04 Eylül 1980	Şenbay Balaban Ünye'de öldürüldü.
05 Eylül 1980	Feryat Koçalan, Hasan Koçalan, Yaşar Koçalan, Nihat Koçalan, Mustafa Kara Aybastı'da, Muammer Yavuz Fatsa'da öldürüldü.
09 Eylül 1980	İlhami Yılmaz Fatsa'da öldürüldü.
23 Eylül 1980	Gürsel Çavuşlu ve Ergül Dinç öldürüldü.
25 Eylül 1980	Feridun Aydınlı ve Mehmet Kuru Aybastı'da öldürüldü.
06 Ekim 1980	İhsan Abdi Önal öldü.
08 Ekim 1980	Necdet Adalı idam edildi
20 Ekim 1980	Alaattin Bölükbaş Çamaş'ta (Fatsa) öldürüldü.
30 Ekim 1980	Sadi Ekiz Fatsa'da kurşuna dizilerek öldürüldü.
31 Ekim 1980	Özbil Aras ve Şener Yazar öldürüldü.
5 Kasım 1980	Özgüç Tuncay öldürüldü
15 Kasım 1980	Ayşe Makar ve Kemal Özdemir Fatsa'da çatışmada öldürüldüler.
23 Kasım 1980	Tevfik Karataş Terme'de çatışmada öldürüldü.
03 Aralık 1980	Bayram Lafçı öldürüldü.
08 Aralık 1980	Fahri Dede ve Gürsel Morkan öldürüldü
13 Aralık 1980	Bayram Lafçı Havza'da öldürüldü
9 Aralık 1980	Adem Özer ve Duran Köse Havza'da jandarma tarafından öldürüldü.
13 Aralık 1980	Behçet Dinlerer öldürüldü.
15 Aralık 1980	Sabahattin Demir, Ayhan Eskici, Ahmet Gürler, Ahmet Sakin, Kumru Ericek yaylasında çatışmada öldürüldüler (Ordu)
26 Aralık 1980	Erkan Uzuneminağaoğlu, Taner Aksakal ve Taner Uzun öldürüldü.
16.Ocak.1981	Ahmet Uzun- Çamlıhemşin'de (Rize) işkenceyle öldürüldü.
22 Ocak 1981	İhsan Ermiş ve Kenan Şengöz Rize'de donarak öldüler.
Şubat 1981	Tuncer Önçeken öldü.
17 Mart 1981	İbrahim Çelik öldürüldü.
Nisan 1981	Erdinç Coşkun öldürüldü.
22 Nisan 1981	Kenan Aydın öldürüldü.
31 Mayıs 1981	Asım Keser, Zeki Subaşı, Ahmet Kılıç, Alaatin Mürteza, Mehmet Gümüş, Gürsel Küçükyıldız, Hasan Sabitoğlu (Espiye) ve Ensar Karahan öldürüldü.
11 Haziran 1981	Arif Turanlı öldürüldü.
Temmuz 1981	Mehmet Emin Kutlu işkencede öldürüldü.
Ekim 1981	Alaattin Demirci öldürüldü.

12 Kasım 1981	Cengiz Aksakal işkencede öldürüldü.
03 Mart 1982	Muammer Pabuçoğlu Perşembe'de işkence ile öldürüldü.
24.Haziran.1982	Alaybey Yılmaz cezaevinde kanserden öldü.
13 Ekim 1982	Cavit Kaya öldürüldü.
27 Kasım 1982	Mehmet Durmaz cezaevinde öldü.
31 Ocak 1983	İsmail Kıran Diyarbakır'da işkencede öldürüldü.
15.Mayıs.1983	Abdullah Gülbudak Mamak'ta işkencede öldürüldü.
15 Mayıs 1983	Abdullah Gülbudak öldü.
13 Ekim 1983	Cavit Kaya ve Ihan Durmuş, Fatsa'da jandarma tarafından öldürüldü.
02 Nisan 1984	Kadir Aksoy Ünye'de çatışmada öldürüldü.
4 Haziran 1984	Ahmet Pehlivan ve Ayhan Gökvelioğlu öldürüldü.
21 Haziran 1984	Necmi Karagülle, Habil İrgül ve İbrahim Levent öldürüldü.
10 Aralık 1984	Halis Bilge Niksar'da öldürüldü.
04 Mayıs 1985	Fikri Sönmez öldü.
20 Ekim 1985	Kenan Özcan- Amasya Cezaevi'nde öldü.

EK 3:
Karadeniz'de Devrimci Yol Davalarında Yargılananların Listesi
(Alfabetik sırayla)

Bu listedeki tüm isimler tutanaklarda geçtiği şekilde yazılmıştır.
Herhangibir değişiklik ve düzeltme yapılmamıştır.

1. Abbas İşcan
2. Abdi Eriş
3. Abdullah Akbaba
4. Abdullah Altıntaş
5. Abdullah Altun
6. Abdullah Bal
7. Abdullah Çelik
8. Abdullah Çiftçi
9. Abdullah Çokadar
10. Abdullah Çukur
11. Abdullah Dindar
12. Abdullah İrgün
13. Abdullah Kara
14. Abdullah Karaca
15. Abdullah Önal
16. Abdullah Özbaş
17. Abdullah Özdemir
18. Abdullah Öztürk
19. Abdullah Terzi
20. Abdullah Yeşil
21. Abdullah Yıldız
22. Abdulvahap Aydın
23. Abdurrahman Dedeyılmaz
24. Abdurrahman Yavaş
25. Abdülkadir Çukurcak
26. Abdülkadir Emlikli
27. Abdülmuttalip Dalmış
28. Abidin Çelik
29. Adem Akyol
30. Adem Altay
31. Adem Aydoğan
32. Adem Bahar
33. Adem Düzgüney
34. Adem Gecal
35. Adem Karataş
36. Adem Koyuncu
37. Adem Turan
38. Adem Ustaoğlu
39. Adem Yılmaz
40. Adil Altuntaş
41. Adil Güneş
42. Adil Turan
43. Adil Yelkenci
44. Adil Yıldırım
45. Adil Yıldız
46. Adnan Alkan
47. Adnan Altun
48. Adnan Altun
49. Adnan Aydemir
50. Adnan Bahçeci
51. Adnan Demir
52. Adnan Elevli
53. Adnan Gündüz
54. Adnan Kadıoğlu
55. Adnan Karahan
56. Adnan Keskin
57. Adnan Mardin Kobal
58. Adnan Sevim
59. Adnan Temur
60. Afide Küçük
61. Ağabey Yüksel
62. Ahmet ???
63. Ahmet Acısu
64. Ahmet Akdoğan
65. Ahmet Akın
66. Ahmet Akkan
67. Ahmet Akler
68. Ahmet Aktaş (Ahmetoğlu)
69. Ahmet Aktaş (Arifoğlu)
70. Ahmet Ali Canbaz
71. Ahmet Ali Türkel
72. Ahmet Ali Yüksel
73. Ahmet Altaç
74. Ahmet Altıntaş
75. Ahmet Arslan
76. Ahmet Bacık
77. Ahmet Baştan
78. Ahmet Bıçakçı

79. Ahmet Buladı
80. Ahmet Can
81. Ahmet Celal Hangün
82. Ahmet Cevat Güney
83. Ahmet Cucu
84. Ahmet Çakmak
85. Ahmet Çetin
86. Ahmet Çimen
87. Ahmet Demir
88. Ahmet Demiral
89. Ahmet Demirbaş
90. Ahmet Demirci
91. Ahmet Dikmetaş
92. Ahmet Doğan
93. Ahmet Duran
94. Ahmet Dursun Çelik
95. Ahmet Elin
96. Ahmet Emence
97. Ahmet Eren
98. Ahmet Ertetepe
99. Ahmet Eskici
100. Ahmet Geçgel
101. Ahmet Gül
102. Ahmet Gümüş
103. Ahmet Güştaş
104. Ahmet İçpınar
105. Ahmet Kara
106. Ahmet Karaca
107. Ahmet Karakuş
108. Ahmet Karayanız
109. Ahmet Kaya
110. Ahmet Kılıç
111. Ahmet Koç
112. Ahmet Kurup
113. Ahmet Küçük
114. Ahmet Küçüköksüz
115. Ahmet Minaz
116. Ahmet Odabaş
117. Ahmet Oflu
118. Ahmet Okay
119. Ahmet Özcan
120. Ahmet Özdemir
121. Ahmet Özden Alper
122. Ahmet Pehlivan
123. Ahmet Salbaş
124. Ahmet Sami Sanioğlu
125. Ahmet Sarıkaya
126. Ahmet Satılmış
127. Ahmet Sesişen
128. Ahmet Sunni
129. Ahmet Şaduman
130. Ahmet Şahin
131. Ahmet Şendur
132. Ahmet Şimşek (Şevketoğlu)
133. Ahmet Tan
134. Ahmet Tiken
135. Ahmet Topçu
136. Ahmet Uyan
137. Ahmet Uyanık
138. Ahmet Uyar
139. Ahmet Ünal
140. Ahmet Yabul
141. Ahmet Yassıtaş
142. Ahmet Yeşilduman
143. Ahmet Yeşiltaş
144. Ahmet Yıldırım
145. Ahmet Yılmaz
146. Ahmet Yiğit
147. Ahmet Yücel Çiftçi
148. Ahmet Zorba
149. Akgül Öztürk
150. Akgün Yücel
151. Alaaddin Altuntaş
152. Alaattin Mürtaza
153. Alaattin Yücel
154. Alev Odabaşı
155. Ali Acıelma
156. Ali Acısu
157. Ali Alkan
158. Ali Altuntaş
159. Ali Arif Köse
160. Ali Avni Gökalioğlu
161. Ali Avşar
162. Ali Aydın
163. Ali Bakır
164. Ali Balcıoğlu
165. Ali Büyük
166. Ali Cevat Arslan
167. Ali Çakmak
168. Ali Çayır
169. Ali Çetinkaya
170. Ali Çıplak

171. Ali Çubuk
172. Ali Danışman
173. Ali Demir
174. Ali Dikmen
175. Ali Doğan
176. Ali Doğramacı
177. Ali Duman
178. Ali Durmaz (Celaloğlu)
179. Ali Durmaz (Şevketoğlu)
180. Ali Ermiş
181. Ali Ertay
182. Ali Esen
183. Ali Eşref Mutlu
184. Ali Galip Çömcü
185. Ali Galip Ünal
186. Ali Gecal
187. Ali Güçlü
188. Ali Gül
189. Ali Güneş
190. Ali Güven
191. Ali Halis Gürler
192. Ali Hamdi Yazıcıoğlu
193. Ali Haydar Gün
194. Ali İncedere
195. Ali İşçimen
196. Ali Işık
197. Ali İşnel
198. Ali Karacar
199. Ali Karaduman
200. Ali Kaya
201. Ali Kemal
202. Ali Kemal Erdemir
203. Ali Kemal Yaşar
204. Ali Kocatürk
205. Ali Kösoğlu
206. Ali Kum
207. Ali Kuş
208. Ali Metin Topaloğlu
209. Ali Naci Eser
210. Ali Naci Gündüz
211. Ali Naci Kör
212. Ali Naci Şimşek
213. Ali Ocak
214. Ali Odabaşı
215. Ali Osman Şahin
216. Ali Osman Varıcı
217. Ali Osmangiden
218. Ali Özcan
219. Ali Özçelik (Hüseyinoğlu)
220. Ali Özçelik (Mehmetoğlu)
221. Ali Özdemir
222. Ali Özen
223. Ali Özmen
224. Ali Öztürk
225. Ali Portakal
226. Ali Rıza Demirci
227. Ali Rıza Güneysu
228. Ali Rıza İnler
229. Ali Rıza Meydan
230. Ali Rıza Özgenç
231. Ali Rıza Usta
232. Ali Rıza Uzun
233. Ali Salbaş
234. Ali Salbaş (Haydaroğlu)
235. Ali Sesli
236. Ali Şaban Çakmak
237. Ali Şahin (Mahmutoğlu)
238. Ali Tanrıverdi
239. Ali Tatlıelma
240. Ali Topal
241. Ali Tuncer Özgenç
242. Ali Türkmen
243. Ali Uygun
244. Ali Yaman
245. Ali Yaşar Aslan
246. Ali Yavuz Kaya
247. Ali Yıldırım
248. Ali Yıldız
249. Ali Yılmaz
250. Ali Yorulmaz
251. Alim Algan
252. Alim Çelik
253. Alim Erkuş
254. Alırıza Büyükdağ
255. Alırıza Usta
256. Alisan Çelik
257. Aliye San
258. Altan Hangün
259. Altun Özer
260. Arı Çalgıcı
261. Arif Aktaş
262. Arif Hikmet Varan

263. Arif Kartal
264. Arif Kömürcü
265. Arif Salbaş
266. Armağan Tan
267. Arslan Arslan
268. Arslan Güzelsoy
269. Arslan Kaya
270. Arslan Ketenci
271. Asım Alkan
272. Asım Arı
273. Asım Ataman
274. Asım Berber
275. Asım Katmer
276. Asım Keser
277. Asım Ömer Kayabaşı
278. Asiye (Ayşe) Bahçe
279. Aslan Uzun
280. Atalay Aksoy
281. Atanur Evran
282. Atanur Şahin
283. Ater Atik
284. Atıf Beyazıt
285. Atıf Demir
286. Atıf Güneş
287. Atıf Özgel
288. Atilla Başer
289. Atilla Çakmak
290. Avni Bayrak
291. Avni İlkbahar
292. Avni Karahan
293. Avni Salbaş
294. Avni Yaşar
295. Aydın Aktaş
296. Aydın Akyazı
297. Aydın Avcı
298. Aydın Çelik
299. Aydın Eskici
300. Aydın Gelmez
301. Aydın Gürler
302. Aydın Kaya
303. Aydın Kerimoğlu
304. Aydın Oral
305. Aydın Özcan
306. Aydın Şen
307. Aydın Tufanoğlu
308. Ayfer Şentürk
309. Ayfettin Yılmaz
310. Ayhan Aydemir
311. Ayhan Bozacı
312. Ayhan Çimen
313. Ayhan Kurç
314. Ayhan Özdemir
315. Ayhan Özden
316. Ayhan Özkelle
317. Ayhan Tokçuoğlu
318. Ayhan Yazar
319. Ayhan Yıldız
320. Ayhan Yılmaz
321. Ayla Atilla
322. Aynur Tandoğan
323. Aysel Songül
324. Ayşe Abat
325. Ayşe Atilla
326. Ayşe Bal
327. Ayşe Çelik
328. Ayşe Gülser Özder
329. Ayşe Gürbüz (Kayhan)
330. Aytaç Sancar
331. Aytekin Altun
332. Aytekin Yılmaz
333. Ayten Kavak
334. Ayten Süzer
335. Aytuğ Altun
336. Ayvaz Işık
337. Azem Kurt
338. Azim Keskin
339. Aziz Aksu
340. Aziz Kaval
341. Azmi Alay
342. Bahattin Akbaş
343. Bahattin Altun
344. Bahattin Araz
345. Bahattin Bayar
346. Bahattin Oğuzeş
347. Bahattin Yalçınkaya
348. Bahri Akyol
349. Bahri Aydemir
350. Bahri Ayyılmaz
351. Bahri Küçük (Mehmetoğlu)
352. Bahri Mancoğlu
353. Bahri Şeker
354. Bahri Şimşek

355. Bahri Tel
356. Bahri Ulu
357. Bahri Yılmaz
358. Bahtiyar Hancıoğlu
359. Bahtiyar Keskin
360. Bahtiyar Melek
361. Bahtiyar Tireki
362. Bahtiyar Yeşiltaş
363. Basri Noyan
364. Basri Şen
365. Başar Özgürbüz
366. Bayram Ali Akdemir
367. Bayram Baş
368. Bayram Bulat
369. Bayram Turanlı
370. Bayram Türkmen
371. Bayram Usta
372. Beğcan Köse
373. Bekir Asuman
374. Bekir Kuru
375. Bekir Latif Gerez
376. Bekir Salman
377. Bekir Şensoy
378. Belgüzar Bulut
379. Belkıs Eğimlioğlu
380. Besim Irgat
381. Besim Yiyit
382. Beşir Çavuş
383. Beyhan Aksan
384. Beytullah Özcan
385. Beytullah Salbaş
386. Beytullah Usta
387. Bilal Çiftçi
388. Bilal Güneş
389. Bilal Kadiroğlu (Çavdar)
390. Bilal Meydan
391. Bilge Kirman
392. Bilgin Arpaçay
393. Bilgin Can
394. Binali Yavuzaslan
395. Birol Büyükarslan
396. Birol Ekiz
397. Birol Gümüş
398. Birsen Karahan
399. Bülent Karaosmanoğlu
400. Cabir Azizağaoğlu
401. Cafer Güç
402. Cafer Karabay
403. Cahit Uyar
404. Candaş Topaloğlu
405. Cavit Altan
406. Cavit Atılkan
407. Cavit Kolçak
408. Cavit Okal
409. Cavit Özmen
410. Celal Algan
411. Celal Alpaslan
412. Celal Altuntaş
413. Celal Arslan
414. Celal Çelebi
415. Celal Çiniş
416. Celal Gelmez
417. Celal Hamarat
418. Celal Musaoğlu
419. Celal Özkan
420. Celal Yangu
421. Celal Yavuz
422. Celal Yücel
423. Celalettin Altun
424. Celalettin Eroğlu
425. Celil Öğün
426. Cemal Ada
427. Cemal Asav
428. Cemal Aslan
429. Cemal Aydoğan
430. Cemal Bakırcıoğlu
431. Cemal Bulu
432. Cemal Coşkun
433. Cemal Çetin
434. Cemal Diken
435. Cemal Ertekin
436. Cemal Gül
437. Cemal Gümüş
438. Cemal Irmak
439. Cemal İşleyen
440. Cemal Kara
441. Cemal Kelleci
442. Cemal Koç
443. Cemal Koyun
444. Cemal Kök
445. Cemal Küçük
446. Cemal Meydan

447. Cemal Özcan
448. Cemal Özçelik
449. Cemal Şaduman
450. Cemal Usta
451. Cemal Yaşin
452. Cemal Yazıcı
453. Cemal Yorulmaz
454. Cemalettin Büyükarslan
455. Cemalettin Çakmak
456. Cemalettin Kartal
457. Cemil Ay
458. Cemil Baybars
459. Cemil Bilgin
460. Cemil Cavit Yüksel
461. Cemil Fındık
462. Cemil Öztürk
463. Cemil Sezen
464. Cemil Varıcı
465. Cemil Yakan
466. Cemil Yakan (Alioğlu 1965D.lu)
467. Cemser Göktaş
468. Cengiz Akın
469. Cengiz Aydın
470. Cengiz Balkan
471. Cengiz Coşkun
472. Cengiz Dede
473. Cengiz Er
474. Cengiz Önal
475. Cengiz Sezgin
476. Cengiz Şendur
477. Cengiz Temur
478. Cengiz Top
479. Cengiz Uslu
480. Cengiz Zengin
481. Cesur Can
482. Cesur Uzun Eminağoğlu
483. Cevat Akkan
484. Cevat Aydemir
485. Cevat Aydın
486. Cevat Baş
487. Cevat Başyiğit
488. Cevat Bayrak
489. Cevat Demirci
490. Cevat Hatinoğlu
491. Cevat Karan
492. Cevat Keskin
493. Cevat Kılbacak
494. Cevat Kiremitçi
495. Cevat Kisbet
496. Cevat Ordulu
497. Cevat Özcan
498. Cevat Öztürk
499. Cevat Pişkin
500. Cevat Yeşil
501. Cevdet Barsbay
502. Cevdet Demircan
503. Cevdet Kapucu
504. Cevdet Özdenbaş
505. Cezmi Tahir Yüksel
506. Cihan Akbaş
507. Cihan Koca
508. Cihan Topaloğlu
509. Cihat Kasapoğlu
510. Cihat Oral
511. Cihat Uygur
512. Cimşit Aydın
513. Coşkun Uyar
514. Cumhur Kapıcı
515. Cumhur Kızılkaya
516. Çelik Saatçi
517. Çetin Ocak
518. Davut Yıldız
519. Deniz Aydın
520. Deniz Kaya
521. Dinçer Evran
522. Dinçer Yazıcı
523. Doğan Çelebi
524. Doğan Kırdemir
525. Doğan Torun
526. Duran Keskin
527. Durdu Ateş
528. Durmuş Ali Turan
529. Durmuş Durmuş
530. Durmuş Top
531. Dursun Ali Akyazı
532. Dursun Ali Kaya
533. Dursun Ali Şahin
534. Dursun Ali Yazar
535. Dursun Aslan
536. Dursun Aydın
537. Dursun Bakan (Ahmet Alioğlu)
538. Dursun Can

539. Dursun Ciğer
540. Dursun Dil
541. Dursun Dinç
542. Dursun Gülmez
543. Dursun Hakkı Onuk
544. Dursun Kabadayı
545. Dursun Kavaklı
546. Dursun Kaya Şentürk
547. Dursun Kurt
548. Dursun Mehmet Can
549. Dursun Mehmet Canik
550. Dursun Mehmet Gümüş
551. Dursun Özcan
552. Dursun Öztürk
553. Dursun peksak
554. Dursun Sancar
555. Dursun Sevim
556. Dursun Sönmez
557. Dursun Söylemez
558. Dursun Tangel
559. Dursun Vurgu
560. Dursun Yiğit
561. Düzali Tanrıkut
562. Ebabekir Keskin
563. Ebamüslüm Demir
564. Ebral Karagöz
565. Ebubekir Demir
566. Ecvet Kaya
567. Efrettin Bahçe
568. Ekrem Algan
569. Ekrem Arslantaş
570. Ekrem Demirel
571. Ekrem Kadak
572. Ekrem Kambur
573. Ekrem Uçar
574. Ekrem Uyar
575. Ekrem Varlı
576. Ekrem Yurttaş
577. Elfaz Temiz
578. Elmas Kök
579. Elvan Taş
580. Elyasa Uygun
581. Emel Sarıtepe
582. Emin Acar
583. Emin Altun
584. Emin Boyluğ
585. Emin Ekinci
586. Emin Güneytepe
587. Emin Kılıç
588. Emin Köksaldı
589. Emin Yaşar
590. Emine Atasoy
591. Emine Demir
592. Emine Demirbaş
593. Emine Durmuş
594. Emine Kara
595. Emine Varol
596. Ender Erkoç
597. Engin Başustaoğlu
598. Engin Çevik
599. Engin Güneş
600. Engin Okumuş
601. Engin Tataroğlu
602. Engin Topaloğlu
603. Engin Yerebasmaz
604. Enis Çiçek
605. Enver Bayraktar
606. Enver Çelik
607. Enver İçpınar
608. Enver Karagöz
609. Enver Köroğlu
610. Enver Turt
611. Enver Yılmaz
612. Erbay Özmen
613. Ercan Şentürk
614. Erdal Çağal
615. Erdal Çelik
616. Erdal Engin
617. Erdal Gül
618. Erdal Keleş
619. Erdal Önal
620. Erdal Temur
621. Erdal Türker
622. Erdem Aydın
623. Erdem Şahin
624. Erdem Temel
625. Erdem Uzun
626. Erdem Yazıcı
627. Erdinç Bildirici
628. Erdinç Demirel
629. Erdinç Küçükaltun
630. Erdoğan Apaydın

631. Erdoğan Arslan
632. Erdoğan Gazihan
633. Erdoğan Gümüş
634. Erdoğan Kaya
635. Erdoğan Muti Bayraktaroğlu
636. Ergün Gündoğdu
637. Ergün Keleş
638. Ergün Özçelik
639. Erhan Altun
640. Erhan Yaşar
641. Erkan Alkan
642. Erkan Özemre
643. Erkan Özer
644. Erkan Öztürk
645. Erkan Turan
646. Erkan Uzuneminağaoğlu
647. Erol Aksakal
648. Erol Aktaş
649. Erol Altun
650. Erol Baygın
651. Erol Bayraktaroğlu
652. Erol Gündoğdu
653. Erol Hasgül
654. Erol Koloğlu
655. Erol Nadi Özkan
656. Erol Ultay
657. Erol Urhan
658. Erol Yaşaroğlu
659. Erol Yeşiltaş
660. Ersan Şahin
661. Ersan Takioğlu
662. Ersin Ergün Keleş
663. Ersin Gümüş
664. Ersin Karagöz
665. Ersin Köroğlu
666. Ersin Uzun
667. Erşan Tahiroğlu
668. Ertan Aydın
669. Ertol Gül
670. Ertuğrul Aydın
671. Ertuğrul Demiral
672. Ertuğrul Kapıcı
673. Ertunç Arı
674. Erturan Yeşiltaş
675. Esamettin Yalçın
676. Esat Meşedüzü
677. Esral Karagöz
678. Eşref Öztürk
679. Etem Alagöz
680. Etem Bilen
681. Etem Kara
682. Etem Karavelioğlu
683. Eyce Gezmiş
684. Eyüp Akyıldız
685. Eyüp Bilgin
686. Eyüp Çelik
687. Eyüp Demir
688. Eyyüp Akbaş
689. Fadime Yıldırım
690. Fahrettin Altun
691. Fahrettin Bahar
692. Fahrettin Demiral
693. Fahrettin Ergin
694. Fahrettin Gedik
695. Fahrettin Kum
696. Fahrettin Öztürk
697. Fahrettin Sönmez
698. Fahrettin Tarım
699. Fahri Akmaz
700. Fahri Büyüme
701. Fahri Dede
702. Fahri Keskin
703. Fahri Özcan
704. Fahri Özyurt
705. Fahri Taban
706. Fahri Yelol
707. Fahrittin Özcan
708. Faruk Acet
709. Faruk Buruntaş
710. Faruk Ceylan
711. Faruk Yakışan
712. Fatih Abanoz
713. Fatih Asar
714. Fatma (Şükran) Atilla
715. Fatma Açıkel
716. Fatma Hün
717. Fatma Koca
718. Fatma Şendur
719. Fatma Ünüvar
720. Fatma Yıldırım
721. Fazlı Kılıç
722. Fazlı Usta

723. Fehamettin Aksakal
724. Fehmi Akdeniz
725. Fehmi Kabaosmanoğlu
726. Fehmi Kara
727. Fehmi Küçük
728. Fehmi Küpçük
729. Ferami Gökbudak
730. Feramuz Altun
731. Feramuz Karahan
732. Feranuz Akbaş
733. Ferhan Bilir
734. Ferhan Küçük
735. Ferhan Sözeri
736. Ferhat Gül
737. Feridun Ekiz
738. Feridun Ereren
739. Ferit Demircioğlu
740. Ferit Koç
741. Ferman Aydın
742. Ferudun Yücel
743. Fethi Hülür
744. Fevzi Binici
745. Fevzi Tepe
746. Feyzeddin Altun
747. Feyzullah Yeşiltaş
748. Fikret Çelik
749. Fikret Erdemir
750. Fikret Kaya
751. Fikret Sezer
752. Fikret Tantoğlu
753. Fikret Yüksek
754. Fikri Arslan
755. Fikri Demir
756. Fikri Gümüş
757. Fikri Kaya
758. Fikri Kıran
759. Fikri Orhan
760. Fikri Tiken
761. Fikri Yılgın
762. Fikriye İrgün
763. Fuat Kars
764. Fuat Özbey
765. Fuat Tekin
766. Fuat Ustabaş
767. Fuat Yüksek
768. Gafur Yaşar
769. Galip Azaklıoğlu
770. Galip Demirtaş
771. Galip Pirim
772. Galip Raşit Ertenli
773. Gazi Kürekçi
774. Gülcihan Kızılkaya
775. Güldane Altun
776. Gülden Kara
777. Güldoğan Arslantürk
778. Gülin Bayraktar
779. Gülizar Dede
780. Güllü Öztürk
781. Gülpaşa Öztürk
782. Gülpaşa Vayiç
783. Gülperi Yıldırım
784. Gülsen Camaş
785. Gülser Abaz
786. Gülseren Gedikoğlu
787. Gülsüm (Çiçek) Öner
788. Gülten Demir
789. Gülten Madenli
790. Gündüz Eskici
791. Günsel Durmuş
792. Gürbüz Bulut
793. Gürdane Güneş
794. Gürez Şimşek
795. Gürkan Doğan
796. Gürsel Çelikli
797. Gürsel Kaya
798. Gürsel Küçükyıldız
799. Gürsel Meydan
800. Gürsel Tantoğlu
801. Gürset Altaç
802. Habib Okutur
803. Habib Tellice
804. Habil İrgün
805. Habip Alemdaroğlu
806. Hacer Songün
807. Hacı Aktaş
808. Hacı Bayram Aksu
809. Hacı Bekir Özen
810. Hacı Çapar
811. Hacı Yılmaz
812. Hafız Karaosmanoğlu
813. Hafız Özdemir
814. Hafız Tek

815. Hafit Dursun
816. Hahit Yıldız
817. Hakkı Bayrak
818. Hakkı Karaman
819. Hakkı Niksarlı
820. Hakkı Oflu
821. Halil Arı
822. Halil Aşçı
823. Halil Ateş
824. Halil Bayram
825. Halil Beyaz
826. Halil Bıçakçı
827. Halil Demir
828. Halil Elevli
829. Halil İbrahim Arslan
830. Halil İbrahim Karaosmanoğlu
831. Halil Ibrahim Kaya
832. Halil Ibrahim Özer
833. Halil İbrahim Özyurt
834. Halil İbrahim Sezgin
835. Halil İbrahim Yavaş
836. Halil Kara
837. Halil Küçük
838. Halil Önal
839. Halil Öztürk
840. Halil Özyön
841. Halil Özyön
842. Halil Portakal
843. Halil Tanrıkulu
844. Halil Uçar
845. Halime Üzüm
846. Halis Altun
847. Halis Bilge
848. Halis Dervişoğlu
849. Halis Köroğlu
850. Halis Şahin
851. Halis Türker
852. Halis Uygun
853. Halit Canbaz
854. Halit Çelenk
855. Halit Dervişoğlu
856. Halit Eken
857. Halit Özer
858. Halit Pehlivan
859. Halit Saçlı
860. Halit Şahin
861. Halit Yıldırım
862. Halit Yılmaz
863. Halit Yüksel
864. Hamdi Aydın
865. Hamdi Duman
866. Hamdi Gürsoy
867. Hamdüllah Arslan
868. Hami Hangün
869. Hamide Baş
870. Hamit Aydın
871. Hamit Emence
872. Hamit Kılıç
873. Hamit Şahin
874. Hamit Topal
875. Hamiyet Yazıcı
876. Hamza Şahin
877. Hamzet Irmak
878. Handan Yılmaz
879. Hanife Demir
880. Harun Korkmaz
881. Harun Parlak
882. Harun Şahan
883. Harun Yassıtaş
884. Hasan Abadanoğlu
885. Hasan Aktaş
886. Hasan Akyar
887. Hasan Arslan
888. Hasan Aslan
889. Hasan Ataç
890. Hasan Ay
891. Hasan Aydın
892. Hasan Basa
893. Hasan Basri Kocagöz
894. Hasan Bayar
895. Hasan Çekli
896. Hasan Çelik
897. Hasan Çürüksu
898. Hasan Demir
899. Hasan Dervişoğlu
900. Hasan Eni
901. Hasan Gül
902. Hasan Güneysu
903. Hasan Işık
904. Hasan İşleyen
905. Hasan Kandemir
906. Hasan Kırmanoğlu

907. Hasan Külükoğlu
908. Hasan Nuri Özbay
909. Hasan Ömer Yakan
910. Hasan Özduman
911. Hasan Rafet Soyer
912. Hasan Sabitoğlu
913. Hasan Salbaş
914. Hasan Sarışahin
915. Hasan Sayın
916. Hasan Suönü
917. Hasan Şahin
918. Hasan Şentepe
919. Hasan Şimşek
920. Hasan Tahsin Yıldız
921. Hasan Taluğ
922. Hasan Tataroğlu
923. Hasan Torun
924. Hasan Yaşar
925. Hasan Yıldız
926. Hasbi Güneş
927. Hasbi Yılmaz
928. Haşim Kaynar
929. Haşim Saruhan
930. Hatice Altunel
931. Hatice Kıran
932. Hatice Tahmaz
933. Hatice Yazıcı
934. Havva Akbay
935. Havva Kabadayı (Küçükbayrak)
936. Havva Karadayı
937. Havva Kayhan
938. Hayati Bölükbaş
939. Hayati Uyar
940. Haydar (Rahim) Atabek
941. Haydar Abaz
942. Haydar Bayav
943. Haydar Yazar
944. Hayrettin Altun
945. Hayrettin Çolak
946. Hayrettin Çoruh
947. Hayrettin Demirbaş
948. Hayrettin Müezzinoğlu
949. Hayrettin Nehir
950. Hayri Akdeniz
951. Hayri Atabay
952. Hayri Dil
953. Hayri Ergin
954. Hayri Uçmaz
955. Hayrullah Yücedağ
956. Hazım Aksu
957. Hediye Çakır
958. Helim Makas
959. Hızır Yıldızlı
960. Hicabi Baş
961. Hicabi Karademir
962. Hikkmet Uzer
963. Hikmet Karakuş
964. Hikmet Uzuner
965. Hikmet Yılmaz
966. Hilmi Kadıoğlu
967. Hilmi Karadeniz
968. Hasan (Hüseyin) Bayramoğlu
969. Hulkiye Korkmaz
970. Huri Bebekli
971. Hurşit Aksoy
972. Hurşit Şahan
973. Hüdaver Makar
974. Hükümdar Aydın
975. Hüsamettin Alagöz
976. Hüsamettin Bozacı
977. Hüsamettin Kars
978. Hüsamettin Keskin
979. Hüsamettin Şahin
980. Hüseyin Akaydın
981. Hüseyin Akkaya
982. Hüseyin Atasoy
983. Hüseyin Aydın Karagöz
984. Hüseyin Bekar
985. Hüseyin Bilir
986. Hüseyin Büyükaslan
987. Hüseyin Çakıcı
988. Hüseyin Çalışır
989. Hüseyin Çayır
990. Hüseyin Çelik
991. Hüseyin Dinç
992. Hüseyin Duman
993. Hüseyin Gör
994. Hüseyin Gümüş
995. Hüseyin Güven
996. Hüseyin Kaçar
997. Hüseyin Kansız
998. Hüseyin Karaca

999. Hüseyin Kartal
1000. Hüseyin Keskin
1001. Hüseyin Kılıç
1002. Hüseyin Kocatürk
1003. Hüseyin Koçbulut
1004. Hüseyin Kuş
1005. Hüseyin Merttürk
1006. Hüseyin Mutlu
1007. Hüseyin Necmi Akatan
1008. Hüseyin Özdemir
1009. Hüseyin Özmen
1010. Hüseyin Öztürk
1011. Hüseyin Sağlam
1012. Hüseyin Şen
1013. Hüseyin Şenol
1014. Hüseyin Şimşek
1015. Hüseyin Topaloğlu
1016. Hüseyin Topbaş
1017. Hüseyin Uygun
1018. Hüseyin Üzüm
1019. Hüseyin Yazıcı
1020. Hüseyin Yılmaz
1021. Hüseyin Yılmazok
1022. Hüsniye Küçük
1023. Hüsnü Domaç
1024. Hüsnü Karaaslan
1025. Hüsnü Şendur
1026. Hüsnü Yazıcı
1027. İbrahim Alis
1028. İbrahim Aydın
1029. İbrahim Başar
1030. İbrahim Bayram
1031. İbrahim Ceylan
1032. İbrahim Çelik
1033. İbrahim Demirel
1034. İbrahim Dok
1035. İbrahim Ekiz
1036. İbrahim Ergenç
1037. İbrahim Güleç
1038. İbrahim Gürşen
1039. İbrahim Hakkı Sayar
1040. İbrahim Halil Dede
1041. İbrahim İşçi
1042. İbrahim Kalmaz
1043. İbrahim Karahancı
1044. İbrahim Karaltı
1045. İbrahim Kıranlı
1046. İbrahim Kokal
1047. İbrahim Kurumuş
1048. İbrahim Küpçü
1049. İbrahim Levent
1050. İbrahim Semiz
1051. İbrahim Süzen
1052. İbrahim Yıldız
1053. İbrahim Yılmazer
1054. İdris Bayrak
1055. İfrit Tosunoğlu
1056. İhsan Abdi Önal
1057. İhsan Ahmet İlhan
1058. İhsan Alper
1059. İhsan Arpacı
1060. İhsan Büyüköksüz
1061. İhsan Çavuşoğlu
1062. İhsan Demir
1063. İhsan Hülür
1064. İhsan Kesik
1065. İhsan Oflaz
1066. İhsan Onur Utku
1067. İhsan Tutkan
1068. İkram Öztürk
1069. İkrami Çelebi
1070. İlhami Atabay
1071. İlhami Tahmaz
1072. İlhan Acar
1073. İlhan Bozacı
1074. İlhan Bülbül
1075. İlhan Civelek
1076. İlhan Demirel
1077. İlhan Özdemir
1078. İlhan Özden
1079. İlhan Soykan
1080. İlhan Torun
1081. İlhan Yıldırım
1082. İlimdar Küçükaltun
1083. İlker Aydın
1084. İlker Bilir
1085. İlker Çavuş
1086. İlker Yazar
1087. İlker Yılmaz
1088. İlknur Akbulut
1089. İlyas Aliz
1090. İlyas Bayrak

1091. İlyas Berk
1092. İlyas Can
1093. İlyas Göllerli
1094. İlyas Gürler
1095. İlyas Ocak
1096. İlyas Tatlıelma
1097. İmdat Çiçek
1098. İmdat Uzun
1099. İmran Yıldız
1100. İnci Öztürk
1101. İrfan Bölükbaş
1102. İrfan Ceylan
1103. İrfan Çakır
1104. İrfan Çelebi
1105. İrfan Ereren
1106. İrfan Harmanşah
1107. İrfan Kufacı
1108. İrfan Yerebasmaz
1109. İsa Keskin
1110. İsa Kızılot
1111. İsa Tiken
1112. İsamettin Bilir
1113. İsamettin Demir
1114. İskender Örtücü
1115. İslam Taştan
1116. İsmail Abidinoğlu
1117. İsmail Akar
1118. İsmail Altun
1119. İsmail Andaç
1120. İsmail Bayraktar
1121. İsmail Canikli
1122. İsmail Çakır
1123. İsmail Çavdar
1124. İsmail Çıplak
1125. İsmail Demir
1126. İsmail Hasgül
1127. İsmail Kalafat
1128. İsmail Kamacı
1129. İsmail Karahan
1130. İsmail Kaya
1131. İsmail Kıran
1132. İsmail Mat
1133. İsmail Özbek
1134. İsmail Özçelik
1135. İsmail Özten
1136. Ismail Öztürk
1137. İsmail Sarıoğlu
1138. İsmail Sevgili
1139. İsmail Slat Varan
1140. İsmail Susak
1141. Ismail Varıcı
1142. İsmail Yaman
1143. İsmail Yazıcı
1144. İsmet Akbaba
1145. İsmet Albayrak
1146. İsmet Almak
1147. İsmet Altun
1148. İsmet Çakar
1149. İsmet Duran
1150. İsmet Gürel
1151. İsmet Karabayır
1152. İsmet Kaya
1153. İsmet Kenan Soysal
1154. İsmet Koca
1155. İsmet Nusret Mollamehmetoğlu
1156. İsmet Öner
1157. İsmet Özdemir
1158. İsmet Özkan
1159. İsmet Papila
1160. İsmet Yazar
1161. İsmet Yıldız
1162. İsmet Yılmaz
1163. İsmet Yüksel
1164. İsrafil İskenderoğlu
1165. İsrafil Şimşek
1166. İsrafil Vayiç
1167. İsrail Coşkun
1168. İsrail Yazıcı
1169. Işık Doğan
1170. Işılay Karagöz
1171. İzzet Gündüz
1172. İzzet Köksaldı
1173. İzzet Şahin
1174. İzzet Varan
1175. Kadime Duman
1176. Kadir Aksoy
1177. Kadir Alpaslan
1178. Kadir Dutkan
1179. Kadir Gündoğdu
1180. Kadir Halvası
1181. Kadir İkiz
1182. Kadir Köksal

1183. Kadir Kurumuş
1184. Kadir Özbayraklı
1185. Kadir Özyurt
1186. Kadir Yavuz Keçecioğlu
1187. Kadriye Peysoy
1188. Kahraman Bilgin
1189. Kahraman Kalafat
1190. Kahraman Oğuz
1191. Kahriman Baş
1192. Kâmil Genç
1193. Kamil Güven
1194. Kamil İnce
1195. Kâmile Sezer
1196. Kamuran Kup
1197. Kanaim Çelebi
1198. Kani Müftüoğlu
1199. Kasım Demir
1200. Kaya İhtiyaroğlu
1201. Kayaberk Yazıcı
1202. Kâzım Atasoy
1203. Kâzım Durmaz
1204. Kâzım Güneş
1205. Kâzım Hün
1206. Kâzım İlter Topçu
1207. Kâzım Köroğlu
1208. Kâzım Özdemir
1209. Kâzım Sezer
1210. Kemal Akçam
1211. Kemal Altuntaş
1212. Kemal Atademir
1213. Kemal Atasoy
1214. Kemal Aydın
1215. Kemal Aytekin
1216. Kemal Bildirici
1217. Kemal Bolat
1218. Kemal Çevik
1219. Kemal Dama
1220. Kemal Dede
1221. Kemal Doğan
1222. Kemal Esat Erdem
1223. Kemal Evmez
1224. Kemal Kara
1225. Kemal Karadeniz
1226. Kemal Kartal
1227. Kemal Katılmış
1228. Kemal Kaya
1229. Kemal Kestioğlu
1230. Kemal Kılbacak
1231. Kemal Koç
1232. Kemal Köksal
1233. Kemal Küçük
1234. Kemal Küpçük
1235. Kemal Maden
1236. Kemal Özçelik
1237. Kemal Parlak
1238. Kemal Posmoroğlu
1239. Kemal Rona
1240. Kemal Satılmış
1241. Kemal Sezer
1242. Kemal Şahin
1243. Kemal Şendur
1244. Kemal Şendur (Hüseyinoğlu)
1245. Kemal Şendur (Mehmetoğlu)
1246. Kemal Tarak
1247. Kemal Tatar
1248. Kemal Yasin
1249. Kemal Yeşilduman
1250. Kemal Yıldırım
1251. Kemal Yıldız
1252. Kemal Yüksel
1253. Kemaletten Yıldız
1254. Kenan Çalıkoğlu
1255. Kenan Dursun
1256. Kenan Görgülü
1257. Kenan Karataş
1258. Kenan Kavak
1259. Kenan Küçük
1260. Kenan Levent
1261. Kenan Öztürk
1262. Kenan Şimşek
1263. Kenan Yazıcı
1264. Kerim Bilir
1265. Kerime Saçlı
1266. Keşif Kaya
1267. Köksal Kartal
1268. Köksal Tonyalıoğlu
1269. Köksal Yalçın
1270. Kumru Dönmez
1271. Kurtuluş Akbaşlı
1272. Kurultay Ahmet Halvaşı
1273. Laçin Yılmaz
1274. Latif Tosunoğlu

1275. Latife Altun
1276. Leman Bayer
1277. Levent Arslan
1278. Levent Ferah
1279. Levent Öztürk
1280. Levent Yıldırım
1281. Levent Yurdakul
1282. Leyla Ertürk
1283. Leyla Koca
1284. Lütfü Çıtır
1285. M. Ali Yerebasmaz
1286. M. Sait Atılgan
1287. Mahir Eni
1288. Mahmut Akgün
1289. Mahmut Ali Durmuş
1290. Mahmut Altuntaş
1291. Mahmut Atılgan
1292. Mahmut Atun
1293. Mahmut Atun
1294. Mahmut Ayeser
1295. Mahmut Balaman
1296. Mahmut Bayram Telatar
1297. Mahmut Buruntaş
1298. Mahmut Çavuşlu
1299. Mahmut Durmuş
1300. Mahmut Gacamer
1301. Mahmut Kesik
1302. Mahmut Keskin
1303. Mahmut Koç
1304. Mahmut Ocaklı
1305. Mahmut Özcan
1306. Mahmut Seri
1307. Mahmut Vardal
1308. Mahmut Yılmaz (Mehmetoğlu)
1309. Malik Altun
1310. Mashar Kurnaz
1311. Mazhar Karataş
1312. Mazhar Keskin
1313. Mecit Oğuz Tokatlı
1314. Medet Güney
1315. Medet Güneysu
1316. Mefaret Topal
1317. Mehbare Kılıç
1318. Mehmet Açıkel
1319. Mehmet Ak
1320. Mehmet Akcelep
1321. Mehmet Akdeniz
1322. Mehmet Akduman
1323. Mehmet Akif Özer
1324. Mehmet Aksoy
1325. Mehmet Aktaş
1326. Mehmet Akyıldız
1327. Mehmet Ali Aksu
1328. Mehmet Ali Akyol
1329. Mehmet Ali Aydın
1330. Mehmet Ali Barış
1331. Mehmet Ali Bölükbaş
1332. Mehmet Ali Duman
1333. Mehmet Ali Katı
1334. Mehmet Ali Kaya
1335. Mehmet Ali Ocak
1336. Mehmet Ali Sülünger
1337. Mehmet Ali Şendur
1338. Mehmet Ali Yıldız
1339. Mehmet Alkan
1340. Mehmet Alpaslan
1341. Mehmet Altuntaş
1342. Mehmet Arslan
1343. Mehmet Aslan
1344. Mehmet Atar
1345. Mehmet Ay
1346. Mehmet Aytaş
1347. Mehmet Bayık
1348. Mehmet Bayrak
1349. Mehmet Biber
1350. Mehmet Bolat
1351. Mehmet Bülent Düzen
1352. Mehmet Can
1353. Mehmet Caniklioğlu
1354. Mehmet Cemal Karataş
1355. Mehmet Cemal Tiryakioğlu
1356. Mehmet Cihat Akün
1357. Mehmet Civelek
1358. Mehmet Çalık
1359. Mehmet Çamur
1360. Mehmet Çelik
1361. Mehmet Dağdelen
1362. Mehmet Doğan
1363. Mehmet Dönmez
1364. Mehmet Duran
1365. Mehmet Düşün
1366. Mehmet Düzgüney

1367. Mehmet Ekrem Köroğlu
1368. Mehmet Eni
1369. Mehmet Erkoç
1370. Mehmet Erten Sökmen
1371. Mehmet Fatih Tuzcuoğlu
1372. Mehmet Gül
1373. Mehmet Gülçek
1374. Mehmet Gümüş
1375. Mehmet Güneş
1376. Mehmet Güvenkaya
1377. Mehmet Hamarat
1378. Mehmet Haseken
1379. Mehmet Hatipoğlu
1380. Mehmet İçpınar
1381. Mehmet Kamber
1382. Mehmet Kapısız
1383. Mehmet Kara
1384. Mehmet Karaca
1385. Mehmet Karadağ
1386. Mehmet Karaman
1387. Mehmet Karamen
1388. Mehmet Karaosman
1389. Mehmet Karataş
1390. Mehmet Karayiğit
1391. Mehmet Kasımoğlu
1392. Mehmet Kemal Osmanağaoğlu
1393. Mehmet Kesik
1394. Mehmet Keskin
1395. Mehmet Kılıç
1396. Mehmet Kır
1397. Mehmet Korkmaz
1398. Mehmet Küçük
1399. Mehmet Naci Güven
1400. Mehmet Naci Köroğlu
1401. Mehmet Oktay
1402. Mehmet Oturak
1403. Mehmet Önder
1404. Mehmet Öz
1405. Mehmet Özbaş
1406. Mehmet Özcan
1407. Mehmet Özcan (Dursunoğlu)
1408. Mehmet Özcan (Mustafa Duduoğlu)
1409. Mehmet Özcan (Mustafaoğlu)
1410. Mehmet Özdemir
1411. Mehmet Özsoy
1412. Mehmet Öztürk
1413. Mehmet Pınarözü
1414. Mehmet Sabri Tarancı
1415. Mehmet Salbaş
1416. Mehmet Sami Sonbay
1417. Mehmet Sözeri
1418. Mehmet Suat Özdil
1419. Mehmet Tahmaz
1420. Mehmet Tapan
1421. Mehmet Tekyıldız
1422. Mehmet Temur
1423. Mehmet Teyyare
1424. Mehmet Topal
1425. Mehmet Tüt
1426. Mehmet Usta
1427. Mehmet Uygun
1428. Mehmet Uysal
1429. Mehmet Vurgu
1430. Mehmet Yakan
1431. Mehmet Yeni
1432. Mehmet Yerebasmaz
1433. Mehmet Yeşilduman
1434. Mehmet Yeşiller
1435. Mehmet Yıldız
1436. Mehmet Yılmaz
1437. Mehmet Yüksel
1438. Mehmet Zeki Hangün
1439. Mehmet Zeki Köroğlu
1440. Mehti Ali Kaya
1441. Melahat Aslan
1442. Melahat Demir
1443. Melek Çamyar
1444. Melek İke
1445. Meliha Yılmaz (Aygün)
1446. Melike Çakır (Keleş)
1447. Melike Keleş
1448. Meltem Çelebi
1449. Memiş Kasap
1450. Memduh Mahmut Uyar
1451. Meral Çakmak
1452. Meral Ural
1453. Meryem Tuğran
1454. Meryem Yıldırım
1455. Meserret Gülseren
1456. Mesut Bıçakçı
1457. Mesut Eriş

1458. Mesut Feyzi
1459. Mesut Şendur
1460. Mesut Uygun
1461. Metin Apaydın
1462. Metin Aydın
1463. Metin Bahçe
1464. Metin Bilgin
1465. Metin Durmuş
1466. Metin Kaya
1467. Metin Kuleli
1468. Metin Özcan
1469. Metin Özmen
1470. Metin Posta
1471. Metin Temur
1472. Metin Tokdemir
1473. Metin Yıldız
1474. Metin Yüksek
1475. Metin Yüksel
1476. Mevlüt Akın
1477. Mevlüt Çetin
1478. Mevlüt Küçük
1479. Mevlüt Ocak
1480. Mevlüt Ustabaş
1481. Mevlüt Vayiç
1482. Mevlüt Yalçınkaya
1483. Midayet Bilgin
1484. Mikail Altun
1485. Mine Bora
1486. Miraç Akçelik
1487. Muammer Çavma
1488. Muammer Demirel
1489. Muammer Ergül
1490. Muammer Kuru
1491. Muammer Öztürk
1492. Muammer Papuçoğlu
1493. Muhammed Gökalp
1494. Muhammet Acarel
1495. Muhammet Çimen
1496. Muhammet Demirpehlivan
1497. Muhammet Gümüş
1498. Muharrem Akkayadan
1499. Muharrem Anlayan
1500. Muharrem Apa
1501. Muharrem Atalay
1502. Muharrem Canbaz
1503. Muharrem Durmaz
1504. Muharrem Ergitürk
1505. Muharrem Gülez
1506. Muharrem Ike
1507. Muharrem Özcan
1508. Muharrem Salbaş
1509. Muharrem Sezgin
1510. Muharrem Taşkın
1511. Muharrem Vergili
1512. Muharrem Yağcı
1513. Muhittin Esen
1514. Muhittin Eskici
1515. Muhsin Kaya
1516. Muhsin Uygur
1517. Mukaddes Sakallı
1518. Murat Acar
1519. Murat Erten
1520. Murat İmamoğlu
1521. Murat Karacaoğlu
1522. Murat Kayabaşı
1523. Murat Kayhan
1524. Murat Muratoğlu
1525. Murat Okur
1526. Murat Şensoy
1527. Murat Yıldız
1528. Musa Aytekin Şahin
1529. Musa Kızıl
1530. Musa Taştan
1531. Musa Tırıç
1532. Mustafa Acıelma
1533. Mustafa Adem
1534. Mustafa Akıllı
1535. Mustafa Akkaya
1536. Mustafa Aksu
1537. Mustafa Altaç
1538. Mustafa Arı
1539. Mustafa Aşçı
1540. Mustafa Ateş
1541. Mustafa Aydın
1542. Mustafa Bayram
1543. Mustafa Bektaş
1544. Mustafa Boz
1545. Mustafa Böbrek
1546. Mustafa Büyüköksüz
1547. Mustafa Can
1548. Mustafa Canbaz
1549. Mustafa Canikli

1550. Mustafa Cansız
1551. Mustafa Cantürk
1552. Mustafa Ciğerci
1553. Mustafa Çakır
1554. Mustafa Çakmak
1555. Mustafa Çamyar
1556. Mustafa Çelik
1557. Mustafa Çığıtay
1558. Mustafa Çoban
1559. Mustafa Demir
1560. Mustafa Demirel
1561. Mustafa Dikmen
1562. Mustafa Duran
1563. Mustafa Erkan
1564. Mustafa Erol
1565. Mustafa Ferah Gökalp
1566. Mustafa Fındık
1567. Mustafa Gecer
1568. Mustafa Gerez
1569. Mustafa Güler
1570. Mustafa Gürler
1571. Mustafa Haholu
1572. Mustafa Hün
1573. Mustafa Ikiz
1574. Mustafa Işık
1575. Mustafa Kalmış
1576. Mustafa Karakuş
1577. Mustafa Kemal
1578. Mustafa Kemal Özkan
1579. Mustafa Kemal Uyğun
1580. Mustafa Kesir
1581. Mustafa Kırım
1582. Mustafa Korkmaz
1583. Mustafa Kökçü
1584. Mustafa Kurt
1585. Mustafa Küçük
1586. Mustafa Ocak
1587. Mustafa Özcan (Alioğlu)
1588. Mustafa Özcan (Mehmetoğlu)
1589. Mustafa Özgüven
1590. Mustafa Özkan
1591. Mustafa Öztürk
1592. Mustafa Reisoğlu
1593. Mustafa Sami Topal
1594. Mustafa Sarıtaş
1595. Mustafa Senai Yılmaz
1596. Mustafa Serdar
1597. Mustafa Sinan Başbayrak
1598. Mustafa Şengel
1599. Mustafa Şengel
1600. Mustafa Şenol
1601. Mustafa Tabak
1602. Mustafa Tanrıkulu
1603. Mustafa Tatlıelma
1604. Mustafa Tuncay
1605. Mustafa Türkmen
1606. Mustafa Ünüvar
1607. Mustafa Varıcı
1608. Mustafa Yalçınkaya
1609. Mustafa Yavuz
1610. Mustafa Yeşilduman
1611. Mustafa Yılmaz
1612. Muzaffer Çakır
1613. Muzaffer Genç
1614. Muzaffer Giden
1615. Muzaffer Koç
1616. Muzaffer Yazıcı
1617. Muzaffer Yeniyıldız
1618. Mübin Alis
1619. Müdessir Karahan
1620. Müfit Birinci
1621. Müfit Durur
1622. Mühibbi Şimşek
1623. Mükerrem Altunkaya
1624. Mülayim Kaya
1625. Mümin Aksu
1626. Münir Altuntaş
1627. Münir Öztürk
1628. Münür (Meydan) Çavuşoğlu
1629. Mürsel Aşkın
1630. Mürsel Diler
1631. Mürsel Memiş
1632. Müşabe Gümüş
1633. Müzekkir Karahan
1634. Müzekkir Saymaz
1635. Müzeyyen Karan
1636. Müzeyyen Pelenk
1637. Nabi Sırgancı
1638. Naci Aksu
1639. Naci Demir
1640. Naci Eyigün
1641. Naci Keskin

1642. Naci Sönmez
1643. Naci Temur
1644. Naci Topal
1645. Nadir Çimen
1646. Nadir Köse
1647. Nafiz Usta
1648. Nahit Kaya
1649. Nahit Yıldırım
1650. Naim Serdar
1651. Nakide Torun
1652. Nakif Çelebi
1653. Name Yüksel
1654. Namık Albayrak
1655. Namık Giden
1656. Namık Şensoy
1657. Namık Yılmaz (Bilaloğlu)
1658. Naşide Durmuş
1659. Naşim Yavuz
1660. Naşit Keskin
1661. Nâzım Ataoğlu
1662. Nâzım Dervişoğlu
1663. Nâzım Durmaz
1664. Nâzım Koç
1665. Nâzım Ustaoğlu
1666. Nâzım Yılmaz
1667. Nazır Ocak
1668. Nazmi Yılmaz
1669. Necaattin Kara
1670. Necati Al
1671. Necati Altıkulaç
1672. Necati Amasyalı
1673. Necati Aykır
1674. Necati Büyük
1675. Necati Güngör
1676. Necati Karaca
1677. Necati Karameşe
1678. Necati Kaya
1679. Necati Mert
1680. Necati Soydan
1681. Necati Uyar
1682. Necdet Canbaz
1683. Necdet Kara
1684. Necdet Karabacak
1685. Necdet Seçkin
1686. Necdet Yıldız
1687. Necdet Yılmaz
1688. Necla Aslan
1689. Necmettin Demir
1690. Necmettin Yenigün
1691. Necmi Çelik
1692. Necmi Karagülle
1693. Necmiye Taştan
1694. Nedim Barsbay
1695. Nedim Çiftçioğlu
1696. Nedim Çullu
1697. Nedim Yeşiltepe
1698. Nejat Şekeroğlu
1699. Nejla Usta
1700. Neriman Önder
1701. Nermine (Nermin) Küçükaltun
1702. Nesrin Altun
1703. Nesrin Karagülle
1704. Neşat Öner
1705. Neşe Keskin
1706. Nevati Bakar
1707. Nevin Gümüş
1708. Nevin Yılmaz
1709. Nevzat Altuntaş
1710. Nevzat Hasgül
1711. Nevzat Yazar
1712. Nevzat Yek
1713. Nevzat Yıldırım
1714. Nezahat Haholu
1715. Nezahat Yılmaz
1716. Nihal Şahin
1717. Nihan Namız Dinçer
1718. Nihat Arslan
1719. Nihat Çubuk
1720. Nihat Durmuş
1721. Nihat Dursun
1722. Nihat Kaya
1723. Nihat Özcan
1724. Nihat Vural
1725. Nihat Yılmaz
1726. Niyazi Ateşli
1727. Niyazi Ay
1728. Niyazi Aydın
1729. Niyazi Baş
1730. Niyazi Gedikoğlu
1731. Niyazi Mert
1732. Niyazi Rona
1733. Niyazi Yavuz

1734. Nizam Yüksel
1735. Nizamettin Beyazıt
1736. Nizamettin Budak
1737. Nizamettin Erdem
1738. Nizamettin Okumuş
1739. Nizamettin Usta
1740. Nizamettin Yalçınkaya
1741. Nizamettin Yazıcı
1742. Nizamettin Yılmaz
1743. Nur Cihan Aksoy
1744. Nural Beyazıt
1745. Nural Seçkin
1746. Nuran Aydın
1747. Nuran Bayram
1748. Nuran Dinçer
1749. Nurbay Günger
1750. Nurbay Usta
1751. Nurdoğan Atar
1752. Nurettin Aydın
1753. Nurettin Çeliktaş
1754. Nurettin Çorbacı
1755. Nurettin Demirbaş
1756. Nurettin Demirel
1757. Nurettin Gün
1758. Nurettin Kara
1759. Nurettin Özel
1760. Nurettin Pirim
1761. Nurettin Şirin
1762. Nurhayat Hamaratoğlu
1763. Nuri Aydın
1764. Nuri Çakır
1765. Nuri İçpınar
1766. Nuri Oğuz
1767. Nuri Olcaytu
1768. Nuri Şahin
1769. Nursiye Keskin
1770. Nurten Aslan
1771. Nurten Demirbaş
1772. Nusret Altuntaş
1773. Nusret Durak
1774. Nusret Önal
1775. Nusret Yeşilırmak
1776. Nusrettin Durmuş
1777. Nüennes Karagöz
1778. Nükhet Demir
1779. Oktay Çelik
1780. Oktay Kahraman
1781. Oktay Karakurt
1782. Olgun Bayer
1783. Olgun Delikanlı
1784. Onur Rüştü Yücel
1785. Orhan Acar
1786. Orhan Aker
1787. Orhan Akpulat
1788. Orhan Aksakal
1789. Orhan Aksoy
1790. Orhan Demirel
1791. Orhan Göğerçin
1792. Orhan Gürses
1793. Orhan Karaova
1794. Orhan Kaya
1795. Orhan Kirman
1796. Orhan Özbilen
1797. Orhan Saraç
1798. Orhan Telatar
1799. Orhan Usta
1800. Orhan Uygun
1801. Orhan Yılmaz
1802. Osman (Yaşar) Kestioğlu
1803. Osman Akar
1804. Osman Altun
1805. Osman Ateş
1806. Osman Barancan
1807. Osman Bayraktutan
1808. Osman Can
1809. Osman Coşkun
1810. Osman Çelik
1811. Osman Çora
1812. Osman Demiröz
1813. Osman Durdu
1814. Osman Gedik
1815. Osman Gümüş
1816. Osman Günaydın
1817. Osman Güneş
1818. Osman İnce
1819. Osman Kaburga
1820. Osman Karakullukçu
1821. Osman Kırbaş
1822. Osman Kırçiçek
1823. Osman Kocaman
1824. Osman Koç
1825. Osman Kol

1826. Osman Mütevellioğlu
1827. Osman Necati Yılmaz
1828. Osman Nuri Telatar
1829. Osman Nuri Yakan
1830. Osman Nuri Yaran
1831. Osman Nuri Yerebasmaz
1832. Osman Oktay
1833. Osman Özkan
1834. Osman Özşahin
1835. Osman Öztürk
1836. Osman Sayar
1837. Osman Şağbanoğlu
1838. Osman Top
1839. Osman Turan Bozacı
1840. Osman Yaşar
1841. Osman Zekayi Kızgın
1842. Oya Akkaya (Kartal)
1843. Ömer Akyol
1844. Ömer Altıntaş
1845. Ömer Avcı
1846. Ömer Erdoğan
1847. Ömer Faruk Gür
1848. Ömer Gündoğdu
1849. Ömer Karakaş
1850. Ömer Kayabaşı
1851. Ömer Kayrak
1852. Ömer Keskin
1853. Ömer Özcan
1854. Ömer Savaşçı
1855. Ömer Songün
1856. Ömer Şaduman
1857. Ömer Varol
1858. Ömür Karataş
1859. Önder Özbek
1860. Öner Alagözoğulları
1861. Öner Dede
1862. Öner Durmuş
1863. Öner Tahiroğlu
1864. Öner Telatar
1865. Özalp Küçük
1866. Özcan Ayyılmaz
1867. Özcan Bölükbaş
1868. Özcan Kahveci
1869. Özcan Sami Çelik
1870. Özcan Yılmaz
1871. Özdemir Kalkan
1872. Özer Dolmacı
1873. Özer Topçu
1874. Özgen Bilgin
1875. Özgen Odabaş
1876. Özkan Demirci
1877. Pamuk Dede
1878. Pembe Atasoy
1879. Perihan Ayda
1880. Perihan Erdemir
1881. Pertev Aksakal
1882. Rabia Gürler
1883. Raci Yılmaz
1884. Rafet Güneytepe
1885. Rafet Koç
1886. Rafet Yaylamış
1887. Ragıp Zeki Cevabi Sönmez
1888. Rahim Car
1889. Rahim Torun
1890. Rahmi Akın
1891. Rahmi Demir
1892. Rahmi Koç
1893. Raif Aksu
1894. Ramadan İçgel
1895. Ramadan Özçelik
1896. Ramazan Altun
1897. Ramazan Kıran
1898. Ramazan Koç
1899. Ramazan Yıldız
1900. Ramis Özaslan
1901. Rasim Acar
1902. Rasim Aksoy
1903. Rasim Binici
1904. Razi Yılmaz
1905. Recai (Armağan) Özel
1906. Recai Yazıcı
1907. Recep Akar
1908. Recep Ali Kaymaz
1909. Recep Ali Özcan
1910. Recep Ali Özcihan
1911. Recep Hisar
1912. Recep Memişoğlu
1913. Recep Önder
1914. Recep Şenol Köksal
1915. Recep Tamer Özer
1916. Refik Aksakal
1917. Refik Bölükbaş

1918. Refik Onuk
1919. Refika Çamaş
1920. Rekabi Yaz
1921. Remzi İlkahar
1922. Remzi Pehlivan
1923. Remzi Rona
1924. Remzi Yılmaz
1925. Rerruh Sönmez
1926. Resul Büyükarslan
1927. Resul Çiçek
1928. Resul Serdar
1929. Resul Yıldırım
1930. Reşat Çelik
1931. Reşat Dursun
1932. Reşat Erol
1933. Reşat Kaya
1934. Reşat Korkmaz
1935. Reşat Pehlivan
1936. Reşat Ustabaş
1937. Reşat Yeşiltaş
1938. Reşat Yıldırım
1939. Rıfat Özen
1940. Rıza Ceylan
1941. Rıza Güney
1942. Rıza Öztürk
1943. Rıza Tekeşen
1944. Rifat Sertkaya
1945. Rivayet Altun
1946. Ruhi Durak
1947. Rüstem Ata
1948. Rüstem Gürler
1949. Rüstem Kabar
1950. Rüstem Topuz
1951. Saadettin Özden
1952. Sabahattin Artar
1953. Sabahattin Şahin
1954. Sabri Çamur
1955. Sabri Oflu
1956. Sabri Sakallı
1957. Sabri Sancar
1958. Sabri Şentürk
1959. Sacide Gökalioğlu
1960. Sacit Aydemir
1961. Sadettin Baş
1962. Sadettin Özcan
1963. Sadık İmdat
1964. Sadık İmdat
1965. Sadık Paydemir
1966. Sadık Sencer Çırtlık
1967. Sadık Uçar
1968. Sadi Kemal Akpınar
1969. Sadullah Barutcu
1970. Saffet Emin Karaosmanoğlu
1971. Saffet Kasımoğlu
1972. Saffet Yüksel
1973. Safter Özdemir
1974. Saim Aydın
1975. Saim Bölükbaş
1976. Saim Kılıç
1977. Saim Şen
1978. Sait Doğruer
1979. Sait Karahan
1980. Sait Kılıç
1981. Sait Özdemir
1982. Salih Aydın
1983. Salih Duran
1984. Salih Durgun
1985. Salih Erdoğan
1986. Salih Karagöz
1987. Salih Kaya
1988. Salih Köse
1989. Salih Küçük
1990. Salih Öztürk
1991. Salih Tarım
1992. Salih Vurgu
1993. Salih Yörük
.994. Salim İşçi
.995. Salim Oflu
.996. Salim Tutkan
1997. Salim Yıldız
1998. Salim Yılmaz
1999. Sami Durmuş
2000. Sami Ersan
2001. Sami İşleyen
2002. Sami Memişoğlu
2003. Sami Yaşar
2004. Sanıklar:
2005. Saniye Güneş
2006. Saniye Topçuoğlu
2007. Sare Çamyar
2008. Sayan Durmuş
2009. Saymaz Yaşar

2010. Sebahat Küp
2011. Sebahattin Akyazı
2012. Sebahattin Düzgün
2013. Sebahattin Eserli
2014. Sebahattin Özcan
2015. Sebahattin Yalçınkaya
2016. Secaattin Atalay
2017. Secaettin Aydın
2018. Sedat Büyük
2019. Sedat Civelek
2020. Sedat Dursun
2021. Sedat Gezgin
2022. Sedat Göçmen
2023. Sedat Gül
2024. Sedat Kalyoncu
2025. Sedat Nuri Ege
2026. Sefa Kaçmaz
2027. Sefer Çapuk
2028. Sefer Saya
2029. Sefer Yağçı
2030. Seher Durmuş
2031. Seher Ertop
2032. Seher Yorulmaz
2033. Selaattin Akyol
2034. Selaattin Doğan
2035. Selahattin Arslan
2036. Selahattin Bulut
2037. Selahattin Cin
2038. Selahattin Çam
2039. Selahattin Çelik
2040. Selahattin Genç
2041. Selahattin Özcan
2042. Selahattin Sakal
2043. Selahattin Şimşek
2044. Selahattin Türk
2045. Selahattin Yıldırım
2046. Selahattin Yılmaz
2047. Selami Baştepe
2048. Selami Kılıç
2049. Selatin Akyıldız
2050. Selçuk Albayrak
2051. Selçuk Atabek
2052. Selçuk Canik
2053. Selçuk Karadeniz
2054. Selçuk Kasımoğlu
2055. Selçuk Özvar
2056. Selim Akyıldız
2057. Selim Altun
2058. Selim Er
2059. Selim Kara
2060. Selim Topçu
2061. Selim Usta
2062. Selim Uyar
2063. Selver Yıldız
2064. Selvinaz Yazıcı
2065. Sema Yazıcıoğlu
2066. Semiha Uzuneminağoğlu
2067. Semra Gedik
2068. Sener Sezer
2069. Seracettin Çiçek
2070. Server Akıllı
2071. Servet Ayyılmaz
2072. Servet Bakır
2073. Servet Ekin
2074. Servet Salatacı
2075. Servet Usta
2076. Sevgi Atamer
2077. Sevgi Evgin
2078. Sevgin Özarslan
2079. Sevim Altun
2080. Sevim Öztürk
2081. Sevinç Çoker
2082. Sevinç Yılmaz
2083. Sevket Çelik
2084. Seyfettin Alkan
2085. Seyfettin Altıkulaç
2086. Seyfettin Koca
2087. Seyfettin Öztürk
2088. Seyfettin Pehlivan
2089. Seyfi Keskin
2090. Seyfi Yılmaz
2091. Seyfullah Çıplak
2092. Seyhan Odabaş
2093. Seyhan Özgel
2094. Seyyide Koç
2095. Sezai Aydın
2096. Sezai Baş
2097. Sezai Cesur
2098. Sezai Gemrik
2099. Sezai Salbaş
2100. Sezai Uygun
2101. Sırrı Atalay Atmaca

2102. Sırrı Yumbul
2103. Sinan Aşırali
2104. Sinan Avcı
2105. Sinan Demir
2106. Sinan Demirci
2107. Sinan Saraç
2108. Sinan Şişman
2109. Sofu Aydın
2110. Soner Keskin
2111. Soner Torun
2112. Suadi Özyurt
2113. Suat Baysal
2114. Suat Bilgin
2115. Suat Ekiz
2116. Suat Yüksek
2117. Sultan Kara
2118. Sultan Yahşi
2119. Suna Debekargınoğlu
2120. Sunay Atamer
2121. Sunay Ereren
2122. Supi Suat Köroğlu
2123. Suzi Atak
2124. Sülayman Aydın
2125. Süleyman Ak
2126. Süleyman Altun
2127. Süleyman Arslan
2128. Süleyman Asrak
2129. Süleyman Aydemir
2130. Süleyman Bakırcı
2131. Süleyman Cafer Dağdevir
2132. Süleyman Dil
2133. Süleyman Özemre
2134. Süleyman Takır
2135. Süleyman Yurttaş
2136. Süleyman Zengin
2137. Sümmani Kaya
2138. Süreyya Aydın
2139. Şaban Ergül
2140. Şaban Horozoğlu
2141. Şaban Karataş
2142. Şaban Kaval
2143. Şaban Kotil
2144. Şaban Nari Şirin
2145. Şaban Şerif Zengin
2146. Şaban Yağmur
2147. Şafak Aydın
2148. Şahimerdan Kara
2149. Şahin Acar
2150. Şahin Arslan
2151. Şahmettin Çetin
2152. Şahmettin Şimşek
2153. Şakir Demirci
2154. Şakir Şerbetçi
2155. Şanna Kara
2156. Şefik Oflu
2157. Şehittin Yılmaz
2158. Şeker Yıldırım
2159. Şekip Yıldırım
2160. Şemistan Demir
2161. Şemsettin Kalın
2162. Şenel Hangün
2163. Şenel Öztüp
2164. Şenel Öztürk
2165. Şener Açıkgöz
2166. Şener Alay
2167. Şener Üst
2168. Şener Zengin
2169. Şengül Taş (İnce)
2170. Şennan Dursun
2171. Şennan Kara
2172. Şenol Aydoğan
2173. Şenol Ekiz
2174. Şenol İvecen
2175. Şenol Yakan
2176. Şentürk Arslan
2177. Şentürk Güneş
2178. Şentürk Meydan
2179. Şerafettin Çelek
2180. Şerafettin Kuzu
2181. Şerafettin Öztürk
2182. Şerafettin Tecim
2183. Şerafettin Uzun
2184. Şerafettin Yazıcı
2185. Şerif Güzel
2186. Şerif Şirket
2187. Şerif Yazıcı
2188. Şevket Altun
2189. Şevket Bektaş
2190. Şevki Çerkez
2191. Şevki Gündoğdu
2192. Şevki Kalkan
2193. Şevki Maraş

2194. Şinasi Doğan
2195. Şuayip Eni
2196. Şuayip Kaplan
2197. Şükrü Akkaya
2198. Şükrü Aydın
2199. Şükrü Çelik
2200. Şükrü Demirbaş
2201. Şükrü Duran
2202. Şükrü Gökçelik
2203. Şükrü Gündoğdu
2204. Şükrü Koç
2205. Şükrü Korkmaz
2206. Şükrü Mısırlıoğlu
2207. Şükrü Öztürk
2208. Şükrü Ulu
2209. Şükrü Yeniköy
2210. Şükrü Yılmazer
2211. Şükür Yarız
2212. Tacettin Aldemir
2213. Tacettin Demiröz
2214. Tahir Dede
2215. Tahsin Akyıldız
2216. Tahsin Çavuşlu
2217. Tahsin Durdu
2218. Tahsin Durmuş
2219. Tahsin Haholu
2220. Tahsin Kaya
2221. Tahsin Özkan
2222. Tahsin Özmen
2223. Tahsin Şahin
2224. Talat Bayav
2225. Talat Yaylamış
2226. Talip Alicanoğlu
2227. Talip Işık
2228. Talip Karakoç
2229. Tamer Aksu
2230. Taner Demir
2231. Taner Keskin
2232. Taner Okumuş
2233. Taner Özdemir
2234. Taner Sametoğlu
2235. Tansu Yücel
2236. Tarık Duran
2237. Tarık Durmuş
2238. Tarık Torun
2239. Tarık Uygun
2240. Tayfun Ceylan
2241. Telat Abslan
2242. Telat Aslan
2243. Temel Gül
2244. Temel Gülecen
2245. Temel Kapıcı
2246. Temel Kara
2247. Temel Karagöz
2248. Temel Kerimoğlu
2249. Temel Koç
2250. Temel Sancar
2251. Temel Topal
2252. Temel Varıcı
2253. Temel Yavuz
2254. Temel Yıldırım
2255. Temindar Keskin
2256. Temur Kaya
2257. Temurhan Avcı
2258. Teoman Karahan
2259. Tevfik Aslan
2260. Tevfik Erbil
2261. Tevfik Oda
2262. Tezer Büyüktepe
2263. Toraman Damcı
2264. Tugay Turan
2265. Tuğran Yılmaz
2266. Tunay Uygur
2267. Tuncay Altun
2268. Tuncer Coştan
2269. Tuncer Dede
2270. Tuncer Dursun
2271. Tuncer Irmak
2272. Tuncer Kaya
2273. Tuncer Okumuşlar
2274. Tuncer Saraç
2275. Turan Köroğlu
2276. Turan Ustabaş
2277. Turan Yıldırım
2278. Turan Yıldız
2279. Turan Yıldız
2280. Turgay Albayrak
2281. Turgay Demirpehlivan
2282. Turgay Hangün
2283. Turgay Kaynar
2284. Turgut Aydın
2285. Turgut Bahar

2286. Turgut Bayraktar
2287. Turgut Bozacı
2288. Turgut Gündüz
2289. Turgut Keskin
2290. Turgut Oktay
2291. Turgut Sezer
2292. Turgut Temur
2293. Turgut Yıldırım
2294. Turhan Şahin
2295. Tülay Atilla
2296. Tümay Durukan
2297. Ufuk Kekül
2298. Uğur Oral
2299. Uğur Osmanağaoğlu
2300. Uğur Pelenk
2301. Uğur Sebahattin Tuğran
2302. Uğur Tuncay
2303. Uğur Tunç Kabaloğlu
2304. Urfan Sevim
2305. Urfan Varıcı
2306. Ülkü Aksakal
2307. Ülkü Ateş
2308. Ümit Kondakçı
2309. Ümüttin Can
2310. Üzeyif Büyüktaş
2311. Vahdettin Çetin
2312. Vahdettin Kaya
2313. Vahit Irgat
2314. Vasıf Keskin
2315. Vedat Arslan
2316. Vedat Aydemir
2317. Vedat Başkan
2318. Vedat Coşkun
2319. Vedat Demir
2320. Vedat Şirin
2321. Vedat Yıldız
2322. Vehbi Mısırlıoğlu
2323. Veli Çelik
2324. Veli Şahin
2325. Veysel Hasgül
2326. Veysel Karacaoğlu
2327. Veysel Karadere
2328. Vezir Pehlivan
2329. Vildan Camaş
2330. Vural Soytekin
2331. Vural Yıldırım
2332. Yahya Kemal Gökalp
2333. Yahya Özcan
2334. Yakup Gül
2335. Yakup Gültekin
2336. Yakup Yangu
2337. Yalçın Kaya
2338. Yalçın Öner
2339. Yalçın Temur
2340. Yalçın Turanlı
2341. Yalçın Yılmaz
2342. Yaşanur Bayraktar
2343. Yaşar Akay
2344. Yaşar Akduman
2345. Yaşar Akgün
2346. Yaşar Akyazı
2347. Yaşar Albayrak
2348. Yaşar Altay
2349. Yaşar Altunkaya
2350. Yaşar Arslan
2351. Yaşar Ateş
2352. Yaşar Aymelek
2353. Yaşar Başalmaz
2354. Yaşar Bayram
2355. Yaşar Bıçakçı
2356. Yaşar Bilir
2357. Yaşar Çayırga
2358. Yaşar Çelik
2359. Yaşar Durmaz
2360. Yaşar Erkoç
2361. Yaşar Genç
2362. Yaşar Güney
2363. Yaşar Güven
2364. Yaşar Kara
2365. Yaşar Karaca
2366. Yaşar Karameşe
2367. Yaşar Keskin
2368. Yaşar Önder
2369. Yaşar Özbayrak
2370. Yaşar Özcan
2371. Yaşar Şağbanoğlu
2372. Yaşar Şahin
2373. Yaşar Ustabaş
2374. Yaşar Yıldız
2375. Yaşar Yüksel
2376. Yavuz Altun
2377. Yavuz Aytaş

2378. Yavuz Kaptan
2379. Yavuz Karahan
2380. Yavuz Selim Koca
2381. Yavuz Yılmaz
2382. Yavuz Zeki Öztürk
2383. Yener Akel
2384. Yener Aymelek
2385. Yener Demir
2386. Yener Küçük
2387. Yener Öztürk
2388. Yener Turan
2389. Yenilmez Aydın
2390. Yenilmez Karahan
2391. Yıldırım Karahasan
2392. Yıldız Ayaslan
2393. Yılmaz Altun
2394. Yılmaz Arpacı
2395. Yılmaz Arslan
2396. Yılmaz Bektaş
2397. Yılmaz Bora
2398. Yılmaz Can
2399. Yılmaz Coşkun
2400. Yılmaz Dursun
2401. Yılmaz Gecal
2402. Yılmaz İçpınar
2403. Yılmaz Kalkan
2404. Yılmaz Kaya
2405. Yılmaz Kılıç
2406. Yılmaz Sezer
2407. Yılmaz Şahin
2408. Yılmaz Şekir
2409. Yılmaz Topallı
2410. Yılmaz Topaloğlu
2411. Yılmaz Yalçın
2412. Yılmaz Yünlü
2413. Yunis Ocak
2414. Yunus Akpınar
2415. Yunus Fikret Şensoy
2416. Yunus Turan
2417. Yusuf Atasoy
2418. Yusuf Bilici
2419. Yusuf Cin
2420. Yusuf Çayır
2421. Yusuf Çelik
2422. Yusuf Çoruh
2423. Yusuf Demirci
2424. Yusuf Dilber
2425. Yusuf Güveli
2426. Yusuf İçpınar
2427. Yusuf Kaya
2428. Yusuf Keskin
2429. Yusuf Pehlivan
2430. Yusuf Peker
2431. Yusuf Sönmez
2432. Yusuf Şahin
2433. Yusuf Şişman
2434. Yusuf Tiken
2435. Yusuf Topal
2436. Yusuf Vayiç
2437. Yusuf Ziya Basa
2438. Yusuf Ziya Şen
2439. Yücel Acar
2440. Yücel Acun
2441. Yücel Akpınar
2442. Yücel Çiçek
2443. Yücel Demir
2444. Yücel Erdoğdu
2445. Yücel Ergün
2446. Yücel Gezer
2447. Yücel Kaya
2448. Yücel Kocaman
2449. Yücel Taşdemir
2450. Yüksel Akyıldız
2451. Yüksel Aslan
2452. Yüksel Beşli
2453. Yüksel Can
2454. Yüksel Çelik
2455. Yüksel Demirci
2456. Yüksel Durmuş
2457. Yüksel Genç
2458. Yüksel Kaçar
2459. Yüksel Kartal
2460. Yüksel Keleş
2461. Yüksel Kesici
2462. Yüksel Kilim
2463. Yüksel Saymaz
2464. Yüksel Yaşar
2465. Yüksel Yılmaz
2466. Yüksel Yiğit
2467. Zafer Albayrak
2468. Zafer Balçı
2469. Zafer Gümüş

2470. Zafer Kör
2471. Zafer Turan
2472. Zafer Yılmazlar
2473. Zakir Uzun
2474. Zati Çakmak
2475. Zati Yücel Özel
2476. Zati Sarıtaş
2477. Zehra Diler
2478. Zekai Cemal Keskin
2479. Zekayi Bektaş
2480. Zekayi Top
2481. Zekeriya İnan
2482. Zekeriya Kansız
2483. Zekeriya Topuz
2484. Zekeriya Yıldız
2485. Zeki Akbıyık
2486. Zeki Aktaş
2487. Zeki Bilgin
2488. Zeki Ciner
2489. Zeki Daraman
2490. Zeki Demircan
2491. Zeki Duran
2492. Zeki Ekinci
2493. Zeki Gelmez
2494. Zeki Kırdemir
2495. Zeki Özdemir
2496. Zeki Özgel
2497. Zeki Öztürk
2498. Zeki Sezer
2499. Zeki Soylu
2500. Zeki Subaşı
2501. Zeki Şekerci
2502. Zeki Şimşek
2503. Zeki Uzun
2504. Zekiye Güneytepe
2505. Zekiye Ildız
2506. Zeynel Özbalçık
2507. Zeynel Yorulmaz
2508. Zeynelabidin Önal
2509. Zeynep Karaosmanoğlu
2510. Zikri Aydın
2511. Zinnet Üzüm
2512. Ziya Gül
2513. Ziya İçpınar
2514. Zübeyir Göktaş
2515. Zülfü Bölükbaş
2516. Zülküf Ustabaş

Dizin

A
Abdulkadir Torun 165
Abdullah Baştürk 150
Abdullah Gülbudak 65, 88, 103, 147, 260, 297, 300, 418
Abdullah Öcalan 44, 46, 70, 72
Abdullah Öztaş 312
Abdullah Yılmaz 81
Abdülkadir Çelenk 204
Abidin Yılmaz 330, 415
Adem Akyol 272, 419
Adem Aydoğan 274, 419
Adem Sipahi 39, 53
Adıgün Yılmaz 327
Adil Bilir 401, 414
Adil Turan 104, 317, 321, 333, 411, 419
Adil Yelkenci 379, 419
Adnan Altun 363, 419
Adnan Bostancıoğlu 9
Adnan Elevli 87, 307, 419
Adnan Karahan 408, 411, 419
Adnan Keskin 106, 229, 274, 357, 363, 364, 395, 397, 398, 407, 419
Adnan Temur 320, 419
Ahmet Abakay 225
Ahmet Akdoğan 280, 355, 419
Ahmet Arif 217
Ahmet Asena 71
Ahmet Atasoy 101, 146, 157, 170, 183, 413
Ahmet Çetin 293, 420
Ahmet Çiftçi 386, 390
Ahmet Dündar 33
Ahmet Erikli 81, 416
Ahmet Evin 272
Ahmet Gümüş 252, 420
Ahmet Gündoğan 251
Ahmet Gürler 102, 135, 157, 158, 267, 417
Ahmet Gürsel 142, 143
Ahmet Hikmet Köse 52, 53
Ahmet Hoşgönül 252
Ahmet Keser 33
Ahmet Mekik 119
Ahmet Özcan 87, 420
Ahmet Özdemir 55, 87, 156, 159, 162, 169, 176, 180, 181, 188, 190, 197, 198, 206, 211, 214, 219, 221, 252, 411, 416, 420
Ahmet Pehlivan 129, 132, 133, 262, 370, 418, 420
Ahmet Sedat 71
Ahmet Şahin 300, 303, 420
Ahmet Taner Kışlalı 42
Ahmet Uzun 105, 337, 343, 344, 351, 417
Ahmet Yıldız 379
Ahmet Yılmaz 122, 327, 414, 416, 420
Akın Dirik 71, 76, 84

Alaattin Altuntaş 273
Alaattin Aydemir 298, 300, 303, 306
Alaattin Bölükbaş 179, 417
Alaattin Demirci 347, 417
Alaattin Konak 331
Alaattin Murteza 307
Alaybey Yılmaz 121, 418
Alev Odabaşı 287, 291, 420
Ali Alfatlı 44, 45, 49, 50, 52, 68, 71, 76, 85, 88, 94, 113, 133, 147, 373, 411
Ali Alkan 359, 373, 375, 420
Ali Asker 216, 218, 224
Ali Ay 216
Ali Balcı 357
Ali Balkız 309
Ali Başpınar 14, 71, 76, 85, 118, 296
Ali Cevizcan 403
Ali Ceyran 334
Ali Çömcü 327
Ali Fuat Okan 51, 53, 54, 71, 80, 413
Ali Gözek, Mollaismailoğlu 33
Ali Hadi Gözütok 135, 136
Ali Haydar Kaytan 46, 70, 72
Ali Irgat 265, 417
Ali Işık 87, 421
Ali İhsan Mıhçı 223
Ali İhsan Özer 67
Ali Karakaş 260
Ali Kemal Bilginer 73, 130, 293, 297, 325
Ali Merdan Çelik 343, 344, 347
Alime Yalçın (Mitap) 72
Alim Kılıç 401, 414
Ali Nuri 104
Ali Özcan 87, 179, 193, 227, 411, 421, 439
Ali Rıza Demirci 87, 227, 269, 421
Ali Rıza Özmaden 195
Ali Rıza Sarıyıldız 317, 318, 322, 323, 329, 411
Ali Rıza Usta 421
Ali Topal 300, 301, 414, 421
Ali Türk 120, 121, 414
Ali Uygur 72
Ali Yıldız 328, 421, 433
Alpaslan Çavuş 120
Alper Taş 352, 354
Alper Usal 216, 218
Arif Turanlı 379, 417
Arslan Gümüş 102, 147, 158, 159, 164, 179, 181, 184, 235, 236, 240, 284
Asım Arı 222, 411, 422
Asım Keser 308, 417, 422
Asiye Bektaş 328
Aslan Aslan 180, 235, 411
Aslan Başer Kafaoğlu 216, 223
Asuman Solakoğlu 72
Atanur Şahin 401, 414, 422
Atanur Yıldırım 72
Atıf Özgel 87, 172, 190, 195, 197, 198, 210, 211, 227, 250, 253, 254, 411, 422
Avni Aktan 312
Avni Kayacı 101
Avni Yaşar 349, 422
Aydemir Çimen 71
Aydın Akyazı 12, 87, 103, 169, 179, 207, 215, 272, 278, 288, 289, 411, 422
Aydın Erol 72
Aydın Kaya 273, 422
Aydın Oral 87, 227, 233, 269, 422
Aydın Özsoy 355
Ayfettin Yılmaz 408, 422

Ayhan Eskici 227, 417
Ayhan Özdemir 273, 411, 422
Ayhan Yalım 71
Ayhan Yazar 87, 422
Ayhan Yıldız 253, 254, 422
Aynur Tandoğan 129, 132, 210, 211, 214, 411, 422
Ayşegül Devecioğlu 71
Azem Kurt 134, 422
Azim Keskin 105, 337, 344, 349, 422

B
Bahattin Çaldıran 125, 411
Bahattin Oğuzeş 87, 422
Bahri Faik 289
Bahri Gülpınar 79
Baki Ata 251
Bayram Aksu 274, 427
Bayram Ali Tatoğlu 338
Bayram Çam 83
Bayram Polat 269
Bayram Turanlı 379, 423
Bayram Türkmen 165, 423
Behçet Dinlerer 54, 71, 88, 417
Behice Boran 24, 42
Behram Şamiloğlu 65
Bekir Elvan 99, 327
Bekir Şensoy 308, 423
Besim Irgat 265, 423
Beşir Bayar 150
Beşir Çavuş 359, 364, 373, 381, 396, 411, 423
Beşir Özmen 71, 74
Binali Ana 333, 334, 335
Bingöl Erdumlu 96
Birsen Kara 385
Burhan Barın 75, 413
Bülent Forta 71, 94, 131, 261
Bülent Karaosmanoğlu 397, 407, 423
Bülent Uluer 77
Bülent Yamaner 340
Bünyamin İnan 39, 42, 71

C-Ç
Cafer Eroğlu 236
Cafer Karabey 306
Cafer Yılmaz 359, 381
Cahit Akçam 72
Cahit Altan 388
Cahit Aras 284
Cahit Çalışkan 288
Can Topaloğlu 363
Can Yücel 216, 217, 218, 223, 228
Cavit Altan 384, 411, 423
Cavit Okal 359, 423
Celal Altuntaş 273, 423
Celal Aslan 87, 160, 193, 227
Celal Musaoğlu 296, 411, 423
Celal Yavuz 359, 423
Celal Yüce 280
Cemal Aslan 180, 235, 411, 423
Cemal Çelik 122
Cemalettin Büyükaslan 180, 235, 411
Cemalettin Güven 320, 323
Cemal Gümüş 159, 165, 227, 423
Cemal Işık 158, 227, 264, 275, 415
Cemal Özdemir 97, 98
Cemal Yıldız 378
Cem Ersever 326, 331
Cemil Ay 132, 136, 141, 424
Cem Kızılçeç 71
Cem Usal 72, 113, 218, 224
Cenan Bıçakçı 353
Cengiz Top 392, 424
Cevat Aydın 357, 424
Cevat Dursunoğlu 25

Cevat Yurdakul 312
Cihan Akbaş 134, 411, 424
Cihan Alptekin 356, 413
Cihat Kasapoğlu 296, 424
Clausewitz 249
Cumali Eliaçık 169, 180, 235, 240, 272, 278, 416
Cumhur Yavuz 267
Çelik Saatçi 135, 143, 362, 363, 373, 424
Çem Usal 218
Çetin Altan 23, 24
Çetin Uygur 81, 82, 150
Çiçek Cengiz (Şakiroğlu) 71

D
Davut Aksu 359
Deniz Gezmiş 27, 35, 413
Doğan Avcıoğlu 22
Doğan Fırtına 45, 72
Doğu Perinçek 55
Durmuş Keskin 138, 139, 415
Dursun Akçam 223
Dursun Akyüz 134
Dursun Karataş 77
Dursun Mehmet İnal 252
Dursun Mehmet Kurt 288
Dursun Özdemir 251, 417
Dursun Öztürk 180, 235, 411, 425

E
Ebral Karagöz 363, 387, 425
Ebubekir Keskin 408
Ekrem Çamaş 322
Ekrem Demirel 325, 359, 386, 425
Ekrem Kadak 132, 137, 425
Ekrem Savcı 87, 374
Ekrem Ünal 72
Elyasa Gümüş 392
Emel Sarıtepe 296, 313, 425
Emine Büyüksütçü 119
Emine Kaya 363
Emin Ekinci 349, 425
Emine Varol 272, 425
Emin Güneytepe 269, 425
Emin Karaosmanoğlu 396, 407, 409, 440
Emin Kılıç 300, 303, 425
Emin Öztürk 278, 289, 290, 327, 329, 411
Emin Tanrıyar 45
Emre Senan 212, 216
Emrullah Yılmaz 266, 416
Engin Bakırcı 408
Enis Çiçek 408, 425
Ensar Karahan 379, 382, 397, 398, 402, 403, 417
Enver Karagöz 361, 363, 369, 374, 377, 385, 406, 425
Enver Terzioğlu 340
Erbil Tuşalp 225, 254
Ercan Gündoğdu 276, 416
Erdem Aydın 106, 363, 375, 394, 398, 409, 411, 425
Erdem Şahin 385, 425
Erdinç Bildirici 383, 425
Erdinç Coşkun 317, 320, 417
Erdinç Küçükaltın 396
Erdinç Obuz 71
Erdoğan Aslan 87, 139, 227, 289
Erdoğan Kaya 273, 274, 411, 425
Ergun Özalp 72
Ergun Uzun 323, 326
Ergül Dinç 280, 417
Ergün Eşsizoğlu 110, 115, 411
Erhan Altun 343, 426
Erhan Buldanlıoğlu 72
Erkan Uzuneminağaoğlu 106,

363, 377, 378, 379, 417, 426
Erol Aksakal 374, 375, 426
Erol Güzey 62
Erol Kadayıfçı 316, 317, 411
Ersan Şahin 259, 264, 426
Ersin Ergün Keleş 87, 293, 297, 302, 411, 426
Ersin Köroğlu 408, 426
Erşan Şahin 391
Erşan Tahiroğlu 384, 386, 390, 392, 426
Ertan Önal 73
Ertan Sarıhan 13, 92, 93, 95, 98, 101, 147, 157, 160, 170, 183, 293
Ertuğrul Bilgili 126
Ertuğrul Ertekin 408
Ertuğrul Günay 153, 192, 255
Ertuğrul Karakaya 71, 413
Eşari Oran 75, 413
Eşref Bitlis 182, 254
Eşref Koca 401, 414
Ethem Kara 10, 359, 379, 411

F

Fahrettin Fakı 87
Fahrettin Kum 227, 426
Fahri Dede 385, 391, 392, 417, 426
Fahri Şen 260, 415
Fahri Taban 359, 363, 383, 384, 385, 386, 387, 411, 426
Faik Öztrak 42
Fakir Baykurt 31, 394
Faruk Karakaya 87
Faruk Yüksel 45, 53, 56, 71, 230
Fatma Hikmet İşmen 24
Fatma Hün 309, 426
Fatma Ünüvar 260, 426
Fatma Yazıcı 74
Fazlı Usta 294, 296, 426
Fehamettin Aksakal 317, 320, 403, 407, 411, 426
Feramuz Altun 408, 427
Feridun Aydınlı 151, 272, 417
Feridun Cevahir 288
Feridun Ekiz 165, 230, 250, 427
Ferit Çengelli 72, 110
Feryal Pere 42
Fevzi Keskin 252
Feyzullah Yeşiltaş 165, 179, 427
Fikret Sakar 340
Fikret Tantoğlu 357, 427
Fikri Kara 384, 392
Fikri Sönmez 10, 13, 88, 93, 94, 102, 147, 153, 154, 156, 157, 159, 160, 163, 167, 168, 170, 172, 173, 175, 179, 180, 183, 185, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 206, 208, 209, 210, 214, 216, 218, 223, 227, 232, 233, 252, 253, 254, 256, 263, 264, 281, 301, 388, 415, 418
Fuat Erdem 331
Fuat Yüksek 407, 427
Füsun Akgün 48, 71
Füsun Çiçekoğlu 48, 71

G

Gönül İlhan 72
Gülay Özdemir 71
Güldal Kızıldemir 9
Gülen Mahmut 117
Gülin Bayraktar 211, 234, 244, 411, 427
Gülpaşa Vayiç 357, 358, 427
Gülsen Aksoy 132
Gülsüm Özakın 65, 88, 103

Gültekin Gazioğlu 150
Gülten Akın 216, 217, 218
Gülten Demir 363, 427
Gülten Kara 385
Gülten Maden 132
Gündüz Ökçün 73
Gündüz Vassaf 225
Gün Zileli 27
Gürbüz Çapan 54, 55
Gürsel Çavuşlu 280, 417
Gürsel Durmuş 408
Gürsel Morkan 385, 391, 392, 417

H
Habil İrgül 155, 158, 418
Hacı Ilgar 46
Hacı Orak 110, 117
Hacı Uygun 251, 417
Hafız Karaosmanoğlu 403, 427
Hakan Şenyuva 39, 42, 85, 414
Hakan Yurdakuler 68, 73, 74, 75, 413
Halil Ergün 48
Halil İbrahim Kavcı 252
Halis Altın 308
Halis Altun 293, 428
Halit Pehlivan 408, 428
Halit Şahin 384, 392, 428
Halit Yılmaz 135, 143, 428
Halit Yüksel 87, 139, 155, 158, 227, 253, 254, 411, 428
Hamdi Ardalı 324
Hamdi Pekel 39, 42
Hamza Bayram 312
Hamza Kör 403
Hamza Odabaşı 152
Hanife Cesur 182
Harun Korkmaz 87, 260, 267, 411, 428
Hasan Ali (Hatip) 71
Hasan Arslan 12, 65, 88, 93, 94, 99, 100, 102, 144, 147, 154, 256, 257, 258, 259, 263, 264, 266, 268, 281, 293, 294, 411, 428
Hasan Basri Çıplak 77
Hasan Cesur 230
Hasan Çekli 273, 428
Hasan Çelik 100, 150, 260, 278, 288, 289, 411, 428
Hasan Hüseyin 48, 71, 395
Hasan Hüseyin Özkan 48, 71
Hasan Kaplan 87
Hasan Kaymaz 45
Hasan Kepenek 71
Hasan Mekik 119
Hasan Sabitoğlu 308, 309, 417, 429
Hasan Şahin 165, 429
Hasan Şimşek 52, 395, 413, 429
Hasan Talu 268
Haşim Aydıncak 71
Hatice Tahmaz 296, 300, 309, 313, 429
Havva Karadayı 296, 313, 429
Hayati Bölükbaşı 179
Haydar İlker 53
Haydar Köseibiş 87
Hayrettin Çolak 378, 429
Hayrettin Kara 326
Hızır Yılmaz 354
Hikmet Gülsen 236, 263
Hikmet Uzer 87, 293, 297
Hikmet Yılmaz 273, 429
Hulusi Karaca 72
Huri Bebekli 379, 429
Huriye Kök 72
Hüdaver Makar 87, 429
Hüsamettin Keskin 165, 179, 429
Hüsamettin Şahin 165, 179, 429
Hüseyin Akbulut 81, 123

Hüseyin Bayramoğlu 381, 382
Hüseyin Cevahir 27, 93, 96
Hüseyin Çırakman 218
Hüseyin Gümüş 12, 65, 88, 93, 94, 99, 100, 101, 133, 147, 154, 256, 257, 258, 259, 268, 293, 411, 429
Hüseyin Hakkı Zapçı 90, 91
Hüseyin Kansız 323, 351, 355, 429
Hüseyin Karaca 87, 429
Hüseyin Kuş 260, 430
Hüseyin Mutlu 260, 430
Hüseyin Özbudak 87
Hüseyin Sazaklıoğlu 100, 259, 260
Hüseyin Topaloğlu 357, 430
Hüseyin Türkoğlu 218
Hüseyin Yılmaz 381, 416, 430

I-İ
Işılay Karagöz 363, 374, 411, 431
Işıl Özgentürk 42
İbrahim Alfatlı 72
İbrahim Arı 45, 71
İbrahim Arzuk 53, 71
İbrahim Aydın 12, 359, 396, 401, 407, 411, 430
İbrahim Çelik 10, 12, 135, 141, 143, 144, 318, 321, 325, 359, 380, 381, 406, 411, 417, 430
İbrahim Çenet 77
İbrahim Çınar 72
İbrahim Ekiz 165, 230, 430
İbrahim Hakkı Sayar 87, 135, 136, 141, 430
İbrahim Kıranlı 293, 430
İbrahim Levent 72, 418, 430
İbrahim Tümer 72
İhsan Aydın 349
İhsan Çetintaş 322
İhsan Ermiş 150, 325, 347, 417
İhsan Hacımuratoğlu 320, 321, 325, 326, 415
İhsan Kavasoğlu 381
İhsan Önal 73, 100, 160, 257, 259, 269, 274
İlhami Aras 56, 72
İlhan Durmuş 102, 135, 150, 164, 272, 302, 375
İlhan Selçuk 254
İlkay Demir 55
İlker Ağca 289
İlker Yazar 357, 358, 359, 430
İlyas Bayrak 381, 430
İnci Kırlar 132
İrfan Bölükbaş 87, 179, 431
İrfan Demirkol 216
İrfan Ereren 260, 267, 431
İsa Aydemir 181, 414
İskender Örtücü 379, 431
İsmail Alat 312
İsmail Doğan 376
İsmail Hakkı Temel 343, 355, 411
İsmail İpek 218
İsmail Kıran 312, 418, 431
İsmail Korkmaz 260, 414
İsmail Kuzubaş 87
İsmail Özbek 379, 431
İsmail Özkan 37
İsmail Takır 307
İsmet Akbaba 386, 389, 411, 431
İsmet Çelik 104, 317
İsmet Güngör 87
İsmet Gürbüz Civelek 39
İsmet Koca 256, 260, 411, 431
İsmet Öztürk 13, 94, 338
İsmet Yüksel 97, 98, 139, 431

J-K
Jale Artun 71
Kader Gören 82
Kadir Aksoy 130, 132, 418, 431
Kadir Alpaslan 10, 12, 135, 141, 143, 318, 321, 325, 358, 359, 379, 381, 411, 431
Kadir Gündoğdu 272, 431
Kadir İnanır 224
Kadir Köksal 10, 129, 431
Kadir Özbayrak 135, 378, 379
Kahraman Ezber 334, 415
Kahraman Yıldız 44
Kamil Dede 55
Kamile Kaya 391
Kamil Genç 229, 230, 364
Kamuran Altınay 45, 72
Kara Nilgün 132, 135
Kayabek Yazıcı 408
Kaya Çelik 277, 417
Kâzım Hün 309, 432
Kâzım Köroğlu 10, 65, 105, 337, 338, 340, 343, 345, 346, 369, 403, 407, 411, 432
Kâzım Sarı 251
Kemal Aytekin 229, 234, 364, 432
Kemal Doğan 272, 411, 432
Kemal Hecin 141, 142, 416
Kemal Kara 102, 170, 171, 179, 260, 413, 432
Kemal Karadeniz 307, 432
Kemal Keslioğlu 349, 351
Kemal Kumkumoğlu 39
Kemal Özdemir 171, 172, 179, 181, 227, 235, 240, 417
Kemal Pala 96
Kemal Şahin 239, 249, 414, 432
Kemal Tatar 357, 432
Kemal Uzun 369
Kemal Yankuncu 334, 411
Kemal Yılmaz 327
Kenan Aydın 407, 417
Kenan Çalıkoğlu 103, 296, 432
Kenan Dayıoğlu 52
Kenan Görgülü 100, 257, 259, 260, 269, 432
Kenan Kavak 386, 432
Kenan Özcan 12, 13, 29, 39, 87, 128, 145, 152, 154, 227, 256, 271, 278, 283, 287, 293, 333, 337, 349, 359, 377, 383, 418
Kenan Yılmaz 95
Kerim Ağırakça 106
Kerim Yaman 50, 413
Kerman Şengüloğlu 72
Kızan Mahmut 117, 118
Kissenger 48, 50, 51
Köksal Tonyalıoğlu 379, 432
Kumru Dönmez 259, 432
Kutluay Özbilgin 260

L
Laçin Yılmaz 408, 432
Levent Aksan 72
Levent Anar 87
Levent Aslan 268, 289
Levent Kaynar 260
Levent Yurdakul 130, 132, 433
Lütfü Burkay 46, 50, 147, 411

M
Mahir Çakır 357, 415
Mahir Çayan 27, 35, 42, 44, 56, 89, 101, 118, 274, 413
Mahir Eni 227, 433
Mahmut Ali Durmuş 171, 433
Mahmut Altuntaş 273, 433
Mahmut Ayeser 87, 293, 433
Mahmut Balaban 272, 274
Mahmut Keskin 87, 433

Mahmut Memduh Uyan 71
Mahmut Ocaklı 403, 433
Mahmut Özay 104, 317
Mehmet Ak 87, 165, 433
Mehmet Akcelep 320, 433
Mehmet Ali Acartürk 71, 111, 114, 121
Mehmet Ali Akyol 272, 274, 433
Mehmet Ali Ataman 96
Mehmet Ali Aybar 24, 42
Mehmet Ali Kaya 273, 433
Mehmet Ali Kışlalı 42
Mehmet Ali Yılmaz 54, 71, 76, 85, 321
Mehmet Atalay 129
Mehmet Ay 71, 433
Mehmet Beyaztaş 111, 115, 117, 118, 121, 411
Mehmet Cebecik 29, 31, 33, 65, 88, 111, 119, 120, 411
Mehmet Çalık 359, 378, 381, 385, 390, 433
Mehmet Demir 251
Mehmet Ekşi 323
Mehmet Emin Fıstıkçı 72
Mehmet Emin Kutlu 322, 323, 331, 417
Mehmet Emin Yanık 62
Mehmet Erkoç 165, 433
Mehmet Gezeroğlu 327
Mehmet Gümüş 55, 159, 215, 219, 224, 252, 298, 308, 411, 417, 425, 434
Mehmet Horasanlı 347
Mehmet İşçimen 277, 417
Mehmet Keskin 165, 434
Mehmet Korkusuz 71
Mehmet Kök 72, 87
Mehmet Kuru 274, 417
Mehmet Öztürk 103, 147, 294, 296, 302, 411, 434
Mehmet Sözbir 340
Mehmet Tahmaz 309, 434
Mehmet Topaloğlu 260
Mehmet Uysal 39, 45, 46, 54, 72, 411, 434
Mehmet Ünal 39
Mehmet Üresin 111
Mehmet Yakup Yılmaz 42
Mehmet Yılmaz 359, 434
Mehti Ali Kaya 408, 434
Meliha Yılandil 313
Melih Pekdemir 68, 71, 76, 84, 373, 413
Melike Çakır Keleş 411
Meral Çakmak 218
Mert Ergil 39
Meryem Yıldırım 374, 434
Meserret Günsur 345
Mete Tekelioğlu 117
Mete Türkben 42
Metin Aydın 359, 396, 435
Metin Bahçe 396, 435
Metin Gümüş 326
Metin Postacı 349
Metin Temur 408, 435
Metin Tokdemir 408, 435
Metin Turan 379
Metin Yüksek 407, 435
Mevlüt Danacı 72
Mevlüt Ustabaş 359, 411, 435
Midayet Bilgin 403, 435
Muammer Pabuçoğlu 256, 260, 418
Muammer Yavuz 251, 417
Muhammet Tosun 72
Muharrem Ergitürk 165, 227, 435
Muharrem İke 272
Muharrem Özek 33
Muharrem Sezgin 165, 435

Muharrem Şemsek 50
Muharrem Yağcı 165, 227, 435
Muhittin Köksoy 328
Muhsin Yazıcıoğlu 74
Muhsin Zorlu 329
Mukadder Cankoçak 141
Murat Belge 223
Murat Cankoçak 71, 94
Murat Dinç 280
Murat Uzuner 326
Musa Aydın 71
Musa Durmuş 344, 354
Mustafa Aktaş 335
Mustafa Atasoy 288
Mustafa Bahadır 328
Mustafa Böbrek 386, 435
Mustafa Çamyar 100, 260, 268, 436
Mustafa Duran 165, 227, 436
Mustafa Ertaş 355
Mustafa Kaçaroğlu 72
Mustafa Kamalak 45
Mustafa Karasu 72
Mustafa Karatan 276
Mustafa Kemal Kaçaroğlu 56
Mustafa Korkmaz 349, 351, 411, 436
Mustafa Meriç 320, 326, 331, 411
Mustafa Sabri Terzi 354
Mustafa Şengel 272, 436
Mustafa Tatlıelma 230, 289, 436
Mustafa Uzuner 329
Mustafa Ünüvar 218, 260, 436
Mustafa Yaşar 349
Mustafa Yıldırımtürk 72
Mustafa Yılmaz 381, 382, 415, 436
Muzaffer Çevik 71
Muzaffer Tuncer 349
Muzaffer Yamaner 62
Müfit Sakallı 46, 70
Mümtazer Türköne 74
Mümtaz Soysal 254
Mürşit Balaban 9
Müzekkir Saymaz 10, 361, 369, 374, 411, 436
Müzeyyen Çevik 72

N
Naci Demir 408, 436
Nadire Mater 73
Nahit Yıldız 407
Naim Öztürk 106
Namık Kemal Aydın 25
Nasuh Mitap 44, 45, 46, 49, 52, 57, 70, 71, 76, 84, 93, 94, 160
Naşit Altun 408
Nâzım Öztürk 87, 293
Nazmiye Komitoğlu 184
Necati Sağır 55
Necdet Erdoğan Bozkurt 71, 78, 415
Necdet Güzey 62
Necdet Uğur 251
Necla Akgökçe 72
Necla Çalı 72
Necla Usta 385
Necmettin Giritlioğlu 96
Necmettin Özdemir 72
Necmi Demir 55
Necmi Karagülle 229, 233, 269, 364, 418, 437
Nedim Çifçi 363
Nedret Tekman 217
Nedret Ural 397
Nejat Tümer 248
Nervin Tan 204
Nesrin Karagülle 363, 437
Nesrin Şahin 313
Nevin Gümüş 296, 298, 305, 313,

326, 437
Nevzat Karayün 276, 277
Nevzat Yıldırım 87, 227, 230, 437
Nezih Çetiner 125
Nihat Can 252
Nihat Fırat 72
Nihat Özer 238
Nihat Yılmaz 101, 170, 183, 413, 437
Nili Tlabar 223
Niyazi Büyüksütçü 65, 119
Niyazi Mert 280, 437
Nizamettin Budak 392, 437
Nizamettin Orhangazi 72
Nuran Aksakal 313
Nuray Erenler 52, 69, 413
Nurcan Çapraz 122
Nurettin Kaymaz 244, 245
Nuri Savaş 53, 71
Nursiye Keskin 320, 438
Nusret Durak 87, 293, 297, 307, 308, 313, 411, 438
Nusret Sefa Akyürek 72
Nüennes Karagöz 363, 374, 438

O-Ö

Oğuzhan Müftüoğlu 9, 71, 76, 79, 80, 84, 88, 213, 229, 387
Okan Telatar 343, 349
Oktay Ekşi 248, 249, 254
Olgun Bayar 150
Olgun Delikanlı 106, 361, 374, 438
Onur İşçen 67, 124
Orhan Çoban 117
Orhan Gökçe 90
Orhan Kirman 260, 268, 438
Orhan Özbilen 280, 438
Orhan Öztrak 42, 43
Orhan Vural 255
Osman Baran Can 12, 87, 103, 147, 293, 297, 302, 312, 313, 314, 411
Osman Berberberoğlu 327
Osman Erol 29, 33
Osman Fahri Şanlı 81
Osman Kocaman 379, 438
Osman Küçük 378, 379, 414
Osman Nuri Yakan 165, 438
Osman Yakan 227
Osman Yıldız 139, 260, 411
Öktem Kalaycı 71
Ömer Ahmet Konak 320, 331
Ömer Ayna 100, 101, 413
Ömer Cihan 72
Ömer Karagöz 100, 257, 259, 268, 314, 411
Ömer Yiğit 35
Ömür Karamollaoğlu 72
Ömür Maden 291
Önder Türkkan 39
Öner Tahiroğlu 384, 439
Öner Top 392
Özbil Aras 384, 408, 417
Özcan Bölükbaş 87, 179, 439
Özcan Kahveci 359, 386, 390, 439
Özcan Yıldız 340, 343
Özer Topçu 408, 439
Özgüç Tuncay 229, 234, 243, 364, 365, 374, 417
Özgür Ertaş 355

P-R

Paşa Güven 77
Pertev Aksakal 87, 229, 250, 364, 397, 398, 411, 439
Raci Yeşilbaş 318, 327, 411
Ramazan Talaş 340
Rasim Aksoy 273, 439
Rasim Tunca 23

Recep Göçmen 25
Recep Hisar 12, 87, 125, 150, 152, 274, 411, 439
Recep Memişoğlu 349, 351, 411, 439
Recep Önder 379, 385, 439
Remzi Aksakal 88, 100, 102, 237, 257, 259, 260, 263, 414
Remzi Kazmaz 338
Reşat Akkaya 236, 237, 238, 239, 240, 241, 245, 246, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 263, 264, 266, 276, 277, 281, 288, 416
Reşat Dursun 408, 440
Rıfat Şen 65, 120
Rıza Güney 273, 274, 411, 440
Rıza Terzioğlu 354
Rifat Sertkaya 260, 261, 268, 440
Robert Peck 238, 248

S-Ş
Sabahattin Akyazı 165, 172, 227, 411
Sabahattin Demir 256, 260, 268, 417
Sabahattin Kurt 94, 100, 101
Sabri Cebeçik 111, 112, 114, 117
Sabri Çamur 359, 362, 374, 381, 386, 392, 440
Sadık Gürbüz 114
Sadun Aren 22, 42
Saffet Alp 100, 101, 413
Saffet Uygur 294
Saime Uzun 401
Saim Günay 291
Sait Alp 251, 417
Sait Özdemir 272, 440
Salih Karagöz 359, 396, 408, 440
Salim Dündar 53, 71
Sami Aydoğan 35, 41
Sami Ersan 165, 287, 291, 440
Sami Yaşar 349, 440
Sarı Nilgün 132
Saydam Sarıhan 147, 149, 157, 183, 340
Sebahattin Kurt 93, 413
Sedat Ege 104
Sedat Göçmen 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 23, 25, 27, 29, 39, 42, 44, 45, 46, 53, 74, 87, 130, 160, 215, 235, 236, 241, 355, 374, 409, 441
Sedat Gül 396, 407, 441
Sedat Güner 132
Sedat Kalyoncu 359, 396, 441
Sedat Kesim 71, 76, 85
Sedat Küçükyılmaz 53, 71
Sedat Şeyhoğlu 106, 362
Sefa Aydoğan 72
Sefai Yaprak 117
Seher Ertop 210, 211, 214, 441
Selahattin Karataş 71, 76, 85
Selahattin Kurt 340
Selahattin Özakın 65, 87, 103
Selahattin Şimşek 280, 291, 411, 441
Selami Şakiroğlu 71
Selçuk Haznedar 271
Selçuk Kurt 44, 45, 72
Selda Bağcan 99, 113, 114
Semra Girşen 71
Serap Kurt 72
Servet Acar 100, 259
Servet Öztürk 104, 317, 319
Sevda Akçora 117
Sevda Demirel 385
Sevgi Atamer 313, 441
Sevim Ökten 259, 264, 311
Seyfettin Turan 104
Seyhan Odabaşı 318, 321

Sezai Cesur 190, 203, 441
Sırrı Yumbul 146, 273, 291, 412, 441
Sina Çıladır 118
Sinan Demir 359, 396, 407, 441
Sinan Kâzım Özüdoğru 100, 101, 413
Sinan Şen 72
Soner İlhan 71, 84
Suat Erdem 340
Suat Köroğlu 408, 442
Süleyman Danışman 29, 33
Süleyman Demirel 223, 413
Süleyman Kahraman 72
Süleyman Takır 307, 442
Süleyman Toklu 54
Sümer Yılmaz 71
Sündüs Acar 259
Süreyya Aydın 383, 384, 385, 442
Şaban Karataş 385, 392, 442
Şaban Kotil 357, 442
Şahin Aydın 50, 413
Şansal Dikmen 303
Şavkı Maraş 305
Şehittin Tırıç 10, 159, 164, 176, 177, 181, 182, 240, 244, 401, 416
Şener Açıkgöz 359, 376, 379, 396, 442
Şener Güven 252
Şener Sezer 386
Şener Zengin 349, 442
Şennan Kara 325, 331, 343, 347, 412, 442
Şenol Morgül 338
Şerafettin Çelik 357, 358, 359, 412
Şerafettin Yazıcı 408, 442
Şerefnur Arı 211, 412
Şerif Akçakaya 23
Şerif Şener 71
Şermin Can 412
Şevki Kobal 79
Şükran Ketenci 223, 225, 254
Şükrü Bulut 52, 69, 413
Şükrü Gündoğdu 273, 443
Şükrü Öksüz 103, 310

T

Tahsin Yazıcı 408
Taner Akçam 71, 79
Taner Uzun 363, 417
Tankut Akalın 64
Tarık Duran 165, 443
Tarık Uygun 87, 293, 297, 308, 313, 443
Tayfun Mater 71
Tayyar Gül 39
Temel Ateş 153
Temel Karagöz 408, 443
Temel Kerimoğlu 87, 293, 307, 412, 443
Temel Koç 359, 373, 375, 381, 443
Temel Topal 10, 378, 412, 443
Tevfik Doğan Toker 71
Tevrat Güler 193, 415
Tuğrul Eryılmaz 223, 225, 226
Tuncer Dede 408, 443
Tuncer Irmak 384, 386, 443
Turan Külünk 100, 265
Turan Tantoğlu 39, 42, 71
Turgay Demirpehlivan 408, 443
Turgay Kaynar 260, 268, 443
Turgut Keskin 397, 443
Tülin Uğurlu 72
Tümay Durukan 359, 374, 381, 396, 444

U-Ü
Uğur Ayken 71
Uğur Cankoçak 353
Ulaş Bardakçı 96
Ülkü Darıcıoğlu 72
Ülkü Ekren 39, 42, 48, 71
Ümide Aysu 141
Ümit Kondakçı 139, 444
Ünsal Oskay 42, 223, 225, 226
Üzeyir Ataman 131, 261

V
Vahdettin Çetin 408, 444
Vedat Coşkun 10, 359, 384, 386, 391, 392, 412, 444
Vedat Dalokay 226
Vedat Erol 72
Veli Eskili 71
Veli Yıldırım 50, 413
Vesile Ana 333, 334, 336
Veysel Hasgül 87, 444

Y
Yalçın Taştan 318, 412
Yalçın Tatlıdil 132
Yalçın Temur 359, 396, 444
Yasin Ketenoğlu 71, 78
Yaşar Bıçakçı 165, 444
Yaşar Durmuş 87, 103, 179, 184, 227, 250, 274, 284, 412
Yaşar Erkoç 280, 281, 444
Yaşar Gören 46, 82
Yaşar Kantar 120
Yaşar Keslioğlu 349
Yaşar Terzi 122, 412
Yaşathak Aslan 88, 95, 105, 106, 339, 360, 383, 395
Yazgülü Aldoğan 223, 225, 226, 227, 254
Yener Turan 408, 445
Yılmaz Gezer 252
Yılmaz Güney 218
Yılmaz Öndeş 71
Yılmaz Öztürk 165, 180, 235
Yılmaz Şahin 104, 297, 308, 445
Yunus Isın 12, 45, 46, 49, 54, 70, 71, 88, 412
Yunus Ocak 165
Yusuf Atasoy 102, 147, 164, 171, 210, 250, 272, 274, 281, 445
Yusuf Çayır 87, 146, 230, 287, 288, 445
Yusuf Demirci 388, 445
Yusuf Dilber 134, 445
Yusuf Güven 379
Yücel Acun 408, 445
Yücel Çiftçi 359, 420
Yücel Ergün 165, 230, 250, 445
Yücel Kaya 358, 362, 364, 365, 386, 396, 408, 412, 445
Yüksel Beşli 260, 445
Yüksel Durmuş 193, 445
Yüksel Taş 134, 138, 415

Z
Zafer Karaca 72
Zekai Top 152, 165, 291
Zekeriya Aydemir 71, 84
Zekeriya İnan 87, 179, 227, 412, 446
Zeki Ciner 397, 407, 446
Zeki Gürbüz 259
Zeki Kansız 105, 337, 344, 354, 412
Zeki Kırdemir 104, 446
Zeki Muslu 153, 195
Zeki Öztürk 304, 308, 412, 445, 446
Zeki Subaşı 304, 306, 308, 343, 417, 446

Zeynel Abidin Aksoy 239, 250
Zeynep Karaosmanoğlu 385, 446
Zihni Konak 331
Ziya Gül 103, 147, 293, 294, 296, 297, 302, 306, 313, 412, 446
Ziya Uncu 71
Ziya Yavuzeş 82
Ziya Yılmaz 13, 81, 93, 101, 102
Züber Akgöl 71

Köyler dahil olmak üzere, bu yörede kararlar, Halk Komiteleri aracılığıyla ve demokratik bir şekilde alınırdı. Buralarda biz, doğrudan, halk demokrasisinin temellerini atmaya çalıştık. Kararlar saydam, uygulamalar kolektif bir şekilde yapılırdı. Çözümü de halk ile birlikte planlardık. Orada akıttığımız ter ve sarf ettiğimiz emek karşılığını bulmuştur!

Bu kitap, Zonguldak'ta maden işçileriyle omuz omuza direnenlerin, Fatsa'da "halk yönetimi" oluşturanların, Ordu'da, Giresun'da fındık mitinglerini örgütleyenlerin, Rize'de, Hopa'da "çayda sömürüye son" diyenlerin, Samsun'da, Artvin'de faşist saldırıları göğüsleyenlerin, Ünye'de, Pazar'da, Aybastı'da tefeciliği ve karaborsacılığı engelleyenlerin, Perşembe'de trolcülere karşı balıkçıların hakkını savunanların, resmi tarih kitaplarında yazmayan gerçek hikâyesidir.

Bu kitap, Devrimci Yol'un "fırtınalı bir denizde", Karadeniz Bölgesi'ndeki mücadele serüvenidir!

Onlar ki, Gümüşhane'de yoksul çocuklar için patates ekmeyi de, Bulanık'ta köy camiini onarmayı da, çocukların kendi şarkılarını söyledikleri korolar oluşturmayı da devrimcilik saydılar!

Bu kitap, Fikri'nin, Şehittin'in, Cumali'nin, Ahmet'in, Erkan'ın, Ayşe'nin ve yumruklu yıldız olmuş nice devrimcinin alın teridir!

Bu kitap, Gezi eylemlerinde direnen gençlere 30 küsur yıl öncesinden gönderilen bir selamdır!

Bu kitapta anlatılan bizim hikâyemizdir! Geçmiş unutulmasın diye... Gelecek umut edilsin diye...